ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
М.Х. ДУЛАТИ АТЫНДАҒЫ ТАРАЗ ӨҢІРЛІК УНИВЕРСИТЕТІ

ҒЫЛЫМИ ЖОБА

AP19680242

“БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЦИФРЛЫҚ КОЛЛАБОРАЦИЯ: ӨЗЕКТІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ”

АТТЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОҚУЛАРЫНЫҢ ЖИНАҒЫ

СБОРНИК
МЕЖДУНАРОДНЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЧТЕНИЙ

“ЦИФРОВАЯ КОЛЛАБОРАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ”

COLLECTION OF
INTERNATIONAL PEDAGOGICAL READINGS

“DIGITAL COLLABORATION IN EDUCATION: CURRENT ISSUES AND PROSPECTS”

I ТОМ

10-11 сәуір 2024 жыл
Тараз қаласы

ҚР ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РК
MINISTRY OF SCIENCE AND HIGHER EDUCATION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

М.Х. ДУЛАТИ АТЫНДАҒЫ ТАРАЗ ӨҢІРЛІК УНИВЕРСИТЕТІ
ТАРАЗСКИЙ РЕГИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ.М.Х.ДУЛАТИ
TARAZ REGIONAL UNIVERSITY NAMED AFTER M. KH. DULATY

AP19680242 «Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру»
атты жоба аясындағы
«БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЦИФРЛЫҚ КОЛЛАБОРАЦИЯ: ӨЗЕКТІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ»
Халықаралық педагогикалық оқуларының

ЖИНАҒЫ

СБОРНИК

Международных педагогических чтений
«ЦИФРОВАЯ КОЛЛАБОРАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ»
в рамках реализации научного проекта
AP19680242 «Создание в высших учебных заведениях коллаборативной цифровой образовательной среды в условиях обновленной системы педагогического образования Республики Казахстан»

COLLECTION OF

International Pedagogical Readings
«DIGITAL COLLABORATION IN EDUCATION: CURRENT ISSUES AND PROSPECTS»
within the framework of the project AP19680242 «Creation of collaborative digital educational resources of higher educational institutions within the framework of modernization of the pedagogical education system in the Republic of Kazakhstan»

Taraz, 2024

УДК 37:004
ББК 74:32.973
Б 94

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің 2023-2025 жылдарға арналған ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық гранттық қаржыландыру бойынша AP19680242 «Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру» атты жоба аясында ұйымдастырған «Білім берудегі цифрлық коллаборация: өзекті проблемалары және перспективалары» Халықаралық педагогикалық оқулары жинағы.- Тараз:Dulaty university, 2024. 1 том. -357 бет.

Сборник материалов Международных педагогических чтений «Цифровая коллаборация в образовании: актуальные проблемы и перспективы», проведенных в рамках реализации научного проекта AP19680242 «Создание в высших учебных заведениях коллаборативной цифровой образовательной среды в условиях обновленной системы педагогического образования РК» грантового финансирования научных и научно-технических проектов на 2023-2025 годы. -Тараз:Dulaty university, 2024. 1 том. -357с.

Collection of materials from the International Pedagogical Readings «Digital collaboration in education: current issues and prospects», of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan for scientific and (or) scientific and technical grant financing for 2023-2025 AP19680242 "Creation of collaborative digital educational resources of higher educational institutions within the framework of modernization of the pedagogical education system in the Republic of Kazakhstan. - Тараз: Dulaty university, 2024. Volume 1. -357 p.

ISBN 978-9965-37-481-4

Бұл жинақта «Білім берудегі цифрлық коллаборация: өзекті проблемалары және перспективалары» Халықаралық педагогикалық оқуларына қатысушылардың инновациялық идеяларға негізделген мақалалары енді.

В настоящем сборнике размешены статьи участников Международных педагогических чтений «Цифровая коллаборация в образовании: актуальные проблемы и перспективы» основанные на инновационных идеях.

This collection contains articles by participants of the International pedagogical readings «Digital collaboration in education: current issues and prospects» based on innovative ideas.

Жауапты редактор: К.Д.Бузаубакова
Редакция алқасы: Т.Е.Конакбаева, Р.Б. Ордабаева

УДК 37:004
ББК 74:32.973

ISBN 978-9965-37-481-4

©М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, 2024

М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы-Ректор Байжұманов Мұхтар Қазбекұлының

ҚҰТТЫҚТАУ СӨЗІ

Қайырлы күн, Жаңа Қазақстанның жаңашыл ұстаздары мен құрметті қонақтар!

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауында білім сапасын жақсарту және мұғалімдердің біліктілігін арттыру; бәріне бірдей білім беру үшін интернет жылдамдығы жоғары және білім берудің цифрлы ресурстары тегін әрі қолжетімді болуы; білім беру жүйесі еңбек нарығының сұранысына қарай өзгеріп отыруы керектігі; оқу орындары түлектерге жұмыс бере алатын мекемелермен ұзақ мерзімге арналған әріптестік орнату қажеттілігіне баса тоқталған-ды.

Осындай өзекті міндеттерді жүзеге асыру үшін бүгін М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің 2023-2025 жылдарға арналған ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық гранттық қаржыландыру бойынша AP19680242 «Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру» атты жоба аясында **«БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЦИФРЛЫҚ КОЛЛАБОРАЦИЯ: ӨЗЕКТІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ» атты Халықаралық педагогикалық оқуларын** өткізуде.

Жаңа Қазақстанда инновациялық ғылыми-зерттеулер жасай алатын, цифрлы-креативті құзыреттіліктері қалыптасқан, жаһандық бәсекеге қабілетті болашақ педагогтерді даярлау үшін педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында қазақстандық жоғары оқу орындарының өзара ықпалдастығы негізінде коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастыру мақсатында конференцияға М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Шадринск мемлекеттік педагогикалық университеті (Ресей федерациясы), Нигде Омера Халисдемира университеті, С.Орбелиани атындағы Тбилиси университеті (Грузия), Ж.Баласағұн атындағы Қырғыз Ұлттық университеті (Қырғызстан), Ферғана мемлекеттік университеті және Қоқан мемлекеттік педагогикалық институты (Өзбекстан), Ұлттық құндылықтар академиясы, «Өркен» Балалардың әл-ауқатын арттыру ұлттық ғылыми-практикалық институты, Білім Сарапшыларының Қазақ Лигасының танымал ғалымдары, білікті мамандары және жалпы орта білім беретін ұйымдарының басшылары, әдіскерлері, жаңашыл мұғалімдері қатысып отыр.

Сондай-ақ, цифрлы білім беру ортасын құруда **«БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЦИФРЛЫҚ КОЛЛАБОРАЦИЯ: ӨЗЕКТІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ» атты Халықаралық педагогикалық оқуларында** жас ғалымдарға, жалпы орта білім беретін мектеп мұғалімдеріне бағыт-бағдар беретін, әдістемелік көмек көрсететін және заманауи педагогтердің кәсіби біліктіліктерін арттыратын ашық педагогикалық алаңдар жұмыс жасайтын болады.

Ашық педагогикалық алаңда жас ғалымдар және тәжірибелі педагогтер инновациялық жобаларымен, озық тәжірибелерімен бөлісе алады.

Қадірменді педагогтер!

Жас ұрпақты тәрбиелеу және білім беру ісіндегі қажырлы еңбектеріңізге
толағай шығармашылық табыстар тілеймін!
Халықаралық педагогикалық оқулардың жұмысы сәтті өтеді деген сенім білдіремін!

ӘОК 37.0:004

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУ АЯСЫНДА ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНЫҢ КОЛЛАБОРАТИВТІ ЦИФРЛЫ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫН ҚҰРУ ЖОЛДАРЫ

Бузаубакова К.Д.
педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті,
Тараз қ., Қазақстан

Аңдатпа: Мақалада Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құрудың мазмұны, ерекшеліктері және тиімді жолдары ашылады.

Сондай-ақ, мақалада жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру бойынша жүргізілген ғылыми-зерттеу жұмыстарының басым бағыттары айқындалады: вебинар, форум, педагогикалық оқулар, педагогикалық білім беру порталы және т.б.

Зерттеу AP19680242 «Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру» атты гранттық жобасы аясында Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті тарапынан қаржыландырылды.

Кілтті сөздер: коллобарация, педагогикалық ынтымақтастық, цифрлы орта, цифрлы платформа, педагогикалық білім беру порталы.

Аннотация: В статье раскрываются содержание, особенности и эффективные пути создания совместной цифровой образовательной среды высших учебных заведений в рамках модернизации системы педагогического образования Республики Казахстан.

Также в статье определены приоритетные направления научно-исследовательской работы, проводимой по созданию совместной цифровой образовательной среды высших учебных заведений: вебинар, форум, педагогические чтения, образовательный педагогический портал и др.

Исследование профинансированно Комитетом науки Министерства Науки и высшего образования РК в рамках грантового проекта AP19680242 «Создание коллаборативной цифровой образовательной среды высших учебных заведений в рамках модернизации системы педагогического образования Республики Казахстан».

Ключевые слова: коллаборация, педагогическое сотрудничество, цифровая среда, цифровая платформа, образовательный педагогический портал.

Abstract: The article reveals the content, features and effective ways to create a joint digital educational environment of higher educational institutions within the framework of modernization of the pedagogical education system of the Republic of Kazakhstan.

The article also identifies priority areas of research work carried out to create a joint digital educational environment of higher education institutions: webinar, forum, pedagogical readings, educational pedagogical portal, etc.

The study was funded by the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan within the framework of the grant project AR19680242 «Creation of a collaborative digital educational environment of higher educational institutions within the framework of modernization of the pedagogical education system of the Republic of

Kazakhstan».

Keywords: collaboration, pedagogical cooperation, digital environment, digital platform, educational pedagogical portal.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж.-Тоқаев Ұлттық құрылтайдың үшінші отырысында ұлттың жаңа келбетін айқындайтын негізгі құндылықтарға жеке-жеке тоқталды: «Біз осы іргелі құндылықты ұрпақ санасына сіңіре беруіміз керек. Адал азамат дегеніміз – жақсы қасиеттерге ие болып, адал еңбек ететін және табысқа адал жолмен жететін адам. Яғни, адалдық пен әділдікті бәрінен биік қояды. Озық ойлы ұлт болу үшін бүкіл қоғам сана-сезімін өзгертіп, жаңа құндылықтарды орнықтыруы керек. Әрбір адам «Адал азамат» деген атқа лайық болса, елімізде әділ қоғам орнайды. «Адал адам – Адал еңбек – Адал табыс» – бір-бірінен ажырамайтын ұғымдар. Осы үш тағанды озық әрі табысты елге озық әрі табысты елге айналудың басты кілті деуге болады» [1].

Мемлекет басшысы тәуелсіз еліміздің болашақтағы бейнесін «Әділетті Қазақстан – Адал азамат – Озық ойлы ұлт» деген үштаған ұғымға сыйғызды, сондықтан Жаңа Қазақстанда озық ойлы азаматты қалыптастыру үшін кәсіби біліктілігі жоғары, жасампаздық және жаңашылдыққа жаны құмар, адал еңбек ететін болашақ мамандарды дайындауымыз керек.

XXI ғасырдың басында цифрлық технологиялардың қарқынды дамуы адамзат дамуының жаһандық трендіне айналды, қоғамда тез қарқынмен жүріп жатқан ақпараттандыру процесі цифрлық технологиялардың қолдану аясын арттырды, ал бұл үрдіс Цифрлы Қазақстан жағдайында педагогтердің цифрлы құзыреттілігіне қоятын талаптарды күшейтті.

Бүгінде кез келген мемлекеттің әлемдік бәсекеге қабілеттілік көрсеткіштерін сол елдегі цифрлық технологиялардың дамуымен айқындалады, еңбек нарығы мен жұмыс берушілер болашақ мамандарға кәсіби құзыреттіліктерімен қатар цифрлы құзыреттіліктерді меңгеру талаптарын қатар қоюда.

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитетінің 2023-2025 жылдарға арналған ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық гранттық қаржыландыру бойынша AP19680242 «Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру» атты жоба аясында 2023-2024 оқу жылында болашақ педагогтердің цифрлы құзыреттіліктерін қалыптастыру бойынша ауқымды жұмыстар жүргізілді.

Коллаборативті педагогикалық білім беру жүйесінде цифрлы білім беру ортасын қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық, инновациялық-технологиялық және желілік-әдістемелік аспектілерін зерделеу, Қазақстанда педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту, ЖОО-ның коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастыру мақсатында М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Ы.Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық институты, Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті арасында коллаборативті педагогикалық консорциум құрылды, ынтымақтастық келісім шарты жасалды.

Педагог пен білім алушылардың бірлескен іс-әрекеттің нәтижесі оқыту технологиясын таңдау көптеген факторларға байланысты болады, Е.С.Полат және т.б. ғалымдардың зерттеулеріне сүйенсек, педагог цифрлы құзыреттілігі қалыптасқанда модератор, тьютор, фасилитатор, коуч секілді рөлдерді оп-оңай атқара алады [2].

Бірқатар зерттеушілер коллаборацияны «ассоциация», «кооперация», «серіктестік» ұғымдарымен синонимде қарастырып, «бірлескен қызмет», «бірге орындалатын іс-әрекет», «өзара әрекетті ұйымдастырудың топтық формасы», «білім берудегі ынтымақтастық» ұғымдарын біріктіру үшін «ынтымақтасу» терминімен қатар қолданады [3].

А.В. Куликов: «Коллаборация – білім беру философиясы, бірлескен іс-әрекеттің, оқу және кәсіби-академиялық өзара әрекеттестіктің бастапқы тұжырымдамасы» – деп білім беру ортасындағы ынтымақтастықты одан да кеңірек екенін атап өтеді [4].

Ал, Г.П. Синицынаның зерттеуіне сүйенсек, коллаборация ұжымдық оқытудың білім беру стратегиясының құрамдас бөліктерінің бірі болып табылады [5].

Коллаборативті педагогикалық ынтымақтастық – өзара әрекеттестікте субъектілерінің ресурстары, құзыреттері және шығармашылық қабілеттерінің синергетикасына негізделген іс-әрекеттің ұжымдық сипатын білдіреді:

1. Оқу міндеттерін бөлудің гетерархиялық процесі; білім алушылардың құзіреттілік пен шығармашылық қабілеттерінің синергиясы;
2. «Оқу қоғамдастықтарының» өзін-өзі ұйымдастыруы; өзара әрекеттесудің қатаң ережелерінің болмауы;
3. Оқу тапсырмаларын орындау кезінде оқу топтарында өзара әрекеттесулердің әртүрлілігі;
4. Оқу әрекетінің өнімін білім беру мақсатынан айырмашылығы: алдын ала нақты болжау мүмкін емес;
5. Оқу процесінің субъектілерінің өзара әрекеттесу және коммуникацияның желілік сипаты;
6. Оқытушының көмекші рөлі, білім алушылардың қызығушылықтарын арттыру мақсатында әртүрлі бағытта оқу іс-әрекетін ұйымдастыру мүмкіндігі [6].

Ұсынылатын Жобада Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастыру үшін қазақстандық ЖОО бірлесіп онлайн және офлайн семинарлар, конференциялар мен форумдар, мектептерде әдістемелік семинарлар, вебинарлар, коучинг сессиялары ұйымдастырылды; консорциумға біріккен ЖОО ғалымдарының авторлық бірлестікте дайындаған ғылыми еңбектердің онлайн-тұсаукесері жасалынды, педагогикалық консилиум өткізілді, пәннің цифрлы оқу контенттерін дайындау бойынша әрбір ЖОО-ның қосқан үлес-салмағы анықталды, сапасы бағаланды (1-кесте).

Цифрлы платформаларды пайдаланудың артықшылықтары:

1. Білім алушылармен және әріптестерімен сандық байланыс мүмкіндіктерін үйрету;
2. Цифрлы ортада оқытушылармен материалдар алмасу және құру дағдыларын дамыту;
3. Оқу материалын құру және барды бейімдеу үшін цифрлы контенттерді пайдалану;
4. Ақпаратты қорғау тәсілдері туралы білімдерін тереңдету;
5. Ақпараттың сенімділігін бағалау және жалған немесе біржақты ақпаратты анықтау;
6. Цифрлық технологияларды қауіпсіз және жауапкершілікпен пайдалану;
7. Білім беру мәселелерін шешу үшін цифрлық технологияларды шығармашылықпен қолдану;
8. Білім беру процесінде цифрлы технологияларды қолдану және білім алушылардың желідегі белсенділігін бақылау;
9. Білім алушылардың үлгерімі мен интеллектуалды өсу деңгейлерін бағалау және бақылау үшін сандық құралдарды пайдалануды үйрену және оларды қосымша [7].

Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық, инновациялық-технологиялық және желілік әдістемелік негіздерін айқындалды және **https://edu-collaboration.kz/** педагогикалық білім беру порталы ашылды.

Кесте 1– Жүргізілген іс-шаралардың басым бағыттары

	Іс-шара атауы, мазмұны	Сілтемесі
1	М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Ы.Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық институты, Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті арасында коллаборативті педагогикалық консорциум құрылды	Келісім шарт №1, 01.11.2023 ж.
2	https://edu-collaboration.kz/ педагогикалық білім беру порталы	Авторлық құқықпен қорғалатын объектілерге құқықтардың мемлекеттік тізілімге мәліметтерді енгізу туралы куәлік № 43042, 20 ақпан 2024 ж. ЭВМ-ге арналған бағдарлама
3	«Білім берудегі цифрлық коллаборация: өзекті проблемалары және перспективалары» Халықаралық педагогикалық оқулары	https://dulaty.kz/ru/2020-01-30-02-50-58/item/5903-tsifrovaya-kollaboratsiya-v-obrazovanii-aktualnye-problemy-i-perspektivy.html
4	«ЖОО-МЕКТЕП кооллаборациясы: инновация, технология және әдістеме» атты Халықаралық Форум / Халықаралық форум айшықтары: ғылыми жоба аясында «дулати педагогикалық сыныбы» ашылды	https://dulaty.kz/2020-01-30-02-50-58/item/6095-khaly-araly-forum-ajshy-tary-ylymi-zhoba-ayasynda-dulati-pedagogikaly-synyby-ashyldy.html
5	«ЖОО-МЕКТЕП коллаборативті цифрлы білім беру ортасында педагогтердің цифрлы құзыреттіліктерін қалыптастыру: теория және әдістеме» республикалық вебинар/ Дулати университетінің жалпы орта білім беретін мектептермен ынтымақтастығы	https://dulaty.kz/2020-01-30-02-50-58/item/6021-dulati-universitetini-zhalpy-orta-bilim-beretin-mekteptermen-yntyma-tasty-y.html
6	Дулати университеті мен Мармара университеті (Түркия) ғалымдарының арасында коллаборативті ғылыми зерттеулер бастау алды	https://dulaty.kz/2020-01-30-02-50-58/item/5805-dulati-universiteti-men-marmara-universiteti-alymdaryny-arasynda-kollaborativti-ylymi-zertteuler-bastau-aldy
7	Бузаубакова К.Д., Беделбаева А.Е. Цифрлы білім беру ортасындағы педагогтің қызметі: Оқулық . –Тараз: : «ИП «Бейсенбекова А.Ж.» 2023. - 128б.ISBN 978-601-216-913-3	Авторлық құқықпен қорғалатын объектілерге құқықтардың мемлекеттік тізілімге мәліметтерді енгізу туралы куәлік № 39717, 18 қазан 2023ж. Ғылыми туынды
8	Бузаубакова К.Д., Джангарашева А.Т., Досмамбетова Б.М., Джумабаева С.К., Умирбекова Г.А. Инновациялық кеңістікте білім сапасын арттырудағы Lesson study зерттеулері: Оқу-әдістемелік құрал .– Тараз: «ИП «Бейсенбекова А.Ж.» 2024. – 266 б. ISBN 978-9965-37-475-3	

https://edu-collaboration.kz/ педагогикалық білім беру порталы педагогикалық мамандықта білім алып жатқан жоғары педагогикалық оқу орны студенттеріне арналады.

Педагогикалық білім беру порталының мақсаты – болашақ педагогтердің өзінің кәсіби қызметіне жүйелі көзқарасын қалыптастыру; болашақ педагогтердің өздігінен білім алуына дайындығын жетілдіру; болашақ педагогке *цифрлық технологияларды оқу-*

тәрбие процесіне тиімді қолдануы; болашақ педагогтердің *танымдық белсенділіктерін және ақпараттық, шығармашылық құзыреттіліктерін және цифрлы-креативті құзыреттіліктерін қалыптастыру.*

https://edu-collaboration.kz/ педагогикалық білім беру порталының бас мәзірі 4 блоктан тұрады: «Біз туралы» блогы; «Жоба туралы» блогы; «Байланыс» блогы; «Жаңалықтар» блогы (1-сурет).

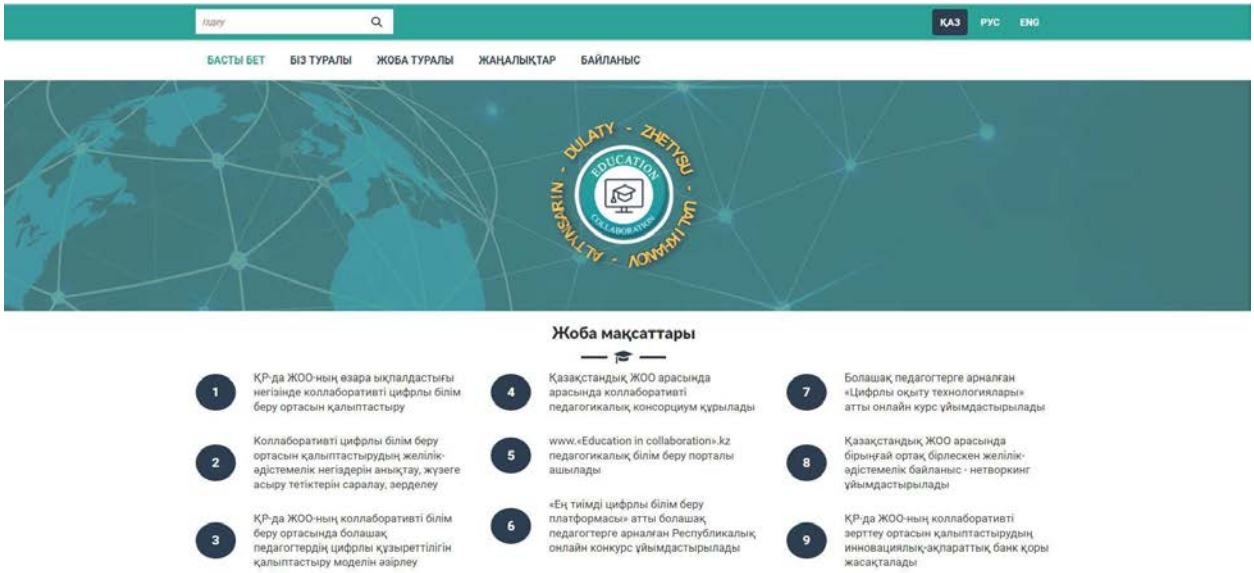

Сурет 1. https://edu-collaboration.kz/ педагогикалық білім беру порталының басты беті

Педагогикалық білім беру порталының «Галерея» блогында Жоба бойынша жүргізілген іс-шаралардан хабардар ететін бейнекөріністерді қамтитын түрлі-түсті суреттер орналасқан (2-сурет).

https://edu-collaboration.kz/ педагогикалық білім беру порталы болашақ педагогтерді цифрлы ортадағы педагогикалық процестің қыр-сырымен таныстырып, болашақ педагогтердің өзінің кәсіби қызметіне жүйелі көзқарасын және кәсіби маңызды жеке тұлғалық сапасын қалыптастырады; болашақ педагог цифрлы платформалардың түрлерімен, қыр-сырымен танысады, цифрлы технологияларды меңгереді.

Ұсынылып отырған Жобаның артықшылықтары:

Біріншіден, қазақстандық ЖОО-ның ғылыми-зияткерлік әлеуеттік ресурстарын бір арнаға шоғырландыруға және ЖОО-ы белді ғалымдары қолда бар пәндердің цифрлы оқыту контенттерін бірлесе, сапалы дайындауға күш біріктіреді.

Екіншіден, сапалы дайындалған пәннің цифрлы оқу конттенттерін (оқулық, оқу-әдістемелік құралдар, педагогикалық кейстер, электронды портфолио, педагогикалық практика күнделіктерін және т.б.) ортақ пайдалануға мүмкіндік туады. Ал бұл өз кезегінде пәндердің цифрлы оқу конттенттерін сапалы, мазмұнды дайындауды қамтамасыз етеді және алынған нәтижелерді рұқсатсыз көшіруге жол бермейді.

Үшіншіден, Қазақстандық ЖОО-де ішкі және сыртқы академиялық ұтқырлықтарын жандандыруға әкеледі.

Төртіншіден, Қазақстандық ЖОО-ның инновациялық тәжірибелерін ынтымақтастықта үйренуге, зерттеуге, пайдалануға және насихаттауға кең жол ашылады.

Бесіншіден, қазақстандық ЖОО-ы ғалымдарының коллаборациялық зерттеулері педагогикалық білім сапасын арттыруға айтарлықтай үлесін қосады және ЖОО-ның

бәсекеге қабілеттіліктерін арттырады.

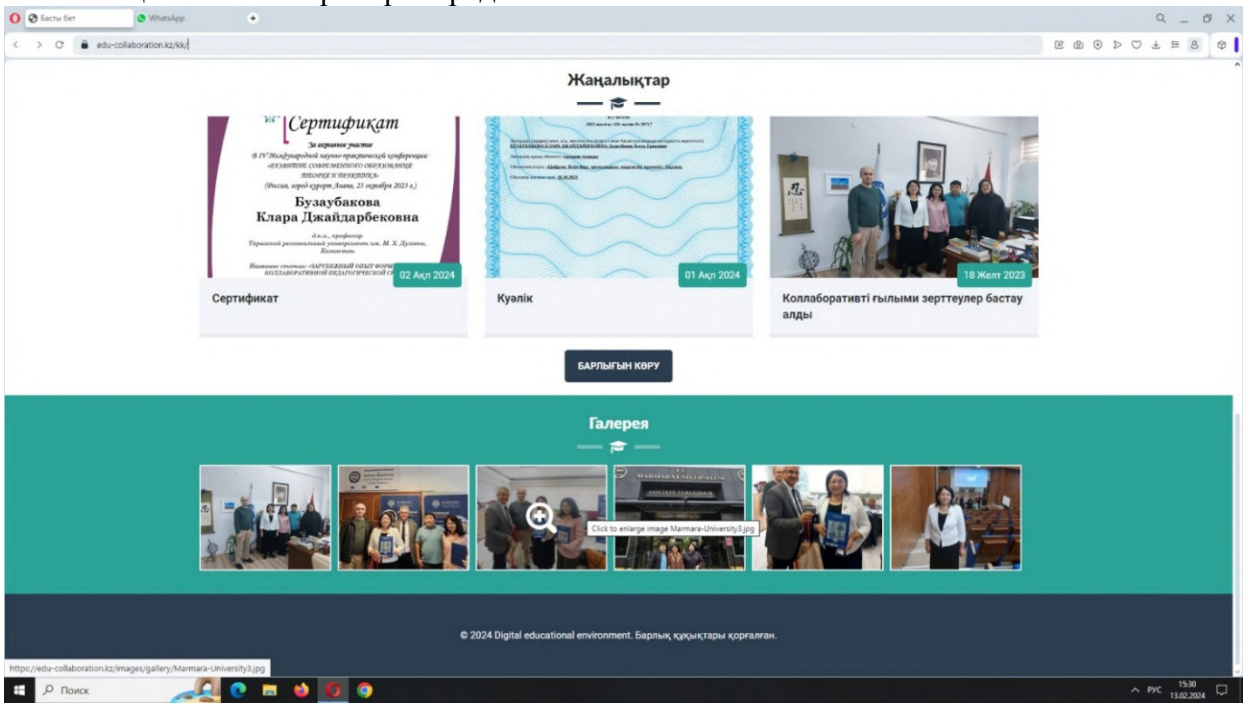

Сурет 2. https://edu-collaboration.kz/ педагогикалық білім беру порталының «Жаңалықтар» блогы

Педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастыру, құру, жетілдіру қажеттілігі туындаған XXI ғасырда білім беруді экономикалық өсудің жаңа моделінің орталық буынына айналдыру үшін оқыту бағдарламасын сыни ойлау, өз бетімен іздену дағдыларын дамытуға бағыттау қажет.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. ҚР Президентті Қ.Тоқаевтың Ұлттық құрылтайдың үшінші отырысында сөйлеген сөзі. – Атырау, 15 наурыз, 2024.https://www.akorda. kz/kz/memleket-basshysy-ulttyk-kuryltaydyn-ushinshi-otyrysyn-otkizdi-152631
2. Полат Е.С. Теория и практика дистанционного обучения: учебное пособие для вузов /Е.С. Полат [и др.]; Под редакцией Е.С. Полат. –2-е изд., перераб. и доп. – Москва: Издательство Юрайт, 2023. – 434 с.
3. Незнанов А.А. и др. Коллаборативные технологии в образовании: как выстроить эффективную поддержку гибридного обучения? //Университетское управление: практика и анализ. – 2019. – Т. 23. – № 1–2. –С. 101–110.
4. Куликов А.В. Системы дистанционного коллаборативного обучения и некоторые аспекты технологии их разработки /А.В.Куликов//Сборники конференций НИЦ Социосфера. –Vedecko vydavatelske centrum Sociosfera-CZ sro, 2012. – № 8. –С. 105–107.
5. Синицына Г.П. Стратегия обучения в партнёрстве: коллаборативное обучение /Г.П. Синицына//Наука о человеке: гуманитарные исследования. –2019. – № 2(36). – С. 78 – 82.

6. Бузаубакова К.Д., Беделбаева А.Е.Цифрлы білім беру ортасындағы педагогтің қызметі: Оқулық /К.Д.Бузаубакова, А.Е. Беделбаева. –Тараз: «ИП Бейсенбекова А.Ж.», 2024. -129 б.
7. К.Д.Бузаубакова, А.Е.Беделбаева. Қазақстан Республикасында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру ерекшеліктері//Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Педагогика. Психология. Социология сериясы. – 2023. – №4(145). –58–71 б. DOI:https:doi org/10.32523/2616-6895-2023-145-4-58-71

УДК: 378.2(575.2)(04)

НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ВУЗАХ

Сулайманова Р.Т.
д.п.н., профессор,
директор института целевой подготовки педагогических кадров
им. И.Ч.Исамидинова Кыргызского национального университета
им. Ж.Баласагына г.Бишкек, Кыргызстан
rahat.sulaymanova@mail.ru

Бообаева Н.А.
магистрант института целевой подготовки педагогических кадров
им. И.Ч.Исамидинова Кыргызского национального университета
им. Ж.Баласагына, г.Бишкек, Кыргызстан

Аннотация: Билим берүү системасынын бирден бир негизги кыймылдаткыч күч педагогикалык кадрларды даярдоо тармагы болуп саналат. Себеби дүйнө жүзүндөгү калктын төрттөн бир бөлүгүнүн билим берүү системасы менен түздөн түз байланышы бар. Бул учурда мугалимдин коомдо ээлеген орду канчалык экендиги өзүнөн өзү көрүнүп турат. Мугалимдин ролу аны даярдоонун теориялык жана практикалык жагдайларына көз каранды. Ушуга ылайык макалада педагогикалык билим берүүнүн илимий-теориялык жактан изилденишине талдоо жүргүзүү **максаты** коюлду. Ага ылайык изилдөөнүн жүрүшүндө төмөнкү **милдеттер** чечилди: мугалимди даярдоо маселесине арналган изилдөөлөргө талдоо жүргүзүү; педагогикалык билим берүүнү жаңылантуу процессинде алардын мазмундук классификациясын бөлүп көрсөтүү.

Коюлган милдеттерди ишке ашыруу үчүн изилдөө боюнча алгачкы булактарды иликтөө, педагогикалык идеяларды талдоо **методдору** колдонулган. Изилдөөнүн **натыйжасында** болочок мугалимди даярдоо боюнча жаңыча идеялар бөлүп каралып, педагогикалык билим берүүнү модернизациялоодогу орду ачыкталды. Изилдөөнүн жыйынтыктары педагогикалык адистерди даярдоо системасынын теориялык жагдайларын иликтөөдө таяныч материал боло алат.

Түйүндүү сөздөр: педагог, болочок мугалим, педагогикалык кадрларды даярдоо, педагогикалык кадрларды даярдоо боюнча изилдөөлөр.

Аннотация: Одной из основных движущих сил системы образования является отрасль подготовки педагогических кадров. Это потому, что четверть населения мира имеет прямую связь с системой образования. В этом случае само собой разумеется, какое место занимает учитель в обществе. Роль учителя зависит от качества его теоретической и

практической его подготовки. В соответствии с этим в статье поставлена **цель** по анализу научно-теоретического изучения педагогического образования. В соответствии с ним в ходе исследования были решены следующие задачи: провести анализ исследований, посвященных проблеме подготовки учителя; выделить их содержательную классификацию в процессе обновления педагогического образования.

Для реализации поставленных задач в исследовании использовались **методы** исследования первоисточников, анализа педагогических идей. В **результате** исследования были выделены новые идеи по подготовке будущих учителей и выявлена их роль в модернизации педагогического образования. Результаты исследования могут служить опорным материалом при изучении теоретических аспектов системы подготовки педагогических кадров.

Ключевые слова: педагог, будущий учитель, подготовка педагогических кадров, исследования по подготовке педагогических кадров.

Annotation: One of the main driving forces of the education system is the branch of teacher training. This is because a quarter of the world's population has a direct connection to the education system. In this case, it goes without saying what place the teacher occupies in society. The role of a teacher depends on the quality of his theoretical and practical training. In accordance with this, the article aims to analyze the scientific and theoretical study of pedagogical education. In accordance with it, the following tasks were solved in the course of the study: to analyze studies on the problem of teacher training; to highlight their meaningful classification in the process of updating pedagogical education.

To implement the tasks set in the study, the methods of research of primary sources, analysis of pedagogical ideas were used. As a result of the research, new ideas for the training of future teachers were identified and their role in the modernization of pedagogical education was revealed. The results of the study can serve as a reference material in the study of theoretical aspects of the system of teacher training.

Keywords: teacher, future teacher, teacher training, research on teacher training.

Коомдун өнүгүшү, ага байланыштуу мектепте билим берүүнүн мазмунунун өзгөрүшү жогорку окуу жайларынын алдына мугалимдерди даярдоо боюнча чоң милдеттерди коюуда. Педагогикалык билим берүү системасынын негизги милдети – коомдун мугалимдерге болгон муктаждыгын канаатандыруу гана эмес, мугалимдик кесипке татыктуу жаңы муундагы адистерди сапаттуу даярдоо талабы эсептелет. Бул маселелер педагогикалык билим берүүнүн теориялык жактан изилденишине түздөн түз көз каранды экендигин белгилеп кетүү керек.

Болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоо маселеси бүгүнкү күндө ар кыл билим тармагындагы көптөгөн изилдөөлөрдүн предмети болуп жатат. Изилдөөчүлөрдүн аталган маселеге карата кызыкчылыктарынын өсүп бараткандыгы кесиптик билим берүүнүн сапатына болгон өзгөчө талаптардын жаралышы менен байланыштуу. Коюлган талаптар азыркы шарттагы мугалимдин кесиптик ишмердүүлүгүнүн татаалдашы, анын контекстинин көп түрдүүлүгү, коммуникациялык принциптердин алмашышы, анын баалуулук-мазмундук негиздеринин так эместиги менен шартталган.

Билим берүү тармагындагы көптөгөн ата-мекендик жана чет элдик эксперттер бүгүнкү күндө мугалимдик кесиптен татаалыраак бир дагы кесип жок экендигин жана бул жада калса формалдуу документтерден дагы көрүнүп тургандыгын жоопкерчилик менен белгилешүүдө. Болочок мугалимдин кесиптик сапарынын башталышы жана анын кийинки педагогикалык ишмердүүлүгү жогорку окуу жайда кесиптик жактан даярдоо процессин уюштуруу деңгээлинен түздөн-түз көз каранды болот.

Э. Гуссерлдин пикири боюнча, адамга дүйнө же анын кайсы бир бөлүгү эмес, дүйнөнүн “мазмуну” маанилүү [1]. Дал ушул жогорку окуу жайында кесиптик жактан

даярдоо процессинде кесиптин мааниси жана баалуулугу тууралуу активдүү изденүү, тандалып алынган кесип менен шартталган жашоо стилин түшүнүү жүрөт. Педагогикалык багыттарда даярдаган жогорку окуу жайларынын алдында студенттердин билим берүү процессине жана педагогикалык кесипке киришүүсүн ишке ашыруунун адекваттуу ыкмаларын издөөнүн татаал милдети коюлган. Ушуга байланыштуу педагогикалык жогорку окуу жайларга мазмуну жана структурасы азыркы замандын талаптарына жооп берген чечүүчү өзгөртүүлөрдү киргизүүнүн зарылдыгы келип чыгат.

Бирок азыркы учурда педагогика илиминде жогорку окуу жайда *педагогикалык кесипке даярдоо* түшүнүгү тууралуу так аныкталган, бир беткей аныктама жок. Андыктан биздин көз карашыбызда бул түшүнүктү тереңден изилдөө жана анын негизги *аспектилерин* бүтүндөй карап чыгуу талап кылынат.

Педагогикалык кадрларды даярдоонун ар кыл аспектилери көптөгөн психологиялык-педагогикалык изилдөөлөрдүн обьектиси болуп калды. Азыркы учурда мындай изилдөөлөрдүн бир нече багыттары келип чыкты.

Изилдөөлөрдүн *биринчи багыты* **педагогикалык кадрларды даярдоо түшүнүгүн** кесиптик-педагогикалык ишмердүүлүктүн *структурасынан* чыга ачыктоо аракетин жасашкан (А.И. Высокодворский, В.И. Гиневицкий, Е.Ф. Есарева, А.М. Колесова, Н.В. Кузьмина, И.А. Урклин). Мында изилдөөчүлөр жогорку окуу жайларынын студенттерин педагогикалык кесипке даярдоо болочок кесиптик ишмердүүлүктүн негизги түрлөрүн өздөштүрүү аркылуу ишке ашарын бекемдешет.

Изилдөөлөрдүн *экинчи багыты* педагогикалык кадрларды даярдоонун мазмунуна, формаларына жана методдоруна арналган (Е.И. Антипова, Г.А. Арутюнова, Н.Ф. Белокур, М.И. Волошина, Р.А. Еремина, Н.Ю. Крутогорская, О.Н. Соловьева, В.И. Спирина, Н.А. Томин, Н.Я. Яковлев ж.б.).

Үчүнчү багыттагы изилдөөлөр мугалимдин негизги мүнөздөмөлөрү аныкталган *профессиограмманы* иштеп чыгуу менен мүнөздөлөт (А.И. Пискунов, В.А. Сластенин и А.И. Щербаков ж.б.).

Изилдөөчүлөр жогорку педагогикалык окуу жайларда студенттерди педагогикалык кесипке даярдоону ар кандай көз караштардан чыгып карашкан. Көптөгөн изилдөөлөрдүн ичинен эки негизги багыт кеңири тарагандыгы белгилүү болду:

- *ишмердүүлүк* – функционалдуулук (В.И. Гинецинский, В.А. Крутецкий, Н.В. Кузьмина, И.М. Машаров, А.И. Щербаков ж.б.) жана компетенттүүлүк (И.С. Батракова, Е.С. Заир-Бек, В.А. Козырев, С.А. Писарева, Е.В. Пискунова, Н.Ф. Радионова, А.П. Тряпицына ж.б.) мамиле концепциялары;
- *инсандык* – инсандык-ишмердүүлүк (О. А. Абдуллина, Ю. К. Бабанский, Ф. Н. Гоноблин, В. А. Сластенин ж.б.) жана аксиологиялык (А.А. Деркач, Е.Н. Дмитриева, И.С. Ломакина ж.б.) мамиле концепциялары.

И.Арановскаянын пикири боюнча аталган багыттардын изилдөөчүлөрдүн арасындагы популярдуулугу практикада ишке ашып жаткан жогорку билим берүүнүн моделдери менен байланыштуу. Бул моделдер педагогикалык билим берүүгө дагы таандык. Биринчи моделдин өзгөчөлүгү болуп анын агартуучулук ишмердүүлүккө багытталгандыгы эсептелет. Мындай учурда адисти даярдоого идеологиялык түс берилип жана ал сырттан тапшырылган буйрутма, эреже, стандарттардын негизинде түзүлөт. Мында адамды өстүрүү процесстерине кызмат көрсөтүү ролу берилип, алар жалпысынан билим берүү тармагынын жана коомдун койгон милдеттерине баш ийишет. Экинчи, либералдык деп аталган моделде, тескерисинче, инсандын өнүгүүсүнүн маанилүүлүгү баса белгиленет [2].

Тарыхый жактан алып караганда, XX кылымдын 90-жылдарына чейин Кыргызстандын жогорку билим берүү системасындагы биринчи моделге негизденген даярдоо идеологиясы жогорку окуу жайларда билим берүүчүлүк максаттарды коюуга,

билим берүү процессин уюштуруунун мазмунун жана принциптерин аныктоого күчтүү таасир этип турган. Жогорку билим берүү системасын, анын ичинде педагогикалык билим берүүнү иликтеген изилдөөлөрдө, негизги карама-каршылыктардын бири катары "негизинен билимди өздөштүрүүгө гана багытталып калган окутуунун технологиялары менен ой жүгүртүү өз адынчалыгын, чыгармачылык активдүүлүктү, адамдын интеллектисин, инсандыгын өнүктүрүүгө болгон коомдук, жеке керектөөлөрдүн ортосундагы карама-каршылыктар" эсептелгени бекеринен эмес.

Азыркы этапта жогорку мектептин педагогикасы үчүн баалуулуктардын жаңы шкаласын калыптандыруу мүнөздүү. Алардын арасында билим берүүнү *антропологиялаштыруу жана индивидуалдаштыруу* баалуулуктары жогорку билим берүүнүн милдеттерин жаңыча чечүүнүн символу катары кесиптик даярдыкты жүргүзүү менен бирге дүйнө таанымы кенен, жеке маданий деңгээли бийик билимдүү адамды калыптандырууга өбөлгө түзөт.

Жогорку окуу жайда кесиптик жактан даярдоонун *натыйжаларына* көңүл бурууда изилдөөчүлөр анын *сапаты* жана квалификациялык талаптарга жооп беришинин зарылдыгы, бүтүрүүчүгө өзүнүн кесиптик тармагында ийгиликтүү болушуна мүмкүндүк түзгөн *компетенциялардын* биримдигинин болушунун зарылдыгы тууралуу айтышат. Жогорку кесиптик билим берүүнү стандартташтыруудагы жаңы жагдай катары андагы мурдагыдай окутуу процесси же билим берүүнүн мазмунун эмес, *анын жыйынтыктарын* стандартташтыруу эсептелет.

Жогорку окуу жайда кесиптик жактан даярдоо маселесине арналган 2002-жылдан кийинки изилдөөлөрдө *"кеситик жактан тарбиялоо" жана "кесиптик социалдашуу"* деген терминдерге окумуштуулардын көп кайрыла баштагандыгы байкалат (Н.М. Борытко, Л.А. Ларина, А.В. Мазуренко, А.В. Репринцев, С.М.Салов, Е.Н. Сорочинская ж.б.) [3]. Кесиптик жактан даярдоо процессинде студенттердин өзүнүн өнүгүүсүнүн субьектиси болуп калуусу үчүн алардын интеллектуалдык, руханий жана кесиптик потенциалын моделдөөнүн өтө татаал процесси жүрөт.

Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларында болочок мугалимдерди кесиптик жактан даярдоонун теориялык абалына, практикасына жана келечегине арналган бир катар изилдөөлөрдү бөлүп көрсөтүүгө болот:

Педагогикалык кадрларды даярдоонун теориялык-методологиялык негиздерин аныктоого, билим берүүнүн парадигмаларын аныктоого, сапатын жогорулатууга жана аларды салыштырууга, баа берүүгө, инсанга багыттап окутууга байланыштуу суроолор И.Б.Бекбоев, Э.М. Мамбетакунов, Н.А. Асипова, А.М. Мамытов, А. Алимбеков, А.Т.Калдыбаева, С.К. Калдыбаев, Н.К. Дюшеева ж.б. эмгектеринде камтылган [4].

Педагогикалык кадрларды даярдоо проблемалары ата-мекендик окумуштуулар тарабынан докторлук жана кандидаттык диссертацияларда ар тараптуу изилдөөгө алынган. Алсак, Алимбеков А., Дюшеева Н.К., Кибардина Л.П., Раимкулова А.С., Рыскулова Р.А. тарабынан изилденилип, окумуштуулар ишмердик жана кесиптик сапаттары боюнча учурдун талабына жооп берген компетенттүү адистерди даярдоого орчундуу маани берип келишүүдө.

Башталгыч класстардын мугалимдерин даярдоо, аны эффективдүү ишке ашырууга өбөлгө түзгөн каражаттарды, жолдорду, ыкмаларды жана шарттарды иштеп чыгуу маселелерине А.А. Алимбеков, М.Д. Айдарова, Н.В. Г.К. Казиева, Г.А. Касымова, Омуралиев, Н.С. Шадиев ж.б. изилдөөлөрү арналган [4].

Предметтик мугалимдерди даярдоого жана окутуунун жекече методикаларына карата Э.М.Мамбетакунов, Бабаев Д.Б., Төрөгелдиева К.М, Абдиев А.А., Субанова М.С., Алиева Б.М., Курманов М., Аттокурова К.К. ж.б. эмгектерди белгилөөгө болот [4]. Аталган авторлордун эмгектеринде педагогикалык кадрларды даярдоонун теориялык жана практикалык маселелерине, болочок мугалимдерди даярдоонун мазмунун

жаңылантууга, педагогикалык билим берүү аркылуу кесиптик компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга байланыштуу бир катар илимий көз караштар талдоого алынган. Муну менен педагогикалык билим берүүнүн теориялык жагдайлары толук изилдөөгө алынып бүттү деп айтууга болбойт. Мындан ары педагогикалык кадрларды даярдоо маселелеринин методологиясына; замангбап мугалимди даярдоонун өнүгүү келечегин ачып көрсөтө алган педагогикалык жаңылыктарды изилдөөгө карата окумуштуулардын кадамы жасай керек.

Пайдаланган адабияттар:

1. Гуссерль Э. Феноменология [Статья в Британской энциклопедии]. Предисл., пер. и примеч. В.И. Молчанова // Логос. - М., 1991. - № 1. - С. 12-21.
2. Арановская И. Подготовка специалиста как социокультурная проблема // Высшее образование в России. - 2002. - № 4. - С. 115-119.
3. Дворянкина Е.К. Профессиональная подготовка будущих учителей в вузе как педагогическая проблема // Современные проблемы науки и образования.-2007.-№ 5.-С. 47-51.
4. Сулайманова Р.Т. Кыргызстанда педагогикалык кадрларды даярдоо маселесинин теориялык жактан изилдениши. Ж. Баласагын атындагы КУУнун Жарчысы 2021 №4 (108). – Б., 2021. 53-58-бб. [Электронный ресурс] Режим доступа: https:// vestnik.knu.kg/ wp-content/uploads/2023/01/VKNU2021_4.pdf

УДК 373

РАЗВИТИЕ ЦИФРОВОЙ КОЛЛАБОРАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ БУДУЩЕГО

Коломиец О.М.
доктор педагогических наук, профессор,
директор международного института профессионального развития педагога,
профессор Первого Московского государственного медицинского университета
им. И. М. Сеченова, г. Москва, Россия

Аннотация: В статье описано проведенное исследование, целью которого было определить педагогические инструменты развития коллаборации офлайн- и онлайн-обучения в образовании, способствующие его эффективному развитию в будущем. Задачами исследования стали: проведение анализа психолого-педагогических теоретических и прикладных работ авторов разных научных школ и подходов, выявление проблем, которые препятствуют реализации цифровой коллаборации в современной системе образования. Содержание исследования включало в себя разработку и реализацию в образовательном процессе двух моделей организации образовательной деятельности школьника или студента через коллаборацию офлайн- и онлайн-форм обучения. Проведенное исследование подтвердило запланированные результаты образовательной деятельности школьника или студента, организованной через коллаборацию офлайн- и онлайн-форм обучения: мобильность, удобство, персонализация, открытость, доступность, субъектность, эффективность.

Ключевые слова: коллаборация, онлайн-обучение, офлайн-обучение, субъектно-деятельностный подход, компетентностно-деятельностный подход.

Abstract: The article describes the conducted research, the purpose of which was to identify pedagogical tools for the development of collaboration of offline and online learning in education, contributing to its effective development in the future. The objectives of the study were to analyze the psychological and pedagogical theoretical and applied works of authors of various scientific schools and approaches, to identify problems that hinder the implementation of digital collaboration in the modern education system. The content of the study included the development and implementation in the educational process of two models of the organization of educational activities of a student or a student through the collaboration of offline and online forms of education. The conducted research confirmed the planned results of the educational activities of a student or a student organized through a collaboration of offline and online forms of education: mobility, convenience, personalization, openness, accessibility, subjectivity, efficiency.

Keywords: collaboration, online learning, offline learning, subject-activity approach, competence-activity approach.

Андатпа: Мақалада болашақта оның тиімді дамуына ықпал ететін білім берудегі офлайн және онлайн оқыту ынтымақтастығын дамытудың педагогикалық құралдарын анықтауға бағытталған зерттеу сипатталған. Зерттеудің міндеттері әртүрлі ғылыми мектептер мен тәсілдер авторларының психологиялық-педагогикалық теориялық және қолданбалы жұмыстарына талдау жүргізу, қазіргі білім беру жүйесінде цифрлық ынтымақтастықты жүзеге асыруға кедергі келтіретін мәселелерді анықтау болды. Зерттеудің мазмұны білім беру процесінде оқушының немесе студенттің білім беру қызметін ұйымдастырудың екі моделін офлайн және онлайн оқыту нысандарының ынтымақтастығы арқылы әзірлеуді және жүзеге асыруды қамтыды. Зерттеу офлайн және онлайн оқыту нысандарының ынтымақтастығы арқылы ұйымдастырылған оқушының немесе студенттің білім беру қызметінің жоспарланған нәтижелерін растады: ұтқырлық, ыңғайлылық, жекелендіру, ашықтық, қолжетімділік, субъективтілік, тиімділік.

Түйінді сөздер: ынтымақтастық, онлайн-оқыту, офлайн-оқыту, субъектілік-қызметтік тәсіл, құзыреттілік-қызметтік тәсіл.

Глобальный переход в цифровое пространство, связанный как с естественным развитием технологий, так и с непредсказуемыми событиями, которые охватили весь мир, кардинально меняет все системы, в которых существует человечество, в том числе и образовательные, что определяет актуальность нашего исследования. Образование будущего должно представлять собой смешанное образование как цифровую коллаборацию, включающую офлайн- и онлайн-технологии. Что касается образовательных учреждений и организаций, то для них среди основных преимуществ коллаборации офлайн- и онлайн-обучения следует отметить такие как: наличие возможности быстрой и постоянной актуализации контента с наименьшими затратами; наличие возможности сокращения времени теоретического обучения путем уменьшения количества лекционных часов и увеличения времени на практические занятия; решение проблемы сокращения объемов аудиторной работы и увеличения объемов самостоятельной работы обучающихся в условиях действия государственных образовательных стандартов нового поколения [1].

В связи с актуальностью исследования была поставлена его цель – определить педагогические инструменты развития коллаборации офлайн- и онлайн-обучения в образовании, способствующие его эффективному развитию в будущем. Для достижения цели были решены следующие задачи исследования.

Анализ научно-педагогической и прикладной литературы показал, что сегодня не в должной мере используются возможности цифровизации современного образования и

широкого внедрения информационных технологий и электронного обучения. Поэтому нам представляется, что именно совершенствование системы взаимодействия участников *коллаборации онлайн- и офлайн-образования* выступает вектором разрешения многих проблем функционирования образовательных организаций.

Среди проблем, которые препятствуют реализации цифровой коллаборации в современной системе образования, исследователи (Г. М. Малиновская, Е. Р. Орлова, Е. Н. Кошкина, М. У. Солтогулова, М. С. Чванова, И. А. Киселева, О. М. Коломиец и др.) выделяют следующие:

1. проблемы отсутствия системы обучения преподавателей для работы с ИКТ и методических подходов для эффективной реализации дистанционной формы обучения, что сказывается на качестве курсов и дистанционного обучения в целом [2];
2. проблемы информационного, организационного и финансового характеров;
3. проблемы, связанные с разработкой технологии обучения (отсутствие методик для эффективной реализации дистанционного обучения, выбора форм обучения, недостаточное количество электронных курсов, слабое развитие мультимедийной технологии обучения);
4. проблемы, связанные с проектированием обучающих программ (написание программных продуктов, внедрение обучающих программ при проектировании маршрута дистанционного обучения) [3];
5. неразработанность учебно-методического обеспечения реализации интернет-технологий в самостоятельной образовательной деятельности обучающегося, что, по мнению авторов статьи, есть самая важная проблема.

Интернет совершил революцию в образовании. Благодаря специальным компьютерным программам, формам конференц-связи, электронной почте, онлайн-мессенджерам, устройствам виртуальной реальности и др. стало возможным организовать *образование будущего* как *персонализированное образование* на основе коллаборации офлайн- и онлайн-форм на методологической основе *субъектно-деятельностного* и *компетентностно-деятельностного* подходов. Такое образование направлено на развитие у школьника и студента способности учиться самостоятельно, самоорганизовывать свою образовательную деятельность и управлять ею в ситуациях неопределенных исходных условий, нести ответственность за нее и, как следствие, достигать качественных образовательных результатов.

Содержание нашего исследования включало в себя разработку и реализацию в образовательном процессе двух моделей организации образовательной деятельности школьника или студента через коллаборацию офлайн- и онлайн-форм обучения.

Модель 1. *«Деятельность школьника/студента – ученого»*

В данной модели меняется содержание деятельности педагога и обучающегося. Педагог не транслирует новые знания по предмету учащемуся. Школьник или студент не принимает от учителя или преподавателя новые знания, чтобы их запомнить. Педагог создает условия для организации самим школьником или студентом своей учебно-исследовательской деятельности как ученого с целью изучить учебный материал и добыть из него новые для него знания. Данная деятельность учащегося организуется на основе Программы учебной исследовательской деятельности (УИД), структура которой включает следующие блок: 1. Установка УИД; 2. Самоорганизация учащимся своей УИД; 3. Материал для изучения; 4. Система учебно-исследовательских заданий; 5. Результаты УИД (субъектные знания учащегося); 6. Рефлексия УИД [4]. Он выполняет (квазинаучную) деятельность, похожую на деятельность ученого, по результатам которой «рождаются» его субъектные знания. Учебно-исследовательская деятельность школьника

или студента организуется педагогом в два этапа в офлайн- и онлайн-формах.

На первом этапе – дома учащийся работает в онлайн-среде по Программе учебно-исследовательской деятельности, предложенной ему на электронном носителе, или, если есть такая возможность, работает с использованием собственных электронных устройств с доступом в Интернет и применением учебных видеоматериалов. Учащийся изучает новый учебный материал по предмету, проводит анализ учебной информации на основе системы учебно-исследовательских заданий Программы, извлекает новые элементы информации, перерабатывает их, проводя анализ, компрессию, обобщение, группировку, и систематизирует в структуры элементов знаний. Так он «рождает» новые знания, которые, являясь продуктом познавательной деятельности самого учащегося, приобретают характеристики субъектных знаний, т. е. осознанных, понятных, полных по объему, наполовину уже усвоенных, «пропущенных через сознание» субъекта познавательной деятельности. Техническим требованием для реализации данной модели является наличие у учащегося дома как минимум компьютера, а как максимум электронных устройств с доступом к Интернету.

На втором этапе работа проводится на учебном занятии, где учитель или преподаватель организует в офлайн-форме обсуждение школьником или студентом его субъектных знаний на предмет объективности, достоверности, полноты объема и др. характеристик. Учащийся проводит самоконтроль, самооценку и самокоррекцию своих субъектных знаний, делая их системными, осознанными, легко используемыми в учебной деятельности, предупреждающими вероятные ошибки. Педагог организует учебную деятельность каждого учащегося по отработке и закреплению новых знаний.

Реализация модели «Деятельность школьника/студента – ученого» позволяет:

- педагогу сократить время на объяснение материала за счет домашней «научной исследовательской деятельности» учащегося с теоретическим материалом по учебной дисциплине;
- осуществить персонализированный, индивидуальный подход через Программу учебно-исследовательской деятельности за счет того, что проработать теоретический материал каждый учащийся может в своем темпе, в удобное для него время; есть возможность многократно вернуться к учебному материалу;
- школьнику или студенту проявить субъектную позицию и ответственность за результаты своей учебной деятельности через построение учебного занятия на методологической основе субъектно-деятельностного и компетентностно-деятельностного подходов [5];
- педагогу работать дифференцировано с учащимися;
- развивать у каждого учащегося умение выполнять компрессию, обобщение, группировку, систематизацию и другие способности познавательной деятельности;
- овладеть каждым учащимся субъектными знаниями, т. е. осознанными, понятными, полными по объему, «пропущенными через сознание» субъекта познавательной деятельности;
- развивать самоконтроль, самооценку и самокоррекцию учащимся своей учебной деятельности и др.

Модель 2. *«Деятельность специалиста-практика в предметной области или профессиональной сфере»*

В данной модели меняется содержание деятельности педагога и обучающегося. Теперь уже нет постоянного фронтального режима работы с обучающимися. Педагог не контролирует и не проверяет правильность выполняемых практических заданий и решения практических задач, не выставляет оценки и не исправляет ошибки своих обучающихся. Он организует условия субъектной позиции каждого школьника или студента. Каждому учащемуся предоставляется возможность самому организовывать и управлять своей собственной практической деятельностью на основе Программы учебно-практической деятельности с практическими заданиями и задачами, которая может проходить в разных интерактивных формах. Учебно-практическая деятельность

школьника или студента организуется в два этапа педагогом в офлайн- и онлайн-формах.

На первом этапе учащийся работает на учебном занятии в офлайн-форме, сначала во фронтальном, потом групповом, затем парном взаимодействии с другими учащимися. Используются разные интерактивные формы. Педагог создает условия для развития у школьников или студентов умений выполнять практические задания и решать практические задачи. Учащийся погружается в учебно-практическую деятельность как «практик» с целью овладеть практическими умениями, компетенциями, видами профессиональной деятельности, выполняя самоконтроль, самооценку и самокоррекцию практической деятельности. Педагог организует практическую деятельность школьников или студентов так, чтобы она была осознанной и понимаемой каждым из них, легко выполнялась, исключала ошибки.

На втором этапе учащийся работает дома в онлайн-форме, развивая и автоматизируя свои практические умения и навыки. Данная деятельность учащегося организуется на основе Программы учебно-практической деятельности (УПД), предложенной ему на электронном носителе, или, если есть такая возможность, работает с использованием собственных электронных устройств с доступом в Интернет и применением разных учебных видеоматериалов. Структура Программы включает следующие блоки: 1. Установка УПД; 2. Самоорганизация учащимся своей УПД; 3. Система практических заданий и практических задач; 4. Ключи к практическим заданиям и практическим задачам; 5. Результаты УПД (субъектные умения и навыки учащегося); 6. Рефлексия УПД [4]. В данной модели учащийся выполняет квазипрофессиональную деятельность, похожую на деятельность специалиста-практика в конкретно-предметной области или профессиональной сфере.

Учащийся выполняет практические задания и решает практические задачи, организует и управляет разными видами своей учебно-практической деятельности. По мере выполнения каждого задания или задачи он проводит самоконтроль по «ключу», полученному от педагога, выявляет имеющиеся ошибки, проводит самооценку их характера и причин появления, осуществляет самокоррекцию. Так в практической деятельности развиваются и автоматизируются умения, виды деятельности, навыки учащегося, которые становятся для него субъектными, осознанными, понятными, полными по своей структуре и содержанию, «пропущенными через сознание» самого субъекта практической деятельности. Техническим требованием для реализации данной модели является наличие у учащегося дома как минимум компьютера, а как максимум электронных устройств с доступом к Интернету.

Реализация модели «Деятельность специалиста-практика в предметной области или профессиональной сфере» позволяет:

- осуществить персонализированный, индивидуальный подход через Программу учебно-практической деятельности, которая дает каждому учащемуся возможность проработать практические задания и практические задачи в своем темпе и в удобное для него время;
- школьнику или студенту проявить субъектную позицию и ответственность за результаты своей учебной деятельности через построение учебного занятия на методологической основе субъектно-деятельностного и компетентностно-деятельностного подходов;
- работать дифференцировано с учащимися;
- развивать у каждого учащегося субъектную позицию в его практической деятельности;
- овладеть каждым учащимся субъектными знаниями на высоком уровне качества;
- развивать самоконтроль, самооценку и самокоррекцию учащимся своей учебной деятельности и др.

Структурным элементом описанных двух моделей организации образовательной деятельности школьника или студента через коллаборацию офлайн- и онлайн-форм

обучения является интерактивное взаимодействие, которое может осуществляться по следующим схемам:

– взаимодействие «учитель/преподаватель – школьник/студент» (обмен учебными материалами, «ключами», электронными сообщениями, объявлениями, дискуссиями, др.);
– взаимодействие «школьник – школьник или студент – студент» (дискуссии, обсуждение, разработка, контроль в групповой или парной формах, взаимооценка и т. п.);
– взаимодействие «школьник/студент – учебный материал» (материал для чтения, электронные учебники, учебно-методические материалы, пособия и материалы курса, оценочные средства и т. п.).

В ходе проведенного исследования нами были подтверждены следующие результаты образовательной деятельности школьника или студента, организованной через коллаборацию офлайн- и онлайн-форм обучения:

1. умение самостоятельно планировать деятельность;
2. умение эффективно организовывать деятельность, ориентируя ее на конечный результат;
3. умение принимать решения, делать осознанный выбор и нести за него ответственность;
4. умение работать в информационном пространстве: а) отбирать информацию в соответствии с темой; б) выполнять самостоятельную поисковую деятельность;
5. навык аналитической деятельности по переработке информации и «рождению» субъектных знаний;
6. навык презентации результатов деятельности с использованием различных информационных технологий;
7. навык рефлексии, способствующий успешному функционированию субъекта в любой деятельности;
8. учет индивидуальных особенностей учащимся в овладении учебным материалом;
9. трансформация стиля педагога: переход от трансляции знаний к интерактивному взаимодействию с учащимися, способствующему конструированию ими собственных знаний;
10. реализация школьником или студентом своей субъектной позиции «учащегося»: повышение его мотивации, самостоятельности, социальной активности, в том числе в освоении учебного материала, рефлексии и самоанализа и, как следствие, повышение эффективности образовательного процесса в целом.

Подводя итог проведенному исследованию следует отметить большой ресурс коллаборации офлайн- и онлайн-форм обучения в решении актуальных проблем в образовании: индивидуализировать и персонализировать образовательный процесс, когда каждый учащийся самостоятельно организует свою образовательную деятельность, выступая субъектом и неся за нее ответственность, реализует свои образовательные потребности, интересы и способности, а педагог выполняет роль помощника и наставника.

Список использованной литературы:

1. Власова Е. З. Электронное обучение в современном вузе: проблемы, перспективы и опыт использования // Вестник Герценовского университета. –2014. – № 2. – С. 43-49.
2. Орлова Е. Р., Кошкина Е. Н. Проблемы развития дистанционного обучения в России // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. – 2013. – № 23. – С. 12-20.
3. Чванова М. С., Киселева И. А. Проблемы дистанционного обучения в сети Интернет // Вестник Тамбовского университета. – Серия «Естественные и технические науки».

– Т. 22. – Вып. 5. – Тамбов, 2017. – С. 1200-1203.
4. Коломиец О. М. Организация учебно-профессиональной деятельности студента в преподавании на основе компетентностно-деятельностного подхода / Педагогический журнал, 2016. –Т. 6. – № 5А. – С. 40-51.
5. Коломиец О. М. Компетентностно-деятельностный подход – методологическая основа преподавания в высшей школе / Вестник Московского университета, 2017. – Серия 20: Педагогическое образование. – №1. − С. 84-98.

THE ROLE OF NATIONAL METHODS IN THE DETECTION AND PREVENTION OF NERVOUS DISORDERS IN CHILDREN

Киякбаева У.К.
п.ғ.к., қауым.профессор, «Мектепке дейінгі білім беру және әлеуметтік педагогика» кафедрасының меңгерушісі, Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Алматы қ., Қазақстан

Хужаназарова Н.М.
PhD доктор, профессор, «Мектепке дейінгі білім беру педагогикасы және психология» кафедрасының меңгерушісі, Қоқан мемлекеттік педагогикалық институты, Қоқан қ., Өзбекстан

Annotation: In the socialization of preschool children, it is very important that they are healthy from a physiological point of view. After all, physiologically healthy children have a positive attitude towards the environment, social subjects, and otherwise their attitude becomes negative. The positive or negative attitude of children to their natural and social environment is associated with nervous disorders that they experience. The article discusses these phenomena and international methods of their elimination.

Keywords: age of preschool education, nervous disorder, definition of nervous disorder, prevention of nervous disorder, measures to prevent nervous disorder.

Аннотация: В социализации дошкольников очень важно, чтобы они были здоровы с физиологической точки зрения. Ведь физиологически здоровые дети положительно относятся к окружающей среде, социальным предметам, а в противном случае их отношение становится отрицательным. Положительное или отрицательное отношение детей к природному и социальному окружению связано с нервными расстройствами, которые они испытывают. В статье рассматриваются эти явления и международные методы их устранения.

Ключевые слова: возраст дошкольного образования, нервное расстройство, определение нервного расстройства, профилактика нервного расстройства, меры по профилактике нервного расстройства.

Its socialization is important in the development of personality. From a socio-philosophical point of view, it is said that socialization is a process that represents the acquisition of exemplary behavior, psychological mechanisms, social norms and values by a person. That is, "the process of mastering exemplary behavior, psychological mechanisms, social norms and values necessary for the successful development of society" [3, p. 173]. According to A.V. Mudrik, the socialization of a person is considered as "human development and self-transformation in the process of assimilation and acceptance of culture" [1, p. 7]. A.Sh. Sodikova, without denying that the improvement of psychological functions is important in the socialization of a person,

draws attention to the fact that in the conditions of globalization, the assimilation of socio-ethical values, norms and rules of behavior, and the enrichment of the worldview take a leading place [3, p. 7-8]. Preschool education organizations, which are the initial and important stage of the continuous education system, occupy a special place in the socialization of children of preschool age.

The process of socialization takes place directly on the basis of determining a certain attitude to the environment in children of preschool age. As a result of the external influences shown by the micro and macro environments, a positive or negative attitude towards the environment, social subjects and social relations is formed in them. The content of the positive attitude of caregivers to the environment and social entities reflects the following: a careful approach to nature and the environment, care about preserving nature's blessings, enriching and reproducing them; loving the animal and plant world, an important part of nature, loving and caring about animals, birds and fish, understanding and preserving that plants are a "source of; respect for those around him, including parents, other members of the family, peers, caregivers, etc., follow their instructions, act in difficult situations by receiving advice from them, seek help from adults in situations where it is not possible to independently solve a problem that has arisen in unfamiliar situations for him; tell parents, adult members of the family or caregivers about; during games, it is possible not to part with peers as much as possible, to strive to be with them, to provide assistance to children in need of help; to give up negative habits (crying, stubbornness, selfishness, boastfulness, senselessness, laughing at peers, ignoring them, etc.), to treat the team with respect.

The cases noted indicate that preschool children are effectively prepared for social life, while the commission of negative behavior by them indicates the opposite. In the negative attitudes of caregivers towards nature, the environment and social entities, it is precisely the following that are reflected: harm to nature and the environment, waste the blessings of nature; cruel treatment of animals and plants, annoying them, caring for plants, destroying sprouts; not respecting those around him, including parents, other members of the family, peers, caregivers and others, not giving them affection, doing what he does not have the opportunity and mental potential to do as he knows, and not relying on the help of adults in this, shouting and calling in case of such arbitrary bad consequences; not being affected by the spiritual experiences of those around; the desire to stand out from peers as much as possible during games, do not like to be in solidarity with them, do not provide assistance to children in need of help; possess negative habits (crying, stubbornness, selfishness, boastfulness, senselessness, laughing at peers, ignoring them, etc.). The study of available sources, the organization of series of conversations with parents and caregivers, monitoring the activities of Educators confirmed that their involvement, courtesy, open, sincere, gullible, compassionate, kind, humble, active, generous, generous, tolerant, attentive and good-natured will serve to ensure the effective course of the socialization process.

The presence of children of preschool age in their negative attitudes towards nature, the environment, social entities is in many cases associated with nervous disorders that are experienced in them. The main signs of nervous breakdowns are: impulsive (quick) actions; inability to sit still in one place; not to end the game that has begun; not listen to what someone (especially the parent) is saying; stubbornness; decreased attention, lack of understanding; interference in the work of those around them, in the games of other children, interfere with them; often make scandals, torment their; chronic head pain; rapid distraction of thought; alertness. From a medical point of view, when nerve disorders are observed in a person, in most cases, sedative drugs are taken (Phytosedan, Persen, tenoten, Deprim, Afobazol, Herbion, Novopassit, phenibut, pantogam, glycine), however, the use of sedative drugs according to the age nature of children can negatively affect the further development of their organism. Therefore, it is advisable to use various medicinal herbs in this place. During the period of

experimental work, the respondentseducators and parents were informed about the methods of eliminating various nervous disorders that are observed in educators.

The action in this regard was organized in the form of preparing a booklet and displaying it among the respondents. The following information was reflected in the booklet: 1 glass of boiling water is poured over the spring young leaves of 50 g of the felt Birch, infused for 5- 6 hours, and the leaves are squeezed and strained, drunk from 1/4 cup 30 minutes before meals 3 times a day; a decoction of Barberry (barbaris) bark and root calms the central nervous system, for this it is useful to pour 1 glass of boiling water into 30 g of raw materials and heat over low heat for 15 minutes, consume 0.5 tablespoons 3 times a day; put 0.5 cups of red beet juice in a cool place for 3 hours, adding the same amount; when the child is afraid, it is advisable to keep the boznoch (Bessmertnik) plant burned; mint tincture calms the nerves, to prepare the tincture, it is necessary to brew 0.5 tablespoons of mint in 0.5 cups of boiling water for 40 minutes, then drink 0.5 cups of warm tincture slowly, sipping; in case of nervous breakdowns, take 250 g of sugar and the same amount of honey,; A walnut Leaf is boiled in 300 g of water, with which a patient with a nervous disease is healed if washed or applied to his body; dripping beet root water into the nose by mixing it with honey, there will be healing for head and nerve disease; eating ginger helps to keep the nerve strong; eating a fresh vine variety is a So, when socializing preschool children, it is important that they do not have nervous disorders. After all, nervous breakdown leads to the manifestation of negative habits in their behavior. There are folk ways to identify and prevent nerve damage in children. Their targeted use ensures effective socialization of children. Contracts, which are considered a specific type of legal facts, occupy an important place in the emergence, change and termination of civil legal relations. As a result of the analysis carried out, the article will develop proposals for improving the legislation on the legal regulation of the activities of microloan organizations. The article reveals the prospects for the development of civil society in Uzbekistan and analyzes the problems of the development of legal consciousness and legal values in modern society, identifies important structural and material differences between law and law, which is one of the main components of law.

References:

1. Mudrik A.V. Basic social pedagogy. - M.: ACADEMA, 2006. - S. 7.
2. Sadiqova Sh.A. Preparation of students for socio-pedagogical activities (in the example of "Preschool Education" direction of the Higher Education Institution of Education). - T.: TDPU, 2009. - p. 7-8.
3. Mirzamahmudovna, Khujanazarova Nargiza. "The role of national methods in the detection and prevention of nervous disorders in children." international journal of social science & interdisciplinary research issn: 2277-3630 Impact factor: 7.429 11.11 (2022): 505-507.
4. Hujanazarova, N. "Importance of fairy tales in moral education of preschool children." International Academic Research Journal Impact Factor 7.1 (2022): 6.
5. Mirzamahmudovna, Hujanazarova Nargiza. "Local methods for detecting and preventing nerve damage in preschool children." international journal ofsocial science & interdisciplinary research ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429 12.06 (2023): 148-152.
6. Xo’janazarova, Nargiza. "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy og ‘ishlarning oldini olish va qayta tiklash." Talqin va tadqiqotlar 1.25 (2023)
7. Xo’janazarova, Nargiza. "Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy og ‘ishlarning oldini olish va qayta tiklash." Talqin va tadqiqotlar 1.25 (2023).
8. Raximovna, Abdullayeva Nigora. "Methodological Possibilities of Increasing Memory Productivity in Primary School Students." Middle European Scientific Bulletin 17 (2021): 297- 300.

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE PREPARATION OF PRESCHOOL CHILDREN FOR SCHOOL IN THE FAMILY

Abayalimbekov A.A.
Associate professor of KazNPU after Abay

Abdullayeva N.R.
Senior teacher of Kokand State Pedagogical Institute

Annotation: This article analyzes the methodological basis for preparing preschool children for school in the family. proposals were also developed based on the conclusions drawn.

Keywords: values, social sermons, standard of preschool education, standard of preschool education, educational system.

A personal example of a parent is one of the most important principles in raising a child. Raising children to be highly moral and polite has been the dream, desire of all peoples since ancient times.The parent tried to form such positive qualities as hard work for his child, respect for adults, compassion and care for the little ones from himself, hatred of evil. Even today, families with a high level of education on the basis of the needs and aspirations of their children are found quite a lot. The child is affected by adults at every step, imitating what he hears and sees. He learns from his parents a culture of communication, and this subsequently clarifies their meaning of life. It is known that in preschool education it is important to prepare children for school education, a feeling of being a student in the life of children, being a student at school is formed, moral qualities, interest in reading, love for school increase. And for this it is required to prepare children for school, to adapt their activities to school education. Therefore, it is necessary to properly organize the work of preparing children for school education in each preschool educational institution. In this case, it will be especially important to prepare children for school education in terms of mental and speech development. That is, importance should be given to the cultivation of children's Communication Speech, the acquisition of their peers, parental speech, speech etiquette, the clear formulation of thought in mutual speech, the understanding of the speech of others, the clear and correct expression of speech, the correct answer to questions, the observance of speech etiquette.

The originality of the Uzbek family lies in the longevity of such people as Oriental manners, painting, tradition, national value and traditions, education, the desire for spiritual maturity. The main foundation for the education and education of children is the family. Our children are formed, first of all, in the family, taking an example from the parents. If the parent diligently instills in the child from the very beginning the qualities of education, culture of speech, humanity, then in the future he will become a harmonious, healthy, independent-minded, most importantly, well-mannered person. A person learns from parents the culture of striving for knowledge in life, love of the motherland, ardor, respect for adults, and treatment. The methods and means of spiritual, moral, cultural education of the younger generation are diverse, within which the speech and treatment of the child occupy a 2 special place. The child is the happiness and wealth of the parent. In turn, it is considered family that he respects his parents diligently. Performing the above tasks is the main task of the parent, first of all, children are taught to increase vocabulary, actively use it, tell those who heard and saw and forgave, compose a story according to the content of the pictures, correctly express the content in the story, sentence. That is, children are taught to use vocabulary correctly, to speak what they hear and see, to compose a story according to the content of pictures, to clearly and correctly express their speech. As can be seen from these, it is important to develop their thinking skills when preparing children for school.

To do this, the family must have:

a) drawing up a meaningful, creative story about various activities of children in the family, knitting a fairy tale, teaching it to make an figurative story;

b) in the family, children are taught to compose a sentence of 3-4 words, to divide the

sentence into words, to divide the word into syllables and to clearly pronounce the sounds in the word, to perform exercises on how to compose a word from a sound;

c) in the family, to teach works of art to make an expressive, figurative story, to be able to evaluate the activities of the heroes of the work, to describe their positive characteristics and to be able to distinguish their speech.

One of the main requirements for preparing children for school in preschool education Kern Yerasek and L.N.Vanger on Wenger's methods, it consists in preparing children for writing based on the use of notebooks and hand movement exercises. Fulfilling the above tasks and preparing children for school education is the main task of every parent. In performing these tasks, the following should be given importance:

a) to increase the tendency of children to speak, to teach them to answer questions, to teach them to compose a story, a fairy tale with the help of painting-toys.

b) doing the exercise of drawing a picture of a thing, object, toy. For example, at first, children should be offered to draw a picture of a ladder, a bridge, such an exercise is to know the children's notebook line, prepare them to know where the notebook will draw from. Such exercises will help children learn to move from left to right, from bottom to top, from top to bottom without breaking the hand, will become the basis for teaching children to writing. Because preparing children for school ensures that the moral qualities of children are growing, realizing that they are growing up. Therefore, during this period, it is necessary to attach importance to the development of figurative listening, hearing, observation, generalization, thinking. For this, it is required to develop children's play activities, observe, remember by sight, hear and remember, form figurative speech.

That is, when preparing children for school, it is necessary to develop their listening skills. To do this, it is necessary to attach importance to:

A) See to Remember games and perform various work. Children are shown several pictures, it is required to compose a story based on the words in the picture. For example: an exercise is performed to teach you to distinguish between pictures of a tulip, a butterfly, a kitten, a ball, to compose a sentence using a word. Pictures denoting the name of the fruits are dialed on the board by the educator, an exercise is performed to teach children to compose a sentence with their participation, they say a word 3 corresponding to the first word: pomegranate, apple, peach, pear, grape fruits; poplar, willow, apricot, peach trees; sheep, calf, goat, cow, horse, camel – animals.

B) According to Kern Jerasek's method, the child says the word corresponding to what he said. For example: it is important to organize games such as cow's child-calf, bird's child-bird, horse's childmare, crow, sparrow, nightingale, fowl;

V) In preparing children for school education, it is important to organize games with children such as "Find a similar one", "Say a pair of words", "Let's take the doll for a walk";

G) Also, when preparing children for school, "What's gone?", "What's changed?" exercises are also important. Such games help to develop children's thinking and memory, as well as to increase vocabulary, especially to prepare children for school. In our republic, it is important to pay attention to the improvement of children's hand movements when preparing children for school in pre-school educational institutions.

For this, it is good to draw the following pictures and shapes in a notebook: They draw pictures of apples, a house, a window, an umbrella, a duck, a bird from the forms, on the basis of which they learn to identify, distinguish, hand and eye movements from the cells of a notebook. Such exercises will be important in preparing children for school education, in the formation of their writing skills. "Find pairs of words", "Describe pictures", "What did you do at home?", "Do you see pictures from fairy-tale books?", "Which fairy-tale books did you see?" it is possible to organize conversations on topics such as Such activities improve children's ability to retell what they see, remember it, improve their memory, increase their love for books, and their desire to go to school.

References:

1. Muhsinovich, M. J. (2020). SOCIO-PHILOSOPHICAL INTERPRETATION OF THE CONCEPTS OF SPIRITUAL SAFETY AND HISTORICAL CONSCIOUSNESS. European science review, (9-10), 39-41.
2. Mirakhmedov, J. M. (2020). SOCIAL AND PHILOSOPHICAL INTERPRETATION OF THE CONCEPTS OF NATIONAL AND SPIRITUAL SECURITY. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(8), 171-174.
3. Muhsinovich, M. J. (2020). FEATURES OF MANIFESTATION OF HISTORICAL CONSCIOUSNESS IN NATIONAL-SPIRITUAL SECURITY. Евразийский Союз Ученых, (4-9 (73)), 65-66.
4. Мирахмедов, Д. М. ФИЛОСОФСКИЙ ПОДХОД ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИЧЕСКОГО РАЗУМА.
5. Aminjonovna, S. O. (2021). The Importance of The Spiritual Heritage of Uzbek Enlighteners in the Education of Youth.
6. Орипов, Э. Ш., & Худойберганов, Ш. Ш. (2020). ВИРТУАЛЬНЫЙ МИР: СОДЕРЖАНИЕ И СУЩНОСТЬ. In ВОПРОСЫ НАУКИ 2020: ПОТЕНЦИАЛ НАУКИ И СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ (pp. 53-60).
7. Худойберганов, Ш. Ш., & Орипов, Э. Ш. (2020). ШОТЛАНД ОЛИМИ УИЛЬЯМ ЭРСКИН НИГОҲИДА БОБУР ТИМСОЛИ. In ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ В СОВРЕМЕННОЙ НАУКЕ (pp. 187-190).
8. Oripov, E. S. (2021). HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ROOTS OF THE DEVELOPMENT OF TRADITIONAL VALUES. Journal of Central Asian Social Studies, 2(01), 122-127.

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУСТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Дрейт Н.А.
Президент «Ассоциации учителей физической культуры»,
Вице-Президент Казахской лиги экспертов образования,
педагог-мастер школы- гимназии №68, г. Алматы, Казахстан

Обновленный формат школ.

Во всех школах, нашей Республики, меняется формат обучения. Это не веяние времени, это потребности обучающихся. Нам учителям необходимо проводить уроки так, чтобы детям было интересно, чтобы они хотели прийти на следующий урок. Поэтому организуется, так называемая, цифровая среда.

Повсеместно применяются электронный дневник, электронные доски с интерактивным контентом, компьютеры и планшеты. В школах появляется доступ к высокоскоростному интернету. Все чаще план урока включает в себя интерактив на базе информационных технологий и прочие прелести цифровой эпохи.

Цифровое образование не ограничивает школы классическими методами и средствами обучения. Сам процесс обучения становится гораздо шире, вовлекает учеников эффективнее, чем когда-либо и предлагает все необходимое для благополучного усвоения знаний.

Современные управленческие подходы в организации физического воспитания в школе.

Исходя из выше изложенного, я считаю, что необходимо менять современные управленческие подходы в организации физического воспитания в школе. Обратить

особое внимание на развитие двигательных навыков, на здоровье и здоровый образ жизни обучающихся. К сожалению, предмет «Физическая культура», незаметно, был отодвинут на задний план, хотя является основным предметом в учебной программе. Учебный процесс необходимо планировать так, чтобы поднять мотивацию учеников. Доступность спортивного зала – это грамотно составленное расписание, (если два класса, то с одной параллели), доступность спортивного инвентаря и оборудования и конечно профессионализм учителя.

Кто-то говорит, дескать, все равно нет толка от уроков физической культуры. Но так можно сказать про любой другой предмет, который ведет бесталанный учитель. Нельзя дискредитировать всех педагогов, только потому, что кто-то некачественно работает. Знаю, что «Бір қарын майды, бір құмалақ шірітеді». Поэтому сегодня я говорю об этом здесь. Нас, болеющих душой за дело много. Мы хотим говорить не только о проблемах, но и показать себя, с лучшей стороны, предложить пути решения, для поднятия статуса предмета «Физическая культура». Постараться изменить мнение, об учителях физической культуры, в лучшую сторону. Никто не знает наш предмет так, как знаем его мы, учителя. И мы доказываем это делом.

Учителя ведут подготовку уроков, разрабатывают и проводят внеклассные мероприятия, устраивают всевозможные спортивные праздники, вывозят детей на соревнования. Конечно мы не отстаем от новых методик и направлений. Цифровая коллаборация коснулась нас тоже, и я предлагаю вашему вниманию некоторые направления, которые можно использовать на уроках физической культуры.

1. Персонализированные планы тренировок: ИИ-системы могут анализировать информацию о физических данных учащихся, таких как возраст, рост, вес, уровень физической подготовки и цели, чтобы создавать персонализированные планы тренировок, то есть осуществлять личностно-ориентированный подход к обучающимся. Эти планы могут учитывать индивидуальные потребности и способности каждого ученика, помогая им достигать оптимальных результатов.
2. Мониторинг прогресса: ИИ-технологии позволяют отслеживать прогресс учащихся в реальном времени. Носимые устройства и датчики могут собирать данные о физической активности, сердечном ритме и других показателях. ИИ-системы анализируют эти данные и предоставляют учителям и ученикам мгновенную обратную связь о выполненной работе и возможных улучшениях. У многих детей есть SMART часы, у которых имеются такие функции, как замер ЧСС, давления, ширина шага, длина и скорость дистанции, которую преодолел ученик. И если педагог грамотно использует этот искусственный интеллект, то урок может пройти неординарно, интересно и с пользой.
3. Анализ движений: ИИ-системы, использующие компьютерное зрение и датчики движения, могут анализировать движения учащихся и предоставлять подробную обратную связь о технике. Это может помочь улучшить координацию, баланс и спортивные навыки, сокращая риск травм.
4. Виртуальные и дополненные тренировки: Технологии ИИ позволяют создавать виртуальные и дополненные среды, предоставляющие учащимся реалистичный опыт тренировок. Эти среды могут расширить возможности обучения за пределы спортзала, имитируя различные спортивные сценарии и ситуационные задачи, а также планирование домашнего задания, по индивидуальному плану.
5. Адаптивное обучение: ИИ-системы обладают способностью непрерывно адаптироваться к потребностям учащихся. Они могут отслеживать прогресс и автоматически корректировать планы обучения на основе полученных данных, обеспечивая целенаправленное обучение, сосредоточенное на областях, требующих улучшения.

6. Индивидуальная мотивация: ИИ-технологии могут использоваться для предоставления учащимся индивидуальной мотивации и поддержки. Виртуальные помощники и разнообразные нейросети, такие как, ChatGPT, CoPilot, Gamma и т.д. могут предоставлять поощрения, отслеживать цели и предлагать рекомендации по улучшению самочувствия и производительности.

You

составь программу для девочки 15 лет, с избытком веса, ее вес 100 кг, для снижения веса. программа 3 урока по 45 минут в неделю, на месяц

ChatGPT

Вот программа тренировок для девочки 15 лет с избытком веса, которая хочет снизить вес. Программа включает в себя упражнения на аэробные тренировки для сжигания жира и укрепления сердечно-сосудистой системы, а также упражнения на укрепление мышц. Убедитесь, что перед началом программы она проконсультируется с врачом или тренером, чтобы удостовериться, что эти упражнения безопасны для нее.

Программа тренировок на месяц:

Неделя 1-2:

Урок 1:

- Разминка (10 минут): Бег на месте или медленный бег 5 минут, растяжка 5 минут.

Урок 1:

- Разминка (10 минут): Бег на месте или медленный бег 5 минут, растяжка 5 минут.
- Аэробные упражнения (25 минут): Прогулка быстрым шагом или джоггинг 20 минут.
- Упражнения для укрепления мышц (10 минут): Подъемы на носки 3x10 повторений, отжимания на коленях 3x8-10 повторений, приседания без груза 3x10 повторений.
- Растяжка и охлаждение (5 минут).

Урок 2:

- Разминка (10 минут): Бег на месте или медленный бег 5 минут, растяжка 5 минут.
- Аэробные упражнения (25 минут): Прогулка быстрым шагом или джоггинг 20 минут.
- Упражнения для укрепления мышц (10 минут): Подтягивания на турнике (если доступно) или обратные отжимания от стены 3x8-10 повторений, планка 3x20 секунд, приседания без груза 3x10 повторений.
- Растяжка и охлаждение (5 минут).

Урок 3:

Урок 3:

- Разминка (10 минут): Бег на месте или медленный бег 5 минут, растяжка 5 минут.
- Аэробные упражнения (25 минут): Прогулка быстрым шагом или джоггинг 20 минут.
- Упражнения для укрепления мышц (10 минут): Отжимания на коленях 3x8-10 повторений, подъемы ног в вертикальном положении 3x10 повторений, приседания без груза 3x10 повторений.
- Растяжка и охлаждение (5 минут).

Неделя 3-4:

Программа тренировок повторяется, но можно усложнить нагрузку, увеличив количество повторений и увеличивая скорость прогулок или добавив дополнительные аэробные упражнения.

Помните, что помимо тренировок, правильное питание играет ключевую роль в процессе снижения веса. Девочка должна стремиться к здоровому и сбалансированному рациону

7. Рекомендации по питанию: ИИ-системы могут интегрироваться с данными о питании и предоставлять рекомендации по здоровому питанию, которые учитывают потребности, учащихся на основе их уровня физической активности и целей здоровья.

You

напиши программу питания для нее

ChatGPT

Программа питания для девочки 15 лет с избытком веса должна быть сбалансированной, содержать разнообразные продукты и обеспечивать достаточное количество питательных веществ при сниженном потреблении калорий. Вот примерный план питания на день:

Завтрак:

- Омлет из двух яиц с овощами (помидоры, шпинат, перец) на гриле или без масла.
- Пшеничные хлебцы или гречневая каша (приготовленная на воде).
- Чашка нежирного йогурта или обезжиренного молока.
- Чай или кофе без сахара.

Полдник:

- Яблоко или груша.
- Грецкие орехи или миндаль (несколько штук).
- Бутерброд с куриным или индейким филе на хлебце из цельного зерна с листьями салата.

Обед:

- Куриная или индейка грудка (приготовленная на гриле или запеченная) без кожи.
- Салат из свежих овощей (помидоры, огурцы, листья салата) с добавлением оливкового масла и лимонного сока.
- Красный рис или отварная картошка.
- Фруктовый компот без сахара или зеленый чай.

Полдник:

- Зерновой батончик или гречневые хлопья без сахара.
- Нежирный творог или обезжиренный йогурт.
- Морковные палочки или кусочки огурца.

Ужин:

- Гречневая каша или кускус с овощами (брокколи, морковь, зеленый горошек).
- Паровые рыбные котлеты или кусок печеницы без масла.
- Свежие овощи (сырые или запеченные).
- Компот из сухофруктов без сахара или зеленый чай.

Важные указания:

- Порции должны быть умеренными, не переедайте.
- Избегайте пустых калорий, таких как сладкие напитки, фастфуд и высококалорийные закуски.
- Пейте достаточное количество воды в течение дня, чтобы поддерживать гидратацию.
- Постепенно внедряйте изменения в рацион питания и обращайте внимание на реакцию своего организма.
- Если у вас есть какие-либо медицинские проблемы или потребности, связанные с питанием, проконсультируйтесь с диетологом или врачом.

8. Сокращение травм: ИИ-системы могут анализировать данные о движениях и физической нагрузке, выявляя потенциально опасные паттерны и предоставляя рекомендации по предотвращению травм. Это может помочь учителям и учащимся

внедрять меры профилактики для минимизации риска получения травм.

9. Управление спортивными командами: ИИ-системы могут помочь учителям в управлении спортивными командами, автоматизируя задачи, такие как распределение игроков, планирование тренировок и тактический анализ. Это высвобождает время учителей, позволяя им сосредоточиться на развитии игроков и стратегическом планировании.

10. Расширенные возможности обучения: ИИ-технологии могут расширить возможности обучения, обеспечивая учащихся доступом к видеоматериалам, интерактивным симуляциям и виртуальным демонстрациям. Эти ресурсы могут дополнить традиционные уроки, улучшая понимание и стимулируя интерес к предмету.

В заключении следует отметить, что использование искусственного интеллекта (ИИ) на уроках физической культуры открывает перед нами широкий спектр новых возможностей для эффективного и инновационного обучения. Внедрение цифровых технологий и ИИ-систем в образовательный процесс позволяет перейти на новый уровень в развитии учеников, индивидуализируя обучение и предоставляя персонализированные подходы к тренировкам и мониторингу прогресса.

Отслеживание движений, анализ данных и предоставление обратной связи, индивидуальная мотивация и рекомендации по здоровому образу жизни - все это способствует формированию полноценной физической активности и здорового образа жизни учащихся.

Кроме того, ИИ предоставляет учителям новые инструменты для управления спортивными командами, планирования уроков и обеспечения доступа к расширенным образовательным ресурсам.

Все эти направления внедрения искусственного интеллекта на уроках физической культуры позволяют не только повысить эффективность обучения, но и укрепить интерес учеников к занятиям спортом и здоровому образу жизни. Поэтому важно продолжать развивать и совершенствовать подходы к использованию ИИ в образовании, с учетом специфики предмета "Физическая культура", чтобы обеспечить максимальную пользу и результативность обучения.

СЕКЦИЯ 1.
ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ: ӨЗЕКТІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ НЕПРЕРЫВНОЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: АКТУАЛЬНЫЕПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

ӘОК 378.147

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТЕРГЕ АРНАЛҒАН «ЦИФРЛЫ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ» ОНЛАЙН КУРСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бузаубакова К.Д.
«Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.д., профессор,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан
klara_1101@mail.ru

Аңдатпа: Мақалада Қазақстан Республикасында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасында болашақ педагогтердің цифрлы-креативті құзыреттіліктерін қалыптастыру мақсатында болашақ педагогтерге арналған «Цифрлы оқыту технологиялары» онлайн курсының мазмұны айқындалады.

Сондай-ақ, мақалада болашақ педагогтің коллаборативті цифрлы құзыреттіліктерін қалыптастыратындай онлайн курсқа арналған тапсырмалар және цифрлық платформалардың мәні ашылады.

Зерттеу AP19680242 «Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру» атты гранттық жобасы аясында Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті тарапынан қаржыландырылды.

Кілтті сөздер: онлайн курс, цифрлы құзыреттілік, цифрлы оқыту технологиялары, цифрлық платформалар, коллаборация.

Аннотация: В статье описывается содержание онлайн-курса «Цифровые технологии обучения» для будущих педагогов с целью формирования цифрово-креативных компетенций будущих педагогов при созданий коллаборативной цифровой образовательной среды высших учебных заведений Республики Казахстан.

Также в статье раскрывается важность заданий онлайн-курса и цифровых платформ для формирования коллаборативных цифровых компетенций будущих педагогов.

Исследование профинансированно Комитетом науки Министерства Науки и высшего образования РК в рамках грантового проекта AP19680242 «Создание коллаборативной цифровой образовательной среды высших учебных заведений в рамках модернизации системы педагогического образования Республики Казахстан».

Ключевые слова: онлайн-курс, цифровая компетентность, цифровые технологии обучения, цифровые платформы, коллаборация.

Abstract: The article describes the content of the online course «Digital learning technologies» for future teachers in order to form the digital and creative competencies of future teachers in creating a collaborative digital educational environment of higher educational institutions of the Republic of Kazakhstan.

The article also reveals the importance of online course assignments and digital platforms for the formation of collaborative digital competencies of future teachers.

The research was funded by the Science Committee of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan within the framework of the grant project AR19680242 «Creation of a collaborative digital educational environment of higher educational institutions within the framework of modernization of the pedagogical education system of the Republic of Kazakhstan».

Keywords: online course, digital competence, digital learning technologies, digital platforms, collaboration.

Мемлекет басшысы Қ.-Ж.Тоқаев «Егемен Қазақстан» газетіне берген сұқбатында: «Қазір әлем жыл сайын емес, күн сайын өзгеріп жатыр. Жаңа технологиялар, мамандықтар және салалар пайда болуда. Жұмысты ұйымдастырудың және басқарудың әдіс-тәсілдері қайта қаралуда. Осындай жағдайда жаңа кәсіби дағдыларды меңгеруге және озық білімін тиімді пайдалануға қабілетті жастардың рөлі арта түседі. Ойы ұшқыр жастарымыз болашақты бағамдай алады әрі дәйекті дамуға ұмтылады» – деп, біз озық ойлы ұлт ретінде тек қана алға қарауымыз керек екеніне тоқталды [1].

Осындай келелі міндеттерді шешуде ЖОО-ның коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру және болашақ педагогтердің цифрлы құзыреттіліктерін қалыптастыру маңызды.

Болашақ педагогтерге арналған «Цифрлы оқыту технологиялары» онлайн курсы ҚР БҒМ тарапынан қаржыландырылатын (Келісім шарт №270/23-25,03.08.2023ж., ҰҒК шешімі: хаттама №1, 26.06.24-10.07.24 ж.) AP19680242 «Қазақстан Республикасында педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру» ғылыми жобасы аясында өткізілді.

Онлайн курсқа қатысуға Қазақстандық және Ресейлік жоғары оқу орындарының педагогикалық білім беру бағдарламаларымен білім алып жатқан студенттер шақырылды, негізінен курсқа ЖОО-ның коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастыру мақсатында М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Ы.Алтынсарин атындағы Арқалық педагогикалық институты, Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университетінің болашақ педагогтері қатыстырылды.

Коллаборативті педагогикалық білім беру жүйесінде цифрлы білім беру ортасын қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық, инновациялық-технологиялық және желілік-әдістемелік аспектілерін зерделеу мақсатында ұйымдастырылған онлайн курсқа 100 болашақ педагогтер қатысты.

Онлайн курстың мақсаты – педагогикалық білім беру бағдарламалары бойынша білім алып жатқан болашақ педагогтердің цифрлық құзыреттіліктерін арттыру, болашақ педагогтерді цифрлы оқыту технологиялары және платформаларымен таныстыру, педагог кадрларды дайындаудың сапасын арттыру.

Онлайн курстың міндеттері:

- Білім беруді цифрландырудың педагогикалық негіздерін ашып көрсету;
- Болашақ педагогтерді цифрлы білім беру ортасы, цифрлы білім берудің даму тенденциялары, заңдылықтары және принциптерімен таныстыру;
- «Педагогтің цифрлық құзыреттілігі», «педагогтің цифрлық сауаттылығы» ұғымдарының мәні мен мазмұнын ашып көрсету;

- Цифрлы білім беру ортасындағы оқыту технологияларының ерекшеліктерін ашып көрсету, цифрлы білім беру ортасындағы педагог қызметінің ерекшеліктерімен таныстыру, педагогтің цифрлы білім беру платформаларын пайдаланудың тиімді жолдарын көрсету, әдістемесін ұсыну.
- Цифрлы білім беру ортасындағы педагогтің қызметімен таныстыру;
- Цифрлы ортадағы мұғалім мен оқушының рөлін айқындау және цифрлы қоғамдағы цифрлы педагогтің құзыреттіліктерін ашып көрсету.

Көлемі 72 сағат болатын болашақ педагогтерге арналған «Цифрлы оқыту технологиялары» онлайн курсының мазмұны 1-кестеде берілді.

Кесте 1

«Цифрлы оқыту технологиялары» онлайн курсының мазмұны

№	Мазмұны	Академия-лық сағат саны
1	**1 модуль** **Білім беруді цифрландырудың педагогикалық негіздері**	**16**
1.1	Білім берудің цифрлық трансформациясы	4
1.2	Цифрлық білім беру ортасы және оның компоненттері	4
1.3	Цифрлы білім беру технологиялары	8
	2 модуль **Педагогтің цифрлы құзыреттілігі**	**16**
2.1	«Цифрлы сауаттылық» және «цифрлы құзыреттілік» ұғымдарының мәні мен мазмұны	4
2.2	Цифрлы құзыреттердің заманауи үлгілері	4
2.3	Педагогтің цифрлы сауаттылығы мен құзыреттілігін қалыптастырушы компоненттер және факторлар	4
2.4	Педагогтің цифрлы құзыреттілігін қалыптастыру кезеңдері	4
	3 модуль **Цифрлы білім беру ортасындағы педагогтің қызметі**	**40**
3.1	Цифрлы білім беру ортасындағы заманауи білім беру технологияларының ерекшеліктері	4
3.2	Цифрлы білім беру ортасындағы педагог қызметі	4
3.3	Педагогтің цифрлы білім беру платформаларын пайдалану технологиялары	32
	Барлық сағат саны	**72**

Онлайн курстан өту барысында болашақ педагогтер өзінің кәсіби қызметіне жүйелі көзқарасын қалыптастыруды, цифрлық технологияларды оқу-тәрбие процесіне тиімді қолдана білуді үйренеді.

Онлайн курс болашақ педагогтердің танымдық белсенділіктерін және ақпараттық, шығармашылық және цифрлы-креативті құзыреттіліктерін қалыптастырады.

2-кестеде онлайн курста қарастырылатын цифрлы оқыту платформаларының мәні ашылды: WizIQ Virtual Classroom, Nearpod, Wizer.me, Google Apps, Google Drive, LearningApps, Wordwal, Learningapps, Class dojo, Canva, Google Classroom, Google Meet, Microsoft Teams, Plickers, Kahoo, Quizizz, Zoom, Skype, Socrative және т.б.

Кесте 2.

Цифрлы оқыту платформалары

№	Цифрлы платформа	Сілтемесі
1	**WizIQ Virtual Classroom** – стартап-жобаларға толық шешімдер жасап ұсынатын бағдарламалық сервис, веб-қосымшалары да пайдалануға мүмкіндік беретін әлемнің кез келген жерінен, кез келген уақытта вебинар, онлайн іс-шараларды ұйымдастырып, басқаруға болатын платформа.	https://www.wiziq.com/
2	**Nearpod** – интерактивті элементтерді, цифрлық оқу-әдістемелік кешендерді, мультимедиалық дидактикалық материалдары дайындауымен ерекшеленетін оқыту платформасы.	https://nearpod.com/
3	**er.me –** интерактивтілік режимде жылдам жұмыс жасауға арналған интерактивті жұмыс парағымен екшеленетін платформа, тегін сервис- құрал.	https://wizer.me/
4	**Google Apps –** бұлтты қосымшалар пакетін қолдануға болатын және өзара желілік ынтымақтастықты орнатуға болатын онлайн платформа.	https://apps.google.com/
5	**Google Drive** – кіру мүмкіндігі шексіз және жеке қауіпсіз деректер қоймасымен ерекшеленетін бағдарламалық онлайн-сервис.	https://drive.google.com/drive/my-drive
6	**LearningApps –** ерекшеле жаттығу, тапсырмаларымен айшықталатын бағдарламалық сервис.	https://learningapps.org/
7	**Wordwall** –18 түрлі шаблонды интерактивті тапсырмалар, жаттығулар жасауға мүмкіндіктер беретін дидактикалық ойындарға бағытталған әдістемелік онлайн платформа.	https://wordwall.net/ru
8	**ningapps –** білім алушылардың білімін тексеру, бағалауға арналған жиырма бір түрлі ойынды жиырма екі тілде (соның ішінде ағылшын және орыс тілдерінде де) ұсынатын көптілді әрі интерактивті тегін онлайн-сервис, білім алушылардың танымдық қызығушылықтарын арттыру мақсатында ақпаратты бейнелі ұсынылатын арнайы интерактивті мультимедиалық бағдарлама.	https://learningapps.org/
9	**Class dojo** – білім алушылардың танымдық қызуғушылықтары, белсенділіктерімен ерекшеленетін және әрбір пайдаланушыға жеке із қалдыратын онлайн-сервис.	https://www.classdojo.com/ru-ru
10	**Canva** – ерекше графикалық дизайндар, иллюстрациялар және күнделікті қажетті қарапайым дизайндарды жасауға арналған сервис.	https://www.canva.com/ru_ru/
11	**Google Classroom** – онлайнға оқытуға арналған цифрлы платформа.	https://classroom.google.com/
12	**Google Meet** – бейнеконференциялар, вебинарлар, виртуалды тренингтер, қашықтан сұхбаттар өткізуге мүмкіндік беретін платформа.	https://meet.google.com/
13	**Microsoft Teams** – цифрлы ортадағы желілік кездесулер ұйымдастыруға арналған Microsoft компаниясы әзірлеген корпоративтік платформа.	https://www.microsoft.com/ru-ru/microsoft-

14	**Plickers** – статистикалық жұмыс жасау процесін жеңілдететін және сыныптың жауабын лезде бағалап беретін қосымша.	https://get.plickers.com/
15	**Kahoot** – кез келген пән үшін, кез келген тілде, кез келген құрылғыда, барлық жастағы адамдар үшін бірнеше минут ішінде қызықты оқу ойындарын жасау, табу, ойнау және бөлісуді жеңілдетін оқыту платформасы.	https://kahoot.com/
16	**Quizizz** – ойын түрінде оқытуға арналған платформа, тест жасаудың түрлі әдістерін ұсынатын 12 тілде жұмыс жасайтын онлайн көмекші-сервис.	https://quizizz.com/
17	**Zoom** – бейне-конференциялар (вебинарлар), онлайн іс-шаралар өткізуге арналған платформа-сервис.	https://zoom.us/
18	**Skype** – әлемнің түкпір-түкпірінен бейнебайланыс жасауға арналған бағдарламалық платформа.	www.skype.com
19	**Socrative** – білім алушылардың білімін тест арқылы тексеруге арналған онлайн-сервис. Socrative платформасы кез келген тақырыпқа сөзжұмбақ, чайнворд жасауға болатын платформа.	https://socrative-student.ru.uptodown.com/android

Цифрлық құзыреттілік болашақ педагогтің заманауи ақпараттық-коммуникациялық құралдарды меңгерудің жеткілікті жоғары деңгейімен айқындалады және болашақ педагогтің сындарлы ойлау, сыни көзқарасын дамытуымен анықталады [2].

Цифрлы коллаборативті ортада ақпаратты іздеу, іріктеу, сұрыптау, өңдеу үшін заманауи педагог көп ізденеді, өз білімін, кәсіби біліктілігін арттырады, өзін-өзі дамытады, нәтижесінде кәсіби біліктілігін арттырады [3].

2-кестеде онлайн курстың тапсырмаларының мазмұны берілді.

Ашық цифрлы білім беру ортасы цифрлық кеңістікте болашақ педагогтердің бәсекеге түсу, ынтымақтасу, өзара оқыту, объективті баға беру және ақпараттық-коммуникациялық қызметтерді, оқу процесінде цифрлық құралдарды, технологияларды, платформаларды тиімді пайдалану және т.б. шығармашылық қабілеттерін арттырып, ынтымақтастықта жұмыс жасау коммуникативтік дағдыларын қалыптастырып, цифрлы-креативті құзыреттіліктерін дамытуға жол ашады [4].

Цифрлы коллаборативті білім беру ортасы білім беру сапасын басқару процестерін автоматтандыруға, білім алушылардың цифрлық ортада оқытудың цифрлық дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді [5].

Кесте 2.

Онлайн курстың тапсырмалар мазмұны

№	Тапсырма	Формасы
1	Қазақстан Республикасында білім беру жүйесін цифрлық трансформациялаудың қарқынды әсеріне салыстырмалы SWOT-талдау жасаңыз.	SWOT-талдау жасау
2	«Цифрлы оқыту технологиялары» тақырыбына дидактикалық эссе әзірлеңіз.	Эссе әзірлеу
3	«Цифрлы оқыту технологиялары» тақырыбына интерактивті постер дайындау, қорғау.	Интерактивті постер дайындау
4	фрлы педагог» тақырыбына интерактивті постер жасаңыз немесе эссе жазыңыз.	рактивті постер/эссе

5	«Цифрлы ортадағы цифрлы педагог» моделін жасаңыз.	Ғылыми жоба, презентация
6	Педагогтің цифрлы құзыреттілігін қалыптастырудың маңызды мәселелері және шешу жолдарын зерделеңіз.	Онлайн-дискуссия
7	«Цифрлы оқыту технологиялары: артықшылықтары және кемшіліктері» тақырыбына SWOT-талдау жасаңыз.	SWOT-талдау жасау
8	«Цифрлы білім беру платформаларының ерекшеліктері» тақырыбына интерактивті постер дайындаңыз.	Интерактивті постер дайындау
9	Цифрлы білім беру платформалары: 9.1Zoom артықшылықтары және мүмкіндіктері 9.2 Skype мүмкіндіктері 9.3 Microsoft Team мүмкіндіктері 9.4 Google Meet мүмкіндіктері 9.5 Google Classroom ерекшеліктері 9.6 Kahoot мүмкіндіктері 9.7 Nearpod ерекшеліктері. 9.8 Onlinetestpad.com онлайн тест құрастырушысының мүмкіндіктері. 9.9 Quizizz.com викториналарға арналған онлайн-құралдың мүмкіндіктері. 9.10 Quizizz.com құрастырушысының мәні. 9.11 Jamboard интерактивті онлайн-тақтасының мүмкіндіктері. 9.12 Padlet.com онлайн тақталарын құруға арналған платформаның мүмкіндіктері.	Презентация
11	www.smart -pedagog.kz педагогикалық білім беру порталының артықшылықтары	Кросс-дискуссия
12	https://edu-collaboration.kz/ педагогикалық білім беру порталы: ерекшеліктері және мүмкіндіктері.	Презентация
13	Цифрлы білім беру платформалары: ерекшеліктері және мүмкіндіктері.	Онлайн-дискуссия

Педагогикалық білім беру жүйесінде жетілдіруде коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастыратын онлайн курс болашақ педагогтерді цифрлы технологиялардың, цифрлы платформалардың түрлерімен, қыр-сырымен таныстырады, болашақ педагогтердің цифрлы құзыреттіліктерін қалыптастырады.

Жаңа Қазақстанда педагогикалық білім беру жүйесін жаңғырту аясында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын қалыптастыру, құру, жетілдіруде онлайн курстың маңызы зор.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қ.-Ж.Тоқаевтің «Egemen Qazaqstan» газетіне берген сұқбаты.- Астана – Аақорда.03.01.24ж. https://egemen.kz/article/355466-qasym-zhomart-toqaev-biz-ozyq-oyly-ult-retinde-tek-qana-algha-qarauymyz-kerek.
2. Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А. Цифрлы педагогика: Оқулық. – Тараз: «ИП» Бейсенбекова А.Ж.», 2022. – 314 б.
3. Бузаубакова К.Д., Беделбаева А.Е.Цифрлы білім беру ортасындағы педагогтің қызметі: Оқулық /К.Д.Бузаубакова, А.Е. Беделбаева. –Тараз: «ИП Бейсенбекова А.Ж.», 2024. –129 б.

4. www.smart -pedagog.kz
5. https://edu-collaboration.kz/

ӘОЖ 373.1. 02

ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ТӘЖІРИБЕСІН ҮЙРЕНУ, ЗЕРТТЕУ, ТАРАТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бузаубакова К.Д.
«Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.д., профессор,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан
klara_1101@mail.ru

Жапарова У.Т.
7М01105 – Білім берудегі менеджмент білім беру бағдарламасының магистранты,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Аңдатпа

Мақалада Қазақстан Республикасында заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратудың мазмұны, ерекшеліктері жан-жақты ашылды.

Сондай-ақ, мақалада заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеудің түрлері, қызметі айқындалады.

Кілтті сөздер: зерттеудің түрлері, зерттеудің қызметі, мотивациялық компонент, мазмұндық компонент, іс-әрекеттілік компонент.

Аннотация: В статье всесторонне раскрываются содержание и особенности изучения, исследования и распространения инновационного опыта современной школы Республики Казахстан.

Также в статье определены виды и функции исследования инновационного опыта современной школы.

Ключевые слова: виды исследований, функции исследований, мотивационный компонент, содержательный компонент, деятельностный компонент.

Abstract: The article comprehensively reveals the content and features of the study, research and dissemination of innovative experience of the modern school of the Republic of Kazakhstan.

The article also defines the types and functions of research into the innovative experience of a modern school.

Key words: types of research, research functions, motivational component, content component, activity component.

Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратуда инновациялық іс-әрекет маңызды рөл атқарады. Инновациялық іс-әрекет барысында мұғалім инновациялық педагогикалық процесті ұйымдастырушы ортаның әсерін бағалап, инновациялық процеске әсер еткен ішкі және сыртқы факторларды анықтайды. Инновациялық іс-әрекет нәтижелі шығуы үшін инновациялық іс-әрекетті қалыптастырудың педагогикалық принциптерін басшылыққа алған жөн.

Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратудың

педагогикалық принциптері:

- таңдаған (жаңа) әдістің оқыту заңдылықтарына сәйкестігі;
- жаңа әдістің зерттеудің дидактикалық мақсат-міндеттеріне сәйкестігі;
- таңдаған зерттеу әдісінің мектептің материалдық-техникалық базасына сәйкестігі;
- зерттеу әдісінің мектептің әдістемелік жұмыстарының мазмұнына сәйкестігі және т.б.

1-суретте заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратудың негізгі қызметтері берілді.

Сурет 1. Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратудың негізгі қызметтері

Зерттеу – бұл ұйымдастырылған жаңа білімді өндіруге, танымдық объективтік заңдылыққа және құбылыстың даму беталысына тікелей бағытталған ақыл-ой процесі [1].

2-суретте заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратудың компоненттері ашылды.

Зерттеу әрекеті мотивациялық, когнитивтік, міндеттердің компоненттерінен құралатын интегративтік білім негізінде анықталады.

3-суретте заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеудің негізгі түрлері ашылды.

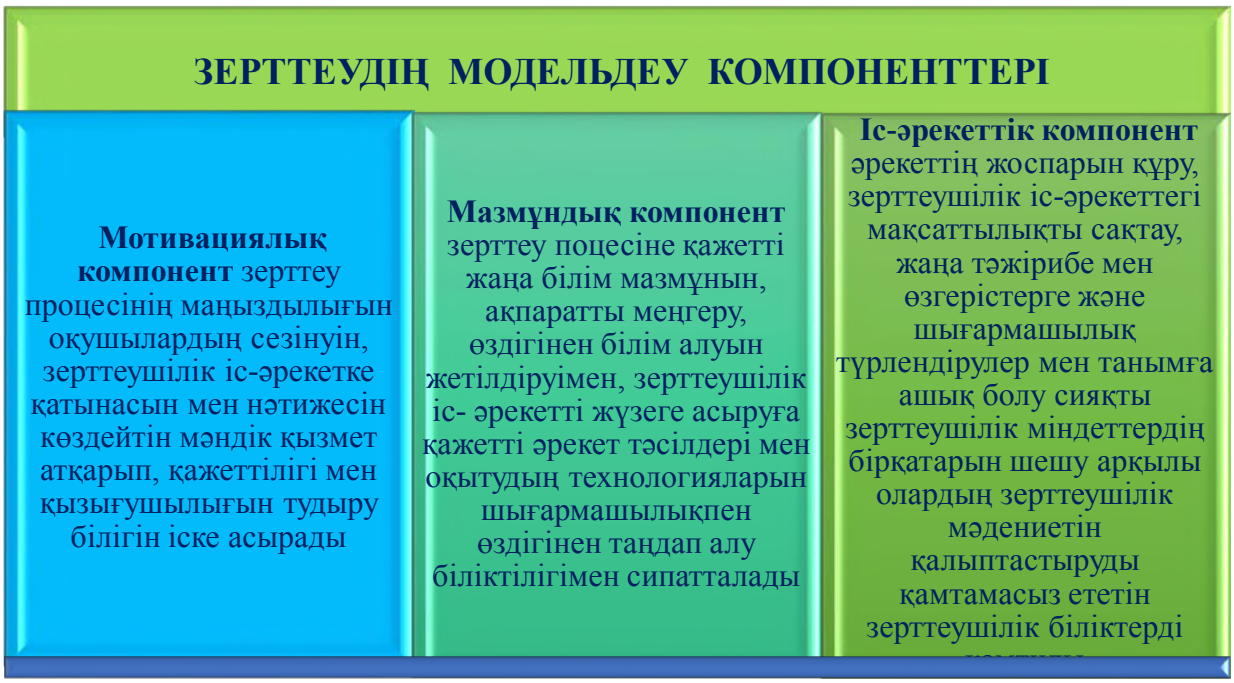

Сурет 2. Зерттеудің модельдеу компоненттері

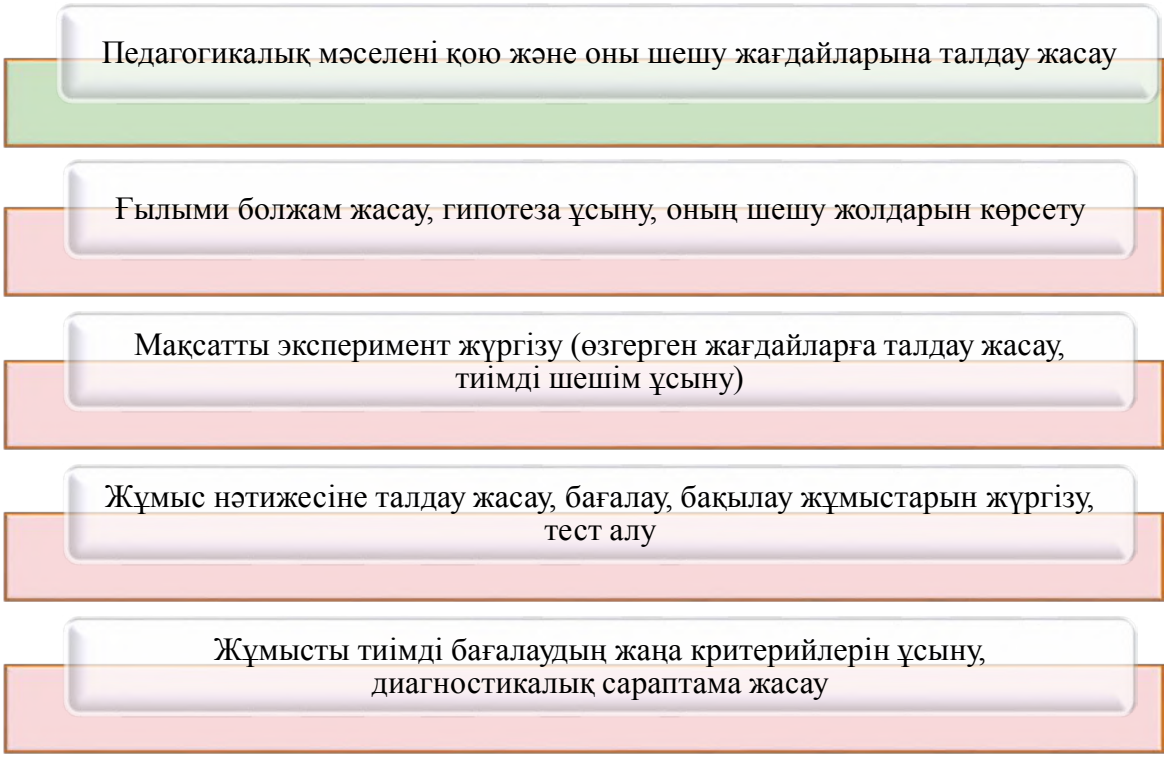

Сурет 3. Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеудің диагностикалық қызметі

Зерттеушілік іс-әрекет – жаңа, ғылыми негізделген білім бойынша ғылыми әдіснамаға сүйенген білім беру процесі субъектісінің әрекеті; білім алушылардың зерттеушілік дағды мен қабілеттіліктерін дамыту, танымның ғылыми әдістерін өздігінен пайдалану туралы білімінің болуы, талданатын теориялық факты мен құбылыстарды, үдерістерді тәжірибеде бақылау және олардың байланыс мен қарым-қатынасын айқындауға бағытталған белсенділігімен сипатталады [2].

Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратуда ақпарат және телекоммуникация құралдарының, сондай-ақ жаңа ақпараттық коммуникациялық технологиялардың алатын орны ерекше.

Ақпараттық ғасырда интеллектуалды қызметтің дамуы компьютер және қазіргі коммуникация құралдарымен тығыз байланысты. Бұл ақпараттық технологияландыру адамның іскер белсенділігіне, білімділігіне, мәдениетіне, ал жалпы айтқанда, ғылым мен көзқарасқа түбегейлі әсер етеді. Ақпараттық технология білімді өңдеумен анықталып, қоғамның материалдық және рухани жағдайын өзгертеді [3].

1-кестеде заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратудың басым бағыттары ашылды.

Кесте 1. Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін үйрену, зерттеу, таратудың басым бағыттары

Атауы	Мақсаты	Міндеттері	Мазмұны
Педагогикалық оқу	Педагогика, психология, пәнді оқыту әдістемесі бойынша инновациялық білімді жүйелеу	Инновациялық технологияны оқу-тәрбие процесіне ендірудің түрлі жолдарын қарастыру	Педагогика, психология, пәнді оқыту әдістемесі бойынша инновациялық технологияны оқу-тәрбие процесіне ендірудің тиімді жолдарын ұсынатын баяндамалар дайындау
Теориялық семинар	Мұғалімнің инновациялық кәсіби білімін теориялық жағынан арттыру	Педагогикалық ұжымның инновациялық бағытта жұмыс жасаудың басым бағыттарын анықтау	Педагогика, психология саласындағы көкейкесті мәселеге қатысты баяндама, лекциялар тыңдау. Жаңашыл мұғалімдердің іс-тәжірибелерімен танысу веб-сайттарды, педагогикалық порталдарды қарау
Практикалық семинар	Педагогикалық ұжымның инновациялық іс-	Оқыту мен тәрбиенің инновациялық технологиясының	Инновациялық технологиясын пайдаланудың үлгісін іс-

	әрекетінің тиімділігін арттыру	формаларымен таныстыру. тәрбие процесін заман талабына сай жаңаша ұйымдастырудың тиімді жолдарын қарастыру	тәжірибеде тексеру. Оқу-тәрбие процесін жаңаша құрастыру. Инновациялық іс-әрекетті талдаудың дағдыларын қалыптастыру
Ғылыми-практикалық семинар, конференциялар	Мектеп мұғалімдері мен оқушыларының ғылыми-зерттеу және ғылыми-әдістемелік жұмыстарының қорытындысын шығару, нәтижесін көрсету.	Инновациялық іс-тәжірибені анықтау және насихаттау. Мұғалімдер мен оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмысының нәтижесімен танысу	Жүргізген ғылыми-зерттеу жұмыстары бойынша шағын баяндамаларын тыңдау. Мұғалімдер мен оқушылар жүргізген тәжірибелік-эксперименттік жұмыстардың нәтижесін талдау. Ғылыми практикалық семинар, конференция жұмысы бойынша ұсыныстар дайындау
Инновациялық педагогикалық идеялар фестивалі	Инновациялық педагогикалық тәжірибені ғылыми тұрғыда негіздеу	Педагогикалық ұжымды инновациялық тұжырымдамамен таныстыру. Мұғалімнің инновациялық даярлығын, педагогикалық шеберлігін қалыптастыратын жұмыстар ұйымдастыру, шығармашылығын қолдау	Жеке мұғалімнің шығармашылық жұмысымен танысу. Мұғалімнің инновациялық авторлық технологиясының тұсаукесерін жасауы. Мұғалімнің инновациялық тәжірибесінің ғылыми-педагогикалық сараптамадан өткізуі
Инновациялық ақпараттық банк-цифрлы орта	Инновациялық ақпараттық өнімдердің электрондық нұсқаларымен танысу	Инновациялық технологияның электрондық өнімдерін жинастыру. Инновациялық видеосабақтар,	овациялық технологияны оқу-тәрбие процесінде пайдаланудың үлгісін көрсететін электрондық оқулықтар шығару. Инновациялық

		видеотесттер құрастыру, мұғалімнің жеке веб-сайдтын, порталын ашу	видеосабақтардың қорын жасау. Жаңа ақпараттық технологияны пайдаланып пәннің цифрлы контентін жасау
Инновация-лық ресуртық орталық	Инновациялық педагогикалық технологияны оқу-тәрбие процесіне ендіру бойынша мектепаралық тәжірибе алмасу	Мұғалімнің зерттеушілігін қалыптастырудағы инновациялық қосымша білім беру. Мектептің инновациялық тәжірибесін екінші мектептің тәжірибесіне ендіру. Орталықтанды-рылған ақпараттық инновациялық білім беру жүйесін құру.	Инновациялық ресурстық орталық базасында оқу-әдістемелік семинар, конференция, форумдар ұйымдастыру. Инновациялық технологияны оқу-тәрбие процесіне ендірудің тиімді жолдарын айқындайтын инновациялық сабақ беру, жаңа буын оқулықтарын сынақтан өткізу, тұсаукесерін жасау

Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеуде онда жұмыс жасайтын мұғалімдердің зерттеушілік құзыреттілігін қалыптастыру маңызды рөл атқарады. Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеуде мақсатқа жету құралы – зерттеушінің таным объектісімен байланысын қамтамасыз ететін ғылыми-зерттеу іс-әрекетінің әдіс-тәсілдер жүйесі. Ал тиімді ұйымдастырылған қайталанатын ғылыми шығармашылықтың әдіс-тәсілдер жүйесі сол іс-әрекетке сәйкес келетін технологияны құрайды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Бузаубакова К.Д. Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың иеориясы мен практикасы.Монография: «Жазушы», 2009. –456 б.
2. Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А. Цифрлы педагогика: Оқулық /К.Д.Бузаубакова, Амирова А.С., Маковецкая А.А. – Тараз: «ИП «Бейсенбекова А.Ж.», 2022. – 314 б.
3. К.Д.Бузаубакова, А.Е.Беделбаева. Қазақстан Республикасында жоғары оқу орындарының коллаборативті цифрлы білім беру ортасын құру ерекшеліктері//Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысы. Педагогика. Психология. Социология сериясы. – 2023. – №4(145). –58–71 б. DOI:https:doi org/10.32523/2616-6895-2023-145-4-58-71

УДК 37:004

SMART ПЕДАГОГТІҢ ЦИФРЛЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Молшылықова А.Ө.
«Математика мұғалімдерін даярлау» мамандығының 3 курс студенті,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан
molshylykovaaaaa@mail.ru

Бузаубакова К.Д.
«Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.д., докторы, профессор,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан
klara_1101@mail.ru

Аңдатпа: Мақалада smart педагогтің цифрлы құзыреттілігін қалыптастырудың педагогткалық шарттары қарастырылады. Қазіргі кезеңде «педагогтің цифрлық құзыреттілігі» ұғымы оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруға және жүзеге асыруға сапалы инновациялық тәсілдің нәтижесі ретінде қарастырылады.

Цифрлық құзыреттілікке ие болу педагогке білім беру ортасын байытатын және білім беру процесін серпінді етуге көптеген мүмкіндіктер береді.

Кілт сөздер: smart педагог, құзыреттілік, цифрлық құзыреттілік, цифрлық білім, инновациялық қызмет,ақпараттық-коммуникациялық технологиялар.

Аннотация: В статье рассматриваются педагогические условия формирования цифровой компетентности smart педагога. В настоящее время понятие «цифровая компетентность педагога» рассматривается как результат качественного инновационного подхода к организации и реализации образовательного процесса.

Приобретение цифровой компетентности предоставляет педагогу множество возможностей обогатить образовательную среду и сделать образовательный процесс динамичным.

Ключевые слова: smart педагог, компетентность, цифровая компетентность, цифровое образование, инновационный сервис, информационно-коммуникационные технологии.

Abstract: The article discusses the pedagogical conditions for the formation of digital competence of a smart teacher. Currently, the concept of “digital competence of a teacher” is considered as the result of a high-quality innovative approach to the organization and implementation of the educational process.

Acquiring digital competence provides the teacher with many opportunities to enrich the educational environment and make the educational process dynamic.

Keywords: smart teacher, competence, digital competence, digital education, innovative service, information and communication technologies.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру жүйесінің басты міндеті: «Ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктер негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау, оқытудың жаңа технологияларын енгізу» –делінген [1].

Қазіргі smart педагогке, «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында атап өтілгендей, білім берудегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың рөлін түсіну, бағдарламалық және техникалық құралдарды меңгеру, білім беру процесін ұйымдастыра және басқара білу, қызықты сабақтар өткізу үшін жаңа ақпараттық және педагогикалық

технологияларды біріктіру, оқушылардың компьютерлік сауаттылығын дамыту қажет [2].

Педагогтің цифрлық құзыреттілігі, ең алдымен, дәстүрлі оқытудан артықшылығы бар білім беру процесінде цифрлық технологияларды қолдану дағдыларын игеруді қамтиды (1-сурет).

Smart педагогтың цифрлық құзыреттілікке ие болуының ең тиімді жолдарының бірі, ең алдымен, электрондық оқытуды дамытудың заманауи тұжырымдамаларымен танысу болып табылады – MobileLearning (смартфондар арқылы оқыту), smart e-learning («ақылды» электронды оқыту) және т.б., сондай-ақ білім алушылармен байланыс арналарын кеңейту: аудиториялық сабақтар, телефон байланысы, электрондық пошта арқылы өзара іс-қимыл шеңберінде тікелей кездесулерден бастап, әлеуметтік желілерге («В контакте», «Facebook» және т.б.), онлайн оқыту әдістемесін игеру контекстінде оқыту процесінде білім алушылардың дербес электрондық құрылғыларын (смартфондар, планшеттер, ноутбуктер) қосу, білім беру ұйымының оқу корпустарында тегін Wi-Fi мүмкіндіктерін пайдалану.

SMART педагогтің цифрлық құзыреттілігін қалыптастыру кәсіби педагогикалық даярлықтың бір бөлігі болып табылады. Жоғары білімнің негізгі кәсіптік білім беру бағдарламаларының құрылымына ақпараттық құзыреттілік, АКТ-құзыреттілік, КТ-сауаттылық, цифрлық сауаттылық бойынша арнайы курстар белсенді түрде енгізіледі, бұл болашақ мамандардың цифрлық құзыреттілігін қалыптастырудың табыстылығын қамтамасыз етеді. Қазіргі мұғалімнің кәсіби портретін сипаттауда оның сандық құзыреттілігіне назар аударылады. Цифрлық құзыреттілікті сипаттау кезінде жеке тұлғаның мотивациялық және құндылық сапаларын ескере отырып, қызметте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды сенімді, тиімді таңдау және қолдану дайындығы мен қабілетіне назар аударылады [3].

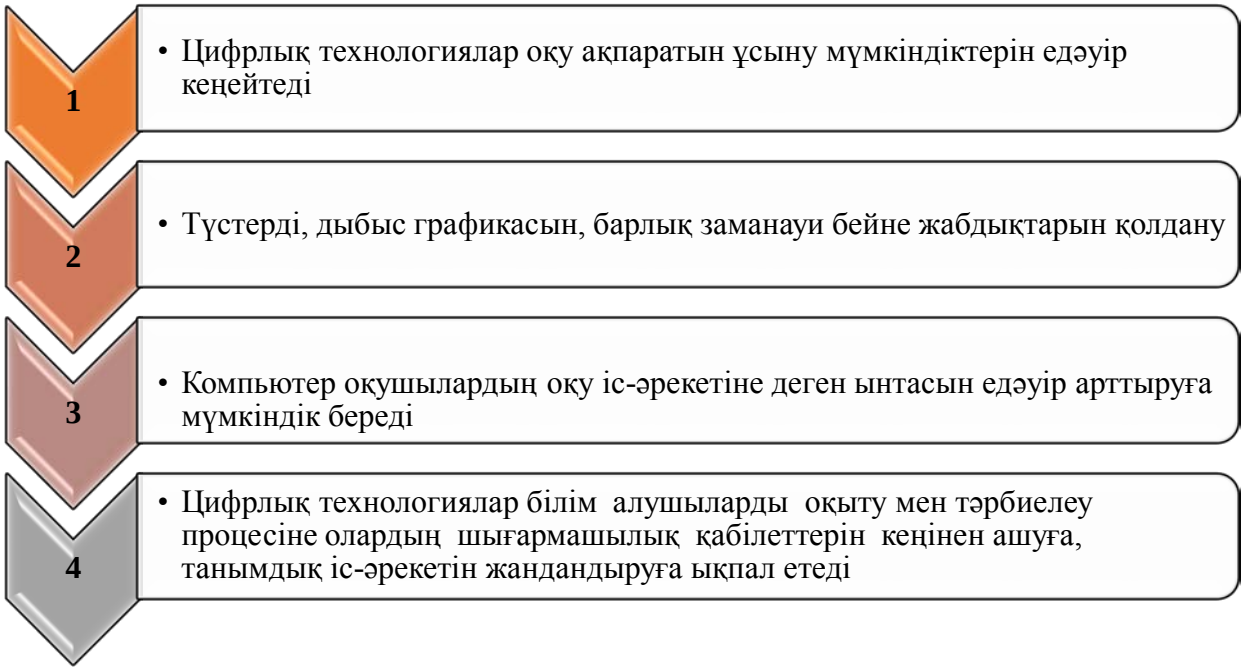

Сурет 1. Цифрлық технологияларды қолдану аясы

Цифрлық ортада smart педагогты даярлаудың маңыздылығы және оның жаңа ғасырдағы білім сапасымен тығыз байланысы халықаралық ұйымдар жариялаған әртүрлі ғылыми еңбектердің мазмұнында көрініс табады. Европалық Комиссия (2017-2018жж.) цифрлық құзыреттілікті адамның қазіргі қоғамға қатысуы үшін қажет тоғыз негізгі құзыреттіліктің бірі ретінде анықтайды. Атап айтқанда, Европалық комиссия: «цифрлық

құзыреттілік оқыту, жұмыс істеу және қоғамға қатысу үшін цифрлық технологияларды сенімді пайдалануды қамтиды» – деп көрсеткендей, заманауи smart-педагогті болашақта өз іс-тәжірибесінде цифрлық технологияларды қолдануға үйрету маңызды болып саналады [4].

Қашықтықтан оқытуды білім беру ортасына енгізу кезеңінде педагогтердің цифрлық белсенділігі мен құзыреттілігінің деңгейін арттыру қажеттілігі туындайды (2-сурет).

Қазіргі кезеңде оқу процесіне қатысушыларға ақпарат беруге, кері байланыс алуға мүмкіндік беретін электрондық ресурстардың көптеген нұсқалары бар:

- электрондық пошта;
- WhatsApp немесе Viber телефонындағы қосымшалар;
- әлеуметтік желілер;
- Zoom, Team, Skype бейне конференциялары;
- мамандандырылған білім беру интерактивті платформалары, «Яндекс.Сынып», «Яндекс.Оқулық», NES және т.б.

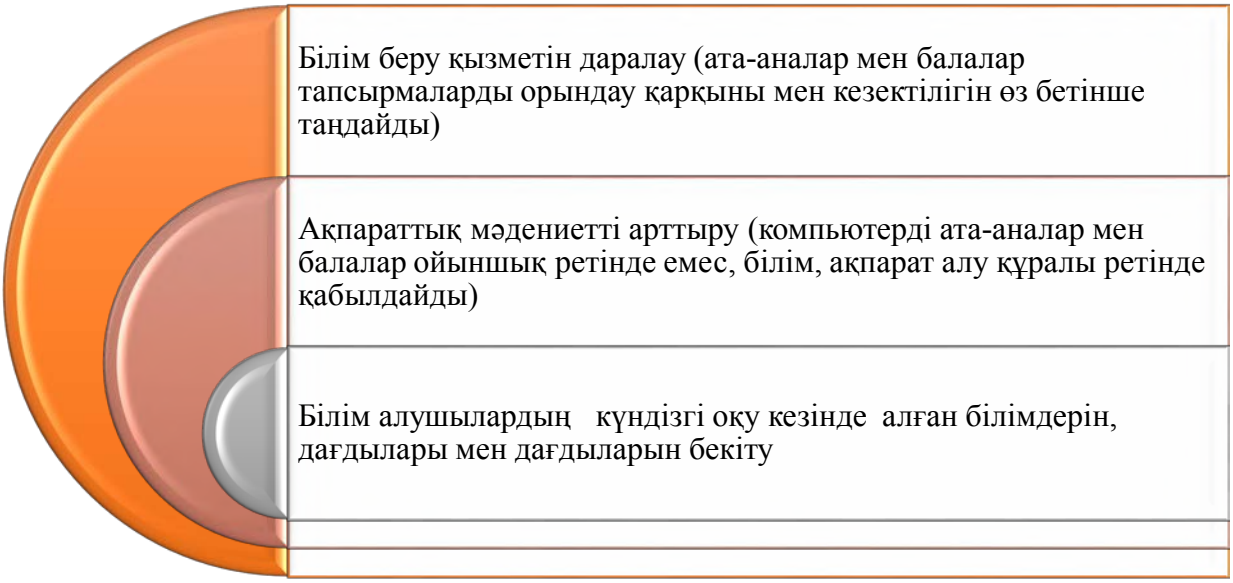

Сурет 2. Педагогтердің цифрлық құзыреттілігінің деңгейін арттыру

Білім беру саласындағы реформалардың мақсаттарына және оны дамыту стратегиясына сәйкес педагогтер цифрлық дәуірдің дағдыларын немесе құзыреттерін өздерінің кәсіби тәжірибелерімен байланыстыруы тиіс. Осыған байланысты халықаралық және ұлттық ұйымдар педагогтердің цифрлық құзыреттілігін және оның құрамдас бөліктерін айқындайтын анықтамалық жүйелерді әзірледі.

Сонымен, smart-педагогтің цифрлық құзыреттілігін педагогтің білім беру процесіне және цифрлық технологияларды олардың кәсіби тәжірибесінің нақты стратегиясын, дағдылары мен көзқарасын қолдану және тарату қабілеті ретінде қарастыруға болады:

а) оқушыларды цифрлық дағдыларды игеруге ықпал ету;

б) цифрлық қоғамның қажеттіліктеріне сәйкес оқытуда цифрлық инновацияларды жетілдіру процестерін іске асыру;

в) қоғамда және білім беру ұйымдарында болып жатқан өзгерістерге сәйкес педагогтердің кәсіби дамуына ықпал ету.

Сонымен, smart педагогтің цифрлық құзыреттілігі – бұл кәсіби тәжірибеге цифрлық технологияларды енгізу арқылы педагог дамытуы керек білім мен дағдылардың жиынтығы.

Цифрлы Қазақстан жағдайында цифрландырудың арқасында әлемнің бейнесі, адамзат өмірінің барлық салаларын өзгеруде, жаңа қызмет түрлері, мұғалімнің рөлі мен кәсіби мүмкіндіктерін өзгертетін жаңа технологиялар пайда болуда.

Қорытындылай келе, қазіргі кезеңде негізгі мәселе мұғалімдердің цифрлық құзыреттілктерінің төмен болуы болып табылады. Бұл мәселені шешу үшін АКТ саласындағы практикалық дағдыларды жетілдірудің негізгі бағыттарын әзірлеу қажет.

Осылайша, педагогикалық цифрлық құзыреттілікке ие болу мұғалімдерге қолданыстағы педагогикалық құндылықтар, өз білімдері мен алған АКТ дағдылары арасындағы тепе-теңдікті табуға мүмкіндік береді.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана. –Ақорда. 2011.
2. «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы. –Астана. –Ақорда,2017.
3. Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А. Цифрлы педагогика: Оқулық /К.Д.Бузаубакова, Амирова А.С., Маковецкая А.А. –Тараз: «ИП «Бейсенбекова А.Ж.», 2022. –314 б.
4. European Commission. Recommendation of the European Parliament and ofthe Council Offical of the key lifelong learning competences // Journal of the European Unioun. 30 December 2006/L394. – P. 10–18.

БОЛАШАҚ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МАМАНДАРЫНДА ИКЕМДІ ДАҒДЫЛАРДЫ (SOFT SKILLS) ДАМЫТУДЫҢ МӘНІ

Бекболат М.С.
PhD докторант,
Қожа Ахмет Яссауи атындағы халықаралық қазақ-түрік Университеті,
Түркістан қ., Қазақстан
e-mail: marzhan.bekbolat@alumni.nu.edu.kz

Беркимбаев К.М.
п.ғ.д., профессор,
Қожа Ахмет Яссауи атындағы халықаралық қазақ-түрік Университеті,
Түркістан қ., Қазақстан
e-mail: kamalbek.berkimbaev@ayu.edu.kz

Аңдатпа: Мақала болашақ ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласы мамандарының икемді дағдыларын дамытудың ғылыми-әдістемелік негіздері туралы, қажетті икемді дағдыларды дамыту проблемаларына арналған. Икемді дағдылар ұғымының ғылыми айналымға енуінің аспектілері қарастырылған. Цифрлық индустрия құруға бағдарланған адами капиталды дамыту деңгейін көтеру, инновациялық даму аландарын қолдану қажеттілігі және тиімді, табысты стартап-жобаны іске асыруға талпынушы ақпараттық коммуникациялық технологиялар саласында білім алушы жастар санының

өсуімен өзектіленетін олардың икемді дағдыларының мәні мен мазмұны анықталған.Ұлттық кадрларды даярлау үдерісінде, қарқынды дамып жатқан қоғамда қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту мәселесі бойынша ұсыныстар талқыланады. Сонымен қатар ұлттық кадрлардың біліктілік сапасын арттыру жөнінде мәліметтер берілген.

Кілт сөздер: индустрия 4.0, болашақ АКТ саласы мамандары, икемді дағдылар, бәсекеге қабілеттілік, білім беру, қазақ тілінің техника саласы мамандарын даярлауда қолданылуы, қазақ тіліндегі контент санын арттыру.

Аннотация: Статья посвящена научно-методическим основам развития гибких навыков будущих специалистов информационно-коммуникационных технологий, проблемам формирования необходимых гибких навыков. Рассмотрены аспекты введения в научный оборот понятия гибких навыков. Ценность и содержание их гибких навыков, которые актуализируются увеличением количества молодых людей, обучающихся в сфере информационных и коммуникационных технологий, пытающихся реализовать эффективный, успешный стартап-проект, определяются повышением уровень развития человеческого капитала ориентирован на создание цифровой индустрии, использование инновационных направлений развития.Обсуждаются предложения по расширению сферы применения казахского языка в обществе. При этом дается информация о повышении качества национальных кадров.

Ключевые слова: индустрия 4.0, будущие специалисты в области ИКТ, гибкие навыки, конкурентоспособность, образование, использование казахского языка при подготовке технических специалистов, увеличение количества контента на казахском языке.

Abstract: The article is dedicated to the scientific and methodological principles of developing soft skills for future information and communication specialists, addressing the problems associated with developing necessary soft skills. The aspects of the introduction of the concept of soft skills into scientific circulation are considered. The significance and content of their soft skills are identified, emphasizing the necessity to raise the level of human capital development aimed at building the digital industry, the necessity of utilizing innovative development spaces, and the relevance of increasing the number of young people receiving education in the field of information and communication technologies, who are eager to implement effective and profitable startup projects. The necessity of raising the level of human capital development aimed at building the digital industry, the necessity of using innovative development spaces, and the importance of efficient and successful startup project implementation are underlined by the increase in the number of young individuals getting education in information and communication technologies, which makes their soft skills more relevant. In the process of national workforce training, suggestions are discussed regarding the expansion of the use of the Kazakh language in a rapidly developing society. Additionally, information is provided concerning the improvement of the qualification quality of the national workforce.

Keywords: i

ndustry 4.0, future technical specialists, soft skills, competitiveness, education, the use of the Kazakh language in preparing technical specialists, increasing the number of Kazakh language content.

Кіріспе

Әлемдік дамудың қазіргі жағдайында қоғам біздің қалыпты өмір сүру дағдыларымыз түбегейлі өзгертетін төңкерістің бастауында тұр, әлем технологиялық, экономикалық және әлеуметтік салалардағы терең және қарқынды өзгерістер кезеңіне қадам басып келеді. Бұл жағдай ауқымы, теңдесі жоқ көлемі мен күрделілігі жағынан орасан зор өзгерістер орын алатын төртінші өнеркәсіптік революциямен байланысты. Олар өзара терең әрекеттесіп, бір бірінің дамуының берік негізіне айналуда. Индустрия 4.0 жағдайындағы қоғам жоғары кәсіби білім берудің мақсаттары мен міндеттеріне қатысты тұлғаның ұстанымының өзгеруін қажет етуде. Бұл техника саласында икемді дағдылары дамыған, бәсекеге қабілетті техника саласы маманын даярлауды өзектендіреді. Себебі, болашақ АКТ саласы маманы адам-техника, адам-белгі жүйесі, адам-адам кәсіби топтардың қасиеттерімен сипатталатын күрделі динамикалық жүйелерді басқарады. Осы орайда, болашақ АКТ саласы мамандарының икемді дағдыларын дамыту үшін кешенді іс-шаралар жүзеге асырылуы маңызды.

Зерттеудің мақсат-міндеттері

Зерттеудің мақсаты – болашақ техника саласы мамандарының икемді дағдыларының мазмұнын айқындау. Мақсат үдесінен шығу үшін келесідей бірнеше міндетті орындау қажет. Олар: икемді дағдыларды дамыту бойынша еліміздегі мекемелер мен ғалымдардың ғылыми негізделген тұжырымдары мен ұсынылған анықтамаларын талдау; болашақ маманның бәсекеге қабілеттілігін қалыптастырудың басым бағыттарын нақтылау.

Зерттеу әдістері

Зерттеу әдістері теориялық дереккөздерді талдау, материалдарды жүйелеу, талдау және жалпылау. Зерттеу материалдары ретінде икемді дағдылардың мәні мен мазмұны, құраушылары туралы алыс-жақын шетелдік тәжірибелердің нәтижелері, диссертациялық зерттеулер, авторлардың ғылыми мақалалары қолданылды.

Талдау мен нәтижелер

XXI ғасырда барлық білім беру жүйелерін үнемі зерттеу және бақылау қажеттілігі білім беруді әлеуметтік институттардың бірі ретінде дамыту, ең алдымен, ғылыми-техникалық прогреске байланысты қоғамның мақсаттары мен қажеттіліктерінің өзгеруімен анықталатынын дәлелдейді. Оның мазмұны білім беру жүйесіндегі түбегейлі модернизацияға ұшырайды, өйткені ол іргетас қалыптастырады, білім деңгейі мен сапасын анықтайды, өндіргіш күштердің дамуы мен қолданылуына, материалдық және рухани мәдениетке, халықтың әл-ауқатына әсер етеді [1].

Профессор Клаус Швабтың пікірінше: «Төртінші өнеркәсіптік революция» еңбегінде «... ұдайы өзгермелі жұмыс ортасының жағдайларында жылдам бейімделуді талап ететін білім мен кәсіби дағдылар тұрғысынан жұмыспен қамтудың болашақ үрдістері мен қажеттіліктерін болжай білу қабілеті барлық мүдделі тұлғалар үшін айрықша мәнге ие болады»,- деп тұжырымдайды [2].

Әлемдік дамудың қазіргі кезеңі Төртінші өнеркәсіптік революцияның қарқынды дамып келе жатқан үдерістерімен анықталады, онда адам капиталының рөлі одан сайын күшейе түседі. Қазіргі саяси, экономикалық және әлеуметтік модельдер саласындағы серпіліс дербес әрекет ететін адамдардан өзара іс-қимылдың ұжымдық нысандарын көздейтін билік жүйесінің бір бөлігі ретінде өзін тануды талап етеді.

Дамуды анықтайтын факторлар: жоғары мектеп, технологиялардағы өзгерістер, жаһандану, білім алушылар, мәдени және әлеуметтік әртүрлілік, отбасының, қоғамның, мемлекеттің жаңа сұраулары, білім беру нәтижелеріне жаңа талаптар (XXI ғасырдың дағдылары мен құзыреттілігі), білім берудің жаңа мазмұны, оқытудың жаңа түрлері, технологиялары және құралдары, үздіксіз білім беру-мансаптық траектория әлеуметтік және кәсіби табыстылықтың негізі.

«XXI ғасыр – білім мен біліктің дәуірі. Әр адам өзін үздіксіз жетілдіріп, жаңа кәсіптерді игеріп, үнемі заман ағымына бейімделу арқылы ғана бәсекелік қабілетін арттыра алады.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 03.01.2024 жылы «Egemen Qazaqstan» жалпыұлттық газетіне берген сұхбатында [3]: «Біз озық ойлы ұлт ретінде тек қана алға қарауымыз керек. Сондықтан мемлекет дәл қазір бұл бағытта жүйелі жұмыс жүргізіп отыр. Атап айтсақ, түрлі тақырыптағы кітаптар көптеп шығарылуда. Жаңа ғылыми мекемелер құрылып, бұрынғы институттар жаңғыртылып жатыр» -деп баса айтты. Ал, «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» атты Қазақстан халқына жолдауында [4]: «Қазір әлем жыл сайын емес, күн сайын өзгеріп жатыр. Жаңа технологиялар, мамандықтар және салалар пайда болуда. Жұмысты ұйымдастырудың және басқарудың әдіс-тәсілдері қайта қаралуда. Осындай жағдайда жаңа кәсіби дағдыларды меңгеруге және озық білімін тиімді пайдалануға қабілетті жастардың рөлі арта түседі. Ойы ұшқыр жастарымыз болашақты бағамдай алады әрі дәйекті дамуға ұмтылады. Сондықтан оларға парасат-пайым жетіспейді деген пікірмен келісе алмаймын. Бірақ билік құрылымдарына аға буынның тәжірибесі де, жас ұрпақтың жаңа идеялары да керек. Бізге ешкім сырттан келіп, ештеңе жасап бермейтіні анық, бәрі өз қолымызда. Сондықтан баршаңызды жаңа Қазақстанды құруға бір кісідей жұмылуға шақырамын», – деді.

2023 жылы Астанада өткен «Жасанды интеллектінің келешектегі мүмкіндігін талқылаған Digital Bridge – 2023 форумында технология күн санап қарқынды дамып жатқан қоғамда қазақ тілінің қолдану аясын кеңейту мәселесі жан-жақты талқыланды [5].

«Икемді дағдылар» зерттеулерде «XXI ғасырдың дағдылары» атауымен белгілі дағдылар топтамасының құраушы элементі ретінде қарастырылады. «Икемді дағдылар (soft skills)» тұжырымдамасы соңғы 20 жылда экономика мен қоғамдағы еңбек нарығының түрлі аймақтарының ажырамас құраушы бөлігіне айналды. Дегенмен, ғылыми зерттеулерде икемді дағдылар зерттеушілердің контекстік зерттеу тәсілдеріне орай «жұмысқа тұру дағдылары (employability skills)», «адамдармен қарым-қатынас дағдысы (people skills)», «кәсіби емес дағдылар (non-professional skills)», «негізгі дағдылар (key skills)», «өмірлік дағдылар (life skills)» баламалары мағынасында зерттелуде.

Болашақ техника саласы мамандарының икемді дағдыларын дамыту олардың кәсіби бәсекеге қабілеттілігін қамсыздандыруға бағдарланған іс-шаралардың маңызды болады. Осы орайда, болашақ техника саласы мамандарында тиімді бизнес идеяларды қалыптастыру, іс-әрекетті жоспарлаудың ұйымдастырушылық, ғылыми-әдістемелік негіздері туралы білім кешенін қалыптастыру арқылы заманауи технологияларды аясында Startup жоба құру, өнімдерді әзірлеу, бизнес-модель құру мен технологиялық кәсіпкерлікті іске асыруға қажетті икемді дағдыларды дамытуға бағытталған «Болашақ ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мамандарының икемді дағдыларын дамытудың әдістемелік жүйесін әзірлеу» атты ғылыми жоба бойынша зерттеу жұмыстарын іске асыру маңызды.

Бұл жоба цифрлық индустриясын құруға бағдарланған адами капиталды дамыту деңгейін көтеру, инновациялық даму алаңдарын қолдану қажеттілігімен және жоғары тиімді, табысты Startup-жобаны іске асыруға талпынушы ақпараттық коммуникациялық технологиялар саласында білім алушы жастар санының өсуімен өзектіленетін келесі проблемаларды шешуге бағдарланған:

1. Болашақ техника саласы мамандарының икемді дағдыларының мәні мен ерекшеліктері туралы шетелдік және отандық тәжірибелерді жүйелі зерттеу мен оны болашақ ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласы мамандарында дамытудың құрылымдық-мазмұндық моделін құру қажеттілігі;

2. Болашақ техника саласы мамандарында икемді дағдыларының дамуы деңгейін анықтауға арналған сауалнамаларды қамтитын диагностикалық ақпараттық жүйе құру және іске асырудың маңыздылығы;

3. Икемді дағдыларды болашақ техника саласы мамандарында дамытудың бірегей ғылыми-әдістемелік жүйесі жасалынбаған.

«Болашақ ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мамандарының икемді дағдыларын дамытудың әдістемелік жүйесін әзірлеу» атты жоба аясында жоғарыда келтірілген проблемалардың шешімін табуы жоғары технологиялы өндіріске бағдарланған жаңа Қазақстанды құруға өзіндік ықпал етеді. Болашақ техника саласы мамандарының икемді дағдыларын дамытудың әдістемелік жүйесін әзірлеу мен оның қалыптасуын анықтауға арналған ақпараттық жүйенің құрылуы отандық психология мен педагогика ғылымының деңгейін көтеріп, жоғары оқу орындары, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білімнің білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдарында оқыту және тәрбиелеудің сапасын арттыруды іске асырады.

Жобаның мақсатты аудиториясы: Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Инженерия факультетінде даярланатын болашақ техника саласы мамандары. Жоба нәтижелерін әлеуетті тұтынушылары: ғалымдар, оқытушылар, білім алушылар, жоғары оқу орындары, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білімнің білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру ұйымдары.

Зерттеу болжамы бойынша болашақ техника саласы мамандарының икемді дағдыларын мәнін маңыздылығын сыни ойлау, топта жұмыс жасау, коммуникативтілік пен көшбасшылық дағдылары негізінде анықтауға болады.

Арнайы әдебиеттерді талдау нәтижелері бойынша жарияланған мақалада [6] ғылымда бүгінгі таңда икемді дағдылар терминінің жалпы қабылданған және бір мәнді мағыналы түсіндірмесі жоқ екенін көрсетті.

Жарияланған мақалаларға сүйене отырып, біз «икемді дағды (soft skills) деп – тұлғаның жеке және командалық мәселелерді шешуге қажетті сыни ойлау, топта жұмыс жасау, коммуникативтілік пен көшбасшылық дағдыларының жиынын» түсінеміз.

Жоғары білім беру жағдайын талдау, іске асырылған жобаларды елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының өзекті сын-тегеуріндерімен және міндеттерімен салыстыру, бәсекеге қабілетті мамандар даярлаудың шарты ретінде білім берудегі түрлі бастамалардың табыстылығын бағалау жоғары білім мазмұнын жаңарту мәселелерін шешу; білім беру ортасын сапалы өзгерту және білім беру процесін жаңғырту; жоғары білім беру жүйесінің кадрлық әлеуетін дамыту; басқарудың әртүрлі деңгейлерінің өзара іс-қимылының негізін кәсіби білім құрайды [7].

O. Hazzan және т.б. ақпараттық технологиялар индустриясындағы икемді дағдылардың қажеттілігін зерттеді. Олар ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мамандарының тәртіптік және техникалық білімге қосымша қосымша дағдыларды игеру қажеттілігін көрсетеді [8].

«Жаңа ұрпақ инновациялар мен стартаптар әлемінде өсіп келеді. Цифрлық ұрпақ оптимистік және кәсіпкерлікке шынайы қызығушылық танытады, өйткені бұл ұрпақ Uber, Telegram, Airbnb сияқты стартаптармен бірге өсті. ...білім берудегі трансформация soft skills дамыту немесе сыни ойлау мен икемді дағдыларды қалыптастыру арқылы іске асырылуы керек» [9].

«Жасанды интеллектінің келешектегі мүмкіндігін талқылаған Digital Bridge – 2023 форумы аясында «Жасанды интеллект және қазақ тілі» панельдік сессиясында Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрі Бағдат Мусин «қазақ тілінің болашағы тұтынушының қолында екенін шегелеп айтты. Сұраныс болса, қазақ тіліндегі контент саны да артады» - деді. Министрдің айтуынша, қазақ тілінде контент аз. Сондықтан

жасанды интеллектте қазақ тілін пайдалануға ақпарат жеткіліксіз болып жатыр. «Басты мәселе – интернетте қазақ тіліндегі контенттің үлесін көбейту. Интернетте қазақ тілінде ақпарат аз. Ақпарат қоры көбейген сайын жасанды интеллектінің көмегімен қазақ тілінде бағдарлама істеу де мамандарға оңай болады. Ең бастысы, ақпараттық дерекқорды көбейту керек. Екінші мәселе – латын әліпбиіне көшу жұмысты жеңілдетеді. Сол кезде «қазақ тілі технологияның тілі емес» деген сөз қасаң қағида екеніне көз жеткіземіз. Сыңаржақ пікірді өзгерте аламыз. Қазақ тіліндегі мәдени мұралар туралы деректерді түгелдей интернетке жүктеуіміз керек.

Президенттің тапсырмасымен жасанды интеллектінің концепциясы жасалуда. Барлығы бірдей әдеби тілде бір күнде сөйлеп кетпесе де, қазақ тілін күн сайын жаппай қолдануымыз керек. Күнделікті мобильді қосымша, платформаларды пайдаланғанда қазақ тілін таңдау, қолдану өте маңызды. Форумда Ш.Шаяхметов атындағы «Тіл – қазына» республикалық ұлттық ғылыми-практикалық орталықтың бас директоры Мақпал Жұмабай қазақ тілін цифрландыру бағытында мемлекеттік және академиялық деңгейде жұмыс істеп «Осы күнге дейін цифрландыру бағытында 13 жобаны жүзеге асырдық. Атап айтқанда, Ұлттық тіл корпусының «Тіл – қазына» атқарып жатқан бағытында 23 миллионға жуық сөз қолданыс бар. Қазақстандағы сөздіктердің ортақ жүйесі платформасында 1 миллион 300 мыңға жуық сөз бар. Termincom платформасында 400 мыңға жуық сөз бар. Бұл цифрлық қор жыл сайын толықтырылады. Осы бағытта жұмысты жүйелі жалғастыру үшін «Тіл – қазына» мобильді қосымшасын қолданысқа енгіземіз. Қосымшада қазақ тілі туралы базалық сұрақтардың барлығына жауап таба аласыз. Мәтінді аудиоға айналдыру, видеоны мәтінге айналдыру функциясы іске қосылады. Бұған дейін бұл жобаны Microsoft-тың базасында ұсынған болатынбыз. «Қазақ тілінде сауатты жазылған әрбір сөз интернетте қазақ тілінің базасын жасауға көмектеседі. Ендігі бағыт – әлемдік цифрлық платформалардың жүйесінде интеграциялау арқылы қазақ тілінің қолдану аясын жүйелі түрде кеңейту. Google, Apple, Microsoft компаниясымен келісімге келген. Дерекқорды молайтуды әлемдік компаниялармен бірлесіп жүзеге асыруда. Қазақ тілінің болашағы интернетте қазақша мәтін жазатын әрбір адамның саусағының ұшында тұр. Әрбір сауатты мәтін қазақ тілінің жасанды интелекті арқалы дерек жинайтын қордағы мәтіндер жинағына үлес қосады. Меніңше, барлығымыз бір кісідей атсалыссақ, жасанды интеллект қазақша сөйлеу мүмкіндігі бар. Интернетте қазақ тілінде сауатты жүйе үшін Qazgramma жобасын жүзеге асырып жатқанын жеткізді.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың әртүрлі әлеуметтік топтардың, әсіресе жастардың арасында тіл тазалығын сақтау үшін оқу және жазу сауаттылығын арттыру қажет екеніне ерекше мән беріп отырғанының маңызы зор. Ана тілдің болашағын сақтау – мемлекеттік тілде сауатты мәлімет тарату «Қазақ тілі» қоғамының ғана емес, әр азаматтың парызы. Сол кезде ғана мемлекеттік тіл ғылым мен техника тіліне айналары анық.

Болашақ техника саласы мамандарын даярлау жүйесінде білім алушы өз білімін ұдайы жаңартуы тиіс. Болашақ техника саласы мамандарын даярлауға қойылатын жаңа талаптар қызметтің зияткерлік-инновациялық сипатына негізделген және болашақ түлектің келесідей негізгі сипаттамаларының болуын болжайды: болашақ кәсіби қызмет саласындағы кең білім; талдау мен синтезді қоса алғанда, туындайтын проблемаларды шешудегі дағдылар; инновациялық ойлау; қабылданған шешімдерді жүзеге асырудағы бастама; өз бетінше және командада да жұмыс істеуге дайындық; дағдылар әлеуметтік коммуникация; стандартты емес және түпнұсқа шешімдерге қабілеттілік, қазақ тілін ғылым тілі ретінде қолдану және т.б. Осы орайда, болашақ техника мамандарының стартаптарды құру мен іске асыруларында маңызды роль атқаратын икемді дағдыларын қалыптастыру мен дамытудың маңызы ерекше.

Қорытынды

Елімізде педагогика саласында болашақ техника саласы мамандарында лидерлік, креативтілік, қарым-қатынас мәдениетін, сыни ойлауды дамыту мен қалыптастыру, қазақ тілін ғылым тілі ретінде қолдану бойынша іргелі зерттеу жұмыстары жүргізілген, болашақ техника саласы мамандарында икемді дағдыларды кешенді дамытудың әлемдік тәжірибесі жеткілікті зерттелмеген, XXI ғасыр дағдыларын, оның ішінде икемді дағдыларды дамытудың ерекшеліктері мен олардың өзара байланысы тұрғысынан жүйелі жүргізілген іргелі ғылыми зерттеу жұмыстары жеткіліксіз екендігі белгілі. Зерттеу әдістері арқылы зерттеу болжамының дұрыстығы анықталды. Зерттеу материалдары ретінде икемді дағдылардың мәні мен мазмұны, құраушылары туралы алыс-жақын шетелдік тәжірибелердің нәтижелері, диссертациялық зерттеулер, авторлардың ғылыми мақалалары қолданылып, теориялық дереккөздерді талдау, материалдарды жүйелеу, талдау және жалпылау арқылы біз «икемді дағды (soft skills) деп – тұлғаның жеке және командалық мәселелерді шешуге қажетті сыни ойлау, топта жұмыс жасау, коммуникативтілік пен көшбасшылық дағдыларының жиынын» түсінеміз.

Осы орайда, болашақ техника саласы мамандарының икемді дағдыларын дамытуды жүйелі зерттеу маңызды. Болашақ техника саласы мамандары үшін стартаптарды әзірлеу мен ұсынуға қажетті білімдерді, болашақ кәсіби қызметте маңызды икемді дағдыларды дамытудың бірегей әдістемелік жүйесін жасақтау мен қазақ тілін ғылым тілі ретінде қолдануды іске асырудың маңыздылығын көрсетті.

Бұл зерттеу Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Ғылым комитеті тарапынан қаржыландырылды (грант №AP14871966).

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Асейнова Ф.Э., Батанин А.А., Васильева А.С. и др. Актуальные проблемы современной педагогики и психологии: результаты экспериментальных и теоретических исследований / под ред. Куриной В.А., Подкопаева О.А. – Самара: ООО НИЦ «ПНК», 2022. – 179 с.
2. Шваб, Клаус.Төртінші индустриялық революция [Мәтін] = The Fourth Industrial Revolution : [монография] / К. Шваб ; ауд.: Н. Б. Ақыш, Л. Ә. Бимендиева, К. І. Матыжанов. - Астана : «Ұлттық аударма бюросы» ҚҚ, 2018. - 198,
3. www.egemen.kz 03.01.2024 ж. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев «Egemen Qazaqstan» жалпыұлттық газетіне берген сұхбаты.
4. www.akorda.kz «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» атты Қазақстан халқына жолдауы 16.03.2022 ж.
5. www.aikyn.kz. «Жасанды интеллектінің келешектегі мүмкіндігін талқылаған Digital Bridge – 2023 форумы.
6. М. Бекболат, К.Беркимбаев, Г.Ниязова. Икемді дағдылар – болашақ ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мамандарының бәсекеге қабілеттілігін арттыру кепілі. Ясауи университетінің хабаршысы, №3 (125), 2022 ж. бб.141-153.
7. Лаврентьев С.Ю., Крылов Д.А. Л 135 Технологии формирования конкурентоспособности будущего специалиста: монография. – Йошкар-Ола: Мар. гос. ун-т., 2017. – 175 с.
8. Сапарова Д.Р. Культурное пространство цифрового поколения. 6D020400-Культурология. Дисс. доктора философии (PhD). – Алматы, 2020. – 139 с.
9. Бланк С., Боб Дорф. Стартап. Настольная книга основателя: пошаговое руководство по построению великой компании с нуля / пер. с английского Т. Гутман, И. Окунькова, Е. Бакушева. 5-е изд. – Москва: Альпина Паблишер, 2019. – 614 с.

ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И КРЕАТИВНОСТЬ

Ибадуллаева Н.Ю., Ибадуллаева В.Р., Ибадуллаева Р.Р.
№16 школа г. Коканд, Ферганская область, Узбекистан

На сегодняшний день созданы широкие условия для формирования правовой основы национальной системы образования в нашей республике. В свою очередь, реформы позволили улучшить структуру и содержание образования.

Как отметил Президент Узбекистана Ш.М.Мирзиёев, «своей первоочередной задачей мы считаем совершенствование деятельности всех звеньев системы образования и обучения, исходя из требований сегодняшнего времени».

В текущий период происходит повышение эффективности образования, развитие уровня профессиональной компетентности специалистов, направление педагогических кадров на инновационную деятельность, внедрение инновационного образования и информационно-коммуникационных технологий в учебный процесс в высших учебных заведениях, ассимиляция передового зарубежного опыта и целевая направленность определены в качестве актуальных задач модернизации системы высшего образования. Образование является ключевым фактором реформирования общества и превращения его в общество, более открытое внешнему миру и ориентированное на новые технологии и знания. Она не только является перспективой развития общества, но и заранее определяет и определяет индивидуальную деятельность каждого человека. Понятие «компетентность» вошло в сферу образования в результате психологических исследований. Следовательно, компетентность означает, «как специалист ведет себя в нестандартных ситуациях, неожиданных ситуациях, вступает в общение, по-новому стоит в отношениях с оппонентами, выполняет неоднозначные задачи, использует полную противоречий информацию, имеет план движения в последовательно развивающихся и сложных процессах». ."Компетентность — это образование, навыки и опыт работы сотрудника, то есть его способность теоретически качественно выполнять определенный вид работы. Похожим на компетентность является термин «профессионализм».

Интеллектуальная компетентность может быть представлена факторами, отражающими собственно интеллект и перцептивно-аналитические способности, к которым относятся: общий уровень осведомленности и способности восприятия, охватывающие сбор данных, обработку информации, словесно-логическое мышление, способности к абстрагированию и нахождению закономерностей, наглядно-действенное мышление, умение быстро решать практические задачи и концептуальная гибкость. Эти способности являются базовыми и обеспечивают успешность в принятии обоснованных и ответственных решений, позволяют действовать в неопределенной, проблемной ситуации в случаях дефицита информации на основе логических умозаключений. У.Мишель, выделяя переменные когнитивного плана, указывает характеристики компетентности, включающие интеллект, развитие «Я», социальные и личностные достижения и навыки, социальную и когнитивную зрелость Педагогическая компетентность – педагогические знания, высокое педагогическое мастерство, этика, любовь к своей профессии, организация учебного процесса с инновационным подходом.

Креативность (лат. creo -творить, создавать) способность творить, способность к творческим актам, которые ведут к новому необычному видению проблемы или ситуации.– уровень творческих способностей, способности творить, который считается устойчивым качеством человека и связан с креативное мышление. Креативное мышление – это способность человека решать нестандартные задачи и находить новые, более эффективные пути достижения своих целей. То есть креативность — это, по сути, выдвижение идей, не

похожих на другие, избегание традиционного мышления и знание способов быстрого решения проблем. Творчество состоит из единства индивидуальных качеств и мыслительных способностей, создающих основу для формирования и развития творческих способностей человека. Согласно интеллектуальной компетентности, она характеризуется пониманием своих высоких способностей, определяющих меру развития субъекта конкретной области, тип специальной организации в области конкретного объекта и стратегию эффективного принятия решений. в этом поле. Некоторые научные источники полагают, что компетентность не учитывается только как накопление опыта в определенной узкой области и относится к общему интеллектуальному развитию человека в самом широком смысле этого слова. В частности, как отмечает известный учёный Е. Гозиев в книге «Профессиональная психология», формирование основных компонентов психического опыта человека осуществляется на следующем уровне: опыт познания, механизмы эффективной переработки информации, механизмы принудительной и произвольной регуляции работы сознания, индивидуально-селективные механизмы интеллектуальной деятельности., свойства сознания с объективными требованиями окружающей действительности. позволяет сбалансировать Интеллектуальный потенциал можно рассматривать как характеристики личности, формирующиеся под воздействием различных факторов порядка в течение жизни человека4. Понимание – это не только знание, но и отношение к этому знанию, его значение, содержание, не только содержание сознания, но и сущность процесса понимания. Поскольку принимающий субъект имеет свою систему ценностей, мысли, изложенные в тексте, оцениваются субъектом и носят личностный характер5. Чувство компетентности человека составляет основу структуры развития от рождения до двенадцати лет, причем на каждом этапе индивидуального развития учитываются родительские отношения, ценности и стиль воспитания, а также социально-экономические факторы, связанные со стрессовыми жизненными обстоятельствами человека. Члены семьи, размер семьи и уровень психического здоровья родителей зависят от ситуации и обстоятельств. Достижение качеств компетентности понимается как своего рода внутреннее удовлетворение, достигаемое человеком и обеспечивающее его развитие. Предполагается, что у человека имеется внутренняя психологическая потребность во взаимодействии с внешней средой. Эта потребность имеет адаптивное значение и не связана с биологическими особенностями. Этот выбор является основой устойчивого поведения. Качества компетентности позволяют четко объяснить широкий спектр исследовательских и исполнительных действий, а также идей, к которым стремятся личности для развития своих интересов и способностей.

Интеллектуальный потенциал основан на многоуровневом образовании, способности человека эффективно решать проблемные ситуации по конкретному предмету и области знаний, специально сформированной базе знаний. На наш взгляд, это сложная система внутренних психологических компонентов и глубоких особенностей человека. Примеры включают ценности, потребности в общении, уверенность в себе и чувство собственного достоинства. Как важнейшее условие развития интеллектуального потенциала в любой сфере можно получить опыт решения проблем. Интеллектуальную компетентность можно определить как один из критериев интеллектуальной зрелости, поскольку высокий уровень компетентного развития приводит к развитию зрелости личности. Интеллектуальная компетентность (умственная способность) при этом в разных условиях каждая познавательная функция проявляется как часть зрительного (зримого процесса обучения) мышления, процесс запоминания становится сплавом памяти и мышления и т. д. Содержание образования должно быть не только адаптировано к личностным и возрастным особенностям, но и принципиально изменено в сторону учета реальных психологических механизмов интеллектуального развития личности. Критерием эффективности высшего образования являются не только знания, навыки, но и способности, инициатива, креативность, самоуправление, уникальный интеллект, эффективное понимание и

рефлексия. Основные интеллектуальные качества, к которым относится интеллектуальный потенциал, являются реальными характеристиками интеллектуальной личности. И соответственно, оно становится неотъемлемой частью более широких личностных характеристик оценки эффективности высшего образования.

Способность к саморазвитию является одной из общих характеристик познания. Это не случайность, а естественный процесс. В качестве системы организации процесса познания изначально были введены понятия, присущие образованию. Под образовательным процессом понимается создание у человека образа совершенства путем активной веры в мир интеллектуальной, социальной и духовной культуры человека. Основным инструментом развития интеллектуального потенциала человека в сфере высшего образования является личностно-ориентированное образование, направленное на создание условий для проявления предметного опыта студента и развития его индивидуальности. Интеллектуальная личность в рамках реализации личностно ориентированных образовательных целей Два главных знания - образование и участие в образовании должны быть скоординированы через развитие компетентности. Развитие личности студента следует признать основной целью преподавания в высшей школе, но приобретение знаний и умений не должно противопоставляться профессиональному развитию. Личность - наиболее распространенная и развивающаяся система жизненного опыта. Поэтому нельзя не видеть единства личностных характеристик со знаниями, умениями и навыками, позволяющими добиться подъема личного опыта человека. Одним из видов образовательных моделей, помогающих найти иные способы понимания и переживания знаний в меняющемся мире, может быть системная модель. Смысл в образовании позволяет связать его содержание с реальностью – объективной (природной, социальной) или субъективной (реальность внутреннего мира человека). Личные отношения обеспечивают содержание понятого материала в системе знаний и более активное функционирование. Даже в самых привычных местах подмечайте всё, что выглядит особенным, отличается от стандарта, не соответствует шаблонам. Учитесь видеть знакомые предметы с нового ракурса, находить неожиданные способы их применения. Например, если взглянуть на ветки деревьев ранней весной, можно заметить, что они похожи на узловатые пальцы каких-то сказочных существ.

Список использованной литературы:

1. Мирзиёев Ш.М. Обеспечение верховенства закона и интересов человека является залогом развития страны и благополучия народа. - Т.: «Узбекистан», 2017.
2. Драпо Пэтти. Разжигание творческого потенциала учащихся (практические способы развития инновационного мышления и решения проблем). – Александрия – Вирджиния, США: ASCD, 2014. – P. 0
3. Ушаков Д.В. Дискуссия о проверке интеллекта и социально-психологическом эксперименте / Д.В. Ушаков // Психология. Журнал Высшей школы экономики.
4. Гозиев Е. Профессиональная психология
5. https://pv.uz/uz/newspapers/poslanie-prezidentarespubliki-uzbekistan-shavkata-mirzieeva-olijmazhlisu-2020

УДК: 378.2(575.2)(04)

ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОЙ СПОРТИВНОЙ ШКОЛЫ ПО ШАХМАТАМ

Таштекеев С.Б.
Директор ДЮСШ по шахматам, аспирант,
Кыргызского национального университета им. Ж. Баласагына
г. Бишкек, Кыргызстан

Аннотация: В век цифровизации, в данной магистерской диссертации раскрыли использование различных цифровых образовательных инструментов в образовательной деятельности школы, где важную роль сыграло изменение педагогического подхода. Определяющую роль в успешном введении инноваций в образовательный процесс играет готовность педагогического коллектива к этим нововведениям.

В образовательной деятельности детско-юношеской спортивной школы по шахматам Кыргызской Республики введутся подготовительные работы по использованию современно-информационных технологий для развития нашей школы.

Планируется приобретение компьютеров и оснащение интерактивными панелями.

В условиях цифровизации введется личные данные учащихся в единую электронную базу JPT.

В целях экономии времени создается электронный журнал позволяющий участникам образовательного процесса получать информацию об учебных расписаниях, текущих и итоговых отметках в режиме онлайн.

Ключевые слова: детско-юношеская спортивная школа по шахматам, развитие, инновационное развитие.

Аннотация: Балдар жана өспүрүмдөр спортун өнүктүрүүнүн негизги ыкмасы спорттук даярдоо методикасынын актуалдуу жоболорун илимий изилдөө болуп саналат. Балдар-өспүрүмдөр спортунун актуалдуу жоболорун ишке ашыруу бир катар мезгилдерди ишке ашырды: маанилүү мыйзам ченемдүүлүктөрү жайылтылган акыркы он жылдыктардын кеңири жалпы жарыялоолорунун чегинде ишмердүүлүк үчүн мүнөздүү болгон жеке тармактарды изилдөөдөн баштап. Бул этапта олуттуу ийгиликтер болду.

Жалпы планда азыркы учурда балдар-өспүрүмдөр спорт мектебин өнүктүрүү потенциалынын системасынын кыйла изилденген ыкмаларынын катарына төмөнкүлөр кирет: жаш курактык аспектиде акыл-эс жөндөмдөрүн өнүктүрүү методикасы; жаш спортчуларды көп жылдык окутууну түзүү системасы; даярдоо жүктөмдөрүн нормалдаштыруу жана системасы; жаш шахматчыларды селекциялоо системасы; спорт мектептеринин окуучуларын даярдоо ишинде комплекстүү текшерүүнүн методикасы; өспүрүмдөр спортунун уюштуруу-методикалык базасы..

Түйүндүү сөздөр: шахмат боюнча балдар-өспүрүмдөр спорт мектеби, өнүктүрүү, инновациялык өнүктүрүү

Annotation: The main approach to the development of youth sports is the scientific study of the current provisions of the methodology of sports training. The implementation of the relevant provisions of youth sports has carried out a number of periods: from the study of individual industries characteristic of activities within the broad general publications of recent decades, in which significant patterns are deployed. Significant successes have been achieved at this stage.

In general, it is acceptable to attribute that at the present time the following are among the most researched approaches to the system of development potential of a children's and youth sports school: methods of developing mental abilities in the age aspect; a system for creating long-term training for young athletes; rationing and a system of preparatory loads; a system of selection of young chess players; a method of comprehensive verification in the preparation of students of sports schools; organizational and methodological base of youth sports.

Keywords: children's and youth sports school of chess, development, innovative development

За последние два года миллионы игроков-любителей заново открыли для себя шахматы [1]. Рост интереса к игре сравним с подъемом популярности в 1972 году — во время матча Роберта Фишера против Бориса Спасского. Современные технологии помогают в этом.

Первый шахматный робот: 'автоматический' шахматист

История шахмат насчитывает около полутора тысяч лет. Появившись в V веке до нашей эры, игра и ее атрибуты постоянно развивались.

Первой шахматной инновацией можно назвать шахматный 'автомат', появившийся в Вене в XVIII веке. Это была восковая фигура шахматиста с деревянным ящиком, на которую установили доску. В ящике сидел человек: он следил за игрой по магнитам, прикрепленным к фигурам снизу, и делал ходы с помощью специального рычага. Позже такие 'автоматы' появились во Франции и Германии.

Контроль времени*: *шахматные часы

Первые часы для ограничения времени партии сконструировал английский шахматист-любитель Томас Брайт Уилсон. Их впервые использовали на турнире в Лондоне в 1883 году. Год спустя патент на промышленное производство шахматных часов получил Амандус Ширвотер. В 1899 году впервые на шахматных часах появился 'флажок', сигнализирующий о скором окончании времени. Прообраз механических шахматных часов с двумя кнопочными переключателями создал Винхофф в 1900 году.

В 1989 году Бобби Фишер, чемпион мира по шахматам, получил патент на создание часов Фишера. Идея часов Фишера состояла в том, чтобы хотя бы частично уравнять шансы соперников в конце игры, когда в цейтноте у одного игрока (или у обоих) "висит флажок". Часы Фишера добавляют несколько секунд за каждый ход. Если укладываться в этот лимит, 'флажок' на часах никогда не упадет.

В 1990-х годах стали популярны электронные шахматные часы. Они отображали точное время в секундах и предоставляли разнообразный контроль времени. Сейчас электронные часы – стандарт во всех турнирах под эгидой ФИДЕ.

Цифровой рывок: *шахматные программы*

В 1951 году англичанин Алан Тьюринг написал первый алгоритм шахматной программы. В 1952 году появилась первая компьютерная шахматная машина — MANIAC I, которая с помощью алгоритма MiniMax оптимизировала дерево поиска хода. Спустя восемь лет американский ученый Аллен Ньюэлл разработал компьютерную программу для решения математических и шахматных задач – General Problem Solver.

В конце 1980-х годов компьютер Deep Thought победил гроссмейстера Йоргена Бента Ларсена. В 1997 году действующий чемпион мира Гарри Каспаров проиграл компьютеру Deep Blue, который умел обрабатывать до 200 млн позиций в секунду и имел доступ к огромной базе данных дебютных позиций из реальных партий гроссмейстеров. С 2000-х годов шахматисты перестали питать надежды на превосходство перед шахматными движками.

Начиная с 2008 года первые места большинства рейтинговых списков и соревнований среди компьютерных шахматных программ занимал шахматный движок Stockfish.

Благодаря расширенному алгоритму поиска оптимальных ходов и большой шахматной базе для анализа он стал сильнейшей шахматной программой, которая не использует графический процессор (GPU). Идеология Stockfish как свободного движка с открытым исходным кодом сделала его популярным для модификаций и встраивания в различные системы – например, такие, как сервис Lichess.

В 2017 году компания DeepMind разработала самообучающуюся нейронную сеть AlphaZero. Потренировавшись всего 24 часа, она победила сильнейшие программы по играм в шахматы, сеги и го.

Это не традиционный шахматный движок: для AlphaZero [1] не прописывали сложные алгоритмы вычисления оценки, как, например, для Stockfish. В его обучении задействовали технологии Machine Learning. Путем проб и ошибок для изучения каждой новой игры неподготовленная нейронная сеть разыгрывала миллионы партий против самой себя случайным образом.

Такой подход называется обучением с подкреплением. Сначала нейросеть играет совершенно случайным образом, но со временем учится на выигрышах, проигрышах и ничьих, чтобы корректировать параметры и повышать вероятность выбора выгодных ходов в будущем. Для выбора наиболее перспективных ходов нейросеть использовала поиск по дереву Монте-Карло (MCTS)

Нейросеть AlphaZero использовалась в подготовке Магнуса Карлсена к матчам и чемпионатам. Отсутствие привязки к алгоритмической и аналитической оценке при выборе хода сделало ее более изобретательной и непредсказуемой для оппонентов. AlphaZero с запасом побеждает самые сильные шахматные движки, в том числе и Stockfish. При этом она оценивает всего порядка 60 тыс. позиций в секунду, в то время как Stockfish – 60 млн.

Онлайн-шахматы: сайты, мобильные приложения, умные доски

С возможностями, появившимися в конце XX века, можно играть с соперником из любой точки мира в любой момент времени. В 1995 году появился сервис chess.com, который сегодня насчитывает более 83 млн пользователей по всему миру.

В период пандемии сервис вырос: только за март 2020 года число новых участников превысило 700 тыс., а количество партий увеличилось до 10 млн в день. Сейчас на платформе разыгрывается в среднем около 11 млн партий за сутки. Приложение chess.com для iOS входит в топ-3 App Store в категории настольных игр. А общее число пользователей мобильного приложения превышает 25 млн человек.

В 2010 году французский программист Тибо Дюплесси запустил бесплатный шахматный сервис lichess.org - сайт, на котором можно играть с соперниками по всему миру с разным контролем времени. Там есть одна из самых больших открытых баз сыгранных партий.

Еще одна инновация, которая пришла в шахматы вместе с развитием технологий, - умные шахматные доски. Например, Square Off позволяет играть на настоящей доске как с компьютером, так и с оппонентами из разных точек мира. Когда шахматист делает ход на доске, “невидимая рука” передвигает фигуры со стороны противника.

Шахматы и инновации: как древнейшая игра становилась технологичнее

Если в атлетических видах спорта нечестная игра связана с допингом, то в интеллектуальных состязаниях вместо биологически активных веществ нечестные игроки используют компьютер.

В 1998 году на крупном открытом турнире в Беблингене любитель с рейтингом 1925 Клеменс Альверманн обыграл гроссмейстера Сергея Калиничева. Разбор партии показал большое совпадение ходов шахматиста с рекомендациями компьютерной программы Fritz 5.32. Альверманна дисквалифицировали, но отобрать у него внушительные призовые не удалось.

В 2006 году матч за звание чемпиона мира по шахматам сопровождался так называемым туалетным скандалом: команда Топалова обвинила Крамника в использовании

электронных подсказок во время посещения туалета. Из-за скандала продолжение матча оказалось под угрозой. Конфликт решили путем долгих и напряженных переговоров.

В XXI веке с развитием технологий появились новые способы нечестной игры: например, Bluetooth-передатчики и смартфоны, на которые можно загрузить шахматные программы.

Чтобы бороться с читерством, на крупных соревнованиях игроков проверяют металлоискателями, ставят глушилки и проводят трансляции с задержкой. Контролировать честность игры в сети сложнее, но над борьбой с читерством работают и в онлайн-шахматах. Например, у chess.com и lichess.org есть свои античитерские системы. Сервисы не раскрывают алгоритмы, но известно, что из множества собираемых и анализируемых параметров особое место занимают совпадения между ходами игроков и рекомендациями по лучшему ходу от шахматных движков. Если процент таких совпадений крайне высок, площадка может заблокировать аккаунт. Только в августе 2020 года на chess.com забанили почти 17 тыс. пользователей.

В том же году во время онлайн-чемпионата Европы на сайте chess.com из шести призеров турнира низшей рейтинговой категории пятерых дисквалифицировали, а общий счет читеров, которые использовали специальные программы, шел на десятки. Игроки, пострадавшие от нечестной игры, писали жалобы и обличающие посты в социальных сетях.

Шахматы для болельщиков*: *трансляция шахматных партий [1]

Демонстрационные доски

До появления технологий по оцифровке шахматных партий для их трансляции использовали демонстрационные доски. Специалисты следили за происходящим на игровой доске, а потом делали соответствующие ходы на демонстрационной.

o *DGT*

В 1998 году ФИДЕ впервые выразила желание использовать электронные шахматные доски на олимпиаде в Элисте. Компания DGT приступила к разработке технологии для системы из 300 электронных досок, которые в дальнейшем были успешно использованы для оцифровки партий и трансляции на экраны. С тех пор электронные доски DGT используются на крупных соревнованиях, которые могут позволить себе покупку шахматных комплектов стоимостью от 40 тыс. рублей за штуку.

o *idChess*

До недавнего времени не существовало доступной разработки, которая позволяла бы оцифровывать и транслировать партии во время турниров. Все изменилось, когда в феврале 2019 года компания ‘Фрифлекс’ представила idChess — ИИ-платформу для распознавания, аналитики и трансляции шахматных партий, сыгранных на настоящей доске.

idChess проводит оцифровку партии в режиме реального времени и может транслировать игру на любой цифровой носитель. Это позволяет создавать удобные фан-зоны где угодно. Например, на детских соревнованиях в шахматных школах родители могут в реальном времени наблюдать за игрой своих детей.

Платформа idChess открывает новые возможности не только для организации турниров, но и для личного использования. Она записывает сыгранные партии в формате шахматной нотации, сохраняет игры в библиотеку и дает возможность анализировать прогресс, а также делиться партиями с друзьями и тренером.

idChess работает на базе технологий компьютерного зрения и машинного обучения. Распознавание игры происходит из видеопотока через мобильное приложение. Для определения фигур и ходов на платформе реализованы несколько нейронных сетей Алгоритм обучен учитывать множество сложных для искусственного интеллекта факторов, которые могут возникнуть во время игры.

Чтобы записать партию, достаточно скачать idChess из магазина приложений и закрепить смартфон на штативе так, чтобы шахматная доска полностью попадала в камеру.

Шахматы и развлечения

Шахматы развиваются и как один из форматов развлечения. При этом публика предпочитает соревнования по быстрым шахматам и по блицу как наиболее зрелищным. Например, в Москве ежегодно проводится FinChess — командный блиц-турнир, собирающий за шахматной доской представителей финансового и ИТ сообществ. Участники не только играют, но и знакомятся друг с другом, налаживают деловые связи. Многие компании проводят и корпоративные шахматные турниры.

Интерес к игре развивает и культура — театр, кино, фотография. Недавно вышли в “Ход королевы” от Netflix (2020), “Королевская игра” Филиппа Штельцля (2021) и “Чемпион мира” Алексея Сидорова (2021). В октябре 2020 года в Москве на сцене Московского дворца молодежи представили бродвейский мюзикл ‘Шахматы’.

Научившись побеждать гроссмейстеров и чемпионов мира, технологии вступили в поединок друг с другом. Уже никого не удивляют матчи между шахматными ИИ-движками, в которых нейросети разыгрывают комбинации от лучших гроссмейстеров.

Развитие технологий дало колоссальный импульс к развитию шахмат. Их можно назвать настоящим ИТ-феноменом: шахматные программы сегодня стоят на более чем миллиарде смартфонов. И дальше ее ждет еще большее и активное развитие [1].

Инновационное развитие детско-юношеской спортивной школы по шахматам в Кыргызской Республике согласно нашим оптимистичным прогнозам в определённой мере получило старт [2]. Так, в течение 2023 года в Кыргызстане внедрены пять цифровых платформ.

При поддержке Европейского банка реконструкции и развития планируется внедрить пять цифровых платформ. Об этом на международном ПЛАС-форуме Digital Kyrgyzstan сообщила региональный директор ЕБРР в Центральной Азии Айтен Рустамова.

По ее словам, в 2013 году банк провел анализ ситуации в Кыргызстане. Он показал, что республика нуждается в цифровых проектах. Началась активная работа. Для их реализации банк привлекает грантовые средства через доноров. Чем больше динамики со стороны страны, тем больше возможности для привлечения денег.

“За 2013-2018 годы мы реализовали пять цифровых проектов. Это электронный патент, электронное билетирование в Бишкеке, электронный портал госзакупок (каталог для малых и средних предприятий), электронная регистрация юридических лиц, электронный нотариат, цифровой реестр для нотариусов. В этом году мы планируем еще пять проектов. В первую очередь усилия будут направлены в сферу сельского хозяйства. Это важная отрасль для развития экономики Кыргызстана, но она тоже нуждается в диджитализации”, - Рустемова А.

В отношении детско-юношеской спортивной школы по шахматам в Кыргызской Республике предполагаем, что её цифровизация получила развитие с шахматным французским сервисом lichess.org. Программное обеспечение, применяемое на сервере, имеет открытый доступ и распространяется с принятой свободной лицензией AGPL [3].

Клуб “Kyrgyzstan Chess Federation” [4] на платформе lichess.org является единственным официальным шахматным онлайн-клубом Федерации шахмат Кыргызской Республики создан для организации и проведения официальных онлайн-турниров, матчей и других мероприятий, проводимых под эгидой Федерации, для привлечения спортсменов-шахматистов и любителей шахмат к участию в онлайн турнирах, матчах и других мероприятиях.

Далее Кыргызский Шахматный Союз достиг договоренности с Нидерландской компанией DGT Digital game technology [4].

Встреча руководителей Кыргызского Шахматного Союза и компании DGT состоялась в Ченнаи (Индия) в рамках Всемирной Олимпиады.

DGT будет поставлять в Кыргызстан шахматные часы и электронные доски для проведения турниров на более высоком уровне.

В век цифровизации, в данной магистерской диссертации раскрыли использование различных цифровых образовательных инструментов в образовательной деятельности школы, где важную роль сыграло изменение педагогического подхода. Определяющую роль в успешном введении инноваций в образовательный процесс играет готовность педагогического коллектива к этим нововведениям.

В образовательной деятельности детско-юношеской спортивной школы по шахматам Кыргызской Республики введутся подготовительные работы по использованию современно-информационных технологий для развития нашей школы.

Планируется приобретение компьютеров и оснащение интерактивными панелями.

В условиях цифровизации введется личные данные учащихся в единую электронную базу JPT.

В целях экономии времени создается электронный журнал позволяющий участникам образовательного процесса получать информацию об учебных расписаниях, текущих и итоговых отметках в режиме онлайн.

Список использованной литературы:

1. Чернышев П. Цифровой гамбит: как нейросети и ИИ снова сделали шахматы главной интеллектуальной игрой. / https://hightech.fm/2022/05/20/chess-tech.
2. Кудрявцева Т. В течение 2023 года в Кыргызстане планируется внедрить пять цифровых платформ. – 15. 03. 2023.
3. /https://24.kg/ekonomika/260812_vtechenie_2023_goda_vkyirgyizstane_planiruetsya_vnedrit_pyat _tsifrovyih _platform/.
4. Duplessis, Thibault LICENSE. - GitHub. - Дата обращения: 14 февраля 2015.
5. Kyrgyzstan Chess Federation. / https://lichess.org/team/kyrgyzstan-chess-federation.

ӘӨЖ 37.013.42

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГ ҚЫЗМЕТІНІҢ МАҢЫЗЫ

Курманбекова А.С.
Ш.Мұртаза атындағы Тараз инновациялық институты, Тараз қ., Қазақстан

Жумагулова А.Т.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Аңдатпа: Мақалада автор әлеуметтік педагог жұмысын реформалаудың мазмұнын, қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық жағдайдың өзгеруі нәтижесінде әлеуметтік педагог жұмысындағы негізгі өзгерістер мен даму жолдарын қарастырады. Заманауи қоғамдағы әлеуметтік педагогтардың алдында тұрған жаңа міндеттер де талқыланады. Автор қазіргі жағдайдағы әлеуметтік педагог жұмысының тұжырымдамасын жан-жақты қарастырып, оның жұмысының негізгі бағытын атап көрсетеді. Автор оқырманға оның жұмысының негізін жақсы түсінуге мүмкіндік беретін әлеуметтік мұғалімдердің практикалық жұмысының мысалдарын егжей-тегжейлі сипаттайды. Автор нәтижелерді қорытындылай келе, әлеуметтік педагогтардың жұмысы білім беру жүйесінің маңызды бөлігі және қоғам өмірінің сапасын арттырудың маңызды элементі болып табылады деген қорытындыға келеді.

Тірек сөздер: жаңартылған мазмұн, әлеуметтік педагог, педагогика, әлеуметтік қызмет.

Қазіргі қоғам әлеуметтік педагогтардың алдына барған сайын жаңа міндеттер қойып отыр. Әлеуметтік-экономикалық саладағы өзгерістер, отбасы мен білім беру ортасындағы өзгерістер, сондай-ақ әлеуметтік шиеленістің күшеюі және халық денсаулығының нашарлауы тәрбиешілерден өз жұмысының мазмұнын жаңартуды және пайдалануды талап етеді. жұмыстарындағы жаңа әдіс-тәсілдер. Бүгінде әлеуметтік педагог тек мұғалім ғана емес, сонымен қатар балалар мен жастарды дамытуға, қоғамға, қолдауға қатысты көптеген мәселелерді шешетін әлеуметтік қызметкер.

Жаңартылған әлеуметтік педагог жұмысының мазмұнының құрылымында бірнеше негізгі нұсқауларды бөліп көрсетуге болады.

1. Әр түрлі әлеуметтік ортада балалармен және жастармен жұмыс.

Әлеуметтік педагогтар балалармен және жастармен әртүрлі әлеуметтік ортада жұмыс істейді: мектептерде, балалар үйінде, қиын жағдайда, тас жолда және т.б. Бұл бағытта әлеуметтік педагог баланың дамуына, жаңа жағдайларға бейімделуіне, қиындықтарды жеңіп, жетістікке жетуіне көмектесе отырып, оның мінез-құлқын дамытуға жұмыс жасайды.

2. Ата-аналармен жұмыс.

Әлеуметтік педагогтар да ата-аналармен жұмыс жасап, олардың ата-ана ретінде қалыптасуына, жақсы, сауатты, жауапкершілігі жоғары болып қалыптасуына ықпал етеді. Әлеуметтік педагогтың ата-аналармен жұмысының маңызды аспектісі олардың психикалық денсаулығын қолдау, отбасындағы жанжалдарды шешуге көмектесу, ата-ананың дағдыларын дамыту болып табылады.

3. Оқу орындарымен жұмыс.

Әлеуметтік педагогика білім беру мекемелерімен жұмыс істейді, балалармен және жастармен жұмыс істеудің тиімді жүйесін жасауға көмектеседі. Ол балалармен және жастармен жұмыс істейтін мұғалімдермен, тәрбиешілермен және басқа да мамандармен жұмыс істейді.

Сонымен қатар, қазіргі заманғы әлеуметтік педагогтар ақпараттық технологиялар саласында білім мен дағдыларға ие болуы керек, өйткені бұл олардың тиімдірек жұмыс істеуіне мүмкіндік береді. Бірақ әлеуметтік педагог жұмысының реформасының мазмұнындағы негізгі өзгеріс – әрбір адамға жеке көзқарасқа мән беру. Бұл дегеніміз, әлеуметтік педагогтар адамдармен олардың қажеттіліктері мен жеке ерекшеліктерін ескере отырып жұмыс істеуге дайын болуы керек. Әлеуметтік педагог жұмысының жаңа мазмұны да әлеуметтік жұмыс саласының мамандарымен тығыз байланыста болуды білдіреді. Әлеуметтік педагогтар басқа әлеуметтік қызметкерлермен, психологтармен, денсаулық сақтау мамандарымен және басқа мамандармен мәселелердің жан-жақты және тиімді шешімдерін ұсынуға дайын болуы керек. Сондай-ақ, әлеуметтік педагогтың реформаланған жұмысының мазмұнына клиенттер мен жалпы қоғам алдындағы үлкен жауапкершіліктер кіреді. Әлеуметтік педагогтар жұмыстың этикалық және құқықтық аспектілерін ескере отырып, клиенттермен жұмыс істеуге дайын болуы керек. Олар сондай-ақ әлеуметтік жұмыс саласындағы соңғы трендтер мен әзірлемелерге ілесу үшін кәсіби дамуға және тұрақты оқытуға дайын болуы керек. Әлеуметтік педагогтардың жұмысы қоғамның өзгермелі қажеттіліктері мен мәселелеріне жауап болып табылады және әлеуметтік педагогтардың жұмысын дамытудағы маңызды қадам болып табылады.

Осының негізінде әлеуметтік педагог мыналарды білуі керек:

Әртүрлі ортада бірге жұмыс жасаңыз. Қазіргі қоғамда әртүрлі мәдениеттер мен елдердің адамдары бірге өмір сүреді, әлеуметтік мұғалімдер мәдени ерекшеліктеріне қарамастан әр адаммен жұмыс істей білуі керек. Ол адамдармен сенімді қарым-қатынас жасай білуі, олардың мәдениеті мен дәстүрлерін құрметтейтін және олардың қажеттіліктері мен мүдделерін түсіне білуі керек.

Жастармен жұмыс. Жастар – әлеуметтік педагогтардың басты нысанасы. Қазіргі жастардың ерекше қажеттіліктері, қызығушылықтары мен проблемалары бар және әлеуметтік педагогтар осы контексте олармен жұмыс істей білуі керек. Ол жастарды

қызықтыратын, олардың мәселелерін шешуге көмектесетін білім беру бағдарламалары мен қызықты іс-шараларды жасай білуі керек.

Мүмкіндігі шектеулі адамдармен жұмыс. Мүмкіндігі шектеулі жандар – ерекше қамқорлық пен көңіл бөлуді қажет ететін халықтың ерекше санаты. Әлеуметтік педагогтар қоғамдық өмірге араласып, білім алып, дами алатындай жағдай жасай білуі керек.

Топпен жұмыс. Әлеуметтік педагогтар көбінесе психологтар, әлеуметтік қызметкерлер және басқалар сияқты мамандармен жұмыс істейді. Әріптестерімен жақсы тіл табысып, тәжірибесі мен білімін бөлісіп, олармен бірлескен жобалар жасай білуі керек.

Заманауи технологияны қолданыңыз. Заманауи технология адам өмірінің маңызды бөлігі болып табылады, ал әлеуметтік мұғалімдер оны өз қызметінде пайдалана білуі керек. Ол виртуалды білім беру бағдарламаларын жасай білуі, адамдармен тиімді жұмыс істеуге мүмкіндік беретін әлеуметтік желілерді және басқа құралдарды пайдалана білуі керек.

Әлеуметтік педагогтың реформаланған жұмысының мазмұны бірнеше аспектілерді қамтиды:

Концептуализация. Қазіргі жағдайда әлеуметтік педагогтардың практикалық білімдері мен дағдылары болуымен қатар теориялық білімдері де болуы керек. Осыған байланысты әлеуметтік педагогтар арасында педагогикалық, психологиялық, әлеуметтік, құқықтық және басқа да аспектілерді қамтитын кәсіби білім жүйесін және дағдыларын қалыптастыруға баса назар аударылды. Бұл әлеуметтік мұғалімдерге әлеуметтік жұмысқа байланысты көптеген мәселелерді шешуге мүмкіндік береді.

Жаңа технология. Ақпараттық технологияның дамуымен әлеуметтік педагогтар өз жұмысында жаңа технологияларды қолдана білуі керек. Атап айтқанда, бұл электронды журналдар мен деректер базасын жүргізуге, онлайн-консалтингті пайдалануға, сондай-ақ арнайы бағдарламалық қамтамасыз етуді пайдалануға қатысты.

Пәнаралық байланыс. Әлеуметтік педагогтар өз қызметінде тек педагогикалық ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік, психологиялық және денсаулық аспектілерін де ескеруі керек. Бұл оған балалар мен жастардың алдында тұрған мәселелерді жақсы түсінуге және оларды тиімді шешуге мүмкіндік береді.

Жүйелілік пен күрделілік. Балалармен және жастармен әлеуметтік жұмыстағы заманауи жұмыс кешенді және жүйелі көзқарасты талап етеді. Әлеуметтік педагог баланың немесе жасөспірімнің әлеуметтік жағдайының барлық аспектілерін қарастырып, оны шешудің кешенді шараларын ұсынуы керек.

Жеке стиль. Әлеуметтік мұғалімдер әр баланың немесе жасөспірімнің ерекшеліктерін ескеріп, өз жұмысын ерекше тәсіл арқылы құруы керек.

Белсенді өмір сүру кеңістігі. Әлеуметтік қызметкерлер белсенді өмір салтын ұстануы, жаңа идеялар мен бағыттарға ашық болуы, технологиялар мен әдістерді белсенді қолдануы керек.

Әлеуметтік педагог тек адамдармен жұмыс жасайтын маман ғана емес, сонымен қатар барынша тиімді көмек көрсету үшін үнемі білімі мен біліктілігін арттыратын маман екенін түсіну керек. Әлеуметтік педагог жұмысының маңызды аспектісі қиын жағдайда қалған балалардың ата-аналарымен немесе заңды өкілдерімен қарым-қатынас орнату болып табылады. Олар балаларға және олардың мінез-құлқына әсер ете алады, сондықтан әлеуметтік мұғалімдер олармен, соның ішінде дағдарыстық жағдайларда жұмыс істей білуі керек. Сондай-ақ, әлеуметтік педагогтың маңызды міндеті – балалардың дамымаған дағдылары мен дағдыларына, оқудағы үлгермеушіліктерге, өзін-өзі бағалаудың төмен болуына және болашақта балалардың әлеуметтік және жеке жеткіліксіз тамақтануын тудыруы мүмкін басқа да мәселелерге байланысты әлеуметтік проблемалардың алдын алу.

Заманауи жағдайда әлеуметтік педагогтар жаңа технологиялармен жұмыс істеуге және олардың жұмысын жақсартуға және нәтижелерді жақсартуға көмектесетін ақпараттық ресурстарды пайдалануға дайын болуы керек. Мысалы, қазіргі таңда баланың үлгерімі мен қабылданған шаралардың тиімділігі туралы ақпарат алуға мүмкіндік беретін әртүрлі электронды бақылау және бақылау жүйелері кеңінен қолданылады.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, әлеуметтік педагогтар жұмысының заманауи реформасының мазмұны балалар мен жастардың әлеуметтік бейімделуіне бағытталған кешенді қызметтерді көрсетуді, сонымен қатар әлеуметтік мәселелер мен жанжалдарды шешуге көмектесуді көздейді деп айтуға болады. Әлеуметтік педагогтардың жұмысына жаңаша көзқараста балалар мен жастардың қажеттіліктерін анықтау, оларға әлеуметтік бейімделу процесіне көмектесу, олардың оқудағы дамуы мен табысқа жетуіне, мінез-құлқын дамытуына қолдау көрсету басты міндет болып табылады. және өзін-өзі ұйымдастыру дағдылары, сондай-ақ әлеуметтік мәселелер мен жанжалдардан аулақ болу. Жалпы алғанда, реформаланған әлеуметтік педагог жұмысының мазмұны балалар мен жасөспірімдерге жағымды әлеуметтік орта қалыптастыру, олардың жан-жақты дамуын және қазіргі заманға тиімді әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуді көздейді. Бұл жұмыс оқу-тәрбие процесінің барлық қатысушыларынан үнемі назар аударуды және күш-жігерді қажет ететінін түсіну маңызды және бұл әлеуметтік педагог жұмысында табысқа жетудің бірден-бір жолы.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Құрманбаева Л.М. «Мектепке қабылдау критерийлеріндегі әлеуметтік мұғалімдер жұмысының заманауи мазмұны» 2019 ж
2. Батырбекова Н.Х., Қанатова А.М., Иманқұлова М.С. «Білім беру реформасы жағдайындағы әлеуметтік педагогтардың кәсіби құзыреттілігі» 2021 ж
3. Дүйсенова Ж. «Әлеуметтік педагогтардың жұмыс мазмұнын анықтаудың іргелі тәсілі» 2018 ж.
4. Колесникова А.Н. «Қазіргі әлемдегі психологиялық-педагогикалық көмекті қажет ететін балалармен әлеуметтік-педагогикалық жұмыс» 2019 ж.
5. Құрантай Н.Ш. «Психологиялық-педагогикалық көмекті қажет ететін балалармен әлеуметтік педагогтардың жұмысындағы әлеуметтік-педагогикалық технология» 2017 ж.
6. Нұрғалиева Г.А. «Заманауи мектептердегі әлеуметтік педагогтардың жұмыс формалары» 2021 ж.

ӘОЖ 37.013:004

ОҚЫТУ ӘДІСІНДЕ ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАРЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Киргизалиева Д.А.
бастауыш сынып мұғалімі
«Aisultan school» ЖШС, Тараз қ., Қазақстан
alibekovna_69@mail.ru

Аңдатпа: Мақалада педагогиалық процесте цифрлық платформаларды оқыту әдісінде қолданудың тиімділігі айтылады. Оқыту әдісінде цифрлық платформалары парадигмалардың өзгеруін қолдау мен кеңейтудің қуатты құралдары ретінде қаралады. Цифрлық технологияның оқытуға әсері түрлі бағдарламалық жасақтаманың жаңа әзірлемелерімен қатар, жаңа оқу кеңістігінде баланың білімін дамыту мен оның жеке тұлға болып қалыптасуына өзінің тиімді әсері айтылады. Оқытудың цифрлық технологиялардың түрлеріне тоқталып, олардың білім беру мен тәрбиелеу барысындағы қолданудың тиімді жақтарын қарастырады.

Кілтті сөздер: цифрлық оқыту платформалары, Moodle, MOOC, iNACOL, Cengage MindTap.

Аннотация: В статье рассказывается об эффективности использования цифровых платформ в методике обучения в педагогическом процессе. В методе обучения цифровые платформы рассматриваются как мощные инструменты для поддержки и расширения смены парадигм. Влияние цифровых технологий на обучение наряду с новыми разработками различного программного обеспечения, в новом учебном пространстве говорится о его эффективном влиянии на развитие знаний ребенка и становление его личности. Остановится на видах цифровых технологий обучения и рассмотрит эффективность их применения в процессе образования и воспитания.

Ключевые слова: платформы цифрового обучения, Moodle, MOOC, iNACOL, Cengage MindTap.

Annotation: The article describes the effectiveness of using digital platforms in teaching methods in the pedagogical process. In the learning method, digital platforms are seen as powerful tools to support and expand paradigm shifts. The impact of digital technologies on learning, along with new developments in various software, the new educational space talks about its effective impact on the development of a child's knowledge and the formation of his personality. To focus on the types of digital learning technologies and consider the effectiveness of their application in the process of education and upbringing.

Keywords: digital learning platforms, Moodle, MOOC, iNACOL, Cengage MindTap.

Қазіргі уақытта цифрлық платформа провайдерлері тұтас педагогикалық процесте оқыту әдісі мен түрлеріне барлық принциптерді қамтитын біртұтас, жан-жақты жүйені құрауда. Жаңа оқу кеңістігі - цифрлық кеңістік барған сайын танымал бола отырып, оқытуды ұйымдастырудағы маңызы ғаламдық оқыту қауымдастығын құру арқылы сыныптар, мектептер, аудандар, ұлттар мен континенттер арасындағы байланысты күшейтуде. Цифрлық оқыту платформалары арқылы педагогикалық технологияны қолданбалы пайдалану оқу процесінде баланың білімін дамыту мен оның жеке тұлға болып қалыптасуына өзінің тиімді әсерін бере алады.

Оқыту әдісінде цифрлық платформалары парадигмалардың өзгеруін қолдау мен кеңейтудің қуатты құралдары болып табылады. Цифрлық оқыту платформасы нақты уақыттағы оқу процесіне қолдау көрсете отырып, деректерді құра және талдауда тиімділігін көрстеді. Цифрлық платформалар жеке және ұжымдық деңгейде кез-келген аудиторияда оқыту әдісіне айнала алады. Сондықтан, оқыту экожүйелері оқушының нақты және цифрлық әлем арасында оңай қозғалуы үшін цифрлық оқыту платформалары сияқты технологиялар ұсынатын мүмкіндіктерді педагогтің көмегі мен қадағалауында мейлінше пайдалануы керек.

Отандық ғалымдарымыздың К.Д.Бұзаубақова [1], Д.М.Джусубалиева [2], А.К.Мынбаева [3], А.Б.Айтбаева [4], Ж.А.Караев [5] және т.б. педагогика ғылымында оқытуда заманауи цифрлық технологиялары қолдану аясында зерттеулер жүргізіп, еңбектерін ұсынған. Ғалымдар зерттеулерінде оқыту процесінде замануи технологияны қолданудің кері байланыс және оқыту бойынша ұсыныстар, байланыс және ынтымақтастық, дағдылар мен құзыреттілік, саралау, белсенді оқыту және әдістемелер, шығармашылық және инновациялық бағыттарды қамтуы керектігі айтылады. Аталған зерттеулерге сүйенсек, оқытудаңы цифрлық технологиялар оқушылардың қай жерде болмасын оқу мүмкіндіктеріне қол жеткізе отырып, жаңартылған ақпараттарды және деректер жедел алуға мүмкіндік беретіндігін айта аламыз.

Цифрлық технология білім беру барысын шынайы және жеке тұлғаға бағытталған оқыту мүмкіндігіне тиімді өзгеріс ендіріп отыр. Технологияның оқытуға әсері түрлі бағдарламалық жасақтаманың жаңа әзірлемелерімен қатар, білім экономикасының дамуына жол ашуда. Оқытуда цифрлық платформаларды қолдану мұғалімдердің педагогикалық әрекеттегі уақыттарын тиімді жұмсауды қамтамасыз етеді. Олар өз күштерін когнитивті оқу процестеріне арнай отырып, оқушылардың тәжірибесін кеңейтетін динамикалық, біртұтас мүмкіндіктерді дамыта алады. Мәселен, ескі ресурстарды: плакаттарды, оқулықтарды немесе физикалық ресурстар көбінесе жарамдылық мерзімі өткенде немесе бүлінген жағдайда пайдасыз болады. Ал қолданбалар мен бағдарламалық платформалар сияқты цифрлық оқу ресурстарын қосымша шығындарсыз үздіксіз жаңартуға болады. Оқытушылар өздері әзірлеген кез келген оқу ресурстарын онлайн бұлтта сақтауға және қажет болған жағдайда реттеп, толықтырып қолдана алады.

Цифрлық оқыту платформалары қоғам мен мәдениетке кең, білім беру мекемелерінде: жоғары оқу орындарында, мектептер мен мектепке дейінгі ұйымдарда қолданысқа тез енуде. Сондықтан біз, оқыту процесінде ең тиімді деген өмірімізді виртуалды түрде кеңейтеді және жеке даму қабілетімізді жақсарта алады деген цифрлық платформалар легін атап өтуді жөн санадық.

Moodle-оқытушыларға, әкімшілерге және білім алушыларға жекелендірілген оқу орталарын құру үшін бірыңғай сенімді, қауіпсіз және интеграцияланған жүйені қамтамасыз етуге арналған оқыту платформасы. Он мыңдаған оқу орталарын қолдайтын Moodle-ге үлкен және кіші жаһандық мекемелер мен ұйымдар қолдана алады.

Жаппай ашық онлайн курстар (MOOC) - кез келген адам жазыла алатын тегін онлайн курстар. MOOC жаңа дағдыларды игерудің, мансаптық өсудің және кең ауқымда сапалы білім беру тәжірибесін ұсынудың қолжетімді және икемді әдісін ұсынады.

iNACOL-бұл отандық және жаһандық инновациялар мен ғылым мен оқыту технологиясының жетістіктерінен шабыттанған, саланы трансформацияға біртіндеп жетілдіруден тыс ілгерілетуге ұмтылатын прогрессивті, қарқынды дамып келе жатқан ұйым. INACOL миссиясы білім беру жүйелерінің трансформациясын ынталандыру және барлығына жоғары сапалы оқытуды қамтамасыз ету үшін серпінді стратегиялар мен тәжірибелерді ілгерілетуді жеделдету болып табылады

Онлайн және таратылған оқыту - оқытудың осы стилімен студенттер өз мұғалімдерімен әлемнің кез келген нүктесінен өз кестесі бойынша және өз шарттары бойынша сөйлесе алады. Оқытушылар өз оқушыларын оқыту үшін Электронды құралдардың кең спектрін пайдаланады, соның ішінде Интернет, электрондық пошта, телефон қоңыраулары және т.б. арқылы дауыстық және бейнеконференциялар. Оқушылар таратылған оқыту арқылы бүкіл бағдарламаны аяқтауды таңдай алады немесе оны бетпе-бет сабақтар, аралас сабақтар немесе үйде оқыту сияқты басқа оқу нұсқаларымен біріктіре алады.

Cengage MindTap және басқа цифрлық оқыту құралдары қаншалықты пайдаланылса, олар бағалау нәтижелері бойынша оқу тиімділігін өлшеуге арналған платформаны ұсынады. Бұл талдау университеттердің бизнес-сыныптарын негізгі оқу бағдарламасының бөлігі ретінде және пайдаланудың байланысты екенін анықтау үшін қаржылық профиль бойынша таңдау пәнінің бөлігі ретінде қарастырады. Яғни, MindTap - ақыл картасы немесе ақыл-ой картасы - бұл деректерді визуализациялау әдісі, ақпаратты құрылымдауға және оның бөліктері арасындағы байланысты табуға көмектесетін құрал. Негізгі карта келесідей жұмыс істейді: негізгі идея, тұжырымдама, тақырып немесе мәселе бекітілген негізгі блок картаға орналастырылған. Сол арқылы оқушылар білімдерін дамыта алады.

Сайып келгенде, цифрлық сауаттылық білуі керек пән мен тұжырымдамаларды дәстүрлі оқытумен байланыста оқушылар білім сапасын арттыруда тиімді бола алады.

Десекте, қазіргі таңда ақпараттың шексіздігін ескеріп мұғалімдер келесі дағдылар басты назарда ұстану керектінін айта кеткен жөн. Олар:

- Цифрлық азаматтық. Цифрлық технологиялар мен медианы қауіпсіз, жауапты және тиімді тәсілдермен пайдалану.
- Сандық шығармашылық. Мазмұнды тұтынушыдан тыс жаңа мазмұнды бірлесіп құруға және цифрлық құралдарды қолдана отырып идеяларды шындыққа айналдыруға көшу.
- Цифрлық кәсіпкерлік. Жаһандық мәселелерді шешу немесе жаңа шығармашылық мүмкіндіктерді дамыту үшін сандық медиа мен технологияны пайдалану.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Бузаубакова К.Д. Цифрлы педагогика: оқулық / Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А.. -Тараз: Таразский региональный университет имени М.Х.Дулати, 2022. -317 с.
2. Джусубалиева Д.М., Мынбаева А.К., Сери Л.Т., Тахмазов Р.Р. Цифровые технологии в иноязычном образовании. Дистанционное обучение. -Алматы. -2019.
3. Мынбаева А.К., Садвакасова З.М. Инновационные методы обучения. –Алматы, Қазақ университеті, – 2012.
4. Айтбаева А.Б. Білім берудегі жаңа технологиялар. –Алматы, Қазақ университеті, -2011.
5. Караев Ж.А. Деңгейлеп оқыту технологиясы. –Алматы, 2012.

ӘОЖ 159.922.6:004

ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ КИБЕРКОММУНИКАЦИЯНЫҢ ПАЙДАСЫ МЕН ҚАУІПТЕРІ

Мамбетова А.Б.
7М01723 – Қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімдерін даярлау білім беру бағдарламасының магистранты,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Елубаева М.С.
п.ғ.к., доцент,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Аннотация: Қазіргі кезде ақпараттық және компьютерлік қоғам технологиялар адам психикасына үлкен әсер етеді. Жасөспірімдік шақ – өзіндік түсініктің қалыптасып, өзіндік санасының дамуы орын алатын кезең. Жасөспірімдердің құрдастарымен қарым-қатынасқа деген табиғи қажеттілігі бар, олар көбінесе киберкоммуникация арқылы жүзеге асады. Киберкоммуникация кеңістігінде әлеуметтік мақұлдаудың жоқтығы, кибербуллинг, шамадан тыс сіңіру виртуалды ортаға түсу өзін-өзі бағалаудың, өзін-өзі бағалаудың төмендеуіне және жалпы көптеген психологиялық мәселелерге әкелуі мүмкін.

Интернет-коммуникацияға араласу проблемалық алаңдаушылық деңгейін арттырады, әсіресе отбасы, мектеп ішіндегі қарым-қатынас, болашақ туралы ойлау сияқты өмір салаларында, акценттелген сипаттағы белгілердің көп саны пайда болады, атап айтқанда, циклотимия күшейеді. Сонымен қатар, әртүрлі әлеуметтік желілер өздерінің «проблемалық өрісін» жасайды, яғни жасөспірімнің психикасына әртүрлі әсер етеді. Бұл әлеуметтік желілердің басым екпінімен, олардың әрқайсысының нақты мазмұнымен және ең танымал функцияларымен түсіндіріледі. Сонымен қатар, виртуалды ортаны адамдардың күнделікті

өміріне кеңінен тарату және енгізу оң және теріс салдарларға әкелуі мүмкін. Киберкоммуникация өзін-өзі жүзеге асыруға, дәстүрлі қарым-қатынаста көрінетін тұлғаның белгілі бір әлсіздіктерін өтеуге, достар мен пікірлес адамдарды табуға мүмкіндіктер жасайды, ал кейбір жағдайларда ол өмірлік мәселелермен күресу құралына айналады. Алынған мәліметтерге сүйене отырып, әлеуметтік желілерді проблемалы пайдаланатын жасөспірімдерге психологиялық көмек көрсетудің перспективалық бағыттарын анықтауға болады.

Кілт сөздер: әлеуметтік желілер, киберкоммуникация, жасөспірімдік шақ, психологиялық мәселелер, кибербуллинг.

Аннотация: Информационное и компьютерное общество сегоднятехнологии оказывают огромное влияние на психику человека. Подростковый возраст – это период формирования Я-концепции и развития самосознания. Подростки имеют естественную потребность во взаимоотношениях со сверстниками, часто посредством киберкоммуникации. Отсутствие социального одобрения в киберпространстве, кибербуллинг, чрезмерное погружение в виртуальную среду могут привести к низкой самооценке, самооценке и множеству психологических проблем в целом.

Помехи интернет-общения повышают уровень проблемной тревожности, особенно в таких сферах жизни, как семейные, школьные отношения, размышления о будущем, появляется большое количество симптомов акцентированного характера, в частности, усиливается циклотимия. Кроме того, разные социальные сети создают свое «проблемное поле», то есть по-разному влияют на психику подростка. Это объясняется преобладающей направленностью социальных сетей, специфическим содержанием каждой из них и наиболее популярными функциями. Кроме того, повсеместное распространение и внедрение виртуальных сред в повседневную жизнь людей может иметь как положительные, так и отрицательные последствия. Киберкоммуникация создает возможности для самореализации, компенсации определенных недостатков личности, проявляющихся в традиционном общении, поиска друзей и единомышленников, а в ряде случаев становится инструментом решения жизненных проблем. На основе полученных данных можно определить перспективные направления оказания психологической помощи подросткам, проблемно использующим социальные сети.

Ключевые слова: социальные сети, киберкоммуникация, подростковый возраст, психологические проблемы, кибербуллинг.

Abstract: Information and computer society todaytechnologies have a great impact on the human psyche. Adolescence is a period of formation of self-concept and development of self-consciousness. Adolescents have a natural need for peer relationships, often through cyber-communication. Lack of social approval in the cyberspace, cyberbullying, excessive immersion in the virtual environment can lead to low self-esteem, self-esteem and many psychological problems in general.

Interference with Internet communication increases the level of problematic anxiety, especially in areas of life such as family, school relationships, thinking about the future, a large number of symptoms of an accented nature appear, in particular, cyclothymia increases. In addition, different social networks create their own "problem field", that is, they have different effects on the psyche of a teenager. This is explained by the predominant emphasis of social networks, the specific content of each of them and the most popular functions. In addition, the widespread distribution and introduction of virtual environments into people's daily lives can have both positive and negative consequences. Cyber communication creates opportunities for self-realization, to compensate for certain weaknesses of the personality manifested in traditional

communication, to find friends and like-minded people, and in some cases it becomes a tool to deal with life problems. Based on the obtained data, it is possible to determine promising directions of providing psychological assistance to teenagers who use social networks problematically.

Keywords: social networks, cyber communication, adolescence, psychological problems, cyberbullying.

Кіріспе

Осы кезде Қазақстана және шетелде кибер орта туралы көп айтылып та, жазылып та жүр. Және бұл кездейсоқ емес, өйткені қазіргі қоғамда ақпараттық және компьютерлік технологиялар адам психикасына, соның ішінде әлеуметтік желілерге үлкен әсер етеді.

Жасөспірімдік шақта тұлға белсенді түрде қалыптаса бастағанда тұлға дербестікке, дербестікке ұмтылады, өзіндік көзқарасы қалыптасады, өзіндік сана-сезім қалыптасады, жетекші іс-әрекет интимдік және тұлғалық сипатқа ие болады. Құрдастарымен қарым-қатынас, құрмет пен қабылдау қажеттіліктері жаңартылады, ал киберкоммуникациялар бұл үшін қосымша ресурстар жасайды. Әлеуметтік желілер адамда олардың көмегімен оның проблемалары мен ішкі жанжалдарын шешеді деген елес тудырады. Оған зейінді тыңдаушылар, сауатты кеңесшілер, қолдау мен түсіністік тапқан сияқты. Ол «айта алады» немесе ағымдағы өмірлік проблемалармен байланысты эмоцияларды жеңілдете алады, әсіресе оның нақты өмірде көмек пен қолдауға мұқтаждығы жоқ болса.

Сондай ақ, жасөспірімнің өміріне интернет-коммуникацияның белсенді түрде енуі, тіпті одан да көп нақты қарым-қатынасты виртуалды қарым-қатынаспен толығымен дерлік ауыстыру жеке тұлғаның дамып келе жатқанына елеулі теріс әсер етуі мүмкін. Мәселен, әлеуметтік желілердің әсерінен жасөспірім мінез-құлық, эмоционалдық, когнитивтік және мотивациялық салаларда өзгерістер болады. Жеке уақытты бөлу проблемалары, тұлғааралық қарым-қатынастардағы қиындықтар, оқуға немесе хоббиге аз уақыт бөлуге болады, тіпті өз денсаулығына немқұрайлы қарау. Ұйымдастырусыздық, жауапсыздық, күйзеліске төзімділіктің төмендігі, кінә сезіміне бейімділік, өз тұлғасын безендіруге бейімділік, өзіне деген сенімсіздік, әлеуметтік нормаларға икемділік, жалпы қабылданған моральдық ережелер мен стандарттармен келіспеушілік. К.Д.Хломовтың пікірінше, форумдар мен чаттардағы қарым-қатынас коммуникацияның вербалды құрамдас бөлігін жақсартады, бірақ вербалды емес қарым-қатынас және эмоциялармен алмасу мүмкіндігін төмендетеді. Эмоционалды салада эмоционалды бөтендік, эмоционалдық көріністердің тұрақсыздығы, эмоционалдық реакцияларды басқару, көңіл-күйді басқару қабілетінің төмендеуі байқалады және шынайы қарым-қатынаста жиі ұялшақтық байқалады. Когнитивтік салада да өзгерістер байқалады, атап айтқанда, сыни ойлаудың төмендеуі. Психикалық операциялардың трансформациясы орын алады.

Бұрын нақты қарым-қатынаста туындаған мәселелер виртуалды ортаға ауыстырылады. Киберкоммуникация кеңістігінде әлеуметтік мақұлдаудың болмауы, кибербуллинг, виртуалды ортаға шамадан тыс сіңу өзін-өзі бағалаудың, өзін-өзі бағалаудың төмендеуіне және жалпы алғанда жасөспірімдердің дамуы мен шынайы өміріндегі көптеген психологиялық мәселелерге әкелуі мүмкін. Сондықтан, жасөспірімдердің интернет-ортасында да, шынайы өмірде де виртуалды кеңістікке ену әсерінен туындайтын психологиялық мәселелерін, сондай-ақ жасөспірімнің тұлғалық ерекшеліктеріне байланысты киберкеңістіктің компенсаторлық мүмкіндіктерін зерттеу өзекті болып табылады.

Зерттеу мәселелері мен әдістері

Зерттеуге Тараздағы Ю.Гагарин атындағы 29 орта мектебінің 5 -9 сыныптарында оқитын 64 білім алушы қатысты. Проблемалық алаңдаушылықты анықтау Жасөспірімдер үшін «Жасөспірімдердің психологиялық мәселелері» әдісі қолданылды.

Жасөспірімдерге тән мәселелердің 8 тобы: болашаққа қатысты мәселелер тестте сұрақ ретінде қойылды. Оның көмегімен біз респонденттің қарым-қатынас түріне (онлайн және офлайн) артықшылығын, киберкоммуникацияның оның көңіл-күйіне әсерін, Интернетті когнитивті сіңіру деңгейін және оны компульсивті пайдалану деңгейін, сондай-ақ теріс әсер ету дәрежесін бағалай аламыз.

Жасөспірімдер арасында әлеуметтік желілердің танымалдылығының дәрежесі мен критерийлері, сондай-ақ оларды пайдаланудың ең танымал тәсілдерін анықтау арнайы әзірленген сауалнама арқылы зерттелді. Респонденттерге өздерін ең қызықтыратын әлеуметтік желілерді таңдау, олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін сипаттау, сонымен қатар әлеуметтік желілерде өткізетін уақыт пен респонденттердің хоббиі зерттелді.

Нәтижелер

Әлеуметтік желі – онда тіркелген қолданушыларға өздері туралы ақпаратты жариялауға және әлеуметтік байланыстар орнатуға бір-бірімен байланысуға мүмкіндік беретін интернет-платформа. Бұл платформаның ақпараттық мазмұны. Сайтты тікелей пайдаланушылар жасайды, олар өз беттерінің көрнекі мазмұнын, онда орналастыратын ақпаратты және т.б. таңдайды. Пайдаланушылар өз өмірі туралы хабарлайды, әртүрлі мазмұнмен алмасады және қызығушылықтары ұқсас достар табады. Әлеуметтік желінің ең маңызды ерекшеліктерінің бірі - жасөспірімдер үшін өте маңызды, өзін-өзі таныстыру және өзін-өзі көрсету мүмкіндігі, мүмкін бұл әлеуметтік желілердің танымалдығының негізгі себептерінің бірі.

Мен 3 топқа (киберкоммуникацияға қатысу деңгейі жоғары, орташа және төмен) бөлінген жасөспірім әлеуметтік желіні пайдаланушылардың психологиялық мәселелері мен тұлғалық ерекшеліктеріне зерттеу жүргіздім.

Алынған мәліметтерді талдау нәтижесінде мен киберкоммуникацияға жоғары тартылған топтағы жасөспірімдердің проблемалық алаңдаушылық деңгейі барлық дерлік көрсеткіштер бойынша нормадан асып түсетінін анықтадық, әсіресе болашақта, ата-аналармен және мектеппен, олар суға түсу деңгейі төмен топқа қарағанда айтарлықтай жоғары. Сонымен қатар, бұл топта мінез бен темпераменттің айқын көріністері жиі байқалады (1-кесте).

Кесте-1. Киберкоммуникацияға қатысу деңгейі жоғары және төмен жасөспірімдердің мәселелері бойынша алынған kahoot тестке салыстырмалы талдау

Шкала атаулары	**Киберкоммуникацияларға қатысу деңгейі**
Болашаққа қатысты мәселелер	7
Ата-аналармен проблемалар	6
Мектептегі проблемалар	4
Мазасыздық -қорқыныш түрі	12
Циклотимдік түрі	29
Қозғыш түрі	6

«Циклотимдік тип» шкаласындағы айырмашылық желідегі қарым-қатынасқа ену көңіл-күйдің кенеттен өзгеруіне ықпал ететінін көрсетеді. «Циклотимдік тип» және «Интернет-коммуникация арқылы көңіл-күйді реттеу» шкалаларының арасындағы жағымды қатынасқа сүйене отырып, бұл топтағы жасөспірімдер желіге ұзақ уақыт кіре алмаған кезде ашушаң болады деп болжауға болады. Сонымен қатар, әлеуметтік желілердің

белсенді пайдаланушылары қобалжу-қорқыныш және қозғыш типтегі белгілерді жиі көрсетеді: бір жағынан, қорқыныш, ұялшақтық және белгісіздік, алаңдаушылық сезімі, ішкі шиеленіс, қиындықты күту үрдісі, екіншісі – өзін-өзі бақылаудың төмендігі, импульсивтілік, конфликт, жүйке жүйесінің реактивтілігінің жоғарылауы, бөртпе әрекеттерге бейімділік, ашуланшақтық, сынға жауап берудегі қатал және дөрекілік.

Корреляциялық талдау барысында киберкоммуникациямен айналысу мен жасөспірімдердің жеке мәселелерінің арасындағы байланыс анықталды, эмоционалды және гипертимиялық сипаттағы белгілердің көрінісін қоспағанда, корреляциялық байланыс бағыты жалпы оң болды. Әлеуметтік желілерді проблемалық пайдалану болашақ мамандықты таңдаудағы қиындықтармен, белгісіз болашақтан қорқумен, өзін толық көрсете алмау қорқынышымен, сәтсіздікке ұшырау және жетістікке жете алмау, емтихандарды нашар тапсыру және т.б. Қарама-қарсы жыныстың өкілдерімен қарым-қатынас жасаудағы ұялшақтықты, сондай-ақ құрдастарымен сөйлесу кезінде зерігуді қамтуы мүмкін, жасөспірімдер көбінесе қызықты әңгімелесушілерді табуды күтетін киберкоммуникацияның көмегімен шешуге тырысады. Әлеуметтік желілермен көп айналысу өзіне деген қанағаттанбаудың жиі көріністерімен және, мүмкін, өзін-өзі бағалаудың төмендігімен тығыз байланысты. Бұл жиі болатындығына байланысты болуы мүмкін.Ғаламтор кеңістігінде пайдаланушылар өз өмірін қызықсыз және қызықсыз деп санай бастаған жасөспірімдердің психикалық жағдайына кері әсер ететін барлық келеңсіз сәттерді жіберіп алып, өз өмірінің жағымды, жарқын сәттерін ғана көрсетеді.

Мәселелердің ең көп саны пайдаланушының онлайн қарым-қатынастағы когнитивті сіңуінен туындайды, бұл зейін процестерінің бұзылуына және қарапайым өмірде кез келген нәрсеге – офлайн режиміне – зейінін шоғырландыру мүмкіндігіне әкеледі, сонымен қатар интернет кеңістігіне үнемі психикалық оралумен байланысты. сияқты дисфункционалды мінез-құлыққа әкеледі (мысалы, оқу іс-әрекетіндегі міндеттерді орындамау, ата-аналардың нұсқаулары), бұл өзекті проблемалардың шиеленісуіне (мұғалімдермен, ата-аналармен, құрдастармен өзара түсіністіктің болмауы) және күнделікті өмірде жағымсыз салдардың пайда болуына әкеледі. өмір, бұл басқа зерттеулердің нәтижелерімен расталады [1]. Мазасыздық түріне тән ұялшақтық пен қорқыныш сияқты тұлғалық қасиеттер шынайы өмірде адамды үнемі желілік кеңістікке ойша оралуға мәжбүр етеді деп болжауға болады. Ал қозғыш типті көріністері бар жасөспірімдер үшін әлеуметтік желілер бақылаудың жоқтығы жағдайын білдіреді (әлеуметтік желіні жасырын пайдалану мүмкіндігі әрқашан дерлік бар), бұл оларға ашуланшақтық, мүмкін, тіпті агрессивтілік сияқты қасиеттерді көрсетуге мүмкіндік береді.

Ерікті реттеудің төмендеуі және Интернеттегі өз әрекетін саналы түрде жоспарлаудың қиындауы («компульсивті пайдалану») ата-аналармен және мұғалімдермен жиі жанжалдарға, олардың түсінбеушілігіне, жалқаулық, пассивтілік және т.б. айыптауларға әкелуі мүмкін. және бос уақытын өткізу мәселелерін шешеді, жасөспірімдер әлеуметтік желілерді ойын-сауық ретінде пайдалана бастайды. Эмоциялық типті ерекшеліктері бар жасөспірімдер үшін (эмоционалды, эмпатикалық, жауап беретін) әлеуметтік желілер аз қызығушылық тудырады, өйткені, әдетте, олар үшін нақты өмірде әлеуметтік байланыс орнату қиын емес.

Кейде жасөспірімдер психологиялық қорғаныстың бейімсіз әдістеріне жүгінеді және проблемаларды шешудің орнына әлеуметтік желілердің көмегімен эмоционалдық жағдайын жақсартуға тырысып, репрессия механизмін қолданады. С.Капланның зерттеуінде көрсетілгендей, интернетті өз көңіл-күйін реттеу үшін пайдаланатын адамдарда өзін-өзі реттеу жеткіліксіз болады, бұл күнделікті өмірде одан да үлкен жағымсыз салдарға әкеледі. Бұл, ең алдымен, аффективті тұрақсыз акцентуациясы бар жасөспірімдерге, сондай-ақ гипертимиялық және дистимиялық күйлердің жиі өзгеруімен сипатталатын,

пайда болатын жағымды жағымды эмоциялардың әсерінен депрессиялық күйден шаттық күйіне өтуге тырысатын циклотимдерге қатысты виртуалды кеңістікті пайдаланудан.

Қазіргі әлемде әлеуметтік желілер жеке тұлғаның өзін-өзі көрсетуінің маңызды кеңістігі ретінде әрекет етеді; Интернет адамға өзінің нақты болмысының әртүрлі аспектілерімен тәжірибе жасауға және желілік өзара әрекеттесу арқылы анықталатын сәйкестендірудің ерекше түрін жасауға мүмкіндік береді [2].

Осылайша, жасөспірімдерге арналған онлайн қарым-қатынас арқылы өзін-өзі қабылдамау және өзін-өзі төмен бағалау мәселесін шешуге болады. Нақты қарым-қатынастан онлайн қарым-қатынасқа басымдық беру - қарым-қатынастағы белгісіздік, қарама-қарсы жыныс өкілдерімен қарым-қатынаста шектеу, ұялшақтық, құрдастарымен өзара түсіністіктің болмауы сияқты проблемаларды болдырмаудың жолы. Дистимиялық акцентуациясы бар респонденттер арасында онлайн қарым-қатынасқа басымдық байқалады. Бұл қарым-қатынас форматы олар үшін ең қолайлы, өйткені олар төмен байланыспен, сөйлесудегі лаконистікпен, тіпті үнсіздігімен ерекшеленеді. Мазасыздық, шулы компаниядан аулақ болу, оқшауланған өмір салты, жиі өзін-өзі бағалау. Керісінше, гипертимиялық акцентуациясы бар респонденттер бетпе-бет сөйлесуді жөн көреді. Олар көбінесе жоғары өзін-өзі бағалаумен, оптимизммен, керемет ұтқырлықпен, сөйлегіштікпен сипатталады және оларға жалғыздыққа шыдау қиын. Осылайша, олар үшін виртуалды кеңістік шындықтағы коммуникацияны толықтай алмастыра алмайды [3].

Әрбір әлеуметтік желі өзінің проблемалық өрісін жасайтындықтан, мен Тикток, ВКонтакте мен Instagram қолданушыларының деректеріне салыстырмалы талдау жасадым, нәтижесінде әртүрлі басым мәселелердің бар екенін анықтадым. Осылайша, ВКонтакте қолданушылары көбінесе ата-аналармен қарым-қатынаста қиындықтарға тап болады, ал Instagram қолданушылары өзін-өзі түсінуге және өзін-өзі қабылдауға байланысты проблемаларға жиі ұшырайды, сонымен қатар олар әлеуметтік мәселелерге және мазасыз темперамент қасиеттеріне алаңдаушылықтың жоғары деңгейін көрсетеді.

Қорытынды

Зерттеу нәтижелері әлеуметтік желілер жасөспірімдер уақытының едәуір бөлігін алатынын көрсетеді (респонденттердің 70 пайыздан астамы әлеуметтік желілерді проблемалық пайдалану қаупіне ұшыраған). Әлеуметтік платформалардың маңызды адамдармен үнемі байланыста болу мүмкіндігі, ойын-сауық контентінің қолжетімділігі және басқа адамдардың өміріндегі оқиғаларды бақылау мүмкіндігі сияқты ресурстары әлеуметтік желілерді өте тартымды етеді. Сонымен бірге киберкоммуникацияға ену деңгейі мен сипаттамалары мен психологиялық проблемалар арасында жеткілікті корреляция анықталды. Интернет-коммуникацияға қатысудың артуымен ерекшеленетін белгілердің көп саны пайда болады. Желіде өткізілетін уақытты бақылай алмау, барлық обсессивті тілек деп айта аламын. Интернет-коммуникацияға қосылу уақыты жасөспірімнің жеке мәселелерін қиындатады, ал кейбір мінез-құлық ерекшеліктері мен темпераментінің болуы жасөспірімнің киберкоммуникацияға бейімділігіне әсер етеді [1].

Дегенмен, қазіргі әлем киберкоммуникацияларды қолданбай мүмкін емес екенін мойындау керек, сондықтан оның адам психикасына кері әсерін барынша азайтуға тырысу керек. Интернеттегі ақпаратты саналы түрде қабылдау және оны өз мақсатына сауатты пайдалана білу өте маңызды. Интернет кеңістігінде болып жатқан оқиғаларды сыни тұрғыдан бағалау мүмкіндігі табысты Интернет пайдаланушыларының маңызды қабілеттерінің бірі және әлеуметтік құзыреттіліктің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады [4].

Өкінішке орай, соған қарамастан интернетті пайдалану дағдыларын жылдам меңгеру үшін жасөспірімдер цифрлық әлемнің ықтимал қауіптері мен қауіптерін жеткілікті түрде білмейді және олармен күресу мүмкіндіктері туралы білмейді. Мұның себептерінің бірі жасөспірімдердің әлеуметтік және цифрлық құзыреттілігін меңгеруге бағытталған әлеуметтік-психологиялық бағдарламалардың тапшылығы болуы мүмкін. Бұл коммуникацияның әртүрлі түрлерінде тиімділікті дамыту үшін өнімді коммуникациялық

тренингтер болуы мүмкін; өзіне деген сенімділік пен өзін-өзі бағалауды арттыру, ата-ана мен бала қарым-қатынасын үйлестіру мақсатында жеке және топтық кеңес беру. Тұлғаға қозғыш, қобалжу, циклотимиялық және дистимиялық қасиеттердің әсерін азайту үшін желілік қарым-қатынасқа бейім жасөспірімдерге арналған арнайы түзету-дамыту бағдарламаларын әзірлеу қажеттілігі айқын екенін байқап, мектеп психологтарымен бірге жоспар құрылды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Дэвис, Р.А. Интернетті патологиялық пайдаланудың когнитивті-мінез-құлық моделі. т. 17 (2), бет. 2001. 187–195. DOI: 10.1016/S0747-5632(00)00041-8.
2. Тихонов, М.Н., Богословский, М.М. Интернетке тәуелділік. Энергетика: экономика, технология, экология, 2012. No3, б. 74–80.
3. Caplan, S. E. Жалпыланған проблемалық Интернетті пайдаланудың теориясы мен өлшемі: екі қадамдық тәсіл. 2010. т. 26 (5), б. 1089–1097. DOI: 10.1016/j. chb. 2010.03.012.
4. Солдатова, Г.У., Расказова, Е.И. Ресей жасөспірімдерінің цифрлық құзыреттілік құрылымындағы мотивация. Ұлттық психология журналы, 2017. № 1 (25), б. 3–13. DOI: 10.11621/npj.2017.0101.

ӘОЖ 373.51

МЕКТЕПТЕГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕГІ ГЕЙМИФИКАЦИЯНЫҢ РӨЛІ

Абдикулова Ш.М.
магистрант,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан
e-mail: shuakbaek@mail.ru

Ордабаева Р.Б.
ф.ғ.к., доцент,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан
e-mail: raushan.ordabayeva@bk.ru

Аннотация: Қазіргі білім беру процесінде білім алушылардың оқыту процесіне қызығушылығын арттыру, берілген білімнің игерілуі аса маңызды назарда тұрған мәлелелердің бірі. Оқыту процесінде геймификация элементтерін, яғни ойын жаттығулары мен тапсырмаларын кіріктіру- мәселені шешудің алғышарттары. Жалпы білім беру мекемесінде информатика пәнін оқыту мен геймификация элементтерін қолдану тұспа-тұс келетін жағдаят.

Кілттік сөздер: бағдарламалау, геймификация, информатика, әдіс-тәсілдер, алгоритмдеу, ойын жаттығулары

Аннотация: В современном образовательном процессе особое внимание уделяется повышению интереса обучающихся к процессу обучения, усвоению данных знаний. Интеграция элементов геймификации, т. е. игровых упражнений и заданий, в процессе обучения является предпосылкой для решения задачи. Ситуация, которая предполагает использование элементов геймификации и преподавания информатики в общеобразовательном учреждении.

Ключевые слова: программирование, геймификация, информатика, методы, алгоритмизация, игровые упражнения.

Annotation: In the modern educational process, special attention is paid to increasing the interest of students in the learning process, the assimilation of this knowledge. The integration of gamification elements, i.e. game exercises and tasks, in the learning process is a prerequisite for solving the problem. A situation that involves the use of elements of gamification and computer science teaching in a general education institution.

Key words: programming, gamification, computer science, methods, algorithmization, game exercises.

Кіріспе

Қазіргі әлемде технология білім беру процесін қалыптастыруда, әсіресе бағдарламалау саласында шешуші рөл атқарады. Білім алушылардың бағдарламалауды үйренуге деген қызығушылығын арттырудың ең тиімді әдістерінің бірі –геймификация.

Бұл әдіс білім алушыларды оқу процесіне тарту және оларды жаңа жетістіктерге ынталандыру арқылы оқуды қызықты ойынға айналдыруға мүмкіндік береді. Соңғы жылдары геймификация Қазақстанда және шетелде мектеп білім беру процесінде ерекше танымалдылыққа ие болуда, онда мұғалімдер мен әдіскерлер оқу процесіне жаңа технологияларды белсенді түрде зерттеп, енгізуде.

Геймификация- пайдаланушыларды ынталандыру және тарту мақсатында ойын элементтері мен принциптерін ойын емес контексттерде қолдану процесі. Білім беру контекстінде бұл оқушыларды оқуға және дамытуға ынталандыру үшін ұпайлар, деңгейлер, жетістіктер және жарыстар сияқты ойын механикасын пайдалануды білдіреді. Бағдарламалау саласында геймификацияны бағдарламалау тілдерінің негіздерін үйрету, алгоритмдік ойлауды дамыту, есептерді шешу және жобаларды құру үшін қолдануға болады.

Заманауи білім-жаңа технологиялар

Оқыту процесі жай ғана ақпарат беру шеңберінен шықты, сабаққа белсенді қатысу мен мотивация мәселелері басымдыққа ие болуда. Ойын технологияларын білім беру процесінде қолдану жаңа идея емес. К.Д.Ушинский монотонды оқу процесін ойындар мен жаттығулармен сұйылту керек екенін айтқан[1]. Расында да ойын барысында эмоционалды компонент қатысады және сол арқылы материал жақсы сіңіреді. Бірақ бүгінгі таңда білім берудің басты міндеті адамдарды ақпаратпен жұмыс істеуге, оқуға үйретуге, шын жүректен қызығушылық танытуға және одан тек пайда ғана емес, сонымен қатар жан жылулығын алуға үйрету болып табылады.

Геймификация – бұл бастапқыда ойынға жатпайтын процестер үшін ойын технологиясын қолдану[2]. Білімге қатысты бұл оқу процесін әртараптандыруға және оқушылардың жаңа білім алу және бекіту процесіне қатысуын арттыруға мүмкіндік беретін құралдар жиынтығы. Геймификацияның басты ерекшелігі - бүкіл процесс компьютерлік ойынға мүмкіндігінше ұқсайды, бірақ сонымен бірге шындыққа проекциясы бар. Мұнда барлығы ойыншылардың эмоционалды эмпатиясын, ортақ іске қатысу сезімін және т. б. құруға бағытталған. Геймплейге үнемі назар аударуды қажет ететін нақты уақыттағы сценарийлер қолданылады, ойыншыларға жетістіктері үшін марапаттар беріледі, мәртебелер жоғарылайды, бәсекелестік элементі енгізіледі.

Бірлескен әрекеттердің тиімділігін арттыру үшін ойыншылар өзара әрекеттесе алатын ойын процесінде әлеуметтік өзара әрекеттесуге көп көңіл бөлінеді. Осылайша, компьютерлік ойындар жинақтаған қаражаттың барлық арсеналы енді нақты өмірде, атап айтқанда оқытуда мәселелерді шешуге қол жетімді.

Геймификацияның екі түрі бар[3]:

- *мазмұнды*-ойын элементтерін күнделікті процестерге енгізу. Ол сабақтың мазмұнын өзгерту, оны ойынға айналдыру үшін қолданылады;
- *құрылымдық*-оқушыға мазмұнмен оңай әрі қызықты болу үшін ойын элементтерін (стикерлер, қосымша ұпайлар және т.б.) қолдану. Ең бастысы, оқушы сыйлықты не

үшін алғанын түсінеді. Геймификация нәтижесінде тек жақсы жұмыс емес, сонымен бірге процесте дамыған жаңа дағды қажет.

Адамдар ойнағанды және көңіл көтеруді жақсы көреді, сондықтан ақпаратты игеру немесе кез-келген әрекетті ойын түрінде орындау, эмоционалды белсенділіктің жоғарылауымен тезірек және сапалы болады.

Геймификацияның келесі принциптерін ажыратуға болады:

- *мотивация принципі*-кез-келген ойынның негізі. Ойыншыларды ешқашан процеске қатысуға мәжбүрлеудің қажеті жоқ. Ойын, оқудан айырмашылығы, таңдау еркіндігін, кету немесе қалу мүмкіндігін жариялайды. Сонымен қатар, кез-келген ойын адамды жалғастыруға, жетілдіруге және жаңа мақсаттарға жетуге бағытталған;

– *мақсат қою принципі*-ойын әрқашан қатысушылардың белгілі бір мақсаттарға жетуге деген ұмтылысын қолдайды. Ойыншы белгілі бір биіктікке жақындағаннан кейін, оған жаңа, одан да қызықты және күрделі міндет қойылады;

- *мәртебе принципі* – кез-келген ойын-бұл бәсекелестік-танымдық процесс. Бұл жетістіктерді салыстыру белгілі бір координаттар жүйесін құруға және ойыншының Жалпы рейтингте қандай позицияны иеленетінін түсінуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойыншы өзінің жетістіктерін басқа қатысушылардың жетістіктерімен немесе бұрынғы жетістіктерімен байланыстыра ма, маңызды емес;

- *марапаттау принципі*-геймификацияны ұстанушылар марапаттау принципі жаңа технологияның ең жақсы құралы екеніне сенімді. Бұл қатысушылардың процеске қатысуын күшейтеді. Айта кету керек, сыйлық ойыншыға қызықты болуы керек, әйтпесе ол не болып жатқанына қызығушылығын жоғалтады.

Геймификацияның негізгі элементтері:

Әңгімелеу және рөлдерді ойнау. Мысалы, мектеп қойылымдарының үлкен оқу әлеуеті бар. Оларда ойындарда қызықтыратын барлық нәрсе бар: белгісіздік, белсенді ынтымақтастық, көптеген эмоциялар және т.б. кейіпкерлердің күрделі тағдырлары туралы эссе жазудың орнына, оқушылардың өздері өмір сүріп, кейіпкерлердің рухын сезіне алады.

Ынтымақтастық және бәсекелестік. Топта жұмыс істеу, қоғамда болу сияқты, ойын кезінде қалыптасатын армандайтын дағдылардың бірі. Жеке бәсекелестікті болдырмау үшін командаларға бөлу жиі қолданылады.

Деңгейлер. Ойын процесі кезең-кезеңімен жүруі керек. Алдымен оқушының алдына қарапайым тапсырма қойылады және біртіндеп қиындық деңгейі артып, ойыншының дамуына мүмкіндік береді. Қарапайымнан күрделіге дейін ілгерілеу классикалық білім беруде де қолданылады.

Мәселелерді шешу дағдыларын қалыптастыру. ойын сценарийлері көбінесе білім алушылар өз білімдерін мәселелерді шешуге қолдануға мәжбүр болатын нақты жағдайларды модельдейді.

Интерактивтілік және практикалық қолдану. Геймификация білім алушыларға өз білімдері мен дағдыларын ойын ортасында тікелей қолдануға мүмкіндік береді, бұл материалды тереңірек игеруге ықпал етеді.

Прогресс көрсеткіштері. Білім алушы өзінің күш-жігері немесе қол жеткізген нәтижелері үшін әртүрлі сыйақылар/сыйлықтар алады. Геймификацияны енгізе отырып, оны асыра алмау керек, әйтпесе сыртқы мотивация ішкі мотивацияны толығымен ауыстырады, ал оқушы ынталандырусыз өздігінен айналысуға деген ұмтылысын жоғалтады.

Кері байланыс. Мұғалімнің (куратордың, тәлімгердің) кері байланысының арқасында білім алушылар өздерінің жетістіктерін қадағалап отыруға мүмкіндік алады. Рейтингті онлайн ойындардағыдай көшбасшылар тақтасы ретінде пайдалануға болады. Көпшілік назарына ұсынылған Прогресс мақтаныш сезімін тудыруы мүмкін немесе сәл күш салуға тұрарлық екенін еске салуы мүмкін.

Компьютерлік ойын технологияларының түрлерін атап кетсек (1-сызба) [4]:

1-сызба. Компьютерлік ойын технологияларының түрлері

- *тапсырмалар генераторлары мен бағдарламалар*- жеке тәсілді іске асыруға және әрбір білім алушыға тәуелсіз оңтайлы қарқынмен және режимде жұмыс істеуге мүмкіндік беретін белгілі бір дағдыларды қалыптастыруға немесе белгілі бір тақырыпты бекітуге бағытталған тренажерлер.
- *виртуалды зертханалар*, онда ғылыми ұғымдармен танысу виртуалды ортадағы іс-әрекеттермен күшейтіледі.
- *дайын бағдарламалық өнімдер* (компьютерлік ойындарды оқыту), оларды әртүрлі оқу пәндерінде ақылға қонымды пайдалану білім беру процесінде қарқындылық пен тиімділікті арттыруға ықпал етуі мүмкін. Сонымен қатар, олар көбінесе геймификация элементтерін қамтиды (бонустарды есептеу ережелері, төсбелгілерді тағайындау, рейтинг кестелерін құру және т.б.), бұл білімді бағалау процесін жедел және объективті етеді.
- *ойын түрінде оқу тапсырмаларын әзірлеудің онлайн ортасы*: виртуалды модельдерді құру бойынша ресурстар (уақыт кестесін құру құралдары, интеллект карталары, web-квесттер, онлайн тесттер мен сауалнамалар және т.б.).

Интернетте жұмыс істеу әрдайым білім алушылар үшін тартымды және өздігінен мотивация құралы болып табылады. Сондай-ақ, сабақ барысында өз смартфондарыңызды пайдалану мүмкіндігі оқу процесіне деген қызығушылыққа да оң әсер етеді. Топтық тапсырмалар тек пәндік білім мен дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі; сонымен қатар негізгі білім беру бағдарламасын игерудің Мета-пәндік және жеке нәтижелеріне қол жеткізу (ақпараттық қызметтегі тәуелсіздікті дамыту, салыстыру, талдау, синтездеу, жалпылау, жіктеу, ұқсастықтар мен себеп-салдарлық байланыстарды орнату, оған жетудің мақсаты мен жолдарын анықтау, рефлексияның бастапқы формаларын игеру, коммуникативті дағдыларды, эстетикалық қажеттіліктерді, құндылықтар мен құндылықтарды қалыптастыру). және т.б.), яғни өскелең ұрпақтың дамуына ықпал ету және тәрбиелеу және білім беру ортасын қалыптастыру.

Қорытынды

Қорытындылай келе, ойын технологиясы есте сақтаудың, қайталаудың, білімді бақылаудың қызықсыз процестерін қызықты саяхаттарға, шытырман оқиғаларға, қазынаға, сыйлықтарға, сыйлықтарға және, әрине, білімге айналдыруға мүмкіндік беретінін ескеріңіз.

Алайда, компьютерлік ойын технологияларын қолданудың айқын артықшылықтарына қарамастан, білім беру процесінің басты мақсаты туралы ұмытпаған жөн.

Ойын элементтері тек оқу іс-әрекетін әртараптандыруға, оны бай, қызықты және тартымды етуге көмектесуі керек. Жеңіске деген ұмтылыс дамуға, жаңа білім алуға және сапалы білім беру нәтижесіне деген ұмтылыспен байланысты болуы керек. Тек осы жағдайда олар педагогты үшін сенімді одақтас болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Карпенко О.М. «Геймификация в электронном обучении»
2. Сорокина В.В. «Геймификация в обучении»
3. Борисов Н.А. «Использование геймификации при обучении школьников основам программирования»
4. Самойлова Е. «Компьютерные игровые технологии как средство обучения и воспитания младших школьников»

ӘОЖ 93.94

ЕЛДІККЕ БАСТАҒАН ЕГЕМЕНДІК

Идрисова Г.Б.
PhD доктор,
М.Х.Дулати Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Басқаға жалтақтайтын күннен кеттік. Бар байлығымыз өзімізге бұйыратын еттік. Қоғамның саяси тұрақтылығы мен бірлігіне жеттік. Егемен ел болудың ауыр белесінен өттік» деген сөзін айта келіп, «ендігі болашақ өз қолдарында» деген. Тарих пен тағдырдың талай өткелінен сүрінбей өткен қазақ халқы, жалпы қазақстандықтар бұл жылдары жасампаздықпен аянбай еңбек еткені күмән тудырмайды. Осы ретте тұңғыш президентіміз Н.Ә.Назарбаевтың: «Бүгінгі біздің тәуелсіздігіміздің қайнар көзі - Қазақ халқының сан ғасырлар бойы күресінде, азаттыққа ұмтылған қайсарлығында жатыр» - деген сөзі азаматтығымыздың қадыр-қасиетін көрсеткендей [1, 425 б.].

Ата-бабамыз өз жерін, Отанын, халқын қорғаймын деп талай тарихи оқиғаларды бастарынан кешірді. Алтайдан Алатауға дейін ұлан – ғайыр жерді мекен еткен ата-бабаларымыз тәуелсіздікті арман еткен. Осынау кең даланы көк найзаның ұшымен, сом білектің күшімен қорғаған бабаларымыздың аманатын орындау үшін талай боздақтар жанкештілікке барған. Қаракерей Қабанбай, Қанжығалы Бөгенбай батырлардан бастап, Иса Досан, Шотан батырлар, беріректе Бауыржан, Мәншүк, Әлия сынды батырлар сол ел қорғауды ұран еткен, сол үшін құрбан болып, ел құрметіне бөленген батырлар. Желтоқсанның ызғарлы күнінде – 1986 жылы 17-19 желтоқсан аралығында Алматыда болған қазақ жастарының КСРО үкіметінің отаршылдық, әміршіл-әкімшіл жүйесіне қарсы наразылық қимылдары – бостандыққа, тәуелсіздікке ұмтылған қазақ халқы тарихындағы елеулі оқиға [3, 69-74 бб.]

1986 жылы желтоқсан оқиғасы да қазақтың басы бірігіп бір жұдырықтай жұмылған әрі бақытты, әрі қайғылы күні болды. Желтоқсан жаңғырығы көзден де, көңілден де кетпейді. Бүкіл бір ұлттың сүйегіне таңба түсіріп, әділетсіз шешім қабылданып, халықтың ар-намысы таразыға салынған сын-сағатта дүлей күшке қаймықпай қарсы шыққан жастарымыздың ерен ерлігінің арқасында тәуелсіздікке қол жеткіздік. Қазақ халқының тәуелсіздігі үшін арпалысқан ұрпақ – 1986 жыл қаралы да жаралы желтоқсанда желбіреген қазақ қыздары мен жігіттері еді. Желтоқсан көтерілісі құрбандарының қатарында

Е.Сыпатаев, С.Мұхаметжанова, К.Молданазарова, Қ.Рысқұлбеков, М.Әбдіқұлов, Л.Асанова сынды ержүрек қазақ жастары бар. Желтоқсан көтерілісіне КОКП ОК-нің қаулысымен "қазақ ұлтшылдығының көрінісі" деген баға беріліп, көтеріліске қатысқан азаматтар қуғын-сүргінге ұшырады. КСРО-ның тоталитарлық, отаршыл саясатына қарсы қазақ жастарының азаттық күресі тарихи маңызы бар үлкен оқиға болды. Бүкіл бір ұлттың сүйегіне таңба түсіріп, әділетсіз шешім қабылданған сәтте, халықтың жігерлі жастарымыздың ерен ерлігі ешқашан ұмытылмайды. Көп жылдар бойы қалғып жатқан ұлттың намысын оятты. Енді осылай бас шұлғып тағы бір жарты ғасыр өмір сүргенімізде тілімізді ұмытып, дінімізді жоғалтып, жерімізді жаттың игілігіне беріп, бәрінен тұлдыр болып шыға келетін анық еді. Желтоқсандық өрендер ұмытылмайды, ерліктері мәңгілік сақталады! Сол қасиетті желтоқсанның ауыртпалығын арқалаған, он екіде бір гүлі ашылмаған, қыршынынан қиылған Рысқұлбеков Қайраттың есімі ешқашан ұмытылмайды, оны ұмытуымызға хақымыз да жоқ. Тәуелсіздік туын жеңіп берген қайсар қазақстандық жастардың әр біреуі біздің жүрегімізде мәңгі сақталады [4,7-11бб.]

Ал бүгінгі таңда тәуелсіздікке қол жеткізгенімізге 33 жыл болып отыр. Осы 33 жыл ішінде жас мемлекетіміз талай қиыншылықтарды басынан кешіп, талай – талай асулардан өтті. Тәуелсіздікті аңсаған бабаларымыздың жердің бүтіндігі, елдің амандығы үшін небір тар жол, тайғақ кешуден өткені белгілі. Енді Қазақстан халқы тәуелсіздік жолында бірлік пен ынтымақты сақтап, ел экономикасын жақсартуда қызмет етуде әрқашан биіктей береді. Қазақ өз тағдырын өзі шешетін еркіндік, жасампаздық дәрежеге жетті. Әр халықтың халықтығының кепілі, құдіретті бойтұмары – еркіндік, егемендік, Тәуелсіздік! Дүниеде бұдан асқан ұғым, бұдан қымбат игілік жоқ. Арыстарымыздың қанымен, жанымен келген тәуелсіздігімізді алып, өлгеніміз тіріліп, өшкеніміз жанғандай.

Қазақ халқы сан ғасырлар бойы өзінің егемендігі мен тәуелсіздігі үшін күресіп келді. Өзінің ең жақсы қасиеттерінің: қатер төнген сәтте бірігіп, ұйымдаса білуінің, сондай-ақ басқа халықтармен бейбітшілік, келісім мен тату көршілік жағдайында тұруға деген ынтыықыласының арқасында ол тарих тасқынының астында қалып қоймады. Қазақтар талай рет тұтасымен қырылып кетуге шақ қалды. Бірақ өмірге деген құштарлық, азаттық аңсары еңсесі түскен елді қайта түлетіп, қайтадан тәуекел тұғырына қондырып, өзінің мемлекеттігін қалпына келтіре алды. Бүгінгі ұрпақ – ғасырлар бойы ата-бабамыздың арманына айналған тәуелсіздігіне қол жеткізіп, егемендікті еншілеген ұрпақпыз. Сол себепті де «дәл қазіргі ұрпақ – бақытты ұрпақ». Мемлекетіміздің тәуелсіздігі - халқымыздың бақыты. Осы тәуелсіздіктің нәтижесінде өткенімізге үңіліп, тарихи ақтаңдақтарымызды анықтап, мәдени мұраларымызды қамқорлыққа алып жатырмыз.

Қазақтың ұлы тарихшысы, ойшылы Манаш Қозыбаев : «жаңа XXI ғасыр басталысымен еліміздің құдыреттілігін сезінетін боламыз. Адам баласының арманы тек ақшамен шектелмей, ақыл парасатты, адамгершілікті, ақыл- сананы, гуманизмді қаз қалпында ұстауымыз керек. Біз осындай қоғам жасайтын болсақ қана тәуелсіздік баянды болады. Дініне, тіліне берік, көзқарасы әбден қалыптасқан халық қана тәуелсіздігін мәңгі сақтап, болашаққа нық қадам бастайды – деп ой түйеді. Халықтың тәуелсіздігінің ең басты белгісі - оның ана тілі, ұлттық мәдениеті. Қазақ өз тағдырын өзі шешетін еркіндік, жасампаздық дәрежеге жетті. Тәуелсіз ел болуымызға тарихи маңызы бар заңдық құжат - 1991 жылы 16-желтоқсанда қабылданған "Қазақстан Республикасыныңмемлекеттік тәуелсіздігі туралы" конституциялық заңы болып табылады. Тәуелсіздік алғаннан кейін қазақ елінің территориялық тұтастығының заңды негізі қаланды. Қазақстан халқы дүние жүзіне өзінің тәуелсіз, демократиялық халық екендігін көрсете білді. Осыдан 30 жылдан астам уақытта еліміздің қол жеткізген Тәуелсіздіктің күн сайын қадыр-қасиеті артып, айшықтала беруі мемлекетіміздің дұрыс және баянды бағытта қалыптасып келе жатқанын көрсетеді.Тәуелсіздіктің арқасында біз тілімізді сақтай білдік. Тәуелсіздік алғалы қазақ

тілінің өсіп өркендеуіне біраз жағдайлар жасалуда. Соның бірі-қазақ тілінің мемлекеттік мәртебе алуы. Тіл-ұлттың ұлт болып қалыптасуының ең бірінші шарты. Жетпіс жыл бойы басқа тілдің көлеңкесінде қалып келген тіліміз алғаш рет 1989 жылы мемлекеттік мәртебеге ие болды. Содан бергі уақыт ішінде тіліміздің қанатын кеңге жайғаны байқалады. Бірақ ата-бабамыздың мұрасы-қаймағы бұзылмаған қазақтың қара сөзін, оның тілін тек заң шығару арқылы ғана сақтап қалуға болмайды. Жүрегі «Ұлтым» деп лүпіл қаққан ұлтжанды әрбір адамның «Азаматтық парызы»-өз тілінің терезесін өзге тілмен тең ету, оны шын жан-тәнімен сүю, оны көзінің қарашығындай сақтау. Осы қасиеттердің барлығын болашақ ұрпағының бойына сіңіру [2, 7 б.]

Егеменді ел болған Қазақстан Республикасы келешекте өркениетті елге айналу үшін қазақ тілінің мәртебесі әр уақытта биік болуы керек. Заманымыздың заңғар жазушысы Ғабит Мүсірепов: «Ана тілін ұмытқан адам өз халқының өткенінен де, бүгінінен де, болашағынан да қол үзеді. Ана тілін тек өгей ұлдары ғана менсінбейді, өгей ұлдары ғана аяққа басады», -деген. Ұлттық тілдің, дәстүрдің, салт-сананың мызғымас тірегі – тәуелсіздік! Тәуелсіздік туымен бірге Қазақстанның тамыры терең тартып, жапырағы жайқала бастады. Тәуелсіздікдің арқасында қазақтың тілі өз мәртебесін алып, өзге ұлттардың да қызығушылығын тудыруда. Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевтың «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде», «Ана тіліміз – бәріміздің анамыз, өйткені ол – ұлтымыздың анасы» деген уәждері тіліміздің қадыр – қасиетін танытып тұрғаны анық. Ұлттың тәуелсіздігі оның ана тілінің тәуелсіздігінен басталады.

Елдің ертеңі - жастар қолында. Ұлттық дәстүр мен салт-сананы берік сақтап, саналы да парасатты болашақ ұрпақты тәрбиелеп жеткізу де қазіргі біздің қолымызда. Оларға беріліп жатқан білім мен тәрбиенің негізі тіл арқылы болатынын ескерсек, білім беру мәселесі бойынша айтарлықтай табысқа жеткенімізді бүгін ауыз толтырып айта аламыз. Оның ең маңызды қызметі - халықтың ұлттық бітім-болмысын, ой-санасын, мәдени-әдеби байлығын ұрпақтан-ұрпаққа жалғастырып, жинақтап жеткізуші рухани құндылық болуында жатыр. Тәуелсіздік пен тіл тағдыры өз қолымызда екендігін сезіну және сол тәуелсіздігімізді қорғай білу Қазақстанның әрбір азаматының борышы болмақ. Еліміз дами түсуіне қадір-халіміз жеткенше атсалысу – анамыздың, ата-тегіміздің алдындағы азаматтық саналы борышымыз. Осы қасиетті де, қастерлі ұғымдарды білімгерлердің бойына сіңіріп, «болашақ» атты тұғырға шәкірттерімізді қондыру – әр педагогтың мақсаты, білім беруде бұл біздің жеткен үлкен жетістігіміз болмақ. Осы бір қасиетті ұғымдарды егіз қозыдай қатар атау олардың адам өміріндегі алатын орнын айшықтайды. Яғни, тілсіз тәуелсіздіктің, тәуелсіздіксіз тілдің ғұмырының баянды болуы мүмкін емес. Тәуелсіздік те, тіл де маңызды. Тіл- ұлт келбетінің көрсеткіші дегенді жиі айтамыз. Онда тілдің ахуалы да – сол халқымыздың рухани деңгейінің көрсеткіші. Түсіне білген адамға тіл үйрену – ұлтты сыйлау, халықты құрметтеу. Қазақ тілінің мемлекеттік мәртебеге сай қызмет атқарудағы ғылым тілі болуы аса маңызды роль атқаратындықтан да бұл салада көптеген теориялық-тәжірибелік мәселелерді шығармашылықпен шешу міндеті алда тұр. Тіл – ұлттың өзіндік бейнесін анықтап, рухани келбетін көрсететін төлқұжаты сынды. Ана тілінің бүгіні мен болашағына немқұрайлы, салғырт қарау, ол өз Отанының мүддесіне дәл солай қарау. Ұлттық тіл жоқ жерде ұлт та, ұлттық мемлекет де жоқ. Ұлттың барша қадір-қасиеті оның

ғасырлар бойы тірнектеп жинаған рухани тәжірибесі, ақыл-ойы мен сана-сезімі, салт-дәстүрі, тарихы мен дүниетанымының бір сөзбен айтқанда, бүкіл рухы – нақ осы тілінде жатыр. Өйткені, тілі әлсіз, әлжуаз халықтың рухы да әлсіз, әлжуаз, ал рухы осындай күйге ұшыраған ұлттың өркендеген тәуелсіз мемлекет, дамыған экономика құруы екіталай. Түбінде рухы биік елдер ғана өз тәуелсіздігіне ие болып қалмақ. Тілдің күшті болуы – ұлттың, сол ұлт құрған мемлекеттің қуатты болуы деген сөз **[**5,4 б.].

Тіл – халық рухы, тарих куәгері. Қоғамның адамгершілік жағынан өзінің дүниеге алып келген анасының тіліне, оның аяулы үніне жаны ашымайтын қоғамнан рухани өрлеу, өркениет күтуге болмайды. Қоғамдағы шұғыл өзгеріс, өмірінің барлық саласына айрықша әсерін тигізіп жатқанда, ана тілінің қасиетті құнарын сақтап қалу – зор мүдде. Ұлттық рухтың темірқазығы – тіл. Сондықтан мемлекетіміз мемлекеттік тілге айрықша көңіл бөліп, ерекше қолдау көрсетіп келеді. Бұл Елбасының таяудағы Жолдауында да айтылды. Ана тілінің топырағында көктеп, ауасынан тыныс алмаған өнер де, білім де өміршең болмайды. Қазақтан Абай секілді алып шықса, оның артында қолдаушы күш ретінде ана тіліміз тұр. Еліміз-егемендік, тіліміз мемлекеттік мәртебе алғалы қазақтың асыл арманы орындалғандай. Өзге дербес елдермен тереземіз теңесеп, керегеміз кеңейді. Тіліміздің мәртебесі көтерілсе, елдің де мәртебесі биік болатыны хақ. Тілсіз халықтың, елдің өмір сүруі мүмкін емес. Әлем таныған ел болу үшін тіліміздің жұлдызын биіктетуіміз керек. Қай халық өз ана тілін құрметтемеген, айрықша бағаламаған. Бірақ қазақ халқы бұған ерекше зер салған. Қазақ - тіл қадірін өз қадірім деп білген халық. Тілге кеңдігін де, елдігін де, кемеңгерлігі мен көсемдігін сыйғыза білген жұрт. Оның тарихы, тағдыры да, тәлімі мен тәрбиесі де, даналығы мен дала көңілі сол тілде жатыр. Өйткені тілінен айырылған ұлт, елдігін де жоғалтады. Ең бастысы – осы кездерде қазақ тіліне қатысты ұлт тілінің қазақ қоғамының жемісті жолда дамуындағы аса маңызды рөліне жұртшылық көзін жеткізе білді. Тіл – ұлттық дамудың рухани көрсеткіші болғандықтан да қазақ халқының ұлттық сана-сезімінің өсе түсуіне тілдің маңызы зор. Ата – бабамыздың сан ғасырлық асыл мұрасы – салт – дәстүрі, сенім – нанымы, тарихы мен мәдениеті келешек ұрпаққа тек ана тілі арқылы сақталып, табыс етілді. Олай болса, ата өсиетіне құлақ асып, ананың тілі арқылы жеткен бабалар аманатына адал болайық **[**6, 2 б.].

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. Алматы: Атамұра, 1999 ж.
2. Сыздыков Е. Тәуелсіздік тірегі–тарихи таным. // Қазақстан тарихы, №2, 2003 ж.
3. Р.Тұрысбек. Ұлт руханиятының биік белесі. //Мәдени мұра, №7,(34), 2011ж.
4. Ш.Елеукенов. Тәуелсіздік тауқыметі. // Ақиқат, №7, 2010 ж.
5. Қ.Сұлтанов. Тәуелсіздік және ұлттық сана. // Ақиқат, №8, 2011 ж.
6. М.Азбанбаев. Қазақстанның әрбір азаматы мемлекеттік тілді анасындай аялап, қорғауға тиіс. // Ана тілі, №34, (767), 2005 ж.

УДК: 38:005:372.4:56

САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПТІҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Идиятова Г.Ж.
директордың ғылыми-әдістемелік ісі жөніндегі орынбасары,
Ш. Смаханұлы атындағы №44 орта мектебі,
Тараз қ., Қазақстан
e-mail: shcoool_44mail.ru

Аннотация: Ғылыми-зерттеу мәдениетін ұйымдастыру арқылы мектепте зерттеу мәдениетін қалыптастыру педагогикалық қоғамдастық пен жалпы қоғамның назарын талап ететін өзекті тақырып болып табылады. Бұл жұмыс оқу процесінде бңлңм алушылардың зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал ететін әдістер мен стратегияларды зерттеуге бағытталған.

Мектепте зерттеу мәдениетін қалыптастыру проблемасын талдау зерттеу қызметін оқытудың қолданыстағы тәсілдерін қарастыруды, оқу процесіне ғылыми-зерттеу тәжірибелерін сәтті енгізуге әсер ететін факторларды анықтауды, сондай-ақ зерттеу мәдениетін қалыптастырудың тиімді әдістері мен инновациялық тәсілдерін көрсететін отандық және шетелдік мектептердің тәжірибесін талдауды қамтиды.

Зерттеудің мақсаты мектеп ортасында зерттеу мәдениетін қалыптастыруға ықпал ететін ең тиімді стратегиялар мен әдістерді анықтау болып табылады. Зерттеу нәтижелері білім беру процесін оңтайландыру бойынша ұсыныстар әзірлеу үшін, сондай-ақ білім алушылардың зерттеу қабілеттерін қолдау мен дамытуға бағытталған бағдарламалар мен жобаларды құру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Кілт сөздер: зерттеу мәдениеті, мектептегі білім беру, ғылыми-зерттеу қызметі, зерттеу дағдыларын қалыптастыру, педагогикалық әдістер, оқу процесі, тиімді стратегиялар, инновациялық тәсілдер, білім беру бағдарламалары, оқушылардың дамуы.

Сабақты зерттеуді ұйымдастыру арқылы мектептің зерттеушілік мәдениетін қалыптастыру

Педагогика саласындағы зерттеулердің ішінде тікелей тәжірибені зерттеуге бағытталған үдерістердің маңызы зор. Олар озық педагогикалық тәжірибені зерделеуде, сондай-ақ мұғалім өз тәжірибесінің белгілі бір қырларын зерттегенде қолданылады. Зерттеу қызметі мұғалімге өзінің оқыту және оқушылардың оқу тәжірибесінің қыр-сырын бағамдауға жол ашады. *Зерттеу нәтижелері* оларды мектептегі немесе кәсіби қоғамдастықтағы әріптестерімен талқылау мұғалімге өз тәжірибесіне сын көзбен қарауға түрткі болып, оны жетілдіру жолдарын іздеуге және кәсіби шеберлігін арттыруға ынталандырады. Сонымен қатар, бұл зерттеу тәсілдерін іске асыру барысында мектеп жүйесін жетілдіру үшін мұғалімдердің кәсіби қоғамдастығының әлеуеті кеңінен қолданылады. Сол арқылы *мұғалімдерде бірлесіп жұмыс істеу мәдениеті* қалыптасады. (Мадеева, Насығазы, Салтыбаева, 2016).

Бағдарлама барысында педагогиканың бірқатар мәселелері қарастырылғанымен, мұғалімнің тәжірибелік қызметі мен зерттеу қызметін үйлестіру оның негізгі өзегі болып табылады. Тек өзінің күнделікті тәжірибесінің негізінде ғана мұғалім өзінің кәсіби қызметінде орын алған келесі мәселелер мен қиындықтарды анықтай алады.

- Зерттеу арқылы мұғалімнің іздену шараларының құны артады.
- Ол тәжірибені жетілдіруге бағытталғандықтан, бұл үдеріске мектеп әкімшілігі,оқушылар мен ата-аналар тартылады.
- Бұл ретте мәселені қарастыру барысында үнемі дұрыс не бұрыс жауап табу мүмкін емес, нақтырақ айтқанда, мәселенің бірнеше пікірге негізделген болжамды шешімі анықталады.
- Зерттеу барысында оған қатысушылар нақты мәселелерге сын тұрғысынан қарап, өзгеріс енгізу жөніндегі сыншы агент ретінде әрекет ете отырып, үдеріске өз үлесін қосады және одан пайда алады

Міне осы орайда мектеп үйлестірушісінің жұмысымен таныстыра кетейін:

Осы жылдар ішінде «не өзгерді?», «неге қол жеткіздік?» сұрақтарының аясында зерттеу жасап, қорытындысымен бөліскім келді.

Зерттеуімнің тақырыбы: «Сабақты зерттеуді ұйымдастыру арқылы мектептің зерттеушілік мәдениетін қаншалықты қалыптастыра аламын?»

Зерттеудің мақсаты: Сабақты зерттеу тәсілін енгізудегі мектептің зерттеушілік мәдениетін қалыптасуына әсерін анықтау

Негізгі идея мен зерттеудің өзектілігі алдын ала жасалған болжамдарға бағытталды.

«Мұғалімнің кәсіби дамуы практик мұғалімнен зерттеуші мұғалім рөліне ауысуы және мұғалімнің зерттеушілік дағдысының қалыптасу кезеңдері туралы Ш.Т.Таубаева айтқандай 5 кезеңге бөліп қарастырылған. Атап айтсақ

01 I кезең

Мұғалім әдістемелік жұмыстың дәстүрлі әдіс-тәсілдерін меңгереді

02 II кезең

Мұғалім өзінің, әріптестерінің іс-тәжірибесіне талдау жасайды, кездескен қиындықтардың шешімін анықтайды, проблемаларды таба біледі, зерттеулердің, озық тәжірибелердің

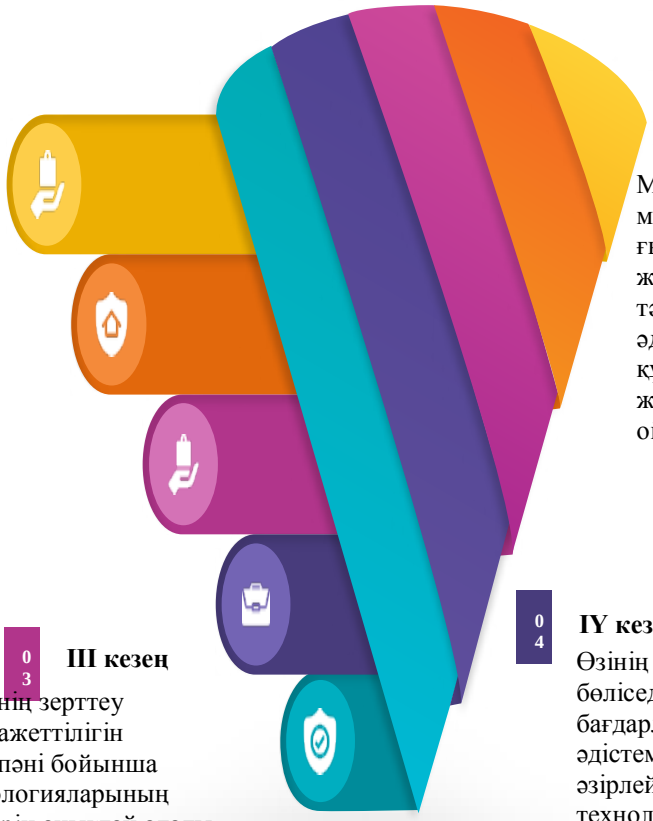

03 III кезең

Мұғалім өзінің зерттеу әрекетінің қажеттілігін түсінеді, өз пәні бойынша оқыту технологияларының мүмкіндіктерін анықтай алады, оқу бағдарламасын әзірлеуге қатысады

04 IY кезең

Өзінің іс-тәжірибесімен бөліседі, авторлық бағдарлама, оқу-әдістемелік кешен әзірлейді, оқыту технологиясының жеке тәсілдерін әзірлейді

05 Y кезең

Мұғалім ғылыми мақала әзірлейді, ғылыми жұмыс жазады, оқытумен тәрбиелеудің жаңа әдістемесін құрастырады, өзінің жаңа технологиясын ойлап табады.

Сабақты зерттеу үдерісі 2019-2020 оқу жылынан бастап қолға алынды. Жыл сайын атқарылған жұмыстарды қорытындылап қала көлемінде жариялаймыз.

2019-2020 оқу жылында

4-топ

Сабақты жоспарлау

2020-2021 оқу жылында

8-топ

Сабақ барысында

2021-2022 оқу жылында

9-топ

Сабақтан кейінгі талқылау

2022-2023 оқу жылында

4-топ “Сабақты зерттеу”

“Іс-әрекетті зерттеу”

Зерттеу топтарын құруда өздерінің оқытулары мен оқушыларының оқуын жақсарту үшін ынтымақтастықта жұмыс істеуді көздейтін мұғалімдерден құрылатындығы, командалар құрамы әкімшілік ұсынысы мен зерттеу фокусына байланысты анықталатындығы, ортақ зерттеу мәселелері бойынша топ құру негіздері,топ мүшелерінің жұмыс ережесі мен кестесін құру(хаттамалар жүргізу) мәселелері қарастырылады. Еріктілік қағидасы басшылыққа алынып, нәтижесінде көшбасшылық жүзеге асатындығы әрі демократиялық жол таңдалатындығы,топтар құрамын визуализациялау түрлері, зерттеуші қызметіндегі сыншы дос қызметі қамтылады. Ал деректер жинау кезеңінде жан жақты зерттеліп ұйымдастырылады. Зерттеудің сандық және сапалық деректері толық тіркеледі.

Зерттеу сабағынан кейінгі талқылауда қатысушылар мен олардың атқаратын қызметтерін белгілеу, талқылаудың жүргізілуін қамтамасыз ету үшін арнайы сценарий жасалып, сабақ жүргізген мұғалімнің талдауы «Оқушы үнін» қоса нысандарындағы жазбалар, сарапшылар пікірі тыңдалып, хаттама түзілетіндігі және келесі зерттеу циклы мен зерттеу сабағының құрылымы бойынша алғышарт жасалатындығы қамтылады. Сабақты зерттеуді басқару сызбасы төмендегідей нұсқаулықпен жүрді.

НӘТИЖЕСІ

САБАҚТЫ ТАЛДАУ, ҚОРЫТЫНДЫ ШЫҒАРУ.

ЗЕРТТЕУ СҰРАҒЫН АНЫҚТАУ, ПРОЦЕСТІ ЖОСПАРЛАУ

ЗЕРТТЕУ ТОПТАРЫН ҚҰРУ

ӘРЕКЕТ БАРЫСЫ

ТАЛДАУ.

САБАҚТЫ ӨТКІЗУ, БАҚЫЛАУ

ІС-ТӘЖІРИБЕ ТАРАТУ

ӘРЕКЕТ БАРЫСЫ

ӘДІСТЕМЕЛІК КӨМЕК,

ЗЕРТТЕУ ҚҰРАЛДАРЫН АНЫҚТАУ

Зерттеу нәтижелерін жариялау шартты түрде мектепішілік және мектептен тыс болып екіге бөлінеді. Мектепішілік директор жанындағы кеңес пен педагогикалық кеңесті-ішкі тәжірибемен бөлісу(жариялау)деп, Жетекші және серіктес мектептер қоғамдастықтары арасындағы кеңестер, семинарлар, конференциялардағы баяндамалар, шеберлік сабақтары, зерттеу алаңшаларындағы галереялар, әлеуметтік желілердегі жарияланымдар-сыртқы тәжірибе алмасу деп қарастырылып, жарияланымдар үлгілері талқыланып, жобалары жасалады. Екеуіне де жатқызуға болатын зерттеу сабақтары бойынша жинақталған әдістемелік талдамалар, нұсқаулықтар, құралдар жасау арқылы тәжірибе жинақтау және тарату құралдарымен танысу ұсынылады,негіздемелері жасалады.

Педагогтардың зерттеу жұмысының негізгі кезеңдерін меңгереді, мысалы:

1. Мәселені өзектендіру (мәселені анықтау және болашақ зерттеудің бағытын анықтау).
2. Зерттеу саласының анықтамасы(біз іздегіміз келетін негізгі сұрақтарды тұжырымдау).
3. Зерттеу тақырыбын таңдау (зерттеу шекараларын мүмкіндігінше қатаң түрде белгілеуге тырысыңыз)
4. Гипотезаны әзірлеу (гипотезаны немесе гипотезаларды әзірлеу, оның ішінде шындыққа жанаспайтын – арандатушылық идеялар да айтылуы керек).
5. Шешім тәсілдерін анықтау және жүйелеу (зерттеу әдістерін таңдау).
6. Зерттеу жүргізудің реттілігін анықтау.
7. Ақпаратты жинау және өңдеу (алған білімдерін жазып алу).
8. Алынған материалдарды талдау және жалпылау (белгілі логикалық ережелер мен әдістерді қолдана отырып, алынған материалды құрылымдау).
9. Есепті дайындау (негізгі ұғымдарға анықтама беру, зерттеу нәтижелері бойынша хабарлама дайындау).
10. Есеп (нәтижелерді құрдастар мен ересектер алдында көпшілік алдында қорғау, сұрақтарға жауап беру).

Зерттеу мәдениетінің қалыптасу деңгейін бағалаудың деңгейі

Зерттеу мәдениетінің критерийлері	**Зерттеу мәдениетін қалыптастыру көрсеткіштері**
Зерттеу мотивациясы	Танымдық қажеттіліктің қарқындылығы, зерттеудің құндылығын түсіну, зерттеуге деген құштарлық
Ғылыми ойлау стилі	Өзіндік танымдық іс-әрекет элементтерінің құрылымдық байланыстарын түсіну, ғылыми ойлау стилінің нормалары мен талаптарын сақтау, зерттеудің пәндік және операциялық нәтижелерін жалпылау
Зерттеуге технологиялық дайындық	Зерттелетін мәселенің тұжырымдамалық аппаратын меңгеру, ғылыми таным әдістерін қолдану дағдылары мен дағдылары, оқушының еңбегін ғылыми ұйымдастыру ережелерін сақтау
Білім алушы тұлғасының шығармашылық белсенділігі	Идеялар мен олардың арасындағы байланыстарды түрлендірудегі Тәуелсіздік деңгейі, ғылым тарихымен және оның өзекті мәселелерімен танысу дәрежесі, ғылыми қарым-қатынас деңгейі

Мектеп мұғалімдерінің зерттеушілік деңгейлерінің мониторингісі

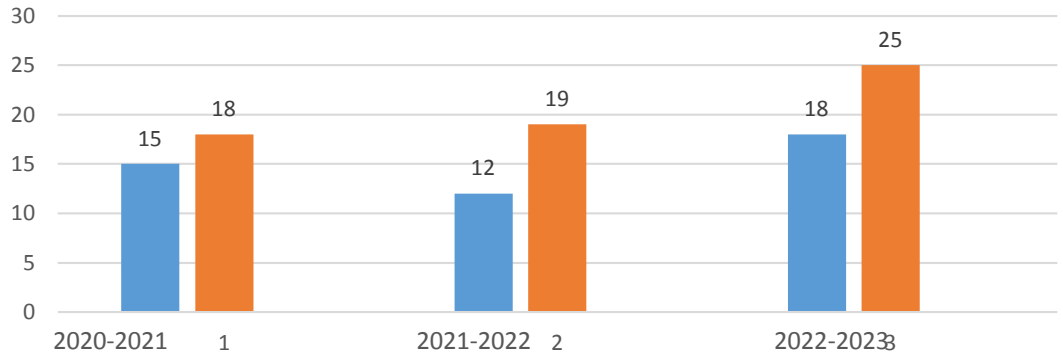

Кәсіби мұғалімдер ұжымы – мектептің дамуына ықпал ететін қозғаушы күш. Қарым-қатынастағы сенімге негізделген ұжымдық кәсіпқойлық кәсіби ынтымақтастықтың кепілі болып табылады. Мұндай ортада мұғалімдер бір-біріне сеніп, қате жіберуден, тәуекел мен жауапкершілік алудан қорықпайды.

ӘОЖ 37.013

ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУ – УАҚЫТ ТАЛАБЫ

Туганбаева Г.Р.
7МО1703 – Шетел тілдері педагогтарын даярлау білім беру бағдарламасының магистранты,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Елубаева М.С.
п.ғ.к., доцент,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Аннотация: Қазіргі қоғамда өмір бойы білім беру өзекті және маңызды тақырыпқа айналуда. Технологияның қарқынды дамуы мен еңбек нарығының талаптарының өзгеруіне байланысты адамдар үнемі білімі мен дағдыларын жаңартып, кеңейтіп отыруы керек. Үздіксіз білім беру – адамдарға өмір бойы жаңа білім алуға және дамуға мүмкіндік беретін оқу жүйесі. Мақалада үздіксіз білім беру оның әлеуметтік-педагогикалық мәселелері, сонымен қатар осы мәселелерді шешуде педагогтің рөлі қарастырылады.

Кілт сөздер: білім алу, үздіксіз білім беру, білім, білік, кәсіби білім беру.

Аннотация: Непрерывное образование становится актуальной и важной темой в современном обществе. В связи с быстрым развитием технологий и меняющимися требованиями рынка труда люди должны постоянно обновлять и расширять свои знания и навыки. Непрерывное образование – это система обучения, которая позволяет людям учиться и развиваться на протяжении всей жизни. В статье рассматривается непрерывное образование его социально-педагогические проблемы, а также роль педагога в решении этих проблем.

Ключевые слова: образование, непрерывное образование, образование, навыки, профессиональное образование.

Annotation: Continuing education is becoming a relevant and important topic in modern society. Due to the rapid development of technology and changing demands of the labor market, people must constantly update and expand their knowledge and skills. Continuing education is a learning system that allows people to learn and develop throughout their lives. The article examines continuing education, its socio-pedagogical problems, as well as the role of the teacher in solving these problems.

Keywords: education, continuing education, education, skills, vocational education.

Үздіксіз білім беру – адамның өмір бойы жалғасатын оқу және даму процесі. Ол әр түрлі қызмет салаларындағы білім, білік және дағдыларды үнемі жаңартып, кеңейтуді көздейді.

Өмір бойы білім берудің негізгі идеясы – оқу мен даму белгілі бір өмір кезеңімен шектеліп қалмай, адамның қазіргі қоғамның өзгермелі жағдайлары мен талаптарына бейімделуіне көмектесетін тұрақты үдеріске айналуы керек. Өмір бойы білім берудің педагогикалық мәселесі – адамдардың өмір бойы тиімді оқуы мен дамуын қамтамасыз ету. Жаңа білімдер мен технологиялар үздіксіз пайда болып жатқан қазіргі тез өзгеретін әлемде адамдардың еңбек нарығында бәсекеге қабілетті болуы және өзгерістерге сәтті бейімделуі үшін білімдері мен дағдыларын жаңарта алуы маңызды.

Үздіксіз білім берудің педагогикалық мәселесін шешу үшін ересек студенттерге өздеріне қолайлы уақыт пен қарқынмен оқуға мүмкіндік беретін қашықтықтан оқыту және онлайн курстар сияқты оқытудың икемді және қолжетімді формаларын дамыту қажет. Сондай-ақ білім алушыларды оқу процесіне белсенді қатыстыратын, өз бетінше және практикалық білім алуға ынталандыратын, олардың жеке қажеттіліктері мен қызығушылықтарын ескеретін оқыту әдістерін дамыту маңызды.

Заманауи кәсіби білім беру жүйесіне қазіргі қоғамның қажеттіліктерін ескере отырып, тәжірибеге бағытталған білім беруді жүзеге асыру мүмкіндігін беретін әдістемелік жүйе – әлеуметтік конструкция, «қарым-қатынас туралы ғылым». Білім беру түлектің шешім қабылдау және қойылған мақсатқа жету үшін өзінің ішкі және сыртқы ресурстарын тиімді ұйымдастыруға дайындығын дамытуға бағытталуы керек. Қазіргі жағдай құндылықтардың түбегейлі басқа жүйесін талап етеді. Оның орталығында позитивті қарым-қатынас пен әлеуметтік жауапкершілік қағидасы негізінде өмір сүру тәсілдері мен формаларын икемді өзгертуге қабілетті жеке тұлға болмақ.

Қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуының заманауи шындығы қазіргі еңбек нарығында сұранысқа ие бәсекеге қабілетті мамандарды даярлауды талап етеді.

Кәсіби білім беру әдістемесі оқу процесінде қолданылатын әртүрлі білім беру технологияларын қамтиды. Бұл дәстүрлі және қашықтағы технологиялар болуы мүмкін. Кәсіби білім беру әдістемесі оқытудың әртүрлі технологияларын біріктіруге мүмкіндік береді. Кәсіби білім берудің әдістемесі оқу орнындағы оқу үдерісі оқытудың күндізгі, сырттай және сырттай нысанында жүзеге асырылуы мүмкін екендігін білдіреді. Кәсіби білім беру әдістемесі қашықтықтан технологияларды пайдалана отырып, білім беру бағдарламалары бойынша оқытуды қарастырады. Дамудың инновациялық жолын ұстанатын оқу орны оқу үрдісінде әр түрлі білім беру әдістерін қолдана алады. Кез келген кәсіби білім беру әдістемесінің негізгі ақпараттық ресурсы – ақпараттық деректер қоры. Білім беру процесінде ақпараттық деректер қорын пайдалану талабының қазіргі деңгейі оқыту процесінде қашықтықтан технологияларды қолдануды көздейді. Білім алушылардың ақпараттық ресурстарға қол жеткізуі үшін кәсіптік білім беру әдістемесі телекоммуникация және интернет ресурстарын пайдалануды қарастырады. Білім алушының бағдарламалық-аппараттық оқыту құралдары болмаған жағдайда, қашықтықтан оқыту әдістемесін пайдалану кезінде білім беру мекемесі білім алушыларға оқу құралдарына қол жеткізу

мүмкіндігін бере алады. Кәсіби білім беру әдістемесі білім алушылар мен оқытушылардың міндетті ғылыми жұмысын қамтамасыз етеді.

Кәсіби-педагогикалық білімнің принциптері:

- объективтілік; ғылыми сипаттағы;
- құбылыстарды олардың өзара байланысында зерттеу;
- құбылыстарды олардың дамуындағы зерттеу;
- зерттеудің тұжырымдамалық бірлігі.
- Кәсіби педагогикадағы зерттеу әдістері:
- Теориялық зерттеу әдістері: талдау және синтез, абстракциялау және нақтылау, модельдеу.

1. Жеке әдістер: әдебиеттер мен құжаттарды зерттеу; бақылау; ауызша және жазбаша сұрау; сараптамалық бағалау әдісі; тестілеу.

2. Кешенді әдістер: сараптама; мониторинг; педагогикалық тәжірибені зерттеу және жалпылау; тәжірибелі педагогикалық жұмыс; эксперимент [1].

Қорыта келе, кәсіби білім берудегі оқытудың артықшылығы – білім алушыларды белсенді ойлауға шақырады. Бұл әдіс шығармашылық ойлаудың максималды дамуына ықпал етеді, құбылыстардың мәні туралы ойлауға, олардың арасындағы байланыстарды іздеуге, теориялық ұстанымдар ретінде қорытынды жасауға үйретеді. Дегенмен, кәсіби білім берудегі оқыту білім алушылардан белгілі бір интеллектуалдық дағдыларды, ойлау күш-жігерін талап етеді және оларды қиындықтарды жеңуге көмек беретін әдістерді қамтиды.

Пайдаланған әдебиет тізімі:

1. Егоров В.В., Смирнова Г.М., т.б. Кәсіби даярлайтын мұғалімді дайындаудағы құзіреттілікке негізделген тәсілдің рөлі // Білім берудегі дистанциялық технологиялар: медицина ғылымдарының материалдары. ғылыми тәжірибе. конф. – Қарағанды: Қазтұтыну одағы Қарағанды экономикалық университеті, 2009 ж. -210-213 б.

UDK 371.3:811.1:004

INTERNET TECHNOLOGIES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING AS ONE OF THE EFFECTIVE MEANS OF TEACHING

Seisebayeva B.T.
master of Pedagogical Sciences,Senior Lecturer of the department “Foreign languages”
«Taraz Regional university named after M.Kh.Dulaty»
detyshky4@gmail.com

Tolkumbekova A.K.
master of Pedagogical Sciences,Senior Lecturer of the department “Foreign languages”
«Taraz Regional university named after M.Kh.Dulaty»
1986tak@mail.ru

Abstract: The significance of this material is to organise scientific views on the problem under study, to expand and deepen knowledge about the variety of forms and ways of using the Internet in English language teaching. In the use of such a new form of using the Internet in English lessons as electronic textbooks, which allow students to place their finished works in open access in the network in order to get feedback and stimulate cognitive and creative activity of students.

Keywords: foreign language competence, informatisation, globalisation, innovative technologies, language skills, technical facilities, research activity.

Аннотация: Значение данного материала заключается в организации научных взглядов на изучаемую проблему, расширении и углублении знаний о разнообразии форм и способов использования интернета в обучении английскому языку. В использовании такой новой формы применения Интернета на уроках английского языка, как электронные учебники, позволяющие размещать готовые работы учащихся в открытом доступе в сети с целью получения обратной связи и стимулирования познавательной и творческой активности обучающихся.

Ключевые слова: иноязычная компетенция, информатизация, глобализация, инновационные технологий, навыки владения языком, техническое оснащение, исследовательская деятельность.

Аннотация: Бұл материалдың мәні зерттелетін мәселеге ғылыми көзқарастарды ұйымдастыру, интернетті ағылшын тілін оқытуда қолданудың әртүрлі формалары мен тәсілдері туралы білімді кеңейту және тереңдету болып табылады. Кері байланыс алу және білім алушылардың танымдық және шығармашылық белсенділігін ынталандыру мақсатында оқушылардың дайын жұмыстарын желіде ашық қолжетімділікте орналастыруға мүмкіндік беретін электрондық оқулықтар сияқты ағылшын тілі сабақтарында интернетті қолданудың осындай жаңа нысанын пайдалануда.

Түйін сөздер: шет тіліндегі құзыреттілік, ақпараттандыру, жаһандану, инновациялық технологиялар, тілді меңгеру дағдылары, техникалық жарақтандыру,ғылыми-зерттеу қызметі.

The need for more effective English language teaching is becoming more urgent. The modern world is characterized by rapid changes in all spheres of society and, as a result, in education. Two global trends have emerged in recent decades: informatization and globalization.

Informatization is the process of transition from an industrial society to an information society, where information becomes an important strategic resource in all spheres of society, such as politics, economics, education and culture. In the course of informatization, paper media are increasingly being replaced by digital media, all branches of science, technology and engineering are being automated, changes are taking place in the professional structure of society and people's attitude to work, and education is being integrated into the global information system. [1].

Globalization is characterized mainly by increased opportunities for information exchange, including at the international level. Kazakhstan is beginning to integrate into the global information space. In this regard, regular exchange of experience is of great importance.

The Internet has become one of the main platforms for establishing international contacts (remotely). Hence the increasing role of Internet technologies in society and the increasing importance of education, where social trends are influenced by the process of informatization and the need for global integration of the educational system [2].

According to the standards, graduates of a modern school should have the skills to speak at least one foreign language and modern information and communication technologies, as well as be able to actively participate in intercultural communication [3]. For them, qualities such as independent analytical thinking, thinking about rational ways to overcome difficulties, creative thinking, flexibility in non-standard situations and interaction with people from various social groups are important.

Internet technologies contribute to the integration of national education systems into the infrastructure of the international community. It is becoming increasingly important for students from different regions to organize joint projects and share the experience of teachers and scientists. Global networks provide access to information in national information centers, expanding opportunities for self-education and changing the form of interaction between students, teachers and the educational environment.

Informatization of education is aimed at improving the quality of educational content by replacing traditional educational methods with more effective information technologies. The importance of introducing new information technologies into the educational process has been recognized by the state, within the framework of the initiative "Modernization of Kazakh education by 2015". Thanks to the implementation of the target program of Kazakhstan "Development of a unified educational and information environment" (2001-2015), all educational institutions of the general education system of Kazakhstan are fully equipped with computers and have Internet access. [4]

A unified system of the Kazakhstan Educational Portal has been created, including a portal - systematic resources in various fields of knowledge. For the first time, tens of thousands of educational resources have been organized there, including materials, articles, abstracts of dissertations, monographs and textbooks on modern issues of pedagogy and teaching methods. Many of the sites are dedicated to certain aspects of education and upbringing.

Of particular importance are modern network technologies such as hypertext search, educational and social platforms. Studying the national education modernization program, it can be concluded that although the state considers the introduction of network technologies into the educational process important, an integrated electronic educational environment as a factor in improving the quality of education has not been fully created. This illustrates the problems associated with the introduction of information technology in educational activities. One of them is a psychological problem: society and, accordingly, teachers are not ready for the positive use of the Internet, the so-called computer illiteracy. With the widespread use of the Internet and computers, describing a negative attitude towards new digital technologies.

However, according to Dagny Hockley, "most teachers have at least basic skills such as using the internet, searching for information, using social media, participating in forums and typing on a word processor. In our experience, this is sufficient for them to be able to work with students using the Internet."[5]. Moreover, for today's students, using computers in the classroom is the only way to have a familiar environment and undoubtedly eliminates many of the technological difficulties in the classroom.

Another problem is the lack of technical equipment needed for teaching. Despite the fact that nowadays almost all schools have computers with internet access, most of them are used only in information education lessons. To use the internet with students in English lessons, it is usually not enough to have computers for one class in a school. Teachers are advised to plan the use of computers in advance for a certain period of time to be able to use the computer lab at the appropriate time. A possible solution to this problem is to use the computer room for project activities and communication with students from other countries, in which case regular access to the Internet is not necessary.

On the other hand, despite these obstacles, new technologies are being introduced in schools. The State Educational Standards define the minimum set of technical and software tools required to organise learning, extracurricular, research and project activities, as well as to measure, analyse and evaluate learning outcomes.

Minimum necessary technical resources: computer network equipment, Internet modem, multimedia projector or interactive whiteboard, printer, digital video camera, scanner, microphone. Software tools: text and graphic editors, presentation editors, video and audio editors,

virtual laboratories for subject-based learning, Internet publishing environments, website editors.

Educational institutions create their own electronic educational environment where students communicate, assign homework, publish the results of administrative tasks and creative works in electronic diaries and electronic journals.

Language textbooks have interactive whiteboards, projectors and computers for teachers. Many modern teaching materials include assignments from the Internet, teacher materials in electronic form and CD-ROMs containing links to educational resources on the Internet.

According to ST (state standard), the information supporting the educational process enables educational activities [6]:

- Individualisation of educational planning and independent learning activities of pupils;
- Access to information resources on the Internet
- Communication on the Internet;
- Text editing with word processor tools, transfer to digital media, printing, recording, audio processing;
- Broadcasting (podcasting), group messaging (wikis);
- Student participation in research activities, use of virtual collections and laboratories.

As for teachers themselves, many of them recognise the need to improve their teaching, new approaches and teaching technologies are being developed. Researchers believe that the Internet will soon take a firm place among other educational tools.

Currently, a significant contribution has been made to the research on the integration of Internet technologies in foreign language teaching in Kazakhstan. Modern pedagogical methods used today are impossible without new information technologies.

New information technologies1include not only new technical means, but also new forms of teaching, new teaching methods, new approaches to the learning process. Information technologies offer a wide choice of information content, means and methods of its acquisition and processing, which allows for an individualised approach to education, taking into account students' abilities, level of training and interests.

The potential of online resources and technologies in English language teaching is enormous and, if used wisely, they can undoubtedly help to optimise the learning process. This is due to a number of factors. English is a global language and one of the main languages of communication, both online and in the writing of most computer programmes.

The Internet is a worldwide network used both by individuals and by users from different institutions and organisations. With 3.2 billion Internet users worldwide, virtually all kinds of online resources and technologies are available for teaching English.

Global networks allow students and teachers to access all the information they need, including country-specific teaching materials, news, journal articles, literature and information on project activities. They can also participate in online tests, quizzes, contests and Olympiads, connect with peers in other countries, and participate in forums and video conferences.

The available Internet technologies make it possible to present information not only in text format, but also in hypertext, audio and video formats. The topics and activities are varied and colourful and motivate students. Multimedia allows individualisation of learning according to each student's interests and abilities, and students can easily complete multimedia projects. Dostovalova states that multimedia creates psychological conditions that help students learn and memorise material by working on their subconscious [7]. For example, the summary of tasks and instructions, as well as their success and success can be accompanied by sounds and images in any lesson, creating a structure for a certain type of work.

The global popularity of the English language and the active involvement of teachers in the process of its research on the global Internet has led to the creation of a database of educational resources available to teachers of wonderful materials for teaching foreign languages. Teachers

can utilise existing educational sites as well as create their own sites to suit the needs of their students.

On the other hand, there are also a number of authentic learning resources created by native speakers where one can find, read, watch and listen to examples of modern foreign language speech and use them in the language teaching process. Thus, the use of the Internet contributes to the development of language skills: writing (exercises using e-mail, chat, web materials, projects and blogs); reading (familiarising oneself with the content of websites, reading messages); listening (listening to audio/video materials and listening, listening to speakers using Skype programmes); and speaking (communicating using Skype, creating subtexts in class based on information from the Internet).In other words, it contributes to the authentic formation of communicative competence in English.

Internet technologies provide a wide range of opportunities for intercultural communication. Oral and written communication takes place through e-mail, blogs, forums, chat rooms and organisation of Internet conferences.[8]. With the help of the Internet, people's cultural and humanitarian horizons are expanding faster than ever before.

Communicating with peers in a foreign language helps students to better understand intercultural mentalities and stereotypes, which in turn contributes to the development of sociocultural competence and tolerance.

However, as in real life communication, there are many insurmountable language barriers in the virtual world, technological, cultural, etc. These barriers may become more significant as people become more familiar with the rules of intercultural communication and are increasingly expected to be able to communicate in a foreign language.

Psychological and pedagogical studies have shown the following benefits of using the Internet in English classes.

Increased motivation and independence in learning activities. Provides transition of students from passive listeners to active participants of the learning process and eliminates psychological barriers such as "fear of answering"; tools, lessons should be carefully selected and planned, with a reasonable combination of traditional and new technologies.

According to E.V. Voevoda, the Web provokes curiosity, creativity, flexibility and atypical thinking, develops imagination, attention, memory and thought processes (for example, analysis, synthesis, deduction and logical thinking.

Despite the many advantages of the Internet as an educational tool, lessons should be carefully selected and planned, with a reasonable mix of traditional and new technologies.

In conclusion, let us consider the prospects for the development of Internet services. Modern software and technologies for working with a large amount of information on the Internet allow to solve pedagogical, tasks in a new way and now teachers no longer need to learn several programmes.

Over the last couple of years, there have been dramatic changes in the approach of programmers to the use of web communications, and their pedagogical functions are expanding. Whereas previously the educational potential of the Internet was limited to the exchange of various forms and e-mails, it is now the level of provision of schools with modern computers that determines whether lessons with the use of new information technologies will be all-season.

This new situation has necessitated a thorough study of the didactic nature and functions of the Internet.

According to G.M. Kodzhaspirova, the question is raised whether it is always possible to use the didactic material of the Internet or whether it can completely replace printed material. Petrov designates three levels of using Web technologies in education [Kodzhaspirova, Petrov 2002:86]: episodic (listening), systematic (deliberate and turn-by-turn integration of Web devices into the learning process), synchronous (almost1 constant accompaniment of learning activities by

the Web).

Kovalenko, as well as many other teachers, believes that Internet technologies at the present stage can be recognised not only as an auxiliary, but also as an independent means of learning. The rapid development of technical means suggests that in the near future the ratio between books and electric educational versions will change significantly in favour of the latter. At the present stage, the occasional use of the Internet in English language teaching is not yet realistic.

In the near future, the means of information transfer to the Internet will develop, the distribution of Internet resources in educational activities will become more widespread, and the number of existing Internet technologies will increase Further development of information technologies will also lead to an increase in computer literacy of the general population. A technologically literate generation is being prepared and it is expected that English teachers' attitudes towards technology will change over the next few years.

Specific methods for planning and delivering English lessons using online technology.

Let's look at what resources to use, how to plan online lessons and how to analyse the skills and equipment needed to deliver online lessons.

Once an online resource has been selected, it is necessary to assess its suitability for use with students. To achieve the desired outcome, firstly, identify the aims and objectives of the lesson. Web resources can serve as the basis of the lesson, otherwise they are only given the opportunity to supplement the textbook material and provide additional material to the classic lesson. Preparing a lesson with the use of web materials requires some preparatory work from the teacher [9]. The use of web-based materials should be convenient to use in the classroom, should not undermine the lesson content defined by school standards, should ensure successful learning of the curriculum material by all students, guarantee the intellectual and ethical development of students, etc.

If teachers are not convinced of the effectiveness of an Internet resource, they will not be able to use it fully. The main task at the moment is to convince teachers of the necessity and effectiveness of using Internet technologies.

In the world there are the following criteria for evaluating websites:

1. accuracy: check whether the information on the author's page comes from an expert in the field, whether the information is accurate, linguistically correct and whether the facts are not distorted. It is also recommended to check information from other sources.

2. the credibility of the material. Check the date of the last update of the site.

3. design-check that it is visually appealing, easy to navigate, logical and easy to follow links, and that it is not flashy.1 Too many adverts and pop-up banners can damage your computer and also contain information that may be inappropriate for students.

4. functionality-check to see if the site is working and does not contain outdated or invalid links. Check all pages and hyperlinks available to students. A large number of multimedia files can slow down page loading, but multimedia files should be easy to play and not interfere with normal use.

In general, websites that can last for a long time are recommended. A website developed by a large organisation is better than a website developed by an individual creator. Lesson planning using the Internet. \Painstaking preparation for the lesson will free you from the technical and other problems of being online.

To achieve the desired result it is essential to think carefully about the session of work at the computer: visit all the websites that will work with students. Evaluating Internet web sites, Makarevich advises to make notes about each of them, save addresses with the help of inventory "bookmarks" in the Internet browser, thus a little bit collecting the base of closely tested sites. [Makarevich2007:26].

Planning a web lesson is not radically different from planning a traditional lesson;

Hockly describes web-lessons in three stages ("WWW")[Dudeney, Hockly 2008:170].

This warm-up is similar to a traditional lesson: it sets the student up for the lesson, familiarises the learner with the aims and means of the task, performs the task, removes language difficulties, etc.

During the basic computer phase, students should not spend more time1 than they have to complete all the tasks.

Pupils should be able to recognise the purpose of online work and be critical of the material used.

It is important that students understand the reasons for using the Internet in the classroom. A preliminary oral or written survey should show how familiar pupils are with computers, use them as often as possible and what specific programmes they use. In some cases, pupils may have negative attitudes towards using computers.

It is important to set clear objectives and deadlines. Debriefing sessions should be conducted without the use of a computer. It is not necessary to have constant access to the Internet; it may be sufficient to download the necessary information to a computer, save a copy of a web page or print it out.

The choice of sites depends on the teacher's goals. [Authentic materials may be more challenging for children, but they can also be used when working with complex texts, for example, when looking for specific vocabulary units or grammatical structures. Authentic sites can be used to develop detailed reading comprehension skills or, alternatively, to work on tasks such as finding the main idea or specific information. They can also help students practise the skill of retrieving relevant information.

Look at the skills and equipment needed to use the Internet in English lessons. [Stanley 2013: 108] It is enough to work with students if they know how to use a standard word processor (Microsoft Word) and can send emails. They need to know how to connect to the internet, be able to navigate the web and have at least a basic understanding of how the internet works.

However, introducing ICT into the teaching/learning process requires teachers to be constantly aware, to constantly analyse their teaching practice and to invest considerable time in lesson preparation.

Labour-intensive lesson preparation. Depending on how teachers plan their lessons and what exercises they develop, the different forms of online work can be quite different. A sense of self worth in the lesson will stimulate the work and motivate the students.

To fully utilise the possibilities of Internet resources in the classroom, you need at least one computer in the classroom and a projector (ideally one computer for every one or two students with Internet access). The key is to involve all students in the process. If there is only one computer in the classroom, group or frontal work is usually used.

The arrangement of computer desks in the classroom is of fundamental importance. The most convenient arrangement is along the wall, with students sitting against the wall and the teacher's desk in the centre of the room. The open space in the centre of the room allows for gathering to discuss collaborative assignments and teamwork.

M. Kornienko highlights didactic requirements for Internet technologies in the educational process [Kornienko 2012]:

- clear definition of the role, place, purpose and timing of the use of Internet technologies;
- mentoring role of teachers; comprehensive support of teachers in the educational process;
- close interrelation between Internet technologies and other teaching and learning tools;
- Using only those tools that facilitate effective learning;
  harmonising e-learning methods with the overall teaching strategy;
- provide a high degree of personalisation;
- provide feedback and interactivity.

It has become obvious that the issues of introducing Internet technologies in education have been raised for quite a long time, attempts to modernise education and introduce Internet technologies in educational activities are being made at the state level. However, there are a number of factors that hinder this. Many authors name such problems as lack of methodological base, insufficient competence of teachers in working with computers and poorly equipped classrooms with necessary equipment.

Undoubtedly, teachers are already practicing the use of Internet resources in their teaching activities, but in this case they follow their own developments and not infrequently deviate from the curricula.

All of the above allows us to conclude that the problem of using Internet resources in English lessons is relevant, but there is not yet a sufficient scientific and methodological basis for its solution. By now we can speak about the stage of experience accumulation, creation and practical use of the considered teaching tool and about its prospectivity.

References:

1. Dodge, B. Some thoughts about webquests. - 1999. [Электронный ресурс] URL: http://webquest.sdsu.edu/about_webquests.html (Дата обращения: 02.03.16)
2. Dudeney, G., Hockly, N. How to teach English with technology. Pearson Education Limited, 2008. - 292 с.
3. Gonzalez, D. Teaching and learning through chat: taxonomy of educational chat for EFL/ESL. Teaching English with technology, 2009. - №4, - С.33-45.
4. Stanley, G. Language Learning with Technology: Ideas for Integrating Technology in the Classroom. - Cambridge: Cambridge Handbooks for Language Teachers, 2013. 264 с.
5. The size of the World Wide Web: сайт Maurice de Kunder. - 2006 [Электронный ресурс]. Дата обновления: 9.02.2016. URL: http://www.worldwidewebsize.com/ (Дата обращения: 02.05.16)
6. Windeatt, S., Hardisty, D., Eastment, D. The Internet: Resource books for teachers. - Oxford: Oxford University Press, 2013. - 144 с.
7. Абалуев, Р.Н.,Астафьева,Н.Г. [идр.] Интернет технологии в образовании: учебно-методическое пособие. Тамбов: Изд-во ТГТУ, 2002. 114 с.
8. Ажель, Ю.П. Использование технологий ВЕБ 2.0 в преподавании иностранных языков // Молодой ученый. - Казань: Изд-во "Молодой ученый", 2015. - №6. - С.369-371.
9. Веревкина-Рахальская, Ю.Н. Методика использования Интернет-ресурсов в формировании коммуникативной компетенции студентов специализированных вузов на материале общественно-политической тематики: автореф. дисс. ... канд. педог. наук. - М.: Российская академия образования, 2007. - 170 с.
10. Воевода, Е.В. Интернет-технологии в обучении иностранным языкам. Высшее образование в России. М.: Изд-во Московского гос. инст. международных отношений, - 2009. - Вып.9. - С.110-114.

УДК 378.1

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ

Шамшиева М.Р.
средняя школа №29 им. Ю.Гагарина, г.Тараз, Казахстан

Бупетаева С.Ж.
старший преподаватель,
Таразский региональный университет им. М.Х.Дулати,
г.Тараз, Казахстан

Аннотация: В данной статье представлена обширная информация об особенностях использования инновационных технологий в учебном процессе, а также видах инновационных методов, используемых на уроке.

Ключевые слова: инновация, методы, предметы, новшество, преподаватель, личность, применение, технология, обучения.

Аннотация: Бұл мақалада оқу-тәрбие үрдісінде инновациялық технологияларды қолдану ерекшеліктері, сабақ барысында қолданылатын инновациялық әдістер түрлеріне кеңінен мағлұмат беріледі.

Түйінді сөздер: инновация, әдістер, пәндер, инновация, оқытушы, тұлға, қолдану, технология, оқыту.

Abstract: This article provides extensive information on the features of the use of innovative technologies in the educational process, and the types of innovative methods used during the lesson.

Keywords: innovation, methods, subjects, innovation, teacher, personality, application, technology, learning.

Современное образование требует нового подхода к методам преподавания в учебных заведениях. Чтобы научить студентов самостоятельно мыслить, принимать решения, работать в группах, развивать коммуникативные, творческие способности, брать ответственность на себя, преподавателям приходится изучать и использовать новые методики.

Термин «инновация» происходит от латинского «novatio», что означает «обновление» (или «изменение»), и приставки «in», которая переводится с латинского как «в направление», если переводить дословно «Innovatio» — «в направлении изменений». Само понятие innovation впервые появилось в научных исследованиях XIX в.

Инновация - это не всякое новшество или нововведение, а только такое, которое серьёзно повышает эффективность действующей системы [1]. Соответственно развитие инновационных процессов — есть способ обеспечения модернизации образования, повышения его качества, эффективности и доступности. Инновации в образовании необходимы, так как требуют творческий подход в подготовке преподавателей, что качественно влияет на личностный рост студентов.

Нам особенно понравились следующие инновационные методы: метод портфолио, метод проблемного изложения, метод проектов, проблемно – поисковые методы, научно — исследовательская деятельность студентов, встроенная в учебный процесс, проблемное

обучение, практико- ориентированная и творческая деятельность, лекция-визуализация, применение информационных технологий в обучении.

Метод портфолио - современная образовательная технология, в основе которой используется метод аутентичного оценивания результатов образовательной и профессиональной деятельности. Портфолио - систематический и специально организованный сбор доказательств, который служит способом системной рефлексии на собственную деятельность и представления её результатов в одной или более областях для текущей оценки компетентностей или конкурентоспособного выхода на рынок труда.

Метод проблемного изложения - метод, при котором преподаватель, используя самые различные источники и средства, прежде чем излагать материал, ставит проблему, формулирует познавательную задачу, а затем, раскрывая систему доказательств, сравнивая точки зрения, различные подходы, показывает способ решения поставленной задачи. Студенты как бы становятся свидетелями и соучастниками научного поиска[2].

Метод проектов - система обучения, при которой учащиеся приобретают знания и умения в процессе планирования и выполнения постепенно усложняющихся практических заданий-проектов. Работу над проектом начинаем на занятиях, дети продолжают ее дома, а презентация осуществляется на уроке. При представлении проекта оцениваются не столько знания, сколько усилия учащихся (у каждого своя «планка»). Если слабый обучающийся в состоянии изложить результаты совместной работы группы, ответить на вопросы, значит, цель достигнута. В наше время метод проектов стал самым популярным и эффективным в образовании и нацелен на воспитание личности. Естественно, что учителя считают одной из наиболее эффективных форм работы, формирующих личность учащегося, именно метод проектов. В технологии учебного процесса происходит смещение акцентов на самостоятельность, предприимчивость, активность, изобретательность. При обобщении, закреплении и повторении учебного материала, при отработке навыков и умений его практического применения этот метод принадлежит к числу наиболее эффективных.

Проблемно-поисковые методы обучения (усвоение знаний, выработка умений и навыков) осуществляются в процессе частично поисковой или исследовательской деятельности обучаемых; реализуется через словесные, наглядные и практические методы обучения, интерпретированные в ключе постановки и разрешения проблемной ситуации.

Научно-исследовательская работа студентов, встроенная в учебный процесс - такие работы выполняются в соответствии с учебными планами и программами учебных дисциплин в обязательном порядке; к данному виду научно-исследовательской деятельности студентов относится самостоятельное выполнение аудиторных и домашних заданий с элементами научных исследований под методическим руководством преподавателя (подготовка эссе, рефератов, аналитических работ; подготовка отчётов по учебным и производственным практикам, выполнение курсовых и выпускных квалификационных работ, защита диплома); результаты всех видов научно-исследовательской деятельности студентов, встроенной в учебный процесс, подлежат контролю и оценке со стороны преподавателя.

Проблемное обучение - технология, направленная в первую очередь на «возбуждение интереса». Обучение заключается в создании проблемных ситуаций, в осознании и разрешении этих ситуаций в ходе совместной деятельности обучающихся и преподавателя при оптимальной самостоятельности студентов и под общим направляющим руководством преподавателя.

Практико-ориентированные проекты — особенность данного типа проектов состоит в предварительной постановке чётко значимого для студента, имеющего практическое значение результата, выраженного в материальной форме: определение и исправление

поломки двигателя и других частей и механизмов автомобиля (например, у автомехаников). Для данного типа проектов характерен жёсткий контроль со стороны мастера производственного обучения.

Творческие проекты - самые сложные виды проектной деятельности, так как требуют большой подготовки, нет шаблона или алгоритма выполнения. Студентам необходимо изучить большое количество литературы, часто противоречащей друг другу. Преподаватель лишь направляет деятельность учащихся, предлагает статьи, материал, ссылки в интернете. Творческие проекты вызывают максимальную активизацию познавательной деятельности обучаемых, способствуют эффективной выработке навыков и умений работы с документами и материалами, умений анализировать их, делать выводы и обобщения.

Лекция-визуализация. «Лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать», - гласит русская пословица. И мы не можем с ней не согласиться. Принцип наглядности много лет используется в педагогике, он дает возможность «сфотографировать» предлагаемый видеоматериал, что позволяет несколько приблизить теорию и практику преподаваемого материала. Наглядность может быть выражена в разных формах: натуральные материалы, изобразительные (слайды, рисунки, фото), символические (схемы, таблицы). Важно соблюдать: визуальную логику и ритм подачи материала, дозировку, стиль общения [2].

Применение информационных технологий в обучении. Одной из широкомасштабных технологий образования является разработка и создание информационных (компьютерных) технологий. В нашей стране в системе образования идет активное освоение информационных технологий и активные попытки применить их в учебном и образовательном процессах.

Новые информационные технологии - это педагогические технологии сегодняшнего дня, дающие возможность учащимся по-новому представлять изучаемый материал, систематизировать его. Для учителя - это расширение возможности применения на уроке наглядности (или при локальной сети в кабинете, или при помощи мультимедийного проектора) [3].

Новые информационные технологии ведут педагогику к эпохе единого мирового образовательного пространства и единого глобального образовательного сообщества. Целью инновационной деятельности является качественное изменение личности выпускника: отличная профессиональная подготовка, повышение его культурного уровня, умение правильно вести себя в обществе, уметь видеть ситуацию, решать самостоятельно проблемы. Но это станет возможным только при мастерском использовании преподавателями и педагогами тех или иных инновационных методов.

Список использованной литературы:

1. http://ru.wikipedia.org/wiki/ %C8 %ED %ED %EE %E2 %E0 %F6 %E8 %FF
2. http://nsportal.ru/vuz/pedagogicheskie-nauki/library/innovacionnye-metody-obucheniya-novye-puti-razvitiya-vuzovskogo
3. http://nsportal.ru/shkola/administrirovanie-shkoly/library/pedagogicheskie-tekhnologii-v-obrazovatelnom-protsesse
4. Балин А. В. Использование инновационных методов в образовании //Молодой ученый. - 2014. №2. - С. 724-725.

УДК: 159.9:37.038

ПЕДАГОГИКА И СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Сайлаубай Ә.Ж.
студентка группы Ф23-1,
Таразский региональный университет им М.Х.Дулати,
г.Тараз, Казахстан

Таджибаева Ж.С.
магистр педагогических наук,
Таразский региональный университет им М.Х.Дулати,
г.Тараз, Казахстан

Аннотация: В статье рассматривается взаимосвязь между педагогикой и современным образованием. Так же рассматривается влияние современных факторов, таких как мультимедийные технологии,глоболизация и изменение социальных ценностей,на образовательный процесс.Это аннотация полезна для всех кто интересуется современными тенденциями в педагогике и образовании.

Ключевые слова: Современное образование, информационная технология, система дистанционного обучения, мультимедиа, глобализация, педагог.

Annotation: The article examines the relationship between pedagogy and modern education. The influence of modern factors, such as multimedia technologies, globalization and changing social values, on the educational process is also considered. This abstract is useful for anyone interested in modern trends in pedagogy and education.

Key words: Modern education, information technology, distance learning system, multimedia, globalization, teacher.

Республика Казахстан системно работает в сфере высшего образование изменение синхронизированы с иновационными инициативами мирового уровня садиться. Педагогика – это наука о воспитаний и обучении, которая изучает процессы, методы и принципы образования. Она помогает педагогам разрабатывать эфективные стратегии обучения, а также понимать особенности развития личности ребенка. В современном образовании педагогика играет ключевую роль,так как она помогает педагогам разрабатывать инновационные методики и подходы к обучению.Педагогика так же помогает педагогам разрабатывать стратегии обучения, которые помогают ученикам развивать навыки самообразования, критического мышления и адаптаций к изменениям.Таким образом педагогика и современное образование тесно связаны друг с другом и взаимодействуют для обеспечения эффективного обучения и воспитания нового поколения.

Современное образование является одной из ключевых сфер развития общества. Оно отражает потребности и требования современности, а также формирует будущее поколение. Педагогика, как наука об образовании, играет важную роль в этом процессе. В данной статье мы рассмотрим вызовы и преспективы современной педагогики и образования.

Одной из главных проблем для современной педагогики является стримительное развитие информационных технологий и цифровизация общества. Дети и молодежь выросли в цифровой эпохе, поэтому имеют особые потреюности и способы восприятия информаций. Преподавателям необходимо уметь использовать современные технологий в образовательном процессе, чтобы быть более эффективными и привллекательными для

учащихся. Я думаю что, если преподаватель умеет использовать информационных технологий в своем учебном процессе то он эффективно может дать ученику образование.

Каждый ученик уникален и имеет свои особенности и потребности. Поэтому однообразное образование уже неэффективно. Современная педагогика ставит перед собой задачуиндивидуализации образования, стобы каждый ученик мог развиваться в соответствий со своими способностями и интересами. Это требует от педагогов гибкостьи и адаптивности, а также испльзования различных методаов и подходов к обучению. Как нам известно что обучать детей из информационного века очень тяжело. Надо индивидуализировать образования. Индивидуализация образования требует от педагогов гибкости и адаптивности. Они должны быть готовы принимать различные материалы и ресурсы, чтобы ученики могли развиваться в сответствии со своими потребностями. Это может включать в себя работу в малых группах, индивидуальное обучение, использование различных технологий. Надо помнить, сто индивидуалтзация образования не означает отсутствие общих целей и стандартов. Педагоги должны все же помочь ученикам достичь определенных результатов и освоить необходимые знания и навыки. Однако, пути достижения этих целей могут быть разными для каждого ученика.

В современном мире, полном информации и мнений, важно научить усащихся критический мыслить и анализировать информацию. Педагогам необходимо помочь ученикам развивать навыки критического мышления, чтобы они могли самостоятельно оценивать информацию,принимать обоснованные решения и формировать свое собственное мнение. Для развития критического мышления педагоги могут использовать различные методы и подходы. Они могут задавать ученикам открытые вопросы. Проводить дискуссии и дебаты, а также предлагать проектные задания, требующие анализа и оценки информации. Критическое мышление так же требует от педагогов создания поддерживающей и стимулирующей среды. Ученики должны чувствовать свободу высказывать свои мнения и идеи, а также быть готовыми принимать и уважать различные точки зрения.

«Педагог не тот, кто учит, педагог тот, кто чувствует, как ученик учится»

В.Ф.Шаталов

Педагог, должен быть внимательным и чутким к потребностям и интересам каждого ребенка. Он должен уметь находить подход к каждому ученику и создовать учловия для его успешного обучения и развития. Важно, чтобы педагог был готов к постоянному обновлению своих знаний и методов работы. Собвременное общество постоянно меняется. И педагог должен быть готов адаптироваться к новым вызовам и требованиями.

Образованного человека можно узнать издалека. Его слова невелики, он очень сдержан, его поведение уникально. Он всегда спешит помочь другим. Во время разговора нет неуместных слов и жестов. Но бывают случаи, когда эти знания используются не в нужном направлении. Потому что различное ядерное оружие и вредные вещества на земле изготавливаются мастерами своего дела, то есть образованными людьми. Аль-Фараби говорит: «Образование без воспитания – злейший враг человечества». В данный момент я хочу говорить про воспитание ребенка. Воспитание ребенка в современном обществе также требует развития критического мышления. Родители и педагоги должны помочь детям осознать важность анализа информации и принятия обоснованных решений. Для этого родители могут стимулировать у детей интерес к чтению и изучению новой информаций. Они могут задавать вопросы, проводить дискуссии и обсуждения, а также поощрять детей выражать свои мысли и мнения. Кроме того, педагог должен быть примером для детей. Он должен демонстрировать ценности с ними. Глобализация и изменение социальных ценностей так же оказывают влияние на воспитание ребенка в современном обществе.

Педагог должен быть готов к этим изменениями и уметь адаптироваться к новым реалиями. Глобализация приводит к увеличению межкультурного взаимодействия, поэтому педагог должен быть открытым к различными культурам и уметь работать с детьми из разных стран и с разными культурными фонами, он должен учить детей толерантности, уважению и пониманию других культур. Важно, чтобы педагог был готов к диалогу и обсуждению сложных и актуальных тем с детьми. Например, вопросы гендерной равноправности, экологий или межкультурного взаимодействия становятся все более значимыми, и педагог должен быть готов проводить уроки и обсуждения на эти темы. Как мы знаем что в современном мире информационная технология (ИТ) очень важна. И мы должны использовать его в обучений.

Информационная технология (ИТ) – процесс, использующий совокупность средств и методов сбора, обработки и передачи данных для получение информаций нового качества о состоянии объекта, процесса или явления. Внедрение ИКТ в образовательный процесс не столько насущная необходимость, столько осознанный процесс технологизации рутинных процессов с целью высвобождения творческой энергии личности современного общества.

Основной целью педагогов становится не только организация и ведение процесса овладения прочными базовыми знаниями и навыками учебы, на и формирование личности, способной адаптироваться к условиям современной жизни

Информационные образовательные технологий(ИОТ) – все технологии в сфере образования, специальные технические информационные средства для достижение педагогических целей. С позиций инфомационного подхода любая педагогическая технология может быть названа информационной, т.к сущность процесса обучения составляет движение и преобразование информаций. Мы и можем использовать мультимедиа в образований. Мультимедиа представляют собой компьютерные средства создания, хранения, обработки и воспроизведения в оцифриванном виде информации разных типов: текста, рисунков, схем, таблиц, диаграмм, фотографии, видео и аудио фрагментов. Использование мультимедиа в образовании имеет насколько преимуществ:

- Визуализация
- Интерактивность
- Доступность
- Мотивация
- Разнообразие форматов

Использование мультимедиа в образовании позволяет создавать интерактивные уроки и задания, которые мотивирует студентов к активному участию в процессе обучения. Например, использование видеороликов, интерактивных симуляции или виртуальных экскурсии позволяет студентам погрузиться в изучаемую тему и лучше понять ее. Кроме того, мультимедиа делает образование более доступным. С помощью онлайн-курсов , видеолекций и других мультимедийных материалов студенты могут учиться в любое время и любом месте, имея доступ к образовательным ракурсам через интернет. Это особенно важно для людей, которые не имеют возможности посещять традиционные учебные заведения из-за географического расстояния или других ограничении.

Педагог играет важную роль в использовании мультимедиа в образовании. Он должен умет правильно выбирать и организовать мультмедийные материалы, а также активно включать студентов в процесс обучения. Таким образом, использование мультимедиа в образовании может быть очень полезным инструментом, который способствует активному и эффективному обучению студентов. Необходимо учитывать ограничение и требование, чтобы достичь наилучших результатов образовательном процессе, а педагог играет важную роль.

Однако, необходимо учитывать, сто использование мультимедиа в образовании требует соответствующего оборудования и доступа к интернету. Также важно сбалансировать использование мультимедиа с другими методами обучения для достижения наилучших результатов.

Также мультимедийные технологии могут быть использованы:

- Для обозначения темы занятие или задания;
- Как сопровождение объяснения учителя;
- Как информационно-обучающее пособие;
- Для контроля знаний.
- Цель использование ИКТ в учебном процессе:
- Демонстрация;
- Дифференцированное обучение;
- Создание проблемных ситуаций;
- Привлечение внимания учащихся.

При переходе к новым формам обучения, использующим сетевые технологий, возникает тенденция – орентироваться на сеть распределенных образовательных ресурсов нового поколения, которые могут применяться в режиме коллективного доступа многих учебных заведений к единым образовательными ресурсами по сети Интернет.

В середине XX века в передовых странах мира созрели условия для новой технологий образования – системы дистанционного обучения (ДО). Аудиовизуальные средства, телевидение, видеотехника, компьютеры, интернет, новые технологий записи и хранения информации в виде баз данных – все это позволило обогатит довольно однообразную палитру обучающих средств. Эти новые средства педагогический коммуникации используются в США, Японии, странах Западной Европы как школах, так и высших учебних заведениях для обучения взрослых.

Если в качестве признака информационных технологий выбрать инструменты, с помощью которых проводиться обработка информации , то можно выделить следующие этапы ее развития:

1-этап «ручная» информационная технология;

2-этап «механическая» технология, оснащенная пишущей машинки, телефоном, диктофоном;

3-этап «электрическая» технология, инструментарии – большие ЭВМ и соответствующее программное обеспечение, электрические пишущие машинки, ксероксы, портативные диктофоны;

4-этап «электронная» технология, инструментарии – большие ЭВМ автоматизированные системы управления и информационно-поисковые системы;

5-этап «компьютерная» («новая») технология;

6-этап «сетевая технология» (использование глобальных и локальных компьютерных сетей).

Изменение социальных ценностей так же требует от педагога гибкости и готовности к новым подходам в воспитаний. Например, сегодня большое значение придается развитию эмоционального интеллекта и межличностными навыками, поэтому педагог должен быть готов помочь детям развивать эти навыки.

В заключении хочу выражать свою статью что использование мультимедиа и информационных технологии в образовании может быть очень полезным и эффективным инструментом для обучение студентов. Визуализация, интерактивность, доступность, мотивация и разнообразные форматов делают мультимедиа привлекательным и эффективном средством обучения. Однако, необходимо учитывать ограничения и требования, связанные с использованием мультимедиа, чтобы достичь наилучших

результатов в образовательном процессе. Использование мультимедиа позволяет создавать интерактивные уроки и задания, делая обучение более интересным и мотивирующим. В целом использование мультимедиа в образовании может значительно улучшить качество обучения и развитие навыков самостоятельного мышления у студентов.

Список использованной литературы:

1. В.К.Омарова «Инновационные подходы в образовании», г. Алматы 2014. – 136 с.
2. В.К.Омарова «Инновационные подходы в образовании», г. Алматы 2014 – 93 с.
3. Шевчук Е.В., Кольева Н.С «Современные технологии в педагогическом образовании», г. Алматы 2014 – 39 с.
4. Иванова Н.А., Петрова Е.В., Сидрова О.И «Современные подходы к воспитанию и обучению» 120с
5. Х.Н.Дмитртевна «Теоретические основы профессиональной подготовки учителя», г. Алматы 1998 – 41 с.
6. Казахстанский Национальный Педагогический Университет имени Абая «Педагогика» г. Алматы 2003 – 108 с.
7. А.Кусаинов «Качество образования в мире и в Казахстане» г.Алматы 2013 – 38с

УДК 373.2

FORMATION OF A SUBJECT-SPATIAL ENVIRONMENT FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN PRESCHOOL ORGANIZATIONS

Abdrakhman S.B.
master of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer
M.Kh.Dulaty Taraz Regional University
salida_92_16@mail.ru

Abstract: The article presents the implementation of the special educational needs of preschool children with various developmental characteristics. With the help of a subject-based developmental environment, preschoolers with special educational needs develop deficit functions, and also develop the potential for successful mastery of educational programs.

Keywords: subject-developing environment, children with special educational needs, inclusion, preschool educational organization.

An individual approach for children with disabilities in a preschool educational organization implies the creation of special learning and upbringing conditions. It is necessary to take into account the needs and capabilities of the child. The development of inclusive education provides a "barrier-free environment", accessibility, and equal rights for children with special educational needs. Taking into account the state mandatory standard of preschool education, it is necessary to create an environment adequate to general and special educational needs, physically and emotionally comfortable for a child with special educational needs, open to his parents (legal representatives); guaranteeing the preservation and strengthening of the physical and psychological health of students (pupils). [6] Thus, it promotes social adaptation, communication of children in an inclusive educational environment.

The subject-spatial environment is a set of special conditions for the comprehensive development of a child in all educational fields, compensates for the child's deficits, and is a socio-cultural and correctional guide.[1] In other words, "the developing subject-spatial environment is

educational equipment, materials, furniture, etc. specific to each Program of the Organization (group), in combination with certain principles of dividing the space of the Organization (group)."[5]

The subject-spatial developing environment in a preschool organization creates opportunities for expanding the experience of emotional and practical interaction of a preschooler with adults and peers in the most important areas of life for a child, promotes the inclusion in active cognitive activity of all children of the group at the same time (normally developing and children with special educational needs). In it, children can realize their abilities. The environment stimulates the development of independence, initiative, helps to establish a sense of self-confidence. This creates a balance in the children's team. [4] When creating a special educational subject-spatial environment in an inclusive group, both general developmental disabilities and psychophysical characteristics peculiar only to a certain category of children with special educational needs, as well as the individual needs of the child, are taken into account. [2] The subject-spatial educational environment in a preschool institution assumes saturation, accessibility, multifunctionality, safety, variability of health-saving technologies in terms of content and necessarily implements correctional and developmental tasks.

Features of the subject-spatial environment for children with special educational needs in the conditions of the state mandatory standard. The requirements for the general education program, the conditions for its implementation and the results are outlined in the state mandatory standards of preschool education.

One of the conditions for the implementation of the general education program in the organization is the formation of a developing subject-spatial environment and the performance of its following functions: the implementation of various educational programs taking into account the application of inclusive education, as well as national cultural, climatic and other conditions; the organization of the educational potential of the preschool organization space and materials, equipment and inventory for the development of preschool children, protecting and strengthening their health, taking into account the individual characteristics of children and correcting their development; realization of children's motor activity, opportunities for communication and joint activities of children and adults, as well as opportunities for privacy. [5] A well-organized subject-spatial environment contributes to the comprehensive and effective development of a child with special educational needs surrounded by normally developing children. With the help of a properly organized educational zone, children easily adapt, assimilate program material, and also become involved in independence. The subject-spatial development environment for children with special educational needs should correspond to the functions: educational, developing, educating, stimulating, communicative. The subject-spatial environment in the inclusive preschool group must comply with the educational standard, provide personality-oriented and differentiated approaches, as well as general pedagogical requirements. [2]

In order to organize a special educational environment in an inclusive group in a preschool institution, it is necessary to rely on the basics of correctional pedagogy and include:

- Correctional and developmental zone for individual and subgroup work with children with special educational needs;
- Corners of solitude (to relieve emotional stress);
- Sensory fullness;
- Speech center (a zone for the development of proper articulation and automation of sounds, the development of proper speech exhalation);
- A zone for constructive activity;
- "Talking walls" (a specially designed visual environment in an office or group for the development of speech, spatial and mathematical representations, as well as repetition and consolidation of lexical topics);
- Information and educational technologies (for example, the NAURASH laboratory, a projector for using presentations and training programs);

- A zone for physical and motor activity.

In accordance with age indicators, the content of the subject-spatial environment should change and replenish, namely, be not only developing, but also developing with children. The subject content of the educational space should convey to preschoolers social and informative content about the world around them. Toys and didactic content should be made diverse and meaningful, and accessibility should be ensured. The subject-spatial environment of a preschool institution is a flexible zoning for children to freely choose different types of activities (play, independent, directly educational), including correctional. Depending on the educational tasks that arise (for example, conducting thematic classes, improvised independent play, joint activities with correctional teachers), the space involves transformation and must be mobile for full functioning. [3] Subject content and content in accordance with the state mandatory standards of preschool education, it is advisable to classify and group into functional modules based on all areas of educational fields. This approach to the organization of the educational environment allows for rational use of space, and also solves the diverse needs of children with disabilities of various nosological groups. The availability of a list of didactic and game materials takes into account the inclusive aspect for correcting difficulties, disorders and deviations in the development of children. The game and didactic material should be completed taking into account the principles of: safety, development (taking into account the zone of immediate development), compliance (special and individual characteristics of the child, age indicators). Such a harmonious use of the subject-spatial environment will help to make educational and correctional processes more interesting, forms of work with children variable, and increase the effectiveness of preschool education. [5]

The subject-spatial educational environment in the office of a defectologist teacher. In accordance with the state mandatory standard of preschool education, the age and individual psychophysical characteristics of children with special educational needs who need the help of a defectologist teacher and taking into account the directions of correctional work, the developing environments that can be organized in the office are indicated:

- sensory;
- educational and educational;
- construction area;
- game room (including games on the carpet);
- an area for playing with sand (including on a light table), natural material.

Since the leading activity of preschoolers is play, it is necessary to visually, colorfully and informatively design the educational environment. As a result, the educational space allows children to overcome the psychological and emotional stress directly related to the individual characteristics of a child with special educational needs. Children with special educational needs need a comfortable natural environment that stimulates comprehensive development. A properly created subject-spatial environment, an integrated approach of all participants in the educational process in a preschool institution contribute to the further adaptation and socialization of children, preparing children for school, and the success of children's assimilation of adapted educational programs.

Список использованной литературы:

1. Волосовец Т.В. Разработка спецификаций развивающей предметно-пространственной среды дошкольной образовательной организации в соответствии с ФГОС дошкольного образования [электронный ресурс] //URL: http://goo.gl/VhpiUr (дата обращения: 22.09.2020)

2. Организация специальных образовательных условий для детей с ограниченными возможностями здоровья в общеобразовательных учреждениях: Методические рекомендации /Отв. ред. С.В. Алехина.[электронный ресурс] — М.: МГППУ,

2012.URL: https://www.studmed.ru/alehina-s-v-red-organizaciya-specialnyhobrazovatelnyh-usloviy-dlya-detey-s-ogranichennymi-vozmozhnostyamizdorovya-v-obscheobrazovatelnyh-uchrezhdeniyah_73d658756fb.html (дата обращения: 24.09.2020)

3. ОТ РОЖДЕНИЯ ДО ШКОЛЫ. Примерная общеобразовательная программа дошкольного образования / Под ред. Н. Е. Вераксы, Т. С. Комаровой, М. А. Васильевой. — М.: МОЗАИКА СИНТЕЗ, 2014. — 368 с.
4. Нищева Н. В.Организация коррекционно-развивающей работы в младшей логопедической группе детского сада. — СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2004. — 120 с. + цв. вкл. 96 с.
5. Карабанова О.А., Алиева Э.Ф., Радионова О.Р., Рабинович П.Д., Марич Е.М. Организация развивающей предметно-пространственной среды в соответствии с федеральным государственным образовательным стандартом дошкольного образования. Методические рекомендации для педагогических работников дошкольных образовательных организаций и родителей детей дошкольного возраста / О.А. Карабанова, Э.Ф. Алиева, О.Р. Радионова, П.Д. Рабинович, Е.М. Марич. – М.: Федеральный институт развития образования, 2014. – 96 с.
6. Об утверждении государственных общеобязательных стандартов дошкольного воспитания и обучения, начального, основного среднего и общего среднего, технического и профессионального, послесреднего образования.
7. Приказ Министра просвещения Республики Казахстан от 3 августа 2022 года № 348. Зарегистрирован в Министерстве юстиции Республики Казахстан 5 августа 2022 года № 29031.

ӘОЖ: 373.6

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ОНЫҢ БІЛІМ БЕРУДЕГІ РӨЛІ

Назар Д.Н.
7М01104 – «Педагогикалық өлшемдер» білім беру бағдарламасының магистранты,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Аннотация: Бұл жұмыс жасанды интеллект (AIA) қосымшаларының білім берудегі әсерін талдауға бағытталған. AI қолданбалары оқуға қолжетімділікті жеңілдете отырып, заманауи білім беру мәселелерінің таралуынан туындаған мәселелерді шешуде маңызды рөл атқарады. Олардың әлеуметтік роботтарды (SR), ақылды оқыту жүйелерін (SL) және интеллектуалды оқыту жүйелерін (ITS) дамытуға қосқан үлестеріне ерекше назар аударылады. Зерттеуде оқытудың озық әдістерін білім беру үдерісіне енгізу қажеттілігі көрсетілген.

Аннотация: Целью данной статьи является анализ влияния приложений искусственного интеллекта (AIA) на образование. Приложения искусственного интеллекта играют важную роль в решении проблем, связанных с распространением современного образования, облегчая доступ к обучению. Особое внимание уделено их вкладу в разработку социальных роботов (CP), интеллектуальных систем обучения (SL) и интеллектуальных систем обучения (ИТС). Исследование показывает необходимость внедрения в учебный процесс передовых методов обучения.

Annotation: This paper aims to analyze the impact of artificial intelligence (AIA) applications in education. AI applications play an important role in solving the problems posed by the proliferation of modern education by facilitating access to learning. Special attention is paid to

their contributions to the development of social robots (SR), intelligent learning systems (SL) and intelligent learning systems (ITS). The study shows the need to introduce advanced teaching methods into the educational process.

Кілт сөздер: жасанды интеллект (AI); әлеуметтік роботтар (SR); интеллектуалды оқыту (SL); интеллектуалды оқыту жүйесі (ITS); білім беру (E).

Білім – басқа секторлармен тығыз байланысты және оларға айтарлықтай әсер ететін қоғамның негізгі элементі. Бұл білім беруді халықтың барлық топтары үшін ешбір кедергісіз қажет етеді. Бұл сектордың маңыздылығының мысалы - көптеген зерттеушілердің назарын аударған COVID-19 пандемиясы кезінде туындаған қиындықтарға жауап беруі. Білім берудегі әлеуметтік мәселелер тек пандемиямен ғана шектелмейтінін атап өткен жөн; Білімге қол жеткізу мәселелері, оқу орындарына барудағы қиындықтар және қаржылық кедергілер тұрақты қиындықтар болып табылады. Бұл мәселелерді шешудің көптеген тәсілдері болғанымен, бұл зерттеу жасанды интеллекттен (AI) келетін технологиялық шешімдерге бағытталған.

Жасанды интеллект қазірдің өзінде қоғамның барлық аспектілеріне өзгерістер енгізуде, ал білім беру де ерекшелік емес. Сингапур, Малайзия және Оңтүстік Корея сияқты елдер білім беру жүйесіне технологияны енгізіп үлгерді. Білім саласының болашағы жаңа мүмкіндіктер мен заманауи мәселелердің шешімін аша отырып, технологиялық прогресспен тығыз байланысты болуы әбден мүмкін. AI секторы экономика, саясаттану, әскери кеңес беру, қауіпсіздік және, әрине, білім беруді қоса алғанда, әртүрлі сала мамандарының назарын аударады.

Бұл зерттеу оқыту жүйесін (TS), әлеуметтік роботтарды (SR) және смарт оқытуды (SL) қамтитын білім беруде жасанды интеллектті (AI) пайдалануды талдауға бағытталған. Ол келесі негізгі сұрақтарды зерттеуге бағытталған:

1. Жасанды интеллекттің оқуға және жалпы білім беруге қосқан үлесі қандай?
2. AI білім беру секторында кездесетін қиындықтарды жеңу үшін тиімді шешімдер ұсына ала ма?
3. Интеллект білімнің сапасы мен қолжетімділігіне қаншалықты оң әсер етеді?

Жасанды интеллект (AI) сана мен эмоциялармен бірге жүретін адамдардың немесе жануарлардың табиғи интеллектінен айырмашылығы, машиналар арқылы көрсетілетін интеллектті білдіреді. «Жасанды интеллект» терминін 1955 жылы Джон МакКарти енгізді, ол оны машинаның адам көрсеткен жағдайда интеллектуалды деп саналатын мінез-құлықты көрсету қабілеті ретінде анықтады.

Алан Тьюринг өз кезегінде 1950 жылы компьютерлер болашақта адамдар сияқты ойлай алады деген идеяны алға тартты. Ол машиналар адамның ұтымды түсінігінен тыс есептеулерді жасай алады деп ұсынды. Жасанды интеллектке қатысты негізгі мәселе - компьютерлер жұмыс істейтін екілік есептеулерді қалай түсіндіруге және адамдар түсінетін мағынаны жасау үшін пайдалануға болады [1].

Жасанды интеллекттегі (AI) бастапқы эксперименттер ойын ойнауға және адамның логикалық немесе ұтымды ойлауына еліктейтін теоремаларды дәлелдеуге арналған компьютерлік бағдарламаларды жасауды қамтыды. AI көбінесе адамдарға ұқсас когнитивті функцияларды орындауға қабілетті машиналармен байланысты, мысалы, мәселелерді шешу және оқу. Жасанды агент - қоршаған ортаны талдайтын және белгілі бір мақсатқа жету үшін шешім қабылдайтын құрылғы [2].

Уақыт өте келе, AI дамыған сайын, бұрын интеллект қажет деп есептелген тапсырмалар көбінесе AI санатынан алынып тасталады және жалпы технология саласына ауысады. Мысалы, AI дамуының арқасында адамның сөзін түсінуге қабілетті жетілдірілген машиналар әдеттегідей болды [3].

AI зерттеуінің негізгі мақсаттарына білімді ұсыну, пайымдау, жоспарлау, оқу, тілді өңдеу және нысанды манипуляциялау кіреді. Осы мақсаттарға жету үшін статистикалық модельдеу және есептеу интеллект сияқты әртүрлі тәсілдер қолданылады. AI тек информатикаға әсер етіп қоймайды, сонымен қатар математика, инженерия, лингвистика және басқа да көптеген салаларда назар аударады [4].

Пәнаралық сипатына байланысты AI сарапшылары саланың кең ауқымы мен әртүрлілігін көрсететін оның нақты анықтамасы мен түсінігіне қатысты консенсус жоқ [5].

Бұл зерттеу алға жылжыған сайын, жасанды интеллекттің (AI) әртүрлі салаларда көптеген әлеуетті қолданбалары бар екені анық бола бастады. Ол шешім қабылдауды жақсартуға көмектеседі, ойын және басқа салаларда қолданбаларды табады және білім беру мен оқытуда өзінің қатысуын кеңейтеді. АИ жоғары білім беру жүйесіне қазірдің өзінде енгізіліп жатқаны атап өтілді, бірақ көптеген мұғалімдер оның мәнін, ауқымын және мүмкіндіктерін әлі де жеткілікті түрде білмейді.

Педагогтардың білім беру саласында жасанды интеллектті қолдану туралы хабардарлығының жеткіліксіздігінің анықталған мәселесін ескере отырып, бұл зерттеу білім беруде АИ-ны қолдануды терең талдауға, оның ауқымы мен оқыту үдерістеріне әсерін зерттеуге және оқыту үдерісіне ықпалын жасауға бағытталған. білім беру жүйесі [6].

Білім беру жүйесі

Интеллектуалды оқыту жүйесі (ITS) – оқушылардың білімін бағалау үшін ақпаратпен әрекеттесетін жетілдірілген білім беру жүйесі. Бұл жүйе мұғалімнің рөліне ұқсас, әрбір оқушының жеке деңгейлері мен қажеттіліктеріне бейімделген білім берудің күрделі құралы болып табылады.

ITS жұмысы бастапқы дайындықты және мысалдар арқылы теориялық материалды ұсынуды қамтиды. Содан кейін жүйе оқушыларға сұрақтар қояды, олардың жауаптарын талдай отырып, олардың білім деңгейін анықтайды. Бұл талдау жүйеге келесі оқушыға қандай жаңа материалдар мен сұрақтар ұсыну керектігін шешуге көмектеседі. Сонымен қатар, оқушылар белгілі бір білім саласындағы мәселелерді шешуге көмектесу үшін жүйе жауап бере алатын сұрақтар қоя алады. Осылайша, ITS оқушының жеке деңгейде оқуына қолдау көрсететін жекелендірілген тәрбиеші ретінде әрекет етеді [7].

Зерттеушілер әртүрлі пәндерді, соның ішінде есептерді шешуді, физиканы, математиканы және грамматиканы үйрететін озық ITS әзірлеуге көп көңіл бөлді. Зияткерлік оқыту жүйесінің тиімді жұмыс істеуі үшін келесі компоненттер қажет:

1. Пәннің мазмұнын, оқыту әдістерін, жиі кездесетін қате түсініктерді және оқушының ықтимал қателіктерін терең түсіну.

2. Жүйенің оқушылармен қарым-қатынас жасау процесінде жинақталатын тәжірибесі, оның ішінде оқушылардың қателері, олардың оқу әрекеті және олар туралы жалпы мәліметтер туралы білім.

3. Оқушылардың білім беру мақсаттарына жету үшін қажетті тақырыптардағы артықшылықтар мен басымдықтарды, сондай-ақ жүйені пайдалану шығындарын ескеру.

4. Оқыту үдерісін одан әрі жетілдіру үшін оқушылардың жүйемен өзара әрекеттесуін бақылау және тест нәтижелерін талдау.

Зияткерлік оқыту жүйесінің (ITS) жұмысының нәтижелері бойынша оқу материалдары, есептер жауаптары, қажетті тесттер, сонымен қатар ата-аналар мен мұғалімдерге арналған есептер берілген. ITS құру процесі төрт негізгі кезеңді қамтиды: қажеттіліктерді бағалау, когнитивтік тапсырманы талдау, оқу модулін әзірлеу және оны бағалау.

Бірінші кезең оқушылардың қажеттіліктерін талдауды, сарапшылармен немесе нұсқаушылармен кеңесуді және оқушылардың, сарапшылардың білімдерін және пәндік саланың ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту әдістерін әзірлеуді қамтиды. Ол оқу

мақсаттарын, қалаған нәтижелерді, оқу жоспарының құрылымын және оқу мақсаттарын анықтауды ескереді және тапсырмаларды орындау және жүйемен өзара әрекеттесу кезінде оқушылардың мінез-құлқын болжайды.

Екінші кезең, когнитивтік тапсырманы талдау, оқыту талаптарына сәйкес келетін дәл есептеу моделін құру үшін жүйені бағдарламалауды қамтиды. Ол үшін сарапшылармен сұхбат алу, ой экспериментін зерттеу және оқу әрекетін бақылау сияқты әдістер қолданылады.

Үшінші кезең – оқытудың тиімді ортасын құруды қамтитын оқыту модулін әзірлеу.

Соңғы кезеңде эксперименттік тестілеуді, қалыптастырушы бағалауды, параметрлік зерттеулерді және қорытынды бағалауды қамтитын бағалау процестері өтеді [8].

Smart оқыту (SL) – оқу процесін жеңілдету үшін білім беру ортасында смарт құрылғылар мен технологияларды әзірлеу және пайдаланумен байланысты бағыт. Технологияға негізделген оқыту деп те аталатын бұл тұжырымдама оқу барысында білімді іздеуді, коммуникацияны, бағалауды және білдіруді жақсартуға арналған әртүрлі құралдар мен әдістерді қамтиды.

Әртүрлі саладағы зерттеушілер SL туралы әртүрлі көзқарастарға ие. Кейбіреулер оны контекстке сезімтал және әмбебап деп санайды, ал басқалары технологиялық инфрақұрылымға екінші маңыздылықты ауыстыра отырып, мазмұн мен оқушылардың назарын аударудың маңыздылығын атап көрсетеді. Технология оқытуда басты рөл атқарса да, тек смарт құрылғыларға ғана емес, мазмұнға және оқушыларға назар аудару керек деп есептеледі. RL әмбебап және әлеуметтік оқытудың артықшылықтарын біріктіреді, ол технологиялық және оқу қажеттіліктерін қанағаттандыратын білім алушыға және қызмет көрсетуге бағытталған білім беру парадигмасын білдіреді.

Білім беру мекемесінің мақсаты контекстік, дербестендірілген және икемді оқытуға баса назар аудара отырып, білім беру үдерісінің барлық кезеңінде оқу сапасы мен оқушылардың үлгерімін арттыру болып табылады. Бұл фокус кез келген жерде, кез келген уақытта жекелендірілген, икемді және бірлескен оқу мүмкіндіктерін қамтамасыз ету арқылы оқушылардың интеллектін және олардың нақты әлемдегі мәселелерді шешу қабілетін дамытуға қолдау көрсетеді.

Білім беруде смарт технологияларды енгізу оқыту мен оқу әдістерін өзгертуді көздейді, технологияны оқу мақсаттарымен біріктірудің жаңа педагогикалық тәсілдерін талап етеді.

Смарт оқыту (SL) ынталандырушы, өзін-өзі басқаратын, бейімделетін, технологияға біріктірілген және ресурстарға негізделген оқу тәжірибесін жасау үшін озық технологиялар мен жасанды интеллектті пайдаланумен сипатталады. Басқа зерттеулерде SL білім мазмұны мен қолданылуына баса назар аудара отырып, формальды және бейресми оқыту, жекелендіру және орналасу, әлеуметтік және бірлескен оқыту элементтерін біріктіретінін көрсетеді.

SL оқушыларға кең ауқымды функциялар мен мүмкіндіктерді қамтамасыз ететін смарт технологиялар мен енгізілген жасанды интеллект арқылы оқу мүмкіндігін береді. Бұл оқу нәтижелерінің жақсаруына әкеледі, өйткені оқушылар контекстендірілген және жекелендірілген оқытуға қол жеткізе алады, бұл олардың интеллектін дамытады және нақты өмірлік жағдайларда проблемаларды шешу дағдыларын жақсартады. SL оқушыларға икемді түрде, кез келген жерде және кез келген уақытта оқуға мүмкіндік береді, бұл бірлескен және интерактивті оқу ортасына ықпал етеді [9].

Жасанды интеллектті (AI) пайдалану көптеген салаларда, соның ішінде соңғы жылдары технологияға қызығушылық артқан білім беруде айтарлықтай өсті. IT-технологиялар және олардың қолданулары оқу үдерісінде негізгі орынға айналуда. Білім беру секторы AI-ны белсенді түрде біріктіруде, оны оқу мен оқытуда қолдануды кеңейтуде.

2018 Horizon есебіне сәйкес, 2018 және 2022 жылдар аралығында білім беруде AI пайдалану 43%-ға артады деп күтілуде, ал AI-ны қабылдау өсімі бұрын болжанғаннан да жоғары болады деп күтілуде.

Білім беру саласындағы AI маңыздылығы даусыз және оның білім берудің болашағындағы рөлін бағаламау мүмкін емес. Білім беру AI-мен байланысты инновацияларды қамтитынымен, көптеген педагогтар оның мүмкіндіктері мен қолданбалары туралы әлі толық хабардар емес. Білім беруде AI пайдалану сөзсіз және мұғалімдерге білім беру мақсаттарына жетуде қолдау көрсетуге бағытталған. Дегенмен, AI білімге қалай әсер ететіні туралы мәселе ашық күйінде қалады және одан әрі зерттеуді қажет етеді.

Жасанды интеллект (AI) - жаңа үлгілерді жасау немесе шешім қабылдау үшін үлгіні тануға, болжауға және өзін-өзі үйренуге қабілетті бағдарламалық қамтамасыз етуді қамтитын машиналық оқыту саласы. Басқаша айтқанда, AI бастапқы бағдарламада болмаған өзгермелі жағдайларға бейімделу және жауап беру мүмкіндігіне ие. Бұл қабілет белгілі бір мақсаттарға жету үшін мінез-құлқын бағыттайтын рационалды агенттер арқылы жүзеге асырылады.

«Рационалды агент» термині әртүрлі салаларда, соның ішінде ойын теориясы, экономика және шешім теориясында қолданылған. Ол қол жетімді баламалардың арасында ең жақсы нәтижелерге әкелетін әрекеттерді іздейтін нақты анықталған қалаулары бар субъектілерге қатысты. Зерттеулер көрсеткендей, оқыту процесі ынтымақтастық және өзара әрекеттесу сияқты әлеуметтік аспектілерді қамтиды, олар да АИ дамыту үшін маңызды.

Білім берудегі жасанды интеллекттің (AI) рөлі оқыту, коммуникация, талдау, бағалау және үдерістерді басқарудағы интеллектуалды әдістердің кең ауқымын қамтиды. AI технологиялары мұғалімдерге де, оқушыларға де қажет тапсырмаларды орындай алады және пайдаланушы тілін түсінікті және мағыналы ететіндей тиімді қарым-қатынас жасай білуі керек.

Білім беруде AI қолданудың маңызы зор. Ол оқыту мен оқуды жаңа технологиялармен және процедуралармен байытады, білім беру мәселелерінің кең ауқымын зерттеу үшін әртүрлі пәндердің зерттеушілерін біріктіреді. АИ және оның білім берудегі рөлі пәнаралық және дәстүрлі білім беруден тыс көптеген мәселелерді AI көмегімен тиімді шешуге болады. Мысалы, оқушылар оқу мақсаттарына сәйкес оқу немесе қарым-қатынас жасау үшін қажетті AI технологиясын пайдалана отырып, сыныптарға физикалық қолжетімділік жоқ жерлерде оқуға қол жеткізе алады.

Жалпы, басқа секторлар сияқты білімге де заманауи технологиялар әсер етеді және AI бұл процестің негізгі элементі болып табылады. Сабақтарға қолжетімділік, сапалы мазмұн, сарапшы мұғалімдердің жетіспеушілігі және т.б. проблемаларды білім берудегі AI көмегімен шешуге болады. COVID-19 пандемиясы кезінде оқу орындарының жабылуы AI айтарлықтай қолдау көрсете алатын жағдайдың мысалы болып табылады.

Жасанды интеллект (AI) технологияларын қолдану білім беру саласына айтарлықтай әсер етті. Әртүрлі білім беру мәселелерін шешуде АИ қажеттілігі мен пайдалылығы кеңінен мойындалуда. Қорытындылай келе, мақалада қойылған сұрақтарға келесідей жауап беруге болады:

1. AI білім беру саласында қандай рөл атқарады?
2. AI біліммен байланысты қиындықтарды тиімді шеше алады ма?
3. AI білім беруге оң үлес қосады ма?

AI білім берудегі рөлі қандай?

Жасанды интеллект (AI) білім беру саласында маңызды рөл атқарды, ол COVID-19 пандемиясымен айтарлықтай жақсарды. Бұл білім беру секторында AI қабылдауды және біріктіруді жеделдетуге көмектесті. AI білім беруде көптеген функцияларды орындайды, соның ішінде қол жетімділікті қамтамасыз ету және мұғалімдер мен оқушылар арасындағы байланысты жақсарту. Ол әрбір оқушының білім беру процесі оның біліміне, оқу жылдамдығына және оқу мақсаттарына бейімделетін жекелендіру элементін енгізу арқылы оқытудағы тенденцияларды өзгертті. Дәстүрлі әдістерден айырмашылығы, AI әлсіз жерлерді анықтау және жақсарту үшін қызықты және пайдалы курстарды ұсыну үшін әрбір оқушының оқу тарихын талдайды.

Білім берудегі AI-ның тағы бір маңызды рөлі - бұл чат-боттар немесе әлеуметтік роботтар (SR) сияқты сыныптан тыс оқу. AI оқушыларға қосымша қолдау көрсетеді, мұғалімдерге түсетін жүктемені азайтады және кез келген уақытта, кез келген жерде оқуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ AI оқушылардың қажеттіліктеріне жауап беруді жеңілдетеді, олардың оқу қажеттіліктерін тиімдірек және икемді түрде қанағаттандырады.

Жасанды интеллект (AI) қайталанатын және жиі қойылатын сұрақтарға жауап беру тапсырмасын тиімді орындап, жауаптарды күту уақытын едәуір қысқартады және ақпаратты алудағы кідірістерге байланысты көңілсіздікті азайтады. Чат-боттар сияқты AI-мен жұмыс істейтін құралдар енді жалпы сұрақтар мен сұрауларға жылдам жауап бере алады, оқытушылар мен әкімшілік қызметкерлерге түсетін жүктемені азайтады, сондай-ақ оқушылар мен басқа мүдделі тараптардың күту уақытын қысқартады.

Дегенмен, осы артықшылықтарға қарамастан, білім беруде AI-ны қолдану оқушылар мен мұғалімдердің тікелей өзара әрекеттесу деңгейін төмендетуі мүмкін. Бұл физикалық ортада оқу тәжірибесінің төмендеуіне немесе болмауына әкелуі мүмкін, бұл айтарлықтай кемшілік және қосымша зерттеуді қажет етеді. Оқытудың толық әлеуетін жүзеге асыру үшін оқыту процесінде технологияны пайдалану мен жеке байланыс пен өзара әрекеттесу арасында тепе-теңдік болуы керек.

AI білім беру мәселелерін шешуді қамтамасыз ете ме?

Білім беру саласындағы қиындықтардың екі негізгі түрі бар: академиялық және әкімшілік. Жасанды интеллект және автоматтандырылған шешімдер (AIA) әкімшілік және академиялық қызметкерлердің жұмысын жеңілдете отырып, осы мәселелерді шешуге айтарлықтай көмек көрсетеді. Құжаттарды басқару және қабылдау сияқты әкімшілік салаларда AI пайдалану жұмыс жүктемесін азайтуға және күнделікті тапсырмаларды жеңілдетуге көмектеседі. Сол сияқты, академиялық секторда AI тапсырмаларды қарау, емтихан бағасын қою, сабаққа қатысуды бақылау және академиялық жазбаларды жүргізу сияқты процестерді автоматтандыру арқылы қызметкерлердің тиімділігін арттырады.

Қиындықтардың екі категориясы да автоматтандыру мен интеллектуалды технологияларды енгізу арқылы айтарлықтай жеңілдетілген. Оқушының көзқарасы бойынша, олардың жеке білім деңгейі мен интеллектуалдық қабілеттеріне бейімделген білім мен оқытуға қол жеткізу негізгі мәселелер болып табылады. AI қол жетімді және жекелендірілген білім беру тәжірибесі үшін құралдар беру арқылы осы мәселелерді шешуге көмектеседі.

AI білім берудің пайдасы бар ма?

Жауап: Иә. «Иә» деген жауап жасанды интеллект (AI) алғашқы екі сұрақта сипатталған рөлдерді орындап қана қоймай, білімге басқа жолдармен көптеген артықшылықтар әкелетінін растайды. Мысалы, ұшақта ұшуды үйрену кітаптар мен лекциялардан теориялық біліммен қатар практикалық тәжірибені де қажет етеді. AI және автоматтандырылған шешімдер (AIA) виртуалды орталар мен модельдеулерді құру арқылы қажетті практикалық тәжірибені қамтамасыз етеді және оларға нақты өмірлік жағдайлар мен жағдайларды модельдеуге мүмкіндік береді.

Химия және физика сияқты эксперименттік ғылымдарда AI адам өміріне қауіп төндірмей эксперименттерді жүргізуге мүмкіндік береді. Медицинада AI оқушыларға адам денесінің функциялары мен анатомиясын дәстүрлі оқыту әдістеріне қарағанда оңай және көрнекі түрде үйренуге көмектесетін анимациялар мен виртуалды кескіндерді жасау үшін қолданылады.

Сонымен қатар, COVID-19 пандемиясы кезінде AI оқу процесін қолдау үшін инновациялық шешімдерді ұсына отырып, білім берудегі маңызды артықшылықтарын көрсетті. Жасанды интеллекттің арқасында білім мен оқу пандемия тудырған қиындықтарға қарамастан бейімделіп, жалғастыра алды.

Қорытындылай келе, жасанды интеллекттің (AI) әртүрлі салалардағы, әсіресе білім берудегі елеулі әсерін атап өткен жөн. AI білім беру процесіне қатысты мәселелердің кең ауқымын шешуді ұсынатын оқыту мен оқытуға заманауи көзқарасты білдіреді. Ол оқу материалдарына қолжетімділіктің шектелуі және білікті мұғалімдердің жетіспеушілігі сияқты кедергілерді жояды, оқушыларға басқаларға теріс әсер етпей, еркін және аз стрессті ортада оқуға мүмкіндік береді. Білім беру секторында AI-ны енгізу сөзсіз және тиімді және қолжетімді оқыту үшін жаңа көкжиектерді аша отырып, дамиды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Булаева, М.Н. Кәсіптік білім беру ұйымдарында цифрлық платформаларды қолдану бойынша әдістемелік ұсыныстар / М.Н. Булаева, О.Н. Филатова, П.В. Қанатиев // Қазіргі педагогикалық білім беру мәселелері. – 2022. – No 72(4). – 34-36 бб.
2. Вайндорф-Сысоева, М.Е. «Цифрлық форсайт» – гибридті оқыту ортасында командалық жұмыс конструкторымен оқу тәжірибесі / М.Е. Вайндорф-Сысоева, И.П. Тихоновецкая, Н.Д. Вюн //

Минин университетінің хабаршысы. – 2022. – Т. 10. – №2.
3. Гущин, А.В. Оқу орнының ақпараттық стратегиясын іске асыру ерекшеліктері / А.В. Гущин, О.И. Ваганова, О.Н. Филатова // Балтық мемлекеттік балық аулау флоты академиясының жаңалықтары. – 2021. – No 3 (57). – 47-51 б
4. Лебедева, Т.Н. Жаппай ашық онлайн курстар арқылы мұғалімнің цифрлық мәдениетін қалыптастыру / Т.Н.Лебедева, О.Р.Шефер, С.В.Крайнева, Н.А.Белоусова, Е.Н.Эрентраут, Ю.А.Ахкамова // Мининский университетінің хабаршысы. – 2022. – Т.10. – №3.
5. Сябитова, К.С. Кәсіби білім беру жүйесіндегі жасанды интеллект / К.С. Сябитова, О.Н. Филатова // Инновациялық аймақтағы жастардың кәсіби өзін-өзі анықтауы: проблемалары мен болашағы. – Красноярск – Челябинск – Нижний Новгород. - Мәскеу. – 2023. – 132-134 б.
6. Петров, Ю.Н. Кәсіптік білім беруді цифрландыруды дамытудың когнитивті бағыты / Ю.Н. Петров, М.В. Фирсов, О.Н. Филатова // Балтық мемлекеттік балық аулау флоты академиясының жаңалықтары. – 2020 ж. – No 2 (52). – 7-11 б.
7. Фирсов, М.В. Жасанды интеллектпен компьютерлік тренажерлар мен цифрлық көмекшілерді дамыту арқылы Future Skills бойынша біліктілікті арттыру / М.В. Фирсов, О.Н. Филатова, А.В. Гущин // Балтық мемлекеттік балық аулау флоты академиясының жаңалықтары. – 2020. – № 3(53).
8. Филатова, О.Н. Кәсіптік білім беруде нейрондық желілерді қолдану / О.Н. Филатова, М.Н. Булаева, А.В. Гущин // Қазіргі педагогикалық білім беру мәселелері. – 2022. – No 77-3. – С.243-245
9. Филатова, О.Н. Кәсіптік білім берудегі инновациялар / О.Н. Филатова, С.А. Зиновьева, М.В. Гринина // Қазіргі педагогикалық білім беру мәселелері. – 2022. – № 77-2.

ӘОЖ:159.9

«МҰҒАЛІМ – ОҚУШЫ» ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ РЕФЛЕКСИЯ МЕХАНИЗМІНІҢ НЕГІЗІ

Мамбетова А.М.
психология магистрі,
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Муратов А.Ж.
п.ғ.д., профессор,
И.Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті, Қырғызстан

Бекбаев Г.С.
тарих магистрі,
Тараз гуманитарлық-техникалық колледжі,Тараз қ., Қазақстан

Рефлексиялық белсенділік - бұл оқытушының белгілі мақсатқа ұмтылған әрекеті, мазмұнды, көлемді оқу қолданылатын және қызығушылығын тудыратын, белсенділігін арттыратын, шығармашылықты арттыратын, білімлі меңгерудегі оқушының өзіндік үйренуі, дағды мен шеберліктің қалыптасуы, оларды тәжірибеде қолдануға бағытталған. Бұл рефлксиялық ой еңбегінің құлдырау және тоқтап қалудан сақтайтын, жігсрлі, мақсатты бағытталған жүйе.

Рефлексиялық белсенділіктің негізгі мақсаты-оқушылардың белсенділігің қалыптастыру, оқу-тәрбиенің саласын көтеру.

Оқушылардың танымдық әрекетінің белсенділігі. Рефлексиялық-танымдық әрекеттің белсенділігін оқытудағы құралдары мен әрекеттерін табу мәселесі ғасырлар бойына жалғасады.

1. Дәл қаізіргі кезге білімнің кең көлемді коры жиылған оқушылардың танымдық әрекетін белсендіру. Солардың ішінде ең маңыздысына тоқталайық/1/.
2. Әрекеттік жақындасу оқушыларды танымдық әрекетке тәрбиелеу..
3. Гуманистік психология және педагогика ілімдеріндегі жеке-бағытталған жуықтау төменгі саладай қалыптасады (К.Роджерс):
4. Оқыту процесіне деген зерттеушілік өткендегі іс-әрекетпен
5. Оқыту алгоритмі белгілі бір турдегі есепті шығаруда қатаң ережелердің қажеттілігін бекітеді.
6. Оқытуды компьтерлеу. Компьютер дегеніміз -маманның еңбегінің нәтижесін сапалы өзгертіп отыратын құрал.
7. Қазіргі мектепте дифференциалдау оқыту кең көлемде колданылады (И.Э. Унт, Е.А. Рабуньский-т.б).
8. Оқушылардың рефлексиялық-танымдық белсенділіктерінің бір бағыты болып өзіндік танымдық әрекет болып саналады (М.Д. Виноградов, Н.С. Дежников, И.Б. Первин, Х.И. Лийметс, Н.Н. Хан т.б.) Сонымен, қазіргі дидактика, ізденіс жәнс әртүрлі жуыктауларды шешудегі рефлексиялық оқыту процесінің сан қырлы мүмкіндіктерін ашады.

Рефлексиялық-танымдық қызығушылықтың қалыптасуы. Қызығушылық (латынша interest-мәні бар, маңызды) - адам ерекше сезінетін қимылдың нақты себебі. Қызығушылықты жеке тұлғаның өз әрекетіне бағалық қатынасы деп анықтауға болады. Оқушының танымдық қызығушылығы - танымдық саласына қатынасынан пайда болады. Оқуға, білуге деген қызығушылық танымдық белсенділіктің қозғаушысы екені белгілі. **Рефлексиялық-танымдық ынта-ықыластардың қалыптасуы.** Ынта-ықылас (интерес) - (лат. Interest– мағынасы болу, маңызды) -әрекеттің адам аса маңызды деп түсінетін шынайы себебі. Ынта-ықыласқа субъектінің өз іс-әрекетіне дұрыс баға беру қатынасы деген анықтама беруге болады. Рефлексия ынта-ықылас оқушының таным объектісіне деген эмоционалды қатынасында көрінеді. Оқуға деген ынта-ықыластың рефлексиялық белсенділіктің қозғаушысы екені белгілі. Жаңашыл педагогтар тәжірибесіндегі рефлесиялық оқу іс-әрекетін белсендірудегі әрбір жаңашыл педагогтің тәжірибесі бірегей болса да, олардың ортақ идеялары да бар, олар:

- балаларға деген адамгершілікті қатынас, әрбір оқушыны жеке тұлға деп санау;
- оқушының ішкі жан дүниесін, оның мақсат-мүддесін, ынтасын, қабілеттілігін, жаңуя өмірінің жағдайларын тани білу;
- оқушылармен қарым-қатынасты дұрыс құра білу, оларды оқу-тәрбиелеу процесінің әріптесі қылу, баланың, тілегі мен ынта-ықыласын есепке ала отырып танымдық іс-әрекетке араластыру;
- оқушыларға қиынырақ мақсаттар қоя білу және оқушылардың сол мақсаттарға жете алу сенімін нығайту;
- балалар ұжымына сүйену: сабақ-ұжымдық еңбек, мұғалім мен балалардың ұжымдық шығармашылығы;
- оқушыларға, мүмкін болған кезде, тапсырмаларды еркін тандау құқығын бере алу;
- бағдарламалық материалды ірі блоктарға біріктіру және тірек-сүйеніштерді пайдалану (тірек ишаралар, сызбалар, кестелер, т.б.);

Педагогтың рефлексиялық кәсіби қызметтері сан алуан, сондықтан оның еңбегі актер, режиссер, зерттеуші, т.б. сияқты мамандықтармен тығыз байланысты.

Кәсіби педагогқа қойылатын бірінші талап – педагогикалық-рефлексиялық қабілеттің сан алуандығы. Педагогикалық-рефлексиялық қабілеттер – педагогтың тұлғалық қасиеті, балалармен жұмыс істеуге икемділігі, балаларға махаббаты, өзара қарым-қатынастарынан олармен берілген іс-әрекетінен рахат алуы кәсіби педагог, өз ісінің шебері көп функционалды қызмет қарады/8/:

1) Ұйымдастырушылық - мұғалімнің оқушыларды ұжымға біріктіру шеберлігі, жеке қызығушылықтарына сәйкес міндеттерді бөлуі мақсатты анықтау, оларға тапсырмалар беру, қорытынды шығару және т.б.

2) Дидактикалық – мақсаттылық, диагностикалау, болжамдылық, жобалық негізінде педагогикалық процесс моделін құрастыру, сәйкес тәрбиелеу мен оқытдың әдістерін формаларын,

тәсілдерін, құралдарын таңдау, танымдық қызығушылықтарының дамуын, шығармашылық потенциалын, оқу-танымдық белсенділігін жоғарлату шеберлігі.

3) Ғылыми-танымдық – таңдаулы салалардағы ғылыми білімді меңгеру қабілеті.

4) Зерттеуші – таным әдістерін таңдау, педагогикалық жағдаятты немесе процесті оқуы, мәліметтерді өңдеу және шешім тьаба білу қабілеттері.

5) Коммуникативті қабілеттер – бұл педагогтың оқушыларымен әріптестерімен, ата-аналармен өзара байланыс орнату шеберлігі. Мұғалімнің коммуникативті мінез-құлық оқу материалын қабылдауға дайындайтын, көңіл-күйге әсер ететін сәйкес қарым-қатынас орнататын, педагогтардың мәліметтерді сөз құралы арқылы түсіне білу шеберлігі.

6) Перцептивті қабілеттер – бұл түсіну, басқалардан айрықша ерекшеліктерін көру шеберлігі, оның әлеуметтік құндылықтарға қатынасын анықтау, эмоционалды жағдайын бағалау шеберлігі.

7) Суггестивті – бұл оқушылардың ерік әрекетіне, эмоционалды жағдайына ықпал ете білу қабілеті /1/.

В. Андреев орта және жоғарғы оқу орнында шығармашыл тұлға тәрбиелеу мен өзін-өзі тәрбиелеу мәселесінің диалектикасын дәлелдейді.өзін-өзі шығармашылықпен тәрбиелеу педагогикасын – инновациялық курсын жасап шығарады/2/.

Мұғалім өзінің сабағын, өзінің педагогикалық іс-әрекетін, ұжыммен, оқушылармен қатынастарын психологиялық талдау кезінде зерттеушілік функцияның объекті бола алады. Зерттеушілік функцияның өзіне қатысты жүзеге асуының табыстылығы елеулі мөлшерде адамның рефлексиялылығымен, оның рефлективтік ойлауының даму деңгейімен анықталады. Зерттеу объектісі ретінде педагогикалық процестің барлық басқа компоненттері, факторлары бола алады, олардың ішінде оқушылар негізгі орын алады. Рефлексиялық ойды жеткізу құралы дегенініз жалпымен қабылданған көзқарасқа сүйене отырып, ол ой арқылы емес, ойдың сол нақты жеткізу жолдары арқылы берілетінін ескеріп кету керек.

Рефлексиялык оқытуда қарастырылған үш белсенді оқыту әдістеріне жататын әдістерді қолдану, арнайы әдістемелік жұмысты жоспарлайды – ең алдымен психология курсында оқу тапсырмаларының жүйесін (рефлексия) құру. Психологиялық тапсырмаларды құру ұйғарылған/3.4/

Оқыту есептерін жобалау мақсатында осы таксономияны қолдану үшін, ерекше технологиялық процедураны - рефлексияны орындау керек/5/.

Кез-келген типті тапсырмаларды орындау барысында мұғалім немесе окушылар тобымен қарым-қатынасы тікелей меңгеру үрдісін басқаратындай әсер етпейді, оқу үрдісінің өзгермелі жүйесін ұйымдастыру арқылы әсер етеді. Өзге сөзбен айтар болсақ, білім беруді басқару оқу үрдісінің қатысушылары – оқытушы мен білімгерлері бар барлық оқу ситуациясын ұйымдастыру жүйесінің заңдылықтарымен жанамаланған. Бұл жағдай теориялық анализ шеңберінде оқу ситуациясының құрылымын оның өзгермелі бөлігімен белгілі бір байланыстылық ретінде белгілеуді қажет етеді. Мұнымен қатар өзіндік оқу пәнінің яки өзіндік тұлғаның дәрісханаға тікелей «психологиялық әсер ету» мүмкіндігіне қатысты сағым-бұлдырдан өзін құтқару/6/.

Оқу ситуациясының құрылымындағы бес ерекше маңызды өзгермелілерді бөліп көрсетуге болады:

1. Білім беру ситуациясына қатысушыларды кіріктірудің мәні мен мақсаттары.
2. Оқу пәнінің объективті мазмұны, оны меңгеру мақсатында құрылымдануы мен қайта өзгертілуі. Бұл мазмұнның құрылым сипаты білімгер меңгеретін қызмет, әрекет, операциялар және оларда қалыптасып келе жатқан таным әрекетінің түрлері бағдарламасын анықтайды.
3. Оқу пәндері мазмұнын меңгеру үрдісін ұйымдастыратын процедуралар, сонымен бірге оқу қызметтерінің жалпыланған әдістерін меңгеру мен бір деңгейден меңгерудің

екінші деңгейіне өту.

4. Оқытушы мен білімгерлер және білімгерлер арасындағы өзара әсерлесу жағдайы (өзара әсер етудің мақсаттары, әдістері, құралдары мен процедуралары ендірілген) білім беру үрдісінде тұлға дамуының ситуациясын әлеуметтік реттеу формасы ретінде.
5. Барлық меңгеру үрдісі барысында көрсетілген өзгермелілердің өзара әсерлесу динамикасы.

Білім беруде өзара әсерлесу мен пән мазмұнын меңгеру үрдісінің фазалары мен деңгейлері және оқу әрекеттерін сәйкес формаға келтірудің синхронды және диахронды процедуралары (ғылыми әдебиетті оқу; мағынасы жағынан бүтін жазба мәтінін тудыру; өнімді және шығармашылық тапсырмаларды бірлесе отырып орындау; оқылып жатқан құбылыстарды анализдеу, түсіну, түсіндіру әдістері; пікір-таласты және аргумент құруды ендіру әдісі және тағы басқа) /7.8/.

Мұғалімнің кәсіби өзін-өзі тәрбиелеудің қозғаушы күші – мақсаттар мен мотивтер арасындағы қарама-қайшылықтарды жоюға ұмтылушық бірден-бір әрекет, ол - рефлексия болып табылады.

Мұғалімнің рефлексиясы мақсаттар мен мотивтер арасындағы қарама-қайшылықтарды жеңу арқылы басталады, қарам-қайшылықтарды жеңу үшін мұғалім белсенділік танытуы қажет, белсенділік қарама-қайшылықтарды жеңетін іс-әрекеттер жүйесін таңдап алу арқылы іске асады. Мұғалім өзінің іс-әрекетін кәсіби идеалмен салыстыра отырып, өзін-өзі тәрбиелейді /9/.

Мұғалімнің педагогикалық қызметіндегі барлық рефлексиялық іс-әрекеттерін оқушылардың ой-пікірлері бойынша қалайша бағаланатынын анықтау ниетімен ұнамды және ұнамсыз жақтары деп екі жікке бөлінді. Осы сапалар мен ерекшеліктерден мұғалімнің ұстаздық қызметіндегі рефлексиялық-даралық қасиеттері мен мамандық біліктілігіне қойылатын талаптар айқындала түсер деген болжам жасалды. Соның нәтижесінде оқушылар тарапынан мұғалімге қойылатын талаптар мен тілектердің мән-жайын қарастырып мынадай төрт топқа бөліп іздестірілді де, олардан тиісті қорытындылар жасалды.

Оқушылардың мұғалімнің мінез-құлқы жайындағы ұнататын сапалары мен қарым-қатынас жасауда талап етілетін жағымды сипаттар мынадай:

Бірінші топқа жататын сапалық ерекшеліктер:

а) шәкірттердің адами қасиеттерін ескеріп онымен үнемі санасып отыруы;

ә) жасөспірімдер мен ересек адамдарға бірдей деңгейде қарым-қатынас жасап, олардың пікірлерімен санасу;

б) оқушыларға сенім білдіру;

а) өз пәнін жетік біліп, бағдарламалардан тыс материалдарды қамти алатындығы;

ә) өзінің мамандығын өзге ғылымдармен ұштастыра білуі мен білімінің әр тараптығы;

б) сабақты түсінікті әрі нақты жүргізуі;

в) өз ынтасымен қосымша әдебиет оқыған оқушыларды тез аңғарып, оларды көтермелеп отыруы;

г) өз пәніне деген оқушылардың ықылас-ынтасын арттыра білуі;

ә) оқушылардың белсенділігі мен дербестігін бағалап,балалардың бастамасын үнемі қолдауы;

б) балалардың пікірлерімен санасып, оған мән беруі және олардың талап-тілектерін ылғи ескеріп отыратындығы;

ә) мінез-құлқының қарапайымдылығы;

б) өзін-өзі меңгеріп, ұстамдық үлгісін көрсететіндігі рефлексиялық тұрғыда көрсетуі.

Осы заманғы рефлексияны психологиялық тұрғыда зерттеуде әлеуметтік өмірдің әр түрлі өрісінде болып отыратын талас-тартыстар мен дау-дамайдың өрбуі ерекше назар аударып, олардың себеп-салдарын анықтап отыруға ерекше мән беріп отыруды қажет

ететін өмір тіршілігінің шындығы.

Педагогикалық рефлексия тренингісін жүргізіу тәжірибесін тұжырымдай келе, санадағы рефлексиялық үрдістерді белсендіруші, қозғаушы әдістемелерді кең көлемді шеңбері бағдарламасын енгізу, болашақ мұғалімнің тұлғалық және кәсіби өсуін қамтамасыз ететін педагогикалық ситуацияның психологиялық шынайылығы шартынжағдайында жүргізілуі өз кезегінде мұғалім қызметінің бір ерекшелігі болып табылатын үнемі өзін-өзі тәрбиелеумен айналысуы, өзін-өзі тәрбиелеуі, яғни өзінің кәсіби сапаларын, іскерліктерін, дағдыларын жетілдіріп отыруына оптималды шарттар мен талаптарды туғызады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления. Пер. с англ. Н.М.Никольской. – М.: Совершенство, 1997.
2. Лефрансуа Г.Р. Прикладная педагогическая психология. – СПб.: прайм-Еврознак, 2003.
3. Муздыбаев К. Психология ответственности. – Л.: Наука, 1983.
4. Қаңтарбай С.Е., Жүсіпова Ж.А. Ғылыми-педагогикалық зерттеу әдістемесі: оқулық. – Алматы: ЖШС РПБК «Дәуір», 2011. – 272 б.
5. Мышление учителя: Личностные механизмы и понятийный аппарат / Под ред. Ю.Н.Кулюткина, Г.С.Сухобской. /Ред./ - М.: Педагогика, 1990.
6. Халперн Д. Психология критического мышления. – СПБ.: «Питер», 2000
7. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. – 2-ое изд., перераб. и доп. – СПб.: Питер, 2002.
8. Гримак Л.П. Как жить в гармонии с собой. Начала психологии активности. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2000.
9. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления. Пер. с англ. Н.М.Никольской. – М.: Совершенство, 1997.

ӘОЖ 159.922.7

ЖЕТКІНШЕКТЕРМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ

Келиманова Ж.М.
аға оқытушы,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Аязбай А.Т.
6В01421-Білім саласындағы дене мәдениеттік-спорттық қызмет білім беру бағдарламасының 2 курс студенті, М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ., Қазақстан

Жеткіншектік кезең ауыспалы өзгерістер мен қиын шақ ретінде сипатталады. Бұл кезеңде жасөспірімдердің психикалық даму жағдайы балалар мен ересектерге қарағанда әлдеқайда өзгеше болады. Дәл осы шақта жеткіншектердің мінез ерекшеліктері мен эмоционалды қабылдау қабілеті қалыптасады. Сол себептен жеткіншектермен қарыс-қатынаста психологиялық жұмыс атқарылуы керек. Берілген жағдайдағы психологиялық жұмыстың өзіне тән ерекшеліктері бар.

Жеткіншектер аталған кезеңде өздерінің физикалық ерекшеліктері мен айналадағылардың пікіріне аса мән бере бастайды. Сонымен қатар американдық психолог әрі психоаналитик Э.Эриксонның зерттеулеріне сәйкес, ата-аналарының оларға не үйреткенін, қандай тәрбие алып жатқаны туралы толғануды бастайды. Сәйкесінше, бұл кезеңде жеткіншек пен ата-ана арасында жиі келіспеушіліктер туындап жатады. Жеткіншек кезеңдегі назар аударарлық жайт ретінде жасөспірімдердің жасын айтуға болады. Жеткіншектер балалар қатарынан өсіп кеткен, бірақ ересек болып саналмайтын индивид болып табылады. Сол себепті жетіліп келе жатқан жеткіншек өзін шеттетілген, «бөлек» сезінуі ықтимал. Соған байланысты жеткіншек кезеңде ол түрлі топтармен араласу арқылы өзін іздейді.

Кейбір жеткіншектер өз еріктерімен психологиялық диагностикадан өтуге шешім қабылдайды. Солайша олар өздерін ғылыми әдістер арқылы тануға ұмтылады. Ал қалғандарымен психологиялық жұмысты мектеп психологтары жүргізіп жатады. Дегенмен жеткіншекпен жұмыс жайы психологтың бастамасымен жүзеге асар болса, ол мұны оның ішкі әлеміне күшпен кіру секілді қабылдауы мүмкін. Мұның тағы бір себебі болып жеткіншектердің ересектер тарапынан құрметті сезінбеуі саналады. Бұл жерде жеткіншекпен қарым-қатынастағы психологиялық жұмыстың ерекшелігі – жеткіншектің айналаға деген спецификалық реакциясын ескеру. Жеткіншектермен психологиялық жұмыс олардың өзін бағалау және өзіндік «мен» болмысын табуда дұрыс бағдар беру үшін қажет. Сол себепті жеткіншекпен әңгімеде оның жеке шекарасын бұзбай, ол үшін жайлы ахуал ұйымдастыру керек. Әңгімелесу психологиялық жұмыстың өте тиімді тәсілі болып табылады. Жай ғана әңгіме арқырлы жеткіншектің ересектермен сұхбат құру қабілетін, сөздік қоры мен жалпы дүниетанымын байқай аламыз. Әңгіме барысында жақсы тыңдаушы болып, олардың түрлі жағдайларға көзқарасымен танысу керек. Алғашында «сіз» деп, егер жасөспірімге қолайлы болса, сұхбатты «сен» деп жалғастыруға болады. Сонымен бірге жеткіншек болған әңгіменің психолог екеуінің арсынада қаларына сенімді болуы қажет. Конфеденциалдылық жеткіншектер үшін аса маңызды. Мұндай әңгімені ата-аналар да жүргізе алады. Американдық психологтар, жеткіншекпен психологиялық жұмыс ерекшеліктерін ескере отырып, ата-аналарға жеткіншек баласымен сөйлесуде төмендегідей кеңестер береді:

1. Балаңызды тыңдау керек. Сіз олардың ойымен келіспеуіңіз мүмкін, алайда сөйлеу кезегіңіз келгенше сабырмен құлақ асып, түсінуге тырысып көріңіз;
2. Көзбе-көз сөйлесіңіз. Әңгіме барысында қарсыңыздағы адамның көзіне қарап отыру сіздің назарыңыздың әңгімеде екенін білдіреді. Солайша, жеткіншектің не сезініп отырғанын біле аласыз;
3. Тура және ашық айтыңыз. Әсірелеу мен сарказмнан аулақ болыңыз. «Сен үнемі», «сен ешқашан» секілді паразит тіркестерді қолданбаған жөн. Айтпағыңызды бүкпесіз және құрметпен, шыншыл түрде жеткізу керек. Ойыңызды сенімді түрде жеткізіңіз;
4. Жеткіншек сұхбаттың ішінде екенін, ойы ескеріліп жатқандығын сезінуін қамтамасыз етіңіз;
5. Шатасқан хабарлама жібермеңіз. Яғни, бір сөзіңіз екінші сөзіңізге қарсы келмесің. Жеткізгіңіз келген ой ашық болсын. Сонымен бірге өзіңіз үлгі болыңыз: балаңызға спорттың маңызы жайында айтсаңыз, өзіңіз таңғы серуеннен бастаңыз.

Жетіліп келе жатқан уақытта жасөспірімдермен психореттеушілік жұмысты жүргізудің ұтымды жолының бірі – топтық тренингтер. Психологиялық жұмыс құрдастармен жасалса, оның эффективтілігі де артады. Әдетте, тренинг жалпы сыныпқа

жүргізіледі, дегенмен жеткіншек немесе оның ата-ансы бұған қарсы болса, тренингке қатысуды міндеттеуге болмайды. Тренингтер алынатын оң әсер 2 түрлі болады: сыртқы және ішкі.

Сыртқы әсер жеткіншектердің топтық жұмысты, ондағы ақпаратты жақсы қабылдап, белсенділік танытуы болып табылады. Ал ішкі әсер ретінде жеткіншектің тренинг ұсынған құралдарды бойына терең сіңіріп, мінез-құлқының деформацияға ұшырауын айтуға болады. Дегенмен жеткіншекпен қарым-қатынаста топтық психологиялық жұмысқа жүгіне бермеген де жөн.

Жеткіншекпен қарым-қатынастағы психологиялық жұмыстың ерекшелігі негізгі нысанның ана мен бала немесе отбасы емес, жеткіншектің өзінің жеке өмірлік жолы болуында да. Оның жеке өмірлік жолында маңызды орынды, әрине, жеткіншектің ата-анасы алады. Ата-ана дегеніміз баланың тұлға ретінде қалыптасу жолында бастапқы негізін салуға жауапты адамдар болып табылады. Баланың қамқоршысы болып саналатын кез келген адамның жеткіншекті толысқан адам ретінде қабылдауы маңызды. Оны қалай істейміз?

Ең алдымен, қарапайым мәселелерде де бұғанасы қатып келе жақан жеткіншекпен ақылдасу керек. Осы турасында қазақ даналығы бар: «Он бес жастан асқан соң, балаңмен досыңдай сырлас». Сырласу, жеткіншекті ересек ретінде қабылдау баланың есеюі мен ересек өмірге жеңіл қадам басуына септігін тигізеді. Бұл тұста ескеретін жайт бұл тек өз тарапыңыздан ғана сырласу емес, баланың да қызығушылықтарымен танысып, сенімге ие болуды білдіреді.

Жеткіншектермен қарым-қатынаста психологиялық жұмыстың психологиялық ерекшелігі ересек пен бала психологиясынан ерекше екендігі ғылыммен дәлелденген. Жалпы, олардың психологиялық жұмысқа, ата-ана қолдауына зәру болуы қалыпты жағдай. Психологиялық жұмыс мақсатты болмаған әрекеттің бәрін қамтиды. Жеткіншектермен арнайы психологиялық диагностика өткізу өте пайдалы болмақ.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. «Ваш беспокойный подросток» Роберт и Джин Байярд
2. «На стороне подростка» Франсуаза Дольто
3. «Наши хорошие подростки» Нелли Литвак

ӘОЖ 371 212:070

ОҚУШЫЛАРДЫҢ МЕДИА ҚАУІПСІЗДІГІ: НЕГІЗГІ СИПАТТАМАЛАРЫ, ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ШАРТТАРЫ

Ушакбаева К.Р.
Педагогика кафедрасының аға оқытушысы, магистр,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті,
Бекмуханбетова М.
6В01707 - «Шетел тілдері мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасы 2 курс студенті

Оқушылардың медиа қауіпсіздігі – бұл БАҚ ортасымен қауіпсіз және оқушының ғаламторда өзара әрекеттесуін қамтамасыз етуге бағытталған шаралар мен шарттар жиынтығы. Бұл термин цифрлық қауіптерден қорғауды, сыни ойлауды дамытуды және желілік кеңістікте қауіпсіз мінез-құлықты дамытуды қамтиды. Қазіргі білім беру жағдайында бұл мәселенің маңыздылығы зор. Білім берудің дамып келе жатқан цифрлық трансформациясымен оқушылардың медиа қауіпсіздігі маңызды бола бастады. Олар жас кезінен әртүрлі ақпаратпен жұмыс жасап, желіде белсенді отырады, сондықтан да бұл процесс тәуекелге толы. Сандық ақпаратты басқарудың тиімді дағдыларының болмауы кибербуллингтен жеке деректердің ағып кетуіне дейінгі салдарға әкелуі мүмкін. Медиа қауіпсіздік бойынша оқыту тек техникалық аспектілерді ғана емес, сонымен қатар этикалық стандарттарды түсінуді, цифрлық хабардарлықты және ақпаратты сыни бағалау қабілетін дамытуға көмектеседі. Бұл мәселе студенттердің қауіпсіздігіне ғана емес, сонымен бірге олардың білім сапасына да әсер етіп, медиа ортаға тұрақты, ақпараттандырылған көзқарасты дамытуға әсер етуде. Осылайша, оқушылардың медиа қауіпсіздігі олардың заманауи цифрлық шындықпен үйлесімді әрекеттесуін және табысты оқу мен ақпараттық қоғамда өмір сүру үшін қажетті құзыреттерді дамытуды қамтамасыз ететін білім берудің ажырамас элементі болып табылады.

Бұқаралық ақпарат құралдары студенттердің пікірін, құндылықтары мен ойлауын қалыптастыруға айтарлықтай әсер етеді. Онлайн платформалар, әлеуметтік желілер және ғаламтор көздері оқушылардың әлем туралы идеяларын құруда маңызды рөл атқарады. Оқушылар үнемі ақпарат ағынында болған соң, олардың қоршаған шындықты қабылдауында әртүрлі қиындықтар туындауына медиа форматтары әсер етеді. Оқушылар арасында цифрлық белсенділіктің жоғарылауымен медиа ортаның олар үшін қаупі артады. Кибербуллинг, желідегі манипуляциялар, жалған жаңалықтар және жеке ақпараттың сыртқа шығуы - қазіргі оқушылар арасында кездесетін мәселелердің бір бөлігі ғана. Бұл қауіптер олардың эмоционалдық жағдайына әсер етіп қана қоймайды, сонымен қатар олардың оқу үлгерімі мен әлеуметтік белсенділігіне де әсер етуі мүмкін. Бұқаралық ақпарат құралдарының оң және теріс жақтары бар екенін түсіну керек. БАҚ қауіпсіздігінің тиімді стратегиялары оқушыларды ақпаратты тану, талдау және сыни ойлауды дамыту құралдарымен қамтамасыз етіп, цифрлық ортада негізделген шешімдер қабылдауға көмектесуі керек. Медиа қауіпсіздікті қамтамасыз етудің өзіндік шарттары бар. Олар:

Техникалық аспектілер:

Медиа қауіпсіздікті қамтамасыз етудің маңызды бөлігі заманауи техникалық қорғау құралдарын енгізу болып табылады. Бұл вирусқа қарсы бағдарламалық қамтамасыз етуді, деректерді шифрлау тетіктерін, екі факторлы аутентификацияны және қол жеткізуді бақылау құралдарын пайдалануды қамтиды. Тиімді техникалық шаралар кибер шабуылдардан қорғауды қамтамасыз етеді және оқушылардың жеке деректерінің тарап кетуін болдырмайды.

Педагогикалық шаралар:

Техникалық аспектілермен қатар медиа қауіпсіздікті қамтамасыз ету педагогикалық араласуды талап етеді. Цифрлық сауаттылық бойынша білім беру бағдарламаларын енгізу,

желідегі қауіпсіздік негіздерін оқыту және сыни ойлауды қалыптастыру оқушыларға медиа-ортамен саналы және жауапкершілікпен өзара іс-қимыл жасауға көмектеседі. Педагогтар медиа қауіпсіздік жайлы әрдайым оқушылармен сөйлесуі қажет.

Оқушылар үшін қауіпсіз білім беру ортасын құру:

Білім беру мекемелерінің ұйымдары қауіпсіз цифрлық кеңістік құруға тиіс. Оған онлайн-ресурстарға қауіпсіз қолжетімділікті қамтамасыз ету, желілік белсенділікті мониторингілеу және ықтимал инциденттерге назар аудару кіреді. Оқушылар өздерінің жеке ақпараты мен оқитын ортасының қорғалғанын сезінуі тиіс. Техникалық және педагогикалық шараларды біріктіру студенттердің медиа қауіпсіздігін қамтамасыз етуге кешенді тәсіл жасайды, ол қауіпсіз және өнімді білім беру тәжірибесін қалыптастыруға ықпал етеді.

Медиа қауіпсіздіктің білім беруде қалдыратын ықпалы зор. Қазіргі заманғы білім беру контекстінде медиа қауіпсіздік оқушылардың тиімді және қауіпсіз білім беру тәжірибесін қалыптастыруда негізгі рөл атқарады. Медиа қауіпсіздік оқушыларға өзекті ақпарат алу мүмкіндігін қамтамасыз ете отырып, желідегі білім беру ресурстарына кедергісіз қол жеткізуге ықпал етеді. Ол сондай-ақ мультимедиялық және онлайн-құралдарды пайдаланатын интерактивті және инновациялық білім беру әдістемелерін әзірлеуге септігін тигізеді. Медиа қауіпсіздікті оқыту білім берудің ажырамас бөлігіне айналатын цифрлық сауаттылық дағдыларын дамытуды қамтиды. Осы дағдыларды игерген оқушылар тез өзгеретін цифрлық әлемге айтарлықтай жылдам бейімделеді және білім беру ресурстарымен белсенді жұмыс жасайды. Медиа қауіпсіздік онлайн кеңістікте студенттерді қауіп-қатерлерден қорғауды қамтамасыз ете отырып, желідегі кибербуллинг мен теріс әсерлердің алдын алуға көмектеседі. Бұл белсенді және сапалы оқытуға ықпал ететін сенімді жағдай жасауға ықпал етеді. Жалпы, оқушылардың медиа қауіпсіздігі оқу процесінің сапасына, оқу дағдыларын дамытуға және студенттерді қазіргі заманғы ақпараттық қоғамға даярлауға әсер ететін білім берудің іргелі элементі болып табылады.

Медиа қауіпсіздік оқушылардың қауіпсіздігін қамтамасыз етіп қана қоймай, жан-жақты оқыту үшін жағдай жасай отырып, білім берудің болашақтағы эволюциясы үшін айқындаушы факторға айналды. Ол студенттердің цифрлық сауаттылығын дамытып, оларды тез өзгеретін ақпараттық қоғамда бәсекеге қабілетті етеді. Цифрлық әлемде тиімді навигация жасау қабілеті болашақта табысты бейімделу үшін ажырамас дағдыға айналуда. Медиа қауіпсіздік оқушыларға сыни тұрғыдан ойлауда және ақпаратпен жұмыс істеуде жауапкершілікті сезінуде көмектеседі. Медиа қауіпсіздік студенттерді цифрлық болашақта табысты өмір сүруге және жұмыс істеуге дайындауды қамтамасыз ете отырып, білім берудің стратегиялық элементіне айналып отыр.

Қорытындылай келе, ақпарат пен технологияларға бай әлемде оқушылардың медиа қауіпсіздігі білім берудің ажырамас элементіне айналатынын айта аламын. Бұл аспектіні дамыту оқушылардың цифрлық кеңістіктегі қауіпсіздігін қамтамасыз етіп қана қоймай, олардың білім беру тәжірибесіне де белсенді әсер етеді. Медиа қауіпсіздіктің қазіргі заманғы техникалық және педагогикалық стратегиялары тиімді оқыту және цифрлық сауаттылықты қалыптастыру үшін негіз жасауда. Білім беру ресурстарына қолжетімділікті қамтамасыз ете отырып, кибербуллингтың алдын ала отырып, оқушыларда сыни ойлауды дамыта отырып, медиа қауіпсіздік оқушылардың ақпаратпен тиімді алмасуына ықпал ететіні сөзсіз. Ғаламтордағы әртүрлі қатерлерден қорғау және цифрлық дағдыларды дамыту тұрақты білім берудің, оқушылардың болашағын қалыптастыратын негізгі аспектілердің бірі болып табылады. Білім беру бағдарламаларына медиа қауіпсіздік шараларын енгізу - бұл қазіргі заманғы сын-қатерлерге дайын білімді және цифрлық сауатты ұрпақты қалыптастыруға қосқан үлес деп санаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. [«Цифрлық дәуірдегі медиа сауаттылық» - У.Жеймс Поттер]
2. [«Медиа және ақпараттық сауаттылық: XXI ғасырға арналған кешенді тәсіл» - Маркус Лининг]
3. [«Медиа сауаттылық жөніндегі анықтамалық» - Фрэнк Бейкер]
4. [«Медиа сауаттылық: Мұғалімдерге арналған даму жөніндегі нұсқаулық» - Білім министрлігі, Онтарио]

UDC.147.51

MEDIA CULTURE AND MEDIA EDUCATION

Bekler Deniz
Student of Taraz regional university named after M. H. Dulaty
Ushakbaeva Kamshat
Senior lecturer of the department «Pedagogy», Taraz regional university named after M. H. Dulaty

Media culture is a multifaceted concept that encompasses various aspects of an individual's engagement with the media landscape. It involves not only a technical comprehension of media operations but also an ability to analyze media content, critically comprehend information, identify manipulations, and evaluate the impact of media on society.Central components of media culture include the cultivation of media literacy, the development of critical thinking skills, the practice of mindful media consumption, and engagement in cultural discourse through media platforms.Media education is a system of programs and practices designed to develop media literacy and culture among various segments of society. Its aim is to prepare individuals for effective interaction with media and the conscious use of media in different aspects of life.The main objectives of media education are to foster media literacy, promote critical thinking, stimulate creative activity, and foster a positive attitude towards media. Methods of media education may include lectures, discussions, project work, and media production, all aimed at actively engaging students in the learning process and fostering media culture.Key aspects of media literacy include the ability to analyze and evaluate media content, understand the impact of media on society, and develop a critical approach to media consumption.

Critical thinking involves the ability to think independently, question assumptions, and make informed decisions based on evidence.Creative activity encourages individuals to express themselves through media, while a positive attitude toward media fosters an appreciation for the role of media in society and encourages responsible media use.Analysis of media texts: understanding the structure and content of media products, as well as how they are perceived by the audience. Critical thinking: evaluating information presented in media, recognizing manipulative techniques, and changes. Conscious media consumption: selecting and filtering information received through media platforms based on personal needs and goals, while considering cultural and social factors. Understanding the cultural context and impact of media on social values and norms is also important.Media education is an educational system of programs and activities designed to foster media literacy in various segments of society. Its aim is to prepare individuals for effective engagement with the media landscape and responsible media use in different aspects of life.The primary objectives of media education are:- Developing media literacy: cultivating skills in analyzing, interpreting, and producing media content.- Encouraging critical thinking: fostering the ability to evaluate information from various media sources with a critical eye.- Stimulating creative expression: enhancing skills in producing original media content. - Shaping a value-based approach to media: promoting media selection and use in accordance with individual and societal values.Media education methods vary depending on the learning goals and context. They may include lectures, discussions, project activities, media practice, the use of interactive technologies, and other approaches that encourage active student participation in the educational process. These methods contribute to the development of media literacy and a critical understanding of media content.Critical thinking and analytical skills are essential for a well-rounded education. Media literacy helps individuals not only perceive information but also critically analyze it. It enables them to identify hidden agendas and assess the reliability of sources, fostering a more informed society that can resist media manipulation. By learning how to think critically, students become more capable of making informed decisions and contributing to a democratic society.Media culture and media education play a significant role in shaping cultural perceptions and understanding among people. Through the analysis of media content and the context in which it is created, individuals can gain a deeper understanding of contemporary culture and its various aspects. This helps to bridge cultural gaps, facilitate communication between different groups, and contribute to the development of a more tolerant society.Furthermore, media literacy is essential for overcoming information ignorance. By teaching the skills of media analysis and critical thinking, individuals are empowered to use media resources more consciously and responsibly. They can filter information, distinguish between facts and manipulations, and make informed decisions. This leads to the formation of an informed society that actively participates in the affairs of the nation and the world.Educational institutions play a significant

role in shaping the media culture of their students. Through the implementation of media education programs and projects, students are provided with the knowledge and skills needed to effectively interact with the media landscape.The media culture, in turn, influences the content of media education. By understanding the fundamental principles of media, educators can develop and deliver media education programs that are more relevant and responsive to contemporary challenges. This approach allows students to better navigate and engage with the complexities of the media world.In the process of teaching media literacy, various methods are employed to ensure the effective absorption of material and the development of essential skills among students. Through critical analysis of media content, students gain an understanding of the structure and substance of media products. They identify manipulative techniques and analyze messages, which contributes to the development of critical thinking abilities and evidence-based reasoning.

Discussions provide opportunities for students to engage in open dialogue and exchange ideas, fostering a culture of critical inquiry. Project activities enable students to apply their learning in practical settings, creating their own media content and participating in media-related projects. These activities enhance students' skills in media production and enable them to implement their ideas within the media landscape.Media practice plays a significant role in shaping students' abilities to work with media and express themselves through various media forms. It allows them to develop their creativity, communication skills, and the ability to navigate the complexities of media representation.Modern technologies play a crucial role in modern media education. They provide students with access to a wide range of media resources and tools that allow them to analyze, create and disseminate media content. Interactive media platforms, online resources and digital tools make it easier to organize the educational process in a way that is more accessible, engaging and interesting for students.Technology also enables educators to improve their teaching methods and tailor the educational experience to the needs of each individual student. This personalization and adaptation contribute to making the learning process more effective and relevant.Overall, the use of technology in media education helps increase its effectiveness and ensures that students have access to the tools and knowledge they need to successfully navigate the modern media landscape.1. Dynamism and Variability: Media culture is constantly evolving due to the development of technology and changes in socio-cultural contexts. New media formats, platforms, and trends create opportunities for engaging with information.2. Media Fragmentation: Modern society experiences media fragmentation, where access to information occurs through various platforms and channels, necessitating the development of skills in filtering and analyzing content.3. Globalization: Media culture becomes increasingly global, emphasizing respect for diversity in cultural and informational contexts. Globalization also contributes to the spread of global cultural trends and standards.Features of Media Education:1. Interactivity: Media education is becoming increasingly interactive and adaptive, utilizing modern technologies to create personalized learning environments and programs. This enables students to customize their learning experience and take into consideration their individual needs and preferences.2. Integration into Educational Programs: Media education is being integrated into educational programs at various levels of education, ranging from elementary school to higher educational institutions. This indicates the recognition of the significance of developing media literacy and critical thinking skills among students.3. Project- and Practice-Oriented Approach: Media education emphasizes the practical application of knowledge and skills acquired. Students engage in creating media texts, projects, and research, which contributes to a more profound understanding of the material and fosters the development of creativity.An article on media culture and media education emphasizes their fundamental importance in today's information society. The author emphasizes the need for critical thinking, cultural understanding, and overcoming information illiteracy through education and practice. Practical aspects such as teaching methods and technology are discussed in detail, indicating the relevance and effectiveness of this approach. The article emphasizes the importance of incorporating media culture and media education into the curriculum to create an information-literate and culturally aware society.

Bibliographic list:

1. [Buckingham, D. (2003). «Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge: Polity Press.»]
2. [Hobbs, R. (2010). «Digital and Media Literacy: Connecting Culture and Classroom. Thousand Oaks, CA: Corwin.»]
3. [Masterman, L. (2001). «A Rational for Media Education. In D. Buckingham & R. Willett (Eds.), Digital Literacies: Concepts, Policies and Practices (pp. 51-69). New York: Lang.»]

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ТРЕНДТЕРІ

Ж.Е.Әбдіманапова
бастауыш сынып мұғалімі,
Ш.Мұртаза атындағы мектеп-гимназиясы, Тараз қ. Қазақстан
Zhansaya_abdimanapova@mail.ru

Андатпа: Мақалада білім беру жүйесінің оқу процесіне сандық платформаларды пайдалану теориясы мен маңыздылығы қарастырылады. Сонымен қатар осы технологияның теориялық және практикалық аспектілері зерттеліп, аталған платформалар бойынша жалпы шолу жұмыстары жүргізіледі.

Кілттік сөздер: сандық платформалар, электрондық оқыту, қашықтықтан оқыту, онлайн білім беру процесі.

Біз қазіргі білім беру жүйесі ашық болуы керек деп санаймыз. Ұлттық педагогикалық қоғамдастық ретінде отандық білім беру жүйесін ілгерілетуге бағытталған оқытудың жаңа технологиялары мен әдістемелерін ұсына отырып, саланың дамуына өз үлесімізді қосамыз. Бүгінгі күннің басты тенденциясы - бұл жаңа міндеттер және білім беру саласына еңбек нарығы жағынан да, ішкі қайта құрылымдау қажеттілігі жағынан да әсер ететін цифрлық революция. Болашақ мұғалімдерге жаңа цифрлық құзыреттіліктер, креативті тәсілдер, білім беруде шешім қабылдау, қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдылары қажет [2, 36б.].

Сандық оқыту платформалары (eLearning платформалары немесе оқытуды басқару жүйелері деп те аталады) білім беруді өзгертті, өйткені олар сіздің қай жерде болсаңыз да, сыныпта оқуға мүмкіндік берді!

Үздік eLearning платформаларын таңдау үшін 4 қадам

- 1-қадам: Мақсаттарды анық қойыңыз
- 2-қадам: Сіздің параметрлеріңізді зерттеңіз
- 3-қадам: Демонстрацияны қолданып көріңіз
- 4-қадам: Бағалаңыз және таңдаңыз [3, 28б.]

Интернеттегі оқыту платформасы дегеніміз не? Интернеттегі оқыту дегеніміз - білім алуға деген көзқарасты білдіреді, сіз оны болжадыңыз - толығымен желіде. Желілік оқыту виртуалды сыныпта өтеді, бұл тек студенттер мен оқытушылар білім алуға жиналатын орталықтандырылған онлайн орны. Көп жағдайда, мектеп аудандары барлық мұғалімдерінен Learning Management System немесе қысқаша LMS деп аталатын виртуалды сыныптар құруды талап етеді. Бұл мұғалімдерге сабақ өткізуге көмектесетін және студенттердің қатысуына мүмкіндік беретін онлайн-оқыту платформасының жүрегі! Бір жылдам ескерту: сіз онлайн оқыту платформасы мен оқытуды басқарудың бағдарламалық жасақтамалары бірдей ме деп ойлауға болатын шығарсыз. Техникалық тұрғыдан, оқытуды басқарудың бағдарламалық құралы – бұл сыныпты арнайы ұйымдастыратын және күшейтетін бір құрал, ал онлайн оқыту платформасынан тұрады бәрі бұл сыныпты мүмкін етеді, соның ішінде бейнелер, хабарлама жіберу клиенттері, сонымен қатар LMS-ке кірмейтін бейне қоңырау шалу сияқты нәрселер. LearnUpon.com мұны осылайша түсіндіреді: барлық дерлік LMS жүйелер eLearning платформалары деп санауға болады, ал eLearning платформалары виртуалды сыныпты өмірге әкелу үшін бірнеше басқа қызметтерге (бір LMS бағдарламалық жасақтамасына емес) сенеді. Бірақ білу керек ең маңызды нәрсе: eLearning платформалары тәрбиешілерге курстың барлық мазмұнын студенттерге онлайн режимінде цифрлық форматта ұсынуға мүмкіндік беру. Басқаша айтқанда, онлайн-оқыту платформалары - бұл студенттер сабаққа баратын орындар. Олар

студенттердің курстық оқуларын аяқтайтын, виртуалды дәрістер мен пікірталастарға қатысатын, викториналар мен тестілер өткізетін және тапсырмалар беретін жерлерде. Олар тіпті онлайн-оқыту платформасы арқылы топтық жобаларда жұмыс істей алады және аяқтай алады!

Сізге таныс онлайн-оқыту платформасының мысалы - Canvas, ол туралы кейінірек айтатын боламыз, бірақ K-12 мектептері пайдаланатын eLearning платформалары мен LMS платформалары әр түрлі болуы мүмкін. Себебі таңдаудың көптеген нұсқалары бар. Алаңдамаңыз, бірақ көптеген мектептер мұғалімдерге оқыту, оқу құралдары және ақпараттық технологияларды қолдауды ұсынады оларға жаңа онлайн-сыныпты басқаруда көмек қажет. Егер сіздің мектебіңіз мұндай қолдауды көрсетпесе, сізге қажет болса, көптеген LMS көмек көрсетеді. Онлайн оқыту платформалары өте көп, сондықтан біреуін таңдау қорқыту процесі болуы мүмкін. Біз көмектесу үшін сол жақтағылардың тізімін жасадық! [4]

Интерактивті оқытудың 7 үздік платформасы

№1: ViewSonic eLearning ViewSonic білім беру үшін myViewBoard деп аталатын сандық тақта жиынтығын ұсынады. Бұл сандық оқыту құралы болуы мүмкін Интернеттегі тартымды сабақтарды дайындауға және өткізуге, ынтымақтастықты дамытуға және идеяларды визуалды түрде жеткізуге қолданылады. myViewBoard болуы мүмкін цифрлық білім беру мазмұнын ұсынуды жақсартуға тырысатын мектептер мен мұғалімдерге ең қолайлы. Мысалы, егер сіздің мектептің тәрбиешілері баспаға негізделген тапсырмалар мен жұмыстарға азырақ сеніп, аудиовизуалды форматта көбірек жұмыс жасағысы келсе, myViewBoard осы мақсатта қолданыла алады. MyViewBoard-тағы «құйылған» және «шығарылған» мүмкіндіктер арқылы, оқытушылар мен студенттер нақты уақыт режимінде суреттер мен полотнолармен бөлісе алады, қашықтықтан өңдей алады және аннотация жасай алады. Көптеген оқушылар үшін бұл өздерін нағыз сынып ретінде сезінуі мүмкін, өйткені олар әр сабақтың бір бөлігі ретінде сұрақтарға жауап беріп, тақтаға жаза алады. Егер сіз мұғалім болсаңыз, myViewBoard-ты да оңай орнатуға болады. Бұл оны сіздің мектептегі қолданыстағы Cloud қызметімен тікелей біріктіруге болатындығына байланысты. Егер сіз студенттермен «тірі» кездесулер өткізбейтін болсаңыз, онда myViewBoard сіз іздейтін құрал болмауы мүмкін. Бұл синхронды немесе тікелей эфирде сабақ беретін мұғалімдер үшін жақсы таңдау.

№2: Электрондық тақта Blackboard Unite - бұл K-12 ортасында қашықтықтан оқытуға арналған онлайн-оқыту платформасы. Blackboard Unite бағдарламасын пайдалану арқылы мұғалімдер жетекші орын алады оқыту тәсіліне және оқушылардың нақты қажеттіліктеріне негізделген жекелендіруге болатын құралдар. Көптеген колледждер мен университеттерде Blackboard қолданылады, өйткені жекешелендіру құралдары тәрбиешілерге қандай пәнді оқыса да, оған икемділік береді. Егер сіз курстың жұмысының барлық аспектілерін басқарғыңыз келетін мұғалімнің түрі болсаңыз, онда BlackBoard сіз үшін жақсы таңдау болады! Төменгі жағы - бұл Blackboard сондықтан Бұл сіздің бастапқы курстан өтуіңіз қиынға соғуы мүмкін. Егер сіз курстар жасаудың неғұрлым қарапайым жүйесі бар eLearning платформасын іздесеңіз, сіз BlackBoard-ті жібере аласыз. Сондай-ақ, Blackboard Unite LMS арқылы мұғалімдер мен студенттер қауіпсіз, қауіпсіз виртуалды сыныпқа кіре алады, оны пайдалану оңай және жеке. (Мұнда масштабты бомбалау жоқ!) Виртуалды сыныпта мұғалімдер мен оқушылар бейне, аудио, экранды бөлісу және ақ тақталар арқылы байланысып, ынтымақтастық жасай алады. Blackboard қол жетімділік құралдары арқылы мұғалімдер сандық мазмұнды электронды Брайль, аудио және ePub сияқты инклюзивті форматтарға форматтай алады. Көптеген мұғалімдер, ата-аналар мен оқушылар Blackboard-ты мобильді қосымшасының арқасында ерекше пайдалы деп санайды. Blackboard мобильді қосымшасы ақысыз, қолдануға ыңғайлы және мұғалімдерге

оқушылармен сөйлесуге және курстың мазмұнын жолда жаңартуға мүмкіндік береді [1].

№3: Кенеп e-Learning Canvas - бұл мұғалімдер үшін виртуалды сыныпты қамтамасыз ететін кешенді eLearning платформасы. Кенеп - бұл балабақша тәрбиеленушілерінен бастап жоғары сынып оқушыларына дейінгі барлық деңгейдегі студенттер үшін танымал платформа. Бұл Canvas мектептің қолданыстағы оқушылардың ақпараттық жүйесімен интеграциялауға мамандандырылғандығына байланысты. Осылайша, ол әртүрлі ресурстардағы ақпараттарды бір жерге үлкен дау-дамайсыз тарта алады. Canvas-тің ең жақсы ерекшеліктерінің бірі - an Мұғалімдерге оқу мақсаттарын курстарында құруға мүмкіндік беретін нәтижелер, және SpeedGrader құралы, оның көмегімен әртүрлі тапсырмалар бойынша бағаларды рубрикалар арқылы туралауға болады. SpeedGrader арқылы мұғалімдер аннотациялар арқылы тапсырмалар туралы егжей-тегжейлі кері байланыс жасай алады, тіпті студенттермен бетпе-бет кері байланыс орнату және бұл жұмыс барысында қымбат уақытты үнемдеу үшін құрылғының веб-камерасын қолдана алады. Кенептің тағы бір тартымды ерекшелігі сол мазмұнын, бағалауды, тіпті бүкіл курстарды мұғалімдер арасында Canvas Commons арқылы бөлісуге болады ынтымақтастықты дамыту. Бұл ерекшеліктер мектептерге оқушыларды ең жоғары сапалы оқу материалдары мен нұсқаулыққа тартуға мүмкіндік береді. Кенептің берік ерекшеліктері мен ынтымақтастық сипаты оны көптеген K-12 мұғалімдері үшін танымал оқу құралы етеді. Өкінішке орай, оны тең шешу мүмкіндіктері шектеулі, демек бұл колледж сабақтарын өткізу үшін керемет таңдау емес.

№4: Алма Alma - бұл мүмкіндік беретін онлайн-оқыту жүйесі мұғалімдер күнтізбелерді, оқу бағдарламаларын, тізімдерді, сынып кітапшаларын құруға, оқу жоспары мен тапсырмаларды ұсынуға оқушылар мен ата-аналардың порталы арқылы. Бірақ Алма мұғалімдер онлайн-сынып құра алатын жүйені ұсынып қана қоймайды. Бұл интерактивті оқыту құралы мектеп менеджменті, есеп беру және талдау, оқыту менеджменті, коммуникация, оқуға қабылдау және оқуға кіруді қалайтындар үшін ойлануға тұрарлық. және бір жүйеге онлайн режимінде оқыту. Жалпы, Алманың ең үлкен артықшылықтарының бірі - бұл қол жетімді мүмкіндіктердің кең ауқымы арқылы мұғалімдер мен әкімшілердің тақтайшаларынан бос жұмыс жасау. Бұл тәрбиешілерге студенттерді сапалы онлайн оқу тәжірибесіне баулудың маңызды жұмысына назар аударуға мүмкіндік береді. Осыны айта отырып, егер сізге аналитика маңызды емес болса немесе сіз онлайн-оқыту платформасын қаласаңыз жай виртуалды сыныпты құруға бағытталған, содан кейін алдымен бірнеше электрондық оқыту жүйелерін қолдануға болады [1].

№5: PowerSchool оқыту PowerSchool Learning, бұрын Haiku Learning деп аталған, бұл K-12 тәрбиешілеріне арналған электронды оқыту платформасы. Бұл мұғалімдерге онлайн-сабақ жүргізуге мүмкіндік береді, және пайдаланушылар интерактивті веб-парақтар құру, онлайн жобалар ұсыну және сынып талқылауын өткізу сияқты жұмыстарды орындай алады. PowerSchool пайдалану, мұғалімдер сыныптың веб-сайтын құра алады, өздерінің цифрлық тапсырмаларын әзірлей алады немесе Интернетте табылған басқа оқу материалдарын құрастыра алады. PowerSchool студенттерге ағымдағы күнтізбелік тапсырмаларды, жоспарлау кестесін және орындалу мерзімін көруге мүмкіндік береді. Мұғалімдер сонымен қатар студенттерге белгіленген күн туралы еске салғыштар мен сынып туралы хабарландыруларды оңай жібере алады, сабаққа қатыса алады, интерактивті кітапты жүргізеді, студенттерге тапсырмалар туралы кері байланыс жібереді және оқушылардың белсенділігі туралы статистиканы біле алады. Қосымша, жалпы платформаның мүмкіндігі әкімшілерге мектептерін басқаруға мүмкіндік береді бәрін бірдей парақта ұстау үшін. Бұл мүмкіндік әкімшілерге мұғалімдер арасында ынтымақтастықты дамытуды жеңілдетуі мүмкін. Өз атына сай PowerSchool - тәрбиешілер үшін қуатты құрал. Бірақ үйрену қиын болуы мүмкін, ал кейбір мұғалімдер қосымша қолдау қажет болса, PowerSchool өкілдеріне жету қиын деп хабарлады. Егер сіз ыңғайлы eLearning платформасын іздесеңіз, оның орнына басқа бағдарламалық жасақтаманы көруге болады.

№6: Схология Жақында PowerSchool сатып алған Schoology, бастауыш, орта және жоғары сынып оқушылары үшін жекелендіруге болатын онлайн-білім беруді жеңілдетуге арналған. PowerSchool-ге тиесілі болса да, Schoolology мүлдем бөлек өнім. Бұл онлайн-оқыту платформасы тәрбиешілерге интерактивті бағалау құруға, оқушылардың шеберлігі негізінде жылдамдықпен оқытуға және студенттерге қалай оқитынын таңдауға мүмкіндік беретін дизайнерлік іс-әрекетке мүмкіндік береді. Схология сонымен қатар мектеп аудандарының қолданыстағы оқушылардың ақпараттық жүйелерін және Google мен Microsoft құжаттарын біріктіруге мүмкіндік береді. Бұл мұғалімдерге арналған сыныпты онлайн форматқа ауыстыру жүктемесін жеңілдеткісі келетін аудандар үшін үлкен ұтыс болуы мүмкін. Қолданыстағы құжаттар мен ақпараттарды сол күйінде біріктіру мүмкіндігі уақыт пен күшті үнемдейді және мұғалімдерге өз студенттерінің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін Схология кабинеттерін дербестендіруге мүмкіндік береді. Схологияның тағы бір маңызды артықшылығы - бұл сыртқы көздерден алынған мазмұнды біртұтас біріктіреді. Khan Academy, Google Apps, BrainPop, Schoology мұғалімдерге курстың мазмұнын Интернеттегі қатысты білім беру ресурстарымен толықтыруды жеңілдетеді. Схология сонымен бірге бүкіл білім беру қауымдастықтары - студенттер, мұғалімдер, әкімшілер, жаттықтырушылар және ата-аналар үшін қарым-қатынас пен ынтымақтастықты жеңілдетеді. Схология - бұл қолданыстағы ресурстарымен интеграцияланатын, бәріне ыңғайлы, ыңғайлы платформаны іздейтін мұғалімдер үшін тамаша нұсқа. Егер сіз PowerSchool қолданушысы болсаңыз немесе сізге оңтайландырылған бағдарлама қажет болса, Schoolology сізге сәйкес келмеуі мүмкін [1].

№7: Google Classroom Әр түрлі салаларда қолдануға арналған, Google Classroom сонымен қатар K-12 білім беру жүйесінде және колледж қалашықтарында онлайн оқудың ең жақсы таңдауы болып табылады. Google Classroom негізгі Google қосымшаларын біріктіреді - Google Docs, Sheets, Slides, Gmail және Calendar - мұғалімдер мен студенттердің өзара әрекеттесуін басқару үшін ықшамдалған платформаға біріктіреді. Мұны білу маңызды Google Classroom-тің негізгі мақсаты – тапсырмаларды құруды, бөлісуді және бағалауды жеңілдету. Міне, осылай жұмыс істейді: мұғалімдер оқушылармен Google Classroom-қа шақыратын код немесе сілтеме арқылы бөліседі. Мұғалімдер содан кейін тапсырмалар туралы ақпараттармен толтырылатын сыныптардың күнтізбесін орната алады және оқушылардың қолжетімділігі үшін дерек жаңартылатын мерзімдер. Мұғалімдер Google Drive-та сынып ішінде әр оқушыға арналған жеке қалталарды жасай алады. Студент бұл папкаларды тапсырмалар мен тапсырмалар туралы кері байланыс алуға және жіберуге қолдана алады. Google Classroom қолданудың қарапайымдылығы мен құрылғының әмбебап қол жетімділігі арқасында тартымды. Сыртқы файлдар мен қызметтерді және автоматтандырылған викториналар мен тесттерді біріктіруді қолдаудың жоқтығын ескеру қажет. Басқаша айтқанда, Google Classroom бағдарламасы оқушыларға қол жетімді тапсырмаларды орындау процесін оңтайландыруға және аяқталған тапсырмаларды алуға өте қолайлы, бірақ мектептің барлық қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін бұл платформаны басқа онлайн оқыту жүйелерімен біріктіру қажет болуы мүмкін.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Koller D. (2012) What we're learning from online education www.ted.com/talks/daphne_koller_what_we_re_learning_from_online_education.html
2. Бөрібев Б., Меңдібаев Е.Қашықтан оқыту – білімберу сапасын арттырудың тиімді құралы // «Білімді бағалаудың құзыретті бағдарлы жүйесі» - 44 ғылыми-әдістемелік конференция материалдары, 3 кітап, 2014 ж. 17-18 қаңтар: ҚазҰУ, 116-118 б.
3. ТитоваС.В.,ТалмоТ.В. «Модель интерактивной лекции на базе мобильных технологий» // Высшее образование в России, 2015, № 2, С. 126–127.
4. Абилхасимова, А. Е. Цифрлық білім беру ресурстарын білім беру үдерісінде қолдану / А. Е. Абилхасимова. - Текст : непосредственный // Молодой ученый. - 2020. № 14 (304).

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАР МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАР

Бузауова А.А.
Педагог-сарапшы, информатика пәні мұғалімі,
Н.Данаев атындағы орта мектебі, Тараз қ., Қазақстан
aika.8787@mail.ru

Мемлекет басшысы Digital Bridge 2023 халықаралық форумында:

– Жасанды интеллект бұдан былай ғылыми фантастика емес, өмірдің ақиқатына айналды. Жаңа дәуірдің басталуына куә болып отырмыз. Кезінде электр жарығы мен интернетті ойлап табу тіршілігімізді қалай түбегейлі өзгертсе, жасанды интеллекті технологиясының ықпалы да дәл солай орасан зор. Ол адамзаттың тұрмыс салтын мүлдем басқа арнаға бұрып, жұмыс процестерін, автоматтандырады және ауқымды экономикалық құндылық қалыптастыра алады. Кейбір сарапшылардың бақылауынша, жасанды интеллектінің жаһандық экономикаға қосатын елеулі үлесі – дүниежүзілік ЖІӨ-нің төрттен бір бөлігіне парапар. Аталған технологияның кең қолданысқа ие болуы Қазақстанның қарқынды дамуына маңызды рөл атқара алады, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев. Президенттің пікірінше, қысқа мерзім ішінде жасанды интеллекті дамыту үшін барлық жағдайды жасау қажет. Мемлекет басшысы форум қатысушыларына бұл бағыттағы жұмыстың негізгі басымдықтарын атап өтті.

Жасанды интеллект үшін үлкен болашақ күтілуде. Бұл технология қазір ең жылдам дамып келе жатқан және перспективалылардың біріне айналды. Ақылды дауыс көмекшілері, сурет салатын, мәтіндер мен музыка жазатын нейрондық желілер — бүгінде ешкімді таң қалдырмайды. Білім беруде жасанды интеллектті қолдану туралы көбірек айтылып жатыр: мұндай жағдайлар қазірдің өзінде бар. Кембридж университетінің сарапшылары жасанды интеллектті қолдануды EdTech 2023 негізгі трендтерінің бірі деп атады.

Біз жасанды интеллектті бизнес үшін қалай қолданылатыны туралы блогта болғанбыз. Бұл мақалада біз AI сізге тиімдірек үйренуге көмектесетінін және дәл қазір бұл үшін қандай мүмкіндіктер бар екенін талқылаймыз.

Жасанды интеллект дегеніміз не?

"Жасанды интеллект" дегеніміз адамдардың ақыл-парасатын, таралған тұрғыдан жоғары деңгейде пайдалануға арналған бір термин. Ол, жасанды істерді шешуге, мәселелерді талдауға, негізгі шешім алуға, қарапайым жағдайлармен басқаруға көмектесу және кәсіби қызметтерді орындауға бағытталған.

Жасанды интеллект (AI) - бұл машинаға әдетте интеллектуалды ойлау арқылы шешілетін мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін технология. Жасанды интеллект адамның мінез-құлқына еліктейді; Негізгі ерекшелігі - алынған мәліметтер мен «тәжірибе» негізінде өздігінен білім алу мүмкіндігі.

Жасанды интеллектке деген жалпы қызығушылықты түсіндіру қиын емес: бұл технология адамдарға әртүрлі процестерді, әсіресе көп еңбекті қажет ететін және жалықтыратын процестерді автоматтандыруға керемет мүмкіндіктер ашады. Біз шаршаған, кейінге қалдыратын немесе алаңдататын жерде құрылғы жүз пайыздық тиімділік пен жоғары дәлдікті көрсетуді жалғастырады.

Жасанды интеллект білім беруде қалай қолданылуы мүмкін?

Қазірдің өзінде көптеген мүмкіндіктер бар және олардың саны тек өсе береді - өздігінен білім алуға қабілетті бағдарламалар мен қызметтер адамдарға әртүрлі мәселелерді шешуге көмектеседі.

Жасанды интеллект алгоритмдері оқушының оқу процесіндегі байланыстарын анықтау мен жақсартуға көмек көрсетеді. Олар оқушылардың үйренім процесінің ерекшеліктерін және талаптарын анықтайды.

Жасанды интеллект технологиялары интерактивті оқу орталықтарын жетілдіруде маңызды рөл атқарады. Олар студенттерге түсіндіруді, ойлау мен жауап беруді, және қабілеттерін жетілдіруге көмек көрсетеді.

Бұлар - қазіргі заманда білім беруде жасанды интеллект технологияларының тиімді қолданылу тенденциялары мен перспективалары. Олар оқушылардың білім деңгейін арттыру, оқу процесін адаптациялау және оқу тәжірибесін жақсартуға көмек көрсетеді.

Күнделікті процестерді автоматтандыру үшін

Ең ынталы, талантты ұстаздардың да өз мамандығынан түңіліп, түңіліп қалуының себебі неде? Күн тәртібіне байланысты. Өйткені, мұғалім кейде бір сұраққа жүз рет шыдамдылықпен жауап беруге, оқу үлгерімін бағалау үшін ұпайларды мұқият санауға, стандартты тапсырмаларды тексеруге тура келеді... Білім беруде Жасанды интеллектті енгізу осы тапсырмалардың кейбірін машинаға беруге мүмкіндік береді.

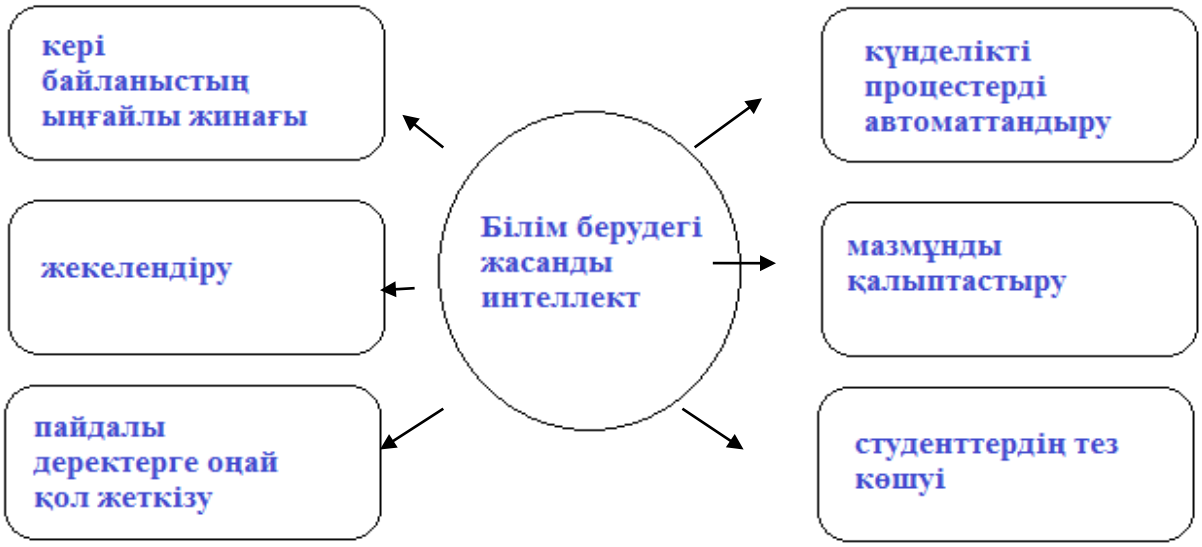

Ресейде білім беру саласындағы жасанды интеллект толығымен ресми орынға ие болды: мысалы, 2023 жылдан бастап гуманитарлық пәндер бойынша мектеп оқушыларының жазба жұмыстары пилоттық жоба аясында нейрондық желі арқылы тексеріледі. Жобаны жасаушылар машинаны грамматикалық, пунктуациялық қателерді және тіпті семантикалық қателерді іздеуге үйретті.

2024 жылдан бастап мектеп оқушыларының Бірыңғай мемлекеттік емтихан аясында жазған эсселері нейрондық желі арқылы орталықтандырылған түрде тексерілетін болады - мұндай жоспарлар туралы Рособрнадзор басшысы Анзор Музаев (дереккөз) мәлімдеді. Бұл жағдайда жасанды интеллектті қолданудың мақсаты – оқушылардың тұтастығын тексеру. Машина оқушылардың жұмысында күдікті жерлерді белгілейтін белгілер қояды деп жоспарлануда.

Жеке жаттығу жолдарын жекелендіру және құру үшін әрбір адамның оқу қарқыны және жаңа ақпаратты меңгеру сипаты терең жеке. Алайда, жаппай оқыту жағдайында бұл нюанстардың барлығын ескеру қиын – мысалы, мұғалім жаңа материалды түсіндіру кезінде орташа көрсеткіштерге назар аударады. Бейімделіп оқыту нақты оқушының қажеттіліктеріне негізделген. Жасанды интеллект арқылы жеке жаттығу жолын жасауға болады. Ал білім беруде жасанды интеллектті қолдану оқыту курстарында проблемалық аймақтарды – студенттер көп қате жіберетін бөлімдер мен тапсырмаларды табуға мүмкіндік береді. Мұғалім үшін бұл өте ыңғайлы – ол осы аспектілерге көбірек көңіл бөле алады, мысалы, күрделі тақырып бойынша қосымша жұмыс жасау арқылы.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ БОЛАШАҒЫ:

Білімге қолжетімділікті жақсарту: ЖИ білімге қолжетімділікті кеңейтуге көмектеседі, әсіресе мұғалімдердің ресурстары шектеулі болуы мүмкін шалғай немесе табысы төмен аймақтарда. AI технологиялары онлайн білім беру ресурстары мен қызметтерін қамтамасыз ете алады, бұл білім беруді барлығына қолжетімді етеді. Сонау 2021 жылы Ресей Федерациясының Білім министрлігі жасанды интеллектті зерттеуді мектеп бағдарламасына енгізді, ал 2024 жылға қарай ол мектептердің жартысында зерттелетін болады.

Білім сапасын арттыру: ЖИ әрбір оқушының қажеттіліктеріне бейімделген жекелендірілген оқыту тәсілін ұсына отырып, білім сапасын жақсартуға көмектесе алады. ЖИ жүйелері оқу әрекетінің деректерін талдап, ұсыныстар мен кері байланыс ұсына алады, бұл тиімдірек оқуға және жақсы нәтижелерге әкеледі.

Мұғалімнің рөлін оңтайландыру: ЖИ мұғалімнің рөлін алмастырмайды, керісінше оны оңтайландырады. Мұғалімдер алады бағалауды, деректерді талдауды автоматтандыру және жекелендірілген оқытуды қолдау үшін ЖИ технологияларын пайдаланыңыз. Бұл мұғалімдерді күнделікті тапсырмалардан босатып, курсты әзірлеу, жеке басшылық және студенттерді ынталандыру сияқты жоғары деңгейлі тапсырмаларға назар аударуға мүмкіндік береді. 2022 жылдың соңында 19 мыңнан астам мектеп мұғалімі «Жасанды интеллекттегі жылдам бастау» бағдарламасы бойынша оқытуға қатысты. Онлайн курс үш негізгі модульден тұрды: жасанды интеллектке кіріспе, заманауи мектептегі цифрландыру және тәжірибелік технология семинары, оның барысында қатысушылар өздерінің чат-боттарын жасады.

Жаңа білім беру тәсілдерін дамыту: аі білім беру бағдарламалары өзгеріп, нақты уақыт режимінде оқушылардың қажеттіліктеріне бейімделе алатын бейімделген оқыту сияқты жаңа білім беру тәсілдерін дамытуды ынталандырады. AI сонымен қатар оқушыларға бірегей және қызықты оқыту әдістерін ұсына алатын ойын технологиясы, виртуалды шындық және модельдеу сияқты инновациялық оқыту әдістерін дамытуды қолдай алады. оқушыларға оқудың ерекше және қызықты тәсілдерін ұсына алатын шындық пен модельдеу.

Мысалы, Carnegie Learning сияқты өнім жасанды интеллект негізінде жұмыс істейді және сайтта айтылғандай: "бірдей оқитын екі студент жоқ". Carnegie Learning Карнеги Меллон университетіндегі онжылдық ғылыми зерттеулерге негізделген және білім берудегі ең күрделі міндеттер мен инновациялық шешімдерді ұсыну үшін жасанды интеллект, қалыптастырушы бағалау және бейімделу бойынша оқытуды қолдана отырып, білім беру технологиялары бойынша танымал көшбасшы болды.

Инклюзивті білім беруді қолдау: AI әртүрлі оқушылардың, соның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың қажеттіліктеріне сәйкес ақпаратты ұсынудың және білім беру материалдарын бейімдеудің әртүрлі тәсілдерін ұсына отырып, инклюзивті білім беру ортасын құруға көмектесе алады. Сондай-ақ, ол қиын жағдайларға тап болғандарға қосымша ресурстар мен қолдау ұсына отырып, оқушылардың үлгерімін бақылау мен бағалауды қолдай алады.

Инклюзивті білім берудегі Google-мен тәжірибе қызметі құралдары. Google with Experiments (Google эксперименттері) - бұл мүгедек балаларды шығармашылыққа тартуға арналған құралдар жинағы бар Google компаниясы жасаған қызмет. Ең бастысы, олармен жұмыс істеу үшін қосымша қымбат жабдық қажет емес. Сізге тек Интернетке қол жетімді компьютер немесе планшет және веб - камера қажет. Сонымен қатар, қызметтің көптеген құралдарына қол жеткізу мүлдем тегін.

Білім беру жүйелерін басқарудың тиімділігін арттыру: AI деректерді талдау және білім беру жүйелерін басқару процестерін жақсартуға көмектесетін үлгілерді анықтау үшін пайдаланылуы мүмкін. Деректерді талдау неғұрлым негізделген шешімдер қабылдауға, ресурстарды бөлуді оңтайландыруға және білім беру бағдарламаларының тиімділігін бағалауға көмектеседі.

Проблемаларды болжау және алдын алу: AI оқу үдерісіндегі ықтимал проблемаларды болжау үшін пайдаланылуы мүмкін, мысалы, оқуды тастап кету, үлгермеу немесе оқудағы қиындықтар. Деректерді талдау негізінде AI жүйелері мұндай проблемаларды болдырмау үшін ұсыныстар ұсына алады және тәуекелге ұшырағандарға қосымша ресурстар немесе қолдау көрсете алады.

БІЛІМ БЕРУДЕГІ АЖ-ны ЕНГІЗУ ТӘУЕКЕЛДЕРІ МЕН ҚИЫНДЫҚТАРЫ

Қазіргі уақытта білім беру саласында AI-ны жаһандық қолдану тиімділіктің төмен пайызын және елеулі тәуекелдерді әкелуі мүмкін:

- гаджеттерге қол жеткізудің теңсіздігі немесе «цифрлық бөліну». Есепке сәйкес 2,2 миллиард немесе 25 және одан төмен жастағы балалар мен жастардың үштен екісі үйде интернетке қол жеткізе алмайды: ЮНИСЕФ және ЮНИСЕФ бірлесіп шығарған қанша балалар мен жастар үйде интернетке қол жеткізе алады. Халықаралық электр байланысы одағы (ХЭО). Қолда бар соңғы зерттеу деректерін пайдалана отырып, есеп елдер, аймақтар, байлық топтары, қалалар мен ауылдар арасындағы айтарлықтай теңсіздіктерді тапты.
- үздіксіз кәсіби даму. Білімге AI енгізу үшін мұғалімдер мектеп оқушылары мен студенттерді оқытуға деген көзқарасын сәл өзгертуі керек. ЮНЕСКО саясатының қысқаша анықтамасында мұғалімдер мен әкімшілердің көпшілігінің смартфонды және/немесе ноутбукты пайдалану тәжірибесі болса, оқуды бағалау және қолдану үшін жеткілікті цифрлық сауатты екені айтылған.

Білім беруде ЖИ пайдаланудың этикалық аспектісі (құпиялылық, ашықтық және пайдаланушы деректерін қорғау).

Білім беруде жасанды интеллектті пайдалану білім сапасын арттыруға, қолжетімділікті кеңейтуге және білім беру тәсілдерін инновациялық енгізуге айтарлықтай мүмкіндіктер береді.

Дегенмен, этикалық және қауіпсіздік аспектілерін, сондай-ақ процесте нашар пәндер мен инклюзивті білім беруді қамтамасыз ету қажеттілігін ескере отырып, AI пайдалануда сақтық таныту керек. Білім беруде AI-ны тиімді және жауапты пайдалануды қамтамасыз ету үшін тиісті ережелерді, стандарттарды және нұсқауларды әзірлеу маңызды.

Сонымен қатар, білім беруде АИ қолдану процесінде мұғалімдер мен білім беру мамандарының рөлі маңызды болып қала береді. Мұғалімдер оқуды басқаруға бағытталған фасилитаторлар ретінде әрекет ете алады, контекстік қолдау көрсете алады және студенттің қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін AI қолдайтын білім беру тәсілдерін бейімдей алады.

Осылайша, білім беруде жасанды интеллектті пайдалану маңызды перспективалар мен қиындықтарды ұсынады. Жасанды интеллектті дұрыс пайдалану тиімдірек, қолжетімді және инклюзивті білім беруге әкелуі мүмкін. Білім беруде жасанды интеллектті қолдану бойынша одан әрі зерттеулер мен әзірлемелер білім беру контекстінде AI технологияларын қолдану мен озық тәжірибелерді анықтау үшін маңызды болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-digital-bridge-2023-halykaralyk-forumyna-katysty-1294420// Қазақстан Республикасы, Астана қ., Президенттің «Ақорда» резиденциясы | 2024 ж.
2. Коровникова Н.А. Искусственный интеллект в образовательном пространстве: проблемы и перспективы // Социальные новации и социальные науки. - Москва: ИНИОН РАН, 2021. - № 2. - С. 98-113.
3. Анталик А.А. Использование инструментов с применением технологий искусственного интеллекта сервиса Experiments with Google в инклюзивном образовании (2022 г.)
4. Указ Президента РФ от 10 октября 2019 года № 490 «О развитии искусственного интеллекта в Российской Федерации».

THE ROLE OF AI LEARNING IN ENGLISH LANGUAGE

Даниярова М.Н.
шет тілі пәні мұғалімі,
№17 И.Трубицын атындағы жалпы білім беретін мектеп-гиназиясы,
Меркі ауд., Жамбыл обл.

Abstract: In this work,I tried to understand the problem of learning a foreign language in the context of the development of AI.

This work aims to analyze the capabilities of AI in learning a foreign language from different areas of professional training.

When talking about the methods of research,theoretical and empirical research methods were used in this project. An analysis was carried out of scientific and methodological literature devoted to the study of the use of artificial intelligence in language education from the point of view of prospects and possible risks. Artificial intelligence services were analyzed for functionality and potential for implementation in the process of learning a foreign language. To use the tasks based on AI, empirical experience of working with AI services in practical foreign language classes from different areas was used.

Keywords: artificial intelligence, language learning, foreign language.

Аңдатпа: Бұл жұмыста жасанды интеллектті дамыту контекстінде шет тілін үйрену мәселесін түсіну болып табылады.

Бұл жұмыстың мақсаты-кәсіби дайындықтың әртүрлі салаларынан шет тілін үйренудегі жасанды интеллект мүмкіндіктерін талдау.

Зерттеу әдістері туралы айтатын болсақ, бұл жұмыс зерттеудің теориялық және эмпирикалық әдістері қолданылды. Тілдік білім беруде жасанды интеллектті перспективалар мен ықтимал тәуекелдер тұрғысынан пайдалануды зерттеуге арналған ғылыми-әдістемелік әдебиеттерге талдау жасалды. Жасанды интеллект қызметтері шет тілін үйрену процесіне енгізу үшін функционалдылық пен әлеует тұрғысынан талданды. Жасанды интеллектке негізделген тапсырмаларды пайдалану үшін әртүрлі салалардағы практикалық шет тілі сабақтарында жасанды интеллект қызметтерімен жұмыс істеудің эмпирикалық тәжірибесі пайдаланылды.

Түйін сөздер: жасанды интеллект, тілүйрену, шеттілі.

The development of neural networks and chatbots is currently booming in many areas of

life, including education. Every day there are more and more of these forms of artificial intelligence. Artificial intelligence (AI) tools generate lesson plans, presentations, images, texts, questions, mind maps and other teaching materials in a matter of seconds at the user's request. Chatbots are able to hold a conversation, answer questions, comment on the work done and also make recommendations on how it can be improved. This has led to legitimate concerns among many teachers: As students can use AI to write essays and complete other tasks to practise language skills, there is no point in giving homework. It is also assumed that AI will be able to replace teachers in the future, who will then be out of a job. This raises the question: can a foreign language teacher not only resist the risks and threats of digitalisation, but also turn artificial intelligence into an assistant and friend and make the learning process more qualitative, effective and interesting thanks to the achievements of science and technology? In this paper, the authors try to understand this problem and also give examples of work with students learning a foreign language in the context of AI development.

The aimis to analyse the capabilities of AI in teaching a foreign language to students from different areas of vocational education.

Theoretical and empirical research methods were used in writing the article. An analysis of the scientific and methodological literature was carried out, which deals with the study of the use of artificial intelligence in education from the point of view of opportunities and possible risks. Artificial intelligence services were analysed in terms of their functionality and potential for use in foreign language teaching. Empirical experiences from working with AI services in practical foreign language teaching with students from different areas of vocational training were used to create tasks based on AI.

The introduction of AI into the educational process is an inevitable consequence of the digitalisation of education. The scientific and methodological literature states that many professions are changing as a result of this digitalisation, including the profession of foreign language teacher. The directions for such a transformation are “the development of online education platforms, the replacement of “live” specialists with virtual reality and artificial intelligence” [1, p. 22]. The teacher as a “talking head” or knowledge mediator, who is not the only possible means and channel of learning, is losing importance and relevance. New roles and functions are emerging - tutor, moderator, developer of educational pathways, organiser of project-based learning, coordinator of online educational platforms, games teacher [2, p. 43].

The first work in the field of AI began in the middle of the last century. The pioneer of research in this direction was Alan Turing, although philosophers and mathematicians had already expressed certain ideas in the Middle Ages. But it was not until the middle of the last century that this direction really began to take shape.

The appearance of works on AI was preceded by research into human nature, the way we understand the world around us, the possibilities of the thought process and other areas. The first computers and algorithms also appeared at this time. In other words, the foundation was laid for a new direction in research.

in 1950, Alan Turing published an essay in which he posed questions about the capabilities of future machines and whether they could surpass humans in terms of intelligence. It was this scientist who developed the procedure that was later named in his honour: the Turing test. Following the publication of the English scientist's work, new research was carried out in the field of AI.

According to Turing, only a machine that cannot be distinguished from a human when communicating can be recognised as thinking. Around the same time as the scientist's paper, a concept called Baby Machine was born. It envisaged the progressive development of AI and the creation of machines whose thought processes would initially be trained at the level of a child and then gradually improved.

in 1956, a group of scientists, including Turing, met at the American University of Dartmouth to discuss AI issues. After this meeting, the active development of machines capable of artificial intelligence began. A special role in the development of new technologies in the field of AI was played by the military, which actively funded this area of research. Subsequently, work in the field of artificial intelligence began to attract large companies.

Modern life presents researchers with increasingly complex challenges. Therefore, the development of AI is taking place under fundamentally different conditions when compared to the conditions that prevailed at the time of the emergence of artificial intelligence. Despite the successes that have been achieved in this field in recent years (e.g. the emergence of autonomous technology), there are still voices of sceptics who do not believe in the creation of true artificial intelligence. A number of critics fear that the active development of AI will soon lead to machines completely replacing humans.

Philosophers do not yet agree on what the nature of human intelligence is and what its status is. In this regard, there are many ideas in scientific works dealing with AI about what problems artificial intelligence can solve. There is also no common understanding of what kind of machine can be considered intelligent. The development of artificial intelligence technologies is currently going in two directions:

Descending (semiotic). This involves the development of new systems and knowledge bases that simulate high-level mental processes, such as language, the expression of emotions and thinking.

Ascending (biological). This approach involves research in the field of neural networks to create models of intelligent behaviour from the perspective of biological processes. Neurocomputers are developed on the basis of this approach.

The Turing test measures the ability of an artificial intelligence (machine) to think like a human being. In general, this approach is about creating an artificial intelligence whose behaviour does not differ from human actions in the same, normal situations. Essentially, the Turing test assumes that a machine is only intelligent if it is impossible to understand who is speaking when communicating with it: the mechanism or a living person.

Success in solving problems depends largely on the ability to react flexibly to situations. Unlike humans, machines interpret the data they receive in a consistent way. Therefore, only humans are involved in solving problems. The machine performs operations based on written algorithms that eliminate the need to use multiple abstraction models. It is possible to increase the flexibility of programmes by increasing the resources involved in solving problems.

These disadvantages are characteristic of the symbolic approach used in AI development. The logical approach involves the creation of models that simulate the thought process. It is based on the principles of logic. The agent-based approach uses intelligent agents. This approach is based on the following assumption: Intelligence is the computational part through which goals are achieved.

The machine plays the role of an intelligent agent. It understands the environment with the help of special sensors and interacts with it through mechanical parts. In the hybrid approach, neural and symbolic models are combined to find a solution to all problems associated with the processes of thinking and computing. Neural networks can, for example, determine the direction in which a machine moves. And static learning provides the basis on which problems are solved.

AI technologies are developing in the following directions: Solving problems that allow AI capabilities to approximate human capabilities and finding ways to integrate them into everyday life; developing a full-fledged mind that can be used to solve humanity's problems.

Currently, researchers are focussing on developing technologies that solve practical problems. Scientists are not yet ready to create a fully-fledged artificial intelligence. Many companies are developing technologies in the field of AI. Yandex has already been using them in

its search engine for several years. The IT company has been researching neural networks since 2016.

The latter are changing the way search engines work. In particular, neural networks compare the search query entered by the user with a specific vector number that best reflects the meaning of the task. In other words, the search is not done by words, but by the essence of the information the person is looking for. in 2016, Yandex introduced the Zen service, which analyses users' preferences. Abbyy recently introduced the Compreno system. With its help, it is possible to understand written text in natural language. Other systems based on artificial intelligence technologies have also only recently appeared on the market:

1. Findo. The system is able to recognise human language and search for information in various documents and files using complex queries.
2. Gamalon. This company has introduced a system with the ability to self-learn.
3. Watson. An IBM computer that uses a large number of algorithms to search for information.
4. ViaVoice. A system for recognising human speech.

Large commercial companies are not shying away from advances in artificial intelligence. Banks are actively introducing such technologies into their activities. With the help of AI-based systems, they settle stock exchange transactions, manage real estate and carry out other operations. Object recognition technologies are being introduced in the defence industry, medicine and other sectors. And companies that develop computer games are using AI to develop their next product.

The ability to interact with AI and use it for the purposes of foreign language teaching is a component of a foreign language teacher's digital competence, which is understood as the level of mastery of digital competences (knowledge, skills, abilities, readiness to conduct the educational process in a digital environment) [3]. A foreign language teacher must be able to use digital tools, programmes and online resources for foreign language teaching, create their own digital learning materials and digital environments, organise and manage the learning process in a digital environment. A teacher who does not have a high level of digital literacy will not be able to fully utilise AI technologies in the teaching process. So what role can AI play in the work of a foreign language teacher? The authors of the book “Artificial Intelligence in Education” claim that by 2030, AI will learn to help teachers, collaborate with them and act as an intermediary between them and the students [4, p. 14]. Already now, many platforms (Edvibe, Miro, Notion, Trello, Canva, etc.) used by foreign language teachers in the teaching process have AI assistants installed that can create the texts and tasks, images, diagrams, maps and other teaching materials needed by teachers with one click.In foreign language courses, chatbots are used to answer questions from students, reducing the amount of time teachers spend on routine tasks. The GPT chat can check written work, point out errors and demonstrate how to correct them. This gives teachers the opportunity to tap into the algorithms that drive AI and make their work even better. In this context, the literature refers to the concept of “augmented intelligence” or the “human-computer tandem",” which makes it possible to compensate for each other's mistakes and increase the efficiency of the educational process [4, p. 32].So, from all of the above, we can conclude that by skilfully using AI, a teacher can make the educational process more effective and transfer some of their tasks to the computer, freeing up their time for more intellectual and creative tasks.The educational platform Duolingo offers courses in more than 30 languages. Duolingo's AI tool BirdBrain learns each user's profile and makes predictions about their learning progress, creating a personalised learning experience. The system keeps track of tasks that cause the student difficulties and also remembers mistakes made in these tasks, whereupon it creates a further training plan.The platform's Explain My Answer feature allows language learners to chat with the Duo bot. The bot can rate and comment on the answer and offer additional examples to help the learner better understand and master the material. Thank you to the role play function, you can collect points for practising in real communication situations with virtual characters from different countries

(Linguo-Bots).Babbel offers interactive online language learning courses. Thank you to AI technologies, Babbel is able to recognise language and correct pronunciation by matching the words spoken by the course participant with language examples in the database recorded by course editors who are native speakers of the language in question.There are currently several quite effective online resources for editing texts in a foreign language using AI technologies. One of these resources is Grammarly, which corrects over 150 types of errors, e.g. errors in grammar, spelling, punctuation, writing style and sentence structure. If there are errors, Grammarly provides recommendations for correction and offers several options. Working with this service allows students to analyse their texts and thus develop their critical thinking skills, which can be useful to them in the future when writing coursework, master's theses, academic articles, notes and other written work.QuillBot's AI is an AI-powered paraphrasing tool that helps students edit their text and change the tone of voice to improve clarity and comprehension.

Chatbots on the Telegram channel, which are a mobile learning tool, can also help you master a foreign language. These are bots like @multitran_bot, @AndyRobot, @eddy_en_bot, @EnglishSimpleBot. The chatbot @multitran_bot offers the possibility to work automatically with online dictionaries. The bot offers all possible translation options and meanings and duplicates the main functionality of Multitran (an internet system of bilingual dictionaries). @AndyRobot focuses on practising spoken English. Therefore, the bot asks the student to choose one of the everyday topics (weather, hobbies, work, etc.).The virtual teacher offers you the opportunity to take daily grammar lessons with explanations and a test to master the material. @eddy_en_bot helps you to learn new vocabulary; with the free version you can learn five words a day. With @EnglishSimpleBot you can read English texts and mark unknown words for further study in a special mode, take tests on specific topics and improve your grammar skills. There are also reference books on grammar and language levels, including Upper-Intermediate.The Bots can “communicate” with a student on a specific topic at a specific time interval and perform a knowledge check during a time period set by the teacher, collect statistics on mastery of the material, and automatically inform the teacher of student progress.With GPT Chat, students can receive additional practise and support outside the classroom, improve their reading, writing and language skills, expand their vocabulary and improve their communication style. In the classroom, the main organiser of the educational process, as P.V. Sysoev and E.M. Filatov correctly note, there should still remain a teacher who acts as an “assistant and expert in the field of a foreign language, who helps and creates conditions for learning, education and development” [7].In addition to programmes that can be used for foreign language teaching, there are also tools - teaching assistants based on AI. The website Twee is one of these assistants. This platform has been specially developed to facilitate the preparation of tasks on various aspects of a foreign language (vocabulary, grammar, reading, listening, speaking, writing). With its help, you can create texts and questions (open, with choice of correct answer, true/false).In addition, the platform generates lexical and grammatical exercises for filling in gaps, matching words to definitions, opening brackets, putting words in the right order, etc. Twee transcribes videos, formulates questions about these videos, finds interesting facts and quotes from famous people on a chosen topic, creates discussion questions, lists of pros and cons, lists of essay topics, etc. However, the tasks generated by the platform must be checked carefully. Not all of them are ready for use without appropriate corrections. Nevertheless, this system helps to significantly reduce the teacher’s preparation time for the lesson and also stimulates the creative process as it offers a wide range of ideas and tasks.

For the sake of clarity, we present a table with some AI tools (services) used in foreign language teaching.

AI tools for foreign language teaching

№	AI tools	Types of speech activity on which work is carried out	Functional	Availability for teacher and student use
1.	Duolingo	- speaking; - writing; - reading; - listening	- building an individual learning path; - analysisofusererrors	There is a free application and 2 paid subscription options
2.	Grammarly	- writing; - reading	- checking the letter; - text editing; - measurementofactivevocabulary	There is free functionality and a paid subscription. Needtoconnect VPN
3.	QuillBot	- writing; - reading; - vocabulary	- changing sentence structure (grammar check); - paraphrasingtexts; - quotegenerator	There is free functionality and a paid subscription. You need to install the extension
4.	ChatGPT	- speaking; - writing; - reading	- text generation at user request	Needtoconnect VPN
5.	Multitran_bot	- writing; - reading; - vocabulary	- bot translator; - Internet system of bilingual dictionaries	Is a freechatbot
6.	AndyRobot	- speaking; - pronunciation	- thematic lessons; - communication practice; - grammar exercises	Is a freechatbot
7.	EnglishSimpleBot	- reading; - grammar	- individual selection of words and grammar tasks	Is a freechatbot
8.	ELEVENLABS.IO	- speaking; - writing; - listening	- text-to-speech translation; - automatic audio/video dubbing	There is free functionality and a paid subscription

Below are examples of assignments for students studying in different areas of vocational education (the assignments are approximate, the content may vary for different areas, and in practise they must be formulated in a foreign language).

Task for students:

1. Choose a famous businessman you would like to talk to (Elon Musk, Mark Zuckerberg, Bill Gates, Tim Cook or Jeff Bezos). Think of 10 questions you would like to ask them, including

questions on the following topics: biographical facts, business, success, professionalism, money, charity, corporate responsibility, etc.

2. Find your chosen personality on the Character.AI website. Ask her your questions. Try to maintain a coherent conversation by responding to the character's statements.

3. Take a screenshot of the conversation and add it to the comments. Share with the rest of the group what you found most interesting in your conversation with the character.

After discussing the problem of introducing AI in education in general and in foreign language teaching in particular, the authors have come to the conclusion that the use of AI can facilitate the professional activity of a foreign language teacher by reducing the time spent on lesson preparation, task development and review. Students can turn to AI tools to learn a foreign language without having to resort to the services of tutors. On the question of whether a foreign language teacher can be replaced by artificial intelligence, the GPT chat itself commented on this issue as follows "Artificial intelligence has the potential to complement and improve the educational process, but a direct replacement of teachers is hardly possible. Unlike AI, teachers have skills in empathy, motivation and social interaction. Teachers are better able to understand context and explain the material from different perspectives and in different nuances, which encourages critical thinking and the formation of one's own opinion."

References:

1. Alexey Potapov "Artificial intelligence and universal thinking."
2. Bertrand Russell, Alfred North Whitehead "Principles of Mathematics."
3. McCulloch W.S., Pitts W. "Logical calculus of ideas relating to nervous activity."
4. Marvin Minsky, Seymour Papert "Perceptrons".
5. Articles from the site https://habr.com/ru/all/.
https://www.youtube.com/watch?v=2YM-qQrXwcg
https://promdevelop.ru/iskusstvennyj-intellekt/
https://yandex.ru/images/
https://www.youtube.com/watch?v=5Xiv-rHc5qo
https://www.youtube.com/watch?v=EFd1uWNT0AU
https://www.youtube.com/watch?v=r0aK7josHMM

ӘОЖ: 371

БІЛІМ АЛУ ПРОЦЕСІНДЕ КОЛЛАБОРАТИВТІ ОҚЫТУДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Сейдрахманова Р.И.
М.Әуезов атындағы жалпы орта білім беретін мектеп-лицейі,
Меркі ауд., Жамбыл обл.

Андатпа: Жаңартылған білім беру процессінде коллаборативті оқытуды қолданудың тиімді жолдары арқылы оқушылардың сабақ барысындағы белсенділігін мен ынтымақтастығын арттыру айқындалған.

Кілт сөздер: қарым-қатынас, интерактивтік оқыту, заманауи технология, коллаборация, Smart мақсат, ынтымақтастық.

Аннотация: В обновленном учебном процессе было определено повысить активность и сотрудничество учащихся на уроке за счет эффективных способов использования совместного обучения

Ключевые слова: общение, интерактивное обучение, современные технологии, коллаборация, Smart target, сотрудничество.

Annotation: The updated learning process was determined to increase student engagement and collaboration in the classroom through effective ways to use collaborative learning

Keywords: communication, interactive learning, modern technologies, collaboration, Smart target, collaboration.

XXI ғасыр – озық, заманауи технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану - заман талабы. Адам іс-әрекетінің әр-түрлі салаларында, сонымен қатар, білім саласында интерактивті әдістер арқылы оқыту бүгінгі күні үлкен өзектілікке ие болып отыр.

Білімді дамыту үшін білім берудің үйреншікті әдісінен оқыту процесінде оқушылардың пәнге деген қызығушылықтарын арттыратын білім берудің жаңа белсенді әдісіне көшу өте маңызды. Бұл тапсырманың шешімі, оқыту процесінде тек жаңа технологияларды қолдану арқылы жүзеге асырылуда.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында белгілегендей, білім беру жүйесін ақпараттандыру, мемлекеттік білім саясатының негізгі қағидаларын жүзеге асырудың маңызды бір механизмі болып табылады. Ақпараттық ортаны құруға негізделген білім берудің жаңа жүйесін қалыптастыру және педагогикалық практикаға жаңа ақпараттық құралдарды, интерактивтік әдістер арқылы оқыту технологиясын енгізу білім жүйесін дамытудағы стратегиялық тапсырма болып саналады. [1]

Ж.Аймауытов «сабақ беру үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол жаңадан жаңаны табатын өнер» - деген, яғни оқу үрдісін жаңаша ұйымдастыру, оқушылардың әрекеті арқылы ойлау дағдыларын жетілдіруге, шығармашылық қабілеттерін дамытуға негізделуі қажет. [2]

Бүгінгі жастардың талабы мен рухани талғамы жоғары. Республикамызда тұлғаның әлеуетін дамытуға, ойын еркін жеткізуге, инновациялық жобаларды жүзеге асыруға, креативтілікті арттыруға барлық жағдай жасалған.

XXI ғасыр технологиялық мәдениет, ақпараттық қоғам дәуірі болып табылады. Оқу үдерісінде компьютерлік технологияларды қолдану, жоба құру, бейне, графикалық дизайн, анимация мен құрылымдық анықтау - жаңа әдістің пайда болуына, оны ұйымдастыру түріне әкелді. Сондықтан қазіргі таңда ұстаздарға қойылатын талаптар ауқымы өте үлкен. Яғни, интерактивтік әдістер арқылы оқыту технологиясы оқушылардың сабақ барысындағы белсенділігін арттыруға тікелей әсер етеді.

Интерактивтік оқыту - бұл, ең алдымен оқушы мен мұғалімнің қарым-қатынасы тікелей жүзеге асатын сұхбаттасып оқыту болып табылады. Интерактивтік оқыту - бұл танымдық әрекеттің арнаулы ұйымдастыру формасы. Ол толық айқындалған және мақсатын алды - ала болжауға болатын оқыту түрі. Интерактивтік оқытудың мәнісі сыныптағы барлық оқушы таным процесімен қамтылады, өздері білетін және ойлайтын нәрселері арқылы түсінуге және қарсы әсер етуге мүмкіндік алады. Әр оқушы өзіне тән ерекше еңбегін сіңіреді, білім, идея, әрекет ету тәсілдерін алмасу үздіксіз жүреді. Сонымен қатар, бұл процесс өзара қолдау атмосферасында жүреді. Яғни, жаңа білім алып қана қоймайды, танымдық процестің өзін дамытады, оны әлде қайда жоғары деңгейдегі топтасу мен еңбектену дәрежесіне көтереді.[3]

Жаңартылған білім бағдарламасы бойынша интерактивті білім беруде көптеген әдіс-тәсілдер қолданылады. Жалпы білім беретін орта мектептердің оқу әрекетінде топтық іс-әрекетті ұйымдастыруда қолданылатын әдіс тәсілдердің ерекшеліктерін теориялық және тәжірибелік тұрғыда зерттеу маңызды рол атқарады. Интерактивті стратегияларды қолдану топтық жұмыстың басты мақсаты болып табылады. Ынтымақтастық және бірлескен топтық жұмыс процесінде оқушылардың жаһандық дағдыларын дамыту, оқытудың белсенді және интерактивті стратегияларын қолдану үшін топтық орта құру өте маңызды.

Қазіргі қоғамда, оның мүшелерінің білімі, зияткерлік даму деңгейі экономиканың дамуы мен жаңа қоғамдық қатынастардың қалыптасуын анықтайтын негізгі стратегиялық

ресурс болып, білім беру мәртебесі едәуір артады, оның деңгейі мен сапасына қойылатын жаңа талаптар қалыптасады.

Осы орайда топтық жұмыс бойынша коллаборация немесе әріптестік – белгілі бір консесусқа немесе келісімге, оқытуға, білім алмасуға бағытталған, кез- келген салада ортақ мақсатқа жету үшін екі немесе одан да көп адаммен немесе ұйыммен жасалатын бірлескен әрекетті пайдалану өте тиімді. Коллаборативті орта құру тиімді және табысты оқыту негізі болып саналады.

Оқушының оқу-танымдық үдерісіне қолайлы ортаны колаборативті орта деп атайды. Коллаборация, немесе ынтымақтастық - кез келген салада бір немесе бір топ адамдардың ортақ мақсатқа қол жеткізу үшін өзара білім мен тәжірибе алмасу, өзара оқыту мен келісімге келу бойынша бірлескен іс-әрекет үрдісі. Осыған байланысты әлемдік білім беру кеңістігінде коллаборативті оқыту (collaborative learning) ұғымы кеңінен қолданылады.

Коллаборативті оқыту - оқушылардың өзара бірлесіп, немесе мұғалімдермен бірге жаңа білімді іздестіру, талдау және түсіну бойынша ынтымақтастық әрекеттестікке негізделген оқыту. Бұл теория оқытудың әлеуметтік сипатына көбірек мән беріп, оның нәтижелілігін оқушылардың өзара бірлескен қарым-қатынастарының нәтижесі арқылы бағалайды. [4]

Оқушылармен топтық жұмыс ұйымдастырудың өзі үлкен педагогикалық шеберлікті және шығармашылықты қажет етеді. Әуелі оқушылармен бірігіп топтық жұмыс ережелерін құрастырып алған абзал. Бір сабақты әр уакытына дейін ойластырып, балалардың топтық жұмыстарын жоспарлап, коллаборативті ортаны қалыптастыру - мұғалімнің кәсіби құзіреттілігінің көрсеткіші. Топтық жұмыс ережелерін құрастыру және оны оқушылар үшін тартымды қылып көрсету маңызды. Құрастырылған ережелер барлығына бірдей көрінетіндей, оқылатындай және суреттермен бейнеленіп көрсетілгені дұрыс. Балалар өз ойлары мен пікірлерінің бағалы екенін сезініп, өз күштеріне деген сенімдері дамып, арта түседі. Топтық жұмыс ережелерін балалардың өздеріне құрастырту мұғалім үшін өте ұтымды қадам, себебі олар өздері ұсынған ережеге қарсы шыға алмайды.Өз қадамын дұрыс жасайды.

Қазіргі кезде топтық жұмыстарды жүргізуде топтық бағалау формалары да көп қолданылады. Сондықтан ережелердің өзін сабақ үстіндегі объективті өзара бағалауға, жауап беру тәртібіне, уақытты ұтымды пайдалануға, сөйлеу әдебіне, тыңдау мәдениетіне қатысты бекітіп алуға болады. Бағалауға қатысты оқушылармен бірлесе отырып бағалау критерийлерін анықтап алу, бағалау тиімділігін арттырады. Топтық жұмыстың маңызды ерекшелігі - топтағы әр адамның жеке қасиеттерін, көшбасшылық қабілеттерін аша білу мүмкіндігі туындайды. Осы рөлдерге байланысты тапсырмаларды да түрлендіріп отыруға болады. Топпен ынтымақтастық барысында мектептің құндылықтары, мақсаттары мен даму концепциялары қайта қарастырылады. Басты мақсат ретінде оқытудағы жаңа әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана отырып, оқушылардың өзі қалуымен білім алу белсенділігі мен білім сапасын арттыру болып анықталды. Сабақтағы мақсат қою, міндеттер мен әдіс тәсілдерді тиімді қолдану топтық жұмыстың маңыздылығын ашады. Осы нәтижеге жету үшін коллаборативті орта құру әдісін пайдалану бойынша топтық жұмысқа смарт максат қоюды жөн деп санадық.

SMART-МАҚСАТ

S- оқытуда заманауи интербелсенді әдістерді пайдалану арқылы

M- белсенді әдістердің негізгі 4 ерекшеліктерін ескере отырып

A- тренинг, ролдік, іскерлік ойындар, ассоциограмма және жоба дайындау негізінде тақырыптың маңызын ашу арқылы

R- қарым-қатынас, өзара белсенді әрекет, бірлесе үйрену, үйрету идеяларын қалыптастыру және коллаборативті орта құру арқылы

Т- белгілі уақыт аралығында [5]

Смарт мақсат қоюда, біз әрқашанда өз мақсаттарымызды ойлап жүру керектігін болжайды, себебі біз осындай мақсаттар қойған кезімізде яғни нақты айрықша, өлшемді, қол жетімді, және бізге бірілген уақыт шектеуінде болатын, яғни содан соң біз өлшеп және лайықты тексере алатындай болуымыз тиіс.

Өз мақсаттарымызды қойғанда келесі сөзерді қолданбаған абзал: түсінетін, танысатын, білетін болады - бұл түсініксіз және нақты емес мақсаттар. Керісінше, мейлінше «түсінеді, танысады, біледі» деген етістіктерді қолданған дұрыс. Осылайша біз Smart мақсаттарды қоямыз.

Коллаборативті орта құру арқылы сабақта келесі құндылықтар басты назарда болды: топпен жұмыс, жұмыс кепілдігі, талантты мұғалімдердің жұмысын қолдау, мәдениет (адалдық, шығармашылық, қарым-қатынас).

Ұжымдық-топтық іс-әрекет технологиясының мақсаты оқушылар арасындағы қарым-қатынас мәдениетін жақсарту. Ал қарым-қатынастар тек жақсылық жасау арқылы жақсарады, сондықтан топ ішінде өзара көмек, өзара сыйластық, өзара қолдау, өзара түсіністік сияқты ізгі әрекеттердің көп орындалуы ынтымақтастық ортаны қалыптастырудың бірден – бір кепілі.

Ынтымақтастық оқу - өзара іс-әрекет жасау философиясы, ал бірлескен оқу соңғы нәтижеге немесе мақсатқа жетуге ықпал етуге бағытталған өзара әрекеттің құрылымы болып табылады. Ынтымақтастық оқу сыныпта пайдаланатын әдіс қана емес, жеке философия, психологиялық қатынас болып табылады. Бірлескен оқудың мәні ынтымақтастық оқу - бұл оқыту мен оқу тәсілі, аталған тәсіл өзекті мәсілілерді шешу, тапсырмаларды орындау немесе әлдебір өнім жасау үшін оқушылар тобының бірлесіп жұмыс істеуін білдіреді.

Педагогикада ынтымақтастық оқу тәсілдерінің саны жеткілікті, бірақ та бірлескен оқу үдерісінің негізгі сипаттамалары мынадай:

1. Оқу оқушылар ақпаратты игеретін және өздері игерген мәліметті бұған дейін меңгерген білімдерімен байланыстыратын белсенді үдеріс болып табылады.

2. Оқу тапсырмаларды орындау үшін механикалық есте сақтау мен қайталау емес, құрдастардың белсенді қатысып, ақпараттарды өңдеуі және қорытындылауын талап етеді.

3 Қатысушылар әр адамдардың көзқарасын біліп, танудан пайда алады.

4. Оқу оқушылардың әңгімелесу барысындағы әлеуметтік орта жағдайында жетіледі. Осы зияткерлік жаттығу барысында оқушылар ой-пайымдарының негізін құрып, мәнін ұғады.

5. Оқудың ынтымақтастық ортасында оқушылар әлеуметтік және эмоционалдық тұрғыдан да дами түседі, өйткені олар түрлі көзқарастарды тыңдап, өз идеяларын айтуға және қорғауға мәжбүр болады. Мұндайда оқушылар сарапшылардың немесе мәтін аясында шектеліп қалмай, өздерінің ерекше тұжырымдамалық түсініктерін құруды бастайды. Осылайша ынтымақтастық оқу жағдайында оқушылар құрбы құрдастарымен қарым-қатынас жасауға, идеяларды ұсынуға және қорғауға, әртүрлі ұстанымдармен алмасуға, басқа тұжырымдамаларға күмәнмен қарауға және оған белсенді қатысуға мүмкіндік алады. Жалпы алғанда, топтардағы бірлескен жұмыс төмендегі мақсаттарда жүзеге асырады.

Ынтымақтастық стратегиялары:

Топтық жұмыс - оқытудың өте ықпалды тәсілдерінің бірі. Оқушылар ересек адамдарға тәуелді болмау үшін тапсырмаларды жоспарлайды және оларды орындауды ұйымдастырады.

Бұл тәсіл оқушыларға:

- уақытты ұтымды жоспарлап, пайдалануға;
- инновациялық тәсілдер мен көзқарастар, идеяларды ұжыммен талқылауға;

- топтағы жұмысқа дейін қандай да бір жеке-дара қызмет немесе жеке ойластыру қажет екендігін анықтауға;
- топ ішінде рөлдерді бөліп, анықтауға (басшы, хатшы, тілші, бақылаушы және т.б.) немесе топ мүшелеріне жеке тұлғалық ерекшеліктеріне байланысты тапсырмаларды бөліп беруге;
- тапсырмаларды орындау барысында келісімге қол жеткізуге мүмкіндік береді. [6]

Жақсы ұйымдастырылған топтық жұмыс оқушылар арасында әлеуметтік өзара қарым-қатынасты, тиімді араласу және проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бұл, өз кезегінде оқушыларды өздерінің оқуларына белсенді қатысуға жетелейді. Оқушыларды алынған ақпаратты ойластыруға және талқылауға, өзгелердің пікірлерін түсінуге немесе қарсы тұрып, теріске шығаруға ынталандырған жағдайда топтық жұмыс тиімді болады.

Топтық жұмыс соңында әр оқушы қандай жетістікке қол жеткізе алады? деген сұраққа жауап қарастырайық:

- Оқушылардың ой ұшқырлығы пайда болады, бір-біріне деген сенімі артады
- Оқушы өзінің топта орындалып жатқан жұмыстың маңызды екенін ,өз үлесін қосып жатқанын сезінеді.
- Басқа топтардың жұмыстарын тыңдап олардың мүмкіншіліктерін салыстырады.

Қорыта келгенде, жаңаша әдіс-тәсілдерді негіздей отырып, ынтымақтастық коллаборативті орта құруда оқушының:

- оқу сауаттылығын дамыту арқылы оқушы білімді өздігінше игеріп, өз өміріне жарата алады,
- өздігінен терең ойланып, тұжырым жасайды, өмірде ең керекті білім, білік пен дағды қоғамда пайдаланады,
- оңтайлы қарым - қатынас құра білуге бейімделеді.
- басқарудың көшбасшылық моделі қалыптасады.
- басқару мен қарым-қатынастың дұрыс жүйесі жетіледі.
- оқушылардың зияткерлік әлеуеті артады.
- нәтижеге бағытталған білім сапасы артады, білім беру үрдісін шынайы бағалау жүйесі енгізіледі.

Ал, педагогтарда:

- Мұғалімдердің өзін-өзі дамытудағы кәсіби біліктіліктері мен құзыреттіліктері жоғарлайды;
- Инновациялық білім беру модельдері жетіледі.
- Ұлттық және әлемдік құндылықтарды бойына сіңірген құзыретті, кәсіби жетілген , білікті маман тұлғасы дамиды;
- Бәсекеге қабілетті, функционалды сауатты, табысты оқушылар үлесі артады;
- Коллаборативті орта негізінде сенім және ынтымақтастық нығаяды.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Білім туралы Қазақстан Республикасының Заңы. 27.06.2007ж
2. Ж.Аймауытов «Тәрбиеге жетекши». Ж. Аймауытов Бес томдық шығармалар жинағы.- Алматы: Жібек жолы, 2003
3. Қ.Өстеміров, А.Айтбаева, Қазіргі білім беру технологиялары, Алматы, 2006ж.
4. Коллаборативті оқыту (командалық, топтық жұмыс) https://melimde.com › ati-jonii.
5. «E-Iearning» электронды оқыту жүйесі және оның мүмкіндіктері.Элек рондық мектеп. №2.2013ж

6. Садуова Ж.Н. Жаңа педагогикалық технолгиялар арқылы болашақ мұғалімдердің кәсіби бағыттылығын қалыптастыру. 2012ж Алматы.

ӘОЖ 37.013.42

БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТҰРҒЫДА ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ҰЙЫМДАСТЫРУ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ

Қалдыбек Ұ.Ғ.
химия пәні мұғалімі,
№1 Д.Қонаев атындағы мектеп-гимназиясы,
Қордай ауд., Жамбыл обл.
kaldybrk.ulzhan@bk.ru

Аннотация: Мақала мазмұнды және іс жүргізу аспектілерін анықтауға арналған білім беру мазмұнын жаңарту жағдайындағы оқушыларды рухани-адамгершілік тұрғыда тәрбиелеудің ұйымдастыру жолдарын қарастырады. Оқушылардың рухани-адамгершілік бағытта тәрбиелеудің бағытары көрсетіледі.

Түйінді сөздер: рухани-адамгершілік, тәрбие беру, оқушылар, білім, мектеп, педагогикалық бағыт.

Барлық кезеңдерде адамдар рухани-адамгершілік тәрбиені жоғары бағалады. Қазіргі қоғамда болып жатқан терең әлеуметтік – экономикалық өзгерістер бізді Қазақстанның болашағы, жастар туралы ойлауға мәжбүр етеді. Бүгінгі таңда Қазақстан қоғамында рухани-адамгершілік, патриоттық, азаматтық және басқа да тәрбиелер туралы көп айтылады. Еліміздің әлеуметтік өміріндегі өзгерістер, ағарту саласындағы өзгерістер руханият, мораль, этика мәселелерін ерекше өзекті етеді. Қазақ мектебін дамытудың қазіргі заманғы стратегиясы да өзгеше болады: оның орталығында рухани бай, жоғары адамгершілікті, білімді және шығармашылық тұлғаны қалыптастыру жатыр. Балаларды рухани-адамгершілік тәрбиелеу мәселесі қазіргі қоғамның негізгі проблемаларының бірі болып табылады. Бірақ, өкінішке орай, қазіргі уақытта мектеп оқушыларының көпшілігінде моральдық нұсқаулар бұзылған, жас ұрпақты руханиятсыздық, сенімсіздік, агрессивтілік үшін кінәлауға болады. Қиын жағдайдың тән себептері: жас ұрпақ үшін нақты оң өмірлік бағдарлардың болмауы, балалармен және жастармен мәдени - демалыс іс-әрекетінің төмендеуі; патриоттық тәрбиенің болмауы және тағы басқалар болды.

Бұқаралық ақпарат құралдарының қатыгездік пен зорлық-зомбылықты насихаттау, алкоголь өнімдері мен темекі өнімдерін жарнамалау аясында жағдай одан әрі күрделене түседі: балалардың негізгі рухани құндылықтары туралы идеялары материалдық жағынан қарастырылады, сәйкесінше балалардың тілектері арасында тар, тұтынушылық сипат басым болады [1].

Сондықтан отбасы, жалпы білім беретін мектеп алдында не болып жатқанын өз бетінше бағалай алатын және өз қызметін айналасындағы адамдардың мүдделеріне сәйкес құра алатын жауапты азаматты тәрбиелеу міндеті тұр. Бұл мәселені шешу оқушының жеке басының тұрақты рухани-адамгершілік қасиеттері мен қасиеттерін қалыптастырумен байланысты.

Білім беру мазмұнын жаңарту жағдайындағы оқушыларды рухани-адамгершілік тұрғыда тәрбиелеудің ұйымдастыру мақсатында Жамбыл облысы, Қордай ауданы №1

Д.Қонаев атындағы мектеп-гимназиясында республикалық эксперименттік алаң ашылды. Мен қосымша білім беру педагогі ретінде міндетім білім алушыларды адами, рухани тұрғыда дамыту. Осыған орай мен 5 «Ә» сыныбына экологиялық тәрбие беру «Адам табиғат пен жер ана перзенті» атты орталық саябаққа саяхат жүргіздім. Оқушылардың табиғатқа деген сүйіспеншілігін рухани-адамгершілік тұрғыда дамыту бағытында еркін форматта әңгімелесіп ойларын білдім.

Көптеген адамдар қоғамның рухани жаңғыруы үшін дәстүрлі білім беретін білім жеткіліксіз екенін түсінеді. Моральдық импульстарды таза ғылыми білім беру арқылы ұтымды игеруге болмайды, ғылымдардың бірде-бір жиынтығы махаббатты, сенімді, жанашырлықты алмастыра алмайды.

Орта буын сынып оқушысының жеке басының рухани-адамгершілік қалыптасуы бойынша жұмыстың педагогикалық мәні оған мінез-құлықтың қарапайым дағдыларынан жоғары деңгейге көтерілуге көмектесу болып табылады, мұнда шешім қабылдаудың тәуелсіздігі мен адамгершілік таңдау қажет [2].

Бастауыштан орта буынға келген мектеп жасы іс-әрекеттер сыртқы жағдайлар мен әрекеттермен анықталатын адамгершілікке дейінгі даму деңгейіне сәйкес келеді. Бұл жағдайда осы деңгейдің екінші кезеңі-ынталандыруға бағдарлану жүзеге асырылуы мүмкін. Іс-әрекет туралы үкімдер одан алынатын пайдаға сәйкес шығарылады. Бала өзінің оң әрекеттеріне жауап ретінде оған да жақсы қарайды деп күтеді. Олардың моральдық санасында негізінен мұғалімнің нұсқаулары, кеңестері мен талаптарына байланысты императивті (императивті) элементтер басым болады. Олардың моральдық санасы іс жүзінде осы талаптар түрінде бекітіледі және мінез-құлықты бағалау кезінде олар негізінен берілмеген нәрседен туындайды. Сондықтан олар белгіленген мінез-құлық нормаларынан шамалы ауытқуларды байқайды және дереу мұғалімге есеп беруге тырысады. Бұл ерекшелікпен байланысты тағы бір қасиет бар: жолдастарының мінез-құлқындағы кемшіліктерге шамадан тыс жауап бере отырып, балалар көбінесе өздерінің кемшіліктерін байқамайды және өздеріне сын көзбен қарамайды. Орта буын оқушыларының өзін-өзі тануы мен интроспекциясы төмен деңгейде, олардың дамуы мұғалімдерден назар аударуды және арнайы педагогикалық жұмысты талап етеді.

Жасөспірімнің өзін-өзі тануының дамуы интеллектуалды қабілеттердің артуы, жалпы рухани өсу және жеке байланыстардың кеңеюі арқылы ынталандырылады. Өздерін құрдастарымен салыстыру арқылы жасөспірімдер өздерінің артықшылықтары мен кемшіліктерін бағалайды. Бірақ егер олар басқалардың кемшіліктерін қатаң түрде бағаласа, онда олар өздеріне онша қатал емес. Бұл олардың өзін-өзі сынауы мен өзін-өзі тәрбиелеуге деген ұмтылысын дамыту қажеттілігін тудырады.

Әлеуметтік тәжірибелер мен сезімдер орта мектеп оқушыларының моральдық қалыптасуына қатты әсер етеді. Дәл осы жаста моральдық білім мен өмірлік тәжірибеге сүйене отырып, ұлдар мен қыздардың мінез-құлқында басшылыққа алатын белгілі бір моральдық көзқарастар мен сенімдер дамиды. Сондықтан мектепте азаматтық және моральдық тәрбиенің мазмұнды түрде жүзеге асырылуы, пікірталастар өткізілуі және білім алушылардың қоғамдық жұмыстарға жүйелі түрде тартылуы өте маңызды. Зерттеулер көрсеткендей, білім алушылардың азаматтық және моральдық тәрбиесінің әлсіз тұжырымы жоғары сынып оқушыларының дамуындағы айтарлықтай шығындарға айналады. Олардың кейбіреулері әлеуметтік пассивтілікті көрсете алады, тіпті теріс бағыттағы әртүрлі мектептен тыс бірлестіктерге қатысады.

Тұлғаның адамгершілік құндылығы оның таңдаған қызмет саласында қоғамның этикалық мұраттарын бекітуге дайындығында жатыр. Осы мәселені талдай отырып, адамның адамгершілігінің негізгі критерийлері оның сенімдері, моральдық принциптері, құндылық бағдарлары, сондай-ақ жақын және бейтаныс адамдарға қатысты әрекеттер

болуы мүмкін деген қорытындыға келуге болады. Демек, адамгершілік нормалары, ережелері мен талаптары өзінің көзқарасы мен сенімі (мотивтері), әдеттегі мінез-құлық формалары ретінде әрекет ететін адамды моральдық деп санау керек. Әдеттегі мінез-құлық бірнеше рет қайталанатын әрекеттерді құрайды. Ол тұрақты түрде адамға бірдей, ұқсас жағдайларда әрқашан қажет болған жағдайда әрекет етуге мүмкіндік береді.

Мектеп өскелең ұрпақты тәрбиелеу жүйесіндегі негізгі буын болып табылады. Оқу процесі адамгершілік-рухани тәрбиемен тығыз байланысты. Мектеп жасы эмоционалды-құндылық, рухани-адамгершілік даму, азаматтық тәрбие үшін ең сезімтал, оның жетіспеушілігін кейінгі жылдары толтыру қиын [3].

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Горшенина С. Н. Профессиональная проба как средство практико-ориентированной подготовки будущего педагога / С. Н. Горшенина, И. А. Неясова, Л. А. Серикова // Гуманитарные науки и образование. – 2018, – Том 10. – № 4. – С. 39-45.
2. Профессиональный стандарт специалист в области воспитания [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://schoolint24.ru/docs/profstandart/specialist_v_oblasti_vospitanija.pdf
1. Репин М. В. Педагогические аспекты духовно-нравственного воспитания студентов в образовательном пространстве вуза (на примере цикла естественно-научных дисциплин) // Казанский педагогический журнал. − 2010. − № 1. − С. 157–162.

THEORETICAL ASPECTS OF USING DIGITAL STORYTELLING TECHNOLOGIES IN ENGLISH LESSONS

Истаева Д.Б.
Ш.Мұртаза атындағы мектеп-гимназиясы,
Тараз қ., Қазақстан

Annotation: Students of all ages love to compose stories, and they learn to compose and use these storytelling using modern technologies. It is possible to attract the attention of students and at the same time help them form the skills necessary in the modern world by introducing digital images into the educational process into existing projects.

Keywords: innovative technologies, digital storytelling, modern technologies, modern educational.

Аңдатпа: Кез-келген жастағы оқушылар әңгімелер құруды ұнатады, ал сол әңгімелерді заманауи технологияларды қолдану арқылы құрастыруды және пайдалануды үйреніп келеді. Оқу процесіне цифрлық әңгімелерді бар жобаларды енгізу арқылы оқушылардың назарын аударуға және сонымен бірге оларға қазіргі әлемде қажетті дағдыларды қалыптастыруға көмектесуге болады.

Түйін сөздер: инновациялық технологиялар, сандық әңгімелеу, заманауи технологиялар.

How can I increase the motivation of a student's learning activities?How to make co-education interesting? Every teacher has asked himself these and other questions more than once.

One of the assistants in any lesson can be the use of active educational methods involving ICT, for example, the creation of digital stories (digital storytelling).Digital storytelling is a combination of a story with the display of digital images, text, recorded speech, video and music to convey more comprehensive information on the topic.

Today, digital storytelling technology is a modern educational practice that involves combining formats and technologies for teaching a new generation of students who have grown up in a digital environment. Digital storytelling technology is the most popular communication learning format due to the large-scale engagement of the target audience and the emotional impact on the listener. This format has found application in many areas of life: leadership belongs to the business sector, then to the entertainment industry, education closes the top three. According to the annual public report of innovative pedagogy, which describes promising educational trends that have a significant impact on the global educational environment, digital storytelling technology is recognized as an effective pedagogical technology and a means of effectively involving students in the educational process. Digital storytelling technology, which aims to integrate multimedia into the educational environment, encourages positive student development in general. Since digital literacy is the only innovative learning strategy capable of strengthening interpersonal communication and self-knowledge, the problem of considering ways to form students ' ability to digital storytelling is undoubtedly becoming increasingly relevant in modern globalization.

Purpose: the purpose of this master's thesis is to introduce innovative technologies, in particular, digital storytelling technologies, in order to successfully master the English language by students

Main responsibilities:

- Identify the essence, components and aspects of "digital storytelling technology" in education;
- Study of the characteristics and classification of "digital storytelling technology" in Language Teaching;
- Study of the features of the use of "digital storytelling technology" in the process of teaching a foreign language;
- Identification of digital storytelling technologies as an effective means of presenting grammatical material in the modern educational process;
- Consideration of methodological approaches to the introduction of digital storytelling technology in English lessons;
- Conduct an experiment to confirm the effectiveness of the introduction of digital storytelling technology in the process of teaching English.

Theoretical and practical significance:

The theoretical and practical significance of the study is the possibility of using its results in the process of teaching English in educational institutions (in the course of pedagogical practice), as well as when writing term papers, undergraduate theses and other scientific projects on a similar topic.

Novelty:

The scientific novelty of the study is determined by the implementation of the research goals, as shown below:

- The essence, components and aspects of "digital storytelling technology" in education are revealed;
- The characteristics and classification of "digital storytelling technology" in Language Teaching were studied;
- The features of the use of "digital storytelling technology" in the process of teaching a foreign language were studied;
- Digital storytelling technologies have been identified as an effective means of presenting grammatical material in the modern educational process;
- Methodological approaches to the introduction of digital storytelling technology in English lessons were considered;

- An experiment was conducted to confirm the effectiveness of the introduction of digital storytelling technology in the process of teaching English.

Research methods: the subject of the study is the use of digital storytelling technologies in the process of teaching English.

Expected results: the learning process will be more effective if digital storytelling technology is systematically implemented in English lessons.

Storytelling using digital technology

- Encourages research by giving students the opportunity to do it themselves
- Studying the subject and making the learning process dynamic
- and interactive.
- Builds critical thinking skills, helps students
- think about the topic more deeply, clearly and comprehensively, especially if the material is complex.
- Improves the assimilation of knowledge in any subject. Gives you the skills to speak in front of an audience
- Develops creativity,
- Forms speech and digital literacy.

I actively use this work in my lessons. "My friend" and "Our school", and "The sights of our city", "My future profession" and "Sports and Health" -this is not a complete list of the names of students' digital stories.

Many of the stories are devoted to school and other topics, which, of course, contributes not only to more successful mastery of the English language, but also to adaptation to their future profession.Students prepare digital stories. All jobs are different. For example:

- presentation made in PowerPoint with text,images,
- Photo stories with text, photos, recorded voice narration and music, made in the Photo Story program.

Everything depends only on the imagination and abilities of the creative group.

For successful work in creative work, I created a memo ***"How to compose an interesting digital storytelling":***

1. Choose your preferred theme.
2. Think about the direction of the event. Try to mentally compose the plot of the story.
3. Immediately grab the attention of the listeners and try to hold it. Some stories start with important questions, others with important statistics and memorable pictures. Find a way to get your listeners ' attention right away and try not to bore them. Engage your audience by asking new questions during the conversation.
4. Use lively, light, competent language. Do not spoil the impression of interesting pictures and correctly selected sound with illiterately constructed sentences.
5. Express your thoughts clearly, concisely.If you are not sure that the listeners will understand you, make reference translations, but do not abuse them.Listeners are not stupid from you.
6. Remember the emotions and emotions of the listeners. Each story has a certain emotional attitude that affects the audience. Determine the emotional mood of your story and make sure it matches the words, pictures, and music you choose.

Work on a digital story can be divided into five stages.

1. **Preparation: d**iscussion of ideas and identification of the main theses in the group.
2. **Assembly:** elaboration of the script, creation and preparation of individual elements of the product.
3. **Verification:** clarification of individual elements of the project.

4. **Processing and installation:** integrate project components into finished products.
5. **Publication:** presentation of the project.
6. **Discussion**

Creating digital stories is a serious educational load with a significant amount of knowledge gained, since in the process of creating a creative product, students must carefully study the topic, carefully think over the materials, and share the knowledge gained in competent English.

As a result, the use of digital conversation in teaching English will undoubtedly open up new opportunities for both students and teachers.

Students improve their professional skills in language acquisition by independently searching with the help of digital conversation using various sources of information, resources.

Modern digital educational resources can be used not only to teach various aspects of the English language, but also to conduct all types of speech activity, independent work under the direct supervision of a teacher. In addition, digital technologies improve the quality of teaching and the level of language proficiency when learning English.

Using such innovative technologies, my students win prizes in many English-language competitions.

Digital storytelling technology includes a variety of tools and helps students develop a comprehensive understanding of the modern world. This technique can be presented in various formats: presentation, video clip, electronic publication with digital content, infographics, etc. in the form Students can be asked to create a small video project, discussing the algorithm for its implementation, which has a positive effect on the development of regulatory skills, such as goal setting, planning, control, correction, evaluation. To create a story or plot, online services are used that offer many excellent templates with animated characters, built-in animation and the necessary tools (SparkolPro, PowToon, Moovly, GoAnimate, Plotagon, etc.). Augmented reality applications such as Quiver are an effective tool for practicing language material. In physical reality, students color prepared drawings. The resulting images are then “animated” using the application, processing the necessary lexical or grammatical material. A strong incentive to participate in this work is the novelty of applied applications, which means the active participation of students in the learning process, their interest in using new ways to search for information about which they lack knowledge, in realizing their creative abilities, finding the use of language knowledge and skills in augmented reality.

However, digital storytelling technology is an effective didactic tool that contributes to the formation of communicative competence in a foreign language and the development of digital skills. Students learn the language by learning to discover and actively use the relationship between electronic resources and English teaching, working in physical reality and digital environments.

References:

1. The Australian Curriculum, Assessment and Reporting Body ACARA "Critical and Creative Thinking". Available at: https://www.australiancurriculum.edu.au/f-10-curriculum/general-capabilities/critical-and-creative-thinking/
2. Begetto R. and Kaufman J. (2013). The basics of creativity. Educational Leadership, 70 (5), 10-5.
3. Jones, A. (2004). Encouraging creativity through digital technology in the elementary grades of elementary school. Austrian Educational Computers, 19 (2), 8-11.
4. Keravalla, L., Lakin, R., Seljeflot, S. and Woolard, A. (2006). Making it Real”: Exploring the potential of augmented reality for teaching science in elementary schools. Virtual Reality, 10 (3-4), 163-174. doi: http://dx.doi.org/10.1007/s10055-006-0036-4

5. Wheeler S., Waite S. and Bromfield S. (2002). Promoting creative thinking through the use of ICT. Journal of Computer Learning, 18(3), 367-378. doi: 10.1046/j.0266-4909.2002.00247.x
6. Foreign language at school. Republican methodological and pedagogical Journal .№3 2010.

РУХАНИ - АДАМГЕРШІЛІК НЕГІЗІ РЕТІНДЕ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Мамраимова Д.Н.
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі,
М.Әуезов атындағы №33 орта мектебі,
Тараз қ., Қазақстан

Андатпа: Мақалада Толеранттылықты мақсатты түрде және кезең-кезеңімен тәрбиелеу, арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар толеранттылықтың қалыптасуына ықпал ететіні айтылған. Толеранттылық педагогикасы басқа адамдардың сенімдеріне шыдамдылық, ілтипатпен қарауға негізделген және жеке мәселелерді шешу және жанжалды жағдайларды шешу құралдарының бірі болып табылады.
Тірек сөздер: жеке тұлға, толеранттылық, ,күйзеліс, эмоциялық сала.

Аннотация: В статье утверждается, что формированию толерантности способствуют целенаправленное и поэтапное воспитание толерантности, специально организованные мероприятия. Педагогика толерантности основана на толерантности и уважении к убеждениям других людей и является одним из инструментов решения личных проблем и разрешения конфликтных ситуаций.
Ключевые слова: личность, толерантность, стресс, эмоциональная сфера.

Annotation: The article argues that the formation of tolerance is facilitated by purposeful and step-by-step education of tolerance, and specially organized events. The pedagogy of tolerance is based on tolerance and respect for the beliefs of other people and is one of the tools for solving personal problems and resolving conflict situations.
Keywords: personality, tolerance, stress, emotional sphere.

Адамгершілік іс-әрекет дегеніміз адамның жалпы игілік, жақсылық және тұлғаның ерік-күйі, адамгершілік мақсаттарға жетуге бағытталған және сол бойынша адамгершілік жағынан дәлелденген тәсілдер арқылы жүзеге асқан іс-әрекетті реттейтін адамның белсенділігін, оның қоршаған дүниемен өзара қатынасының өзіндік түрі, нысаны деуге болады.

Толеранттылық деп басқа адамға қарсылық сезімінсіз құрметпен қарау, сондай-ақ оған қатысты күш немесе қысым көрсету әдістерін қолданудан саналы түрде бас тарту түсініледі. Толеранттылық терінің түсі, талғамы, әдеті және пікірі басқа адамды түсінуді болжайды, осылайша тітіркену сезімін тудырады. Толеранттылық адамның өз дүниетанымына сәйкес өмір сүру құқығын қамтамасыз етеді.

Тәрбиелеу мен ыждағаттылықты қажет ететін үдеріс. Егер де өз өмірімізге шолу жасасақ бірнеше тұжырымдар шығады:

- Жеке тұлға өзінің өмірлік адамгершілік құндылықтарына сай қоғамдық қажеттіліктерді қанағаттандыратын тәсілдерді таңдайды;
- Жеке тұлға өзінің қажеттіліктерін де, өзінің сезімін де өзі басқарады;
- Жеке тұлға өзінің білімдері мен өмірлік тәрбиесін талғауды дұрыс жасай алса, дұрыс жолдарды саралай алатын болады.

Ерік-жігер өрісі – оқушылардың алдына қойған мақсатына жетуге қажетті

табандылық, тәртіптілік, танымдық сияқты қасиетін дамыту, мақсатты тиянақты, тереңдете талпыныстар жасау орын алуын қажет етеді.

Адам құқықтарын құрметтеумен үйлесетін толеранттылықтың көрінісі әлеуметтік әділетсіздікке шыдауды, өздікінен бас тартуды немесе басқа адамдардың сенімдеріне мойынсұнуды білдірмейді. Бұл әр адамның өз сенімін ұстануға құқығы бар екенін және басқалар үшін де сол құқықты мойындайтынын білдіреді.

Сонымен қатар, ғылыми әдебиеттерде «төзімсіздік» термині қолданылады. Сонымен, төзімсіздік деп адамның басқа адамдармен қарым-қатынасында әртүрлі белгілер негізіндегі көзқарасы мен мінез-құлқындағы төзімсіздіктің көрінісі түсініледі.

Толеранттылықты мақсатты түрде және кезең-кезеңімен тәрбиелеу керек. Арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар толеранттылықтың қалыптасуына ықпал етеді. Толеранттылық педагогикасы басқа адамдардың сенімдеріне шыдамдылық, ілтипатпен қарауға негізделген және жеке мәселелерді шешу және жанжалды жағдайларды шешу құралдарының бірі болып табылады.

Толеранттылыққа тәрбиелеудің мақсаты – өскелең ұрпақтың ұлттық, әлеуметтік, діни көзқарасына, көзқарасына, дүниетанымына, ойлау және мінез-құлық стиліне қарамастан адамдармен және адамдар топтарымен сындарлы өзара әрекеттесу қажеттілігі мен дайындығын тәрбиелеу.

Бұл мақсатқа жету бір-бірімен байланысты екі блокқа біріктірілген нақты мәселелерді шешу арқылы мүмкін болады:

I. Балалар мен жасөспірімдердің бейбітшілікке деген сүйіспеншілігін, басқа адамдарды қабылдау және түсіну, олармен жағымды қарым-қатынас жасау қабілетін тәрбиелеу:

1. кез келген нысандағы зорлық-зомбылық пен агрессияға теріс көзқарасты қалыптастыру;
2. өзіне және адамдарға, олардың мәдениетіне деген құрмет пен тануды қалыптастыру;
3. этносаралық және конфессияаралық өзара әрекеттесу қабілетін дамыту;
4. бағыныштылығына және дүниетанымына қарамастан, қоғам өкілдерімен толерантты қарым-қатынас, сындарлы өзара әрекеттесу қабілетін дамыту;
5. өскелең ұрпақты басқа тілдер мен мәдениеттерде сөйлейтіндер арасында қабылданған дәстүрлер мен мінез-құлық нормаларына үйрету; «өзгелікті қабылдау» қабілетін дамыту мақсатында ғана емес, сонымен қатар шетелдік мәдени әңгімелесушінің мінез-құлқына адекватты жауап беру дағдыларын дамыту мақсатында.

I. Қоғамда және білім беруде толерантты ортаны қалыптастыру:

1) қоғамда терроризмнің, экстремизмнің және агрессияның алдын алу;

2) ересектер мен балалар арасындағы қалыптасқан қарым-қатынастарды, білім беру мен тәрбиелеу жүйелерін ізгілендіру және демократияландыру;

3) білім беру реформасына толеранттылық педагогикасының жетекші идеяларын енгізу;

4) болашақ мұғалімдерді балалар мен жасөспірімдердің бойында толеранттылыққа тәрбиелеу жүйесін реформалау.

Толерантты жол – өзін жақсы білетін, қоршаған ортада өзін жайлы сезінетін, басқа адамдарды түсінетін және көмектесуге дайын адамның, басқа мәдениеттерге, көзқарастарға, дәстүрлерге достық қарым-қатынаста болатын адамның жолы.

Толеранттылыққа үйрету әдістері басқа адамдарды түсінуге және олардың ерекше әрекеттеріне шыдамдылыққа дайын болуды дамыту тәсілдері.

Интеллектуалдық салада толеранттылық құндылықтары: толеранттылық идеалдары, басқа әлеуметтік және ұлттық топтардың адамдарымен қарым-қатынас принциптері туралы білімнің көлемін, тереңдігін және тиімділігін қалыптастыру қажет. Интеллектуалдық салаға әсер еткенде, ең алдымен, сендіру әдісі қолданылады. Сендіру талап етілетін толерантты мінез-құлықтың ақылға қонымды дәлелдерін талап етеді.

Эмоционалды сферада нормалармен немесе нормалар мен идеалдардан ауытқулармен байланысты моральдық тәжірибелердің сипатын қалыптастыру қажет: аяушылық, жанашырлық, сенім, ризашылық, жауап беру, мақтаныш, эмпатия, ұят және т.б.

Толеранттылыққа тәрбиелеу дұрыс эмоционалды реңкте орын алса, талапшылдық пен мейірімділік үйлесім тапқан жағдайда ғана жемісін береді.

Эмоциялық салаға әсер ету әдістері адамның эмоцияларын басқарудың қажетті дағдыларын дамытуды, нақты сезімдерді басқаруды үйренуді, өзінің эмоционалдық күйлерін және олардың пайда болу себептерін түсінуді қамтиды.

Мотивациялық сфераға әсер ету әдістеріне өмірге деген саналы мотивацияларды қалыптастыруға негізделген ынталандыру жатады. Толерантты мінез-құлықты ынталандыру нәтижесінде агрессивті әрекеттерге тосқауыл қоя отырып, адамдарға төзімділікпен қарауға тұрақты мотивация қалыптасуы керек.

Толерантты мінез-құлық әртүрлі ұлттық және әлеуметтік топтар өкілдерінің қарым-қатынасы мен бірлескен іс-әрекетін ұйымдастыру арқылы ынталандырылады

Ерікті салада толерантты мінез-құлықты жүзеге асыруда моральдық және ерікті ұмтылыстарды қалыптастыру қажет: батылдық, батылдық, адамгершілік мұраттарды қолдаудағы адалдық. Бұл жерде адамның алдына қандай мақсат қоятыны емес, оны қалай жүзеге асыратыны, мақсатына жету үшін адам қандай күш-жігер жұмсайтыны маңызды.

Толеранттылықты тәрбиелеу мақсатында еріктік сфераға әсер ету әдістері мыналарды қамтиды: бастамашылдық пен өзіне деген сенімділікті дамыту; өзін-өзі реттеу саласындағы даму, субъектінің өзі және оның субъективті бағалау параметрлері бағалаушы ретінде әрекет етеді. Өзін-өзі реттеу саласында таңдаудың моральдық заңдылығын қалыптастыру қажет: саналылық, өзін-өзі бағалау, өзін-өзі сынау, өзінің мінез-құлқын басқалармен байланыстыра білу, адалдық, өзін-өзі бақылау және т.б.

Толеранттылықты қалыптастыру белсенді өмірлік ұстанымды дамытуды көздейді. Ал белсенді позиция белсенді әдістер арқылы қалыптасады. Оқытудың белсенді әдістері студенттердің іс-әрекетін белсендіруге бағытталған және студенттердің белсенділігін, олардың оқу процесіне қатысуының жоғары дәрежесін, шешімдерді өз бетінше әзірлеу қабілетін және студенттер мен мұғалімдердің кері байланысының болуын болжайды. Белсенді оқыту әдістерінде имитация (ойын: іскерлік ойындар, іскерлік дизайн және т.б. және ойыннан тыс: нақты жағдайларды талдау, ситуациялық есептерді шешу) арасында айырмашылық жүргізіледі.

Қарым-қатынас жүйелерін модельдеу нысандарының бірі іскерлік ойын болып табылады, оның барысында талқылау әдістері қолданылады. Пікірталас механизмінің арқасында бала эгоцентристік ойлау қасиеттерінен алшақтап, басқаның көзқарасын қабылдауға үйренеді, бұл толеранттылықтың қалыптасуының қайнар көзі болып табылатын коммуникативті дағдыларды дамытуда өте маңызды.

Белсенді оқытудың тағы бір әдісі – әлеуметтік-психологиялық тренинг. Әлеуметтік-психологиялық тренинг барысында топтық жұмыс әдістеріне сүйене отырып, әлеуметтік-психологиялық сипаттағы білімдер игеріліп, мінез-құлқы түзетіледі. Тренинг барысында тұлға аралық өзара әрекеттестік дағдылары қалыптасады, рефлексия жасау және жағдайға тез және икемді жауап беру және мінез-құлқын қайта құру қабілеті дамиды.

Жоғарыда айтылған әдістерді толеранттылық көзқарасын тиімді дамыту үшін пайдалануға болады.

Толеранттылықты қалыптастыру үшін ең қолайлысы – оның шекарасы кеңейіп, оқушылар кеңірек адамдар мен құрдастар тобына жеке көзқарасын көрсете алатын әлеуметтік мәні бар ұжымдық шығармашылық әрекет жасау.

Ұжымдық шығармашылық іс-әрекет балаларды ортақ іспен баурап алуға мүмкіндік береді, ұжымның жекелеген мүшелері арасындағы қарым-қатынастардағы қалыптасқан тұлғааралық шиеленістерді жеңілдетеді, олардың жақсы жақтарын ашады, топ мүшелерінің артықшылықтары мен мәселелерін көрсетеді, балаларды ұжымдық жоспарлауда ымыраға келуге және жұмыс құралдарын таңдауға үйретеді. жоспарланғанын жүзеге асыру.

Балалардың бірлескен іс-әрекеті жалпы эмоционалды тәжірибені тудырады, балалар бір-біріне тапсырмаларды орындауда көмектеседі, жанашырлық танытады, сәтсіздіктерді бастан кешіреді және сәттілікке қуанады. Олар өздерінің іс-әрекеттері мен істерін бағалауда толерантты, мейірімді және әділ болады.

Сонымен қатар, толеранттылық мәдениетін тәрбиелеу «ата-ана + бала + мұғалім» формуласы бойынша жүзеге асырылуы керек. Ата-аналар қатысатын іс-шаралар баланың өміріндегі ең маңызды екі фактордың, мектеп пен отбасының өзара әрекеттесуінің жарқын мысалы болып табылады, адамның әртүрлілігіне ашық, сынсыз көзқарасты тәрбиелеуге бағытталған білім беру процесінде күш біріктіреді.

Ересектер өз балаларына, басқа адамдарға төзімділік танытуда жақсы үлгі көрсетуі керек. Бұл толерантты қоғамға ұмтылуда нәтижеге жетудің бірден-бір жолы.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Өтебаева Ә.Т. Рухани-адамгершілік тәрбие берудің қазіргі кездегі маңызы // Білім. 2007, 44-47 беттер.
2. Баширова Ж., Өтебаева А. Мектеп оқушыларын рухани-адамгершілікке тәрбиелеудегі отбасының ықпалы // Өзіндік таным, 2007 ж., №2, 12-14б.
3. Солдатова Г.М. Практическая психология толерантности, или как сделать так, чтобы зазвучали лучшие струны человеческой души? // Век толерантности. – 2003. – № 3 . С. 60-78.

ОӘЖ 376

ОҚУШЫЛАРДЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Кулсеитова Ж.Б.
педагог-психолог, директордың оқу ісі жөніндегі орынбасары,
Ю.Гагарин атындағы мектеп-лицейі,
Жамбыл ауд., Жамбыл обл.

Андатпа: Мақалада балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау мәселесі қарастырылады. Жалпы білім беру ортасында сәтті бейімделу мен оқытудың маңызды шарттарының бірі психологиялық- педагогикалық қолдау болып табылады. Психологиялық-педагогикалық қолдау мамандардың біртұтас, жүйелі ұйымдастырылған қызметі болып табылатын білім беру және тәрбие процесінде балаға көмектің (немесе қолдаудың) ерекше түрі ретінде талданады. Оның барысында баланың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сәйкес табысты оқуы мен дамуы үшін әлеуметтік-психологиялықжәне педагогикалық жағдайлар жасалды.

Кілт сөздер: білім беру, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу, психологиялық-медициналық-педагогикалық комиссия.

Аннотация: В статье рассматривается проблема психолого-педагогического сопровождения обучающихся. Одной из важнейших условий успешной адаптации и обучения обучающихся в общеобразовательной среде определено психолого-педагогическое сопровождение. Психолого-педагогическое сопровождение анализируется как особый вид помощи (или поддержки) ребенку в образовательном воспитательном процессе, представляющий единую, системно организованную деятельность специалистов. В ходе нее созданы социально- психологические и педагогические условия для успешного обучения и развития ребенка в соответствии с его возможностями и потребностями.

Ключевые слова: образование, психолого-педагогическое сопровождение, психолого-медико-педагогическая комиссия, социально-экономические, социально-психологические.

Abstract: The article deals with the problem of psychological and pedagogical support of children. One of the most important conditions for successful adaptation and training in a general education environment is psychological and pedagogical support. Psychological and pedagogical support is analyzed as a special type of assistance (or support) to a child in the educational process, which is a holistic, systematically organized activity of specialists. In the course of it, socio-psychological and pedagogical conditions have been developed for the successful learning and development of the child in accordance with his capabilities and needs.

Key words: education, psychological and pedagogical support, psychological, medical and pedagogical commission.

Оқытудың жаңа мазмұны мен нәтижелері оқушыларды қоғамдағы өз орнын бағдарлауға, білім беру мазмұны мен пәндерді өз бетінше таңдауға бағытталған. Оқушылардың жеке мінезі мен мүмкіндіктерін дамыта отырып, балаларды мектепте дербес оқытуды ұйымдастыруға қойылатын талаптар жаңа формациядағы мұғалімдерді, олардың жаңа ойлау әрекеттері мен зерттеу ұстанымдарын қалыптастыруды көздейді.

Сонымен қатар, жаңа өзгерістерің білім беруде мазмұндық қана емес, әдістемелік және технологиялық қайта құруларды қамтамасыз ететін логикасын айқындап, білім берудің жаңа нәтижелеріне сай оларды тиімді ұйымдастыру қызметін белгілейді.

Білім беру саласындағы түрлі реформаларды жүзеге асыру кезінде оқушыларды педагогикалық- психологиялық сүйемелдеу өте маңызды.

Оқу-тәрбие үдерісін педагогикалық-психологиялық сүйемелдеу педагог пен оқу-тәрбие үдерісіне қатысушылардың бірлескен қызметінің жүйесі, оның субъективті тәжірибесі мен жеке қажеттіліктерін ескере отырып, оқушының жеке-тұлғалық қасиеттерін оңтайлы қалыптастыруға, оқу-тәрбие үдерісі арқылы танымдық дамуды қамтамасыз етуге бағытталған. Бүгінгі таңда мұғалімдерге оқушының психологиялық жас ерекшеліктерін терең білу және оқыту мен тәрбиелеу процесін жүзеге асыруды басшылыққа алу маңызды. Жеке-тұлғалық қасиеттерге оқушының темперамент түрі, қабілеті, мінез-құлқы және өзін-өзі тануы жатады. Темперамент түрлері мен мінез-құлық ерекшеліктері, экстраверт және инстроверт оқушылардың өзін-өзі реттеудегі, өзін-өзі бағалаудағы, оқуға деген ішкі және сыртқы мотивацияны оятудағы ерекшеліктеріне байланысты мұғалімнің қарым-қатынас стилін анықтайды, қажеттілік мөлшерін ескереді. Оқушының қабілеттерін оқу-тәрбие процесінде дамуға арналған кеңейтілген тапсырмаларды, сыни ойлау дағдыларын дамытуды, Блум таксономиясына негізделген деңгей тапсырмалары мен деңгей сұрақтарын және т. б. енгізу арқылы дамытуға болады.

Психологиялық-педагогикалық қолдау - бұл оқу процесінде әр баланың табысты дамуы мен оқуы үшін әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық жағдайлар жасалатын біртұтас жүйе. Тиісінше, баланы оқыту мен тәрбиелеу процесіне қатысатын балалар, олардың ата-аналары, мекеменің тәрбиешілері сүйемелдеу субъектісі болып табылады. Сүйемелдеуді келесі мамандар жүзеге асырады: әлеуметтік педагогтар; дефектолог-мұғалімдер; логопедтер; психологтар; педагогтар, логопед; психолог; педагог.

Психологиялық-педагогикалық қолдаудың мақсаты-баланың қалыпты және сәтті дамуы үшін психологиялық жағдайлар жасау, яғни оқыту.

Психологиялық-педагогикалық қолдаудың міндеттері: ерекше күтімге мұқтаж, арнайы білімберу бағдарламаларына мұқтаж балаларға көмек көрсету; педагогикалық құрамда және балалар ұжымында эмоционалды қолайлы климат құру; дамудың

бұзылуын түзету және қазіргі заманғы диагностика; баланы оқыту мен тәрбиелеуге байланысты мәселелер бойынша ата-аналар мен педагогтардың психологиялық-педагогикалық құзыреттілігін арттыру; жеке ерекшеліктерін зерттеу. [1, б.22].

Қолдаудың принциптері: жеке құндылық принципі, баланың бірегей даралығын танудан тұратын жеке тұлғаның бірегейлігі принципі, жеке дамудың басымдылығы принципі.

Тұлғалық құндылық принципі. Баланың сол жас кезеңіндегі табиғи дамуын есепке алу. Баланы сүйемелдеу жасанды мақсаттар мен міндеттерге сүйенбейді, баланың нақты жеке жетістіктеріне негізделген. Осы себепті оқушының ішкі әлемінің құндылығы, оның қажеттіліктері, мақсаттары мен даму құндылықтары өте маңызды

Деңгейлік бағдарламалардың мазмұнын және білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламасының негізгі идеялары мен басым ұстанымдары жеке құндылық қағидатын толық көлемде іске асыра алады. Мұғалімнің құндылығы, ұстанымы мен қызметі оқушының тұлға ретінде дамуына бағытталған. Осы бағдарламалар шеңберінде оқытуды іске асыру оқытудың мынадай қағидаттарын басшылыққа алады: ынтымақтастықта оқыту, әрбір оқушыға жеке көзқарас, сенім білдіру, болжауға болмаушылық, бірлескен іс-әрекет.

Тұлғаның бірегейлі принципі балалардың қоршаған ортамен және өзімен қарым-қатынас жүйесінөз бетінше шығармашылық игеруіне жағдай жасау, сондай-ақ әр бала үшін жеке маңызы бар шешімдер қабылдау. Баланың ішкі әлемі автономды және тәуелсіз. Бұл бірегей әлемнің дамуы мен қалыптасуында ересек адам маңызды рөл атқарады. Ересек адам осы бірегей әлемнің дамуы мен қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Дегенмен, мұғалім балаға таңдау жасамауы керек, өйткені бұл баланың қабылдаған шешімінен жауапкершілікті азайтады. Мұғалім сүйемелдеу барысында таңдау жағдайын қалыптастыра отырып, баланы шешімдерді өз бетінше іздеуге бағыттайды, өз өмірі үшін жауапкершілікті алуға көмектеседі

Ал бұл қағида оқу және оқу модульдерінде толығымен басшылыққа алынады. Мысалы, сыни ойлауды дамыту модулінің негізгі идеяларын жүзеге асыру үшін қолданылатын тәсілдер "Блум түймедақ", "Галерея", "Стоп кадр","Ашығын айтсам", " ББҮ " және т.б. қорытындыларды қабылдаумен рефлексивті ой оқушының өз өмірі үшін жауапкершілігін қалыптастырады. Өзін-өзі бағалау арқылы оқытуды бағалауда ол өзінің оқу жетістіктері мен жетілдірулерін анықтайды және әрі қарай қалай оқу керектігін анықтайды.

Тұлғалық даму басымдылығы принципі, оқу басты мақсат ретінде емес, әр баланың дамуына ықпал ететін құрал ретінде қолданылатын жеке дамудың басымдығы принципі. Сүйемелдеу идеясы баланың өмірі мен іс-әрекетінің әлеуметтік және оқу-тәрбие ортасына қатысты оның формалары мен мазмұны арқылы жүзеге асырылатын қайталама принципке ие.

Мұғалім арқылы жүзеге асырылатын психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу баланың әлеуметтік жағдайына бағытталмайды, ол үшін ата- аналар таңдаған тәрбие жүйесіне бағытталған.

Бұл принцип «Талантты және дарынды балаларға білім беру» және «Оқу үшін және оқыту үшін бағалау» модульдерінде ата-аналармен тығыз байланыста болу, отбасында баланы тәрбиелеу мен дамыту үшін құрылған мүмкіндіктер туралы сауалнама жүргізу, талантты және дарынды баланың қабілеттерін анықтау әдістемелерін жүргізу, оқу мен оқыту үшін бағалауда ата-аналармен кері байланыс жасау болып табылады.

Сонымен, баланы білім беру процесіне қосу үшін жеке көзқарас пен оқыту қажет деп айтуға болады, өйткені оны әр баланың өз қажеттіліктерін қанағаттандыру мүмкіндігі болатындай етіп ұйымдастыру керек. Ю.А. Афонкина, И.И.Усанова, О.В.Филатова

психологиялық- педагогикалық қолдаудың 5 кезеңін қарастырды [3, б.343]:

Диагностикалық кезең. Бұл кезеңде бала туралы қажетті мәліметтер жиналады. Ол психологиялық-медициналық-педагогикалық комиссияда (ПМПК) баланың дамуының бастапқы диагностикасын қамтиды. Алғашқы консультация кезінде комиссия сарапшылары қорытынды түріндебаланың проблемаларын анықтайды және оны оқыту мен тәрбиелеудің мамандандырылған шарттарын белгілейді. Бұл ретте тестілеу, бақылау, әңгімелесу, бала қызметінің өнімдерін талдау, құжаттама, ата- аналарға сауалнама жүргізу сияқты әдістер қолданылады;

Іздеу кезеңі. Ол баланың психикалық дамуы және оның әлеуметтік даму жағдайы туралы алынған ақпаратты талдауға бағытталған. Бұл кезеңде мәселені шешу жолдары талқыланады және оқыту мен тәрбиелеудің ерекше шарттары анықталады.

Консультативтік-жобалық кезең. Бұл кезенде ата-аналары мен психология-педагогикалық оңалту және түзету орталығы арасынды келісім жасалады және ата-ана арнайы білім беру нысаны таңдануға келісім жазады. Мамандар баланың медициналық картасын алдын-ата зерттейді. Әр маман түзету және даму жұмыстарының бағытары бойынша терең диагностикасы жүргіздері: даму, сөйлеуді дамыту, қарым- қатынас, жеке сала, қызмет дағдылары. Мамандар қолдау стратегиясын бірлесіп анықтайды: жеке білім беру бағыты түрінде түзету-дамыту процесінің кешенді жоспары жасалады.

Әрекеттік кезең. Бұл кезең мамандардың, ата-аналар мен балалардың өзара әрекеттесуін жүзеге асыратын мақсатты психологиялық-педагогикалық процесті қамтиды. Оның негізі баланы жеке психологиялық-педагогикалық қолдаудың кешенді түзету-дамыту бағдарламасын әзірлеу және жүзеге асыру болып табылады. Сонымен бірге, қолдау бағдарламасын құру және іске асыру кезінде мынадай факторларды ескеру қажет: баланың жеке ерекшеліктері, яғни оның даму ерекшеліктері, ақаулы құрылымы, дамудың күшті және әлсіз жақтары; коммуникация және әлеуметтік дағдылар деңгейі; баланың жасы; еңқалыптасқан дағдылары мен оны бейімдеу мүмкіндіктері; оған қатысты отбасының жағдайы, оның даму ерекшеліктері, ата-анамен маман арасындағы қарым-қатынас сипаты, баланың әлеуметтік мінез-құлқы және т.б.; сүйемелдеуді жүзеге асыратын білім беру мекемесінің мүмкіндіктері, түзету сабақтарының көлемі, әртүрлі мамандардың өзара әрекеттесуі, мамандар әзірлеген бағдарламалардың, әдістемелік ұсыныстардың және дидактикалық материалдардың шарттары, деңгейі.

Рефлексивті кезең. Мұнда сүйемелдеу міндеттерін іске асыру, сүйемелдеудің барлық қатысушыларының ұсыныстарын орындау мүмкіндіктеріне талдау жасалады. Авторлар бұл кезең жеке қолдау бағдарламасын жүзеге асыруда қорытынды болуы мүмкін екенін айтады [2, б.16]. Нәтижесінде, әртүрлі мамандардың қорытынды диагнозында алынған мәліметтерге сүйене отырып, іс-әрекеттің тиімділігі туралы қорытынды жасалады, мүмкіндігі шекеулі баланының толыққанды дамуы үшін білім беру мекемесінің мамандары жағдай жасайды. Сүйемелдеу мамандарға баланың проблемалық жағдайларын шешу үшін керек, ол әр түрлі стереотиптерге байланысты оны қоғамның қабылдамауымен байланысты, оларды балалардың толыққанды қарым-қатынасын кедергі келтіретін "кедергілер" деп атауға болады. Мұндай жағдайларды шешу мүмкіндігі шектеулі балаларға деген теріс көзқарасты жеңу үшін балалармен де, баланның өзімен де өзін-өзі қабылдауды дамыту, оның өз күшіне деген сенімін қолдау үшін жұмыс істеуге шақырады.

Бұл өте маңызды, өйткені балалар тобы бала үшін күшті ресурс болып табылады. Ақыр соңында, оның құрдастары оған қалай қарайтыны оның психикалық жағдайына және оқуға деген ынтасына байланысты болады. Осылайша, бұл мәселені талдау мүмкіндігі шектеулі баланы білім беру процесіне толық қосу үшін жеке көзқарас, яғни оқыту маңызды рөл атқаратынын және ұйым әр баланың ерекше білім беру қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қажет екенін көрсетеді. Мүмкіндігі шектеулі балаларды психологиялық-

педагогикалық қолдау бағдарламасын құру жақсы нәтижелерге қол жеткізуге көмектеседі. Өйткені, кез-келген баланың толыққанды дамуы-іздеуді қажет ететін, яғни осы мақсатқа жетудің тиімді жолдарын қажет ететін қазіргі даму кезеңіндегі қоғамның маңызды міндеттерінің бірі. Баланың жеке мүмкіндіктеріне сәйкес даму құқығын қорғау ата-аналар, медицина қызметкерлері, педагогтар мен психологтар тығыз қарым-қатынас жасайтын қызмет саласына айналады [4, б. 28].

Қорыта келе, әр оқушы бірегей тұлға ретінде дамуы, және соған қолайлы ортаны құруы керек, оқыту мен тәрбиелеу баланың жеке дамуына ықпал етуі керек, ол үшін жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыруда мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі мен психологиялық құзыреттілігі үлкен рөл атқарады. Үздіксіз оқыту және оны тәжірибемен біріктіру арқылы біз мақсатымызға жете аламыз.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Афонькина Ю.А, Усанова И.И., Филатова О.В. Технология комплексного. психолого-педагогического и социального сопровождения ребенка дошкольного возраста / Афонькина Ю.А, Усанова И.И., Филатова О.В.// методические разработки для специалистов дошкольного образования. – Волгоград: Учитель, 2010. – 67 с. .
2. Мүмкіндігі шектеулі балалардың психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу / Г.Абилкасимова, Д.С.Туткушева. – Текст: непосредственный // Молодой ученый. – 2022. – № 14 (409). – С. 342-344.
3. Бондаренко И. М., Ковешникова А. М.Составление индивидуальной образовательной программы психолого-педагогического сопровождения детей с ограниченными возможностями здоровья: /Бондаренко И. М., Ковешникова А. М. //методические рекомендации. – Вологда: «Центр информатизации и оценки качества образования», 2012. – 67 с.
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық/ ҚР ЖББМ педагогтерінің біліктілігін арттыру бағдарламасы. – Астана: «Назарбаев Зияткерлік Мектебі» ДББҰ, 2013.

СЕКЦИЯ 2
ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ: ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛАР
ТРАНСФОРМАЦИЯ ЦИФРОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ И ТЕХНОЛОГИИ

ӘӨЖ 371

СМАРТ ПЕДАГОГТІҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Амангелді Б.А.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің «Математика мұғалімдерін даярлау» мамандығының 2 курс студенті, Тараз қ.,

Бузаубакова К.Д.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің «Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.д., докторы, профессор, Тараз қ.,

Аңдатпа

Бұл мақалада SMART педагогтың бейнесі ашылып, «Цифрлы педагогика» оқулығы бойынша болашақ SMART педагогтардың цифрлы құзыреттіліктерін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық жолдары ашылып көрсетіледі.

Кілтті сөздер: құзыреттілік, цифрлы технологиялар, цифрлы құзыреттілік, сыни ойлау, шығармашылық.

Аннотация

В данной статье раскрывается образ SMART-педагога, а также показаны теоретико-методические пути формирования цифровых компетенций будущих SMART-педагогов по учебнику «Цифровая педагогика».

Ключевые слова: компетентность, цифровые технологии, цифровая компетентность, критическое мышление, креативность.

Abstract

This article reveals the image of a SMART teacher, and also shows theoretical and methodological ways of developing digital competencies of future SMART teachers using the textbook “Digital Pedagogy”.

Key words: competence, digital technologies, digital competence, critical thinking, creativity.

Қазіргі кезде педагогтың цифрлық құзіреттілігі түсінігін оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру мен жүзеге асырудағы сапалы жаңа, инновациялық көзқарастың нәтижесі ретінде қарастырады. Цифрлық құзыреттілікті меңгеру педагогқа кең мүмкіндіктер ашады, білім беру ортасын байытады және оқу үдерісін серпінді етеді. Мақалада цифрлық құзыреттілік көрінісінің өлшемдері мен деңгейлері анықталған, смарт педагогтың құзыреттілігін қалыптастыру тәжірибесі берілген. XXI ғасыр мұғалімінің цифрлық құзіреттіліктің жоғары деңгейін меңгеруі қажеттігі туралы орынды қорытынды жасалады.

Біздің елімізде Қазақстанда цифрлық экономиканы дамыту үшін қажетті жағдайлар жасауға бағытталған бірқатар бастамалар жүзеге асырылуда, бұл елдің бәсекеге қабілеттілігін, азаматтардың өмір сүру сапасын арттырады, экономикалық өсу мен ұлттық егемендікті

қамтамасыз етеді.

Цифрлық экономика үшін білікті кадрлар қажет. Ал оларды дайындау үшін білім беру және кәсіптік даярлау жүйесін тиісті түрде жаңғырту, білім беру бағдарламаларын цифрлық экономиканың қажеттіліктеріне сәйкес келтіру, оқу қызметінің цифрлық құралдарын кеңінен енгізу және оларды ақпараттық ортаға тұтас енгізу, азаматтарды өмір бойы – кез келген уақытта және кез келген жерде жеке оқу жоспары бойынша оқыту мүмкіндігін қамтамасыз ету қажет.

Цифрлық құзыреттілік – білім, білік, жауапкершілік және мотивация жүйесі ретінде тиісті құзыреттерді игеру негізінде өмірдің әртүрлі салаларында (ақпараттық орта, коммуникация, тұтыну, техносфера) жеке тұлғаның инфокоммуникациялық технологияларды сенімді, тиімді, сыни және қауіпсіз қолдануға дайындығы мен қабілеті.

Қалыптасқан дәстүр бойынша мектептегі білім беру алдында белгілі бір білім, білік және дағдылар тізімі бар оқушыны шығару мақсаты қойылды. Бүгінгі таңда бұл тәсіл өзін жақсы жағынан көрсете алмады. Қоғамға тек басында қажетті ақпараты бар және оны баяндау қабілеті бар адамдар ғана емес, өмірлік белсенділікке енген, жұмыс және жеке міндеттерді шешудің жолдарын өз бетінше табатын ойлаушылар қоғам мүшелері қажет.

Бұған қол жеткізу үшін тек алынған аймақтар ғана емес, сонымен қатар мұғалімнің қосымша дағдылары қажет, оларды қазіргі білім беру процесінің қиындықтарына жауап беретін «кретивті құзыреттілік» және «цифрлы құзыреттілік» деп анықтауға болады. Мұндай ұғымдарды орта мектептің күнделікті іс-әрекетіне енгізу үшін көптеген өзгерістер қажет: білім берудің мазмұны мен әдістемесінде, жеке пәндер шеңберінде оқуға қажетті іс-әрекеттерді нақтылау. Түлектің құзыреттілік тәсілінде дәл құзыреттіліктер бойынша бағаланады, яғни ол не істей алады, қандай қызмет түрлеріне ие, ол не үшін дайындалған. Білімді, дағдыларды оқытуды басымдықпен тарата отырып, білім берудің басым парадигмасын дәйекті түрде өзгертудегі құзыреттілік тәсілдің мәні-әлеует салынған құзыреттер кешенін алу үшін жағдай жасау, түлектің қазіргі әлемдегі өмір сүру жағдайлары мен тұрақтылығына бейімделуі, оның күрделі әлеуметтік-саяси, нарықтық-экономикалық, ақпараттық және коммуникациялық-қаныққан кеңістігі. «Смарт педагог» терминімен қатар «цифрлы құзыреттілік»деген синонимдік ұғымды кездестіруге болады.

«Құзыреттілік» және «цифрлы құзыреттілік» сөздерінің өзі негізгі мағынада біршама ерекшеленеді. Құзыреттілікті адамның білімі бар, беделді және тәжірибелі сұрақтар мен құбылыстар шеңбері ретінде анықтайды. Құзыретті бұл білімді, білім мен дағдылардың кез-келген саласында танылған билік (1-сурет).

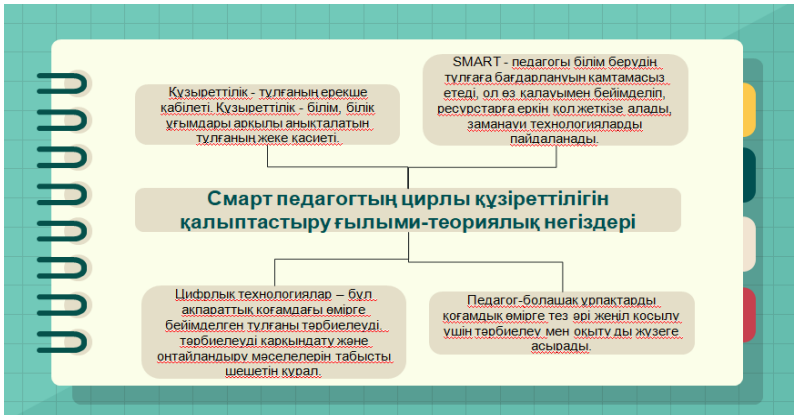

Сурет 1. «Цифрлы құзыреттілік» ұғымының мәні

Шетелдік сөздердің сөздігінде «Құзыретті» ұғымы қандай да бір мекеменің, адамның құқықтары мен өкілеттіктерінің шеңберіне немесе істер шеңберіне, біреудің қарауына жататын мәселелерге ие деп түсіндіріледі. Француз тілінде «Құзыретті, жарамды» дегенді білдіретін competent сөзі бар. Ол әдетте заңды контексте қолданылады. Ағылшын құзыреттілігінің мағынасында тұлға сапасының мәні басым болады, яғни құзыреттілік іс жүзінде қабілетке теңестіріледі. Егер заң терминологиясын ескермесек, онда «құзыреттілік» және «цифрлы құзыреттілік» ұғымдары іс жүзінде синоним болып табылады.

Цифрлы құзыреттілік көбінесе адамның жалпы қабілеті мен іс-әрекетке дайындығы бойынша байқалатын, оқу және қоғамға интеграция процесінде алынған және әлеуметтік процестерге тәуелсіз және оң қатысуға бағытталған өз білімі мен жетістіктеріне негізделген, ақпараттық технологияны жоғары деңгеуде меңгерген жеке сипаттамалар деп түсініледі.

Осыдан құзыреттілік пен цифрлы құзыреттілік ұғымдары білім, білік және дағдылар ұғымдарына қарағанда едәуір көлемді деген қорытынды жасауға болады, өйткені біріншісіне жеке тұлғаның ерекшелігі, оның стереотиптерді бұзу, мәселелердің мәнін түсіну, түсінікті және икемді ойлау қабілеті сияқты факторлар кіреді.Бұған адамның мінезі де кіреді-оның тәуелсіздігі, мақсаттылығы, ерік-жігері. Құзыреттілікті адамның өзіне және жұмыс тақырыбына субъективті қатынасын қамтитын тиісті құзыреттіліктің болуы деп те атауға болады.

«Құзыреттілік» және «цифрлы құзыреттілік» сөздерінің мағыналары жүйелік болып табылады және көптеген компоненттерден тұрады.Олар ақыл-ой операциялары, практикалық әрекеттер, логика сияқты әртүрлі деңгейлерде жүзеге асырылатын өзіндік жіктелуі мен иерархиясы бар объектілер мен цифрлық процестердің белгілі бір шеңберін анықтайды. Жеке қасиеттер ғана маңызды емес, мұғалімнің ғылыми қызығушылығы, кең көзқарасы, шешендігі, өзін-өзі ұстау қабілеті және басқалары сияқты кәсіби сипаттамалары бар. Осылайша, смарт педагогтың портреті өз пәнін, жеке ерекшеліктері мен кәсіби дағдыларын білуден тұрады.

Цифрлық педагогтің негізгі құзыреттері:

1. Оқыту үдерісі бөлігіндегі педагогикалық-жоғары бейінді білімнің болуын, қазіргі заманғы педагогикалық әдістемелерді қолдану және оқыту үдерісіне ерекше қажеттіліктері бар балаларды қоса алғанда, барлық балаларды тарту қабілетін білдіреді. Мүмкіндігі шектеулі оқушылармен жұмыс істеу кезінде мұғалімнің кәсіби құзыреттілігін жариялайтын құжат бар.
2. Тәрбие процесінің педагогикалық бөлігі-мұғалім оқушылармен қарым-қатынас орната білуі және мінез-құлықты басқара білуі, олардың мүдделерін қорғай білуі және т.б.
3. Даму процесінің педагогикалық бөлігі-мұғалімнің осы кәсіби құзыреттіліктерін дамыту іс-әрекетте әртүрлі тәсілдерді қолдана білуді, оқушылардың әмбебап оқу әрекеттерін қалыптастыруды, әртүрлі темпераменттері бар балалармен жұмыс істеу технологияларын игеруді және тағы басқаларды қамтамасыз етеді.
4. Жалпы педагогикалық сипаттағы цифрлы құзыреттілік – педагог визуалды коммуникация құралдарымен, баспа немесе экранмен жұмыс істей білуі, осы саладағы өз жетістіктерінің мұрағатын құра білуі, оқушылардың сауалнама-сипаттамалары, телекоммуникациялық ортада пікірталастар жүргізе білуі керек және т.б.
5. Пәндік-педагогикалық сипаттағы цифрлы құзыреттілік – мұғалім деректерді компьютерлік өңдеу дағдыларына ие болуға, өз пәні бойынша барлық қажетті ақпаратты таба білуге міндетті. Психологиялық-педагогикалық (2-сурет) [1].

Сурет 2. Цифрлы құзыреттіліктің түрлері

Смарт педагогтың дағдылары мен құзыреттеріне ие шығармашылық, жан-жақты дамыған тұлға екеніне көз жеткіздік. Бұл сипаттамалар бүкіл еңбек жолында үздіксіз дамып, жетілдірілуі керек. Олар мұғалімге жетілдіруге, уақытпен бірге жүруге және кәсібиліктің жоғары деңгейін сақтауға мүмкіндік береді.Аталған құзыреттерден басқа, жақсы мұғалім оқыту мен тәрбиелеудің тиімді стратегияларын қолдануы, жанжалды жағдайлардың алдын алу және шешу, оқушылардың әріптестерімен және отбасыларымен байланыс орнатуы керек екенін есте ұстаған жөн.Көбінесе балалар мұғаліммен қарым-қатынасты өзі оқытатын пәнге ауыстырады. Сондықтан тәлімгерлердің

көз алдында қызығушылықты сақтау, заманауи болу және өз қабілеттеріңізді үнемі жетілдіріп, құзыреттілігіңізді арттыра отырып, уақытпен қатар жүру маңызды.

Заманауи жағдайда өзінің кәсіби қызметін жүзеге асыру процесінде педагогтың алдында жаңа, кеңірек және күрделі құзыреттер жиынтығын талап ететін тез өзгеретін талаптар қойылады. Атап айтқанда, цифрлық құрылғылардың барлық жерде болуы және студенттерге цифрлық құзыреттілікке ие болуға көмектесу міндеттілігі педагогтардан да өздерінің цифрлық құзыреттілігін дамытуды талап етеді.

Цифрлық құзыреттілік – технологиямен байланысты дағдыларды сипаттайтын жаңа ұғымдардың бірі. Соңғы жылдары цифрлық дағдылар мен құзыреттерді сипаттау үшін «АКТ дағдылары», «технологиялық дағдылар», «АТ дағдылары», «21 ғасыр дағдылары», «ақпараттық сауаттылық», «цифрлық сауаттылық және цифрлық дағдылар» сияқты бірнеше терминдер қолданылды. Бұл терминдер де «цифрлық құзыреттілік» және «цифрлық сауаттылық» сияқты бір-бірінің орнына қолданылады.

«Цифрлық сауаттылық» ұғымы ежелден келе жатыр. Бұл термин адамның цифрлық ортада тапсырмаларды тиімді орындау қабілетін білдіреді. «Цифрлық» сандық түрде және ең алдымен электронды компьютерлер арқылы берілген ақпаратты білдіреді, ал «сауаттылық» мультимедианы оқу және түсіндіру, цифрлық құзіреттілік арқылы деректер мен кескіндерді жаңғырту, цифрлық ортадан алынған жаңа білімді бағалау және қолдану мүмкіндігін қамтиды.

Цифрлық құзіреттілік бес негізгі цифрлық дағдылардан тұрады :

- фото-визуалды дағдылар (графикалық дисплейлерден нұсқауларды «оқу»),
- жаңғырту дағдылары (бар материалдардан жаңа мазмұнды материалдарды жасау үшін цифрлық жаңғыртуды пайдалану),
- тармақталу дағдылары (сызықты емес, гипермәтіндік навигациядан білімді құру),
- ақпараттық дағдылар (ақпараттың сапасы мен сенімділігін бағалау),
- әлеуметтік-эмоционалды дағдылар (киберкеңістікте үстемдік ететін «ережелерді» түсіну және бұл түсінікті желідегі қарым-қатынаста қолдану) [2].

Сонымен қатар, тізімге тағы бір дағды қосылды: нақты уақыттағы ойлау (нақты уақытта үлкен көлемдегі ақпаратты өңдеу және бағалау мүмкіндігі).

Цифрлық құзыреттіліктерге өнімділікті арттыру мақсатында әртүрлі контексттерде (жұмыс, демалыс, білім беру) ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалануға байланысты адам қабілеттерінің жиынтығы жатады. Цифрлық құзыреттілік мыналарды қамтиды:

1) цифрлық технологияларды пайдаланудағы техникалық дағдылар;

2) сандық технологияларды жұмысқа, оқуға және жалпы күнделікті өмірге әртүрлі қызмет түрлерінде мағыналы пайдалана білу;

3) цифрлық технологияларды сыни тұрғыдан бағалай білу;

4) цифрлық мәдениетке қатысуға мотивация.

Мұғалімнің кәсіби стандартында келесі еңбек әрекеті алға қойылған: «Оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын тиімді болып табылатын мәселені шешуде қолдана білу қабілетін қалыптастыру». Практикада мұғалімдердің көпшілігі келесі әрекеттерді орындай алады:

1) электронды журнал мен электронды күнделік жүргізу;

2) кеңсе қосымшаларында жұмыс істеу;

3) өз пәні бойынша арнайы бағдарламаларды пайдалануға;

4) онлайн блог жүргізу;

5) БАҚ контентін жазу, өңдеу, эфирге шығару дағдыларын меңгеруі;

6) АКТ дидактикалық мүмкіндіктерін пайдалана отырып, басқа да құралдарды басқару.

Мұғалімнің цифрлық құралдар жинағы – мұғалім дидактикалық бірліктерді құру үшін конструктор ретінде пайдаланатын әртүрлі интерактивті модульдер сериясы.

Презентацияларды жасау кезінде бұл PowerPoint (ең көп қолданылатын), Keynote, Smart Notebook, Sketching, Prezi, Sway. Білімді басқару құралдарына мыналар жатады: Plickers, LearningApps, ClassFlow. Бұл сандық өнімдер мазмұнды жасауға, мазмұнды пайдалануға және кірістірілген құралдарды, сауалнама жүйесін, тестілеуді, ойындарды және т.б. көмегімен бір рет басу арқылы ұлғайтуға және толық экранда көрсетуге тегін көмектеседі. Trello.com қызметі мұғалімнің іс-әрекетін жоспарлау сатысындағы көмекшісі болып табылады.

Пайдаланушыға ыңғайлы интерфейс күн, апта, ай немесе жылға жоспарланған барлық нәрсені көрнекі түрде көруге мүмкіндік береді. Цифрлық форматтағы коммуникацияның басым және заманауи тәсілдерінің бірі – әлеуметтік желілер. Бұл анықтамаға мыналар кіреді: ВКонтакте, Instagram, Telegram, Facebook, Twitter, Одноклассники және т.б.

Сонымен, мұғалімнің оқу іс-әрекетінің субъектісі ретінде оның жеке даму траекториясындағы цифрлық құзыреттіліктерінің маңыздылығы келесі факторлармен анықталады:

1)Жайлылық (Яғни, сандық әлемді біле отырып, мұғалім өз уақытын дұрыс бөле алады; материалдың жоғары сапасына кепілдік беретін дереккөздерді ғана таңдай алады; өз жұмысында әртүрлі дайын интерактивті тапсырмаларды пайдалана отырып, уақытты үнемдейді немесе өзі жасайды);

2) Оқушылардың мотивациясы. (Қазіргі ұрпақ жаңа ақпараттық технологияларды игеруге жастайынан сезімтал. Сондықтан оқу үдерісінде цифрлық құралдарды пайдалану тиімді, өйткені ол қазіргі заманғы оқушылар ұрпағы үшін түсінікті және қолжетімді және олардың білімге қатысуын ынталандырады. оқытылатын пән.Сонымен қатар, мұғалім пайдаланатын ресурстарға сүйене отырып, студенттер, мысалы, бағдарламалауға, өз веб-сайттарын жасауға қызығушылық танытуы мүмкін, яғни АКТ студенттерге әлемде өз орнын табуға көмектеседі);

3)Мұғалім үшін оқу іс-әрекетінің субъектісі ретіндегі маңызы. (Тек дәстүрлі оқыту әдістерін қолданатын мұғалім мен цифрлық әлемге бағдарланған мұғалім арасындағы таңдауда цифрлық құзыреттілікке ие мұғалім бәсекеге қабілетті және табысты) [3].

1-кестеде педагогтің цифрлық құзыреттілігін қалыптастыру критерийлері мен көрсеткіштері ашылды.

Кесте 1.
Педагогтің цифрлық құзыреттілігін қалыптастыру критерийлері мен көрсеткіштері

Деңгей	**Төмен**	**Орташа**	**Жоғары**
Критерийлері	**Көрсеткіштері**		
Ақпараттық әрекеттер мотивациясы	Қызығушылығы бар, оң	Белсенділік қалыптасқан	Ақпараттық мотивациялық әрекеттерге ұмтылу
Цифрлық құзіреттілігі	Іздеу, сақтау, өңдеу және беру ақпарат, оның механикалық ішінде ойнату қатаң сәйкес ұсынылған тапсырма	Іздеу, сақтау, өңдеу, беру ақпарат, оның бастап ойнату талдау элементтері – қосулы туралы білім базасы жұмыс істеу принциптері ақпарат	Іздеу, сақтау, өңдеу, беру, ақпарат, қайта құру – қосулы жүйелі білімге негізделген қалай жұмыс істеу керектігі туралы ақпарат
Ақпарттық дағдылары	Бар бастапқы жұмыс істеу дағдылары ақпарат; ішінара дағдылары қалыптасады және жобалау дағдылары дерексіз жұмыс, үстірт	Жеткілікті иелік етеді АКТ дағдыларын қолдану оқыту және сабақтан тыс іс-шаралар, презентация	Толық иелік етеді, қолдану дағдылары: білім берудегі АКТ, сабақтан тыс іс-шаралар; жобалау дағдылары қалыптасады, әртүрлі презентация құру
Бәсекеге қабілеттілік	Алға ұмтылу: өзін-өзі тәрбиелеуге, өзін-өзі жетілдіруге	Дайындық, іскерлік пен дағдының көрінісі: өзін-өзі тәрбиелеу,өзін-өзі жүзеге асыру, өзін-өзі жетілдіру; тілек, ықылас және бейімделу қабілеті, өзгеру, ақпараттық орта	Өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі жетілдіру; ниет пен қажеттілік үздіксіз өзін-өзі тәрбиелеу

Бұл көрсеткіштердің қиындығы деңгейлердің сипаттамаларын құрады (жоғары, орташа,төмен) педагогтың цифрлық құзыреттілігін қалыптастыру:

- төмен деңгей – бұл жеке құрамдас бөліктердің көрінуімен сипатталатын деңгей цифрлық құзыреттілік құрылымдары немесе олардың жеке элементтері. Оны жаңартуға боладышектеулі ақпараттық белсенділік;
- орташа деңгей – мұғалімнің компоненттерді белсенді дамытатын деңгейі цифрлық құзыреттілік құрылымы, оның өнімді ақпаратта өзектілендіру мүмкіндігі іс-шаралар;
- жоғары деңгей – барлығының қарқынды дамуы ғана емес сипатталатын деңгей цифрлық құзіреттіліктің құрамдас бөліктері, сонымен қатар өзін-өзі тәрбиелеу, өзін-өзі жетілдіру деңгейіне көшу және өзін-өзі жүзеге асыру, яғни бәсекеге қабілеттіліктің белгілі бір ерекшеліктерін дамыту.

Жүргізілген тәжірибелік жұмыстың нәтижесі 3- суретте берілді.

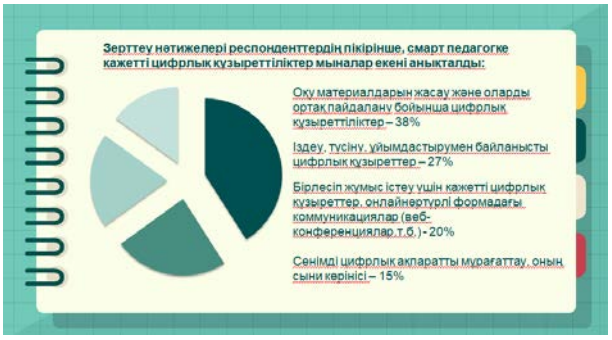

Сурет 3. Жүргізілген тәжірибелік жұмыстың нәтижесі

Мұғалімнің цифрлық құзыреттілігі ең алдымен қолдану қабілетін меңгеруді қамтиды дәстүрліден артықшылығы бар оқу үдерісіндегі цифрлық технологиялар оқыту:

- цифрлық технологиялар оқу ақпаратын ұсыну мүмкіндіктерін айтарлықтай кеңейтеді;
- түсті, дыбыстық графиканы, барлық заманауи бейне жабдықтарды пайдалану шындықты қайта жасайды шындық ортасы;
- компьютер оқушылардың оқу әрекетіне деген ынтасын айтарлықтай арттыра алады;
- цифрлық технологиялар оқушыларды білім мен тәрбие процесіне тартады, ықпал етедіолардың шығармашылық қабілеттерін барынша ашу, танымдық әрекетін белсендіру;
- әрекеттеріңіздің нәтижесін елестетуге мүмкіндік береді.

Смарт педагогтың цифрлық құзіреттілігін қалыптастыру кәсіби педагогикалық қызметтің бір бөлігі болып табылады. Жоғары оқу орындарының негізгі кәсіптік білім беру бағдарламаларының құрылымына ақпараттық құзыреттілігі бойынша арнайы курстар белсенді түрде енгізілген, АКТ сауаттылығы, цифрдың қалыптасуының табыстылығын қамтамасыз ететін цифрлық сауаттылық болашақ мамандардың құзыреттілігі.

Заманауи мұғалімнің кәсіби портретін сипаттауда оның назарын аударады цифрлық құзыреттілік. Цифрлық құзыреттілікті сипаттау кезінде назар аударылады ақпараттық коммуникацияны сенімді, тиімді сыни таңдау және қолдану дайындығы мен қабілеті жеке тұлғаның мотивациялық және құндылық сфераларын ескере отырып, іс-әрекеттегі технологиялар.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. К.Д.Бузаубакова, А.С.Амирова, А.А.Маковецкая «Цифрлы педагогика».Тараз: «ИП Бейсенбекова А.Ж»,2022.-314 б.
2. https://edu-collaboration.kz/
3. https://smart-pedagog.kz/

ӘОЖ 75.31

Алимбеков Р.Т.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қаласы

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДА ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Аннотация

Жеке тұлғаның физикалық және рухани жетілуіне құндылық бағдарларын тәрбиелеу, дене жаттығуларымен жүйелі түрде шұғылдануға деген қажеттіліктер мен уәждерді қалыптастыру, моральдық және ерік-жігерлерін тәрбиелеу, гуманистік қарым-қатынасты қалыптастыру. Жаңа заманауи технологиялардың дамыған уақытында оқушыларды жаңа форматта оқыту жүйесі – өзгеріске тез икемделген жаңа тұлғаның қалыптасуына әсері мол.

Аннотация

Воспитание ценностных ориентаций на физическое и духовное развитие личности, формирование потребности и мотивации к регулярным занятиям физическими упражнениями, воспитание нравственности и воли, формирование гуманистических отношений. В эпоху развития новых современных технологий система обучения студентов в новом формате оказывает большое влияние на формирование новой личности, быстро адаптирующейся к изменениям.

Annotation

Nurturing value orientations towards the physical and spiritual development of the individual, developing the need and motivation for regular physical exercise, nurturing morality and will, and forming humanistic relationships. In the era of the development of new modern technologies, the system of teaching students in a new format has a great influence on the formation of a new personality that quickly adapts to changes.

***Кілттік сөздер**: жаһандық ақпараттандыру, интернет, форум, сайттар, ақпараттық-коммуникация, презентация, футбол, баскетбол, валейбол, инновация, технология, платформа.*

Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялардың кең спектрін пайдалану маған оқу және сабақтан тыс уақытты тиімді пайдалануға және оқушылардың білім алуының жоғары нәтижелеріне қол жеткізуге мүмкіндік береді. Дене тәрбиесінің міндеттерін шеше отырып, мен өз қызметімді жеке тұлғаның физикалық және рухани жетілуіне құндылық бағдарларын тәрбиелеу, дене жаттығуларымен жүйелі түрде шұғылдануға деген қажеттіліктер мен уәждерді қалыптастыру, моральдық және ерік-жігерлерін тәрбиелеу, гуманистік қарым-қатынасты қалыптастыру, жақсы қарым-қатынас тәжірибесін алу сияқты маңызды компоненттерге бағыттайды.

Дәстүрлі сабақ беру технологиялар қойылған мақсаттар мен міндеттерді барынша жүзеге асыруға көмектесе алады. Оқушылардың дене және ақыл-ой қабілеттілігінің жоғары деңгейін, денсаулық жағдайын, дербес сабақтарды қолдау үшін алған білімдерін, іскерліктерін және дағдыларын шығармашылықпен қолдану тәсілдеріне үйрету.

Саралап дене шынықтыру білім беру технология мазмұны-бұл қозғалыс әрекеттерін саралап оқытудың педагогикалық технологияларының жиынтығы, физикалық жетілуге қол жеткізуді қамтамасыз ететін білім, әдістемелік іскерліктер, білім беру үдерісін басқару технологиялары. Сараланған дене шынықтыру білімі деп адамның жеке қабілеттерін дамыту арқылы мақсатты физикалық қалыптасуы түсініледі. Саралап дене шынықтыру білім беру технологиясы-бұл білім беру мақсаттарына тиімді қол жеткізуді қамтамасыз ететін құралдардың бірі, әдістер және ұйымдастыру нысандар жүйесі, сараланған дене шынықтыру білім беру мазмұнын іске асыру тәсілі.

Оқытуды тұтас әдіспен жүргізуге тырысамын, одан кейін саралаумен (техниканың бөлшектерін бөліп, оларды күрделілігіне қарай бөлемін) және жаттығуды сапалы орындау мақсатында білім алушылардың техникалық дайындығының деңгейіне байланысты осы бөліктерді әр түрлі тәсілдермен кіріктендіремін. Гимнастика сабақтары бойынша дайындығы жақсы балаларға акробатикалық комбинацияларға өз элементтерін қосуға, кіші аттан қолды тіреп

секіруде снарядтың биіктігін өзгертуге рұқсат етемін,ал басқалары стандартты жағдайда жұмыс істейді. Міндетті түрде қандай да бір қимыл-қозғалыс әрекетін орындай алмайтын білім алушылармен жеке жұмыс жүргіземін. Бұл балалар сабақта да, үйге де жеке тапсырмалар алады.

Физикалық қасиеттерді саралап дамытуды әртүрлі дайындық топтарында бірдей, сондай-ақ әртүрлі құралдар мен әдістерді пайдалана отырып жүзеге асырамын, бірақ жүктеменің шамасы әрқашанда әртүрлі болады. Нәтижесінде білім алушылардың дене дайындығы бастапқы деңгеймен салыстырғанда айтарлықтай жақсарады. Әлсіз топтарда балалар бұрынғы тапсырмаларды орындауды аяқтайды, оларда демалуға және қалпына келтіруге көп уақыт қалады.

Оқушылардың физикалық дамуы мен қимыл-қозғалыс дайындығын ескере отырып, оларға сараланған көзқарасты қамтамасыз ету; сабақтардың жоғары моторлы тығыздығына, серпінділігіне, көңіл-күйіне, білім беру және нұсқамалық бағыттылығына қол жеткізу; білім алушыларда дене жаттығуларымен дербес айналысу дағдылары мен іскерліктерін қалыптастыру– осының барлығы қазіргі заманғы дене шынықтыру сабағымның маңызды ерекшеліктері.

Қоғам білім беру саласында жаһандық ақпараттандыру жағдайында мектептің алдына білгір, ойшыл, заманауи ақпараттық технологияларды меңгерген, өз бетімен білім алатын және оны практикады қолдана білетін түлектерді даярлау міндетін қойып отыр. Бұл орайда мұғалімнің ақпараттық-коммуникациялық құзіреттілігі бірінші орынға шығады және ол білім берудің негізгі мақсаттарының бірінің қатарына жатады. Бұл өте маңызды, себебі қазіргі жағдайға байланысты қашықтықтан оқытуды ұйымдастыру аса қажет болып отыр.

Бүгінгі күні педагогтардың қолында оқыту процесінде АКТ-ны қолдануға тұтастай мүмкіндіктері бар болғандықтан осыны қолдана отырам. Бұл –интернеттегі ақпараттар, электрондық оқулықтар, презентациялар, бағдарламалар, білімді автоматтандырылған бақылау; коммуникацияның жаңа түрлері-чаттар, форумдар, электрондық пошта және тағы басқалар. Мұғалімдердің әр түрлі сайттарға, (BilimLand.kz) платформаларға, (GooGle Classroom, Zoom) кірулеріне мүмкіндіктер бар. Бұл ретте мектеп педагогикалық ұжымы оқушыға білім беріп, дамытып және тәрбиелеп, жаңа технологияларды енгізумен қатарда, өздігінен білім алуға, кәсіби өсу және шығармашылық дамуы үшін тыңбай еңбектенудеміз. Қашықтықтан оқыту – қазіргі заман талабы. Қашықтықтан оқытудың жергілікті жүйесі белгілі бір білім және жекелеген қала шеңберінде жұмыс атқарып. Осы жүйеде жұмыс жасау барысында компьютерлік техниканы ұтымды пайдалана отырып,үздіксіз білім беру принциптерін ойдағыдай іске асыру қажет етеді.

Қазір елімізде оқыту мазмұны жаңартылып, қашықтықтан оқыту негізінде жазылған бағдарламалар мектептердің жаңа жүйеге көшуін, әрбір мұғалімнен жаңаша жұмыс істеуін, батыл шығармашылық ізденісін, оқушылардың белсенділігі мен қызығушылығын арттыруды талап етеді. Осы орайда мен қашықтықтан оқыту жүйесіне үлесімді қоса отырып, оқушыларды спортпен тиімді шұғылдануға қызығушылықтарын арттырып, дене тәрбиесі пәнін онлайн режимінде өткізіп жатырмын. Онлайн режимінде жұмыс жасау біраз қиыншылық тудырғанымен,оның тиімді және тиімсіз жақтарын да басты назарын айта кету керек. Дене тәрбиесі тек мектептегі дене шынықтыру сабағы ғана емес, ол сабақтан тыс, мектептен де тыс денсаулыққа байланысты шаралар жүйесі екенін ескере отырып, қашықтықтан оқытудың тиімділігін айта кеткен жөн. Мысалға, оқушы ең бірінші қажетті қашықтықты еңсерумен, уақыт пен күшті үнемдейді. Логикалық ойлау қабілетін арттыратын шахмат, дойбы, тоғызқұмалақ сынды үстел ойындарын жетік меңгеруге зор мүмкіндіктері бар. Осы орайда онлайн жарыстар да өткізіліп тұрады. Ал тиімсіз жақтарына келер болсақ, оқушылар физикалық күш-қуатты талап ететін футбол, баскетбол, валейбол секілді спорт түрлерімен шұғылдана алмайтыны өкінішті. Алайда, дене тәрбиесі өсіп келе жатқан жас ұрпаққа білім мен тәрбие беру саласының бір тармағы болып табылады және ол жеке тұлғаның жан-жақты дамуына,күшті де қуатты болып өсуіне,ұзақ уақыт шығармашылық еңбекке жарамды адамды қалыптастыруға, оны Отан сүйгіштікке дайындауға қызмет етеді.

Қазіргі білім беру мазмұнын жаңарту бағдарламасы негізінде «Дене шынықтыру» пәнінің мәртебесі артты деуге болады. Мұнда пән белгілі нормативтерге бекітілген талаптар бойынша тек дене шынықтырып қана қоюға бағытталмайды. Арнайы педагогикалық тәсілдерге негізделеді. Жеке адамға бағытталған тәсіл арқылы бала организмінің функционалдық мүмкіндіктеріне сәйкес келетін дене жүктемелерін мөлшерлеуді көздейді. Әрекет ету тәсілі бала қозғалыс арқылы

дамитындығын қарастырса, құзыреттілік тұрғыдан келу негізгі біліктіліктерді меңгеруді көздейді. Сондай-ақ, денсаулықты сақтау тәсілі үйрету процесінде баланың денсаулығын міндетті түрде сақтауды қарастырады.

Дене шынықтыру пәнінің басқа пәндерге қарағанда көптеген ерекшеліктері бар. Мұнда негізінен оқушының қабілеті, бейімділігі баса назарда болуы керек. Дегенмен де оқушыларды бейімдеу, қабілетін дамыту, спортқа деген қызығушылығын арттыру жақсы ұйымдастырылған сабаққа байланысты. Сондықтан оқушылардың пәнге қызығушылықтарын арттыру, сабақта тақырыпқа байланысты спорт түрлерінің шығу тарихын, спорт түрлері дамыған елдерді спорттың әр саласындағы белгілі спортшылар өмірін алуға болады. Сол себептен мұғалім сабақты тартымды етіп теория мен практиканы ұштастыруында жаңа инновациялық технологиялардың тиімділігі баса назарда болуы қажет. Бұл мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас, сабақты жақсы оқитын, спортқа бейім оқушылармен белсенді жұмыс істеп қана қоймай, барлық баланың дамуы үшін қолайлы жақсы ойлар туғызып, қабілеті жеткен жерге дейін еңбек етуін ойластыру тиіс. Барлық оқушылар өз қабілетін ең төменгі жеңіл тапсырмаларды орындаудан бастайды, оларды міндетті түрде толық орындап болғаннан кейін ғана, келесі күрделі деңгейдегі жаттығуларды орындауға көшіп отырады. Бұл оқушылар арасындағы бәсекелестікті және әр оқушының өз қабілетіне, қызметіне сәйкес жоғары деңгейге көтерілуіне толық жағдай жасалады. Дене мәдениетін қалыптастыру. Денені шынықтыру, тәрбиелеу. Жалпы дамыту жаттығуларын меңгертеді.

Қашықтықтан сабақ беру барысында бейнесабақтың білім алушыға тигізер көмегі –өзіне ыңғайлы уақытта бейнесабақты қосып көре алады, иақырыпты меггере алмай қалғандығы жайлы мұғалімге айтып отырмай-ақ өз бетімен жұмыс жасайды. Бейнесабақтар –педагогикалық технологияның алға басқан тағы бір қадамы. Бұл оқушылардың да, ұстаздардың да білім алу жолында алатын орны ерекше. Осы орайда адам денсаулығына қамқорлық жасау әрқашан бүкіл әлемде басымдыққа ие болды. Дені сау баланы тәрбилеу кез-келген мектепке дейінгі мекеменің және ата-ананың басты мақсаты болып табылады.

Дене тәрбиесі мәнін, мағынасын білу, оны дұрыс өткізу, дене жаттығуларын тиімді қолдану мәселелерін терең түсінудің өте үлкен рөлі бар. Дене тәрбиесі ол – мәденеттілік. Ол оқушының сыртқы келбетін, мінез-құлқын, өзін қоғамдық орындарда дұрыс ұстауын, бір-бірлерімен, адамдармен қарым-қатынастарын реттейді, тәрбиелейді. Шын мәнінде нағыз күш-қайрат тәрбиеде. Адам баласы тәрбиенін бағыттаған мақсатына жету үшін құпия есіктерді білім кілті арқылы ашып, ілгері үздіксіз жылжиды. Неғұрлым білімді болған сайын, ілгерлеу соғұрлым жылдамдайды. Ендеше тәрбие бар жерде –мақсаты бар, мақсаты бар жерде –білім басты қажетілік болмақ. Келесі мәселе дене тәрбиесі мағұлматы өте сирек болғанмен, өте керек мәнді және де сәнді деуге болады. Өйткені қарап қазіргі заман талабына сай дене тәрбиесі өз алдына дене шынықтыру болып табылады. Олай дейтінім қазіргі жастар мына қашықтықтан оқыту үрдісіне қарамастан өз алаңдарында немесе өз ауласында жаттығу жасауды үйреншікті яғни хобби ретінде алған, оныда ескере кететін жайт деп қарауымыз керек.

Заман қалауына қарай дене шынықтыру ертеден келе жатсада жалғастыру үрдісі жастар жақсы қолдана алады. Қарапайым өмірде қазір технология инновациялық болғаннан интернеттен түрлі жаттығларды оқушылар өз алдына жасай алады, яғни бұл дегенміз жақсы көрсеткіш. Ерте кездің өзінде адамдар балалардың жас кездерінен арнайы дене жаттығулары, ойын түрлері арқылы қоғамдық, тұрмыс және әсери әрекеттерге дайындаған. Адам күнделікті еңбек, соғыс құралдарын қолдану кезінде өнеркәсіптік, еңбектік, жекпе-жек әрекеттерге әзір болу үшін, алдын-ала соған ұқсас қимыл-қозғалыстарды орындау арқылы дайындалуға болатынын сезген, түсінген.Қазіргі кезде де дене жаттығулары тікелей өнеркәсіпке әсер етпесе де, жұмысшылардың қимыл ептілігін, шеберлігін, дағдысын жетілдіру арқылы еңбек әрекеттеріне жағымды әсер етеді.

Ғаламның қай саласы болмасын өз тарихын терең зерттеп алмайынша алға баспайды. Демек, зерттеуді өз тарихынан бастау-ғылым жетістіктерінің игерумен қатар, оның одан ары алға басуына үлкен мүмкіншіліктер туғызады. Дәл осындай жағдай қазақтың ұлттық ойындарының тарихына да қатынасы болса керек. Сабаққа арнап дене жаттығуларын іріктеп алу негізден жасалған жұмыс жоспарымен анықталады. Белгілі бір топтағы балалардың жасын, әрбір баланы жеке басының денсаулық жағдайын, дамуының жалпы дәрежесін балалар игерген қимыл дағдыларын, әрбір

баланың жеке басының типологиялық ерекшелігін, жыл мезгілін, сабақ өткізу үшін жасалған жағдайды, сондай-ақ балалардың бұрынғы әрекеттерін есепке алуды да, ескеретін преспективалық және календарлық жоспарларды негізге ала отырып, міндеттер белгіленеді және нақты дене жаттықтырулары іріктеліп алынады. Кезекті сабақтың жоспарын талдап жасауға бұрын өткен сабақтың, әсіресе соңғы сабақтың тиянақты талдауы алға шарт болады. Балалардың сабақ кезіндегі зейіні, белсенділігі олардың эмоциялық жағдайы әр түрлі жастағы топтарда қимыл материалдарының іріктеп алуына, тәрбиешінің қолданылатын тәсілдері мен сабақ кезінде балаларды ұйымдастырудың әр түрлі әдістері арқылы қимыл әрекеттерін үйрету, қимыл-қозғалыс ойындарын өткізу процесінде қимылға бір мезгілде тартылса, оларды тұрақты зейінділік, эмоциялық жағымды күй, тапсырмаға толық дәрежелі реакция байқалады.

Жаңа заманауи технологиялардың дамыған уақытында оқушыларды жаңа форматта оқыту жүйесі- өзгеріске тез икемделген жаңа тұлғаның қалыптасуына әсері мол. Оқу процесінде осындай жаңа технология платформаларды қолдану арқылы шынайы өмірде болып жатқан түрлі жағдайларды шешуде маңызы жоғары деп санаймын.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. А.Құлназаров, С.Тайжанов «Дене тәрбиесі» оқыту әдістемесі Алматы «Атамұра» 2018 ж.
2. В.И.Лях, Л.Н.Девяткина, Т.А.Ботагариева, Е.И. Коптина, А.В.Таймазов, М.В.Салов: Дене тәрбиесі-жалпы білім беретін мектептердің 10-12 жасар оқушыларының өздік жұмысына арналған оқу құралы: Астана, 2016 ж.

SOME PERSPECTIVES OF THE DUAL SYSTEM OF EDUCATION: EXPERIENCE OF TARAZ DULATY UNIVERSITY

Aubakirova S.A
Dulaty university, Taraz city, Kazakhstan

Annotation

In this article are considered firstly the realization of a system of the dual teaching in a system of preparation of teaching staff on the base of cooperation of Nazarbaev Intellectual school which is situated in Dulaty university with Taraz. Also are opened some ways of insert of the dual teaching into a system of the higher pedagogical education in preparation of competitive teaching staff.

In his message for the people of Kazakhstan named as “The Kazakhstan way- 2050: One aim, one life, one future” underlines the following thought: “ All high –developed countries have got some unique educational systems. We have got the largest work by improvement of quantity of all stages of the national education. Therefore its important to give to them some modern programs and methodic of teaching, some high- qualified staff. In the secondary education its necessary to bring the comprehensive schools to a level of teaching in Nazarbaev- Intellectual schools. School-leavers have to know Kazakh, Russian and English languages. As a result of student teaching it must be the mastering by them some habits of the critical thinking, the self-directed search and the deep analysis of information [1].

The innovative market of labour that has been appeared in Kazakhstan includes the analysis of some traditional approaches in a system of the professional education. Therefore some of the educational establishments aren’t able to concentrate on the new aims of preparation of specialists. Well- acting state educational standards include the connection of the theoretical and practical teaching, but actualization of the professional competences requires the being of some practically- oriented forms.

Process of modernization of a system of education in Kazakhstan can perform as the reaction on problems of the modern market. Some realizing measures as the usage of the foreign experience of organization of the teaching process, realization of some innovative technologies, computerization of teaching processes must rise the qualified level of our school leavers.

In a way realization some principles of the dual technology can help in solving this problem.

Firstly we must the meaning of this term.”Duality” means “double unity”. Practice of the European

system of education shows that the dual teaching is the effective product of cooperation of some educational establishments and employers directed on the successful professional and social adaptation of our future specialist. On early stages of teaching process the student can participate in the industrial process as the worker of factory who has got the sources in accordance with his functional duties. Also he has got the responsibility, he masters some professional habits, in some cases he earns the money.

Under the dual system of education we mean one system, when the education of our young people is happened in two educational establishments, that is two establishments can participate in education. On the one hand, it is the professional school, on the other hand – it is the teaching industry. Both establishments are the independent partners.

Its important that some students combining the teaching with the industrial activity can work in this factory.

The history of development of the dual form of education in the professional preparation were considered by: R.F. Hensen, U.Hippach-Schneider, H.Blankertz, G.Bunk, H.Abel, H.Blankerz, W.Greinert, G.Gruener, K.Koenig, K.Kuemmel., A.Lipsmeier, P.Muench, H.Schneider, K.Stratmann, S.Thyssen.

The dual system of education is considered in countries of form Soviet Union, it was inserted into the professionally-technical education (L.I.Korneeva [2], G.B.Kornetov [3], E.V.Koryagina [4], M.S.Savina [5], E.E.Fedotova [6], O.D.Fedotova [7], etc.

As a leader of this problem we can consider Germany. System of the dual teaching in Germany was checked by life and it is an example for the whole European Union.

System of the professional education of Germany (this country is one of the leaders by a level of qualification of staff).

The dual teaching of Germany is concentrated on the industrial and technological sectors and it can be not used in humanitarian.

In 2014- 2015 years in Kazakhstan a lot of the professionally- technical educational establishments transferred into the dual system of teaching.

We see the first steps by the usage of the dual teaching in a system of the higher pedagogical education. At this moment there aren't any higher educational establishment which prepare of specialists for Nazarbaev intellectual schools. Therefore some talented teachers of the comprehensive schools work in NIS, it has got some problems in secondary comprehensive schools.

As a result we see the usage of the dual teaching in a process of preparation of high-qualified pedagogical staff in our higher educational establishments:

- Its necessary to prepare some specialists who could know some languages in the higher educational establishments.
- Some future teachers must conduct the professional preparation on the base of NIS although they have got some theoretical knowledge and they have to test after practice.

The innovative project named as "Modernization of the higher pedagogical education: actualization and realization of the dual system of teaching in preparation of the pedagogical staff on the base of the innovative cooperation TarSPI and NIS (Taraz)" is started in Taraz state pedagogical institute. The main aim of this project is creation of theoretically- methodological bases by usage of the dual teaching in a process of preparation of the pedagogical staff in some higher educational establishments on the base of the innovative

cooperation.

In aims of realization of this project are realized:

- building the integrative line School-NIS- HES.
- creation the educational program named as "System of the dual teaching in some higher educational establishments": 3+1/

Future bachelors will receive some theoretical knowledge in courses 1-3, course 4 will be devoted to practice.

Practice will be conducted in the 1st year on the base of NIS, which include 2 parts: theoretical and practical. Theoretical part (term 1): courses of teaching named as "Cambridge method of teaching", interactive methods: brainstorming, reflection, psychologically- pedagogical seminars. These courses will

be conducted by teachers of NIS and some foreign scholars. In the practical part (term 2) our future specialists must use their theoretical knowledge on practice and at the end of lessons they must give the exam.

Objectives of project:

- Creation of the educational program named as "System of the dual teaching of the higher educational establishment".
- To define some mechanisms of realization, integrative methodology, to create the model of innovative interaction of Taraz state pedagogical institute and Nazarbaev Intellectual Schools, which is situated in Taraz.
- To study, research, use, realize and to open some ways of the usage of experience of Nazarbaev Intellectual School in secondary educational schools on the base of higher educational establishment using the dual system of teaching.
- To insert the dual system of teaching in higher education of the Republic of Kazakhstan and to create the methodic of its realization.

Expected results:

1. 1.It has been defined the model, integrative methodology, some mechanisms of realization of the innovative interaction of Nazarbaev Intellectual School and Taraz state pedagogical institute:
2. It has been created the educational program titled as "System of the dual teaching of the higher educational establishment" for effective usage of experience of Nazarbaev Intellectual School in secondary comprehensive schools and studying, research, realization of some innovative practice on the base of Nazarbaev Intellectual Schools with the usage of the dual system of teaching on the higher educational establishment:
3. It has been opened the regional center named as "Pedagogical excellence" for insert of experience of Nazarbaev Intellectual Schools:
4. Some ways of studying, researching, the usage of the innovative experience are opened on the base of NIS. Also it is the usage of the dual system of teaching on the base of higher educational building, using an experience of Nazarbaev Intellectual Schools in some secondary comprehensive schools: it has been connected the methodically- link connection named as "School- Higher Educational Establishments- Intellectual schools".

Practical value and the scientific significance

Some initial steps are happened in our country by insert of the dual education into a system of higher pedagogical education. At this time in Kazakhstan are opened 16 Nazarbaev Intellectual Schools, but there aren't any higher educational establishment which should prepare some specialists for Nazarbaev Intellectual Schools. Therefore some talented teachers of comprehensive schools begin their working in Nazarbaev Intellectual Schools, as a result we can see the falling of quantity of knowledge in secondary comprehensive schools.

It brought up to the appearance of necessity of the dual teaching in a process of preparation of competitive teaching staff in some higher educational pedagogical establishments:

- Its necessary to prepare the specialists for all specialities in some higher educational establishments who should be knowing several languages.
- Its necessary to have the professional preparation on the base of Nazarbaev Intellectual Schools in order to rise the quantity of knowledge of the future teachers not including the theoretical knowledge of innovative technologies as a result they must pass an exam.

Significance of project on the national and international level is more important

Firstly, students of the higher educational establishments have got a possibility to hear some lectures of famous foreign scholars:

Secondly, the future teachers can use their theoretical knowledge, also they are able to use the practical experience of Nazarbaev Intellectual Schools in their pedagogical activity:

Thirdly, some head-teachers of higher educational establishments, school-teachers can participate in listening to lectures of teachers of NIS:

Fourthly, it will be realized the line methodical help on On-line, it opens some possibilities for exchange of experience.

Fifthly, in aims of rising of quantity of education are opened some possibilities for doing of some innovative scientifically- investigative works altogether with some foreign scholars.

Social demand and the economical, industrial interest in realization of project and receiving the results.

- the largest demand for preparation of teachers for Nazarbaev Intellectual Schools:
- some future teachers can receive the diploma of bachelor and their additional certifications about the professional education:
- preparation of teaching staff for Nazarbaev Intellectual Schools:
- rising of quantity of education in a system of SCHOOL- NIS- HES.

Influence of results on development of science and technologies and the expected social and economical effect

Systematization of an experience of Nazarbaev Intellectual Schools and adaptation of their experience will be having the largest socially- economical effect, because this project will help to develop the human finance of country.

- we can less the volume of time and we can regulate some finances for preparation of specialists:
- we can prepare some high- qualified specialists knowing the innovative technologies and satisfying the modern спрос of society.

Some Cambridge methods of teaching are used in our teaching process for formation of specialist in the pedagogical higher educational establishment. Post –graduate students can know the practical skills in the usage of Cambridge methods of teaching on lessons during the pedagogical practice.

This project has got the wide significance and it is realized not only in Taraz state pedagogical institute but in the others establishments of country.

The first project: courses of teaching as “Cambridge method of teaching” for teaching stuff are realized by a Center of Excellence in Nazarbaev Intellectual Schools (Astana city). Teaching is conducted by foreign teachers invited from Cambridge University. Head-teachers from different cities of the Republic of Kazakhstan study interactive methods which are able to rise the quantity of education.

Practical part of this project is realized in cooperation with Nazarbaev Intellectual Schools (Taraz). In accordance with some objectives of the project post-graduate students conduct the pedagogical practice in Nazarbaev Intellectual Schools by the dual teaching and they use some Cambridge method of teaching on their lessons. After graduation of the higher educational establishment the post-graduate student can become the high- qualified specialist knowing some new innovative approaches of teaching.

A list of used literature:

1. President N.Nazarbaevs Message for people of Kazakhstan named as “The Kazakhstan way- 2050: One aim, one life, one future”- Astana, 2013.
2. Corneeva L.I. Pedagogical peculiarities of activity and preparation of specialists in the dual system of professional education of Germany.- Ekaterinburg, 2010.- p. 210.
3. Cornetov G.B. Realization of historically- pedagogical process in context of civil approach.- M.: 2002.- p.139.
4. Coryagina E.V. Industrial motivation in western management.- M.: 2003.- p. 150.
5. Savina M.S. Pedagogical bases of interaction of a school and family in the professional orientation of pupils.- M.: 2001.- p.146.
6. Fedotova E.E. Professional preparation of the pupils youth in FRG and Switzerland in conditions of the scientifically technical progress.- M.: 2003.- p. 120.
7. Fedotova O.D. Theoretically- methodical bases of pedagogy in Germany and FRG: (End of the 19th century – 90 years of the 20th century). M.: 2001.- p. 145.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАМАНДЫҚҚА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Абдукаримова А.Ю.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.
«Бастауышта оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» мамандығының 2-курс студенті.
Дүйсенбеков Е.Б. – Ғылыми жетекші

Мамандықты дұрыс таңдау – маңызды іс. Үлкен өмірге қадам басар уақытта мамандықты дұрыс таңдай білу қажет. Дұрыс жасалған қадам ұзақ кәсіби өмірде сенімділік, жан тыныштығы және материалдық әл-ауқатты арттырады. Тек өзіне ғана емес, бүкіл қоғамға қажетті мамандықты таңдап алу керек. Сонда адам кейін өз мамандығы бойынша жұмыс таба алады және қызығушылық артады. Ғалымдардың зерттеуі бойынша, әлемде 50 мыңға жуық мамандық бар екен және жыл сайын 500-ге тарта жаңа түрі қосылып отырады екен. Осы әр түрлі мамандықтың өзіндік ерекшеліктері бар. Мысалы, ең сұранысқа ие мамандықтардың бірі – ұстаздық. Яғни, педагогика саласында қызмет атқару. Ол қай уақытта да құрметке ие болған және бола бермек. Өйткені, білім адамзатты әрқашан алға жетелеп, үнемі озық тұруға тәрбиелейді.

Педагог деп білім беру ұйымдарында, сондай-ақ білім беру бағдарламаларын іске асыратын басқа да ұйымдарда білім алушылар мен тәрбиеленушілерді оқытуға және тәрбиелеуге байланысты білім беру қызметімен айналысатын қызметкерлерді атаймыз.

Педагогикалық мамандық бұл білім алу барысында пайда болатын білім, іскерлік, дағыдылардың жиынтығымен сипатталатын және кәсіби-педагогикалық міндеттерді шешуге бағыталған белгілі бір біліктілікке ие болатын педагогикалық кәсіби топтың іс-әрекетінің бір түрі. Педагогикалық мамандықтың негізгі мақсаты – қоғамдық мақсаттарды түсіну және өз тәрбиеленушілерін осы мақсаттарға жетуіне жағдай жасап, бағыттау [1,9б].

Қазіргі таңда оқушылардың педагогикалық мамандыққа қызығушылығы қандай және оларды қызықтыру үшін, осы мамандық иесі атанулары үшін не істеу керек?

Оқушыларда қызығушылық әр түрлі деңгейде көрінеді: белсенді және енжар қызығушылық, кең және тар, үстіртін және терең қызығушылық. Жоғары сынып оқушыларының кәсіби қызығушылығы барысында негізгі шешуші рөл оның жоспары мен мақсаты қатар жүріп, ынтасы мен ниеті, бейімділігі мен қызығушылығы қатар жүруі керек. Мамандықты та ңдау туралы бала сонау мектеп жасына дейінгі кезеңнен ойлана бастайды. Сол уақытта оның көзқарасын түсініп, ойын сұрау қажет. Мамандықты дұрыс таңдаған жағдайда оқушылардың жекедаралық ерекшеліктері бірнеше мамандықтардың талаптарына сәйкес келеді. Оқушыға қандай да бір мамандықты таңдауға кеңес беру кезінде оның жекедаралық мүмкіншіліктерін ескеру қажеттігін ұмытпауымыз керек. Адам балалық шынайылықтан әлеуметтік есеюге дейінгі жылдардан өту барысында бірнеше өтпелі кезеңдерден өтеді. Оқушыға қысым жасалмай, өз еркімен таңдап бағыт алуына ата-ана және ұстаздары кәсіптік бағдар, кеңес беріп көрсетеді..

Сондай-ақ, оқушылар мамандықты таңдауда арнайы және қосымша пәндермен жай ғана танысып қоймай, ерекшеліктеріндегі таным қызығушылығының мәні зор. Таным қызығушылығының мәні – объект таңдайтын маман саласын үнемі терең оқып үйренуге тұрақты тырысушылықтың арқасында қандай да бір білімнің теориялық ғылыми негізін тану, құбылыстардың мәнін терең түсінуге тырысумен сипатталынатын таным процесі. Оған дәлел ретінде оқушылар үшін көптеген мамандықтардың ішінен бірін таңдау еңбектің нәтижесін шығаруға тырысушылықпен байланысты немесе өз әрекетін тиянақты жоспарлау қабілеті арқылы нәтижені шыдамдылықпен күту ептілігіне байланысты. Оқушыларды еңбекке, өмірге дайындау мектеп жұмысының нәтижесі болып табылады. Әрбір адам саналы және тәуелсіз түрде қоғамдық құндылықтарға бағдарланады.

Сонымен қатар оқушыларда мамандықты таңдау кезінде ең басты қасиеті - бейімділігі мен қабілеті қатар жүруі керек. Адамның жұмысқа деген талпынысы және оның мазмұнына деген қызығушылығы бейімділікке байланысты. Егер адамға өз жұмысының мән-мазмұны тартымды болса, онда ол қызметін беріле орындап, өзінің кәсіби біліктілігін шыңдаудан жалықпайды.

Оқушыларға педагогикалық-психологиялық бағыттарды жүргізу арқылы оқушылардың өздеріне жақын мамандық түрін таңдауына кеңестер мен ұсыныстар беру керек. Бұл мамандыққа қызығушылығын арттырмас бұрын, осыны ескеру қажет. Яғни, ең алдымен кәсіптік онлайн диагностикалық әдістемелер жүргізу керек. Кәсіби психологиялық кеңеспен қатар, мамандыққа қабілеттілігін дамытуға арналған психокоррекциялық жаттығулар ұсыну қажет. Кәсіптік бағдарлау жұмысында орай таңдаған мамандықтары пен қосымша пәндері бойынша сәйкесінше жоғары оқу орындарын ұсыну да өзекті мәселе. Келесі қадам таңдаған амандығына қарай қызығушылығын арттыруға бағытталады [2,3б].

«XXI ғасыр мұғалімі қандай болуы керек?» деген мәселеге келетін болсақ, ол ақпараттық қоғамда білім беруді жүзеге асыратын негізгі тұлға. Жылдам өзгермелі ақпараттық қоғамдағы мұғалім алдымен, педагогиканы тереңнен түсіне білген, үнемі өзін дамытуға бейім, шығармашылықпен жұмыс істейтін, кәсіби жоғары дейңгейде жұмыс істеуге ұмтылатын жеке тұлға болуы тиіс. Бүгінгі қоғамдағы мұғалімнің жетістігі оның кәсіби біліктігілігі арқылы қалыптасып, дамиды. Ақпараттық қоғамның мүшелерін тәрбиелейтін мұғалімге қойылатын талаптардың ішінде: бәсекеге қабілеттілікті, жоғары сапалы білім беру, әдістемелік жұмыстарды ұйымдастырып, жүргізудегі кәсіби шеберлік өзекті мәселе болып табылады.

«ҚР Еңбек ресурстарын дамыту орталығы» 2023 жылғы статистикалық мәліметтер бойынша педагогика саласындағы мамандықтар ең көп сұранысқа ие болған мамамндықтар тізіміне кірген.

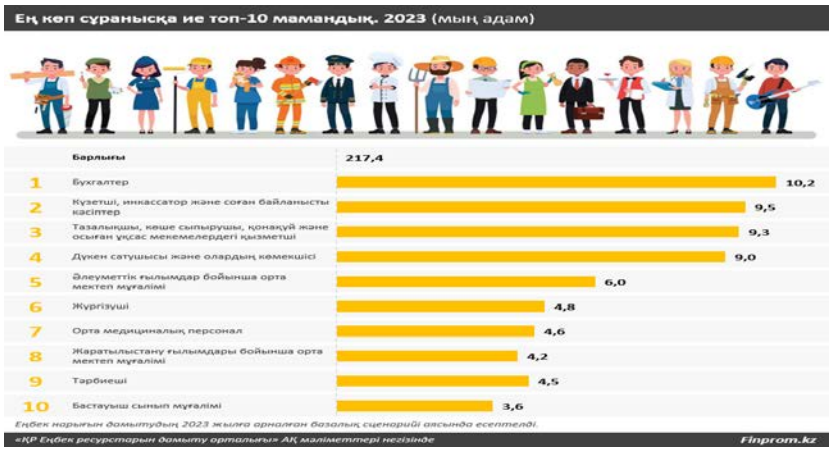

Кесте 1

Педагогикалық мамандықтың басқалардың қатарынан ерекшеленіп тұруы, ең алдымен, осы мамандық өкілдерінің ойлау образы, олардың өз міндеттері мен жауапкершілігін өте жоғары сезінуі. Оның ең басты айырмашылығы, ол өзгертуші де, басқарушы мамандықтардың қатарына бірдей жатады. Өз қызметінде тұлғаны қалыптастыру мен өзгерту мақсатын қоя отырып, педагог сол тұлғаның интеллектуалдық, эмоционалдық және физикалық даму процесін, оның рухани әлемінің қалыптасуын басқаруды мұрат етеді. Педагогикалық мамандықтың негізгі мағынасы — адамдармен қарым-қатынас. Педагогтың басты міндеті — қоғамдық мақсаттарды түсіну және өз оқушыларын соларға қол жеткізуге бағыттау [3].

Оқушының осы мамандыққа қызығушылығы мен сүйіспеншілігін арттыруда педагог мамандығы адамнан жан-жақты білімді, шексіз жан жомарттығын, балаларды асқан бір даналықпен сүйе білуді талап ететінін жеткізу керек. Ұлы педагог Ян Амос Коменский мұғалім мамандығын жоғары бағалап, оны «күннің астында одан биік ешнәрсе жоқ», ең құрметті, ең артық мамандық деп санаған. Мұғалімді бақшадағы өсімдіктерді асқан бір сүйіспеншілікпен баптайтын бағбан, адам жанының түкпір-түкпірінде білім ғимараттарын тұрғызатын сәулетші, адам жаны мен ақылын қашап, егеп, әсемдейтін мүсіншімен, жабайылық пен тұрпайылыққа қарсы шабуылды бастайтын қолбасшымен салыстырған.

Міне, бір ғана қарапайым мысал арқылы оқушыға жол көрсетуге болады. Коменскийдің артына қалдырған мұрасында мұғалімге қойылатын басты талаптар қалыптастырылған. Бұл талаптарды да болашақ маман иесі білуі керек. Талаптарға тоқталсақ:

- мұғалім өзінің мамандығын жақсы көруі және оған мемлекеттік маңызы бар іс ретінде жауаптылықпен қарауы тиіс;
- білімді және өзінің педагогикалық шеберлігін арттыруға мүдделі болу;
- өзінің оқушыларының психологиясын терең білу;
- мұғалім өзінің міндеттерін адал және шын көңілмен атқаруы тиіс;
- оқушыларының талаптары мен қызығушылықтарын білу;
- мұғалім өзінің тәжірибесін өзгелердің игілігі етуге ұмтылуы тиіс;
- мұғалім тек мектепте ғана емес, сонымен қатар күнделікті өмірде де балалар мен олардың ата- аналары үшін үлгі болуы тиіс.

Педагогикалық мамандық үлкен еңбекқорлық пен жауапкершілікті талап етеді. Бұл тұжырымның ақиқат екендігіне ағартушы-ұстаз Ы.Алтынсарин, Т.Тәжібаев, М.Әуезов, М.Жұмабаев, Ш.Әлжанов, Ғ.Мүсірепов басқа да отандық және шетелдік аса көрнекті педагогтардың өмірінен мысалдар келтіруге болады. Осы орайда, Л.Н.Толстой педагогикалық мамандықтың гуманистік бастауын балаларға деген сүйіспеншілік деп қараған. «Егер мұғалім тек ісін ғана сүйетін болса, ол жақсы мұғалім болады. Егер мұғалім әке- шеше сияқты тек баланы ғана сүйетін болса, ол кітап атаулының барлығын оқыса да, не ісін, не баланы сүймеген мұғалімнен артық мұғалім болады. Егер мұғалімде өз ісіне де балаға да сүйіспеншілік сезімі болатын болса, ол – нағыз мұғалім». Қызығушылығы мен қатар жақсы маман иесі болуға ұлылардың сөздері мен нақылдары арқылы үнемі бағыт беруге болады.

Педагогикалық мамандық шығармашылық мамандыққа жатады. Ол педагогикалық бағыттағы жаңалықтарды таба білуді, көзге көрінбейтін заңдылықтарды анықтауды, қадағалай білуді және, қадағалай отырып, маңыздысын аша білуді, педагогикалық фактілерді талдауды ұдайы талап етеді. «Мұғалімдік дегеніміз — өнер, ол, жазушының немесе композитордың жұмысына қарағанда, шығармашылық тұрғысынан еш кем емес, бірақ анағұрлым ауыр және жауапты іс. Мұғалім адам жанынан композитор сияқты музыка арқылы емес немесе суретші сияқты адамға бояулар мен түстер арқылы әсер етпейді, ол адам жанынан тікелей ықпал етеді. Өзінің тұлғасымен, өзінің білімімен, махаббатымен, өзінің өмірге деген көзқарасымен тәрбиелейді» [3,18].

Мектепте кәсіби бағыт беру үлкен жолға қойылып келеді. Білім беру саласындағы педагогикалық маманыққа даярлауда ҮПБ жүйесінде деңгейлер жүзеге асырылады: орта білімнен кейінгі (педагогикалық колледждер); жоғары педагогикалық білім (педагогикалық институттар, университеттер); жоғары оқу орнынан кейінгі білім. Яғни, оқушы мектепті аяқтаған соң колледждерде педагогтарды даярлау мамандығына бара алады. Статистика бойынша, педагогикалық мамандықтар бойынша оқытатын колледждердің барлығы 254-і бар, оның ішінде- қалаларда (90%)/ауылдық жерлерде (10%) орналасқан. Техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінде педагогикалық мамандықтар бойынша контингент (2020 жылғы наурыздағы жағдай бойынша) 72 548 адамды құрайды (білім алушылардың жалпы контингентінің 15,5%), оның ішінде мемлекеттік – 51,4 %, жеке – 48,6% білім алуда. Сонымен қатар, педагогикалық мамандықтар бойынша білім алушылардың жалпы санынан 24% сырттай оқу нысаны бойынша оқыды. Жыл сайын педагогикалық мамандықтар бойынша колледждерге 16-19 мың адам қабылданады, оның 60%-ы мемлекеттік тапсырыс бойынша.

2022-2023 жылдың мамандықтар бойынша мәліметінде (1-кесте) көрсетілгендей, педагогикалық мамандыққа сұраныс өскен. Мамандардың саны да артқан. Демек, жыл сайын өсімдік өруге болады. Педагогика саласын бітірген мамандардың жұмысқа орналасуына да көңіл бөлініп жатыр.

Түлектер саны. Мамандандыру бойынша. 2022/2023 оқу жылы (мың адам)

	Барлығы	ЖОО түлектері	ТжКБ ұйымдардың түлектері
Барлығы	**300,7**	**162,0**	**138,8**
Педагогикалық ғылымдар	72,1	55,33	16,8
Әлеуметтік ғылымдар, журналистика және ақпарат	1,5	1,4	0,1
Бизнес, басқару және құқық	18,0	16,6	1,4
Жаратылыстану ғылымдары, математика және статистика	0,5	0,5	0,02
Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар	5,2	3,7	1,5
Инженерлік, өңдеу және құрылыс салалары	19,1	8,6	10,5
Ауыл шаруашылығы және биоресурстар	1,1	0,4	0,8
Денсаулық сақтау және әлеуметтік қамсыздандыру	6,3	1,2	5,1
Қызметтер	20,5	3,2	17,3
Басқалар	156,3	71,1	85,2

ҚР СЖРА Ұлттық статистика бюросы мәліметтері негізінде **Finprom.kz**

Кесте 2

Бұл мамандыққа оқушылардың көптеп келуіне шәкіртақының да рөлі бар. Болашақ мұғалімдердің уәждемесін арттыру мақсатында олардың стипендиясының мөлшері 42 мың теңгеге дейін, содан кейін 50 мың теңгеге дейін, ал 2022 жылдың қыркүйегінде 56 мың теңгеге дейін ұлғайтылды. 2023 жылдан бастап бұл 20 пайызға артқан. Педагогикалық мамандықтың ерекшелігі, сонымен қатар оның қызметінің мұғалім мен оқушының арасында өзара қарым-қатынастарының барысында жүзеге асырылатындығы болып табылады. Мұндай өзара әрекеттестіктің сипатын, ең алдымен, мұғалімнің өзі анықтайды, мұндай өзара әрекеттестіктің ең оңтайлы түрі — ынтымақтастық, педагогикалық процесс субъектілерінің бірлескен шығармашылығы болып табылады.

Негізінен жоғары сынып оқушыларында көп жағдайда мамандыққа деген қызығушылық жағдайы басым болғанымен, кейіннен қызығушылықтары ауысып кетеді. Яғни, өзінің қалауын білсе де, бірақ мамандықтарының қалай аталатынын білмейтіндері де бар. Кейіннен жоғары ҰБТ (ұлттық біріңғай тест) немесе КТ (кешенді тест) уақыты жақындағанда оқушы бойында бірнеше ойлар мен күдіктер басым болады. Осындай сәтте ата-ана қолдауы да маңызды. Мектепте де оқушыға жетекші дереу көмектесі керек.

Оқушыларды бұл мамандыққа қызығушылығын арттыру үшін жоғарғы оқу орындары туралы көбірек ақпарат беру керек. Қазіргі таңда жоғары оқу орындарының шетелдік университеттермен шарт жасасып, халықаралық байланыстар орнатып бұл сала иелеріне жалпы жағдай туғызып отыр, яғни шетелден тәжірибе өту мүмкіндігі де бар. Көптеген жағдай жасалып ғана қоймай, жаңа ақпараттық технологиялар негізінде білім берудің жаһандану үдерісі белсенді білім алуларына мүмкіндік қарастырылған. Бүгінгі таңда педагогика саласында ғана емес, қоғамда күнделікті міндеттеріміз бен өмірімізді біріктіретін көрнекті цифрлық және мультимедиялық технологиялар адамның кәсіби дамуында маңызды рөл атқарып жатыр. Сондықтан заман көшінен қалмау үшін сапалы білім алуы қажет. Білім мен технологияларды ұштастыра отырып оқыту аясында мектептегі білімін ары қарай шыңдайды,оқу жүйесін нығайта алады, мемлекет әрбір білім алушыға жағдай жасап, цифрландыру саясатын іске асырудың алғашқы қадамдарын мектеп табалдырығынан- ақ бастаған. Болашақта осы мамандық иелері өз таңдауларын дұрыс жасағанына қканады. Себебі, білім мен біліктілігі сай, заман талабына сәйкес қоғамда ұшқыр ойлы, шығармашылық қызметке қабілетті маман атанады.

Жоғарыда аталған талаптар мен кеңестерді ескере отырып, жұмыс жасалатын болса оқушының ойынан шығатын маман иесі атанатына сенеміз. Мұғалімдер де кәсіби бағыт бойынша терең білімді меңгеру керек. Ол да оқушыға үлкен әсер етеді. Осы бағытта зерттеу жүргізген профессор Ж.Т.Түрікпен-ұлы мен Х.Наубаеваның «Оқушыларды еңбекке баулу және кәсіби бағдар», - атты кітабында кәсіби бағдар – тұлғаның өзіне сай мамандық таңдау кезінде оларға мақсатқа бағытталған көмек көрсету делінген бағыттау. Яғни, кәсіби бағдар дұрыс жолға қойылуы керек. [4,67].

Қорыта келе, мамандық таңдау – маңызды және жауапкершілікті іс. Мамандық таңдағанда ең бірінші орында қызығушылық пен бейімділік, қабілет және қалау тұру керек. Содан кейін ғана

жанұялық дәстүр мен қызығушылықтар, қаржылық мүмкіншіліктерді қою керек. Осыны оқушыларға түсіндіруде кәсіби бағыт дұрыс ұйымдастырылуы керек. Абай атамыз айтқандай, өмірден өз орнынды табу үшін мамандықты дұрыс таңдай білудің маңызы зор екендігін «Сен де бір кірпіш дүниеге, кетігін тапта бар қалан» деген жолдармен жеткізген. Мамандығын дәл таңдап, өмірден адаспай жолын тапқан жас ел дамуына керемет үлес қосатыны баршаға аян.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Педагогика: Оқулық / А. Дүйсенбаев. – Астана: Фолиант, 2018. – 264 б.
2. Шавир П.А. Психология профессионального самоопределения в ранней юности. - М. : Педагогика, 1981. - 96 с
3. Қазақстан Республикасының педагогикалық білім беруді жаңғырту тұжырымдамасы
4. Түрікпен-ұлы Ж., Наубаева Х. Оқушыларды еңбекке баулу және кәсіптік бағдар. – Алматы, 2004. – 108 б.

ӘОЖ 373.1. 02

ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ТӘЖІРИБЕЛЕРІН ЗЕРТТЕУ КЕЗЕҢДЕРІ

Бузаубакова К.Д.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.
«Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.д., профессор,

Жапарова У.Т.
7М01105-Білім берудегі менеджмент білім беру бағдарламасының магистранты
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.

Аңдатпа

Мақалада Қазақстан Республикасында заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибелерін зерттеу кезеңдері ашылады: репродуктивті деңгей; эвристикалық деңгей; шығармашылық деңгей.

Сондай-ақ, мақалада заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеу кезеңдеріндегі мұғалімнің іс-әрекетінің мазмұны, ерекшеліктері айқындалады.

Кілтті сөздер: инновациялық іс-әрекет, инновациялық іс-тәжірибе, репродуктивті деңгей, эвристикалық деңгей, шығармашылық деңгей.

Аннотация

В статье раскрываются этапы исследования инновационных практик современной школы Республики Казахстан: репродуктивный уровень; эвристический уровень; творческий уровень.

Также в статье определены содержание и особенности действий учителя на этапах исследования инновационного опыта современной школы.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационный опыт, репродуктивный уровень, эвристический уровень, творческий уровень.

Abstract

The article reveals the stages of research into innovative practices of modern schools in the Republic of Kazakhstan: reproductive level; heuristic level; creative level.

The article also defines the content and features of the teacher’s actions at the stages of researching the innovative experience of a modern school.

Key words: innovative activity, innovative experience, reproductive level, heuristic level, creative level.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Тоқаевтың «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұ лт. Берекелі қоғам» атты Қазақстан Халқына Жолдауында: «Өз ісіне адал ұстаздар білім беру саласының дамуына зор үлес қосады. Орта білімнің сапасы – табысты ұлт болудың тағы бір маңызды шарты. Әрбір оқушының білім алып, жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдай жасалуға тиіс. Сол

үшін «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы қолға алынды. Біз 2025 жылға дейін 800 мың баланың заманауи мектепте оқуына жағдай жасаймыз» – деп атап көрсеткеніндей, жайлы мектепте сапалы жұмыс жасайтындай заманауи педагогтердің қажеттілігі кезек күттірмейтін өзекті мәселе [1].

Жаңа Қазақстанда заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибелерін зерттеу жолдарын анықтау қажеттілігі туындауда.

Инновациялық іс-әрекет деп мұғалімнің өз тәжірибесінде айтарлықтай жоғары нәтиже беретін белгілі сатыда біртіндеп енген жаңалықтың сапалы өсу динамикасын айтады. Инновациялық іс-әрекет бұрыннан қалыптасқан дәстүрлі межеден ауытқу тудырады. Инновациялық іс-әрекет жаңалықтың пайда болуы, іске асырылуы сияқты кезеңдерімен ерекшеленеді.

Инновациялық іс-әрекет – педагогикалық еңбектің өнімділігін сапалы өзгертетін оқыту мен тәрбиелеудің жаңа үлгілері мен әдістерін құру процесі. Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінің қалыптасуы: өзінің жеке қасиеттерін есепке ала отырып, басқалардың инновациялық тәжірибесін өзгерту, жетілдіру, қабылдау қабілетімен; жаңа ғылыми идеялар мен басқалардың тәжірибесімен хабардар бола отырып, өз жұмысының нәтижесін ұғыну қажеттілігімен; жаңа ғылыми зерттеулер, олардың әдістемелік жүзеге асуын үздіксіз тәжірибеге енгізумен; педагогикалық инновацияны өз бетінше жасаумен сипатталады.

Мұғалімнің инновациялық негізгі іс-әрекеті танымдық дербестіктің үш негізгі деңгейімен анықталады:

а) жоғары деңгей – ***шығармашылық-идеялық***: инновациялық ғылыми-педагогикалық жалпы идеяның бар болуы және жаңалықтың оқу-тәрбие процесінде шығармашылықпен қолдануы;

ә) орташа деңгей – ***өзгертуші-қозғаушы деңгей:*** жаңа ғылыми-педагогикалық идеялар репродуктивтік келісті шығармашылық элементтерімен біріктіре отырып, оқыту идеялары тұрғысынан қорытындылай алуы;

б) төменгі деңгей – ***репродуктивті деңгей:*** педагогикалық процестің жаңа ұстаным мен ережелері кәсіби-педагогикалық білім тұрғысынан жеткілікті қорытындыланбауы [2].

Мұғалімнің инновациялық даярлығының репродуктивті деңгейі – мұғалімнің өзін-өзі кәсіби жетілдіруі: мұғалім инновациялық технологияларға тұрақты көзқарас таныту, оқыту мен тәрбие беруде баламалы технологиялардың қажеттілігін түсінеді, мемлекеттік білім стандарты көлемінде жаңа шешім табуға ізденіс жасайды, оқу-әдістемелік кешендеріне аздаған өзгерістер енгізу арқылы, өз тәжірибесінде пайдаланумен сипатталады.

Инновациялық іс-әрекеттің жүру кезеңінде мұғалім инновациялық технологияны өз тәжірибесінде пайдаланады, пайдаланудың жаңа әдістерін анықтайды. Бұл кезең мұғалімнің инновациялық даярлығының екінші эвристикалық деңгейіне сәйкес келеді. Эвристикалық деңгей мұғалімнің оқу-тәрбие процесіне жаңалықты белгілі бір мақсатпен жүйелі ендіруімен сипатталады: мұғалім педагогикалық міндеттерді шешу үшін жаңа әдістерін іздестірумен айналысады, мұғалімнің инновациялық іс-әрекетті қамтамасыз етуде рефлексия басты орын алады.

Педагогикалық процеске жаңалықты енгізгеннен кейінгі соңғы кезеңінде мұғалім өзі қолданған педагогикалық технологияның кемшіл тұстарын айқындай алады, инновациялық іс-әрекеттің өрбуіне кедергі болған факторларды анықтайды, оларға диагностикалық сараптама жасайды. Бұл кезең мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінің шығармашылық деңгейіне сәйкес келеді: мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінде шығармашылық белсенділік, ізденістер орын алады.

Өндіруші іс-әрекет көлемінде ғана, бірақ стандартты жағдайда жаңа шешім іздеуге талпынады: оқыту мен тәрбие беруде балама технологиялардың қажеттілігін түсінеді; мұғалім қабілеті дайын әдістемелік ұсыныстарды аздаған өзгерістер енгізу арқылы өз жұмысында пайдаланумен сипатталады; мұғалім өзін-өзі кәсіби жетілдіру қажеттілігін түсінеді.

Эвристикалық деңгей инновациялық іс-әрекет жаңалықты жалпы түрде мақсаткерлікпен, тұрақты, саналы енгізуімен сипатталады. Мұғалім педагогикалық міндеттерді шешудің жаңа тәсілдерін іздестіреді; зерттеушілікпен айналысады; мұғалім іс-әрекетінде инновацияны енгізуді қамтамасыз етуде рефлексия, эмпатия басты орын алады (1-сурет).

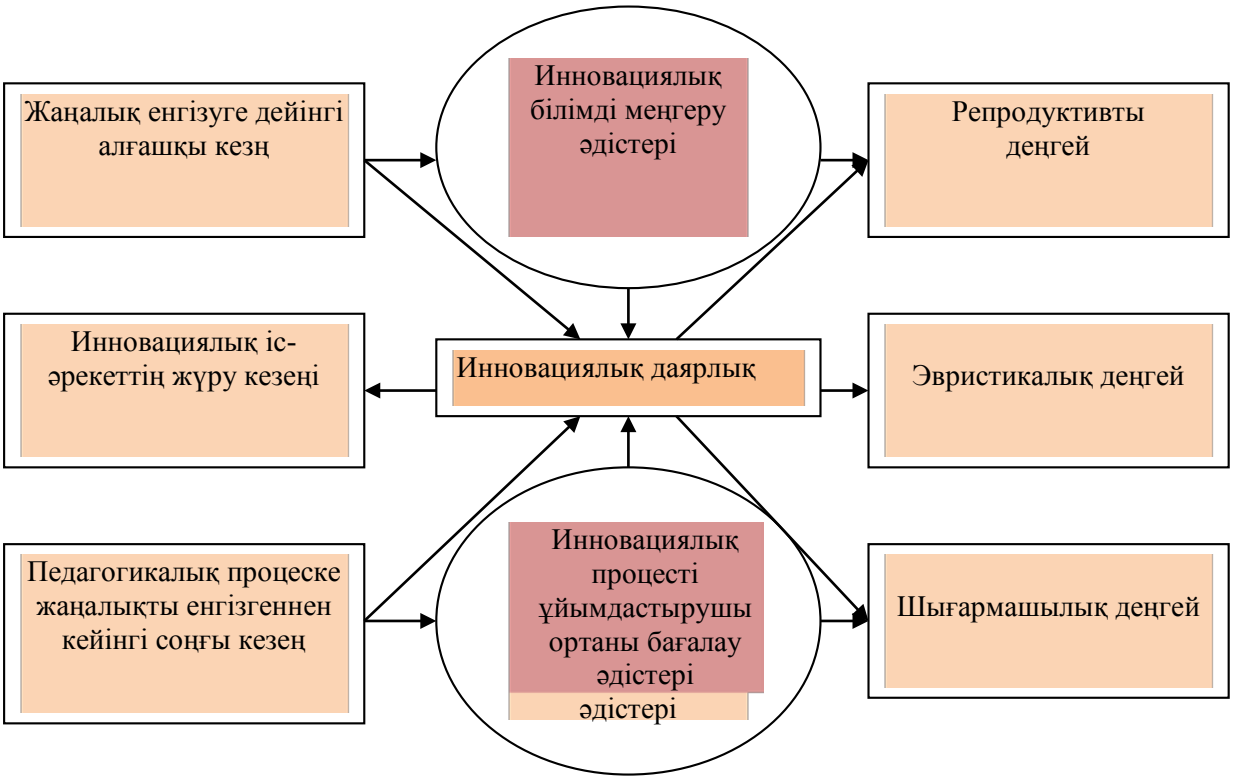

Сурет 1. Мұғалімнің инновациялық даярлығының диагностикасы

Шығармашылық деңгей жаңаны ойлап табуға бағытталған қабілеттер деңгейімен анықталады, инновациялық іс-әрекет жоғары сатылы нәтижелігімен сипатталады: мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінде шығармашылық белсенділік, педагогикалық интуиция, білім беруде авторлық көзқарастар пайда болады; мұғалімде ғылыми және педагогикалық қажеттілік пен қызығушылық үйлесімділік табады.

Репродуктивті деңгей іс-әрекетті, білімді белгіленген межеге дейін қабылдай алумен ерекшеленеді: педагогикалық жаңалыққа тұрақты көзқарас, педагогикалық іс-әрекетіне қанағаттанушылық танытады.

Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеуде жүргізілетін ғылыми-зерттеу жұмыстары бірнеше кезеңдерден тұрады.

Педагогикалық процесс те басқа өндірістік және технологиялық процестер секілді инновациялық іс-әрекетті талап етеді. Педагогикалық инновациялық іс-әрекет негізінен жаңадан пайда болу, өңдеу және тарату кезеңдерімен сипатталады.

Педагогикалық инновациялық іс-әрекеттің негізі мақсаты – мұғалім мен оқушы арасындағы шығармашылық қарым-қатынас субъектісін анықтау; оқушының дербес шығармашылық дамуын қамтамасыз ету.

Осыған сәйкес 2-суретте мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінің диагностикасы ашылды, мұғалімнің инновациялық іс-әрекеті 3 кезеңнен өтеді: жаңалық енгізуге дейінгі алғашқы кезең; инновациялық іс-әрекеттің жүру кезеңі; педагогикалық процеске жаңалықты енгізгеннен кейінгі соңғы кезең.

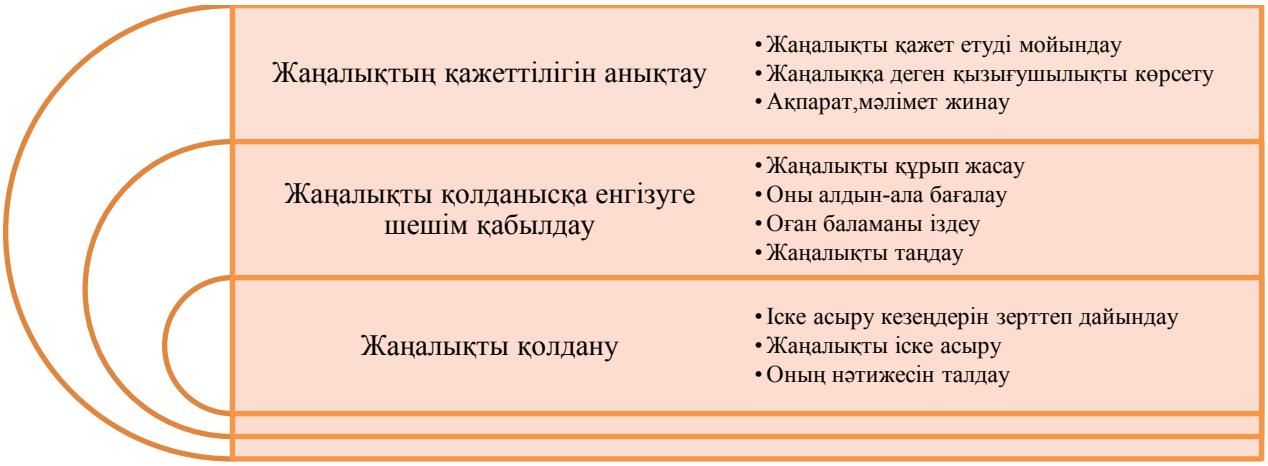

Сурет 2– Инновациялық процесс кезеңдері

Жаңалықты енгізуге дейінгі алғашқы кезеңде мұғалім жаңа білімді меңгеру әдістерін таңдайды: педагогикалық технологияны пайдалану және қолдану мәселелерін шешеді. Бұл кезең мұғалімнің инновациялық даярлығының репродуктивті деңгейімен анықталады.

Бірінші дайындық кезеңінде мұғалім жаңалықтың қажеттілігін дәлелдеу арқылы жаңа ақпарат жинайды, олардан өзіне қажеттісін таңдап, оны өз тәжірибесінде қолданады және осылайша мұғалім инновациялық іс-әрекетті жүргізудің екінші кезеңіне көшеді. Мұнда мұғалім зерттеу арқылы таңдап алған жаңалықты енгізу жоспарын құрып, оны іс жүзінде қолданады: жаңалықты қолдану барысында мұғалім енгізуге кедергі жасап отырған факторларды ескере отырып, өз іс-әрекетіне қажетті өзгерістер енгізеді.

Алғашқы кезеңде мұғалім өз іс-әрекетіне талдау жасау арқылы міндетті түрде оны бағалап және қажетті өзгерістер енгізе алады. Жаңалықты енгізу уақыты аяқталғаннан кейін инновациялық іс-әрекеттің үшінші кезеңіне көшеді.

Бұл кезеңде мұғалім жаңа тұрғыда ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмысына талдау жасайды: оның оқу-тәрбие жұмысының нәтижесін көтеруге арналған ықпалын анықтайды, жаңалықтың оқу-тәрбие процесіне нәтижелі енгізу шарттарын белгілеп оны таратуды ұсынады.

3-суретте заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеу кезеңдері ашылды.

Сурет 3 – Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеу кезеңдерінде мұғалімнің іс-әрекеті

Ғалым М.Н. Скаткин өз зерттеуінде белсенді ғылыми-зерттеу жұмысын жүргізу мүмкіндігінің мазмұнын ашады. Автордың пікірінше, ғылыми-педагогикалық қабілеттілік деп «мұғалімнің педагогикалық ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатысуы, ұдайы жаңалыққа құлшыныс білдіруі, шығармашылық жұмысқа ынта білдіруі, эксперимент жүргізуі, жүйелі түрде әдебиеттерді оқып үйренуі, әріптестерінің озат тәжірибесін үйренуі, зерттеу, пайдалануды айтады» [3].

4-суретте заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеу процесін ұйымдастыру мазмұны ашылды.

Зерттелетін проблема			
Зерттеудің болжамы			
Таңдаған тақырыптың теориясы, шығу тарихымен танысу, оның сол саладағы ғылыми жетістіктерін анықтау: - ғылыми әдебиет көздерінен: - ғылыми әдебиеттерді сұрыптау; - ғылыми құжаттарды қарау; - оқушылармен және педагогикалық ұжым мүшелерімен қарым-қатынаста болу; - жоғары оқу орындарымен тікелей байланыс орнату.	**Ғылыми бақылау**	Жеке мұғалімдердің озат тәжірибесін және озат мектептердің іс-тәжірибесін оқып үйрену: - тікелей-бақылау; - әңгімелесу; - сауалнама жүргізу; - мектептің даму бағдарламасымен танысу; - авторлық мектептер - бағдарламасымен танысу; - оқушылардың іс-әрекетіне - диагностикалық сараптама - (мониторинг жасау).	**Білім мен фактілерді жинақтау кезеңі**
Ғылыми болжамды тексеру, теорияның құрылымы			
Педагогикалық процесті құру, зерттеу, тексеру бойынша эксперименттік жұмыстар (бағдарламасын жасау). Педагогикалық процесті модельдеу. Педагогикалық процесті і диагностикалау.			**Фактор–ларды жүйелеу**
Ғылыми-зерттеудің нәтижесін шығару			
Зерттеу тақырыбы бойынша: - ғылыми есеп, ғылыми мақала; - оқу-әдістемелік құрал, әдістемелік нұсқау; - авторлық бағдарлама; - оқулық; - веб-сайт, инновациялық ақпараттық банктер,білім беру порталдары ; - электрондық оқулықтар; - дидактикалық материалдар және т.б.			**Қорытындыны тексеру кезеңі**
Зерттеу нәтижесін практикаға ендіру және оны насихаттау жолдары			
- әдістемелік, педагогикалық кеңестердегі баяндамалар; - ғылыми-практикалық конференцияларға қатысу; - ғылыми-педагогикалық оқулар,педагогикалық форумдар; - ғылыми жоба байқауларына қатысу.			**Тәжірибені тарату кезеңі**

Сурет 1. Заманауи мектептің инновациялық іс-тәжірибесін зерттеу процесін ұйымдастыру

Білім мен фактілерді жинақтау кезеңінде мәселе қойылады және оның көкейкестілігі негізделеді: қиындық жақтарын ашу; алынған проблеманың қазіргі оқу-тәрбие үрдісінде алатын орны; қарама-қайшылықтарын көрсету; проблема бойынша әдебиеттер оқу.

Прогностикалық кезеңде зерттеудің мақсат, міндеттері анықталады; болжам жасалынады; нәтиже шығарылады.

Ұйымдастырушылық кезеңде эксперименттің бағдарламасын жасалынады, материалдық база дайындалады; әдістемелік жабдықталады.

Қорытынды кезеңде алынған нәтижелерді өңдейді, қойылған мақсат пен алынған нәтиженің ара-қатынасы; нәтижені талдау; болжамды түзету (өзгерістер енгізу); алынған нәтижені көрнекті түрде көрсете алу [4].

Ендіру кезеңі: тарату, насихаттау.

Ғылыми-зерттеу жұмысының осындай жоспары әдістемелік кеңес отырысында бекітіледі. Қандай да бір тақырыпты таңдап алып, мұғалім сол тақырып төңірегінде бірнеше жыл жұмыс жасайды. Эксперименттің жүру барысы бірнеше кезеңдерге бөлініп, нәтижесі жинақталынып отырады.

Оқу-тәрбие процесінде жаңа педагогикалық технологияларды ендірудің алғы шарты – мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру болып табылады. Жаңа педагогикалық технологияны меңгерген әрбір мұғалім өз сабағын нәтижелі даму жағынан көре алады. Жаңа педагогикалық технологияны оқып үйренеді, меңгереді, қолданады, жетілдіреді, нәтижесін тексереді, диагностикалық сараптама жасайды, дамытады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. «Әділетті мемлекет. Біртұтас ұлт. Берекелі қоғам» ҚР Президенттінің Қ.Тоқаевтың Қазақстан Халқына Жолдауы. –Астана, 2022.
2. Бузаубакова К.Д. Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетке даярлығын қалыптастырудың иеориясы мен практикасы.Монография: «Жазушы», 2009. –456 б.
3. Скаткин М.И. Профессиональные способности педагога. Акмеология воспитания и обучения. –М.: Изд-во «Флинта», 1998. –368 с.
4. Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А. Цифрлы педагогика: Оқулық /К.Д.Бузаубакова, Амирова А.С., Маковецкая А.А. –Тараз: «ИП «Бейсенбекова А.Ж.», 2022. – 314 б.

ӘӨЖ 35.061

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ПЛАТФОРМАЛАРЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бупетаева С.Ж., Бупетаева А.Ж.,
№47 орта мектебі мұғалімі Тараз қ.

Қазбек А.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
«Математика мұғалімдерін даярлау» мамандығы студенті,

Аннотация: Бұл мақалада бейнетаспаның беретін мүмкіндіктері жайлы қысқаша айтылады, әрі бейнетаспа арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятуға болатыны түсіндіріледі. Интернет ресурсында бейнені қалай монтаждауға болатыны, интернет ресурстарының көмегімен қандай нәтижеге жетуге болатыны ашып көрсетіледі.

Аннотация: В этой статье кратко рассказывается о возможностях видеокассет и объясняется, как можно использовать видеокассеты, чтобы пробудить интерес учащихся к уроку. Как отредактировать видео на интернет-ресурсе, и каких результатов можно добиться с помощью упомянутых интернет-ресурсов, будет раскрыто.

Annotation. This article briefly talks about the possibilities of videocassettes and explains how you can use videocassettes to arouse students' interest in the lesson. How to edit a video on an Internet

resource, and what results can be achieved with the help of the mentioned Internet resources, will be revealed.

Кілтті сөздер:

Цифрлы құзіреттілік, бейнетаспа, монтаждау, мүмкіндіктер, сайт, қысқарту, біріктіру, проект, дыбыс өзгерту, сурет, жүктеу.

Цифрлық білім беру платформалары – электронды оқыту жүйесінің негізгі бір құрамды бөлігі. Бейнетаспа арқылы сабақты түсіндірудің оқушыларға пайдасы зор. Себебі, оқушыға бейне арқылы көріп оны түсіну оңай болады, әрі есінде ұзақ уақытқа дейін сақталады. Мұғалімнің ауызша айтқанына қарағанда, тақырыпқа қатысты түрлі аниматорлық бейнетаспа, тікелей жүргізілген бейнетаспа арқылы көрген қызығырақ, әрі оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятады. [1].

Бейнетаспаны қалай қысқартуға, қалай әуендер қосуға болатынын, оған сурет қосуға және бейнетаспаның үстіне бейнетаспаны қалай қоятынын көрсетпекпіз. Қазіргі таңда цифрлық құзіреттіліктердің жоғарғы деңгейде дамығанына байланысты бейнетаспаны монтаждауға болатын бірнеше сайттар мен программалар бар. Компьютермен бейнетаспа жасауға өте қолайлы, ыңғайлы жасайтын ***online-video-cutter.com* сайтпен қалай жұмыс жасауға болатынын көрсетеміз.**

Ең алдымен *online-video-cutter.com* сайтын әлеуметтік желіден іздеп кіреміз.

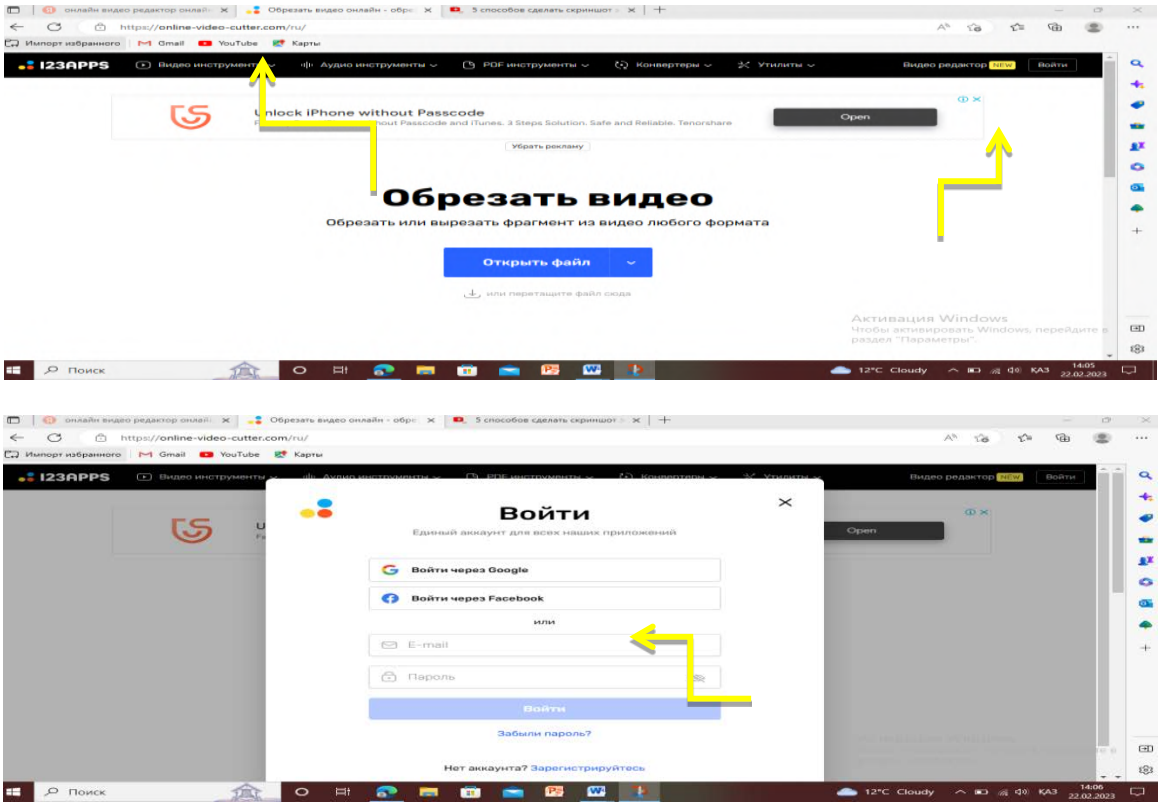

1-сурет

***Сайтқа* кіргенде бірден алдымыздан 1-суреттегідей терезе ашылады. Бұл сайтта жұмыс істемес бұрын алдымен электрондық почтамыз арқылы тіркелеміз.**

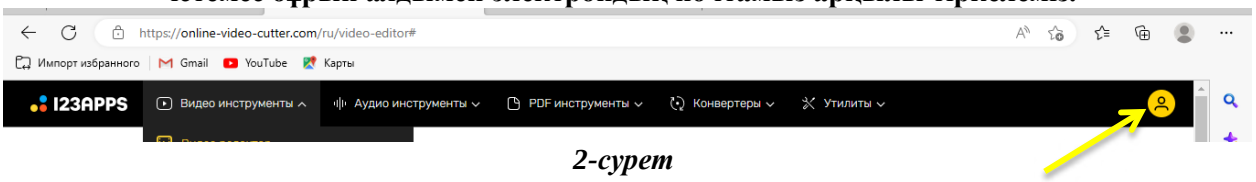

2-сурет

Тіркеліп болдық, енді біз кез-келген бейнетаспамызды монтаждай аламыз.

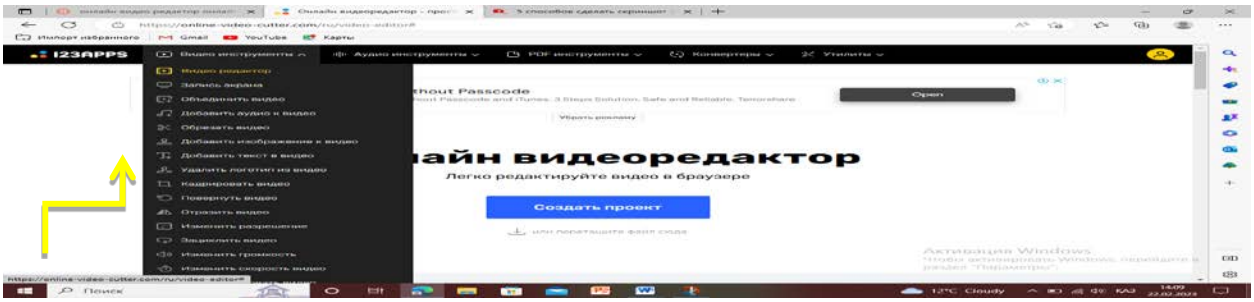

3-сурет

Терезеге назар аударатын болсақ, ең алдыңға қатарда бейнетаспаға монтаждауға қатысты түрлі нұсқалар берілген, нақтырақ айтатын болсақ:

- -бейнетаспаны монтаждауға;
- -бейнетаспаны біріктірге;
- -бейнетаспаға әуен қосуға;
- -бейнетаспаны қысқартып, қажет емес бөлігін алып тастауға;
- -бейнетаспаға суреттер қосуға;
- -бейнетаспаның кез-келген бөлігіне сөздерді немесе мәтіндерді енгізуге
- болады.
- Бір айта кететіні біз бұл өзгерістерді жеке-жеке кіріп орындаймыз. Бұның пайдасы сіз әрқайсысына жеке кіру арқылы кішігірім қателіктерді де түзетуге мүмкіндік аласыз.

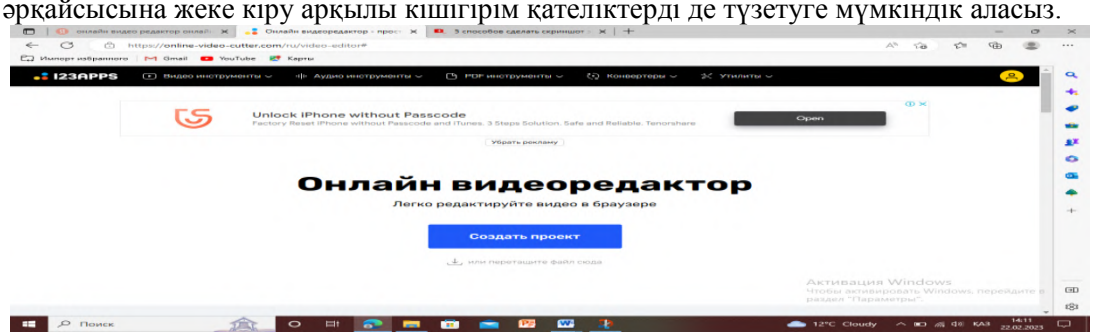

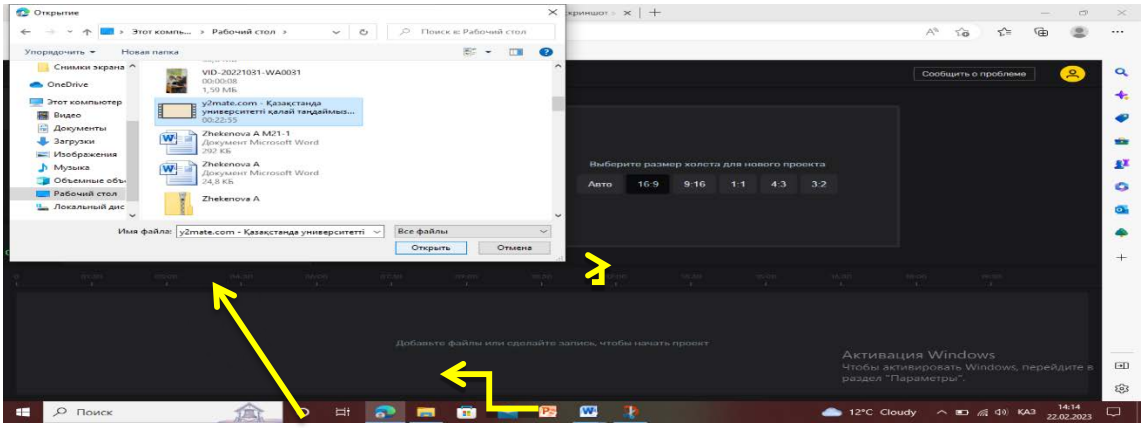

4 –сурет

Нақтырақ түсіну үшін бейнетаспаны монтаждауға кіріп түсіндірейік. *Проект құру* батырмасын басамыз. Сол уақытта алдымыздан *жұмыс үстелі* ашылады. Суреттен көріп тұрғандарыңыздай *бейнемонтажға* арналған экран берілген, яғни сіз ол тұстан бейнетаспаңызға арналған өлшемдерді таңдай аласыз. Жұмысты одан әрі жалғастыру үшін *файлды енгізу* батырмасын басамыз, жаңа терезе ашылып, жүктеу қажет файлды сол беттен іздеп, *ашу* батырмасын басамыз.

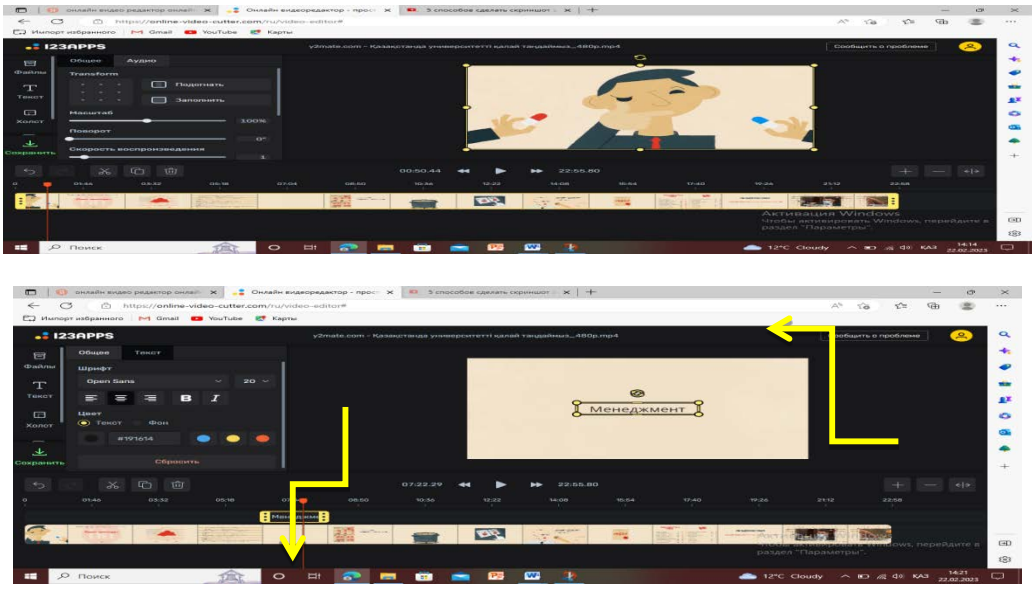

5-сурет

Бейнетаспамыз ашылды. Зер салып қарасақ, бейнетаспамыздың жоғарғы жағында бейнетаспаның ұзақтық уақыты берілген. Сол тұстан бейнетаспамыздың біркелкі немесе бастапқы бөлігіне «текст» батырмасын басу арқылы сөз немесе мәтін енгізуге болады. Мысалы *менеджмент* сөзін бейнетаспаға қосуды шештік. Керек сөзімізді жазып болған соң сол сөздің шрифттерін, түсін өз қалағаныңдай өзгертуге, үлкейтуге немесе кішірейтуге және кез-келген бөлігіне әртүрлі уақытқа қоюға болады.

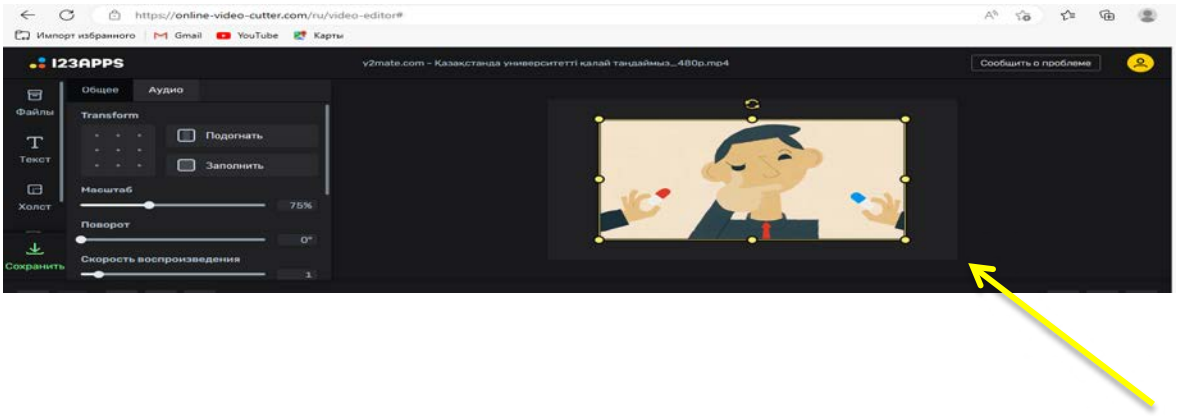

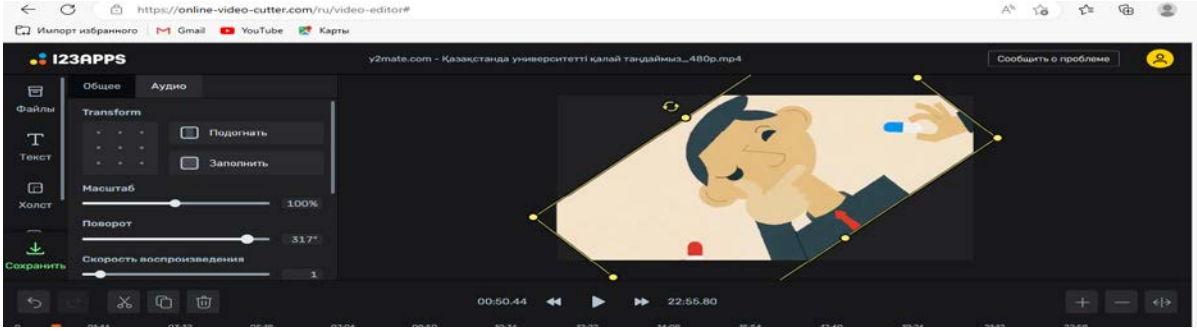

6-сурет

Бұл суреттерден көріп тұрғандарыңыздай бейнетаспа бетінің өлшемін «*масштаб*» батырмасын басу арқылы кішшірейтуге немес үлкейтуге болады. Оны жүзеге асыру үшін пайыздық (%) өлшем бірлікті қолданамыз. Пайызымыз қаншалықты үлкен болған сайын, бейнетаспада жақын, әрі үлкейтіліп көрсетіледі.

Келесі бізде әуен немесе түрлі дыбыстарды дұрыстауға болады. Нақтырақ айтатын болсам:

-дыбыстарды кесуге;
-дауыстарды бәсеңдетуге немесе басым қылып шығаруға;
-дыбыс жылдамдығын өзгертуге;
-дауыс тонын өзгертуге;
-дауыс жаздыруға;
-бірнеше дыбыстарды бір дыбысқа жинауға болады.

Дауыс дұрыстауға да бейнетаспаға кіргендей, керек операцияны таңдап, түзетуге қажет дыбысты енгіземіз.

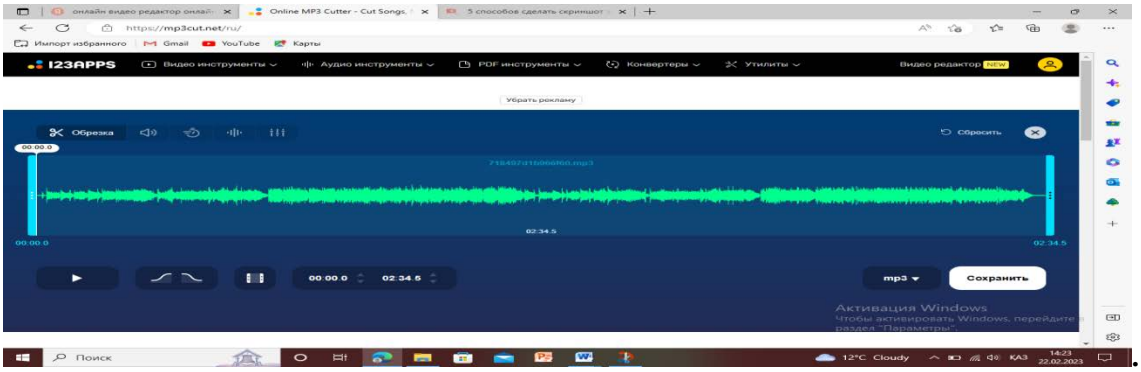

7-сурет

Бұл бізде дауысты дұрыстауға арналған жұмыс беті. Суреттен көргендеріңіздей *«эквалайзер»* операциясын таңдау арқылы, дауыстың әр уақыттағы тондарын түзетуге болады, одан кейінгі суретте дыбыс жылдамдығына қатысты түзетулерді қалай енгізуге болатыны көрсетілген.

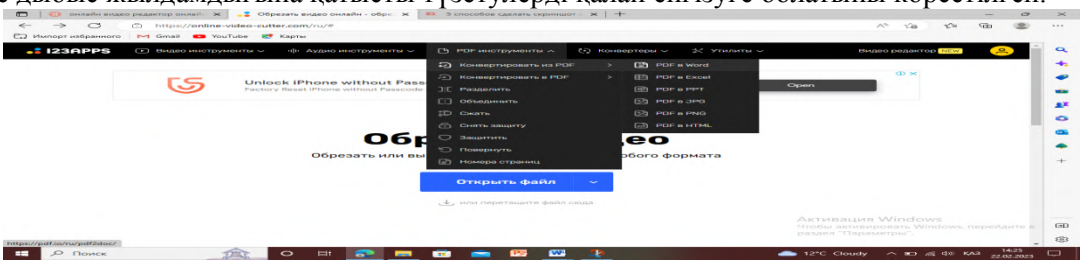

8-сурет

Сайттың тағы бір ерекшелігі «PDF» форматында берілген барлық файлдарды, суреттерді, бейнетаспаларды, кестелерді, түрлі дыбыстар мен әуендерді, сайт кодтарын жеке-жеке өз файлдарында ашуға мүмкіндік береді. Мысалы, мағлұматтар мен ақпаратттарды Word

программасынды, кестелерді Exsel программасында, суреттерді JPG форматта, сайттарды HTML программасында ашу.

9-сурет

Бейнетаспаны монтаждап болған соң немесе дыбысты өңдеп болған соң «*сохранить*» батырмасын басу арқылы дайындап, түзеткен дайын жобамызды жүктейміз. Дайын жоба автоматты түрде «*загрузки*» бөлімінде сақталады.

10-сурет

Қорытындылай келе, қазіргі XXI ғасырда цифрлық құзіреттілігі дамыған педагогтер үшін бейнетаспа монтаждай алуының орасан зор үлесі бар. Осы бейнетаспа арқылы оқушыларға тақырыпты түсіндіру жеңіл әрі қызықты бола түседі демекпіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 1.Цифрлы педагогика: Оқулық/ К.Д.Бузаубакова, Амирова А.С., Маковецкая А.А. – Тараз. 2022. -314 б.
2. *Интернет ресурстар*
   online-video-cutter.com сайты Y2mate.com сайты

ӘОЖ 371.388

ЖОБАЛАУ ҚЫЗМЕТІН ЦИФРЛАНДЫРУ

Бабижанова Райхан Жолдасовна
Жамбыл облысы, Меркі ауданы № 5 Ақарал мектеп-гимназия
директорының ғылыми-әдістемелік жұмысы бойынша орынбасары

Аннотация

Мақалада цифрлық дидактика талаптарын ескере отырып, жобалау қызметінің ұйымдастырушылық ерекшеліктері қарастырылған. Цифрлық құралдардың мүмкіндіктері жобаның міндеттеріне сәйкес сипатталған: жұмысты жоспарлау, зерттеулер жүргізу, жобалық жұмыстың нәтижелерін ұсыну.

Кілт сөздер: жобалық қызмет, цифрлық дидактика, цифрлық құралдар.

Аннотация

В статье рассмотрены организационные особенности проектной деятельности с учетом требований цифровой дидактики. Возможности цифровых инструментов описаны в соответствии с задачами проекта: планирование работы, проведение исследований, представление результатов проектной работы.

Ключевые слова: проектная деятельность, цифровая дидактика, цифровые инструменты.

Annotation

This article discusses the organizational features of project activities, taking into account the requirements of digital didactics. The possibilities of digital tools are described in accordance with the objectives of the project: work planning, research, presentation of the results of project work.

Keywords: project activity, digital didactics, digital tools.

Білім беру жүйесі бізді қоршаған әлемде болып жатқан өзгерістерге бейімделуге әрдайым үлгере бермейді. Мектеп түлектері кәсіби әлемде өз орнын тауып, қоғамдық процестерге ене алуы және табысты болашақты қалыптастыруы үшін оқыту мен кәсіптік бағдарлаудың жаңа, тиімді нысандары қажет. Олардың бірі – жобалық қызмет. Мектептегі жобалық қызмет тек пәндік нәтижелерге ғана емес, сонымен қатар әмбебап, икемді іскерліктер мен дағдыларды (soft skills), сондай-ақ нақты, қолданбалы дағдыларды (hard skills) қалыптастыруға бағытталған. Жобалық әрекеттер білім алушыларға мына артықшылықтарды береді:

- оқулықтардағы білімді нақты әлемде болып жатқан процестермен салыстыру, білім мен дағдыларды практикаға бағытталған және өмірмен байланыстыру;
- мектеп бағдарламасының әртүрлі пәндерін оқудан алған білімдерін жалпылау және жүйелеу, пәнаралық байланыс орнату;
- өз іс-әрекетін жоспарлауға, ақпаратты іздеуге, оны жүйелеуге, әртүрлі формада ұсынуға және өз жұмысының нәтижелерін талдауға байланысты метапәндік дағдыларды қалыптастыру;
- мектептен кейін мамандық пен оқу стратегиясын таңдауға көмектесетін толық кәсіби сынақтар;
- мектеп оқушыларының қызығушылығын тудыратын салаларда жұмыс істеп жүрген сарапшылармен және мамандармен байланыс орнату;
- қазіргі жылдам өзгеріп жатқан әлемге сәтті бейімделуіне көмектесетін дағдыларды дамыту;
- түлек портфолиосын байытып, таңдаған университетіне түсу кезінде артықшылықтарға ие болады.

Осы себепті заманауи білім беру кеңістігіндегі жобалық іс-шаралар өте маңызды және сұранысқа ие.

Цифрлық дидактика идеяларын ескере отырып оқу процесін ұйымдастыруға қойылатын талаптарын қарастыру өте жөн деп санаймын. Жаңа дидактика (оны цифрлық экономика, цифрлық технологиялар, цифрлық құралдар және т.б. аналогия бойынша цифрлық деп атаған жөн) цифрлық трансформация жағдайында білім беруді ұйымдастыруды қарастырады. Тұжырымдамалық аппарат толық анықталмаған, мектепте және мектептен тыс уақытта білім беру процесін ұйымдастыру тәсілдерінің нақты жіктелуі болған жоқ. Цифрлық білім беру ресурстарын таңдауда және цифрлық білім беру ортасын құруда қиындықтар бар.

Қазақстанның педагогикалық жоғары оқу орындары қазір осы жаңа цифрлық дидактиканың ережелерін әзірлеуде.

Жобалау қызметін ұйымдастырудың реттілігі (өмірлік циклы) алты кезеңді (6Қ) анықтайды.

Олар: 1. Мәселені белгілеу; 2. Жоспарлау; 3. Ақпаратты іздеу; 4.Жобаның өнімі; 5. Нәтижені ұсыну; 6. Жобаның портфолиосы.

Қ1. Әрбір оқу жобасы білім алушыларға жұмыс істеуге арналған мәселені таңдаудан басталады. Мәселе білім алушы үшін өзекті, маңызды және мағыналы болуы керек. Мәселе тақырыппен тығыз байланысты. Мәселе әдетте жауабын табу керек болатын сұрақ (күрделі және көп қырлы) түрінде тұжырымдалады. Ал тақырып – оның сипаттамасына кіретін жобаның атауы.

Цифрлық дидактика әлі де дамып келеді. Бірақ цифрлық дидактика үшін негізгі заңдылықтар мен принциптер анықталған десе болады.

Заңдылықтар- оқу процесін ұйымдастыру талаптарын анықтайтын жетекші ережелер болып табылады	**Принциптер**-оқытуды ұйымдастырудың негізгі ережелері
-Білім беру процесі білім алушылардың белсенді өзіндік жұмысына негізделген; -Ақпаратты ұсынудың дедуктивті тәсілі; -Мақсат қоюдағы ережелер мен басымдықтарды өзгерту (олар оқушыларға бағытталған, қол жеткізілген нәтижелерді бағалауға арналған сандық құралдардың болуын болжайды және материалды игерудің әртүрлі деңгейлерін ескереді); -Мұғалімнің жұмыс стилін өзгерту; -Бағалау жүйесінің өзгеруі (қалыптастырушы және енгізілген бағалау); -Оқытудың практикалық бағытын күшейту.	-Білім беру ортасының қанықтылығы; -Оқудың оқытудан басым болуы; -Қосылған бағалау; -Мультимедиа; -Жекелендіру; -Жетістік; -Ынтымақтастық және өзара әрекеттесу; -Оқу процесінің бейімделгіштігі; -Күрделіліктің артуы; -Практикалық бағыт; -Ресурстарды пайдаланудың орындылығы.

(1 сурет)

Қ2.Білім алушылар әр түрлі жоспарлау әдістерін (мысалы, Гант диаграммалары, электрондық күнтізбелер, уақыт жолағы және т.б.) пайдалана отырып, жоба жұмысын жоспарлайды. Бұл кезеңде білім алушыларға жоспарлаудың әртүрлі әдістерін үйрету өте маңызды, өйткені жоспарлау өмірдің барлық салаларында үлкен сұранысқа ие әмбебап дағды.

Әр түрлі жоспарлау әдістерін қарастырайық.

Gantt диаграммасы - жобаның әртүрлі қосалқы тапсырмаларын және олардың уақыт бойынша бір-бірімен қалай байланысатындығын көрсететін диаграмма.

Бұл жоба кестесін көрсетудің тәсілі және бұл жұмыстың уақытында орындалуына көмектеседі. Білім алушы барлық тапсырмаларды өз мерзімі бойынша орындау керек, әр тапсырманың уақытының көлемі, жеке тапсырмаларды орындау мерзімі және әртүрлі тапсырмалар кесте бойынша жасалады.

Gantt диаграммасы

	Бастапқы кезең (айлар)			Негізгі кезең (айлар)			Қорытынды кезең (айлар)		
	9	10	11	12	1	2	3	4	5
Жұмыс кезеңі / жұмыс мазмұны									
Тақырыпты таңдау									
Жұмысты жоспарлау									
Ақпаратты іздеу									
Жоба өнімін әзірлеу									
Құжаттарды рәсімдеу									
Жобаны қорғау									

(2сурет)

Түрлі -түсті календарь

Дүйсенбі	Сәрсенбі	Сейсенбі	Бейсенбі	Жұма	Сенбі	Жексенбі
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14

	Мәселе (тақырып) бойынша жұмыс
	Жұмысты жоспарлау
	Ақпаратты іздеу
	Жоба өнімін әзірлеу
	Жобаны қорғауға дайындық

(3 сурет)

(4 сурет)

Қ3. Жобаны орындау кезінде әртүрлі ақпаратты іздеу және сенімдісін таңдау өте маңызды. Осы кезеңнің өзекті міндеті - табылған ақпараттың дұрыстығын анықтау. Сенімділік-ақпараттың сапасын көрсететін нәрсе оның толықтығы мен дәлдігін көрсетеді. Сенімділік ақпараттың бұрмалануының болмауымен сипатталады. Ақпаратты іздеу кезеңінде білім алушылар оны Мемлекеттік стандарты бойынша сипаттауға, авторлық құқықты сақтауға, плагиатқа жол бермеуге үйренеді.

Қ4. Жобамен жұмыс істеу процесінде жобалық қызмет өнімдері жасалады.

Жобалық қызметтің өнімі – жобаға қатысушылардың проблемасын немесе тапсырмасын потенциалды түрде шешетін және нақты практикалық мәселе бойынша мұғалім мен білі алушылардың бірлескен жұмысы процесінде құрылатын жобалық жұмыстың нәтижесі. Жоба әрекетінің өнімі – жобаның ойластырылған мақсаты. Жоба өнімінің түрлері:брошюра, буклет; модель; 3D модель; бейнеролик;робот, сайт/блог; газет тсб**.**

Қ5. Жоба бойынша жұмыс оны таныстырумен аяқталады. Қазіргі уақытта білім беру жобаларын ұсынудың әртүрлі формаларын қолдануға болады: ғылыми-практикалық конференция; дөңгелек үстел; семинар; ата-аналар жиналысы; жобаны мамандар алдында қорғау тсб.

Қ6.Портфолио технологиясы

«Портфолио» - ұйым (фирма) немесе маман (модель, фотограф, дизайнер, сәулетші және т.б.) ұсынатын қызметтер туралы түсінік беретін жұмыс үлгілерінің, фотосуреттердің жинағы. Бұл термин әртүрлі салаларда кездеседі.

Білім беру үдерісіндегі «Портфолио» – бұл әр түрлі таңдаған салалардағы күш-жігерді, прогресті және жетістіктерді көрсететін білім алушының жұмысы мен нәтижелерінің жинағы; осы оқу кезеңінде білім алушының осы пән бойынша оқу жетістіктерінің көрмесі.

Портфолио келесі мақсаттарда қолданылады: әр түрлі пәндер немесе қызығушылық салалары бойынша прогресс пен жетістіктерді бағалау, өз мүмкіндіктері мен жетістіктерін көрсету мүмкіндігі ретінде. Оқу жобаларын орындау кезінде білім алушылар әртүрлі құжаттарды жасайды: жоба аппаратының сипаттамасы (мақсаты, міндеттері, зерттеу объектісі мен пәні және т.б.), ақпараттық ресурстарға шолу және сипаттама, жобалық қызметтің өнімінің сипаттамасы, жоба күнделігі және т. б. – осының барлығын жоба портфолиосына біріктіруге болады. Портфолио цифрлық (электронды) болғаны жөн.

Электрондық портфолио құру әдістері мына кестеде берілген.

Құру тәсілі	Құруға арналған ресурстар	Ерекшеліктері
Компьютерде құжат қалтасының (папкалар) жүйесін құру	Кез келген операциялық жүйе	Жақсы ойластырылған файлдық жүйе болуы керек
Желілік қалта жүйесін құру	Бұлтты ресурстар, мысалы, Yandex.Disk	Жақсы ойластырылған файлдық жүйе болуы керек
Құжаттарды орналастыруға арналған беттері бар арнайы жеке немесе топтық веб-сайтты құру	Веб-сайтты құруға арналған құралдар жүйесі	Беттер саны көп болмауы керек, беттер иерархиясын ойластыру керек
Материалдарды жалпы сайттың жеке парақшасында (мектеп, әдістемелік бірлестік, мұғалімдік және т.б.) орналастыру.	Мектеп веб-сайтын жасау үшін пайдаланылған ресурстар	Парақшаның құрылымын ойластыру керек

(5 сурет)

Жобалық іс-шараларды ұйымдастыру кезінде бастауыш, орта және жоғары мектептер арасында сабақтастық болуы өте маңызды.

Интеграция – бөліктерді бір бүтінге біріктіру процесі. Білім беру жобаларын жүзеге асырудағы міндеттердің бірі – мектептегі оқу барысында алынған білім мен дағдыларды біріктіру. Жобалық қызметті оқыту мен жүзеге асырудағы STREAM тәсілін қолдану өте тиімді. STREAM тәсілі – жаратылыстану, математика және инженерлік пәндерді бір жүйеге біріктіретін білім беру моделі. Тәсілде гуманитарлық компонент те маңызды рөл атқарады.

Stream моделі интегративті тәсілге негізделген: биология, физика, химия және математика жеке емес, нақты технологиялық есептерді шешу үшін бір-бірімен байланыста оқытылады. Бұл тәсіл бізді ғылымның немесе технологияның бір саласының контекстінде емес, проблемаларды тұтастай қарастыруға үйретеді.

Жаратылыстану ғылымдарының қажетті және өте маңызды бөлігі эксперимент болып табылады. Эксперимент - табиғатты танудың, оның заңдылықтарын зерттеудің ажырамас бөлігі. Физика, химия, биология сияқты ғылымдарды тек теориялық тұрғыдан зерттеуге болмайды, оларға практикалық негіз қажет. Эксперимент білім алушыларға табиғаттың қолданыстағы заңдарының дұрыстығына, сондай-ақ алға қойылған ғылыми гипотезаның дұрыстығына, немесе керісінше, оның қателігіне сендіруге мүмкіндік береді [1]. Эксперименттің тиімділігін арттыру үшін заманауи құрылғыларды қолдану қажет, себебі дәл солар есептеулердің негізі болып табылатын деректерді тіркейді.

Цифрлық зертханалар осындай заманауи өлшеу құралдарына жатады [2]. Цифрлық зертхана - бұл фронтальды және демонстрациялық эксперименттерге, білім беру мен зерттеу тәжірибелерін ұйымдастыруға арналған мектептегі жаратылыстану зертханаларының жаңа буыны. Цифрлық зертханаларды қолдану байланысты білім беру салалары туралы түсінік алуға мүмкіндік береді: ақпараттық технологиялар; заманауи зертханалық жабдықтар; математикалық функциялар мен графиктер, эксперименттік мәліметтерді математикалық өңдеу, статистика, шамамен есептеулер; зерттеу әдістемесі, есептер дайындау, жасалған жұмыстардың презентациясы.

Жүргізілген зерттеуді қорытындылай келе, білім беру ортасына цифрлық технологияларды енгізу білім алушыларға да, педагогтарға да оң әсерін тигізетінін атап өткен жөн. Жобалау іс-әрекетінде цифрлық технологияларды қолдана отырып, мұғалім жаңа білім беру технологиясын әзірлеушіге айналады, нәтижесінде оның бастамасы, оның бастамашылығы, шығармашылық белсенділігі және оқытудағы жеке көзқарасы артады. Білім алушылар, өз кезегінде, болашақ кәсіби қызметінде сұранысқа ие болуға мүмкіндік беретін қажетті құзыреттер мен дағдыларды игереді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова Г.К., Мұхамбетжанова С.Т. Электрондық оқыту ортасында педагогтардың құзырлылығын қалыптастыру /Ахметова Г.К., Мұхамбетжанова С.Т. // Алматы. - 2012. – Б. 173 - 179.
2. Днепров Э.Д., Аркадьев А.Г., Дрофа М. Сборник нормативных документов. / Сост. Э.Д. Днепров, А.Г. Аркадьев., М.Дрофа. // Физика. - 2007. – С. 107 с.
3. С. Т. Мұхаметжанова, Ж. Ә. Жартынова, «Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері» Алматы – 2018ж.
4. http://izvestia-ippo.ru/zablockaya-a-s-osobennosti-organizaci/

ӘОЖ: 37.013.42:343

ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ВИКТИМОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Гайбуллаева Сауле Сабыровна
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қаласы

Аннотация: Мақалада виктимологияның пайда болу тарихы және оның түрлері сипатталған. Автор виктимологиямен байланысты білім салалары арасындағы байланыстарды қарастырған. Жәбірленуші мінез-құлықтың проблемалары, жәбірленушінің түрлері мен факторлары қарастырылып және жәбірленуші мінез-құлықты әлеуметтік-педагогикалық алдын-алу, түзету жолдары ұсынылған.

В статье описана история возникновения виктимологии и ее виды. Автор рассматривает связи виктимологии со смежными отраслями знаний. Рассмотрены проблемы виктимного поведения, виды и факторы виктимности и предложены пути социально-педагогической профилактики, коррекции виктимного поведения.

The article describes the history of victimology and its types. The author examines the links of victimology with related branches of knowledge. The problems of victim behavior, types and factors of victimization are considered and ways of socio-pedagogical prevention and correction of victim behavior are proposed.

Кілттік сөздер: виктимология, виктимділік, виктимизация, модель, әлеуметтік педагог, алдын-алу, түзету.

Әлеуметтік виктимология ғылыми бағыт ретінде өткен ғасырдың ортасында әлеуметтену мен адамға жағымсыз әлеуметтік әсерлерді зерттеу, көмек көрсету идеясын жүзеге асыру барысында пайда болды.

Қазіргі әлеуметтік виктимологияның өзекті мәселелері жәбірленушінің жағдайына белсенді әсер ететін әлеуметтік-мәдени, демографиялық, әлеуметтік-рөлдік, экономикалық, экологиялық факторлар болып табылады. Адамдардың жекелеген топтарының құқыққа қайшы мінез-құлқының дамуына әсер ететін ситуациялық элементтерді талдау қазіргі жағымсыз құбылыстардың әлеуметтік профилактикасының әлеуметтік-педагогикалық виктимологияның мәні және әлеуметтік-педагогикалық виктимология проблемаларын көрсетеді.

Әлеуметтік-педагогикалық виктимология – адамдардың әртүрлі категорияларын: олардың жеке ерекшеліктерін, сондай-ақ әлеуметтендірудің қолайсыз жағдайларының нақты немесе әлеуетті құрбандарының өмірлік белсенділігін, факторларын, мүмкіндіктерін және олардың виктимизация шарттарын зерттейтін білім саласы.

Әлеуметтік-педагогикалық виктимология жағымсыз мінез-құлық генезисін криминогенге дейінгі деңгейде қарастыратындықтан, оның негізгі объектісі бейімделмеген топтар мен әлеуметтік құрбан жағдайындағы индивидтер, сонымен қатар қоғамдағы әлеуметтік-виктимологиялық құбылыстар болады. Әлеуметтік-педагогикалық виктимологияның пәні − әлеуметтік-педагогикалық мекемелер мен құрбандық жағдайдағы топтар және жеке тұлғалардың алдын алу және қолдау көрсету қызметтері жүзеге асыратын профилактикалық тәжірибенің әлеуметтік-психологиялық аспектілері, адамды немесе адамдар тобын әлеуметтену құрбаны болу жағдайына әкелетін объективті және субъективті факторларды талдауды қамтиды.

Әлеуметтік-педагогикалық виктимология келесі міндеттерді шешеді: физикалық, психикалық, әлеуметтік ауытқулары бар әр түрлі жастағы адамдардың дамуын зерттей отырып, осы ауытқулардың азайту, түзету бойынша жұмыстың жалпы және нақты принциптерін, мақсаттарын, мазмұнын, формалары мен әдістерін әзірлейді; әлеуметтену процесінің виктимогендік факторлары мен қауіптерін зерттей отырып, қоғамның, сипаттамаларына байланысты адамның дамуына әсерін азайту, алдын алу, жөніндегі әлеуметтендіру институттары мен агенттері, әр түрлі жастағы жәбірленушілердің түрлерін, жәбірленуші факторлары мен қауіптерге сезімталдығын анықтай отырып, олардың әлеуметтену құрбандарына айналуының алдын-алу бойынша әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық ұсыныстар жасайды; адамның өзіндік көзқарасын зерттей отырып, өзін әлеуметтенудің құрбаны ретінде қабылдау себептерін, оның одан әрі даму болжамын анықтайды және өзін-өзі қабылдау мен қарым-қатынасты түзету бойынша көмек көрсету мүмкіндіктерін жүзеге асырады [1].

Виктимділік – өзіне тән қасиеттеріне байланысты тұлғаның қылмыс жәбірленушісіне айналып кету бейімділігі. Виктимділікке ұшырау жағдайы көбінесе балалар мен әйел адамдарда басымдылық танытады. Бұл айтылған түрлердің өзіндік себептері мен келтірілетін зияндығына байланысты әр түрлі болып келеді. Мысалы: ең алдымен отбасындағы балаларға жасалған зардаптарға тоқталатын болсақ. Балаларға көрсетілетін зорлық-зомбылық түрлері бірнеше параметрлер бойынша жіктеледі:

- анық немесе жасырын;
- орны бойынша: үйде, мектепте, көшеде;
- уақыты бойынша – бір реттік немесе көп реттік – жылдар бойы жасалатын зардаптар.

Н.К. Асанова бойынша былай қарастырылады:

Физикалық ауыртпалықтар – бұл 18 жасқа дейін балаға жасалатын зорлық-зомбылық түрі. Ол мынадай формаларда көрініс табады: баланы ұрып – соғу, қараңғы бөлмелерде қамау, оларға өз еріктерінен тыс есірткі заттар мен алкогольді ішімдікті, медициналық дәрілерді қолдануға

мәжбүрлеу т.б.

Әлеуметтік ауыртпалықтар – балалардың қызығушылықтары мен қажеттіліктерін жүзеге асыруға мүмкіндік бермеу – бұл ата-ананың бала қызығушылықтарына көңіл аудармауы, жұмысбастылық, оларды рухани дамытпаумен қоса балаға қажетті жағдайдың жасалмауы, оларды азық-түлікпен, киімдермен, тәрбиесіне көңіл бөлмеумен, оқуына жағдайдың жасалмауымен, медициналық көмекпен қамтудың жоқтығы яғни, жұмыссызық және кедейлік т.б.

Психологиялық зардап шегу – баланы үнемі сөзбен қорлау, ата-ана, тәрбиеші, ата-анасы тарапынан қорқытулар, оның бойындағы қасиеттерін ескермеу, бала бойындағы адамгершілік сапаларды жою, баланы жақсы көрмеу немесе бөлу, оларға үнемі өтірік айту, ол орындай алмайтындай талаптар қою т.б. болып келеді.

Эмоционалды зардап шегу – ғалымдардың пікірі бойынша жоғарыда аталған типтердің бәріне ортақ болып табылады. Бала эмоционалдық жағдайда зардап шеккен болса оның дамуы мен қалыптасуына кедергі болады. Тұлғаның эмоционалдық бөлінісі келесідей: оқшаулау баланы әлеуметтік ортадан алшақтату, баланың мәселесін талқылаудан қашу, баланы мазақтау, жазалаудың болуы т.б.

Балалар мен ересектерде болатын жәбірлеудің түрлерін көп факторлық жүйе бойынша қарастыруымызға болады:

- баланың және ата-ананың тұлғалық ерекшеліктері;
- отбасының ішкі жағдайы;
- әлеуметтік-экономикалық жағдайларға байланысты күйзелістер.

Отбасындағы әлеуметтік-экономикалық виктимизация: кірістің аздығы, жұмыссыздық немесе уақытша жұмысқа тұру, жас отбасы, көп балалы отбасы, толық емес отбасы, пәтер жағдайының нашарлығы, мемлекеттік көмектің болмауы, ата-ананың тіл табыса алмауы, бала мен ата-ана арасындағы кемшіліктер.

Баланың ата-анасының тарапынан зардап шегуі келесідей қарастырылады:

- ата-ананың тұлғалық ерекшеліктеріне байланысты: басым болуы, баласының қызығушылықтарын ескермеу, үнемі бұйырып сөйлеу, эмпатияның болмауы, өзіндік бағалаудың төмендігі, агрессияға бейімділік;
- ата-ананың қоршаған ортаға кері көзқараста болуы, балаға жоғары дәрежеде сенім арту. Ата-ана баладан жоғары нәтиже күтуі бала бұл талаптарға сәйкес келмеуі;
- әлеуметтік дағдылардың төмендігі. Ата-ана мәселе туындаған жағдайда тиімді шешім таба алмауы, қоршаған ортамен қарым-қатынсатың жоқтығы. Бұл жағдайда ата-ана отбасындағы қиындықтарды жасырады. Сондықтан, жеке тұлғалар немесе отбасы тарапынан қолдау көрсетілмеуі мүмкін;
- ата-ананың психологиялық саулығы: ауытқулардың болуы, күйзелістер, есірткі және ішімдікті қолданатын ата-аналар тарапынан оның балалары зардап шегеді [2].

Отбасында баланың виктимділікке ұшырауының бірнеше моделін анықтауымызға болады:

Циклдық модель. Бала кезінде өзі құрбан болған ата-ана баланың отбасында құрбан болуына әкеледі. Бұл физиологиялық құрбандық: яғни баланы аяусыз ұру, өз қалауын орындату тұрғысынан көрініс табады. Зерттеулер бойынша отбасында құрбан болған балалардың - *93%* агрессивті мінез-құлық танытады.

Психопатологиялық модель. Бұл модель мынадай сипаттамадан көрінеді:

- психодинамикалық өзгеріс;
- психикалық ауытқулар;
- мінез-құлық сипаттамасы.

Дәстүрлі криминологиялық сипаты бойынша. Х.Мартин бойынша отбасы тарапынан балаға көрсетілетін қаталдықты үшке бөліп қарастырады:

1.баланың отбасындағы рөлі;
2.кездейсоқ жағдайлар;
3.отбасының дисфункционалды құрылымы.

Әлеуметтік-мәдени модель. Баланың әлеуметтік жағдайларда құрбан болуымен, ортаның балаға қысым көрсетуімен сипатталатын модель.

Отбасындағы виктимизация – бұл физикалық, сөздік, эмоционалдық, рухани және экономикалық жағдайға байланысты үнемі қайталанатын тұлғаны кемсіту мұндағы мақсат бақылау, қорқыту. Отбасындағы көрсетілетін зардаптарға байланысты Л. Уокер XX ғасырдың 80 жылдарында мынадай ұғымдарды маңызды деп санады: қорқыныш, депрессия, кінәлі болу, өзін-өзі бағалаудың төмендігімен көрсетті. Кейіннен Дж. Дуглас жаңа ұғымдарды енгізді: травматикалық зардаптар, өзгелерге көмектесе алмау. Отбасындағы зардаптарға байланысты нағыз және әлеуетті құрбандар келесідей: пассивті, өз-өзіне сенімсіз, бағынғыш, басқаларға сын көзбен қарау, агрессия, билік жүргізу, тұйықтық импульсивтілік [3].

Виктимділік жағдайдағы балалармен жұмыстың әлеуметтік-педагогикалық түзету бағдарламасын құруда ілгері қағидаттар ретінде келесілер ескеріледі:

1. кәмелетке толмағанның оңтайлы сапаларына негізделу. Әлеуметтік педагог үшін жәбірленген баланы үзілді-кесілді даттауға, жаман болжамдар айтуға жол берілмейді. Оған «жетістік жағдаятын» жасау арқылы жүру, жасөспірімнің жүріс-тұрысынан жағымдыны таба білу, осыған сәйкес әлеуметтік педагогтың іс-әрекетін жоспарлау қажет;

2. болашақ өмірлік ұмтылыстарды қалыптастыру. Ереже бойынша, мектепте оқуға уәжі төмен жасөспірімдер жиі торығады, өз күштеріне сенбейді, болашақты көрмейді. Мұндай жасөспірім үшін ары қарай кәсіби өзін-өзі анықтау маңызды, және бұл жағдайда әлеуметтік педагогтың психологпен бірге көмегі оның болашақ кәсібін анықтауға, жасөспірімнің қызығушылығы мен мүмкіндіктеріне сай келетін оқу орнына орналастыруға бағытталған;

3. жасөспіріммен өзара қатынаста сыйластық пен сенім. Сабыр мен төзім — әлеуметтік педагогқа осындай балалармен жұмыс істеудегі басты көмекшілер.

Әлеуметтік-педагогикалық түзету іс-әрекет үрдісінде маман келесі қызметтерді атқарады:

- қалпына келтіру, жасөспірімде жағымды сапаларды қалпына келтіру;
- белсендіру, жасөспірімді қоғамдық-пайдалы, оған маңызды іс-әрекетке қосу арқылы жасөспірімде тұлғаның қандай да бір сапаларын түзетуге ұмтылысты қалыптастыруды түйіндейтін, өтеушілік; жасөспірімнің өзін-өзі кемелдендіру, өз әрекеттерін өзіндік талдау негізінде өзін-өзі тәрбиелеу қажеттіліктерін, өз мінез-құлқын белсендіру;
- ынталандырушылық, түрлі тәрбие тәсілдерін – сендіру, бекіту, мысалдар және т.б. ұйғаратын, жасөспірімнің іс-әрекеттерінің жағымды түрткілерін белсендіруге бағытталу.

Жасөспірімнің жеке тұлғалық ерекшеліктеріне сәйкес түзету бағдарламаларын құруда жасөспірімнің қандай жағдайда екенін ескеру керек. Бұл қатарластарымен немесе отбасындағы кикілжіндер, үйден қашу салдарынан әлеуметтік бейімделмеумен шартталған дағдарыс алдындағы жағдай болуы да мүмкін. Әлеуметтік педагогтың осы санаттағы балалармен жұмысы жасөспірімнің ішкі әлемін әлеуметтік сауықтыруға бағдарланған. Әлеуметтік педагог – отбасында, мектепте, ұжымдағы жағдаятты шұғыл диагностикалау тәсілдерін игеруге міндетті.

Іс-әрекеттің негізгі түрлері: жеке кеңес беру, жасөспірімді жағымсыз эмоционалды маңызды жағдаяттарды түзету мақсаты бар тренингтік топтарға қосу, бала құндылықтарының жүйесімен жеке жұмыс, әлеуметтік дағдыларға, тиімді қарым-қатынас тәсілдерін үйрету. Бұдан басқа, отбасының педагогикалық диагностикалауды, жеке кеңес беруді, баламен тиімді ата-аналық өзара қатынасты құруға бағытталған тренингтік топтарға ата-аналарды қосу, бала мен ата-ана арасындағы маңызды өзара қатынасты орнату мақсатында ата-аналармен жұмыс істеу қажет.

Түзету бағдарламаларын іске асырудың шарттары:

1) бағдарламаның барлық қатысушыларын ынталандыру (баланы, ата-аналарды);

2) мекеме жетекшілері мен мамандардың педагогикалық-психологиялық құзыреттілігі;

3) түрлі мемлекеттік қызметтер іс-әрекетінің координациясы: білім беру, денсаулық сақтау, құқық қорғау ұйымдарының т.б.

Әлеуметтік-педагогикалық виктимология қоғамдағы құрбандық пен зорлық-зомбылық мәселелерін зерттейтін маңызды саласы. Ол құрбандықтың себептері мен салдарын түсінуге, зардап шеккендердің алдын алу мен оңалтудың тиімді әдістерін жасауға көмектеседі. Виктимологияның өзіндік негізгі ұғымдары мен терминдері, сонымен қатар принциптері мен зерттеу әдістері бар. Жәбірленушілермен табысты жұмыс істеу және зорлық-зомбылықтың алдын алу үшін әлеуметтік педагог-виктимолог құзыреттерге ие болуы керек. Әлеуметтік-педагогикалық виктимологияны тәжірибеде қолдану бізге қоғамның барлық мүшелері үшін қауіпсіз және қолайлы орта құруға мүмкіндік береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Орсаева Р.А. Виктимология: оқу құралы. С.Аманжолов атын. Шығыс Қазақстан мемл. ун-ті. – Өскемен: Берел, 2020. – 103 бет.
2. Акажанова А.Т. Девиантология: учебное пособие. – Алматы: Лантар Трейд, 2019. – 202 с.
3. Ившин В.Г. Виктимология: учебное пособие / Ившин В.Г., Идрисова С.Ф., Татьянина Л.Г.. — Москва: Волтерс Клувер, 2011. — 264 с.

ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК-ЗАМАН ТАЛАБЫ

Жунисова А.К.
Тараз қаласы №57 орта мектебі бастауыш сынып мұғалімі,
педагогика ғылымдарының магистрі

Цифрлық сауаттылық-қазіргі цифрлық технологиялар мен түрлі интернет ресурстарын тиімді, әрі орнымен пайдалана білу дағдылары.

Бүгінде цифрлық сауаттылық әрбір педагогтің құзіреттілігі мен біліктілігін көрсете алатын бірден бір маңызды фактор ретінде саналады.Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 63-бап, 3,2-тармағы, 8-бөлімінде: «Білім берудің барлық деңгейлері үшін цифрлық интерактивтік білім беру ресурстарын және оқу фильмдерін ұйымдастыру, жасау және дамыту» міндеті қойылған. [1]. Болашақта бәсекеге қабілетті, теориялық және практикалық білімді терең түсіне, сіңіре алатындай білім алушы тәрбиелеу барысында цифрлық сауаттылықтың маңызы зор екені белгілі. Себебі, қазіргі техналогиялардың көмегімен білім саласында аса маңызды саналатын сапаны арттыра аламыз. Сонымен қатар жаңа тахнологияларды пайдалану ақпаратты қабылдау, тереңірек түсіну секілді процестерді жеңілдетіп қана қоймай білім алушыларды жаңашылдыққа тәрбиелеп, білім берудегі жаңа инновациялар мен артықшылықтарға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Президентіміз автоматтандыру мен жасанды интелектінің одан әрі дамуы жаһандағы еңбек нарығын түбегейлі өзгертетінін атап өтті. Goldman Sachs болжамынша, келешекте жүздеген мамандық пен үш миллионға жуық жұмыс орны жойылуы ықтимал.

«Алайда әрбір технологиялық революция кезінде адамзат баласы осыған ұқсас дүрбелеңді бастан кешкені тарихтан мәлім. Біздің міндетіміз-жаңа жағдайға алдын-ала дайындалу. Жасанды интелектіні қолданысқа еңгізу адамдарға арналған жұмыс орындарының жаппай жойылуына алып келмейді. Керісінше, адам еңбегі трансформацияға ұшырап, мүлдем жаңа кәсіби дағдыларға сұраныс пайда болады. Сондықтан, қызметкерлерді жаңа дағдыларға мектептен бастап баулу қажет»-деді Қ.К.Тоқаев.

Осыған байланысты президентіміз ең алдымен мектептерде цифрлық сауаттылық пен информатиканы оқыту сапасын арттырған жөн. Ол үшін мектептерде білікті ұстаздардың болуы шарт деп атап өтті. [2]

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы адамзаттық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіптік шыңдауға бағытталған сапалы білім үшін қажетті жағдайлар жасау; жеке адамның шығармашылық, рухани және күш-қуат мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, даралықты дамыту үшін жағдай жасау арқылы ой-өрісін байыту», – деп атап көрсетілген. [3]. Аталған заң негізінде оқу барысында жаңа технологияларды пайдалану, білім алушыны жан-жақты дамытып, әлеуетін арттыру негізгі міндет саналып отыр.

Цифрландырудағы негізгі мақсат – бәсекеге қабілеттілікті арттыру, оқу процесін жеңілдету және бастысы білім беру сапасын арттыру, құзіретті педагог және білім алушы даярлау.

Құзыреттілік бұл –жан-жақты даму, іскерлікті, білімді, практиканы қатар алып жүре алу. Құзіреттілік=Білім=Тәжірибе =Іскерлік. Яғни осы үш қабілет тоғысқанда ғана, нағыз құзіретті маман пайда болады.

Цифрлық технологияларды тиімді пайдалана білу білім алушы үшін ғана емес педагог үшін де, аса маңызды. Себебі бүгінде құзіретті мұғалімнің бастапқы көрінісі цифрлық сауаттылықпен, білім беру процесіндегі инновацияларды толық игере алуымен және білім алушыға осы процестерді үйрете білуімен сипатталады.

Қазіргі таңда білім беру үдерісінде түрлі цифрлық платформаларды, ақпараттық технологияларды қолдануға ерекше назар аударылып отыр. Қазақстанды дамыған 30 мемлекет қатарына қоса алатын – білім. Осыған байланысты білім берудегі әдістер жаңарып, жаңа бағдарда көрініс табады. Білім алушылар үшін де, педагогтер үшін де ақпараттық технологияларды қолдана білу жетістікерге жетуге апаратын жол екені белгілі. Сондықтан бұл технологияларды игеру – үлкен мүмкіндік.

Ақпараттық технологиялардың берер пайдасына тоқталсақ:

- білім алушының субъективті пікірін қалыптастырады;
- ойлау, көру, жылдамдық секілді қабілеттерді дамытады;
- ойын арқылы ақпаратты бекітуге мүмкіндік алады;
- аз уақытта тақырыпты қайталауға мүмкіндік алады;
- түрлі деңгейдегі тапсырмаларды орындай алады;
- өзге білім алушылармен байланыса орната алады;
- сыни тұрғыдан ойлана алу қабілеттері артады;
- кері байланыс алудың жеңілдігі орындалады.

Цифрлық білім беруде және бәсекеге қабілетті азамат тәрбиелеуде жаңа технологияларды пайдалана отырып оқыту-бұл заман талабы. Ал сол талапты жүзеге асырушы әрине-мұғалім.

Цифрлық мұғалім.....ол қандай? Цифрлық мұғалім-ол заман талабына сай, әлеуметтік қарым-қатынасқа түсе алатын мұғалім ғана емес, цифрлық сауаттылықты игеріп, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын оятып, құштарлығын арттыра білген білікті маман.

Елімізде кеңінен таралған цифрлық білім беру ресурстарына: **Kahoot. Learning. Apps, ZipGrade, PlicKers, Flippity, Wordwoll, Socarativ, Baamboozle т.б.** платформалары жатады.

Мұғалім-үздіксіз дамуы керек. Жаңашыл мұғалім ретінде сабақтың тиімділігі мен білім алушылардың қызығушылығын арттыру үшін мен күнделікті сабақтарымда білім берудің әртүрлі цифрлық ресурстарын пайдаланамын. Солардың әрқайсысына жеке-жеке тоқталып өтсем:

Kahoot-ойындар мен сұрақтарға негізделген білім беру платформасы. Kahoot-білім алушылардың белсенділігін арттыратын және динамикалық әлеуметтік, көңілді білім беру ортасын құрайтын, ойын негізіндегі ыңғайлы платформа. Kahoot-интерактивті программаларды жасау үшін жарқын, қарапайым, тегін қызмет түрі. Бұл сервисті сыныпта әртүрлі викториналарды, сауалнамаларды, пікір-таластарды, тесттерді өткізу үшін және білім алушылардың жылдамдығын тексеру мақсатында қолдануға болады. Kahoot платформасындағы тапсырмалар ұсынылған жауаптардың ішінен дұрыс нұсқасын таңдауды көздейді. Тапсырмаларға бейнефрагменттер мен суретттер қосуға болады. Мұнда сұрақтар саны шектелмейді. Ол жылдамдыққа есептелген. Кім тез, шапшаң жауап береді, сол жетістікке жетіп, жеңімпаз болады. Kahoot-қосымшасының ерекшелігінің бірі- тесттерді қайталау және өңдеу мүмкіндігі бар. Бұл педагогтерге уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді. Бұл қосымшаны сабақтың қай кезеңінде тиімді пайдалану, әрбір педагогтің шеберлігіне байланысты.

(1-сурет)

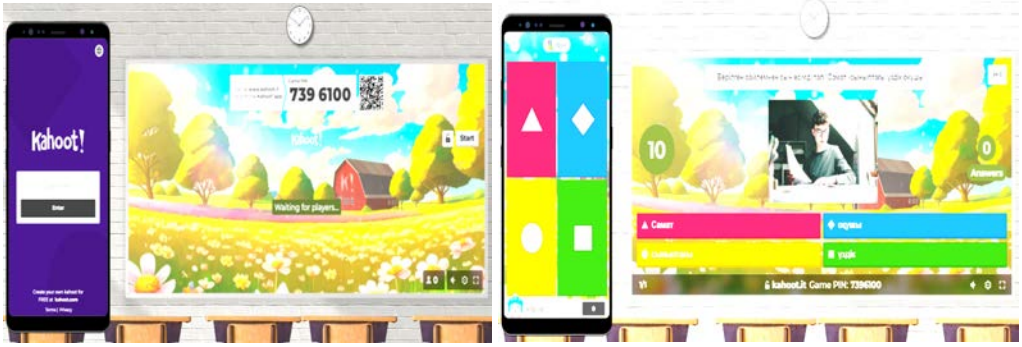

Learning.Apps-интерактивті модульдер, қосымшалар, жаттығулар арқылы оқу үдерісін қолдауға арналған қосымша. Бұл-онлайн сервис модульдер құруға, оларды сақтауға және пайдалануға, педагогтер арасында еркін ақпаратты қамтамасыз етуге, білім алушылардың жұмысын ұйымдастыру ретінде жаңа модульдерді құру бойынша жаңа мүмкіндік береді.
(2-сурет)

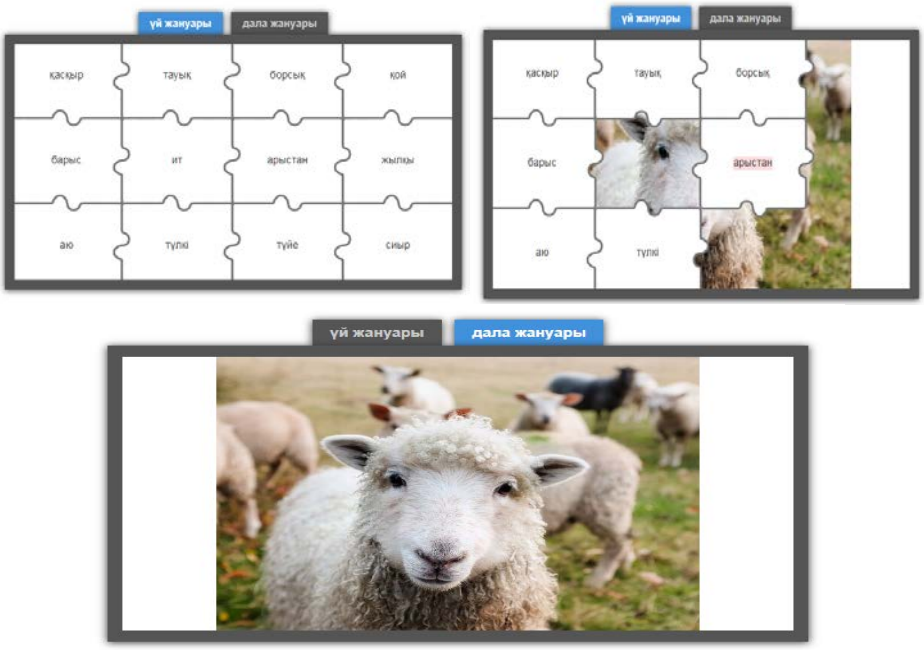

ZipGrade-тесттерді тексеру тұрғысынан мұғалімдердің жұмысын жеңілдететін керемет қосымша. Енді тест жұмыстарын тексеру кезінде қолмен оның дұрыс, бұрыстығын анықтап, оның орташа балын анықтап отырудың қажеті жоқ. Ол жұмыстардың барлығын сіз үшін осы платформа жасайды. Бұл платформа білім алушылардың жауаптарын сканерлеуге және жедел нәтиже беруге мүмкіндік береді. Білім алушы дұрыс жауапты таңдап, басып шығарылған бланкіге еңгізеді. Сіз олардың дұрыс жауаптарын телефон арқылы сканерлейсіз, платформа сізге әр білім алушының жауаптарын көруге және бүкіл сыныптағы әр сұрақтың жауабын талдауға мүмкіндік береді.
(3-сурет)

PlicKers-статистикалық жұмыс жасау үрдісін жеңілдететін және сыныптың жұмысын лезде бағалап беретін қосымша. PlicKers- мұғалімнің телефоны арқылы білім алушылардың қолдарындағы QR кодтарды оқу үшін пайдаланады. Әр оқушыда жеке QR код болады. QR кодтың төрт қабырғасы жауаптың төрт нұсқасын білдіреді. Оларды бұру арқылы оқушы сұрақтың дұрыс нұсқасын таңдайды. Алдын ала бағдарламаға сыныптың тізімі еңгізіледі, сол арқылы әр білім

алушының сұраққа қалай жауап бергенін көруге болады. Білім алушылардың жауаптары тақтада шығару арқылы, әрқайсысы өзінің нәтижесін көреді. Қай тапсырмалардан қателескенін көріп, сол тақырып бойынша қосымша жұмыс жасайды.
(4-сурет)

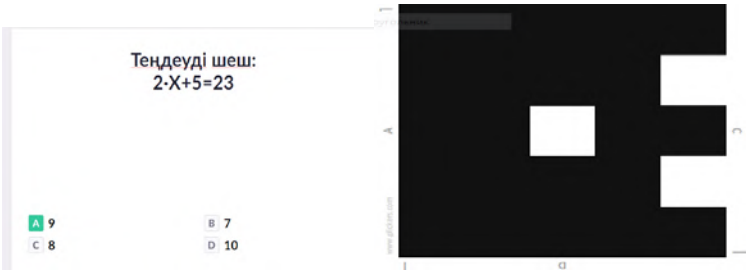

Flippity-платформасы интерактивті тапсырмалар, ойындар, тесттер құру үшін өте қарапайым және ыңғайлы құрал болып табылады. Бұл платформа сабақ барысында уақытты үнемдеуге көмектеседі. Бұл нұсқаулық арқылы білім алушыларды жұпқа, топқа бөлуге болады. Flippity-платформасында әр тапсырманы орындауға арналған нұсқаулығы, сондай-ақ, шаблон мен демо нұсқасы да бар. Бұл платформа функционалдығы бойынша Learning.Apps, Quizizz.com сияқты танымал қызметтерге ұқсас.
(5-сурет)

Wordwoll-көмегімен интерактивті және баспа материалдарын жасауға болады. Көптеген шаблондар қолжетіді. Интерактивті жаттығулар интернетке қолжетімді кез-келген құрылғыда ойнатылады. Компьютерде, телефонда, планшетте немесе интербелсенді тақтада жұмыс жасауға болады.
Қазірде тақырыты теориялық тұрғыдан түсінсе де, практикалық тұрғыда меңгеріп кете алатын білім алушылар үшін түрлі бағдарламар өз көмегін тигізуде. Себебі, ойын, түрлі графикалар білім алушылардың сабаққа деген ынтасын арттырып, прогресс жасауға керемет мүмкіндік беруде. Сонымен қатар сабақтарды қайта қарауға, қайталауға жасалған шаралар білім алушылардың тақырыпты тереңірек меңгеруіне жағдай жасайды.
(5-сурет)

Цифрлық ресурстарды, түрлі платформаларды тиімді пайдалану арқылы ұйымдастырылған оқу сабақтары білім алушылардың жан-жақты мүмкіндіктерін ашып, сабақты меңгеруіне жол ашады. Онда білім алушылардың келесідей қабілет көздері дамиды. Яғни:

- білім алушылардың пәнге деген қызығушылығы артады;
- педагог пен білім алушы арасында ынтымақтастық, жағымды қарым-қатынас орнайды;
- білім алушылардың бәсекеге қабілеттілігі артады;
- оқу-тәрбие үрдісі жетіледі, жеделдейді;

- білім алушылар мен педагогтердің жүктемелері азаяды;
- білім беру сапасын арттыру жүзеге асады;
- педагог қағазбастылықтан арылады;
- ақпаратты құзыретті педагог пен білім алушы қалыптасады;

(6-сурет)

Қорытындылай келе, цифрлық құзіреттілк – заман талабы. Бәсекеге қабілетті, мемлекетті дамыта алатын ұрпақ тәрбиелеу жолында білім сапасының артуы ең маңызды фактор болып табылады. Ал бұл фактор толыққанды орындалуы үшін құзіретті мамандардың болуы тиіс.

Цифрлық құзыретті мұғалім-ол заман талабына сай дәстүрлі сабақты жандандырып, оған өзгешелік беретін мұғалім ғана емес, цифрлық сауаттылықты игеріп, білім алушылардың пәнге деген құштарлығын оятып, арттыра білген маман.

Пайдаланылған әдебиеттір:

1. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319 Білім туралы Заңы;
2. Интернет ресурстары және ақпараттық жаңалықтар порталы «Sputnik.kz»
3. К.Ж.Бұзаубақова, А.С.Амирова, А.А.Маковецская «Цифрлы педагогика» Оқулық-Тараз «ИП «Бейсенбекова Ә. Ж. и 2022-314б»

ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Кошпанова Г.А., өндірістік оқыту шебері
Жамбыл облысы әкімдігі білім басқармасының «№3 Байзақ колледжі» КМҚК
Байзақ ауданы, Сарыкемер ауылы

АННОТАЦИЯ

Бұл мақала заманауи цифрлық құралдардың құрылыс саласындағы маңызы туралы айтылған. Құрылыс саласының жұмыстары қосалқы цифрлық құралдармен жетілдірілгені көрсетілген. Үйдің сұлбасын фундаментінен ішкі интерьер құралдарына дейін жабдықтауға болатын программа ұсынылған.

АННОТАЦИЯ

Данная статья посвящена значению современных цифровых инструментов в строительной отрасли. Работы строительной отрасли усовершенствованы вспомогательными цифровыми средствами. Предлагается программа, по которой можно оснастить контур дома от фундамента до приборов внутреннего интерьера.

ABSTRACT

This article is devoted to the importance of modern digital tools in the construction industry. The work of the construction industry has been improved by auxiliary digital means. A program is proposed according to which you can equip the contour of the house from the foundation to the interior appliances.

Кілт сөздер

Цифрлық технология, лазер, дрон, бағдарлама, үй, жоба.

Бүгінгі таңда цифрлық технологиялар құрылыс саласы үшін нағыз серпіліске айналды. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері атты биылғы Президент жолдауында құрылыс және коммуналдық секторға заманауи технологияларды енгізу қажеттігін айтқан болатын. Бүгінгі таңда еліміздегі барлық саладағы жұмыс істейтін халық толығымен ақпараттық технологияларды игеруде. «Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын жүзеге асыру аясында халықтың цифрлық сауаттылығын арттыру кезеңі бастау алған болатын. Қазіргі уақытта құрылыс саласындағы заңнама «Қазақстан Республикасындағы сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметі туралы», «Техникалық реттеу туралы» Қазақстан Республикасының заңдарынан, сәулет, қала құрылысы және құрылыс саласындағы нормативтік құжаттардың мемлекеттік жүйесінен және басқа да нормативтік құқықтық актілерден тұрады. BIM-технология (Building Information Modeling) дегеніміз – құрылысты жобалау, тұрғызу және пайдалану туралы мәліметтердің дұрыс үйлестірілген цифрлық базасы. BIM-технология құрылыс нысанының барлық кезеңін қамтиды және үйлестіреді. Қазіргі уақытта дамыған елдерде бұл технология кеңінен қолданылады. Цифрландыру, ақпараттандыру, Smart city қалыптастырудың барлығы ақпараттық модельдеу технологиясына бағынышты. BIM-архитектор, BIM-инженер, BIM-технолог мамандары құрылыстың барлық бөліміндегі ақпараттық мәліметтерді 3D-модельде біріктіріп, инвестор, тапсырыс беруші, құрылысшы, пайдаланушы арасындағы жұмысты тиімді ұйымдастырушы болуы керек. Құрылыс саласында көп жұмыс жасалып жатыр, жасалды да. Қазіргі уақытта ең маңыздысы үй мәселесі. Оның ішінде халықтың ПИК-терге (Пәтер иелері коопреативтері). Сіз олардың қызметі үшін ақша төлейсіз. Бірақ, олардың не істеп, не қойып отырғанын білмейсіз. Жөндеп отыр ма, жоқ па? Таңертең келіп, кешке кетесіз. Ал цифрландыру жүзеге асса, соның барлығы айқын, көз алдыңызда болады. Трансформация жасаса, сіз өзіңіздің ұялы телефоныңыздан порталға кіріп, жүзеге асып жатқан жұмыстарды көре аласыз. Материал алса, қандай бағамен алып жатыр, жоспар бойынша жұмыстар жасалып жатыр ма, төлемақысы қанша, жалақысы қандай екен деген сияқты. Сосын барып өз пікіріңізді айта аласыз. Бұрынғыдай ПИК жиналысына қатыса алмай, маңызды мәселелерді естімей қалу жоқ. Күнделікті, кез келген жерде, кез келген уақытта уәжіңізді жеткізе аласыз: бізде жарық жанбайды, мына жұмыстарыңыз дұрыс емес – деген секілді пікіріңізді бірден жеткізе аласыз. Мұның бәрі порталға тіркеледі. Сіздің пікіріңіз түгел жазылып қалады. Сосын ол жүйеге әкімшілік те қосылады. Сонымен қатар, құрылыс саласын цифрландырудың маңызының біріне мысал кетірейік. Өте қарапайым мысал: қазір үйдің макетін қағазбен сызбай, компьютерде жасауға болады. Сол инфрақұрылым ішіндегі кем-кетікті тінтуірді әрі-бері жылжытып-ақ көре аламыз. Цифрландыруға көшудің басы осы. Бұл өте тиімді. Жұмыстарға келсек, салаға қатысты бүкіл заңдарымызды сәйкестендіруіміз керек. Ол көп жұмыс. Оны енгізбесек, жаңағы қарапайым жұмыстардың өзін іске қосу қиын. Өйткені жоба жасап жатқанда «біздің заңдарымыздың бұған сәйкестігі қандай?» деген мәселе туындайды. Сосын оны тексеру мәселесі туындайды. Ондай технологиялар негізі көп әлемде. Бізге тенхнологияларды тек импорттап қана қоймай оларды барынша дамыта түсу қажет. Бір орында тұралап қалуға болмайды. Бізге бірлесе әрекет ету керек. Жаңашылдықты қолданып қана қоймай оны тиімді пайдалану арқылы біз бәсекелестікті арттыра аламыз.

Дрондар, лазерлер, сканерлер, GPS құрылғылары және басқа да арнайы жабдықтар ірі құрылыс салушылармен белсенді түрде енгізілуде, бұл оларға құрылыс процесін толығымен цифрландыруға мүмкіндік береді, ал деректер бірыңғай жүйеге түседі, осылайша бақылаудың тиімділігін арттыруға көмектеседі: бастапқы жоспардың, оның мерзімінің, жұмыс жылдамдығы мен сапасының сақталуын қадағалайды.

Осы орайда мен үй немесе пәтердің жобасын сызатын «Дизайн интерьера 3D» графикалық бағдарлама туралы айтпақшымын.

Бағдарламаның интерфейсімен танысайық. Ол интуитивті және қарапайым, әсіресе жаңа пайдаланушылар үшін. Сіз құралдардың қаншалықты ыңғайлы орналасқанын, олардың мақсатын және қолдану тәсілін түсіне аласыз.

Пәтер макетін жасау. Нақты параметрлерге сүйене отырып, пәтеріңіздің нақты жоспарын жасаңыз. Бөлменің өлшемі мен пішінін түзетудің қаншалықты оңай орындалатынына көз жеткізіңіз. Егер макетті қағазда жасасаңыз, қате болса, бәрін қайта суретке түсіруге тура келеді.

Өңдеуді орындау. Пәтерге толық көрініс беру үшін тұсқағаз, еден жабыны және төбе түрін баптаңыз. 450+ әрлеу материалдары бар бағдарлама каталогымен таныса аласыз: тұсқағаз, ламинат, плитка және басқалары. Сіз үйіңізді орыс тілінде 3D жобалауға арналған бағдарламаны тегін жүктеп алып, барлық мүмкіндіктерді қазір сынап көре аласыз!

Бөлмелерге жиһаз қосу. Бағдарлама арқылы интерьер заттарын таңдаудың, өзгертудің және орналастырудың қаншалықты ыңғайлы екенін көріңіз.

Нәтижені бағалау. Бағдарлама үш түрлі көріністі ұсынады: 2D, 3D, сондай-ақ дайын үйді ішінен көруге мүмкіндік беретін керемет «Виртуалды сапар» функциясы.

Бағдарлама сізге дайын үй сызбасын ұсынады. Егер Сізге ол ұнамаса, өзіңіз 0-ден бастап бөлмелердің өлшемін беру арқылы сызуыңызға болады. Бұл бағдарлама сіздің ойыңызда жүрген үй немесе пәтердің, сондай-ақ ғимараттың сұлбасын қажетті өлшемде сыза аласыз. Сызып қана қоймай ішкі жөндеу жұмыстарын өз талғамыңызға сәйкес жасайсыз. Әрі қарай үйдің жиһаздары мен интерьерін де бағдарлама көмегімен орындай аласыз. Ол үшін сізге тек компьютер болса жеткілікті. Дайын болған ғимарат макетін 2D және 3D форматында көре аласыз. Алдымен үйдің сыртқы қабырғаларын «Бөлмені салу» командасы арқылы, солдан оңға қарай қажет өлшемді таңдау арқылы сызуға болады. Салынған үй сұлбасына тағы бөлме қосуға болады, ол үшін «тіктөртбұрышты ғимарат қосу» батырмасын басып бөлменің формасы мен өлшемін таңдаңыз. Қосылған бөлмені үйдің қалаған жеріне жылжытып қоюға болады. Өшіру үшін «delete» батырмасын басыңыз. Қабырғасы қаланған соң шатыр жабындысы түрін таңдап, үйдің шатыры жабылады. Келесі кезекте бөлмеаралық есіктер қойылады. Есіктерді жасыл сызықты тарту арқылы, ішке немесе сыртқа ашылуын таңдау керек. Бұдан кейін терезелерді орнатамыз. Әрі қарай еден материалының түрі бойынша таңдап үйдің еденін саламыз. Еден салынғаннан соң қабырға ремонты жасалады. Әрі қарай үйді жиһаздайтын боламыз. Үй толық жиһаздалғаннан кейін интерьер декорация бөліміне өтеміз. Қабырғаға тиісті картинкалар немесе декорация бұйымдарын ілеміз. Үйдің жобасы дайын болды. Енді тапсырыс берушіге жұмысты көрсетіп, толықтыру жасау керек

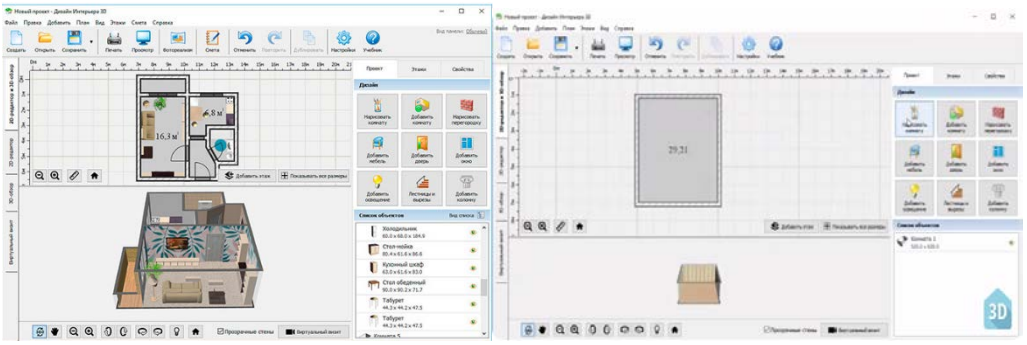

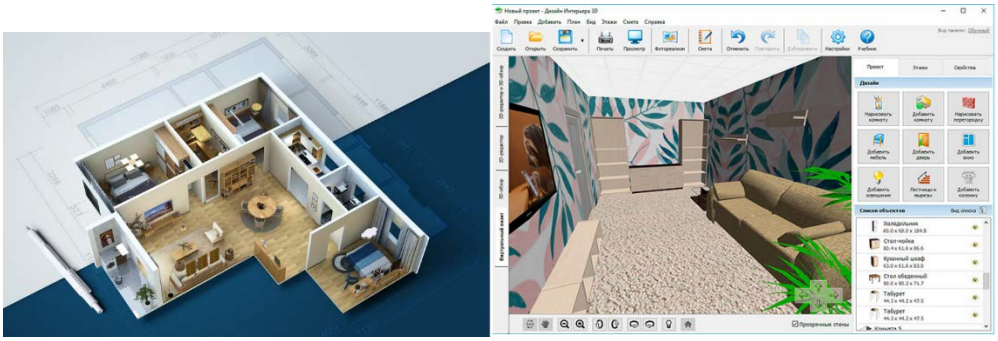

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. https://ortalyq.kz/rylys-salasyn-tsifrlandyrudy-ma-yzy-men-ereksheligi/
2. 3ds Max для архитекторов и дизайнеров интерьера и ландшафта. БХВ Санкт-Петербург. 2011
3. Видеокурс Youtube «Дизайн интерьера 3d»
4. Blender 3D. М.С. Серова. Солон Пресс Москва 2020.

УДК: 37:004:371.3:57

БІЛІМ БЕРУ БОЛАШАҒЫНА КӨЗҚАРАС: ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРІНДЕГІ КИБЕРПЕДАГОГИКАНЫҢ РӨЛІ

Косумова Г.С. студент-магистрант
М. Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.

Ордабаева Раушан Биланқызы ф.ғ.к., доцент
М. Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.

«Киберпедагогиканы «виртуалды» деп сипаттауға болатын, білім әлеміне апаратын қызықты жол. Оқытудың бірегей тәсілі сандық құралдар білімді дамытудың қуатты тұтқасына айналатын шексіз мүмкіндіктер көкжиегін ашады. Цифрлық лабиринтте мұғалімдер білімгерлерге виртуалды сыныптар мен зертханалардың есігін ашады, мұнда әркім бір түймені басу арқылы әлемді зерттей отырып, өз шеберліктерін сынай алады. Киберпедагогика жай ғана құрал емес, ол әрбір адам виртуалды оқу әлемінде білім жасаушы бола алатын білім берудің жаңа дәуірінің кілті».

Кілт сөздер: киберпедагогика, цифрлық технологиялар, білім беру процесі, оқытуды даралау, сыни ойлау, шығармашылық, білімге жаһандық қол жетімділік, ойынға негізделген оқыту, цифрлық сауаттылық, білім берудегі инновациялар, интерактивті технологиялар, жасанды интеллект, виртуалды шындық, білім беру ресурстары, мұғалімдердің кәсіби дамуы,жекелендірілген оқыту, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, білім беруді жаһандандыру, құзыреттілік негізінде оқыту, оқытудың тиімділігі.

Кіріспе

Заманауи әлемде технологияның дамуымен білім беру үздіксіз өзгерістердің үлгісіне айналды. Киберпедагогика цифрлық технологияларды оқу үдерісіне енгізуге бағытталған ғылым ретінде цифрлық революция дәуірінде оқытудың негізгі аспектісіне айналуда. Бұл мақалада қазіргі білім берудегі киберпедагогиканың мәні мен маңызын қарастырамыз.

Киберпедагогика дегеніміз не?

Киберпедагогика-бұл білім беру процесінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолдану әдістерін, стратегиялары мен құралдарын зерттейтін ғылыми пән. Ол оқытудың тиімділігін арттыру және цифрлық әлемде білімге қол жеткізуді қамтамасыз ету мақсатында педагогикалық принциптерді инновациялық технологиялармен біріктіреді.

Қазіргі білім берудегі киберпедагогиканың рөлі

Оқытуды даралау: киберпедагогиканы қолдана отырып, мұғалімдер әр оқушының жеке қажеттіліктері мен қабілеттерін ескере отырып, жеке білім беру бағдарламаларын құра алады. Бұл оқытуды тиімдірек және әртүрлі студенттер үшін қолжетімді етуге көмектеседі.

Сыни ойлау мен шығармашылықты дамыту: киберпедагогика оқушылардың сыни ойлауын қалыптастыру үшін маңызды ақпаратты талдау, бағалау және қолдану дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Сондай-ақ, ол білім алушылар арасында креативтілік пен инновацияны ынталандыруға арналған құралдарды ұсынады.

Білімге жаһандық қол жетімділік: киберпедагогика арқылы оқыту әлемнің барлық дерлік бөліктеріне қол жетімді болады. Бұл географиялық және әлеуметтік-экономикалық кедергілерді еңсеруге мүмкіндік береді, тіпті шалғай және халқы аз аймақтарда да білім алуға мүмкіндік береді.

Ойынға негізделген оқыту: ойын технологиясы киберпедагогиканың маңызды құралы болып табылады. Ойын әдістері интерактивті және қызықты оқу орталарын құруға мүмкіндік береді, онда оқыту тиімді және қызықты процеске айналады.

Цифрлық сауаттылықты дамыту: киберпедагогика студенттердің цифрлық ортада ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі, оның ішінде оның дұрыстығын бағалау, интернет пен технологияны қауіпсіз пайдалану және өз мазмұнын жасау мүмкіндігі бар.

Қиындықтар мен перспективалар

Барлық артықшылықтарға қарамастан, киберпедагогика белгілі бір қиындықтарға тап болады. Мұғалімдердің оқу-тәрбие үрдісінде жаңа технологияларды тиімді пайдалана алуы үшін олардың білімі мен құзыреттілігін үнемі жаңартып отыру басты міндеттердің бірі болып табылады. Сонымен қатар, барлық студенттер үшін сапалы білім беру ресурстарына қолжетімділікті қамтамасыз ету маңызды.

Дегенмен киберпедагогиканың келешегі өте көңілге қонымды. Жасанды интеллект, виртуалды және толықтырылған шындық, заттар интернеті және басқа да технологиялардың дамуымен киберпедагогика білім мен дамудың жаңа мүмкіндіктерін аша отырып, одан әрі дамып отырады.

Қорытынды

Заманауи білім беруде оның цифрлық дәуір талаптарына бейімделуін қамтамасыз ететін киберпедагогика басты рөл атқарады. Бұл ғылым оқудың тиімділігін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушылардың сыни ойлауын, креативтілігін және цифрлық сауаттылығын дамытуға ықпал етеді. Дегенмен, оның әлеуетін толық іске асыру үшін зерттеу жұмыстарын жалғастырып, оқу орындары мен мемлекет тарапынан қолдау көрсету қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Bates, A. W., & Sangra, A. (2011). Managing technology in higher education: Strategies for transforming teaching and learning. John Wiley & Sons.
2. Baran, E., & Correia, A. P. (2014). A professional development model for educational technologists. Journal of Research on Technology in Education, 46(1), 29-51.
3. Collis, B., & Moonen, J. (2001). Flexible learning in a digital world: Experiences and expectations. Kogan Page Publishers.
4. Siemens, G. (2005). Connectivism: A learning theory for the digital age. International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 2(1), 3-10.
5. Voogt, J., & Knezek, G. (2008). International handbook of information technology in primary and secondary education. Springer Science & Business Media.

ӘОЖ 584.5

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРОЦЕСТЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ҚОЛДАНУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Конакбаева Т.Е.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
Педагогика кафедрасының аға оқытушысы, магистр

Абдукаримова А.Ю.
Бастауышта оқытудың педагогикасы мен әдістемесі білім беру бағдарламасының 2 курс студенті

Аңдатпа: Мақалада автор педагогикалық процесте жасанды интеллектіні қолданудың өзіндік ерекшеліктері мен мүмкіндіктері туралы айтады. Мұнда жасанды интеллект қазіргі таңдағы қоғамдағы алып отырған мүмкіндіктеріне тоқтала келіп, аталған ұғымының мәнін ашады. Біз қазіргі білім беру аясында оқытуда қолданатын IT технологиялардың ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру мен тәрбиелеу процесіндегі өзіндік мүмкіндік ерекшеліктеріне тоқталамыз. Жасанды интеллектінің ғылымдағы түрлі салалардағы ерекшеліктері қарастырыла келіп, оның білім беру саласындағы өзіндік мүмкіндіктері талданады. Білім беру мен тәрбиелеу процесінде жасанды интеллектінің білім алушылардың оқу материалдарын игеру тиімділігі және оның педагогтердің қызметтеріне де өзіндік тиімді әсері сөз болады. Қазіргі білім беру саласында ақпараттық және коммуникациялық технологиялар орны ерекше аталып, оның білімі тиімді игеруде және білім беру сапасын арттырудың ерекшеліктері негізінде талданады.

Кілт сөздер: Педагогикалық процесс, жасанды интеллект, ақпараттық инновациялық технологиялар, жасанды интеллект түрлері, жалпы жасанды интеллект.

Аннотация: В статье автор рассказывает о специфических особенностях и возможностях использования искусственного интеллекта в педагогическом процессе. Здесь искусственный интеллект раскрывает суть данного понятия, обращаясь к возможностям, которые он приобретает в современном обществе. Мы остановимся на специфических особенностях процесса образования и воспитания с учетом особенностей применяемых в обучении IT технологий в рамках современного образования. Рассматриваются особенности искусственного интеллекта в различных областях науки, анализируются его специфические возможности в сфере образования. В процессе образования и воспитания речь идет об эффективности освоения обучающимися учебного материала искусственным интеллектом и его самостоятельном эффективном влиянии на деятельность педагогов. Особое место в современной сфере образования отводится информационным и коммуникационным технологиям, знания которых анализируются на основе их эффективного усвоения и особенностей повышения качества образования.

Ключевые слова: Педагогический процесс, искусственный интеллект, информационные инновационные технологии, виды искусственного интеллекта, Искусственный интеллект в целом.

Annotation: In the article, the author talks about the specific features and possibilities of using artificial intelligence in the pedagogical process. Here, artificial intelligence reveals the essence of this concept, referring to the opportunities it acquires in modern society. We will focus on the specific features of the education and upbringing process, taking into account the features of IT technologies used in teaching within the framework of modern education. The features of artificial intelligence in various fields of science are considered, its specific capabilities in the field of education are analyzed. In the process of education and upbringing, we are talking about the effectiveness of students' mastering of educational material by artificial intelligence and its independent effective influence on the activities of teachers. A special place in the modern field of education is given to information and communication technologies, the knowledge of which is analyzed on the basis of their effective assimilation and the peculiarities of improving the quality of education.

Keywords: Pedagogical process, artificial intelligence, information innovative technologies, types of artificial intelligence, Artificial intelligence in general.

Бүгінде жасанды интеллект әлемдегі ең маңызды технологиялардың біріне айналуда. Әлемдік тәжірибеде жасанды интеллект технологияларын жылдам және кеңінен қолдану, сондай-ақ еліміздің өмірінде осындай цифрлық ақпаратты пайдаланудың жоғары сапасын қамтамасыз ету, осы салада білікті кадрларды даярлау үшін қолайлы жағдайлар жасау - бүгінгі күннің талабы.

«Жасанды интеллект» терминін алғаш рет 1956 жылы Дортмунд конференциясында Джон Маккарти және оның әріптестері Марвин Ли Мински, Натаниэль Рочестер, Клод Шеннон ұсынған. Джон Маккарти бұл терминді енгізген деп есептеледі. Осы уақыт ішінде көптеген ғылыми зерттеулер жүргізілді және жүргізілуде, нәтижесінде жасанды интеллектті қолдану аясы тез кеңейіп келеді. Бүгінгі таңда жасанды интеллект денсаулық сақтау, энергетика, тау-кен өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы, білім беру, машиналарды жетілдіру, дауыстық көмекшілер, онлайн чаттар мен коммуникациялар, бағдарламалық жасақтама жасауда тиімді қолданылу үстінде.

Біздің өмірімізге жасанды интеллект енгізілгеннен кейін басында біз тек кинода және әртүрлі фантастикалық романдарда көре алатын көріністердің көпшілігі шындыққа айналады. Біріккен Ұлттар Ұйымының мәліметі бойынша, 2022 жылға қарай жаһандық жалпы ішкі өнімнің төрттен бір бөлігі цифрлық технологияларға тәуелді болады деп күтілуде және ең дұрыс стратегиялық бағыт осы бағыттағы жұмысты жеделдетуге және дамытуға баса назар аудару болып табылады.

Елімізде білім беру саласында IT технологияларды қолдану шеңберінде жасанды интелектілердің бастапқы элементері зерттеліп, К.Д.Бузаубакова[1], К.М.Беркимбаев [2], Г.Ж.Ниязова [2], Г.С.Искендірова [2], Ж.К.Сагалиева [3] және т.б. ғалымдардың еңбектерінде жарық көрген.

Қазіргі таңда Канада, Сингапур, БАӘ, Финляндия, Жапония, Қытай, Италия, Тунис, Ұлыбритания, АҚШ, Швеция, Мексика, Еуропа Одағы, Кения, Дания, Франция, Австралия, Корея Республикасы, Үндістан және Германия сияқты елдер бүгінде әлемдік тәжірибеде жасанды интеллектті дамыту стратегияларын ұстануда.

Жасанды интеллект тұжырымдамасын анықтамас бұрын, біз интеллекттің не екенін білуіміз керек. Интеллект (лат. intellectus3 — білім, түсіну, қабылдау, ақыл) - адамның ақыл-ой қабілеті; санадағы өмірді, қоршаған ортаны, ойлауды, оқуды және оқуды, әлемді тануды және әлеуметтік тәжірибені қабылдауды дәл бейнелеу және өзгерту қабілеті; әртүрлі мәселелерді шешуде шешімге келу, ұтымды әрекет ету, оқиғаларды болжау қабілеті болып табылады екен [4, 336-368 бб].

Интеллект қабылдау, есте сақтау, пайымдау және ойлау процестерін қамтиды. Интеллекттің дамуы туа біткен дарындылық, ми көлемі, белсенді әрекет, өмірлік тәжірибе сияқты әлеуметтік факторларға байланысты. Интеллект деңгейі адамның іс-әрекеті мен психологиялық тестілердің нәтижелері бойынша да анықталады. Жоғарыда қарастырылған "интеллект" ұғымынан интеллект тек адамдарда болады және адамның ақыл-ой қабілетінің нақты өлшемі болып табылады деген қорытынды жасауға болады. Психологтардың арнайы әдістерінің көмегімен адамның интеллектуалды (психикалық) деңгейін анықтау тәжірибелік жолмен мүмкін болды.

Жасанды интеллект пен интеллекттің анықтамалары әртүрлі. Мұның басты себебі - мидың қасиеттері әлі толық түсінілмеген. Адам миы сансыз құпияларды сақтайды. Дегенмен, біз ми жұмысының әдістері мен принциптерін толық түсінбейміз, мидың жұмысы туралы негізгі біліміміз нейрондармен және олардың белсенділігімен шектеледі. Миды толық зерттеу үшін алдымен мидың қалай жұмыс істейтінін түсіну және түсіндіру қажет. Бұл неврологияның қалыптасуына және сәйкесінше білім берудің ми тәсіліне әкелді. Мидың алгоритмін талдау компьютерлердің немесе ақылды машиналардың дамуына үлкен үлес қоса алады.

Жасанды интеллектті Джон Маккартидің өзі анықтады. Ол жасанды интеллектті «Интеллектуалды адам тәрізді машиналарды, әсіресе интеллектуалды компьютерлік бағдарламаларды құрудың ғылымы мен техникасы» деп анықтады. Тиісінше, компьютерді жасанды интеллект деп атауға болады, егер ол ойлау, проблемаларды шешу, түсіну және жалпылау, яғни когнитивті қолдану сияқты адамның мінез-құлқын көрсеткен.

Жасанды интеллектті зерттеген және осы саладағы көптеген ғылыми басылымдардың авторы болған тағы бір ұлы ғалым Нильс Нильссонның айтуынша, жасанды интеллект – бұл, табиғи интеллектке еліктеу жасауға бағытталған теориясы болып табылады.

Жоғарыда айтылғандардан біз жасанды интеллект зерттеулері ғаламдағы барлық нәрсе белгілі бір алгоритм шеңберінде жұмыс істейтінін баса көрсететінін түсінуге болады. Сана математикалық күрделі алгоритмнің нәтижесі болып табылады. Бүгінгі таңда жасанды интеллект авторларының көпшілігі үшін ми сыртқы әлем заңдарына негізделген өз функцияларын орындайтын құрылым болып табылады. Бұл жағдай жасанды интеллекттің ұтымды табиғаты бар екенін білдіреді.

Жасанды интеллекттің дамуы мен өзгеру процесі компьютерлердің, яғни транзисторлардың дамуымен қатар жүреді. Алайда, бұл пікір жасанды интеллект тек компьютерлік технологиямен байланысты деген қорытындыға келмеуі керек. Керісінше, ол жасанды интеллект медицина, инженерия және өнеркәсіптен психологияға дейінгі көптеген пәндермен тікелей байланысты және олардың барлығының қажеттіліктеріне сәйкес құрылымдалған сала екенін көрсетеді.

Қазіргі уақытта біз жасанды интеллектті әртүрлі ғылыми әдебиеттерді талдауға сәйкес оның мүмкіндіктеріне қарай үш түрге бөлуге болатыны айта аламыз. Ол әлсіз жасанды интеллект немесе тар жасанды интеллект, жалпы жасанды интеллект және идеал жасанды интеллект .

Әлсіз жасанды интеллект - интеллектпен белгілі бір тапсырманы орындауға қабілетті және қазіргі уақытта ең кең таралған және қол жетімді түрі болып табылатын жасанды интеллект түрі. Тар және өз саласы мен шектеулерінен тыс жұмыс істей алмайды, өйткені ол тек бір нақты тапсырмаға арналған. Сондықтан оны тар жасанды интеллект деп те атайды. Apple компаниясының Siri бағдарламасы шектеулі түрлер мен алдын ала анықталған мүмкіндіктерде жұмыс істейтін тар жасанды интеллекттің жақсы мысалы болып табылады. Тар мысалдардың басқа мысалдарына шахмат ойыны, өздігінен жүретін көліктер, сөйлеуді тану және кескінді тану жатады.

Жалпы жасанды интеллект - бұл адамның тиімділігімен кез-келген интеллектуалды тапсырманы орындай алатын интеллект түрі. Жалпы жасанды интеллект - бұл адам сияқты ойлайтын интеллектуалды жүйе. Қазіргі уақытта жалпы жасанды интеллект болатын және кез-келген тапсырманы адам сияқты мінсіз орындай алатын жүйе жоқ. Дүние жүзіндегі зерттеушілер қазір жалпы жасанды интеллект машиналарын жасауға назар аударады. Жалпы жасанды интеллект жүйелері әлі де зерттелуде.

Келесісі, идеал жасанды интеллект. Мінсіз жасанды интеллект - бұл машиналар адамның интеллектінен асып түсетін және кез-келген тапсырманы когнитивті қабілеті бар адамға қарағанда жақсы орындай алатын жүйелік интеллект деңгейі. Бұл жалпы жасанды интеллекттің нәтижесі. Күшті жасанды интеллекттің кейбір негізгі сипаттамаларына мыналар жатады: ойлау, пайымдау, басқатырғыштарды шешу, қорытынды жасау, өзіңіз үшін жоспарлау, үйрену және қарым-қатынас жасау қабілеті. Идеал жасанды интеллект әлі де жасанды интеллекттің гипотетикалық тұжырымдамасы болып табылады.

Әлемдік экономика желілердің өзгеруіне, цифрландыруға, осы процесті жұмылдыруға, жаһандық пандемия жағдайында барлық салаларға жасанды интеллект енгізуге байланысты маңызды кезеңді бастан кешуде.

Осындай салалардың бірі - білім беру жүйесі, жасанды интеллектті білім беруде қолдану көптеген адамдар «Робот-мұғалімдер» деп түсінеді, бұл шындықтан біршама ерекшеленеді. Жасанды интеллект жекелендірілген білім беру жүйелерінде, ақпараттық іздеуде, чат-боттарда, балаларға арналған білім беру жүйелерінде, инклюзивті білім беру жүйелерінде, оқу процесін басқару жүйелерінде, оқушылардың білімін бағалау жүйелерінде кездеседі. Мұндай жүйелердің көмегімен оқушылардың білімін арттырып қана қоймай, оқытушыларға жүктемені азайтуға болады екен.

Жасанды интеллект арқылы заманауи білім беруді ұйымдастырудың маңызды талаптарының бірі - ақыл-ой мен физикалық күш жұмсамай, қысқа мерзімде жоғары нәтижелерге қол жеткізу. Белгілі бір уақыт аралығында оқушыларға нақты теориялық білімді жеткізу, белгілі бір қызмет түрлерінде дағдылар мен құзыреттіліктерді қалыптастыру. Олар алған білім, дағдылар деңгейін бағалау мұғалімнен жоғары педагогикалық шеберлікті талап етеді. Бұл маңызды міндетті жүзеге асыру дәстүрлі оқыту әдістерін жалпы білім беретін мекемелердегі озық педагогикалық және ақпараттық технологиялармен үйлестіруді талап етеді

Егер осы салада жүргізіліп жатқан жұмыстарға байланысты әлемдік білімге назар аударатын болсақ, Ресей Білім министрлігінің ақпараты бойынша, 2021 жылдан бастап мектептерде «Жасанды интеллект» білім беру модульдерін сынақтан өткізіліп келеді. 2024 жылға қарай жасанды интеллект әдеттегі оқу бағдарламасы аясында барлық мектептердің жартысында оқытылады деп жоспарлануда [5, 27-32бб].

Кореяның мемлекеттік мектептерінде 2021 жылдың екінші семестрінен бастап жасанды интеллект сабақтары енгізілген екен.

Ал, Қытай мен АҚШ жасанды интеллект саласындағы зерттеулер мен білім беруде көш бастап тұр. Бұл елдерде әлемге әйгілі жоғары білім беру және ғылыми зерттеу орталықтарын орналастырудан басқа, елдер инновациялық қызметті қолдау тетіктерін толығымен реттеп, мекемелерге үлкен қаржылық қолдау көрсетеді. Нәтижесінде Қытай мен АҚШ әлем елдерінен көптеген білімді мамандарды тартады.

Біздің елімізде ғылымды дамыту үшін үлкен қадамдар жасалды және өмірдің өзі кез-келген салада цифрлық технологияларды қолдана отырып, әлеуметтік және экономикалық салаларда үлкен нәтижелерге қол жеткізуге болатындығын көрсетеді. Мысалы, Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-да 2021 жылдан бастап ASIIN аккредиттеген неміс агенттігі бакалавриат пен магистратура деңгейлерін «Жасанды интеллект технологиялары» білім беру бағдарламасы бойынша даярлауды жүзеге асыруда. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да 2018 жылдан бері білім беру бағдарламаларының көпшілігі ЖИ дамытуға бағытталған «Жасанды интеллект және Big Data» кафедрасы жұмыс істейді.

Көріп отырғанымыздай, жасанды интеллект адамға ақылға қонымды уақыт ішінде өңдеу қиын немесе мүмкін емес үлкен көлемдегі деректерді, күрделі есептеулерді және үлгілерді талдауды қажет ететін мәселелерді шеше алады. Бұл ғылымда, медицинада, инженерияда және басқа салаларда қолданылады.

Қорытындылай келе, бүгінгі таңда жасанды интеллект білім беруді келесі процестер түрінде Өзгертуді жалғастыруда.

- жаһандану және ғылыми-техникалық прогресс процесінде білім беру жүйесіндегі жасанды интеллекттің маңызы артады;
- жасанды интеллект тестілеу және бағалау жүйелері арқылы студенттер мен студенттер үшін жаңа көрсеткіштер мен эталондар жасай алады;
- сараланған және жеке оқытуды тиімдірек және кеңірек пайдалану үшін мүмкіндіктер жасалған;
- білім беруде өте маңызды.

Кері байланыс жасанды интеллект арқылы оқушылардың қажеттіліктеріне сәйкес автоматтандырылуы мүмкін. Жасанды интеллект технологиялары кез-келген саланы өзгерте алады, бірақ мүмкіндіктер шексіз емес екендігін оның өзіндік кемшіліктерінің болуы мүмкін

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бузаубакова К.Д. Цифрлы педагогика: оқулық / Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А.. -Тараз: Таразский региональный университет имени М.Х.Дулати, 2022. - 317 с.
2. Беркимбаев К.М., Ниязова Г.Ж., Искендірова Г.С. Цифрлық педагогика: оқу құралы. Қожа Ахмет Ясауи ат. Халықаралық қазақ-түрік ун-ті. -Алматы: ADAL KITAP, 2022. -129 б.
3. Сагалиева Ж.К. және т.б. Білім беру кеңістігіндегі цифрлық педагогика / Цифровая педагогика в образовательном пространстве: Оқу құралы / Авторлық ұжым Сагалиева Ж.К. (1, 3. 4, 5, 6, 7, 8-бөлімдер), Есекешова М.Д. (2, 6. 9. 10, 11-бөлімдер). Ғұмаров Ғ.С. (1, 2, 3. 12-бөлімдер). Жүсіпова А.А. (10-бөлім), Кочкорбаева Э.Ш. (4,5,7,8,13-бөлімдер), Нұрмұханова К.Ж. (12.13-бөлімдер), Жақанқызы Ш. (11-бөлім). -Алматы: «Бастау», 2020. - 388 бет.
4. Гуломов С.С. и др. Информационные системы и технологии. Учебник для студентов вузов. - Т: Шарк, 2000. - 668 с.
5. Бессмертный И.А. Искусственный интеллект. Учебное пособие- Санкт-Петербург, 2010. - 432 с.

ӘОЖ 37.013

БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІКТІҢ МАҢЫЗЫ

Алиева П.С., педагогика магистрі, аға оқытушы
Хайтбоев Ж.Ж., студент
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті

Аңдатпа

Бұл мақалада, білім беру процесінде педагогикалық шеберліктің маңызы және педагогикалық шеберліктің кейбір анықтамалары, оқу-тәрбие барасында мұғалімдерге қойылатын талаптар, мұғалімдердің озық тәжірибелерінің нәтижесі, олардың оқушы алдында өзін-өзі ұстауы, оқу іс –әрекетін ұйымдастыру қабілеттері, коммуникативті қарым-қатынас маңыздылығы туралы.

Кілт сөздер: Педагогика, шеберлік, анықтама, ұстаз, жаңа бағыт, танымдық қасиет, шығармашылық.

Аннотация

В данной статье рассмотрены значение педагогического мастерства в образовательном процессе и некоторые определения педагогического мастерства, требования к педагогам в сфере образования, результаты передового опыта педагогов, их поведение перед учащимися, умение организовывать. образовательная деятельность, а также значение коммуникативных отношений.

Ключевые слова: Педагогика, умение, определение, учитель, новое направление, познавательные качества, креативность.

Anntation

In this article, the importance of pedagogical skill in the educational process and some definitions of pedagogical skill, the requirements for teachers in the field of education, the results of the best practices of teachers, their behavior in front of students, the ability to organize educational activities, and the importance of communicative relations.

Key words: Pedagogy, skill, definition, teacher, new direction, cognitive quality, creativity.

Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың қазіргі кезеңіндегі орта және жоғары мектептердегі күнделікті іс- тәжірибелердің мазмұны мен оқыту әдістемесі өмір талабына сай келмейтіні баршаға белгілі. Адам өзінің қажырлы еңбегімен табиғатты өзгертсе, ұстаз өзінің шығармашылық еңбегімен жаңа адамдарды жасайды, дамытады, кемелдендіреді, өмірге дайындайды.

Оқушыларын тек біліммен қаруландырып қоймай , назарын білгендерін жадында сақтауға, қабілетін, танымын, ойлау қабілетін, тіл шеберліктерін ұштап, білімге деген құштарлығын, жалпы өмірге деген көзқарасын дұрыс қалыптастырып, сенімділігін, төзімділіктерін, іскерліктерін, ізденімпаз болу басқа да танымдықтарын жетілдіре отырып, рухани адамгершілігі мол азамат қылып тәрбиелеу өздерінің өмірлік мақсаттары деп, ізгілік мұраттары деп санайды. Л.Н.Толстой: «Болашақта жарамды адамды тәрбиелеу үшін, оларды тамаша жетілген азамат етіп тәрбиелеу қажет-ттек сонда ғана тәрбиелеуші өз ортасында өмір сүретін ұрпақтың лайықты мүшесі бола алады»-деді[1]. Педагогтар үнесі өздерін қоғам талаптарына сай үздіксіз тәрбие бере алатын адамдармен жақсы қарым- қатынас орната алатын, әсіресе, оқушылар және олардың ата- аналарымен тез достаса алатын, сыпайы әдебімен, тұнық, байсалды мінездерімен терең білімі мен, көрегендігімен, ұйымдастушылық қабілеті жоғары, өз пәнін жетік білетін, таланты мен тәжірибелері тоғысқан, өзінің қоғамдағы саяси құндылқтарға белсенді араласуға бейім, бойында патриоттық сезімі жоғары, оқушыларға үлгі болатындай кейпінде болуы тиіс деп ойлаймын. Педагогикалық шеберліктің негізі- балалардың өз еркімен дамуына жол ашу, оқу- тәрбие үрдісінде оқушылардың педагогикалық ынтымақтастықтар, жұмыс атқарудың формаларын, әдістерін дамыту, олардың жолын ашу, кеңес беру, шәкірттің болашақ өмірін болжай білу сияқты құндылықтар болуы тиіс. Бұл ретте педагогика саласын зерттей келе мынадай жүйелер бөлінеді:

-Мұғалімнің гуманистік бағыттылығы;
-Педагогикалық кәсіби бірлігі;
-Сабақ берудегі іс- әркеттік бейімділігі
-Педагогикалық техника т.б.

Педагокалық қызметтәң тиімділік мүддесі үшін оқушылармен, мұғалімдермен, ата-аналармен және қоғамдық ұйымдар, әлеметтік орта сияқты аймақтарда дұрыс қарым- қарым-қатынас орната білу. «Мектептін жаны- мұғалім. А.Байтұрсынов: «Мұғалім қандай болса да, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең уәелі мектепке керегі-білімді, педагогика, әдістемеден хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім»- деді[2]. Педагог зерттеуші ғалымдардың ішінде, педагог шеберлік жөніндегі ғылыми- зерттеулер пайымдауларға:

- педагогикалық мақсаттылық, бағыттылық;
- тәрбие мен білім беру ісінің нәтижелігі;
- әдістерді, құралдарды қолдана білудегіт үйлесімдік;
- іс-әрекет мазмұнының шығармашылық сипат алуы;

Осы негізде қазіргі жағдайда әлеуметтік- қоғамдық өмірдің жаңаруына байланысты кәсіптік педагикасының шеберлік деңгейінде дамуы тиіс. Оларды дамытудағы төмендегі міндеттер қарастырылады.

Педагогикалық білімнің бірлігі;
Педагогикалық кәсіптің бейісділіктері;
Әдістерді, құралдарды қолдана білуге үйлесімділіктері;
Іс- әрекет мазмұндарының шығармашылық сипаттар алуы;
Жағдаяттарды меңгеру

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі- бұл өте жоғары білімді сапалар жиынтығы, әрі ұдайы жетіліп отыратын тәрбиелеу мен оқыту өнерлері болып табылады. М.Жұмабаев: «Қазақтың тағдыры, келешекте ел болуы да мектебінің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізді таза, берік hәм өз жанымызға үйлесетін негізде құра білсек, келешегіміз үшін тайынбай-ақ серттесуге болады»- деді[3].

«Мұғалім қоғам айнасы» демекші мұғалімнің бала алдында сөйлеу және түсіндіру шеберлігі өте маңызды үрдіс. Мысалы көпшілік алдында сөйлеу шеберлігінің ең негізгі сезім түсініктері мынадай:

- Әңгемені дұрыс бастау білу шеберлігі;
- Негізгі мәселелерге нақты тоқталу;
- Қарым- қатынас жағдайдағы еленбейтін жағдайларға мән беру;
- Бұрынғы қарым-қатынастарды өзгерту;
- Жұрт алдында сөйлеу дағысын жетілдіру;
- Баланың мінез- құлқын бақылау;
- Оқушы алдында өзін- өзі дұрыс ұстау;
- Тыңдаушыларды қызықтыру;
- Мәселелерді талдай отырып, түсіндіру т.б.

Мұғалім заманауи жаңалықтардан хабары мол, өз пәнін жеті меңгерген жаңа педагогикалық тәжірибелерді өз қажетін тауып, өз керегіне жарата білетін, кәсіби шеберлігін ұштай жүретін жаңалықты сезіне білетін, оны өз пәнін оқыту әдістемесіне батыл енгізе білетін жан. Педагогикалық этика бойынша ұжымда болатын қақтығыстарды да мұғалім алдын алуы тиіс.

Мұнда олардың бірнеше категолрияларын кездестіруге болады:

- Кәсіби парыз;
- Педагогикалық әділеттік;
- Кәсіби ар-ождан;
- Педагогикалық ар- намыс;
- Педагогикалық такт;
- Жауапкерлікі;
- Ар- ождан
- Бедел т.б.

Бүгінгі заманның талабына байланысты мұғалім өз елінің белсенді идеялық сенімді жинақтаушысы, өз мемлекетінің аяғынан тік тұрып кетуіне, оның саяси және экономикалық бастандығына қатысты, Отанын сүйе біліетін, жастарды тәрбиелеу қызмет жасайтын мамандарды айтады.

Қазіргі уақытта «Ұстаз бәрін білуге және жан- жақты болу керек»- деген ұғым бар[4]. Бұл шынында өз пәнін жетік білу қарапайым да, қажетті талап. Д.И. Менделеев: «Ғылымды өзік жетік білетін оны меңгерген оны жақсы көретін ұстаз ғана шәкірттеріне жемісті қызмет ете алады. «Өзінің жақсы көрмейтін пәнінен гөрі, өзінің жасқсы көретін пәні он есе жақсы меңгеріледі»- деді[5]. Мұғалімнің жеке басындағы барлық қасиеттердің кәсіптің мәндері бар. Мысалы, А.В. Луначарский атап көрсеткендей, педагогика моральдағы кез-келген кемістік, мінез-құлықтағы кемістік тікелей у болып, ол жеткіншек ұрпаққа жұғады. Жақсы мұғалім – бұл ең әуелі қайғы қуанышына ортақтасатын, парасатты әрі адал, балаларды құрметтей білетін және оларды ұқыптылыққа тәрбиелейтін адам. Л.Н. Толстой: «Болашаққа жарамды адамды тәрбиелеу үшін, оларды тамаша жетілген азамат етіп тәрбиелеу қажет, тек сонда ғана тәрбиелеуші өз ортасында өмір сүретін ұрпақтың лайықты мүшесі бола алады»- деді[5]. Мұғалімдердің жан-жақты шығармашылығына қатысты әлеуеті олардың әлеуметтік тәжірибесіне қарай психологиялық-педагогикалық және пәндік білім базалары болып көрсетіледі. Дұрыс шешімдер қабылдауды мүмкіндік бер алатын жаңаша бизнеси идеялар мен білік, дағдыларды жаңа формалар мен әдістер шамасында қалыптаса алады. Олардың шығармашылық сипаттары педагогика міндеттерін шешу негізінде қарастырылып, эмоционалдық, ерікті және мотивациялық қажеттіі компонеттерден ұйымдастырулармен бейімделе алады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігінде мәдени танымның, мәдени іс- әрекеттің маңызы зор. Осы тұрғыда педагогикалық мәдениет-жалпы адамзаттың мәдениеттерінің бір бөлігі, онда білім беру мен тәрбие берудің рухани құндылықтарын және материалдық құндылұтар жағынан көрініс таба алатын, әлеметтендіру ұрпақтар ауысуы тарихи үрдіске қызмет көрсету үшін шығармашылық педагогикалық іс-әрекет тәсілдері болып табылады.

Әль Фараби: «Ұстаз ... жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің барлығын жадында жақсы сақтайтын, бұлардың ешнәрсесін ұмытпайтын алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі, меніңше шешен, өнер білімге құштар қанағатшыл жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын, жақындарына да, жат адамдарына да әділ, жұрттың бәріне жақсылық пен ізеттілік көрсетіп қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болуы керек»- деді[6].

Мұғалімдердің білім алуына қатысты арнайы түрде ұйымдастыру ретінде әдістемелік жұмыстар мұғалімдердің жеке көмектерін қарастырады.

Педагогика шеберліктерінің негіз бөліктеріне: кәсіптік білім, біліктілік, дағды, кәсіптік қабілет, педагогтік әдептілік, педагогикалық техника жатады.

Қорыта келгенде, бүгінгі талапқа сай мектепте білім берудің жаңа саласына жету – мұғалімнің қабілетімен, білімімен, шеберлігімен тығыз байланысты. Өз мамандығына жан – жүрегімен берілген ұстаз ғана ұстаздық этиканы да, ұстаздық техниканы да, шеберлікті де жақсы бағыттайды. Мұғалімнің творчестволық қабілеті, жаңашылдық әрекеттері, біліктілігі, физиологиялық және психологиялық сапасы, педагогикалық кәсіптік біліммен сәйкестенеді.

Соңғы кезде педагогикалық шеберлікке деген көзқарас ауқымы кеңейе түсуде. Жоғары білікті мамандардың шберлік ұғымдарының мән мағыналарын анықтауға бағытталып жатқан жатқан мәселелер педагогика оқу – жүйесінде зеттеулер, ғылыми – әдістемелік таным басылымдарында қарастырулада. Мұғалімдердің кәсіби тұрғыдан дамытудың негізгі міндеттері кәсіби ойлау мәдениеттерін қалыптастыру. Біздің түсінігімізде маманның кәсіби шеберліктерін – ойлау тұрақтылығы, кәсіби мәселелерді шешу, болжай алу, ғылыми негіздерге сүйене білу, тәрбиелеу әдістерін қолдана алу, өзгелердің пікірлерімен санау және жан- жақт қарым- қатынас маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Қ.Сейтқалиев. Педагогиканың жалпы негіздері. –Ақтөбе, 2004
2. Н.Д. Никандров Педагогическое творчесво. М:Педагогика , 1990
3.Б.А. Молдағалиев. Мектеп мұғалімінің анықтамалығы.-Орал, 2005
4. Е. Сағындықұлы. Педагогика. Алматы, 1999
5. Н.Берікұлы. Педагогика. Оқу құралы, 2004
6.А.В. Кондратеньков Труд и талант учителя:факты, мысль 1989

ӘОЖ 373.31

БІРІНШІ СЫНЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Абдрасилова Г.Л.
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің аға оқытушысы

Манатбек Н.Қ.
6В01301 «Бастауышта оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасы,
3 курс студенті, Тараз қ.

Аннотация: Мақалада «Әліппе» және «Ана тілі» оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда бірінші сынып білім алушыларының жазу дағдыларын қалыптастыру, жазу және жазылым дағдысының маңызы, зерттелу барысы, коммуникативтік дағдыларын дамытуға бағытталған тапсырмалар, әдіс-тәсілдер және оларды тәжірибеде қолдану жүйесі қарастырылады. Оқушылардың жазбаша тілді оқып-үйрену арқылы тілдік мағлұматтарды меңгеретіндігі, олардың ақыл - ойы, сөйлеу дағдыларын жетілдіру жолдары көрсетіледі.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы формирования навыков письма первоклассников при реализации учебных программ «Азбука» и «Обучение грамоте», значение навыков письма, ход исследования, задачи, направленны на развитие коммуникативных навыков, методы и их применения на практике. Показано, как учащиеся усваивают языковые знания посредством изучения письменной речи, совершенствуют свои умственные способности, речевые навыки.

Abstract: The article deals with the formation of writing skills of first-graders in the implementation of the educational programs "ABC" and "Literacy training", the importance of writing skills, the course of research, tasks aimed at the development of communication skills, methods and their application in practice. It is shown how students acquire language knowledge through the study of written speech, improve their mental abilities and speech skills.

Кілтті сөздер: білім алушы, жазылым, жазу дағдысы, каллиграфия, жазудың кезеңдері, сызықтар, әріп, сауаттылық.

Каллиграфиялық дағдыларды қалыптастырудың дәстүрлі әдістемесімен қатар, бастауыш сынып білім алушыларында жазу дағдыларын қалыптастырудың авторлық технологиялары бар. Қазіргі уақытта каллиграфиялық дағдыларды қалыптастыру мәселесі бойынша: Е.Н.Соколова, Н.Г.Агаркова, М.М.Безруких, В.А.Илюхина, Е.Н.Потапова жұмыс жасау барысында [1].

В.А.Илюхинаның "Письмо с секретом" білім алушылардың каллиграфиялық жазу дағдыларын қалыптастыру әдістемесіне тоқталғанды жөн көрдік. Көптеген қиындықтарды тудыратын-жазу сабақтары - дейді автор. В.А.Илюхина балаларға "сопақ" элементтері бар әріптердің элементтерін жазу қиын деген қорытындыға келді [2].

Е.Н.Потапованың айтуынша, бұл бастауыш мектепте каллиграфиялық жазу мәселесін өзіндік түсіну және шешу, дәстүрлі жазу әдістемесіне жаңашылдық элементтерін кезең-кезеңімен енгізу [3].

Жазуды үйренудің бірінші кезеңі. Негізгі мақсат: саусақтарды, жалпы қолды жаттықтыру.

Жазуды үйренудің екінші кезеңі. Негізгі мақсат – зімпара карточкалары, саусақпен әріптерді калькалауға арналған карточкалар арқылы тактильді есте сақтау қабілетін (саусақ ұштарын есте сақтау) дамыту. Бірақ есте сақтаудың бұл түрінен басқа басқалары бар (көру және есту). Көрнекі жадқа ерекше мән беріледі. Жад үнемі өсіп отыруы керек. Әр білім алушы үшін зімпарадан әріптерді жеке-жеке қиып алу ұсынылады. Е.Н.Потапованың көзқарасы бойынша тактильді есте сақтауды дамыту - жазуды меңгерудің негізі. Саусақ ұштарынан сигналдар миға өтеді, ақпаратты ми қабылдайды, қалай жазу керек екендігі туралы саусақтарға кері импульс беріледі.

Жазуды үйренудің үшінші кезеңі. Негізгі мақсат: элементтер, қосылыстар, әріптер, сөздер болып табылатын әріптер мен карточкалардың – калькалардың көмегімен білімді, дағдыларды бекіту.

Бұл әдіс бойынша көптеген мұғалімдер жұмыс істейді, олар оны толығымен қолданбаса да, кейбір элементтерін алып, сабақтарына енгізеді.

Ұзақ уақыт бойы балаларды жазу мен көркем жазуға үйрету әдістемесінде ырғақты (тактикалық) әдіс (тактика әдісі), яғни санауға негізделген жазу қолданылды. Д.Б.Эльконин жүйесі бойынша жазуды оқыту, авторы М.М.Безруких, ырғақты жазу тәсіліне негізделген [4]. Тактілі жазу айқындыққа, тегістікке, ырғаққа және жеделдетілген қарқынға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл түзету әдістемесі қозғалыс ерекшеліктері барбілім алушыларда жазудың графикалық-моторлық компонентін жақсартуға арналған.Авторлар үш кезеңнен тұратын тактілі жазуды оқытуды әзірледі.

Бірінші кезең келесі жаттығуларды орындауды қамтиды: мөлдір калька арқылы қолмен жазылған әріптердің дайындалған үлгілерін ескере отырып бастыра жазу.

Екінші кезеңде білім алушылар мөлдір калька арқылы қолжазба сөздерді бастыра жазады, олар құрылымы жағынан бірдей ырғақты мен екпінге негізделген топтарға біріктіріледі (ана, аға, түк, мүк).

Екінші кезеңде білім алушылар бірдей ырғақты құрылымы мен екпіні бар топтарға (көкнәр, қатерлі ісік, шырын, мүк) біріктірілген дайындалған қолжазба сөздерін мөлдір калька арқылы қадағалайды.

Үшінші кезеңге келесі жаттығулар кіреді: өлеңдер мен шағын мәтіндердегі сөйлемдерді санау арқылы мөлдір калька арқылы бастыру. Осы ұсыныстардың негізінде жалпы білім беретін мектептің бастауыш сынып білім алушыларымен жұмыс істеуге арналған жазудың графикалық-моторлы компонентін қалыптастыру үшін жұмыс дәптері жасалды.

Жазуға үйрету әдістемесі бойынша балама технологияларды қарастыра отырып, Н.Г.Агаркованың әдістемесіне де тоқталу қажет.

Сонымен, Н.Г.Агаркова бастауыш жазуға үйрету және каллиграфиялық дағдыны қалыптастыру технологиясы жазу сабақтарында, яғни орыс графикасында қолданылатын қағидалар, әдістер мен тәсілдер жүйесімен және олардың іс-әрекетін автоматтандыруды дамыту сабақтарында анықталатынын атап көрсетеді [5].

Бұл, ең алдымен, принциптер: элемент бойынша зерттеу; бір нұсқалы (тұрақты) әріптер және олардың кешендері; алфавиттік таңбаларды логикалық топтастыру принципі.

Бұл, ең алдымен, принциптер: элементтік зерттеу; әріптер мен олардың кешендерінің бір вариантты (тұрақты) сызбасы; әріптік белгілерді логикалық топтастыру принципі.

Элементтік принциптің мәні мынада: әріптің сызбасын оқыту баланың жадында осы әріптің айқын визуалды бейнесін қалыптастырудан басталуы керек, яғни ол әріптің қандай визуалды элементтерден тұратындығын және ондағы осы элементтердің кеңістіктік-сандық қатынастарын нақты көрсетуі керек. Әріптерді көбейту элементтер негізінде де жүзеге асырылады, бірақ енді қозғалыс арқылы. Осының арқасында білім алушы әр әріптің дифференциалды визуалды-моторлық бейнесін қалыптастырады. Бұл каллиграфиялық шеберлікті дамыту үшін қажетті негізді құрайды.

Жазбаша әріптерді бір вариантты (тұрақты) жазу принципі жазу кезінде қолдың қозғалыс заңдылықтарына байланысты болады. Бұл, ең алдымен, қолдың ішке қарай иыққа бағытталған дөңгелек, жабық қимылдары. Жазу процесінде қол біркелкі қимылдарды орындайды.

Жазбаша әріптерді топтастырудың логикалық принциптері әліпбиден кейінгі қысқа мерзімде білім алушылардың жадында жазбаша әріптердің анық сараланған көрнекі-моторлы бейнелерін қалыптастыруды мақсатты және жүйелі түрде жалғастыруға мүмкіндік береді, демек, олардың жазуындағы графикалық қателіктердің алдын алады және осылайша каллиграфиялық дағдыларды автоматтандыруға берік негіз қалайды.

Осылайша, жоғарыда сипатталған принциптер элементтік-тұтас жазу әдісі арқылы жүзеге асырылады, ол, біріншіден, 6-7 жастағы балалардың жас ерекшеліктеріне байланысты, екіншіден, ол біртұтас (үзіліссіз) жазудың қалыптасуына қайшы келмейді, керісінше, оның негіздерін қалайды. Бұл әдістемеге екі категорияның элементтерін енгізу арқылы қол жеткізіледі: көрнекі және қозғалысты. Бірінші категория элементтерінің конфигурациясы күрделі графикалық формалардың көрнекі түрде қабылдану заңдылықтарына, екіншісі – каллиграфиялық дағды автоматтандырылған жағдайда жазу кезінде қол қозғалысының заңдылығына байланысты.

Жазылымның түрлері әр алуан болып келеді.

Жазылым дағдысына арналған сабақ құрылымы төмендегідей болады:

- өз бетінше жазудан бұрын - идеяны тұжырымдауды қолдайды, жоспарлаудың әртүрлі әдістерін модельдейді және бастапқы нұсқасын жазу барысын ұйымдастырады;

- жазу кезінде – білім алушылардың нақты таңдалып алынған лексикалық бірліктерді (тіркестерді таңдап алу), грамматиканың ережелерге, сөздердің үйлесімділігіне сәйкес келуін қамтамасыз етеді;
- жазғаннан кейін – орындалған жұмыстың алдын-ала белгіленген критерийлерге сәйкестігін тексеріп, түзетеді, қажет жағдайда жетілдіреді.

Жоғарыда аталған талаптарды сақтай отырып, біз білім алушылардың жазылым дағдыларын жетілдіріп қана қоймаймыз, олардың пәнге деген қызығушылығын арттырамыз.

Жазылым дағдыларын қалыптастырып, дамытудың бірнеше жолы бар. Олардың ең негізгілері - өнімді жазылым және де жазылу үдерісі екендігіне бұрын да тоқталғанбыз. Өнімді жазылымда біз білім алушыларға жазылынатын жұмыстың үлгісін ұсынуымыз керек. Бұл білім алушыларға қалай жазу керектігі туралы түсінік береді.

Көптеген дереккөздерге сәйкес, жазу шеберлігі баяу сөйлейтін және баяу қимылдайтын білім алушыларға арналған дағды екендігі айтылған. Олар жазылған әр сөйлемге мән беріп, оны баса көрсетуге, өздерінің ерекше піікірлерін қорытындылауға және осы мәселеде керемет шеберліктерін көрсетуге тырысады.

Жазылым міндеттері:

- оқу процесінде білім алушылардың жазбаша тілінің дамуын сөйлеу әрекетінің түрлерімен бірлікте қалыптастыру (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым, тілдесім);
- білім алушылардың жазбаша сөйлеуін дамытуда жүргізілетін жазбаша жұмыстардың түрлерін анықтау;
- пәндік салада жазбаша сөйлеуді дамыту әдістері мен тәсілдерін анықтау.
- Күтілетін нәтижелер :
- білім алушылардың жазбаша сөйлеуін дамыту сөйлеу әрекетінің өзге де түрлерімен (тыңдалым мен айтылым, оқылым және тілдесім) бірлікте қалыптасады ;
- шағын әңгімені, мәтінді, ертегіні, оқиғаны өз бетінше аяқтай алады;
- білім алушылар құттықтау хаттарын, хабарландырулар мен жарнамалар, шақыру хаттарын жаза алады;
- тіл білімі саласы бойынша грамматикалық құрылымдарды оңай түсінуге көмектеседі;
- білім алушылардың сабаққа деген қызығушылықтары артады түседі.

Жазылым дағдысы - жоғарыда айтылған 4 дағдылардың ішінен білім алушының нәтижесін көрсететін мұғалімнің өнімді дағдысы екендігі даусыз нәрсе. Білім алушының жазу дағдыларын қалыптастырмас бұрын, біз өзімізге келесі мәселелерді анықтап алуымыз керек.

Білім алушылардан не туралы жазуды сұрауды анықтау.

- Білім алушыларға жазу дағдысын қалай меңгертуге болатынын анықтау.
- Жазылым дағдыларын дамытып, арттыру үшін қандай әдістерді қолдану керектігін бағдарлау.

"Жазылым" ұғымы "жазу" деген мағынаны емес, "жаза білу", "өз ойыңды басқа біреуге түсінікті болу үшін қағаз бетінде сауатты жеткізу" деген ұғымды білдіреді.

Жазылымның сәтті орындалуы, ең алдымен, баланың сөздік қорына байланысты екендігі сөзсіз. Ал баланың сөздік қоры оқылым дағдысы арқылы артады.

Жазылым өнімді дағдылардың қатарына жатады. Яғни, өнімді дағды - бұл тілді қолдана отырып сөйлеу немесе жазу деген сөз. Қарапайым тілмен айтсақ, жазылым хабарламаны қағазға түсіру әрекетін білдіреді. Жазу арқылы қарым-қатынасқа түсу үшін біз әріптерді, сөздерді дұрыс қолдана отырып, сөйлемдер құра білуіміз керек, және де сол сөйлемдерді топтастыру арқылы біз өз ойларымызды білдіре аламыз.

Жазылым түрлеріне мыналар жатады: тізімдеме жазу, құттықтау қағаз жазу, электронды хат жазу, күнделік жазу, хабарлама жазу, әңгімелер және эссе жазу және т. б.

Жазылым түрлерінің әрқайсысының өзіндік ерекшелігі бар:

Жазу стилінің деңгейлеріне қарай: ресми (ғылыми, іскерлік стиль) және бейресми (ауызекі сөйлеу, хабарламалар); қағазда орналасу тәртібі бойынша; ақпаратты орналастыру тәртібі бойынша; мәтінді ұйымдастыру бойынша.

Жазылым ішкі дағдылары екі топқа бөлінеді. Біріншісі – сауаттылыққа байланысты, екіншісі - идеяны (ойды) жеткізе білуге қарай бөлінеді.

Сауаттылық дағдылары:

1. Орфографиялық тұрғыдан қатесіз жазу;
2. Әріптерді дұрыс және де қосып жазу;
3. Тыныс белгілерін дұрыс қолдану;

4. Жазуды қағаз бетіне дұрыс орналастыра алу;
5. Қажетті сөздерді дұрыс таңдай алу;
6. Грамматиканы дұрыс қолдана білу;
7. Сөйлемдерді дұрыс байланыстыра алу;
8. Абзацты (бір идеяға негізделген, азат жолдан басталған мәтіннің көлемді жазылым бөлігі) дұрыс жазып, ұйымдастыра алу.

Идеяны жеткізуге байланысты дағдыларды топтасақ:

1. Стильді дұрыс таңдау мүмкіндігі;
2. Идеяларды жүйелі түрде ұйымдастыра білу мүмкіндігі;
3. Мәтін түрлерін, ерекшеліктерін қолдана білуде және мағынаны жеткізуде тиісті функцияларды қолдана алу. Функцияларға: баяндау, шағым жасау, өтініш ету, ризашылық білдіру, қысқарту (бірнеше сөзбен негізгі идеяларға назар аудару, қорытындылау мен жалпылау жатады.

Жазылымда ескеретін тағы екі аспект бар - үйлесімділік пен жүйелілік. Үйлесімділік - сөйлеу және жазу тіліндегі грамматикамен логикалық үйлесімдег3 сөздердің болуын білдіреді. Үйлесімділік құралдарына үстеулерді (сосын, келесі, кейін) жатқызуға болады; есімдіктерді (ол, бұл, сол); шылауларді (дегенмен, себебі, әйткенмен) және т.б. жатқызамыз. Ал жүйелілік дегеніміз, бұл жазу тіліндегі ұғымдардың жүйелі және логикалық тұрғыдан дұрыс байланысқандығы, оқырманға түсінікті болуы.

Сыныптағы белгілі бір жазылым тапсырмасын толығымен орындау үшін бірнеше қадамдар жасауға болады:

1. Бастапқыда жазғыңыз келетін нәрсенің мақсатын анықтаңыз (тақырыбны, идеясын, оқырманын, стилін, жанрын).
2. Ойды дұрыс жеткізу барысын жоспарлаңыз.
3. Шимай бастапқы нұсқаны жазып көріңіз (өзгертілуі мүмкін жазылым түрін).
4. Түзету жасаңыз (қателерді түзетіп, мазмұнына толықтыру жасау) жасаңыз.
5. Тексеріңіз (сауаттылықты тексеру және түзету).
6. Дұрыс нұсқаны (екінші немесе соңғы нұсқаны) жазыңыз.

Жазылым үйретудің бірнеше жолы бар. Олардың негізгілері - өнімді жазылым және процесті жазылым болып табылады. Егер біз үлгі беру арқылы жазылымды үйрететін болсақ, оны өнімді жазылым дейміз. Яғни, білім алушыларды жазылым түрлерінің үлгісімен таныстыру және мәтінмен жұмыс жасатамыз. Жазылымның белгілі бір мәтінін, оның мазмұнын, сөздік қорын, стилі мен құрылымын ұсыну және талдау қажет. Үлгілер сонымен қатар білі алушыға қалай жазу керектігі туралы түсінік береді. Егер мұғалім білім алушыларға жазылымның барлық қадамдарымен жұмыс істеуге мүмкіндік берсе, бұл процесс жазылым деп аталады.

Қорыта келгенде, тілдік дағдыларды дамытудың жолдарын сабақ барысында тиімді қолдану білім алушының бойында soft skills дағдыларының қалыптасып дамуына ықпалы зор**.** Пән бағдарламасы арқылы тілдік дағдыларды дамыту білім алушының тілдік сауаттылығы мен сөйлеу сауаттылығын, сөз байлығын, басқалармен еркін қарым-қатынасқа түсу қабілетін дамытуды және білім алушының ойлау қабілеті мен танымдық дағдыларын жетілдіруді көздейді. Сонымен қатар, білім алушыларға түсіну мен жауап беруді, тілдесім мен аудиобейне материалды тыңдау барысында өз көзқарастарын білдіруді үйретеді. Көркем мәтін және жай мәтіндерге мақсатқа сай қорытынды жасау, синтез, анализ жасау дағдыларын меңгертеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. https://urok.1sept.ru/articles/416822
2. https://stom.tilimen.org/azastan-respublikasi-bilim-jene-filim-minstrligi.html?page=11
3. «Проблемное обучение письму по методике Е.Н. Потаповой» https://urok.1sept.ru/articles/549723
4. https://multiurok.ru/files/mietodika-formirovaniia-navykov-pis-ma-u-mladshikh.html
5. Агаркова Н.Г. Учим детей письму. 1 класс. Пособие для учителя (CD). Издательство: Вита-Пресс, 2012 г. https://www.labirint.ru/multimedia/354076/

ӘОЖ 373.31

ҚАЗАҚ ТІЛІН ФУНКЦИОНАЛДЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ТҰРҒЫДАН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Абдрасилова Г.Л.
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің аға оқытушысы

Минажова Э.И.
6В01301 «Бастауышта оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасы,
3 курс студенті, Тараз қ.

Аннотация: Мақалада қазақ тілін оқытуды функционалдық-коммуникативтік тұрғыдан қарастыра отырып, ең бірінші тыңдалым мен айтылымға негізделген сабақ құрылымы талданған. Жазуға үйрету және жазылымды қалыптастыруды, тыңдалым, айтылым тілдік дағдыларын меңгерту арқылы жүзеге асатындығы туралы айтылған.

Тыңдалым мен айтылымға байланысты сабақ құрылымы және соған байланысты ұйымдастырылатын белсенді жұмыс түрлері көрсетілген.

Аннотация: В статье проанализирована структура урока, основанная на первом аудировании и произношении, с функционально-коммуникативным подходом к обучению казахскому языку. Речь идет об обучении и формировании письма, овладении языковыми навыками аудирования и произношения.

Показаны структура урока, связанная с аудированием и произношением, и связанные с этим формы активной работы.

Abstract: The article analyzes the structure of the lesson based on the first listening and pronunciation, with a functional and communicative approach to teaching the Kazakh language. It is about learning and shaping writing, mastering the language skills of listening and pronunciation.

The structure of the lesson related to listening and pronunciation, and related forms of active work are shown.

Кілтті сөздер: білім алушы, қазақ тілі, функционалдық сауаттылық, коммуникативтік, оқыту, әдіс-тәсілдер, диктант, диктант түрлері.

Қазақ тілін оқытуды функционалдық-коммуникативтік тұрғыдан қарастырсақ ең бірінші тыңдалым мен айтылымға негізделген сабақ құрылымын талдағанымыз жөн. Өйткені жазуға үйрету және жазылымды қалыптастыру, әрине тыңдалым, айтылым тілдік дағдылары арқылы жүзеге асады.

Тыңдалым мен айтылымға байланысты сабақ құрылымы мынадай:

1. Тыңдалым мен айтылым алдындағы ұсынылатын тапсырмалар: тақырыпты таныстыру; тыңдалым мен айтылымдағы маңызды сөздерді меңгерту, үйрету; тақырыпқа байланысты сұрақтар құрастыра отырып, берілген тақырып бойыншабілім алушының білімін қозғау.

2. Тыңдалым мен айтылым кезіндегі тапсырмалар: әртүрлі тыңдалым мен айтылым дағдыларын қалыптастыруға бағытталған жаттығулар тобын ұсыну; олар жалпы мазмұнды түсінуден басталынып, детальдерін түсінуге бағытталады.

3. Тыңдалым мен айтылымнан кейінгі тапсырмалар: тыңдалым мен айтылымдағы тақырыптар туралы сұрақтардан құралады және сол сұрақтарға өздерінің көзқарастарын білдіріп, өз тәжірибелерімен байланыстыру арқылы жауап берулері қажет. Сондай-ақ қойылған сұрақтар жауап беру барысында тыңдалым мен айтылымдағы сөздерді пайдалана отырып құрылуы тиіс.

Бастауыш сыныптың тіл сабақтарында тыңдалым мен айтылым дағдысы қатар жүретіні жоғарыда айтқанбыз. Сондықтан мұғалім тыңдалымнан кейінгі орындалатын айтылым тапсырмаларын: әңгімелесу, дискуссия, сұхбат, дебат және т.б. белсенді жұмыс түрлері түрінде ұйымдастыра алады [1].

Оқылымға байланысты сабақ құрылымына тоқталсақ:

1. Оқылым алдында ұсынылатын тапсырмалар: мәтін тақырыбын, ашуға негізделген тапсырмалар, тірек сөздерді алдын-ала меңгерту, мәтіннің мазмұнын болжауға қатысты сұрақтар қою.

2. Оқылым кезіндегі тапсырмалар: түрлі оқылым дағдыларын меңгеріп дамытуға байланысты тапсырмалар (сұрақтар тізбесі). Алғашқыда тапсырмалар жалпы мазмұнды түсінуге бағытталса, одан кейінгі тапсырмалар нақты ақпараттарды табуға бағытталуы тиіс.

3. Оқылымнан кейінгі орындалатын тапсырмалар: мәтіндегі негізгі көтерілген мәселеге, берілген ақпараттарға қатысты талқылау сұрақтары ретінде болады. Бұл сұрақтар білім алушылар үйренген жаңа сөздер мен мәтін ішінде кездесетін сөздерді қолданып, жауап бере алатындай формада ұйымдастырылуы тиіс. Сондай-ақ, ұсынылатын сұрақтар білім алушылардың өмірлік тәжірибесімен байланысты құралып, өз көзқарастарын айқын білдіруге мүмкіндік беретіндейболуы керек.

Енді сөз етіп отырған негізгі мәселеміз жазылымға байланысты сабақ құрылымын талдасақ:

Жазылым – тілдік төрт дағдының бірі және де өнімді дағдылардың қатарына жатады. Өнімді дағды - тілдік құбылыстар туралы ережелер мен модельдерге арқа сүйеп сөйлеу немесе жазу дегенді білдіреді. Жазылымның түрлері: тізім жасап жазу, құттықтау қағазын жазу, электрондық хат жазу, күнделік жазу, хабарлама жазу, әңгіме жазу, эссе жазу және т.б.

Жазылым дағдысы түрлерінің әркайсысының өзіндік ерекшеліктерібар. Олар жазылым дағдысы түрлерінің құрылымы мен мақсатына, шешуге тиісті міндеттеріне де байланысты болады. Атап айтақ, жазу стилінің деңгейлерінің**:** ресми (ғылыми және іс қағаздар стилі) және бейресми (ауызекі сөйлеу дағдысы); жазу барысында мәтінді немесе берілген ақпараттарды жазудағы өзіндік тәртіппен орналасқан ақпараттар ретінің берілуімен; мәтінмен жұмыстың ұйымдастырылуымен айқындалады.

Жазылымды қалыптастырудың бірқатар жолдары бар. Олардың ең бастыларына - продуктивті жазылым мен жазылым үдерісі жатады.

Егер жазылым үлгі беру арқылы үйретілсе, ол продуктивті жазылым деп аталады. Яғни мұғалім жазылым түрлері үлгілерімен таныстыра отырып, мәтінмен жұмыс жасатуы қажет. Ұсынылған жазылым үлгісі мәтіннің мазмұнымен, стилімен, лексикасымен және де құрылысымен танысуға септігін тигізеді. Сондай-ақ, берілген үлгілер білім алушыға қалай жазу керек екендігіне байланысты ой салады.

Ал егер де мұғалім білім алушыларға жазылымға байланысты орындалатын барлық қадамдармен жұмыс жасауды үйретіп қамтамасыз етсе, онда ол процес жазылым үдерісі деп танылады. Анықтап айтсақ, жазылымды жоспарлағаннан бастап, оның алғашқы нұсқасын жаздырту, оны түзету және де тексеруге дейінгі білім алушылардыңіс-әрекетін ұйымдастыру. Бұл білім алушыларға жазылымның қатысты түрлі аспектілермен әр уақытта жұмыс жасай алуға дағдыландырады. Атап айтсақ, жоспарлау кезінде-ақ идеяларды ойлап табады, оны ұйымдастырады, жазылымның алғашқы нұсқасын жазу барысында өз ойларын жеткізуге қажетті сөздер, сөйлем құрылымдарын іздеп табады, түзету мен тексеру барысында жазылымның дұрыс ұйымдастырылуына, сауаттылығы, ондағы идеяларды бағалауға, яғни білім алушыларға жасаған жұмыстың артықшылықтары мен кемшіліктеріне байланысты ойлануға мүмкіндік береді [2].

Белгілі бір ұсынылған жазылымды толық орындау бірнеше қадамдардан тұрады:

1. Әуелі жазылымға қажетті нәрсені нақтылап, анықтап алу;
2. Өз ойын дұрыс жеткізуді бағамдап, жоспарлау;
3. Алғашқы (шимай) нұсқасын (өзгертілуі мүмкін жазылым түрін) жазып көру;
4. Түзету енгізу және редакциялау (қателерін түзету және қажет болса мазмұнын толықтыру)
5. Тексеріп шығу (сауаттылыққа қатысты тексеру және түзету енгізу)
6. Дұрыс нұсқасын (екінші немесе соңғы нұсқанын жазып шығу) жазу.

Сондай-ақ орта мерзімді жоспардағы ұсынлған оқу мақсаттарын жүзеге асыру барысында ұсынылған әдіс-тәсілдермен бірге, мұғалім өзінің тиімді деп тапқан басқа да әдіс-тәсілдерін де қолдана алады.

Жазылым дағдысын қалыптастыруда мұғалім ресурстармен жұмыс жасауға да назар аударуы керек.

Мұғалім қазақ тілі сабақтарында оқулықтармен бірге, ғаламтор желілерінен іріктеліп алынған есту, көру материалдарын: аудиохабарламалар, телебағдарламалар және газет-журналдардан алынған қажетті ақпараттарды, кестелерді, диаграммаларды, сызбаларды, ондағы айтылған мәліметтерді де қолданып ұсына алады.

Оқу жоспарларында ұсынылған ресурстар мұғалімге бағыт-бағдар ретінде берілген. Оларды мұғалім қажеттілігіне, жас ерекшелігіне, сынып деңгейіне сәйкес өзгерте алады.

Қазақ тілі" пәні бойынша жазба жұмыстарының көлемі мынадай ретте берілген:

1. сөздік диктант – 2-сыныпта 5-7 сөз, 3-сыныпта 9-12 сөз, 4-сыныпта 12-15 сөз;
2. диктант – 2-сыныпта 25-30 сөз, 3-сыныпта 35-50 сөз, 4-сыныпта 55-70 сөз;
3. мазмұндама мәтінінің көлемі – 2-сыныпта 40-60 сөз, 3-сыныпта 60-80 сөз, 4-сыныпта 80-100 сөз;
4. шығарма мәтінінің көлемі – 2-сыныпта 25-35 сөз, 3-сыныпта 35-55 сөз, 4-сыныпта 55-70 сөз.

Бұл жерде диктант, мазмұндама және шығарма жаздыртуға байланысты жазба жұмыстарының көлемі айтылады.

Әліппе кезеңінде оқу мен жазу процесі қатарласа жүреді. Білім алушылардың сауатты жазуды игеруі үшін дыбыстардың таңбасын танып-білуге, әріптерді үйренуге – сауатты болуға жасалған алғашқы қадамдары болып табылады. Әріптер таңбаларын жазуды меңгерту жұмыстары жүргізіледі. Сөздерді буындарға, буындарды дыбыстарға ажырату және керісінше, дыбыстардан буын, буындардан сөз құрастыру жұмыстары жүргізіледі.

Білім алушылардың орфографияға қатысты білім, білік, дағдыларын тексеріп байқау мақсатында диктант жұмыстары жүргізіледі. Диктант жаздыруға дайындық жұмыстары Әліппе кезеңінің алғашқы күндерінен ұйымдастырылуы қажет. Сөздерге дыбыстық талдау жасау, буынға бөлу және де сөздер мен сөйлемдерді анықтау жұмыстары шартты белгілер арқылы жүзеге асады. Диктант түрлеріне байланысты жұмыстар күнделікті сабақ барысында үздіксіз жүргізілгенде ғана оң нәтиже береді. Білім алушылардың есту, қабылдау, есте сақтау қабілеттері дамиды, зейіндері тұрақталады [3].

Бастапқы күндері графикалық диктанттар жүргізу, келесі сабақтардағы кездесетін сөз, сөйлем жазуда кездесетін бірқатар қиыншылықтардың алдын алуға септігін тигізеді. Диктант жаздыруда 1-сынып білім алушыларымен жүргізуге арналған диктант түрлерін айтсақ:

- графикалық диктант
- дыбыстық диктант/әріптік диктант
- буын диктанты
- сөздік диктант
- көру диктанты
- терме диктанты
- шығармашылық диктанты
- өзіндік диктант
- бақылау диктанты.

Графикалық диктанттар – графикалық жазу мен дыбыстық-буындық талдауға және де сөз, сөйлем сызбаларына негізделеді.

Дыбыстық (фонетикалық) диктант -өтілген әріптердің «бас әріп, кіші әріп» түрлерінің жазылуын есте сақтауға арналады, сондай-ақ дыбыстарды дұрыс дыбыстау, есту және де тыңдау қабілеттерін арттырады.

Буын диктанты - білім алушыларалдында өтілген әріптерден құралған буын түрлерін жазуға үйренеді. Бұл жерде назар аударатын нәрсе оза оқыту әдісінпайдалана отырып, білім алушылардың физиологиялық-психологиялық даму ерекшеліктерін есепке ала отырып буын түрлерін үйретудің болатындығы.

Буын диктанттарын жаздыруды бірыңғай буын түрлеріне негіздеп жүргізген жөн, бір буын түрін толық меңгерген соң ғана, келесі буын түріне көшкен дұрыс. Атап айтсақ,білім алушылар ашық буын түріне қатысты диктант түрлерін жазуды меңгерген соң ғана, тұйық буын түріне өту қажет.

Сөздік диктанты – жеке сөздерді сауатты, қатесіз, дұрыс жазуға және де сөз мағынасын таныстыруға, кейбір сөздердің айтылуы мен жазылуындағы өзгешеліктерді де оқытуды көздейді. Білім алушыларға емлелік тұрғыдан қиындық туғызатын сөздерге, оның өтілген материалдарға сәйкес келетіндігіне сөздік диктант жаздыруда баса назар аудару қажет.Сөздік диктантты жаздыру 5 минут болса жеткілікті.

Бірінші сыныптағы сөздік диктант көлемі 1-8 сөз аралығында болғаны дұрыс.

Көру диктанты-білім алушылардың көру арқылы есте сақтау қабілеттерін дамытуға бағытталған. Қажетті орфографиялық ережелерді түсініп, оны практикалық жолмен меңгеруге септігін тигізеді.Есте сақтау диктанты жатқа жазылатындықтан, оны да көру диктантына жатқызуға болады.

Терме диктанты – білім алушылар аталған сөздердің ішінен белгілі бір ережеге келетін қажетті сөздерді ғана іріктеп жазады, оқылған сөздердің барлығын жазбайды. Білім алушылардың байқау,салыстыру, зейін қою қабілетін арттыруға терме диктанты зор ықпал етеді.

Шығармашылық диктант –білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытумен қатар, сауатты жазу дағдыларын қалыптастырады**.** Білім алушылардың жазба тілін дамытады. Бұл диктант түрі шығарма жазуға дайындық жұмысы- кіріспе болып саналады. Шығармашылық диктант жазудыруды ұйымдастыруда мынадай жұмыс түрлерін ұсынуға болады: Мысалы:

1. Үнсіз диктант. Ұсынылған сурет атауларын жазуға байланысты тапсырма беріледі;
2. Берілген суреттер бойынша сөйлем құрау ұсынылады.
3. Ұсынылған тірек сызбаға сүйене отырып сөйлем құру.

Өзіндік диктант -білім алушылардың өзінің сауаттылық деңгейін байқауға, меңгерген дағдысы мен икемділіктерін тексеруге негізделген диктанттың түрі. Аталған диктант түрі – баланың ойлау процесін, зейін қою,өз іс-әрекетінің басымды тұсын ұйымдастыра білу қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Бақылау диктантын жүргізу арқылы белгілі бір орфографиялық ережені білім алушылардың қалай меңгергендігі тексеріледі. Қандай ережелердің қайталану керектігі, жіберілген қателердің түрі анықталады. Міндетті түрде жүргізілген диктанттың нәтижесі бойынша қатемен жұмыс ұйымдастырылады. Қателер неліктен жіберілгендігі, себебі анықталады, талдау жұмыстары жүргізіледі. Қатемен жұмыс ұйымдастырылып жүргізілген соң қайталау диктантын алған дұрыс. Бұл жағдайда сол мәтіннің өзін қайта қолдануға болады, немесе соған ұқсас мәтін таңдап алынады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту технологияларын сабақтарда қолдану: оқу құралы / М.Қ. Құрманәлиев, С.Ш. Жолымбетова, Г.К. Жұмашева, Б.А. Бастерова. – Алматы : Альманах, 2016. – 122 с. – ISBN 978-601-7900-18-2. – Текст: электронный // Электронно-библиотечная система IPR BOOKS: [сайт]. – URL: http://www.iprbookshop.ru/69246.html
2. Карсыбаева, Р.К. Педагогикалық технологиялар негізінде бастауыш сынып білім алушыларының шығармашылық іс-әрекетін қалыптастыру [Мәтін]: Монография / Р.К. Карсыбаева. - Алматы: Отан, 2015.
3. Жұмабаева Ә.Е., Оспанбекова М.Н. Қазақ тілі. Оқыту әдістемесі. Жалпы білім беретін мектептің 2-сынып мұғалімдеріне арналған – Алматы: «Атамұра», 2019. – 172 бет.

ӘОЖ 378 КБЖ 74.58 Б 83

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ: ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Кенже А.Д.
Тараз қаласы Ш.Мұртаза атындағы мектеп-гимназиясының география пәні мұғалімі.

Аннотация: Бұл мақала заманауи білім беруге цифрлық платформалар мен технологиялардың әсерін зерттеуге арналған. Цифрлық трансформация жағдайында онлайн білім беру, жасанды интеллект, виртуалды шындық және басқа да инновациялық оқыту әдістерінің арқасында оқыту икемді және қолжетімді болды. Мақалада цифрлық білім берудің негізгі аспектілері, соның ішінде онлайн платформалардың рөлі, оқытуды жекелендіру үшін жасанды интеллектті біріктіру жолдары, виртуалды және толықтырылған шындықтың білім беру үдерісіне

әсері егжей-тегжейлі қарастырылады. Сондай-ақ бұлтты технологиялар, мобильді оқыту және білім беруде цифрлық технологияларды қолданудың этикалық мәселелері талқыланады.

Кілт сөздер: Сандық платформалар, Білім беру технологиялары, Онлайн білім беру, Білім берудегі жасанды интеллект, Виртуалды шындық, Бұлтты технологиялар, Мобильді оқыту, Білім берудегі геймификация, Болашақтың оқыту әдістері, Білім берудегі инновациялар.

Заманауи әлемде цифрлық технологиялар өміріміздің барлық саласына, соның ішінде білім саласына да еніп жатыр. Цифрлық білім берудің трансформациясы жаңа мүмкіндіктер мен міндеттер ұсына отырып, білім беру ортасының ажырамас бөлігіне айналды. Бұл мақалада біз цифрлық платформалар мен технологиялар білім берудің болашағын қалай қалыптастыратынын қарастырамыз. Уақыт өте келе технология біздің күнделікті өміріміздің ажырамас бөлігіне айналды және білім осы цифрлық революциядан қалып қойған жоқ. Цифрлық платформалар мен технологиялар дәстүрлі оқыту әдістерін белсенді түрде өзгертіп, студенттер мен мұғалімдерге бірегей мүмкіндіктер мен қиындықтарды ұсынады. [1]

Цифрлық технологиялардың дамуы мен артқы технологиялардың көмегімен, білім беру жүйелері де таңдаулы жағдайға дейінгі кез-келген уақытта трансформациялануда. Бұл, білім беру жүйелерінде оқушылардың мағлұматты түсіну, тыңдау және жаңа ұйымдарды жасауға мүмкіндік береді. Цифрлық білім беру, мұғалімдерге жаңа және әдістемелік құралдар пайдалану мүмкіндігін, оқу материалдарын және курстарды онлайн режимде ұсыну мүмкіндігін ұсынады. Цифрлық технологиялардың дамуы мен артқы технологиялардың көмегімен, білім беру жүйелері де таңдаулы жағдайға дейінгі кез-келген уақытта трансформациялануда. Бұл, білім беру жүйелерінде оқушылардың мағлұматты түсіну, тыңдау және жаңа ұйымдарды жасауға мүмкіндік береді. Цифрлық білім беру, мұғалімдерге жаңа және әдістемелік құралдар пайдалану мүмкіндігін, оқу материалдарын және курстарды онлайн режимде ұсыну мүмкіндігін ұсынады. [1]

Цифрлық платформалар, білім беру жүйелерінің көптеген аспекттеріне қатынасады. Олар оқушылардың жаңа білімдерін алу үшін қол жетімді әдістемелерді ұсынуға көмектеседі. Олардың басты міндеттері оқушылардың білім деңгейін бақылау, оларға білім және оқу білімін қосу, жаңа білімнен пайдалану мен білімдерін қалыптастыру үшін мүмкіндіктерді ұсыну. Технологиялардың рөлі де ең көптеген технологияларды пайдалануды қосуды қамтамасыз етеді. Бұл аймақта интерактивті әдістер, веб-сайттар, мобильді қосымшалар, аймақтық бағдарламалар және басқалар болуы мүмкін. [2]

Цифрлық платформалар және технологиялар білім беру жүйесінің жаңа дамуына бірдей қамтамасыз етеді. Олар оқушыларға жаңа білімдерді таңдау, оқу материалдарына қатысты болу мен жаңа оқу тәсілдерін пайдалану мүмкіндігін береді. Бұл технологиялардың жетістіктері мен платформалардың мүмкіндіктеріне қарап, оларды оқушылардың білім алу үшін қалыптасуда қандай көмек көрсетуі мүмкін екенін анықтауға болады. Оқушылардың оқу процесін жаңарту үшін технологияларды қолдану критикалық мәселе. Олардың көмегімен, мұғалімдер оқу материалдарын және мәтіндерін онлайн режимінде жүктей алады. Оқушылардың білімін бақылау және түсіну үшін интерактивті әдістерді пайдалану керек. Бұл арқылы олар жаңа білімдерді жаңа білімдермен ұйымдастыруды, білімдерін қалыптастыруды және оларды әзірленген ортада пайдалануға мүмкіндіктерді ұсынады.[3]

Цифрлық білім беруді трансформациялау кезінде цифрлық платформалар мен технологияларды қолдану ұтымды әдіс. Олар оқушылардың білімін дамыту, оқу процесін жаңа технологиялармен жаңарту мен білімдерді түсіну үшін қолданылатын басты құралдарды ұсынады. Онлайн платформалар мен жасанды интеллекттен виртуалды шындық пен бұлттық технологияларға дейін цифрлық білім берудің әрбір элементі білім беру парадигмасын өзгерткен бірегей перспективалар әкеледі. Біз осы цифрлық әлемге енуді онлайн білім берудің негізгі аспектілерін зерттеуден, жасанды интеллекттің оқу процесіне әсерін зерттеуден және виртуалды және толықтырылған шындық ашатын жаңа көкжиектерді қарастырудан бастаймыз. Сонымен қатар бұлтты технологиялар, мобильді оқыту және цифрлық білім беру контекстінде туындайтын этикалық мәселелер тақырыптарына тоқталамыз. Цифрлық платформалар мен технологиялар тек оқыту әдістерін жаңғыртып қана қоймай, сонымен қатар оқушыларға тез өзгеретін әлемнің сын-қатерлеріне дайындау арқылы білім берудің болашағын қалай қалыптастыратынына назар аударамыз. Бұл технологиялардың дамуы тек технологиялық прогресті ғана емес, сонымен қатар

инновацияларды, сыни ойлауды және жеке тұлғаның жан-жақты дамуына ықпал ететін білім беру ортасын құруға деген ұмтылысты көрсетеді. [4]

Цифрлық платформалар мен технологиялар білім беруді жарқын, қызықты болашаққа қарай қайта айқындайтын қозғалтқышқа қалай айналатынын бірге зерттейік.

1. Онлайн білім беру және цифрлық платформалар (сурет-1)

Онлайн білім берудің пайда болуымен оқыту икемді және қолжетімді болды. Coursera, edX және Udacity, BILIM LAND, TWIG, imektep сияқты платформалар әлемнің жетекші университеттерінің курстарын ұсынады. Бұл әртүрлі елдерден келген студенттер мен оқушыларға географиялық және мәдени кедергілерді айналып өтіп, сапалы білім алуға мүмкіндік береді.

(сурет-1)

2. Білім берудегі жасанды интеллект (сурет-2)

Жасанды интеллект (AI) технологиялары оқу процесінде төңкеріс жасауда. AI қолданатын бейімделген оқыту жүйелері әр оқушының қажеттіліктеріне сәйкес оқу бағдарламасын жекелендіре алады. Бұл оқуды оңтайландыруға және жалпы білім деңгейін жақсартуға көмектеседі.

Білім берудегі жасанды интеллект - бұл адамдардың тарауындағы білім деңгейіне байланысты көптеген аспекттерді ішкілеу, талдау және кеңістік қабілеттерін дамытуға арналған. Бұл әділ мәнінде, ол адамдардың мисалдап айта отырып, техникалық, интеллектуалды нұсқаулармен өнімдер жасауға, ақпаратты байқау және тереңдейтін шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

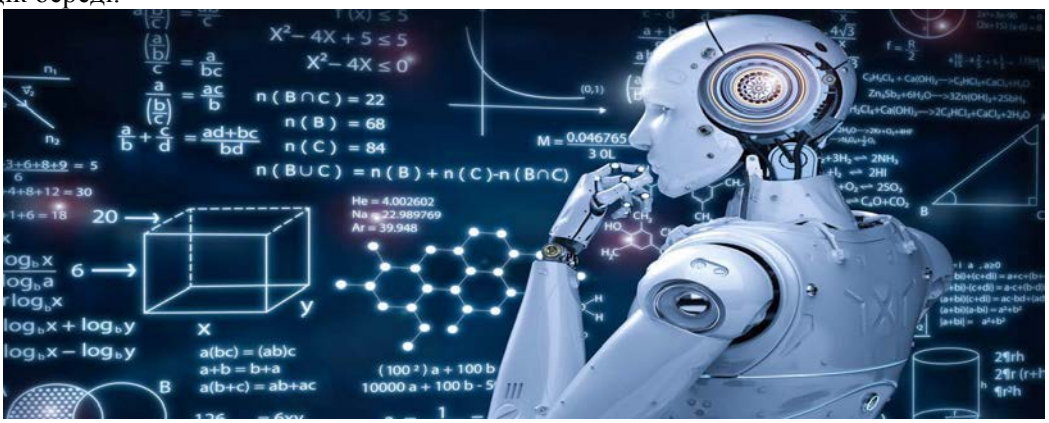

(Сурет-2)

3. Виртуалды және толықтырылған шындық (Сурет-3)

Виртуалды және толықтырылған шындық оқудың жаңа көкжиектерін ашады. VR және AR көмегімен студенттер мен оқушылар виртуалды әлемдерге еніп, күрделі процестерді имитациялай

алады және физикалық шектеулерсіз эксперимент жасай алады. Бұл, әсіресе, тәжірибелік дайындық маңызды аймақтарға қатысты.

(Сурет-3)

4. Бұлтты технологиялар және ынтымақтастық (Сурет-4)

Бұлтты технологиялар білім беру ресурстарына қол жеткізуді жеңілдетеді. Google Workspace және Microsoft 365 сияқты құралдармен бірлесіп жұмыс істеу тиімдірек болады. Бұл студенттер оқушылыр мен мұғалімдердің қай жерде болса да, біліммен бөлісуін және бірлесіп жұмыс істеуін жеңілдетеді. Бұлтты технологиялар саласында көптеген қазіргі инновациялар және технологиялар бар. Мысалы, өнеркәсіптік және кибернетикалық жүйелер, мәтін технологиялары, мәдени технологиялар, машиналық оқу, жарнамалық жүйелер, өнім жасау, 3D баспасөздік, интерактивті деректілік, ашық деректілік, жеткізу жүйелері, қолданбалық және бағдарламалық өнім, иәтерлілік және әдіс-әдепті бағдарламалық жүйелер саласында бұлтты технологиялардың дамуына көз жеткізуге болады. Бұл технологиялар адамдардың білімін жоғары деңгейде арттыруда, мәселелерді шешуге және жақсартуға көмектесуі мүмкін.

Сурет-4

5. Білім берудегі үлкен деректер және аналитика

Үлкен деректерді жинау және талдау оқушылардың жеке қажеттіліктерін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Сабақты тастап кетудің алдын алу, оқу бағдарламасын оңтайландыру және жекелендірілген ұсыныстар беру үлкен деректердің білім беруді қалай өзгертетінінің бірнеше мысалдары ғана. Білім берудегі үлкен деректер және аналитика қазіргі таңдаулардың бірі. Технологиялардың дамуымен және интернет платформаларының әлеуеттілігімен, оқу жағдайлары қолайлы қосымша ақпарат жинап алынады. Бұл ақпараттарды қолдану кезінде, кірісті адамдардың деректерін жинау, сақтау және аналитикалық мағлұматтарға айналдыру болып табылады. Оқу

орталықтары, веб-сайттар, арнайы платформалар және мобильді қосымшалар арқылы көптеген мүмкіндіктер берілген. Үлкен деректер жинау, оқушылардың оқу тақырыптарын және деңгейін анықтауға көмекші болуы мүмкін. Аналитикалық өңдеу арқылы, оқу бағдарламаларының жақсылығы мен байланыстарын анықтауға және жаңа мәселелерді анықтауға мүмкіндік береді. Бұл деректерді пайдалану арқылы оқушыларға қажетті мағлұматтарды беру, жаңа үйрену жолдарын табу, және олардың кеңес берушілеріне жағдайларды анықтау мүмкіндігі бар. [5]

Қорытынды

Цифрлық платформалар мен технологиялар білім берудің келбетін өзгертіп қана қоймай, білім беру үдерісінің жаңа көкжиектерін ашуда. Олардың көмегімен біз жалпы білім берудің дамуына үлес қоса отырып, икемді, қолжетімді және тиімді оқыту жүйелерін жасай аламыз. Бұл технологияларды дамыту жаһандық білім берудегі оң өзгерістерді қамтамасыз ету үшін қауіпсіздікке, қолжетімділікке және этикаға үнемі назар аударуды талап етеді. Цифрлық технологиялардың пайдалануы арқылы оқу процесін толықтай өзгерту мақсатын ұсынады. Ол цифрлық платформаларды және технологияларды пайдалану арқылы оқушыларға кеңес беру, оқу материалдарының көмегімен жетілдіру және оқушылардың қабілеттерін жетілдіру мақсатын қамтамасыз ету үшін қажетті аспекттерді қамтамасыз етеді. Оқу бағдарламалары мен оқыту процестерінде цифрлық технологиялардың пайдалануының маңыздылығын анықтауға арналған. Бұл тақырып арқылы, оқушылардың білім алуындағы жетілдірулерін толықтай жетілдіру, оқу бағдарламаларын жаңарту және ақпараттық технологияларды қолдану арқылы оқу процестерін жаңа деңгейге алуға мүмкіндіктер беріледі. Бұл тақырып арқылы, мұғалімдер мен оқытушылар үшін цифрлық платформаларды пайдалану және олардың арқасында оқу материалдарын қолдану технологиялары туралы қажетті ақпарат беріледі.

Цифрлық технологияларды пайдалану арқылы оқу процесінің жаңа дамуына арналған. Бұл тақырып арқылы, білім беру жүйелері, университеттер, мектептер мен басқа оқу орталықтары үшін цифрлық платформалардың пайдалануы және технологиялардың қолданылуы арқылы оқу процесін жаңарту және кеңейту мүмкіндіктерін маңызды ретте сипаттайды.

Цифрлық платформалар мен технологиялар оқушыларға мазмұнды, оқу материалдарын, тапсырмаларды, тесттерді және басқа оқу материалдарын ақпараттық және интерактивті түрде қолжетімді жасауға мүмкіндік береді. Бұл платформалар арқылы оқушылар өздеріне ықпалды болуын көрсететін жаңа әдістемелікті оқу мәтіндерін жариялауға, оқушылар арасында интерактивті коммуникациялық үшін түрлі өзгерістерді кеңестеу мүмкіндіктерін береді.

Мұғалімдер мен оқытушылар үшін бұл тақырып, оқушылардың білім алуындағы жетілдірулерін көтеруді, оқу материалдарын жаңарту және түзету, алғашқы оқушыларға қажетті қолдау көрсету мақсатын анықтайды.

Жалпы аудиторияға арналған бұл тақырып, білім берудегі цифрлық технологияларды пайдалану мен білім беру процесінің жаңа дамуына үлкен жол ашады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. "Қазақстан Республикасының білім беру жүйесіндегі инновациялық құрылымдардың дамуы және тиімділігі" - Жаңгір Тұрлықұл
2. "Қазақстандағы технологиялық білім берудің оқу-әдістемелік техникалары" - Асылжан Балғазыұлы Әлімбек
3. "Қазақстандағы педагогтардың цифрлық технологияларды қолдануын арттырудың әдіс-әдептері" - Айганым Құсайынова
4. "Қазақстанда цифрлық білім беру: мүмкіндіктер мен шағымдар" - Бағдат Болатбек
5. «Цифрлы педагогика» Бұзаубақова К.Ж 2023ж.

ЦИФРЛЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Капанова Ж.Т.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті,Тараз қ.

Аңдатпа

Мақалада цифрлық ғасырдың пайда болуы, сондай-ақ цифрлы технологиялары, заманауи педагогиканың барлық мүмкіндіктері, оның басты мақсаты жеке тұлғаның шығармашылық мүмкіндіктерін сақтау және дамыту жолдары және кәсіби-педагогикалық құзыреттердің белгілі бір кәсіби іс-әрекеттерін жетілдіруде педагогтардің белсенділігін арттыру мүмкіндіктері қарастырылады.

Түйін сөздер: Цифрлы технология, платформа, жаңаша формат, интернет, формат.

Аннотация

В статье рассматриваются возникновение цифровой эпохи, а также цифровых технологий, все возможности современной педагогики, ее основная цель- сохранение и развитие творческих способностей личности, а также возможности повышения активности педагогов по совершенствованию определенных профессиональная деятельность профессионально-педагогических компотенции.

Ключевые слова: Цифровые технологии, платформа, новое формат, интернет

Annotation

The article examines the emergence of the digital age, as well as digital technologies, all the possibilities of modern pedagogy, its main goal is to preserve and develop the creative abilities of an individual, and the possibilities of incrtasing the activity of teachers in improving certain professional activities of professional- pedagogical compretences.

Keywords: digital technologies,platform, nev format, internet

Ел президенті Қ.Тоқаев: «Қазіргі геосаяси жағдайда елдер технология жағынан бір-бірінен оқшауларуда. Сондықтан түркі елдеріндегі IT саласындағы соңғы жаңалықтарды жіті бақылау қажет. Бұл цифрлық дамуымызға жол ашады», - деді [2].

Бүгінгі таңда педагогика дәстүрлі оқытудан гөрі, сандық білім беру кеңістігінде оқытуға көшуде.

Қазіргі кезеңдегі білім беру сапасын цифрландыру-Қазақстан Республикасы экономикасының қарқындап дамуына әсер ете отырып, орта мерзімді перспективада сандық технологияларды қолдану арқылы халықтың өмір сүру сапасын жақсартумен қоса еліміздің экономикалық дамуын түбегейлі жаңа жолға түсіру арқылы болашақта цифрлы экономика құруды қамтамасыз етуге жағдай жасау болып табылады. Осыған байланысты білім беруді цифрландыру елдің барлық азаматтарының білім алу деңгейіне жаңа серпілістер беріп, білім беру жүйесін технологиялық жаңғырту мен жақсартуға бағыттай отырып, оқытудың жаңа цифрлық мазымұнын жетілдіруге жағдайлар жасады.

Қазіргі кезеңде цифрлық білім берудің тиімділігін көтеру жана форматтағы жоғары оқу орны оқытушысын даярлау процесінің маңыздылығының артқанымен шарттасады [1]. Жаһандық цифрландыру жағдайында жана форматтағы оқытушы ғылыми білімдер мен ақпаратты тасымалдаушы ғана емес сонымен қатар үздіксіз білім беру кеңістігінде азамат қоғамын білім алуға ілгерілетін білім алушылардын өзіндік танымдық шығармашылық қызметін, ғылыми ізденісін ұйымдастырушы тұлғанын проггресивті дамуынын бастамашы болуы тиіс.

Біздің еліміздегі білім беру жүйесі білім беру мақсаттары мен құндылыктарын жана түсуімен үздіксіз білім беруге көшу қажеттілігін ұғындырумен цифрлық технологияларды әзірлеу мен пайдалануға жана тұжырымдамалық тәсілдермен т.б. сипатталады.

Қазіргі білім үрдісінің қарқынды даму заңдылықтары, цифрлы қоғамның етең алуына қарай білім алу жолдарының форматтары өзгеріп отыр. Цифрлы қоғам жетек алып, білім алудың жан- жақты мүмкіндіктері қарастырылып, адамның өзіндік дамуына мүмкіншіліктер қол жеткізіп, өзіндік дамудың қол жетімдері қағидалары ұсынылып келе жатыр.

Цифрлық сауаттылық - қазіргі қоғамда ақпараттық дүниетанымы дамыған, цифрлық технологияларды білім саласында пайдалану, тиімді ақпаравттық технологияларды қолдану

және білім сапасын арттыруда арқылы болашақ ұрпақтың әлемдік деңгейде дамуына септігін тигізеді.

Білім үрдісін цифрландыру осы білім үрдісіне: оқушыларға , ата-аналарға , мұғалімдер, білім беру жүйесінде қызмет ететін тиімді құралдарды іске қосу және цифрлық платформаны пайдалану белсенді түрде жүзеге асырылады.

Білім үрдісін цифрландырудың негізгі мақсаты – әлемдік бәсекеге қабілеттілікті арттыру, оқу- тәрбие үрдісін жеңілдету және тиімді жақтарын пайдалану, халықтың өмір салтын жақсарту, ата-ана мен ұстаздар мен ата-аналар жүктемені және қағазбастылықты азайту. Ең негізгі мақсат – білім сапасын арттыру. Болашақ ұрпақ және болашақ мамандар оның ішінде жасанды интеллект және ауқымды жобалар, деректер, табиғи ресурстарды дұрыс пайдалану, қоғамды болып жатқан саяси мәселелерді шешуде бәсекелестік қабілетке қарсы тұрып, дұрыс шешім қабылдай алатын болуы тиіс. Қ.Ж. Тоқаев: «Елді цифрландыру – бұл мақсат емес, бұл Қазақстанның абсолюттік артықшылықтарын қол жеткізу құралы. Бұл процесс жүйелілікті, реттілікті және кешенді тәсілді талап етеді»- деді [2].

Білім үрдісінде цифрландыру жүйесінің басты міндеті- халықаралық деңгейде және әртүрлі салаларда, оның ішінде «жасанды интеллект» және «ауқымды деректер» жасау саласында жастарды дайындау және оның нәтижесін көрсету.

Қазіргі білім парагдимасында баланың белгілі бір білік дағды емес, жеке құндылықтарын асыра отырып азамат ретінде дамуын көздейді. Сонымен қатар Жоғары оқу орнында оқу үрдісін автоматтандыру үрдісі жүзеге асырылып жатыр. [4].

Цифрлы технологияның дамыған заманда мемлекетіміздің ықпалы мұғалімнен шығармашылықты, үлкен талапты талап етеді. Компьютер мен ақпараттық технологияларды қолдану арқылы оқу үрдісі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырады, оны жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды іздеуге итермелейді және соның нәтижесінде оның кәсіби потенциалының қалыптасуына жол ашады. Сонымен бірге ақпараттық-коммуникациялық технологиялар тек білім беруде ғана емес, өмірдің барлық салаларында және салаларында белсенді түрде қолданылады. Технологиялар күн сайын дамып, өзгеріп отыратыны белгілі, сондықтан білім мен ғылым саласындағы жаңалықтардан хабардар болып, жаңа зерттеулер мен технологияларды меңгеру қажет деп санаймын.

Бүгінгі білім алушылар кез-келген цифрлық технологияны еркін қолдана алады және кез-келген жерде, қалаған кезде, қалаған нәрсесін алуға үйренеді.

Қазіргі білім алушылар үшін инфокоммуникациялық технологиялар мүмкіндіктерін пайдалану өмір нормасы. Сондықтан қазіргі кезеңде цифрлық оқыту немесе электронды оқыту- бұл обьективті заңдылық. Оның өзектілігі ақпараттық кеңістікте еркін XXI ғасыр тұлғасын қалыптастыруды қажет ететін ақпараттық қоғамның жаңа парадигмасына негізделген [3].

Қазіргі заманғы технологияларды енгізу процесінің басталуы мен білім беру мекемелерінің мүмкіндіктері айтарлықтай кеңеді.

Осылайша білім беру үдерісіндегі елеулі өзгерістер қазіргі заманғы білім алушыларды цифрлық қоғамда өмірге дайындауға бағытталған. Біздің елімізде педагогика білім беру бағыттарын жаңғырту ретінде айқындау әлемдік тәжірибелерді, жетекші идеяларды іске асыру, жекелеген тәжірибелерді енгізу, жаңа үлгідегі педагогтарды дайындау барысында талапқа сай әдістер мен қағидалар негізінде дамуы қажет деп ойлаймын.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Білім беру кеңістігіндегі цифрлық педагогика: Оқу құралы/ Авторлық ұжым-Ж.К.Сағалиева, Ғ.С.Ғұмарова А.А. Жүсіпова т.б.
2. Тоқаев цифрландыру орталығын құруды ұсынды (egemen.kz)
3. Ахзметова Г.К., Исаева З.А. Педагогика: Учебник для магистратуры университетов.- Алматы: Қазақ университеті, 2006
4. Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А. Цифрлы педагогика: Оқулық. – Тараз: «ИП» Бейсенбекова А.Ж.», 2022. – 314 б.

ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ И ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Рапильбекова Г.Д.
Жамбыл облысы әкімдігінің Білім басқармасы
Байзақ ауданының білім бөлімінің көктал орта мектебі

Аннотация

Доклад посвящен изучению эффективных способов использования цифровых платформ и технологий в образовательном процессе на уроках русского языка и литературы. В ходе исследования будет рассмотрено, какие инструменты и ресурсы могут быть оптимально применены для повышения интереса учащихся к предмету, обогащения их лингвистических и литературных знаний, развития критического мышления и творческих способностей. Акцент будет сделан на практических примерах использования цифровых технологий в учебном процессе, а также на рекомендациях по их внедрению и эффективному взаимодействию с традиционными методами преподавания.

Аңдатпа

Баяндама орыс тілі мен әдебиеті сабақтарында білім беру процесінде цифрлық платформалар мен технологияларды қолданудың тиімді әдістерін зерттеуге арналған. Зерттеу барысында оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, олардың лингвистикалық және әдеби білімдерін байыту, сыни ойлау мен шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін қандай құралдар мен ресурстарды оңтайлы қолдануға болатындығы қарастырылады. Оқу процесінде цифрлық технологияларды қолданудың практикалық мысалдарына, сондай-ақ оларды енгізу және оқытудың дәстүрлі әдістерімен тиімді өзара іс-қимыл жасау жөніндегі ұсыныстарға баса назар аударылатын болады.

The annotation

The report is devoted to the study of effective ways to use digital platforms and technologies in the educational process in Russian language and literature lessons. The study will examine which tools and resources can be optimally used to increase students' interest in the subject, enrich their linguistic and literary knowledge, develop critical thinking and creative abilities. The focus will be on practical examples of the use of digital technologies in the educational process, as well as recommendations for their implementation and effective interaction with traditional teaching methods.

Ключевые слова:

1. цифровые платформы
2. технологии на уроке
3. эффективное использование
4. русский язык и литература
5. образование

Введение

В современном мире цифровые технологии становятся неотъемлемой частью образовательного процесса. Они позволяют сделать учебный процесс более интересным, эффективным и доступным для учеников. Таким образом, актуальность использования цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы неоспорима.

Цель данного доклада - рассмотреть эффективные способы использования цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы, с целью повышения мотивации и интереса учащихся к изучению языка и литературы.

Результаты исследования показывают, что эффективное использование цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы может значительно повысить уровень интереса и вовлеченности учащихся. Учащиеся проявляют больший интерес к изучению русского языка и литературы, когда используются цифровые инструменты, такие как интерактивные учебники, онлайн-квизы, видеоролики и другие образовательные приложения.

Кроме того, цифровые платформы позволяют учителям индивидуализировать обучение, предлагая разнообразные учебные материалы и задания, а также мониторить успеваемость

учащихся. Это способствует более эффективному усвоению учебного материала и повышению результативности обучения.

Таким образом, использование цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы является эффективным способом современного образования, который способствует более качественному и интересному обучению.

Краткая концепция: В моем докладе я рассмотрю эффективные способы использования цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы. Я покажу, как современные учебные приложения, онлайн ресурсы, интерактивные доски и социальные сети могут стимулировать учебный процесс, делая обучение более увлекательным и эффективным. Кроме того, я обсужу возможности использования видеоуроков, онлайн тестов и цифровых текстов для более глубокого понимания языка и литературы. Наконец, я поделюсь своим опытом и лучшими практиками внедрения цифровых инструментов на уроке их применения для повышения мотивации учащихся и результативности обучения.

1. Определение и значение цифровых ресурсов в современном образовании

Цифровые ресурсы в современном образовании - это информационные материалы и инструменты, доступные в электронном формате, которые используются для обучения, обмена знаниями и коммуникации. Они включают в себя учебные программы, онлайн-курсы, электронные учебники, интерактивные учебные приложения, веб-сайты, блоги и социальные сети.

Цифровые ресурсы имеют огромное значение в современном образовании, так как они обеспечивают доступ к обновленным и разнообразным знаниям, позволяют персонализировать обучение в соответствии с потребностями каждого ученика, облегчают сотрудничество и обмен опытом между учителями и учащимися, а также позволяют оценивать и отслеживать прогресс обучения.

Благодаря цифровым ресурсам современное образование становится более доступным и гибким, позволяя ученикам из разных стран и социальных групп получать качественное образование, не выходя из дома. Они также способствуют развитию навыков работы с информацией, критическому мышлению, коммуникации и сотрудничеству, которые являются важными в современном мире.

2. Роль цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы

Цифровые платформы и технологии играют важную роль на уроках русского языка и литературы. Они могут быть использованы для:

1. Повышения мотивации учеников. Современные ученики привыкли к использованию технологий в повседневной жизни, поэтому использование цифровых платформ на уроках может сделать обучение более привлекательным и интересным для них.

2. Расширения доступности материалов. Цифровые платформы позволяют учительницам и ученицам получить доступ ко множеству текстов, учебных материалов и ресурсов, которые могут обогатить учебный процесс.

3. Индивидуализации обучения. С помощью цифровых платформ учителя могут адаптировать учебный материал под разные уровни знаний и потребности учащихся, что помогает им более эффективно усваивать учебный материал.

4. Повышения качества обратной связи. С помощью цифровых платформ учителя могут предоставить более детальную обратную связь учащимся, помогая им понимать свои ошибки и улучшать навыки.

Таким образом, цифровые платформы и технологии играют значительную роль в обучении русскому языку и литературе, помогая сделать процесс обучения более интересным, доступным и эффективным.

3. Эффективные способы использования цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы

1. Использование интерактивных онлайн-ресурсов, таких как электронные учебники, сайты с краткими иллюстрированными обзорами литературных произведений, приложения для изучения грамматики и правописания.

2. Создание цифровых презентаций с анализом текстов, иллюстрациями и вставками аудио- и видеоматериалов.

3. Организация виртуальных обсуждений и дебатов о литературных произведениях с использованием мессенджеров или платформ для видеоконференций.

4. Разработка заданий для самостоятельной работы с использованием онлайн-технологий, таких как тестирование знаний, онлайн-игры и веб-квизы.

5. Использование цифровых инструментов для оценивания учебных достижений, например, электронные журналы и онлайн-тестирование.

6. Организация вебинаров с приглашенными специалистами, писателями и литературоведами для обсуждения актуальных тем и вопросов из мира литературы.

4. Примеры лучших практик использования цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы

1. Создание интерактивных уроков с использованием цифровых платформ, таких как Google Класс или Zoom. Преподаватель может использовать функции таких платформ, чтобы поделиться материалами, заданиями и обратной связью с учащимися.

Прежде всего, преподаватель создает онлайн-урок в Google Класс, где он сможет загрузить презентацию, видеоуроки, статьи и другие материалы для учащихся. Преподаватель также создает задания, тесты и опросы, чтобы проверить знания учеников. С помощью функции обратной связи, преподаватель оценивает выполнение заданий учениками и дает им рекомендации по улучшению навыков. Кроме того, учащиеся смогут задавать вопросы преподавателю и обсуждают материалы с другими учащимися через чат. При проведении урока в Zoom, преподаватель использует функции скриншеринга и демонстрации экрана, чтобы показать презентацию или другие материалы. Преподаватель также использует функцию групповых комнат, чтобы разделить учеников на малые группы и провести групповую работу. Таким образом, использование цифровых платформ для создания интерактивных уроков позволит преподавателю эффективно обмениваться информацией с учащимися, проверять их знания и проводить уроки в интерактивной и увлекательной форме.

2. Использование онлайн ресурсов для изучения русского языка и литературы, таких как приложения для изучения русского языка, электронные книги, видеоуроки и т.д. Использование онлайн ресурсов для изучения русского языка и литературы может быть очень эффективным способом улучшить знания и навыки в этих областях.

Одним из основных ресурсов, который можно использовать, являются приложения для изучения русского языка, такие как Duolingo, Babbel, Rosetta Stone и др. Они предлагают различные интерактивные уроки, игры на запоминание слов и фраз, аудио- и видеоматериалы для обучения произношению и многое другое. Также электронные книги на русском языке могут быть полезны для изучения языка и литературы. В интернете доступно множество книг различных жанров и уровней сложности, которые можно читать на компьютере, планшете или смартфоне. Для изучения русского языка и литературы также можно использовать видеоуроки на YouTube или специализированных образовательных платформах, где опытные преподаватели делятся знаниями и учат правильному произношению, грамматике, а также анализу литературных произведений. Таким образом, сочетание различных онлайн ресурсов поможет эффективно изучать русский язык и литературу, расширить словарный запас, улучшить навыки письма и говорения, а также поглубже понять русскую культуру и литературное наследие.

3. Организация виртуальных обсуждений и групповых проектов с использованием цифровых платформ, чтобы стимулировать учащихся к общению и сотрудничеству.

Для организации виртуальных обсуждений и групповых проектов можно использовать различные цифровые платформы, такие как онлайн-конференц-залы, биржи задач, форумы или специализированные образовательные платформы. Стимулируйте учащихся к общению и сотрудничеству, создавая интересные и актуальные темы для обсуждения, поддерживая процесс мотивации и обратной связи, а также предоставляя достаточно времени для обсуждения и работы в группах. Таким образом, вы сможете эффективно поддержать обучение и развитие учащихся через виртуальные обсуждения и групповые проекты.

4. Применение игровых элементов в учебном процессе с помощью специализированных платформ или приложений, чтобы сделать обучение более увлекательным и интересным для учащихся.

Игровой подход к обучению, или геймификация, становится все более популярным методом в современном образовании. Он позволяет привлечь внимание учеников, сделать обучение более интересным и мотивирующим, а также помогает улучшить усвоение материала. Существует множество специализированных платформ и приложений, которые предлагают игровые элементы для обучения различных предметов. Геймификация также может помочь учащимся развить различные навыки, такие как работа в команде, управление временем, принятие решений и т.д. Благодаря игровым элементам ученики могут более эффективно учиться и запоминать информацию, а также развивать свои навыки. Таким образом, применение игровых элементов в учебном процессе может повысить мотивацию учащихся, улучшить результаты обучения и сделать образование более интересным и захватывающим для всех его участников.

5. Заключение

Таким образом, использование цифровых платформ и технологий на уроке русского языка и литературы может значительно обогатить учебный процесс и повысить эффективность обучения. Они позволяют сделать урок более интересным, доступным и вовлекающим для учеников, а также способствуют развитию их навыков коммуникации, критического мышления и творчества. Поэтому важно продолжать исследовать и применять новые цифровые инструменты, чтобы сделать процесс обучения более современным и эффективным.

Литература:

1. Александрова Л.В., Субботин А.В. Использование цифровых образовательных платформ на уроках русского языка и литературы: опыт и перспективы // Научно-методический электронный журнал "Культура народов Приуралья". - 2019. - №4. - С. 153-161.
2. Белова Е.А. Цифровизация образования в контексте современной школы // Вестник Кемеровского государственного университета. - 2020. - №4. - С. 61-65.
3. Горбова Е.С., Власова Н.Г. Использование цифровых платформ при обучении русскому языку и литературе // Педагогическое образование в России. - 2018. - №7. - С. 122-138.
4. Мухаметзянова Т.А., Храмова О.В. Инновационные технологии в обучении русскому языку и литературе // Молодой ученый. - 2021. - №3. - С. 268-274.
5. Сметанникова Н.В. Применение цифровых технологий на уроках русского языка и литературы // Педагогический вестник. - 2019. - №2. - С. 89-96.

ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУДЕ - ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Нахмедова А.Ж.
директордың әдістеме ісі жөніндегі орынбасары.
Жамбыл облысы әкімдігінің Білім басқармасының Байзақ ауданы білім бөлімінің
Сыдық Абланов атындағы орта мектебі

«Қазақстанның Үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік»
атты Жолдауында «…елдің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін экономикалық
өсудің жаңа моделін құру қажет…»
Елбасы Н. Ә. Назарбаев

"Цифрлық Қазақстан" жалпы мемлекеттік жобасын жүзеге асыру мақсатында республика мектептерінде оқытушылардың анықтамалық-коммуникациялық құзыреттілігін қалыптастыруға ерекше қызығушылық тудырды.

Цифрлық қоғам - бұл мәдениеттің қалыптасуының қазіргі кезеңі, ол қауымдастықтың барлық салаларында деректердің басым маңыздылығымен ерекшеленеді, анықтамалық - коммуникациялық технологияларды қолдана отырып, адамдардың өмір сүру талабына негізгі әсер етеді, олардың қалыптасуына да қызмет етеді. Бүгінгі таңда оқу орындарын цифрлық оқу

орындарына қайта құру қажеттілігі пісіп-жетілді. Егер әр мұғалім жаңа цифрлық технологиялардың қазіргі құрылғыларының қабілеттерін қолдана алмаса, онда бұл жағдайда цифрлық форма төмен сапалы құрылымға айналады. Цифрлық қоғамдастықтың жаһандану жағдайында, сондай-ақ компания құру, электрондық оқыту тұжырымдамасын енгізу, мұғалімдердің біліктілігін арттыру ең маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Мемлекет мұғалімдерінің қазіргі анықтамалық-коммуникациялық ағымды басшылыққа алуға барлық мүмкіндіктері бар ма дегенде сауал туындайды.

IT-саласы оқытушыларының жан-жақты зерттеуі үшін әр мұғалімге кең жолақты интернет желісіне қосылған ноутбукпен кепілдік беру қажеттілігі туындады. Олардың жоғары дәрежелі деңгейіне қойылатын шарттардың бірі, анықтамалық-коммуникациялық, сондай-ақ ғылыми-техникалық құзыреттілікті дамыту нормативтерін талдау ескерілді. Іс-қимыл туралы ақпаратты тәжірибеге енгізу мұғалімнің анықтамалық-коммуникациялық жауапкершілік аймағын құрудың абсолютті ықтималдығына ие екендігі растады. Интернет-технологиялар желісін қалыптастырумен келісе отырып, мұғалімдердің еңбектегі электрондық оқыту тұжырымдамасының тұғырнамаларымен жұмыс істеу дәрежесі әдеттегідей болып қала береді. Электрондық журналды, сондай-ақ электрондық журналды толтыру, оқушылардың электрондық нұсқадағы білімін бақылау-қазіргі мұғалімнің күнделікті іс-әрекеті. Бұл жағдайда мұғалімдердің біліктілігін арттырудың ерекше маңызы бар. Мұнда байланыс құралдары бар мұғалімнің құзыреттілігі негізге байланысты қабылданады. 1-ші кезекте оның негізгі элементтерінен мұғалімдердің мәдениетін арттыру мәселесі туындайды.

Жоғары сапаны қалыптастыру - жоғары құндылықтардың бірі. Тек қана негізделген, құзыретті адам болашаққа байланысты міндет ала алады. Осыны ескере отырып, Елбасымыз Назарбаев өз жолдауында цифрландыру тұжырымдамасын одан әрі қалыптастыру, жақсарту жобасын айқындады. Бұл: қазіргі өнеркәсіптік кәсіптердің тұжырымдамасын техникалық құруды қалыптастыру, оқыту әдістерін жетілдіру, қажетті технологияларды мемлекетке аудару, оларды пайдалану мақсатында сарапшылар даярлау. Егер қазіргі шығу тегі интеллектуалды болса, онда мемлекеттің болашағы жарқын болады.

Қазіргі кезеңде дүниетанымдық тұрғыдан құру тұжырымдамасы 3 басты үрдіске сәйкес жүргізіледі: ағарту барысын цифрландыру, сандық жалпы білім беретін медиа-контент, тәрбиені басқаруды цифрландыру. Қазақстанда мектеп құруды цифрландыру оны реформалау барысындағы негізгі бағыттардың бірі болып саналады. Алдағы орта оқу орындарының көрінісі барлық нысандардың бұлтты құру тұжырымдамасына градациялық ауысуымен байланысты. Әңгіме интернет-оқулықтар туралы, сондай-ақ шартты зертханалар туралы, ашық ағартушылық мазмұн туралы, кез-келген серіктеске серпімді жеке орналасу туралы. Отбасылық міндеттер оқушылар интернет арқылы бірлесіп жұмыс істеуге барлық мүмкіндіктерге ие. Мектеп кітапханалары ақпараттық, сонымен қатар компьютерлік орталықтарды бастады. Академиялық процедура кез-келген білім алушының жеке нөміріне байланысты болады, бұл баллды да құруға мүмкіндік береді.

Орта оқу орындарын цифрландыру осы процеске қатысатын барлық инвесторлардың: білім алушылардың, олардың әкелері мен аналарының, оқытушылардың, жасау тұжырымдамасының әкімшілерінің мақсатымен практикалық, сондай-ақ нәтижелі аспаптарды қалыптастыруды білдіреді. Сонымен қатар, жаттығу барысын цифрландыру, адами қарым-қатынастың ең жақсы тепе-теңдігі шартты саладағы қазіргі сандық қоғамның синтезінің конфигурациясы болып саналады. Сонымен бірге, "Цифрлық Қазақстан -2020" басшысы ұсынған жобаларды жүзеге асыруда қарқынды көмек көрсету тұрғындардың өмір сүру қасиетін жақсартатын сандық платформаны қалыптастыру мақсаты болып саналады. Құрудың қазіргі тұжырымдамасының міндеті-бәсекеге қабілетті сарапшыларды ұйымдастыру. Білім беруде анықтамалық-коммуникациялық технологияларды қолдану оқу іс-әрекеті оқу барысында тиімді оқуға ықпал ететін жаңа технологияларды тиісті түрде енгізумен тұжырымдалады. Мектеп технологияларына ДК, портативті компьютер, диалогтық тақтайша, интернет желісі, тасымалданатын ұялы телефон, сандық бейне материалдар, аэрофотоаппаратура, планшет жатады. Буынның бастапқы тенденциялары: электрлік оқыту әдісі, мультимедиялық әдіс, гипермәтіндік оқыту әдісі, оқыту әдісі Дүниежүзілік сызық, сонымен қатар, ең кеш кезеңдерде таныс бола бастаған комбинация:

подкастинг, Wiki, youtube, параққа шығару. Оқытуда анықтамалық-коммуникациялық технологияларды қолдану әлемдегі өзгерістерді ажырата білуге, сондай-ақ оларды тез қабылдауға мүмкіндік береді. Осылайша, ақпараттық коммуникациялық технологияларды қолдану деректерді беру арналарының көп санына ғана кепілдік бермейді, сонымен қатар әр түрлі салалардың дамуына да мол септігін тигізері анық.

ӘОЖ 89.06

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ

Ордабаева Р.Б.
Қазақстан, Тараз қаласы, М.Х.Дулати атындағы
Тараз өңірлік университетінің ф.ғ.к., доцент м.а.

Аннотация

Білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үдерісін интенсификациялау мен модернизациялаудың тиімді тәсілдерін іздестіру жұмыстары жүргізіліп жатыр.

Кәсіби даярлықтың біліктілік деңгейіне байланысты практикалық даярлықтың ойлау біліктілігіне қосатын үлесі әртүрлі. Жалпы білім беруде ойлау біліктілігіне практикалық даярлықтың қосатын үлесі ерекше болып келеді.

Аннотация

В сфере образования прилагаются усилия по повышению качества образования, интенсификации и модернизации образовательного процесса с использованием информационных технологий. В зависимости от квалификационного уровня профессиональной подготовки вклад практической подготовки в развитие навыков мышления различен. Вклад практической подготовки в развитие навыков мышления в общем образовании особенный.

Annotation

In the field of education, efforts are being made to improve the quality of education, intensify and modernize the educational process using information technology. Depending on the qualification level of professional training, the contribution of practical training to the development of thinking skills is different. The contribution of practical training to the development of thinking skills in general education is special.

Кілттік сөздер: үдеріс, ақпарат, интенсификациялау, модернизациялау, процес, критерий, схема, стандарт, технология, портфолио, динамика.

Дамыған елдердегі білім беру жүйесінде ерекше маңызды болып табылатын мәселелердің бірі – оқытуды ақпараттандыру, яғни оқу үдерісінде ақпараттық технологияларды пайдалану болып табылады. Қазіргі таңда да елімізде білім беру жүйесінде жаңашылдық қатарына ақпараттық кеңістікті құру енгізіліп, көкейкесті мәселенің бірі ретінде күн тәртібінен түспей отырғандығы мәлім.

Ақпараттандыру жағдайында оқушылар меңгеруге тиісті білім, білік, дағдының көлемі күннен күнге артып, мазмұны өзгеріп отыр. Білім беру саласында ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы білімнің сапасын арттыру, білім беру үдерісін интенсификациялау мен модернизациялаудың тиімді тәсілдерін іздестіру жұмыстары жүргізіліп жатыр.

Кәсіби даярлықтың біліктілік деңгейіне байланысты практикалық даярлықтың ойлау біліктілігіне қосатын үлесі әртүрлі. Жалпы білім беруде ойлау біліктілігіне практикалық даярлықтың қосатын үлесі ерекше болып келеді. Қоғамның алдына қойып отырған өскелең әлеуметтік талаптарды қанағаттандыра алатындай жас жеткіншіктерді оқыту мен тәрбиелеу сапасын жақсартудағы негізгі тұтқа болып табылатын мұғалімдердің кәсіптік дайындығына байланысты. Болашақ технология пәні мұғалімдерін дайындау сапасын көтеру педагогикалық университеттерде жүргізілетін физика-математикалық, педагогика-психологиялық, қоғамдық-

саяси т.б. пәндерді оқыту тиімділігін арттыруға байланысты екендігі түсінікті. Ғылым мен техникалық прогрестің даму қарқынына ілесіп отыру үшін, болашақ технология пәні мұғалімінің жоғары оқу орындарында алған білім негіздерінің қоры, оның кәсіптік жарамдылық деңгейін толық анықтай алмайды. Мұғалімнің кәсіптік деңгейі оның логикалық ойлау қабілетінің дәрежесі мен әдістемелік дайындығының сапасына тікелей байланысты.

Оқу үдерісінде компьютерді пайдаланып оқып-үйрену нысаны ретінде, сонымен бірге - оқыту, тәрбиелеу, дамыту мен оқытудың мазмұнын меңгеруді диагностикалау құралы ретінде әрекет етеді. Мұның өзі ақпараттық технологияларды пайдаланудың екі бағыты бар екендігін анықтауға мүмкіндік береді. Бірінші бағыт тұрғысынан алып қарасақ, ақпараттық технологиялар білім, білік, дағдыны игеру үшін қажетті құрал көзі болып табылып, оқушылардың саналы тәрбие, сапалы кәсіби бағытта білім алуына жағдай жасайды, ал екінші бағыт тұрғысында, ақпараттық технологиялар оқу-тәрбие үдерісін ұйымдастыру тиімділігін арттырудың қуатты құралы болып табылады.

Бүгінгі таңда, мектептің кәсіби бағытта білім беру жүйесін ақпараттандыру жағдайында өзіндік қайшылықтардың да орын алып отырғанын айту қажет. Мәселен, мектептерде әлі де болса компьютерлердің саны жеткіліксіз, барлық пән мұғалімдерінің бағдарламашылармен тікелей жұмыс істеу мүмкіншілігі шектеулі, автоматтандырылған оқыту бағдарламаларының саны аз, оларды көбейту мәселесі нақты шешімін таппаған, ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы информатикадан басқа пән сабақтары өткізілмейді десе де болады.

Сондықтан, білім беруді жаңа сатыға көтеру үшін тек білім мазмұны мен оқыту әдістерін ғана емес, ақпараттық технологияларды кеңінен пайдалану арқылы оқытуды ұйымдастырудың түрлерін жетілдіру қажет. Мұның өзі мынадай оқу-тәрбие міндеттерін шешуге көмектеседі: - оқу үдерісін дербестендіру. Мәселен, компьютер оқытуды нақты бір авторлық бағдарлама бойынша жүзеге асыруға мүмкіндік береді; - нақты әрекетке негізделген кері байланысты қамтамасыз етеді. Мәселен, компьютер арқылы әрбір оқушы өзінің білімін бақылауға, тексеруге және бағалауға мүмкіндік алады; - материалды меңгеру жылдамдығын арттыруға болады.

Ғылыми педагогикалық-психологиялық әдебиеттерді және мектеп тәжірибесін оқып-үйрену мен талдау негізінде ақпараттық технологияларды мектептің оқу үдерісіне енгізу үшін кешенді ақпараттық білім беру жүйесін құру қажеттілігі туындады. Бұл жүйенің негізін ақпараттық технологиялар құрайды. Енді кәсіби бағытта оқытудың ақпараттық технологияларының мәнін ашады.

Ақпараттық технологияларды пайдалану арқылы жүргізіліп жатқан оқыту үдерісі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға үйретіп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашуы керек. Бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғам аймағындағы оқушылардың ойлау қабілетін қалыптастыратын және компьютерлік оқыту ісін дамытатын жалпы заңдылықтардан тарайтын педагогикалық технологиялардың тиімділігі жоғары деп есептейміз.

Сонымен, ақпараттық технология саласы бойынша ұйымдастырылған оқыту үдерісінің негізгі мақсаты - білім беруде оқушылардың кәсіби шеберлігін ақпараттық мәдениетті қалыптастырумен байланыстыруға бағытталған.

Оқу үдерісін оңтайландыру деп мұғалімдердің берілген уақыт ішінде оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу мәселелерін шешуде барынша мүмкін болатын тиімділікті қамтамасыз ететін осы процесті құрудың ең жақсы нұсқасын мақсатты түрде таңдауы түсініледі. Уақыт бірлігіндегі білім беру ақпаратының ең көп мөлшерін игеру оқытудың оңтайлылығының критерийі бола алады.

Шығармашылық әдістер. Бұл әдістің бір түрі – реинкарнация өнері. Сонымен, студенттер үшін, мысалы, компьютерлік ақпарат тілі ересек адамның тіліне қарағанда қолжетімді және қызықтырақ. Бірінші курс студенті үшін кәсіптік білім беру тілінен гөрі көшенің тілі жақынырақ. Ал қарым-қатынасты бастау үшін ең алдымен ортақ тіл табу керек. Оған осы ұжым басшысының құқықтары мен міндеттерін беру керек, оны барлық жаман нәрсенің көшбасшысы контекстінен барлық жақсының көшбасшысы контекстіне ауыстыру керек. Оған уақыт беріңіз, сонда сіз нәтижені бағалай аласыз. Бұл оң болуы керек.

Еркін бірлестіктер әдісі. Бұл әдіс эвристикалық әдістің бір түрі және оның мақсаты ұқсас. Ерекшеліктерді дәптер түріндегі үлестірмелі материалдың мысалында көрсетуге болады, оның сол жағында ұқсас бөлімдерге бөлінген сәйкес тақырыптың мәтіні бар. Студент сол жағына ұқсас, басылған негіздің оң жағын толтыруы керек. Дәптерді екі жартыға бөлу керек. Оң жағы бос. Ол тек тақырыптың атауын және оны құрайтын бөлімдердің атауларын қамтиды. Гордон әдісі.

Әдістің мәні мынада: ол іске асырылған кезде мәселені талқылау тұжырымдаманы талқылаудан бұрын болады. Сауалнама әдісі. Әдістің мәні бағдарламаланған сұрақтарды қолдану болып табылады. Мақсаты – бағдарламаны оқытуға мүмкіндік беретін мәселелерді (тақырыптарды, пәндерді) зерттеу. Мәселені зерделеу үшін схема қолайлы: бөлімнің сипаттамасы бар мәтін – бекітуге арналған сұрақтар – қанағаттанарлықсыз жауаптар кезінде түсініктемелер. Стандартталған сауалнаманы бөлек пайдалануға да болады. Әдіс сауалнама тақырыпты толық ашуға мүмкіндік беретін (толықтық шарты) және тақырыптың барлық қыр-сырын түсінуге мүмкіндік беретін талаптарға сай болуы керек.

Жаңа білім беру стандарттары бағалау қызметінің жаңа бағытын – жеке жетістіктерді бағалаудың жиынтық жүйесі – портфолионы енгізеді. Басқаша айтқанда, бұл өзін-өзі көрсету мен өзін-өзі жүзеге асыруды бекіту формасы. Портфолионың сипаттамасы – оны құру барысында оқушыны, мұғалімдерді және ата-аналарды қатыстыратын сандық және сапалық бағалауды қамтитын оның ерекшелігі және бағалауды толықтырудың үздіксіздігі. Педагогикалық технологиялар бір-бірімен байланысты және мектеп оқушыларының ынтасын арттыруға, танымдық белсенділігін, шығармашылығын, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, ақпаратпен жұмыс істей білуге, өзін-өзі бағалауды арттыруға, ең бастысы, білім деңгейін көтеруге бағытталған белгілі бір дидактикалық жүйені құрайды. білім сапасының динамикасы.

Мұғалімнің жетекшілігімен оқу міндеттерін шешу үшін сыныпта оқушылардың өз бетінше ізденіс әрекеттері ұйымдастырылады. Сабақ барысында оқушылар мәселені көріп қана қоймай, белгілі болғанды ескере отырып, оны шешу жолдарын кезең-кезеңімен анықтауға үйренеді. Есепті шеше отырып, студенттер қорытындыға жету жолын бақылайды, түзетулер енгізеді, қосымша ақпаратты іздейді. Проблемалық сабақ оқуға деген мотивацияны күрт арттырады, әсіресе мәселе өмірге жақын болса. Мұғалімнің бұл технологияны қолдануының тиімділігі оқыту сапасы мен ынтасын арттыру динамикасымен расталады.

Ойын технологиялары. Бастауыш мектеп жасы қабылдаудың жарықтығымен және жеделдігімен, бейнелерге енудің жеңілдігімен сипатталады. Балалар ойын әрекетіне еркін қатысады. Сабақтағы ойынның мақсаты – білімге, оқуға қызығушылығын ояту. Ойын арқылы бала қоршаған әлемді таниды. Ойын барысында ол өз қабілеттерін жүзеге асырудың жолдарын табады, жаңа әрекеттерді игереді, мақсатқа жетудің оңтайлы алгоритмін құрастыра отырып, өз іс-әрекетін бақылауға үйренеді. Ойын – апатия мен төмен мотивацияны, оқшауланды және педагогикалық немқұрайлылықты емдейтін «дәрігердің» бір түрі.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды әртүрлі сабақтарда қолдануға болады. Бұл білім алушылардың әлемнің ақпараттық ағындарын шарлау қабілетін дамытуға мүмкіндік береді; ақпаратпен жұмыс істеудің практикалық тәсілдерін меңгеру; заманауи техникалық құралдарды пайдалана отырып ақпарат алмасу. Интернет-ақпараттық ресурстарды пайдалану мұғалімге тез, тиімді, қызықты, ойлы, мобильді сабақ дайындауға, білім тексеруін ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл білім беру үдерісінің тиімділігін арттыруға, сонымен қатар білім алушылардың ынтасын арттыруға көмектеседі.

Жобалау іс-әрекетінің технологиясын пайдалана отырып, мұғалім жобаларды әзірлеу және құру процесін ұйымдастырады. Бұл әрекеттің негізі студенттердің танымдық қызығушылықтарын дамыту, өз білімін өз бетінше құру және ақпараттық кеңістікте шарлау, жоба тақырыбына қатысты мәселелерде құзыреттілік таныту, сыни тұрғыдан ойлауды дамыту болып табылады.

Топтық жұмыс әдісін мұғалім баланың мектепте білім алған алғашқы күндерінен бастап жүргізеді. Ынтымақтастықта оқытудың негізгі идеясы – бірдеңені жай ғана орындамай, бірге оқу. Мұғалім топтық жұмыстың бірнеше нұсқасын пайдаланады. Бұл әдістің ең қызықты нұсқалары – командалық оқыту. Сыныпта мұғалім оқушыларға өзін-өзі бағалау, бір-бірін бағалау позициясын қалыптастыруға көмектеседі. Тәжірибелік кезеңде оқушылар мұғаліммен бірлесіп тапсырмаларды бағалау критерийлерін жасайды. Осы критерийлерге сүйене отырып, олар сабақтағы белсенділіктерін бағалайды және бағалауды бағамен салыстырады. Бастапқыда бұл жұмыс айтарлықтай уақытты алады, содан кейін ол тез және оңай өтеді. Өзін-өзі бағалау мұғалім мен оқушыға баланың дамуының одан әрі бағытын таңдауға, бар білімге түзетулер енгізуге мүмкіндік береді. Осылайша мұғалім оқушылардың бағалау дербестігін қалыптастырады.

Қалыптастырушы бағалау – оқушының оқуын бақылаудың мақсатты, үздіксіз процесі. Ол критерийлер бойынша бағалауға негізделген және кері байланысты қамтиды. Олай

болса, заманауи педагогикалық технологияларды пайдалана отырып, педагогикалық үдерісте заманауи технологияларды қолдану мұғалімнің ынтасын арттыруға, мектеп оқушыларының танымдық белсенділігін, шығармашылығын, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, ақпаратпен жұмыс істей білуге, өзін-өзі бағалауды арттыруға көмектеседі. Ең бастысы, білім сапасының динамикасын арттырады.

Қорыта айтқанда, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды сабақта қолдану - бұл оның нәтижелігіне қолайлы жағдайды жасаудың бірден – бір жолы, ал ол өз кезегінде бірлесе жұмыс жасауға, адами қарым – қатынастарға себепкер болады. Оқытуға жаңашыл көзқарасты қолдану, тәжірибеге бағытталған оқытудың үлкен жетістігі болып табылады, сондай- ақ оның сапасы алынған білімнің нақты жағдайда мақсатқа жетумен қатар өмірдің сапасын көтеруде үлкен сұранысты қанағаттандыруды қамтамасыз етеді.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Роберт И.В. Современные информационные технологии в образовании: дидактические проблемы; перспективы использования. - М.: ИИО РАО, 2010 г.
2. Арефьев В.Н. Компьютерные технологии в науке и образовании. // Методические указания к практическим занятиям. -Ульяновск, УлГТУ, 2001.
3. Захарова И. Г. Информационные технологии в образовании. - М.: Академия, 2005 г.

КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҒЫНА ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ

Сихымбаева И.М.
№6 мектеп гимназия, Тараз қ.

Аннотацая. Цифрландырудағы негізгі мақсат – бәсекеге қабілеттілікті арттыру, халықтың өмір сүру сапасын жақсарту, оқу-тәрбие процесін жеделдету және жеңілдету, балаларға, ұстаздарға, ата-аналарға жүктемені азайту.

Зерттеу жұмысымыздың міндеті – көркем еңбек және сызу сабақтарында мұғалімнің оқушылардың білім алу процесінде тапсырмалар бойынша цифрлы технологияларды енгізу арқылы, оларды пайдалана отырып, сабақ барысындағы мәселелерін қарастыру.

Компьютерлік бағдарламаларда жұмыс істеудің нәтижесі цифрлық техологияда сурет салуды меңгеріп, оның көмегімен оқушылар әртүрлі деңгейдегі байқаулар мен іс-шараларға қатыса алады.

Кілт сөздер: Цифрлы білім, көркем еңбек, Photoshop, сурет, компьютерлік кескіндеме.

Аннотация. Основная цель цифровизации – повышение конкурентоспособности, улучшение качества жизни населения, ускорение и упрощение образовательного процесса, снижение нагрузки на детей, учителей и родителей.

Задача нашей исследовательской работы – рассмотреть проблемы учителя на уроке путем внедрения цифровых технологий и использования их в образовательном процессе учащихся на занятиях художественного труда и черчения.

Результатом работы в компьютерных программах является освоение рисунка в цифровой технике, с помощью которого учащиеся могут участвовать в конкурсах и мероприятиях различного уровня.

Ключевые слова: Цифровое образование, художественный труд, Photoshop, рисунок, компьютерная живопись.

Annotation. The main goal of digitalization is to increase competitiveness, improve the quality of life of the population, accelerate and simplify the educational process, and reduce the burden on children, teachers and parents.

The goal of our research work is to consider the problems of a teacher in the classroom by introducing digital technologies and using them in the educational process of students in art and drawing classes.

The result of working in computer programs is the mastery of digital drawing, with the help of which students can participate in competitions and events at various levels.

Keywords: Digital education, art work, Photoshop, drawing, computer painting.

Білім сферасындағы цифрландырудың ең басты міндеті – білім беру сапасын арттыру, яғни халықаралық дейгейде әртүрлі салаларда, оның ішінде «жасанды интеллект» және «ауқымды деректер» жасау саласында бәсекеге қабілетті ел жастарын дайындау. . Ең бастысы – білім беру сапасын арттыру. Біздің балаларымыз халықаралық деңгейде әртүрлі салаларда, оның ішінде жасанды интеллект және ауқымды деректер жасау саласында бәсекеге қабілетті болуға тиіс. Мемлекет басшысы атап көрсеткендей, елді цифрландыру – бұл мақсат емес, бұл – Қазақстанның абсолюттік артықшылыққа қол жеткізу құралы. Бүкіл процесс жүйелілікті, реттілікті және кешенді тәсілді талап етеді.

Цифрлы оқыту-бұл компьютерлермен бірге жүретін және технологияны тиімді қолданатын оқытудың кез-келген түрі. Ол әртүрлі тәжірибелерді, соның ішінде аралас және виртуалды оқытуды қамтиды. Сондықтан ғылыми-техникалық прогрестен қалыспай, жаңа цифрлы инновацияларды дер кезінде қабылдап, өңдеп, нәтижелі пайдалана білу – әрбір мұғалімнің негізгі міндеті болып табылады.

Қазіргі мұғалім әлеуметтік - мәдени кеңістіктің қажеттіліктері мен өзгерістеріне байланысты білім беру жүйесінің дамыған инфрақұрылымының мүмкіндіктерін қолдана отырып, кәсіби қызметке дайындалуда. Бұл нәтижелер болашақ мұғалімнің шығармашылық іс -әрекетінің өнімдерінде және әртүрлі деңгейдегі көрмелерге қойылған оқушылардың шығармашылық жұмыстарында көрінеді. Сондықтан қазіргі заманғы оқушылардың суретке деген білімі жұмыстарын көрмелерге көрсетуге деген қызығушылығының артуында. Көрме шығармашылық және ізденіс пен талант сипатындағы белгілі бір міндеттері бар ұйымдастырылған іс-шара ретінде қарастырылады және қабілет, ғылым, өнертану бағытындағы зерттеу нысаны болып табылады. Әр түрлі деңгейдегі көрмелерге қатысу - бұл қатысушылардың қабілеттерін бақылау, дайындық деңгейін, сурет салуға, қол өнерге деген талантын немесе шығармашылық қабілеттерін бағалау.

Бұл процестердің барлығы техникалық жаңалықтарға ұшырайды және бүгінде шығармашылық білім (сурет салу, сызу) берудің жаһандық цифрландырылып жатқаны туралы сенімді түрде айтуға болады. Қазіргі уақытта суретшілердің, оқушылардың шығармашылық қызметінде қолданылатын цифрлық технологиялар өте алуан түрлі. Суретті компьютерлік бағдарламалардың көмегімен салуға болады (Digital art – сандық кескіндеме) немесе дәстүрлі технологияның көмегімен жасалған суреттерді цифрландыруға болады.

Қазіргі мектеп оқушылары өзгерді, техникалық жаңалықтарға дайын болды, ақпараттық тәсілдер мен шығармашылықты біріктіре алады. Компьютерді, телефонды, планшетті қолдану білім алушының табиғи қажеттілігі мен күнделікті тәжірибесіне айналды, онда ақпарат алу ғана емес, сонымен қатар өзін-өзі көрсету, өзін-өзі дамыту және өзін-өзі насихаттау қажеттілігін жүзеге асыру орын алуда.

Оқушылар үшін бұл шығармашылық қызметтің жаңа түрі, алғашқы сабақтарда компьютерде жасалған туындылармен танысу арқылы оқушылардың қызығушылықтарының пайда болуына ықпал етеді. Соның бірі, Photoshop бүгінде компьютерлік графикадағы нүктелік кескіндермен жұмыс істеуге арналған бағдарламаның бірі болып табылады. Бағдарлама кескіндерді және олардың бөліктерін ажырату немесе біріктіру арқылы басқаруға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, бұл бағдарлама бүкіл кескіннің де, оның жеке бөліктерінің де көлеңкесін, тонусын, қанықтылығын реттеуге мүмкіндік береді. Бағдарламаны интерактивті тақта немесе планшет (ұялы телефон) арқылы қолданған тиімді және оның пайдаланушы интерфейсін компьютер тышқанын алмастыратын қаламмен басқаруға арналған, өйткені қаламмен сурет салу компьютер тышқанына қарағанда әлдеқайда ыңғайлы және табиғи болып келеді. Сонымен қатар, қаламның, компьютер тышқанынан айырмашылығы, қысымға сезімтал, бұл бояу штрихтарын жасауға мүмкіндік береді. Цифрлы кескіндемеде компьютер мольберт щеткасы сияқты қолданылады. Компьютерде жақсы сурет салу үшін сурет салуда жинаған негізгі білім мен тәжірибенің білім базасын дұрыс қолдана білу керек. Түстерді қолдану туралы заңдарды білу, пішін мен құрылым туралы,, жарық сәуле мен көлеңке үйлесімділігі турлы заңдарын білу, сәндеу туралы білімдерді қажет етеді.

Мұның бәрі әр кезеңдегі жұмыс процесі туралы толық түсінік береді және оқушының өз міндеттерін орындау қарқынын таңдап, өз бетінше жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Компьютерде

графикалық кескін мен сурет салу бойынша жұмыс әдетте үш кезеңді қамтиды: қағазда немесе компьютерде эскиз жасау; жеңіл тонмен орналасу және конструктивті сурет салу, пішінді пысықтау, көлемді беру, үндестілік беру; екпін қою, суреттегі техникалық дәлсіздіктерді түзету. Мысалы, оқушылар қылқаламды араластыру параметрлерімен, «саусақ» құралымен, жарықтандыру және күңгірттеу құралдарымен, қабаттармен және олардың үстіндегі операциялармен танысқаннан кейін ғана композиция туралы білім беріледі және сызықтық және әуе перспективасын құру дағдылары пысықталады. [1]

Цифрлы сурет жасау кезіндегі үлкен плюс-бағдарламаның әртүрлі параметрлерін қолдана отырып, кескін сапасын жоғалтпай өзгертулер мен түзетулер енгізуге болады. Теориямен ұштастыра отырып, практикалық тапсырмалардың біртіндеп күрделенуі оқушыларға оқытудың соңғы кезеңінде: Adobe Photoshop растрлық графикалық редакторында жұмыс істеу тәсілдері мен дағдыларын меңгеруге; цифрлық графикалық планшетпен жұмыс істей білуге; компьютерлік және дәстүрлі сурет салудың арнайы терминдерімен танысуға; көлемді берудің, сурет текстурасының негіздерін меңгеруге мүмкіндік береді; жұмыста тұтас композицияны, түстерді көрсету дағдыларын меңгере алады.[2]

Компьютерде жұмыс істеу кезінде әрбір құралдың өзіндік мүмкіндіктері бар: мысалы, «қалам мен сияны» пайдаланып, сіз жіңішке және қысқа сызықпен және аз мөлшерде тонды қосу арқылы шағын, ерекше эскиздер жасауға болады; «қарындашты» пайдаланып, қызықты, әртүрлі сызықты ала аласыз; «щеткамен» жұмысты дереу дақпен орындаңыз; «Кең қылқалам» құралын пайдаланып, қарындашсыз, щеткамен, түсті үлкен эскиздерді жасауға болады.. Мұндай мүмкіндіктердің жағымды жағы бар - ол кескінді бүлдіруден қорықпай, қажет болған жағдайда оны барлық жұмыстың сапасын жоғалтпай оңай түзете аласыз. Компьютерлік бағдарламалардағы жұмыстың нәтижесі-оқушылар әртүрлі деңгейдегі конкурстар мен іс-шараларға қатыса алуында. Мектепте инновациялық басқару жүйесін енгізіп, оны жүзеге асыру қазіргі заманның міндеті. Қорыта келгенде, жаңа инновациялық технологияның негізгі, басты міндеттері мынадай:

– әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра алу;
– білім мен білігіне сай келетін бағдарлама таңдай алатындай дәрежеде тәрбиелеу;
– өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырып, дамыту.

Бүгінгі таңда оқытудың жаңа техникаларын пайдалану өмір талабы болып келеді. Сондықтан, «XXI ғасыр инновация мен индустрияның заманы». Қазіргі кезеңде дәстүрлі болған сабақ беру әдісін жаңа мазмұнда ұйымдастыру және жаңа технологияны пайдалана отырып түрлендіру уақыт талабы.

Пайдаланған әдебиетер тізімі:

1. https://timeweb.com/ru/community/articles/kak-rabotat-v-photoshop
2. https://www.adobe.com/ru/products/photoshop.html

УДК: 159.9:37.032

ОСНОВЫ И ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА

Ж.С.Таджибаева
магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры «Педагогика»,
Таразский региональный университет им М.Х.Дулати, г.Тараз

А.Алмаханбет
Студентка группы Ф23-1, Таразский региональный университет им М.Х.Дулати, г.Тараз

Аннотация: В статье рассматриваются основы педагогического процесса и его важное значение. Педагогический процесс рассматриваеться как целостность учебно-воспитательном процессе в единстве и взаимосвязи воспитания и обучения. А так же раскрываются цели и задачи образования, методы обучения, мотивация учащихся, рефлексия и адаптация к различным условиям.

Abstract: The article discusses the basics of the pedagogical process and its importance. The pedagogical process is considered as the integrity of the educational process in the unity and interrelation of education and training. The goals and objectives of education, teaching methods, student motivation, reflection and adaptation to various conditions are also revealed.

Ключевое слово: педагогический процесс, социализация, этика, толерантность, ответственность, сотрудничество, основные аспекты педагогики.

Keyword: pedagogical process, socialization, ethics, tolerance, responsibility, cooperation, main aspects of pedagogy.

Педагогический процесс - это сложная система взаимодействия между педагогом и учащимися, направленная на их обучение, воспитание и развитие. Он играет ключевую роль в формировании будущего каждого человека и общества в целом. В этой статье мы рассмотрим основы педагогического процесса и его важное значение.

Основы педагогического процесса

1. Планирование: Педагогический процесс начинается с разработки учебных планов и программ. Учитель определяет цели и задачи обучения, выбирает методы, материалы и ресурсы для достижения этих целей.

2. Организация: Учитель создает образовательную среду, в которой происходит обучение. Это включает в себя организацию уроков, распределение учебных материалов и управление классом.

3. Преподавание: Педагог передает знания и умения ученикам, используя различные методы обучения. Это может включать в себя лекции, обсуждения, практические упражнения и многое другое.

4. Взаимодействие: Важной частью педагогического процесса является взаимодействие учителя с учениками. Оно способствует пониманию индивидуальных потребностей и способностей каждого ученика.

5. Оценка: Учитель оценивает успеваемость учеников, чтобы понимать, насколько хорошо они освоили материал и корректировать учебный процесс.

Значение педагогического процесса:

1. Личностное развитие: Педагогический процесс способствует развитию личности учащихся. Он помогает им развивать навыки, способности, критическое мышление и самооценку.

2. Социализация: В школе ученики учатся общаться, сотрудничать и уважать разнообразие. Это важно для создания гражданского общества.

3. Подготовка к будущему: Педагогический процесс готовит учащихся к будущей профессиональной и социальной жизни, обеспечивая им знания и навыки.

4. Инновации и развитие общества: Образование является двигателем научных и

технологических инноваций, что способствует развитию общества в целом.

Педагогический процесс имеет важное значение как для индивидов, так и для общества. Он обеспечивает образование, развитие и воспитание новых поколений, что делает его ключевой частью нашей культуры и цивилизации.

Образование играет фундаментальную роль в формировании будущего общества, и учителей можно назвать архитекторами этого будущего. У педагогов лежит важная миссия - воспитание и обучение новых поколений, которые будут лидерами, инноваторами и активными гражданами в обществе завтрашнего дня.

Перед учителем стоит задача не только передать знания и навыки, но и вдохновить своих учеников. Учитель, который может разглядеть потенциал каждого ребенка и помочь ему развивать его способности, играет непереоценимую роль в формировании будущего. Он становится наставником, способствующим формированию лидеров и творцов. Учитель также оказывает влияние на формирование ценностей и характера учеников. Он может помочь им развивать такие важные черты, как этика, толерантность, ответственность и сотрудничество. Эти ценности будут определять поведение и решения учеников в будущем и их вклад в общество.

Мир постоянно меняется, и будущее будет принесено новые вызовы и возможности. Учитель должен обеспечить ученикам не только знания, но и навыки адаптации и критического мышления. Это позволит им успешно справляться с изменениями и вносить свой вклад в развитие общества. Современные технологии предоставляют учителям новые инструменты для обучения и воспитания. Использование технологий, таких как онлайн-курсы, интерактивные образовательные программы и сетевые ресурсы, помогает сделать обучение более доступным и увлекательным.

Учитель - это не просто профессия, это - призвание. Будущее общества лежит в руках педагога. Их работа оказывает глубокое влияние на жизни учеников и в конечном итоге на всего общества. Воспитание и образование, которые они предоставляют, строят мост к будущему, где общество будет либо процветать, либо стагнировать.

Педагогический процесс является целостным явлением, включающим в себя взаимодействие педагога, учащихся, содержания образования и образовательной среды. Он охватывает планирование, организацию, проведение и оценку учебно-воспитательных мероприятий, направленных на развитие личности учащихся. Важными компонентами педагогического процесса являются цели и задачи образования, методы обучения, мотивация учащихся, обратная связь и адаптация к изменяющимся условиям. Все эти элементы взаимосвязаны и влияют друг на друга, формируя целостную систему образования.

Педагогика - это многогранная и интегрированно дисциплинарная наука, посвященная вопросам воспитания, обучения и развития человека. Ее цель - понять и оптимизировать педагогические процессы, направленные на формирование личности в социуме.

Основные аспекты педагогики:

1. Образование: Педагогика изучает процессы обучения и образования, а также способы передачи знаний и навыков.
2. Воспитание: Это один из главных аспектов. Педагогика исследует, каким образом формируются ценности, нормы и культурные особенности учащихся.
3. Развитие: Педагогика заботится о разностороннем развитии индивида, включая его физическое, интеллектуальное, социальное и эмоциональное развитие.
4. Педагогическая методология: Эта наука разрабатывает методы и стратегии обучения, помогающие педагогам достичь лучших результатов в процессе образования.
5. Социокультурный контекст: Педагогика учитывает влияние социальной среды и культурных факторов на процессы воспитания и обучения.

Педагогика - это не только наука, но и искусство, связанное с важным и ответственным процессом воспитания и образования молодого поколения. Она помогает создать условия для полноценного развития личности и формирования граждан, способных к саморазвитию и участию в обществе.

Психология играет важную роль в педагогике и образовательном процессе. Вот некоторые из основных аспектов, в которых психология взаимодействует с педагогикой:

1.Понимание развития и индивидуальности: Психология помогает педагогам понимать, как

развивается каждый ученик и какие индивидуальные особенности могут влиять на его обучение. Это позволяет создавать персонализированные методики обучения.

2.Психологическая диагностика: Психологические инструменты и методы позволяют выявлять различные аспекты учебных и поведенческих проблем у учеников, что может помочь в раннем выявлении и решении трудностей.

3.Мотивация и управление поведением: Психологические теории мотивации и психология поведения помогают педагогам разрабатывать стратегии стимулирования интереса к учебе, управления классом и установления позитивных взаимоотношений.

4.Разработка учебных программ: Знание психологических принципов позволяет педагогам создавать учебные программы, учитывающие возрастные особенности, психологические потребности и способности учеников.

5. Работа с особыми потребностями: Психология помогает педагогам адаптировать образовательные методы и подходы для детей с особыми потребностями, такими как дети с нарушениями развития или особенностями поведения.

6. Социальная и эмоциональная поддержка: Психологические знания помогают педагогам понимать эмоциональные и социальные нужды учеников, обеспечивая им поддержку и безопасную образовательную среду.

Итак, психология является фундаментальной для педагогики, помогая понять и применить психологические принципы в образовательном процессе с целью более успешного и эффективного воспитания и обучения.

В заключении, педагогический процесс представляет собой сложное и многогранное явление, которое играет решающую роль в формировании личности и развитии человека. Он включает в себя множество элементов, начиная от планирования и организации образовательных мероприятий и заканчивая оценкой и адаптацией к изменяющимся условиям.

Целью педагогического процесса является не только передача знаний, но и развитие личности учащихся, их навыков, ценностей и социальной компетентности. Педагоги играют ключевую роль в этом процессе, а психология помогает им понять индивидуальные особенности каждого ученика.

Педагогический процесс также важен для общества, так как он формирует будущих граждан, способных к саморазвитию, адаптации и участию в жизни общества. В этом контексте, педагогический процесс является фундаментальной частью образования, способствующей развитию общества в целом.

Литература

1. Сластенин, В.А., Исаев, И.Ф., Шиянов, Е.Н. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / под ред. В.А. Сластенина. – М.: Академия, 2002. – 576 с.
2. Профессиональная педагогика: категории, понятия, дефиниции: сб. науч. тр. Вып. 4 / Федер. агентство по образованию; Рос. гос. проф.-пед. ун-т; Рос. акад. образования, Ур. отд-ние, 2006. - 571 с. С. 74.

СЕКЦИЯ 3.
КОЛЛАБОРТИВТІ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНДАҒЫ ЦИФРЛЫ ПЕДАГОГ: ӘЛЕМДІК ТӘЖІРИБЕ, ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕМЕ ЦИФРОВОЙ ПЕДАГОГ В КОЛЛАБОРАТИВНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ: МИРОВОЙ ОПЫТ, ИННОВАЦИОННЫЙ МЕТОД

ӘӨЖ 37:004

СМАРТ ПЕДАГОГТЫҢ КРЕАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Абулхаир Ә.Ж.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, «Математика мұғалімдерін даярлау» мамандығының 3 курс студенті, Тараз қ.,

Бузаубакова К.Д.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің «Педагогика» кафедрасының меңгерушісі, п.ғ.д., докторы, профсессор, Тараз қ.,

Бұл мақалада SMART педагогтың бейнесі ашылып, болашақ SMART педагогтардың креативті құзыреттіліктерін қалыптастырудың теориялық-әдіснамалық жолдары ашылып көрсетіледі.

Кілтті сөздер: цифрлы технология, креативтілік, цифрлы құзыреттілік, сыни ойлау, ақпарат, инновация, шығармашылық.

Аннотация

В данной статье раскрывается образ SMART-педагога, а также раскрываются теоретико-методические пути формирования креативных компетенций будущих SMART-педагогов.

Ключевые слова: цифровые технологии, креативность, цифровая компетентность, критическое мышление, информация, инновации, креативность.

Abstract

This article reveals the image of a SMART teacher, as well as the theoretical and methodological ways of developing the creative competencies of future SMART teachers.

Key words: digital technologies, creativity, digital competence, critical thinking, information, innovation, creativity.

Smart білім беру – кәсіби мамандардың күш-жігерін біріктіретін креативті білім беру ортасы. Бүкіл әлемдік деңгейдегі білімді меңгертуде белсенді контенттік мазмұнға көшу білім беру жүйесін жаңғыртуды және қазіргі Жаңа Қазақстанды құру жағдайында интеллектуалды, сыни ойлайтын, креативті, жаңашыл педагогты қажет етеді. Жаңа білім беру стандарттарының талаптарына сәйкес мұғалім цифрлы білім беру ортасының барлық мүмкіндіктерін қолдана отырып, оқу үдерісін табысты құра білуі керек. Білім беру ұйымының цифрлы білім беру ортасы – бұл ақпараттық білім беру ресурстарының кешені, оның ішінде цифрлы білім беру ресурстары, ақпараттық және коммуникативтік технологиялардың технологиялық құралдарының жиынтығы, заманауи педагогикалық технологиялар жүйесі болып табылады [1].

Жаңа дәуірдегі цифрлы ұрпақ жаңа цифрлы білім беру процесін қалыптастыруға негіз болатын маңызды да елеулі өзгерістерді жүзеге асыра алатын тұлға болуы қажет. Цифрлы технологиялар («алдыңғы қатарлы», «ақылды», «SMART») технологиялық дамудың заманауи кезеңінің өзегін құрайды және келешекте жетекші рөлді атқарады.

Қазіргі кезеңде цифрлық жүйеге көшу – цифрлы технологиялардың материалдық және әлеуметтік-гуманитарлық технологиялармен және тәжірибелермен, соның ішінде білім беру технологияларымен тереңдеп тоғысуы, яғни конвергенцияға ұшырауы белсенді түрде жүргізілуде. Цифрлы ұрпақ өкілдері көбіне заманауи цифрлы технологияларға когнитивті даму тұрғысында және әлеуметтік даму тұрғысында бағдарланады.

Цифрлы құралдар педагогтерге өздерінің білім беру мақсаттарына қол жеткізуіне көмектеседі. Бүгінгі таңда ақпаратқа жылдам қол жеткізуге болатынын ескерсек, әрбір педагогтің өз тәжірибесі, өмірге көзқарасы, өзіндік басымдықтарына қарай өз қызметінің нәтижесіне жауапты екенін білуі керек. Нағыз педагогтің оны басқа адамдардан ерекшелейтін қасиеттері бар. Ол басқа адамның ең жақсысын көреді, ол оқушылардың ойын жандандырып, оларға ақыл, мейірімділік пен махаббат сыйлайды. Бұл әлемге ол үлгі болып қала беретін осы кәсіпке бір миссиямен келген адам – бұл тез өзгеретін әлемде өзін және өз орнын табуға көмектесетін тұлға. Осы тұрғыдан алғанда «мұғалім», «оқушы», «цифрлы қоғам» деген сөздер әрқашан үндестікте қатар жүреді, өйткені мұғалімнің атқаратын миссиясы цифрлы қоғамның оқушы тұлғасын қалыптастырады.

Өзін-өзі дамыту жолында педагог цифрлы технологияларды зерттеп, тиімді жағын қарастырып, өзін-өзі креативті тұрғыда дамытады, оқыту процесінде пайдаланады, осы арқылы кәсіби өсу деңгейіне дейін көтеріледі. Өзін-өзі дамыту, біліктілігі мен білімін арттыру, оқушылармен ғылыми-ізденіс жұмыстарын жүргізіп, тренингтер мен семинарлар өткізу арқылы, сабақтарда инновациялық цифрлы технологияларды қолданып, цифрлы әдістерді ұсыну кревтивті SMART педагогтің қалыптасуына ықпал етеді (1-сурет).

Цифрлы білім беру ортасындағы оқу үдерісі жағдайында SMART педагогтің бақылау, түзету, типтік дағдыларды оқыту сияқты функциялары АКТ құралдарымен жүзеге асырылуы мүмкін, бұл оның кәсіби қызметін айтарлықтай жеңілдетеді және креативті құзыреттілігінің қалыптасуына ықпал етеді.

Педагог дамуының басты критерийі кәсіби педагогикалық іс-әрекеттің тиімділігі, педагогтің шығармашылық өсуі, оқу үрдісіне жаңа педагогикалық технологияларды ендіру болып табылады [2].

Қазіргі қоғам ақпарат дәуірінің шарықтау кезеңі, демек педагог білім беру процесінде оқушылардың назарын аудартып, ақпаратты толың меңгерулері үшін ақпараттық технологияларды пайдалану қажеттігі жоғары. Ұлы ағылшын ағартушысы Уильям Уорд: «Жай мұғалім жалпылама баяндайды, жақсы мұғалім түсіндіреді, керемет мұғалім көрсетеді, ал ұлы мұғалім шабыттандырады» – деп атап көрсеткеніндей, педагогтің рефлексивті әрекеттерді меңгердігі оқушылардың мәселелерді тез шеше алуынан, жетістіктерге жетуінен және адами қарым-қатынастары мен қасиеттері арқылы көрініс табады.

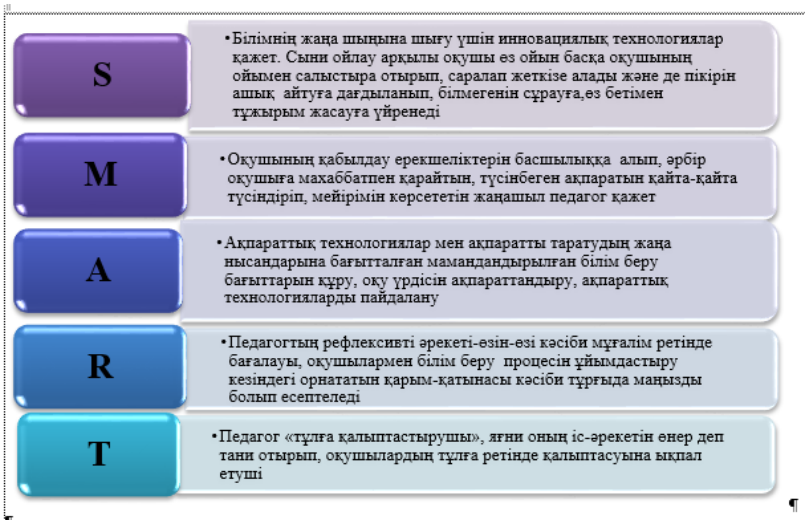

Сурет 1. SMART педагогтің құзыреттілігі

Ең алдымен, бұл цифрлық және ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласында білімі бар және инновациялық технологияларды сабақта және өзінің кәсіби қызметінің басқа аспектілерінде қолдана алатын, цифрлы ортада , әртүрлі цифрлы платформаларда кревтивті идеялармен жұмыс істеу негіздерін білетін, оны үнемі өзгеруге, оқуға және өзін-өзі оқытуға дайын SMART педагогтар қажет. Сонымен қатар, цифрлық және ақпараттық технологиялар арқылы ұйымдастырылып жатқан оқыту мен оқу үдерісі оқушылардың жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби әлеуетінің қалыптасуына мүмкіндік туғызып отыр.

Сыни ойлау технологиясын мектепте пән ерекшелігіне қарай қолданып әртүрлі интернет платформалары мен интернет ресустарын оқушылардың қабілеттерін ашу және сабаққа деген ынтасын ояту мақсатында қолданып, сабақтағы бағалау мен рефлексия кезеңінде әртүрлі әдістерді тиімді пайдаланып, креативті идеяларын ортаға сала отырып оқушыларды қызықтырған SMART креативті педагог бола алады. Сонымен қатар әр оқушысының қызығушылықтары мен сүйікті істерін түсінуге тырысқан ұстаз ғана жаңашылдыққа, креативтілікке ие болады.

SMART педагогтің креативті құзыреттілігіне: жаңаша ойлауы, креативке толы сабақты ұйымдастыруы, шығармашылыққа икемділік, кез-келген мәселені оңай шеше алуы, веб-сайттар мен видеосабақтарды шеберлікпен жасауы және бастысы тұлға қалыптастыруда білім сапасын көтерудің негізі болатын жаңашылдық қасиетке ие болуы керек.

Қорыта келгенде, SMART педагог бүгінгі таңдағы ақпараттық қоғамда цифрлы білім беру ортасында оқушылардың өздігінен білімді меңгеруіне ықпал ететін ақпараттық және электрондық ресурстарды іздеу, жинақтау, саралау, өңдеумен қатар ұжымдық, топтық тапсырмаларды орындауда электронды платформаларды пайдалануды, цифрлық технологияларды пайдаланудың жолдарын меңгеруі тиіс және цифрлық технологияларды қолдану білім беру қатынастарында қатысушылардың барлығының қызығушылығын арттыра отырып, педагог өз бойында шығармашылық икемділік пен нағыз креативті тұлға тәрбиелейтін қасиетке ие бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А Цифрлы педагогика. – Тараз: «ИП Бейсенбекова А.Ж», 2022. – 314 б.
2. Коллективная монография ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области. Повышение качества профессионального развития педагога. – Караганды, 2015. – 118 б.

ӘОЖ 37.013

БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІКТІҢ МАҢЫЗЫ

Алиева П.С.
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз

Хайтбоев Ж.Ж.
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз

Аңдатпа

Бұл мақалада, білім беру процесінде педагогикалық шеберліктің маңызы және педагогикалық шеберліктің кейбір анықтамалары, оқу-тәрбие барасында мұғалімдерге қойылатын талаптар, мұғалімдердің озық тәжірибелерінің нәтижесі, олардың оқушы алдында өзін-өзі ұстауы, оқу іс-әрекетін ұйымдастыру қабілеттері, коммуникативті қарым-қатынас маңыздылығы туралы.

Кілт сөздер: Педагогика, шеберлік, анықтама, ұстаз, жаңа бағыт, танымдық қасиет, шығармашылық.

Аннотация

В данной статье рассмотрены значение педагогического мастерства в образовательном процессе и некоторые определения педагогического мастерства, требования к педагогам в сфере образования, результаты передового опыта педагогов, их поведение перед учащимися, умение организовывать. образовательная деятельность, а также значение коммуникативных отношений.

Ключевые слова: Педагогика, умение, определение, учитель, новое направление, познавательные качества, креативность.

Anntation

In this article, the importance of pedagogical skill in the educational process and some definitions of pedagogical skill, the requirements for teachers in the field of education, the results of the best practices of teachers, their behavior in front of students, the ability to organize educational activities, and the importance of communicative relations.

Key words: Pedagogy, skill, definition, teacher, new direction, cognitive quality, creativity.

Қазақстан Республикасындағы білім беруді дамытудың қазіргі кезеңіндегі орта және жоғары мектептердегі күнделікті іс- тәжірибелердің мазмұны мен оқыту әдістемесі өмір талабына сай келмейтіні баршаға белгілі. Адам өзінің қажырлы еңбегімен табиғатты өзгертсе, ұстаз өзінің шығармашылық еңбегімен жаңа адамдарды жасайды, дамытады, кемелдендіреді, өмірге дайындайды.

Оқушыларын тек біліммен қаруландырып қоймай , назарын білгендерін жадында сақтауға, қабілетін, танымын, ойлау қабілетін, тіл шеберліктерін ұштап, білімге деген құштарлығын, жалпы өмірге деген көзқарасын дұрыс қалыптастырып, сенімділігін, төзімділіктерін, іскерліктерін, ізденімпаз болу басқа да танымдықтарын жетілдіре отырып, рухани адамгершілігі мол азамат қылып тәрбиелеу өздерінің өмірлік мақсаттары деп, ізгілік мұраттары деп санайды. Л.Н.Толстой: «Болашақта жарамды адамды тәрбиелеу үшін, оларды тамаша жетілген азамат етіп тәрбиелеу қажет-ттек сонда ғана тәрбиелеуші өз ортасында өмір сүретін ұрпақтың лайықты мүшесі бола алады»-деді[1]. Педагогтар үнесі өздерін қоғам талаптарына сай үздіксіз тәрбие бере алатын адамдармен жақсы қарым- қатынас орната алатын, әсіресе, оқушылар және олардың ата- аналарымен тез достаса алатын, сыпайы әдебімен, тұнық, байсалды мінездерімен терең білімі мен, көрегендігімен, ұйымдастушылық қабілеті жоғары, өз пәнін жетік білетін, таланты мен тәжірибелері тоғысқан, өзінің қоғамдағы саяси құндылқтарға белсенді араласуға бейім, бойында патриоттық сезімі жоғары, оқушыларға үлгі болатындай кейпінде болуы тиіс деп ойлаймын. Педагогикалық шеберліктің негізі- балалардың өз еркімен дамуына жол ашу, оқу- тәрбие үрдісінде оқушылардың педагогикалық ынтымақтастықтар, жұмыс атқарудың формаларын, әдістерін дамыту, олардың жолын ашу, кеңес беру, шәкірттің болашақ өмірін болжай білу сияқты құндылықтар болуы тиіс. Бұл ретте педагогика саласын зерттей келе мынадай жүйелер бөлінеді:

- Мұғалімнің гуманистік бағыттылығы;
- Педагогикалық кәсіби бірлігі;
- Сабақ берудегі іс- әркеттік бейімділігі
- Педагогикалық техника т.б.

Педагокалық қызметтің тиімділік мүддесі үшін оқушылармен, мұғалімдермен, ата-аналармен және қоғамдық ұйымдар, әлеметтік орта сияқты аймақтарда дұрыс қарым- қарым-қатынас орната білу. «Мектептін жаны- мұғалім. А.Байтұрсынов: «Мұғалім қандай болса да, мектеп сондай болмақшы. Яғни, мұғалім білімді болса, ол мектептен балалар көбірек білім алып шықпақшы. Солай болған соң, ең уәелі мектепке керегі- білімді, педагогика, әдістемеден хабардар, жақсы оқыта білетін мұғалім»- деді[2]. Педагог зерттеуші ғалымдардың ішінде, педагог шеберлік жөніндегі ғылыми- зерттеулер пайымдауларға:

- педагогикалық мақсаттылық, бағыттылық;
- тәрбие мен білім беру ісінің нәтижелігі;
- әдістерді, құралдарды қолдана білудегіт үйлесімдік;
- іс –әрекет мазмұнының шығармашылық сипат алуы;

Осы негізде қазіргі жағдайда әлеуметтік-қоғамдық өмірдің жаңаруына байланысты кәсіптік педагикасының шеберлік деңгейінде дамуы тиіс. Оларды дамытудағы төмендегі міндеттер

қарастырылады.

- Педагогикалық білімнің бірлігі;
- Педагогикалық кәсіптің бейісділіктері;
- Әдістерді, құралдарды қолдана білуге үйлесімділіктері;
- Іс- әрекет мазмұндарының шығармашылық сипаттар алуы;
- Жағдаяттарды меңгеру

Мұғалімнің кәсіби шеберлігі- бұл өте жоғары білімді сапалар жиынтығы, әрі ұдайы жетіліп отыратын тәрбиелеу мен оқыту өнерлері болып табылады. М.Жұмабаев: «Қазақтың тағдыры, келешекте ел болуы да мектебінің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізді таза, берік һәм өз жанымызға үйлесетін негізде құра білсек, келешегіміз үшін тайынбай-ақ серттесуге болады»- деді[3].

«Мұғалім қоғам айнасы» -демекші мұғалімнің бала алдында сөйлеу және түсіндіру шеберлігі өте маңызды үрдіс. Мысалы көпшілік алдында сөйлеу шеберлігінің ең негізгі сезім түсініктері мынадай:

- Әңгемені дұрыс бастау білу шеберлігі;
- Негізгі мәселелерге нақты тоқталу;
- Қарым- қатынас жағдайдағы еленбейтін жағдайларға мән беру;
- Бұрынғы қарым-қатынастарды өзгерту;
- Жұрт алдында сөйлеу дағысын жетілдіру;
- Баланың мінез- құлқын бақылау;
- Оқушы алдында өзін- өзі дұрыс ұстау;
- Тыңдаушыларды қызықтыру;
- Мәселелерді талдай отырып, түсіндіру т.б.

Мұғалім заманауи жаңалықтардан хабары мол, өз пәнін жеті меңгерген жаңа педагогикалық тәжірибелерді өз қажетін тауып, өз керегіне жарата білетін, кәсіби шеберлігін ұштай жүретін жаңалықты сезіне білетін, оны өз пәнін оқыту әдістемесіне батыл енгізе білетін жан. Педагогикалық этика бойынша ұжымда болатын қақтығыстарды да мұғалім алдын алуы тиіс.

Мұнда олардың бірнеше категолрияларын кездестіруге болады:

- Кәсіби парыз;
- Педагогикалық әділеттік;
- Кәсіби ар-ождан;
- Педагогикалық ар- намыс;
- Педагогикалық такт;
- Жауапкерлікі;
- Ар- ождан
- Бедел т.б.

Бүгінгі заманның талабына байланысты мұғалім өз елінің белсенді идеялық сенімді жинақтаушысы, өз мемлекетінің аяғынан тік тұрып кетуіне, оның саяси және экономикалық бастандығына қатысты, Отанын сүйе біліетін, жастарды тәрбиелеу қызмет жасайтын мамандарды айтады.

Қазіргі уақытта «Ұстаз бәрін білуге және жан- жақты болу керек»- деген ұғым бар[4]. Бұл шынында өз пәнін жетік білу қарапайым да, қажетті талап. Д.И. Менделеев: «Ғылымды өзік жетік білетін оны меңгерген оны жақсы көретін ұстаз ғана шәкірттеріне жемісті қызмет ете алады. «Өзінің жақсы көрмейтін пәнінен гөрі, өзінің жасқсы көретін пәні он есе жақсы меңгеріледі»- деді[5]. Мұғалімнің жеке басындағы барлық қасиеттердің кәсіптің мәндері бар. Мысалы, А.В. Луначарский атап көрсеткендей, педагогика моральдағы кез-келген кемістік, мінез-құлықтағы кемістік тікелей у болып, ол жеткіншек ұрпаққа жұғады. Жақсы мұғалім – бұл ең әуелі қайғы қуанышына ортақтасатын, парасатты әрі адал, балаларды құрметтей білетін және оларды ұқыптылыққа тәрбиелейтін адам. Л.Н. Толстой: «Болашаққа жарамды адамды тәрбиелеу үшін, оларды тамаша жетілген азамат етіп тәрбиелеу қажет, тек сонда ғана тәрбиелеуші өз ортасында өмір сүретін ұрпақтың лайықты мүшесі бола алады»- деді[5]. Мұғалімдердің жан-жақты шығармашылығына қатысты әлеуеті олардың әлеуметтік тәжірибесіне қарай психологиялық-педагогикалық және пәндік білім базалары болып көрсетіледі. Дұрыс

шешімдер қабылдауды мүмкіндік бер алатын жаңаша бизнеси идеялар мен білік, дағдыларды жаңа формалар мен әдістер шамасында қалыптаса алады. Олардың шығармашылық сипаттары педагогика міндеттерін шешу негізінде қарастырылып, эмоционалдық, ерікті және мотивациялық қажеттіі компонеттерден ұйымдастырулармен бейімделе алады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігінде мәдени танымның, мәдени іс- әрекеттің маңызы зор. Осы тұрғыда педагогикалық мәдениет-жалпы адамзаттың мәдениеттерінің бір бөлігі, онда білім беру мен тәрбие берудің рухани құндылықтарын және материалдық құндылұтар жағынан көрініс таба алатын, әлеметтендіру ұрпақтар ауысуы тарихи үрдіске қызмет көрсету үшін шығармашылық педагогикалық іс-әрекет тәсілдері болып табылады.

Әль Фараби: «Ұстаз ... жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін жете түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің барлығын жадында жақсы сақтайтын, бұлардың ешнәрсесін ұмытпайтын алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі, меніңше шешен, өнер білімге құштар қанағатшыл жаны асқақ және ар-намысын ардақтайтын, жақындарына да, жат адамдарына да әділ, жұрттың бәріне жақсылық пен ізеттілік көрсетіп қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болуы керек»- деді[6].

Мұғалімдердің білім алуына қатысты арнайы түрде ұйымдастыру ретінде әдістемелік жұмыстар мұғалімдердің жеке көмектерін қарастырады.

Педагогика шеберліктерінің негіз бөліктеріне: кәсіптік білім, біліктілік, дағды, кәсіптік қабілет, педагогтік әдептілік, педагогикалық техника жатады.

Қорыта келгенде, бүгінгі талапқа сай мектепте білім берудің жаңа саласына жету – мұғалімнің қабілетімен, білімімен, шеберлігімен тығыз байланысты. Өз мамандығына жан – жүрегімен берілген ұстаз ғана ұстаздық этиканы да, ұстаздық техниканы да, шеберлікті де жақсы бағыттайды. Мұғалімнің творчестволық қабілеті, жаңашылдық әрекеттері, біліктілігі, физиологиялық және психологиялық сапасы, педагогикалық кәсіптік біліммен сәйкестенеді.

Соңғы кезде педагогикалық шеберлікке деген көзқарас ауқымы кеңейе түсуде. Жоғары білікті мамандардың шберлік ұғымдарының мән мағыналарын анықтауға бағытталып жатқан жатқан мәселелер педагогика оқу – жүйесінде зеттеулер, ғылыми – әдістемелік таным басылымдарында қарастырулада. Мұғалімдердің кәсіби тұрғыдан дамытудың негізгі міндеттері кәсіби ойлау мәдениеттерін қалыптастыру. Біздің түсінігімізде маманның кәсіби шеберліктерін – ойлау тұрақтылығы, кәсіби мәселелерді шешу, болжай алу, ғылыми негіздерге сүйене білу, тәрбиелеу әдістерін қолдана алу, өзгелердің пікірлерімен санау және жан- жақт қарым- қатынас маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Қ.Сейтқалиев. Педагогиканың жалпы негіздері. –Ақтөбе, 2004
2. Н.Д. Никандров Педагогическое творчесво. М:Педагогика , 1990
3. Б.А. Молдағалиев. Мектеп мұғалімінің анықтамалығы.-Орал, 2005
4. Е. Сағындықұлы. Педагогика. Алматы, 1999
5. Н.Берікұлы. Педагогика. Оқу құралы, 2004
6. А.В. Кондратеньков Труд и талант учителя:факты, мысль 1989

ӘОЖ 37.0:911

ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ КОЛДАНУ

Арымбаева С.Д.
Жамбыл облысы, Тараз қаласы М.Мақатаев атындағы №14 орта мектеп.

Аңдатпа: Мақалада инновациялық әдістерді география сабағында қолдану барысы айтылады. География пәнінің мұғаліміне оқушыларға оқу процесін жеңілдету үшін барлық заманауи әдіс-тәсілдерді қолданудің әдістемелік ұсыныстары беріледі. География сабағында инновациялық әдістерді бірінші, жаңа кешенді оқу құралдары арқылы екіншісі, ғаламтор жүйесіндегі технологиялар негізінде қолдану түрлері ашылады. Ол мұғалімдердің оқу құралдарын сыныптағы оқытуды жақсарту, оқушылардың назарын аудару және оқуға деген құлшынысты

арттыру мақсатында орындалатыны айтылады.

Кілт сөздер: инновациялық әдістерді, оқу құралдары, педагогикалық процесс, үй тапсырмасы Google Earth Google

Аннотация: В статье рассказывается о ходе применения инновационных методов на уроках географии. Учителю географии даются методические рекомендации по использованию всех современных методик для облегчения учебного процесса учащихся. На уроках географии раскрываются формы применения инновационных методов на основе первых, новых комплексных учебных пособий-вторых, технологий в сети Интернет. Говорят, что он проводится с целью улучшения обучения учителей в классе, привлечения внимания учащихся и повышения мотивации к обучению.

Ключевые слова: инновационные методы, учебные пособия, педагогический процесс, домашнее задание Google Планета Земля.

Annotation: The article describes the progress of the application of innovative methods in geography lessons. The geography teacher is given methodological recommendations on the use of all modern techniques to facilitate the learning process of students. Geography lessons reveal the forms of application of innovative methods based on the first, new comprehensive textbooks, and secondly, technologies on the Internet. It is said that it is conducted with the aim of improving teacher training in the classroom, attracting the attention of students and increasing motivation to learn.

Keywords: innovative methods, teaching aids, pedagogical process, homework Google Earth Google

Мектептің оқу-тәрбие процесінде оқытушылардың білімін қалыптастыруда география пәнінің өзіндік ерекшелігі бар. География пәні қоршаған ортаның және оның түрлі аспектілерін жан-жақты зерттеу болып табылады. Сондықтан, мектепте география пәнін оқу кезінде оқушыларға қызықты әрі тартымды болуы үшін сабақтан инновациялық әдістерді қолдана отырып жүргізу өз тиімділігі көрсете алады.

Еліміздің педагогика саласындағы инновация мен білім беруде инновациялық әдістерді қолданудың К.Ж.Бұзаубақова [1], Ш.Т.Таубаева[2], Ж.А.Қараев[3], Г.К.Нургалиева [4] және т.б. педагог ғалымдардың еңбектерінде зерделенген. Мәселен, мемлекетімізде танымал ғалым К.Ж.Бұзаубақова: «Білім беру саласындағы инновация деп арнайы жоспарланған немесе «кездейсоқ ашылған» педагогикалық инициативалар ретінде жаңалықтарды айтамыз. 64 б...Инновация – бұл тек педагогикалық процесс немесе мектепті басқаруды ұйымдастырудағы қандайда бір жаңалықтардың жемісі ғана емес, ол мектептегі тәрбиелеу және оқыту жүйесінің бәрінде өзгеріс әкелген өзара әрекеттер жиынтығының нәтижесі» деген анықтама береді.

Қазіргі таңда география пәнінің мұғалімдері оқытушылық қызметте оқушыларға білім, іскерлік және жағымды дағдылардын қалыптастыруда инновациялық құралдар мен әдістердің бірнеше түрлерін қолданады. Мұғалімдер оқу құралдарын сыныптағы оқытуды жақсарту, оқушылардың назарын аудару және оқуға деген құлшынысты арттыру үшін пайдаланады. Бұл жаңа жан-жақты оқулықтар (карталар, диаграммалар, глобус, 3D моделі, тау жыныстары мен минералдардың үлгілері, экскурсиялар мен далалық экскурсиялар) және технологиялық / онлайн оқулықтар (географиялық веб-сайт, Google Earth, Google maps, Google street views, YouTube бейнелері). География пәнінің мұғалімі әрдайым оқушыларға оқу процесін жеңілдету үшін барлық заманауи көмекші құралдардың кең жиынтығын қолданады. Оқытудың инноациялық әдістерін мұғалімдер тақырыптың мазмұнын өзектендіру әдістері ретінде пайдаланса, ал оқу құралдарын сабақтың маңыздылығын арттыру үшін көмекші құрал ретінде қолданылады. Оқу құралдарын оқытуда инновациялық әдістерді падалану баланы білімге ынталандырады және уақытты үнемдеуіне көмектеседі. Мұғалім әрқашан балаларды оқытудың ең жаңа және инновациялық әдістері мен құралдарын жобалауға, әзірлеуге және пайдалануға тырысады.

Мұғалім география сабағында инновациялық әдістерді бірінші, жаңа кешенді оқу құралдары арқылы екіншісі, ғаламтор жүйесіндегі технологиялар негізінде қолдана алады.

Мәселен, бірішісі жаңа кешенді оқу құралдары арқылы инновациялық әдістердің қолдануында алғашқысы карталар және глобус. Карта - бұл құрылымдық көрініс, әдетте екі өлшемде (2D), жер беті, мұхит түбі, өзен ағыны, орман, ауа райы картасы және жер бедері картасы

сияқты әртүрлі компоненттер физикалық, саяси және топографиялық карталарды көрсетеді. Глобус Географияны және басқа пәндерді зерттеу үшін өте қажет. Бұл біздің жеріміздің нақты моделі және географияны оқытудың барлық кезеңдерінде өте қажет.

Келесісі суреттер мен диаграммалар. Суреттер мен диаграммаларды пайдалану география бойынша оқулықтарда кең таралған.

3D модельдер әдісі. Осы әдіс арқылы «Үш өлшемді нысанды әдетте биіктігі, ұзындығы және ені тегіс деген үш түрлі бағытта өлшеуге қолданылады. Сондай-ақ, 3-D аббревиатурасын да қолдануға болады. Үш өлшемді (3D) модельдер соңғы жылдары мектеп деңгейінде оқу құралында инновациялық әдіс ретінде ерекше танылып отыр.

Экскурсиялар мен арнай орындарға бару. Бұл нақты әлемдегі немесе тәжірибеге негізделген әдіс болып табылады. Оқушылар пәндік білімді сынып жағдайында ғана алмай, нақты білім арқылы осы оқудың толық нұсқасын игереді. Мұғалім оқушылардың академиялық бағдарламаны шындықпен байланыстыра отырып жетістіктері мен талаптарының деңгейіне ықпал ете алатындай бағытталуын қамтамасыз ете алады.

Үй тапсырмасы. Үй тапсырмасы оқушылардың пәнді оқуға қатысуы үшін өте маңызды. География мұғалімі оларға сабақтан кейін үй тапсырмасын үйде жазудан басқа әр түрлі шығармашылықты, суреттерді, модельдер мен схемаларды үйрету арқылы оқушыларды ынталандырады.

Сыныптағы Викторина: сыныптағы оқыту мен өзара әрекеттесудің маңызды бөлігі ретінде оқушылардың көпшілігі автор сыныпта сабақ берген кезде викториналар өткізуді талап етті және бұл жиі болды. География пәнінің мұғалімі оқушылар арасында салауатты бәсекелестік пен қорытынды жасауға ықпал ету үшін осы әдісті (викторина) жиі ұйымдастыруға болады.

Тау жыныстары мен минералдардың үлгілері. География пәнінің мұғалімі жетінші және сегізінші сынып оқушыларына нұсқау бергенде, оларға нақты өмірлік тәжірибе мен шығу сезімін беретін тау жыныстары мен минералдарды пайдаланады.

Оқу процесіне көмектесетін география сабағында инновациялық әдістерді екінші, ғаламтор жүйесіндегі технологияға негізделген оқу құралдарының әртүрлі бар. Ғаламторға негізделген технологияларды немесе оқу құралдарын пайдалану бүгінгі күні оқыту мен оқу процесінде маңызды рөл атқарады. Мұғалімдер оқушылардың білімін жақсарту үшін сыныпта қолдануға болатын бірнеше көмекші әдістермен жұмыс жасайды.

Географияға негізделген Веб-сайт. Веб-сайт (сонымен қатар Веб-сайт ретінде жазылады) - бұл жалпы домендік атаумен анықталатын және кем дегенде бір веб-серверде жарияланатын веб-беттер мен олармен байланысты мазмұн жиынтығы. Белгілі веб-сайттардың мысалдары-Google, Facebook, Amazon секілді географияға негізделген Веб-сайттарыДомен климат, орман, физикалық, деректерге бағытталған және т. б. сияқты әртүрлі географиялық сипаттамаларды қамтитын веб-сайт.

Google Earth Google (Жер Ана). Google Earth тек география бойынша нұсқаулық емес. Ол - бәрімізді көрші әлеммен байланыстыратын пәндерді, мәдениеттерді, құндылықтарды және ландшафтты қамтитын дүниежүзілік ұғым. Google Earth-ті оқу құралы ретінде пайдалана отырып, биомалар мен мегаполистердің әртүрлілігі, өзеннің пішіні қаншалықты өзгергені немесе орман алқаптарының қазіргі жағдайы туралы білуге болады. Google Earth-ті сыныптарда қолданатын география пәнінің мұғалімі абстрактілі ұғымдарды ғаламдық сурет ретінде ыңғайлы түрде ұсына алады, бұл оқушыларға күнделікті өмірінде, қоғамдастықта, ұлтта және жалпы әлемде білетіндерімен байланыстыруға мүмкіндік береді. География мұғалімі Google Earth-ті бірнеше континенттерді, Қазақстанғаға іргелес елдерді, климаттық аймақтарды және т.б. көрсету үшін пайдалана алады.

YouTube бейнелерін қолдану. Бұл зерттеу негізінен YouTube-тен алынған оқу бейнелерін қалыпты сыныптарда пайдалану жолдарын қарастырады. Мұғалімдер оқыту әдісін мультимедиялық құралдарды қолдана отырып дәрістерден мәселелік оқыту әдісіне өзгерте алады. География сабақтарында YouTube-ті тақырыптың мазмұнын түсіндіру, оқушыларды сабақтың дәлелдерін іздеуге тарту және инновациялық оқулықтарды қолдануға ынталандыру үшін пайдалануға болады. География сабақтарында YouTube-ті пайдалану студенттерге технологияны

қолдану бойынша жаңа білім мен тәжірибе алуға көмектеседі. YouTube-ті ақпаратты іздеу үшін оқу ресурстары ретінде және идеяларды қолдайтын, зерттейтін және талдайтын, сондай-ақ география мұғалімдеріне оқушылар арасындағы өзара әрекеттесуді ынталандыру рөлі берілетін білімді қалыптастыратын егжей-тегжейлі зерттеуді қамтамасыз ететін көмекші құрал ретінде әртүрлі тәсілдермен пайдалануға болады.

Оқыту процесінде талданған инновациялық әдістер түрлерімен оқу құралдарын байланысту арқылы кез келген сабақта келесідей нәтижелерге қол жеткізуге болады. Олар:

- Жаңа инновациялық әдістерді оқу құралдарында пайдалануда оқушылар сабақты ынтамен оқиды және қызығушылық танытады.
- Оқу құралдары арқылы жақсырақ түсіндіру арқылы оқушылар география және қоршаған орта мәселелерін жақсы біледі.
- Мұғалім оқушылардың алдында қолданатын әртүрлі веб-сайттар немесе қолданбалар жаңа технологияларды меңгереді және қажетіне үйренеді. Бұл олардың жалпы дағдыларын дамытады және ол өмір бойы есте сақталады.
- Оқушылардың ойлау қабілеті артады, бұл абстрактілі ойлау мен нақты ойлауды өте күшті етеді.
- Оқушылар ғана емес, мұғалімдердің де жаңа дағдылар мен білімді дамытады. Бұл мұғалім мамандығының өте маңызды аспектісі болып табылады.
- Мұғалімдер мен оқушылар сыныпта бірдей өзара әрекеттесіп, оқудан қуаныш алады. Осылайша, әр адам өз-өзіне қанағаттануды оятады және бұл академиялық жетістіктер үшін өте маңызды.
- Инновациялық әдістер оқушыларға сабақты түсінуге көп көмектеседі. Нәтижесінде олардың академиялық жүктемесі айтарлықтай төмендейді.

Қорытындылай келе, мұғалім кез-келген әдіспен сабақ бере алады, бірақ негізінен оқушылардың оқуға және түсінуге деген қызығушылығын арттыру үшін оқулықтарға баса назар аудара отырып, инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану білім сапасының тиімділігін арттырады. Осылайша, география пәнінің мұғалімі инновациялық әдістер мен оқу құралдарын кеңінен тиімді қолдана отырып, оқушылырдың оқуға деген қызығушылығын оята алады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Бузаубакова К.Д. Цифрлы педагогика: оқулық / Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А.. -Тараз: Таразский региональный университет имени М.Х.Дулати, 2022. - 317 с.
2. Таубаева Ш.Т.?Булатбаева А.А. Методология и методы педагогического исследования: учебное пособие –Алматы: Қазақ университеті, 2015. -214 с.
3. Хмель Н.Д. Теория и технология реализаии целостного педагогического процесса. –М. 2002.

УДК 373.2

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ПЕДАГОГ

Бупетаева С.Ж., Канапиева К.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Математика мұғалімдерін даярлау бағдарламасы студенті, Тараз қ.

Аннотация: бұл мақалада педагогтердің цифрлық қабілеттерін арттыру мақсатында жаңа технологиялардың қазіргі қоғамға әсері, жеке тұлғаның ақпараттық мәдениеті және жалпы цифрлық білім беру ресурстарымен жұмыс жасау тәсілі ашып көрсетіледі. Сонымен қатар болашақ педагогтерге пайдалы боларлық ақпарат «PowerPoint, «WordWall» бағдарламасының жалпы сипаттамасын, оның маңызын, әрі бірнеше әдіс-тәсілдерінің бірін қолданылуын үйретіп, оның тиімділігі мен оқушылардың қызығушылығына қаншалықты әсер ететіні туралы айтамыз.

Аннотация: в целях совершенствования способностей учителей в данной статье дается всестороннее объяснение влияния новых технологий на современное общество, информационную культуру личности и цифровые материалы в целом. При этом мы научим общей характеристике программы «PowerPoint, «WordWall», ее важности и использованию одного из нескольких методов, а также расскажем о ее эффективности и степени, в которой она влияет на интерес учащихся.

Abstract: in order to improve the abilities of teachers, this article provides a comprehensive explanation of the impact of new technologies on modern society, the information culture of an individual, and digital materials in general. At the same time, we will teach the general characteristics of the «PowerPoint, "WordWall" program, its importance, and the use of one of several methods, and tell about its effectiveness and the extent to which it affects the interest of students.

Кілтті сөздер: Педагог, цифрлық білім беру ресурстары, цифрлық құзіреттілік, технология, платформа, бағдарлама, ақпарат, болашақ педагог.

Жеке тұлғаның ақпараттық мәдениеті ойлаудың іргелі операциялық негіздеріне ауысуды білдіреді, мұнда әрбір оқушы ақпаратқа қазіргі ақпараттық технологияларға назар салып қана қоймай, оны тиімді қолдана білуі, интернет, ғаламдық ақпарат жүйесін пайдалана алуы тиіс[1].

Цифрлық технологиялар - жаңа қоғамды құрудың жаңа құралы екені баршаға аян. Цифрлық білім беру ресурстары білім берудегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың негізі болып табылады. Сонымен қатар оны білім беру мен оқыту процесінде біртұтас ресурс ретінде пайдалануға болады. Жалпы алғанда, цифрлық білім беру ресурстары – бұл картографиялық материалдар, фотосуреттер, инфографика, бейнежазбалар және бейнеклиптерден үзінділер, көптеген жазба материалдар, символдық обьектілер, графикалық материалдар, мәтіндік құжаттар, сондай ақ көптеген оқу процесін ұйымдастыру үшін қолданылатын басқа да сандық форматтағы оқу материалдары.

Қазіргі кезде көптеген бағдарламалар арқылы сабақты қызықты әрі көрнекі етіп өткізуге болады. Заманауи педагогтер әртүрлі платформалармен жұмыс жасауды меңгерген. Мысалы: Microsoft Teams, Zoom, Miro, Choister, Googl dos, Wrike, МЭШ, Discord, Skype және т.б.[1]

PowerPoint бағдарламасы. Жай ғана презентация жасау үшін қолданылатын PowerPoint бағдарламасында қызықты ойындар жасауға болатынын білмедіңіз бе? Ол үшін программалау тілін немесе код жаза білудің қажеті жоқ. Тек ізденіс пен уақытыңыз болса жеткілікті. Тест, сөзжұмбақ, блиц тур, сәйкестендіру т.б. жасауға болады. Бұл бағдарламада ойындарды анимация арқылы түрліше жасауға, музыка, видео, сурет қосуға және дизайнды қалауымызша әдемілеп өңдеуге болады. Тағы да бір пайдалы функциясы – макрос. Макростың түрі көп. Интернеттен drag and drop деп іздеп, жүктеп аламыз. Сосын осы арқылы сәйкестендіру ойынын жасауға болады. http://didaktor.ru/novyj-shablon-s-makrosom-draganddrop-dlya-powerpoint-2010/ осы сілтемеге кіріп, макросты жүктеп аламыз.

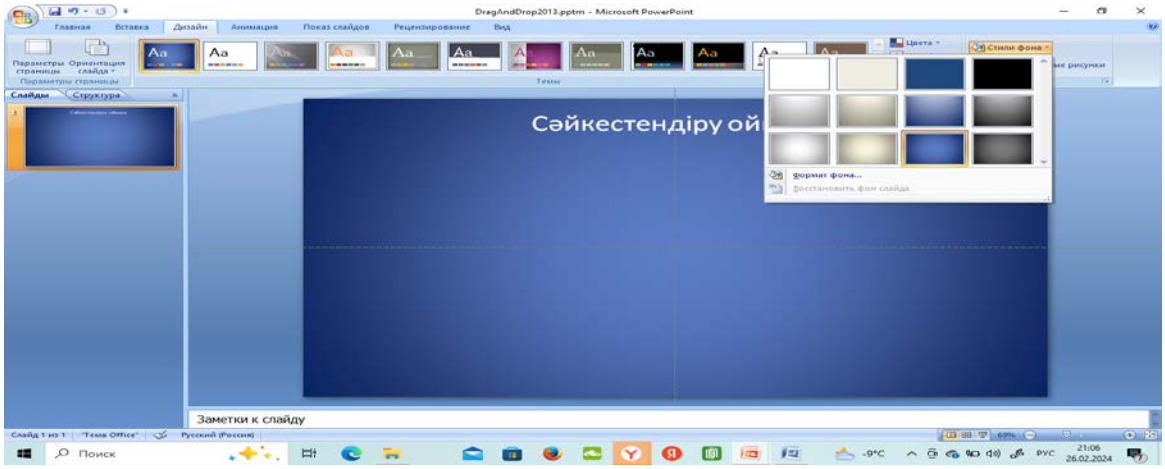

“Разрешить редактирование” батырмасын басамыз.

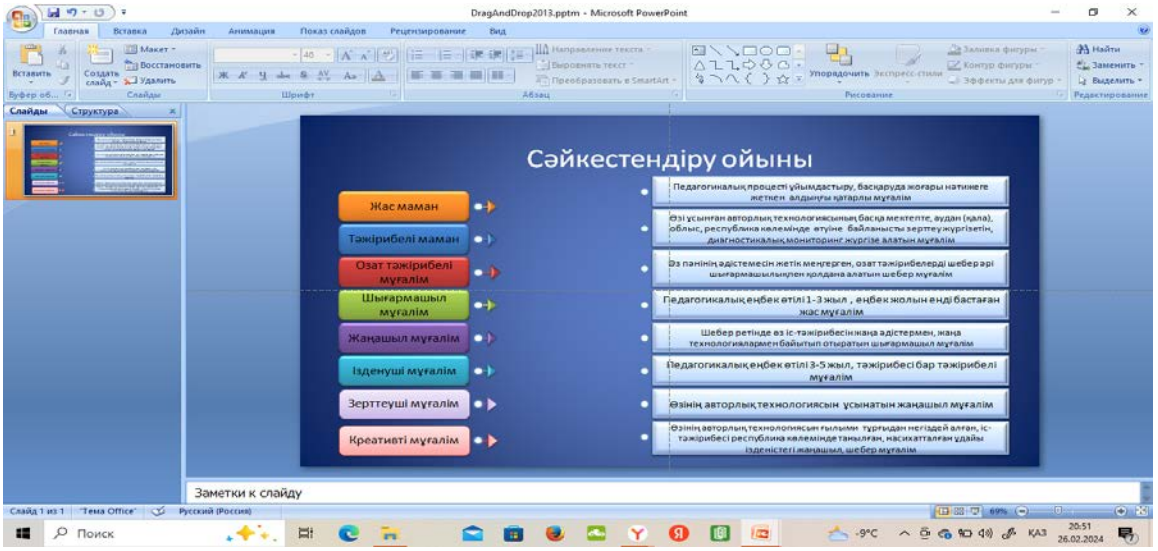

“Включить это содержимое” таңдап, ОК батырмасын басамыз.

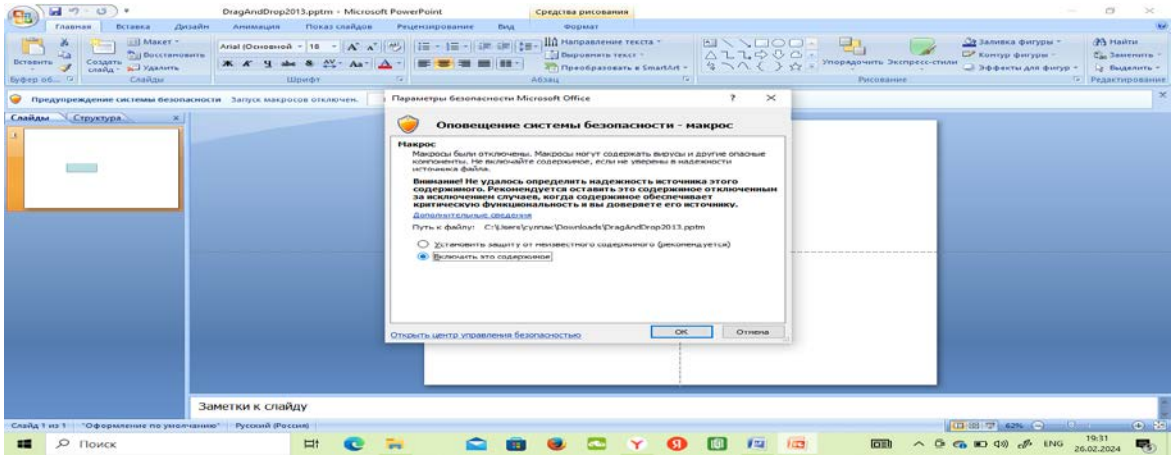

"Дизайн" батырмасын басу арқылы, өзімізге керек стиль мен ойынның түсін таңдаймыз.

Сәйкестендіру ойынын жасау үшін сәйкестендіретін сұрақтар мен жауаптарды осылай салып алдық. Бұл фигураларды *"Вкладка"* бөліміндегі *"Фигуралар"* батырмасын таңдау арқылы түрліше салып алуға болады. Жылжитын обьектілерді, бағыттаушы стрелкаларды ерекшелеп, *Вкладка – Действие Запуск макроса* таңдау арқылы, ОК батырмасын басамыз.

Wordwall бағдарламасы. Бұл бағдарлама сабаққа дайындалу кезінде уақытты үнемдеуге мүмкіндік беретін, интерактивті тапсырмаларды, ойындар мен тесттерді құруға арналған өте қарапайым және тиімді құрал. https://wordwall.net/ru/ сайтына кіреміз. *Вход* батырмасын басамыз. *"Создать занятие"* деген жоғарғы жақтағы көк батырманы басу арқылы

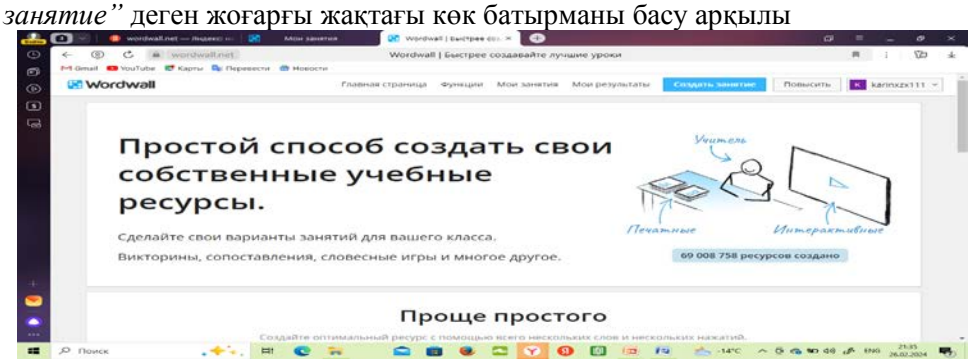

сіз ойын шаблонның түрін таңдай аласыз. *"Пропущенное слово"* деген шаблонды таңдадық. Осы ойында түсіп қалған сөздерді орнына дұрыс қою керек. *"Редактировать контент"* батырмасын басып, ойын атын және сұрақтарды, варианттарды жазу керек. Төменде үлгі ретінде ата-аналар жиналысы ту ралы сұрақтарды жазып көрсеттік.

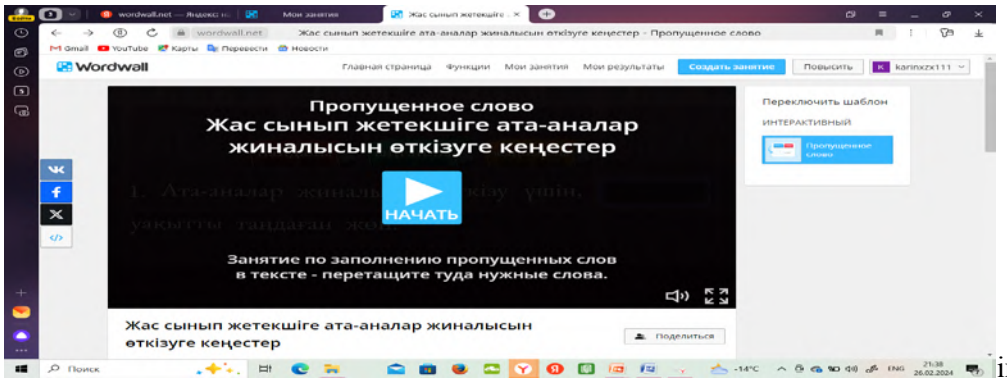

ік.

Ең соңғы тұрған QR код суретін бассақ, QR код шығады. Ол арқылы ойыншылар ойынға камераға түсіріп-ақ оп-оңай кіре алады.

Қорыта келе еліміздің алдыңғы қатарлы ел болып, білім саласының қарқынды дамуы үшін педагогтердің цифрлы құзыреттілігін қалыптастырудың маңызды екендігін, әр педагог заман талабына сай дамып, өз білімін арттырып отыруы тиіс демекпіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. К.Д.Бузаубакова, А.С.Амирова, А.А.Маковецкая «Цифрлы педагогика». Тараз «ИП Бейсенбекова А.Ж» -2022ж [1] 54 -бет ,56-бет.
2. «Цифрлы дәуір педагогикасы» «Өрлеу» «Халықаралық педагогикалық шығармашылық пен ғылымның дамуын қолдау қоры» https://wordwall.net/ru/resource/52601630

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ОРЫНДАТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ

Бухарбекова А.Т.
Жамбыл облысы Жамбыл ауданы, Бейсенбек Тайшапұлы атындағы орта мектебі

Мақсаты: бастауыш сынып оқушыларын математикаға қызығушылығын арттырып, функционалдық сауаттылық тапсырмалары мен логикалық есептерді оңай шешуге дағдыландыру.

Міндеттері:

-оқушылардың математика пәніне қызығушылығын арттыру, ғылымға баулу;

-оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыру;

-оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға арналған есептерді шешу;

-логикалық есептерді тез, әрі оңай жолмен шешуге үйрету.

Қазіргі таңда Қазақстанда білім беру жүйесін дамытуға баса көңіл бөлініп отыр. Қазақстан Республикасының білім беру стандартында білім берудің басты міндеті логикалық ойлауды дамыту болып табылатындығы айқын айтылған. Жалпы білім беретін мектептерде дарынды балаларға арналған шығармашылық орта құру керек деп ойлаймын. Кез-келген қоғамда дарынды адамдар қажет және қоғамның басты міндеті олардың қабілеттерін дамыту. Көп дарынды балалар өз беттерінше қабілеттерін дамытуға дайын емес. Себебі, көп жағдайда оқушы отбасына және мектебіне тәуелді болады. Отбасы баланың қабілетін дер кезінде білуі керек, ал мектеп – балаға қолдау көрсетіп, оның қабілетін дамытады, және оны іске асыруға жағдай жасайды. Дарынды балалар өз қатарластарынан көш ілгері болады. Олар оқу материалдарын тез меңгереді, жаңа ақпараттарға қызығушылығы мол болады. Мұндай балалармен жұмыс жасаған қызықты да, күрделі.

Мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығы дегеніміз-оқушының пәнді терең түсіну қабілетін дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез-келген жағдайда тиімді қолдана білуін қамтамасыз ету. Яғни, оқушылардың мектепте алған білімдерін өмірде тиімді қолдануға үйрету.

Математикалық сауаттылық-әлемдегі математиканың рөлін айқындау және түсіне білу, математика тілінде сөйлеу, жазу мәдениетіне, қоршаған ортаны және олардың заңдылықтарын баяндау, оны оқып үйрену.

Бастауыш сынып – баланың логикалық ойлауының алғашқы даму кезеңі болып табылады. Өйткені, логикалық ойлау – бейнелік ойлаудың негізінде қалыптасып, ауқымды мәселелерді шешуге, ғылыми білімді меңгеруге септігін тигізеді.Функционалдық сауаттылық тапсырмаларын орындау – баланың ақыл-ойын, қиялын, ой ұшқырлығын дамытуға көмектеседі.

Бастауыш сыныпта математиканы оқытуда келесі пәндік және функционалдық сауаттылық қалыптасуы тиіс.

1. ережелер мен үлгілерді және берілген алгоритмдерді математикалық материалда қолдану біліктілігін;
2. қоршаған ортада болып жатқан әртүрлі жағдайларда және аралас пәндерде математикалық білімін, есептеу, өлшеу және графиктік дағдыларын;
3. ауызша және жазбаша есептеулерді тиімді пайдалана отырып, практикалық есептеу техникасын;
4. жоспар бойынша әртүрлі жоспарлау біліктігін;
5. өз іс әрекетін бағалауды білуі қажет.

Қазіргі таңда бастауыш сынып оқушыларына көптеген олимпиадалар өткізілуде. Олимпиадалардың негізгі мақсаты математика пәні бойынша қабілетті балаларды анықтау, олимпиада резервін қалыптастыру. Міндеті оқушылардың математика пәніне қызығушылығын арттыру, математикалық ұғымдарды талдауға, сыни тұрғыда ойлауға, күрделі есептерді шешуге үйрету.Осы олимпиадаға оқушыларды дайындау барысында, функционалдық сауаттылық тапсырмалары жинақталған арнайы математикалық тілдегі дәптер жасау ойыма келді. Математикаға қызығушылығы жоғары, логикалық ойлау қабілеттері басым оқушылар үшін математика сабағында функционалдық сауаттылық тапсырмаларды орындауға арналған «Логикалық тапсырмалар» жұмыс дәптерін жасадым. Бұл дәптер арқылы оқушылар, өз логикаларын дамытып қана қоймай, олимпиадаларға дайындық жұмыстарын жасай алады. Оқушыларға арналған жұмыс дәптерін жасағандағы мақсатым, оқушылар үйренген тақырыптары бойынша, өз беттерінше тапсырма орындау болып табылады. Жұмыс дәптерінде төрт негізгі тақырып берілген. Әр тақырыпты түсіндіру мақсатында ереже және бір мысал келтіріліп, қажеттілігіне қарай, әр мысалға тапсырмалар берілген. Оқушылар мысал арқылы тақырыпты түсіне отырып, тапсырмаларды өз беттерінше орындайды. Бастауыш сынып оқушыларының математикалық сауаттылығын арттыру мақсатында логикалық есептер мен ойын түрлерін пайдалануға тырысамын. Математика сабағында қолданылатын ойын түрлері оқушылардың математикалық білімдерін кеңейтіп, ойлау қабілеттерін дамытып, есептеу дағдыларын дамытады. Оқушылардың тапқырлығын арттырып, қызығушылығын туғызады. Теориялық материалдарды меңгерумен қатар оны практикалық тұрғыда пайдалануды үйренеді. Әдеттегі бірсарынды сабақта үндемей отыратын оқушылар ойын кезінде белсенділік танытып жатады. Өйткені, олар өйын кезінде өздерін басқалармен тең санап қана қоймай, өздерінің белсенділігін де көрсетеді. Олардың әрекеттері еркін және батыл болып, ойлаудың тереңдігін көрсете бастайды да, білімді меңгеру белгілі іс әрекет үстінде жүзеге асады.

Мысалы: Қараңғы бөлмеде майшам мен керосин лампасы бар. Бірінші не жағасыз? (шырпы)

Ахметтің анасының үш баласы бар. Үлкен ұлының аты-Қыркүйек, ортаншысының аты-Қазан, кішісінің аты кім? (Ахмет)

Оқу бағдарламасында жеке тақырып ретінде логикалық сұрақтар берілмеген. Дегенмен, оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда логикалық тапсырмалар кездесіп тұрады.

«Ағаш егу, ағаш кесу мәселесі» бойынша кездесетін мәтінді есептерді шығару арқылы оқушының есепті тиімді және оңай шығаруға, сонымен қатар оқушының ойлау логикасын дамытуға және талдау жасау қабілетін арттыруға болады. Ағаш егу мен кесудің заңдылықтарын пайдаланып, көптеген есептерді шығартуға болады.

Мысал: Айдос ауласына ағаш отырғызды. Айдос10 метр жерге аралығы 2 метрден неше ағаш екті?

Ағаш саны = барлық ұзындық : түп аралық + 1

10 : 2 + 1 = 6

Тапсырма. Жандос бір қатарға арасы 3 метр болатын 5 ағаш отырғызды. Ең шеткі екі ағаштың арасы неше метр?

5 – 1 = 4

4 х 3 = 12 (екі ағаштың арасы 12 м)

Қарапайым фигураларды санау

Фигура санау – берілген геометриялық фигураға байланысты кесінді, бұрыш, үшбұрыш, төртбұрыш т.с.с. фигуралар санын табуға берілген есептер.

1-мысал. Суретте қанша кесінді барын есептеу жолдары.(1-кесте)

А В С Д Е

Ескерту: АВ және ВА кесінділері бірдей кесінділер.

(1-кесте)

А нүктесінен басталатын кесінділер	АВ, АС, АД, АЕ
В нүктесінен басталатын кесінділер	ВС, ВД, ВЕ
С нүктесінен басталатын кесінділер	СД, СЕ
Д нүктесінен басталатын кесінділер	ДЕ
Барлық кесінділер саны	4+3+2+1 = 10

Тапсырма. Суретке қарап, кесінділерді жаз. Барлығы неше кесінді бар?

(2-кесте) Суретте берілген кесінді бойынша кестеге кесінділерді жазады. Соңында кесінділер санын қосады. Мұнда АВ және ВА кесінділері бірдей кесінділер.

А В С Д

(2-кесте)

А нүктесінен басталатын кесінділер	
В нүктесінен басталатын кесінділер	
С нүктесінен басталатын кесінділер	
Барлық кесінділер саны	

Қарапайым комбинаторика

Берілген жиындағы элементтерден қандай да бір шартқа бағынатын әртүрлі қанша комбинация құрастыруға болады деген сұрақты қарастыратын математика саласы комбинаторика деп атайды.

Мысал. Егер цифрлары қайталанбайтын болса, онда 1, 4, 6, 9 цифрларын пайдаланып, неше екі таңбалы сан құрастыруға болады?

ондық	бірлік
4	3

4 х 3 = 12

Жауабы: 12 түрлі екі таңбалы сан құрастыруға болады.

Тапсырма.1, 0, 5, 8 цифрларын пайдаланып, неше екі таңбалы сан құрастыруға болады?

ондық	бірлік

Қорыта келе комбинаторика-бұл операцияларды санау. Ол үшін оқушылар қосынды мен көбейтудің ережелерін жақсы білулері керек. Сонымен бірге тапсырмаларды тану және классикалық комбинаторлық нұсқаларды-комбинацияларды есептеуге үйрету қажет.

Жорамалдау тәсілі

Мысал. Аулада қаздар мен қозылар жүр. Олардың бастарының саны 40, аяқтарының саны 136. Онда көгалда қанша қозы, қанша қаз жүр?(3-кесте)

1	Барлығын қаз деп жорамалдасақ, онда	40 х2 = 80 (аяқ)
2	Бұл есеп шартындағы аяқ санынан кем	136 – 80 = 56
3	Әрбір қозыдан кем саналатын аяқ саны	4 – 2 = 2
4	Қозы саны	56 : 2 = 28
5	Қаз саны	40 – 28 = 12

Тексеру: 12 қазда 12 х 2 = 24 аяқ
28 қозыда 28 х 4 = 112 аяқ
Барлық аяқ саны 24 + 112 = 136 аяқ

Тапсырма. Спорттық алаңның ауласында барлығы 43 велосипед және үш дөңгелекті мотоцикл тұр. Егер олардың дөңгелектерінің жалпы саны 96 болса, онда мотоциклдер саны қанша?

Осындай логикалық тапсырмаларды пайдаланып, оқушыларды олимпиадаға дайындау өте тиімді, әрі оқушылар қызыға орындайды. Қазіргі технологиялардың мүмкіншіліктерін пайдаланып, логикалық тапсырмаларды қызықты және сапалы дайындау. Сонымен қатар әр мұғалімге пайдасы тиетін көмекші құрал – ол тапсырмалар жинағы бар дайын дәптер.

Елдің ертеңі білімнің тереңдігімен өлшенеді демекші, үздіксіз өзгеріп тұрған әлем адамнан да қабілет пен қажеттілікті үздіксіз дамытуды талап етеді. Сондықтан да білім беру саласының басты мақсаты, оқушыларды өзгермелі өмірде қорықпай, еркін өмір сүруге, білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеге жетуіне, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптасуына ықпал ету.

«Шәкірт – нығыздай беретін ыдыс емес, керісінше тұтандыруды талап ететін шырақ» демекші оқушылардың жеке шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту мектептің басты міндеті.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Автор Ә.Б.Ақбаева, Л.А.Лебедева, М.Ж.Мыңжасарова, Т.Т.Лихобабенко
2. Математика оқулығы. Баспа.-Алматыкітап, 2019.
3. Автор Мәуіт Ырысбек, Меллат Есбол, Табыс Нұрланбек, Қабылкерім
4. Есқат, Дәуренқан Ардақ. Математика. Баспа. –Зерделі, 2023.
5. Автор Мәуіт Ырысбек, Меллат Есбол, Табыс Нұрланбек, Қабылкерім
6. Есқат, Дәуренқан Ардақ. Алтын сақа. Баспа. –Зерделі, 2023.

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ МАҚСАТЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ПЛАТФОРМАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Жылысбай А.Б.
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Тараз қаласы, «№13 орта мектебі» КММ
aisara.zhylysbay@mail.ru

Аңдатпа

Бұл мақалада цифрландырудың білімге әсері, сондай-ақ оқу процесінде жаңа технологиялардың артықшылықтары мен мүмкіндіктері қарастырылады. Қазіргі әлемде инновациялық технологиялар мен платформалар білім беруде маңызды рөл атқарады. Олар оқыту процестерін жетілдіруге және тиімдірек және сапалы білім беруге мүмкіндік береді. Білім беруде инновациялық технологияларды қолдану білім беру процесін жекелендіруге, оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеруге, оқытуды интерактивті және қызықты етуге мүмкіндік береді.

Кілтті сөздер: заманауи үрдістер, инновациялық технология, платформа, интерактивті орта, ынталандыру.

Заманауи білім беру цифрлық технологиялар мен платформалардың дамуына байланысты үлкен мүмкіндіктер ашылды. Білім беруде инновациялық технологияларды қолдану оқу процесінің сапасын айтарлықтай жақсартуға және барлығына тиімдірек және қолжетімді оқытуды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Бұл мақаланың мақсаты білім берудегі инновациялық технологиялар мен платформаларды пайдалану мүмкіндіктерін және олардың білім беру процесінің сапасына әсерін қарастыру болып табылады.

Білім беруде инновациялық технологияларды қолданудың бір мысалы-оқыту үшін онлайн платформалар мен ресурстарды пайдалану. Coursera, edX, Udemy және т.б. сияқты заманауи білім беру платформалары бағдарламалау мен дизайннан бастап шет тілдері мен бизнеске дейінгі әртүрлі тақырыптар бойынша көптеген курстар мен оқу бағдарламаларын ұсынады. Бұл платформалар әртүрлі елдердің білім алушыларына әлемнің түкпір-түкпірінен келген білім беру материалдары мен сарапшыларына қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Қазіргі әлемде инновациялық технологиялардың дамуымен білім беру қол жетімді және тиімді бола бастады. Осындай жаңалықтардың бірі-мектепте сабақ өткізу үшін әртүрлі платформаларды пайдалану. Ең танымал оқу платформаларының бірі-Google Classroom. Бұл мұғалімдерге сабақ құруға, тапсырмалар беруге, олардың орындалуын тексеруге және оқушылармен сөйлесуге мүмкіндік беретін ыңғайлы және қолдануға оңай бағдарлама. Сондай-ақ, бұл платформада онлайн тестілеу және кері байланыс жүргізуге болады. Тағы бір танымал платформа-Microsoft Teams. Оның көмегімен мұғалімдер оқушылармен қарым-қатынас жасай алады, тапсырмалар бере алады, бейнеконференцияларды қолдана отырып онлайн сабақтар өткізе алады, сонымен қатар өз бетінше оқуға арналған материалдар мен ресурстармен бөлісе алады. Тағы бір танымал платформа-Zoom. Оның көмегімен сіз виртуалды сабақтарды ұйымдастыра аласыз, Нақты уақыттағы сабақтарды өткізе аласыз, сонымен қатар оқушылардың кейінірек көруі үшін сабақтарды жаза аласыз.

Classroomscreen.com - бұл мұғалімдер мен оқушыларға мектептегі оқу процесін жақсартуға арналған көптеген құралдарды ұсынатын инновациялық платформа. Бұл таймер, күнтізбе, дыбыс өлшегіш, кездейсоқ атау генераторы және т.б. сияқты әртүрлі мүмкіндіктерді пайдалануға болатын виртуалды тақта. Classroomscreen.com сайтының басты артықшылықтардың бірі оның ыңғайлылығы мен пайдаланудың қарапайымдылығы болып табылады. Мұғалімдер виртуалды кейін оны сабақ барысында оқушылардың оқуы мен қатысуын тақтаны өз қажеттіліктері мен қалауларына оңай реттей алады, содан жақсарту үшін қолдана алады.Таймер немесе дыбыс өлшегіш сияқты құралдардың көмегімен мұғалімдер сабақта уақытты тиімді ұйымдастыра алады, барлық оқушыларға бірдей көңіл бөледі және оқуға ыңғайлы жағдай жасай алады. Сондай-ақ, платформада оқушылармен материалдарды бөлісу және олардың жетістіктерін бағалау мүмкіндігі бар. Жалпы, Classroomscreen.com пайдалану мұғалімдерге білім сапасын жақсартуға және сабақтарды интерактивті және қызықты етуге мүмкіндік береді. Бұл платформа қазіргі білім берудегі маңызды құралға айналады және оқу процесінің тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Соңғы жылдары нейрожелілер танымал бола бастады және әртүрлі салаларда, соның ішінде білім беруде кеңінен қолданылады. Нейрондық желілер-бұл үлкен көлемдегі деректерді талдауға және өңдеуге қабілетті заманауи машиналық оқыту құралы, бұл оларды инновациялық білім беру платформаларын құрудың тамаша құралы етеді. Соның бірі- GPTchatbot.ru Бұл платформаны мұғалімдер білім сапасын жақсарту және оқу процесін оңтайландыру үшін пайдалана алады. Сіз ChatGPT егжей-тегжейлі сабақ жоспарларын жасау үшін пайдалана аласыз. Ол үшін сипаттау керек: тақырып,сабақтағы міндетті сәттер (рефлексия, қыздыру, дз және т. б.), сабақтың ұзақтығы. Нейрожелі оқытушыларға сабақтар мен оқыту әдістемелеріне дайындық бойынша жеке ұсыныстар ұсына алады. Сонымен қатар, нейрондық желі платформасын әр оқушының оқу деңгейі мен стиліне сәйкес келетін интерактивті сабақтар жасау үшін пайдалануға болады. Мысалы, нейрондық желі оқушыға қосымша көмек қажет болса немесе материалды игеруге көбірек уақыт қажет болса, қосымша материалдар, тапсырмалар немесе түсініктемелер ұсына алады. Осылайша, мектептегі сабақтарда мұғалімдерге арналған нейрондық желі платформаларын пайдалану білім сапасын жақсартуға мүмкіндік береді, бұл оны барлық оқушылар үшін тиімдірек және қолжетімді етеді. Мұндай платформаларды құру білім беру инновациялары үшін жаңа мүмкіндіктер ашады және мұғалімдер мен оқушыларға жақсы нәтижелерге қол жеткізуге көмектеседі.

2011 жылы сипатталған Prezi интерактивті презентация бағдарламасы үлкен танымалдылыққа ие болды. Бұл сәтті жобаның кейбір аналогтарын жасауға тырысқаны таңқаларлық емес. Олардың бірі, менің ойымша, PowerPoint қондырмасын жасаған Microsoft Office әзірлеушілері онша сәтті болмады.Жақында Focusky қызметі пайда болды. Бұл жобаны жасаушылар басқа жолмен жүрді. Сыртқы жағынан, құралдар жинағы Prezi - ге өте ұқсас. Сондықтан онымен жұмыс істеуді үйрену өте оңай. Focusky қамтамасыз етеді: үлгілер мен тақырыптардың үлкен таңдауы,бейне, аудио, флэш, YouTube немесе Vimeo бейнелерін ендіру мүмкіндігі сияқты әртүрлі интерактивті элементтерді пайдалану мүмкіндігі,көптеген тілдерді қолдау,блогқа немесе сайтқа әзірлеуді енгізу мүмкіндігі,анимациялық нысандарды енгізу мүмкіндігі.

Сондай-ақ, білім алушыларды жаңа тілдер мен мәдениетті үйренуге шабыттандыра отырып, Абайдың өмірбаянын жәнеде басқа да шығармаларын оқытып, ақпараттар берілген соң сабақты бекітуге немесе кері байланыс ретінде Quizlet.com сайты арқылы карталармен сұрақ-жауап ойынын ойнатуға болады

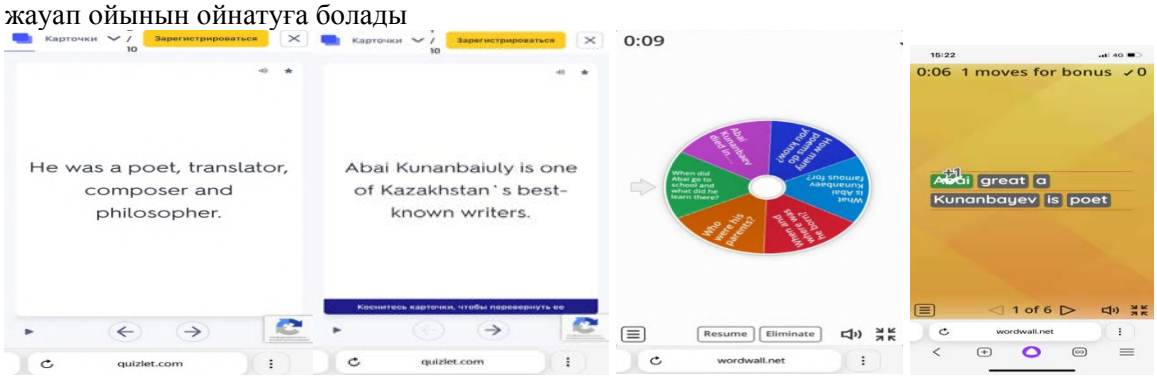

Сол секілді түрлі викторина , сәйкестендіру, сұрақ-жауап ретінде түрлі бейнелермен Wordwall.net сайтында жұмыс жасауды жөн көремін. Оқушылар сабақта сәттілік дөңгелегі арқылы Абай Құнанбаев туралы сұрақтарға жауап береді. Сөйлемдердің орын тәртібін дұрыстауға арналған тапсырма да оқушыларда грамматикалық ережелерді еске түсіруге мүмкіндік береді.

QR-код технологиясын қолдану туралы толығырақ тоқталғым келеді, өйткені бұл технология біздің өміріміздің барлық салаларына өте белсенді енгізілуде. QR кодтарының ыңғайлылығы - бұл жерде не жасырылғанын білу үшін смартфоннан басқа ештеңеге қол тигізудің қажеті жоқ.

Сабақтарда QR кодтарын сабақтың әртүрлі кезеңдерінде қолдануға болады. Мақсат қоюдан үй тапсырмасына дейін. Оқушыларды әртүрлі жұмыс түрлеріне, жеке, жұптық және топтық жұмыстарға қосуға болады. Таңдалған пішіндер мұғалім сабақта қолдана алатын гаджеттер санына байланысты. QR код қолдану арқылы Абайдың өлеңдері, «Қара сөздері»,

аудармалары жайлы ақпарат алатын болады. Білім алушылардың қабілет-қарымы мен білім деңгейін есепке ала отырып, оқытудың заманауи түрін ұлы ғұлама Абайдың өмірі мен шығармашылығын оқытуда дұрыс пайдалана білсек, білім сапасын арттыруға, өз беттерінше ізденіп, шығармашылықпен жұмыс істеуіне жағдай туғызар едік.

Virbo.com- тартымды бейне бірнеше минут ішінде жасанды интеллектпен! Мәтінді 300-ден астам дауыс пен тілде БАҚ өкілдеріне арналған кәсіби бейнелерге оңай түрлендіру мүмкіндігін береді. Өз тәжірибемде ағылшын тілі сабақтарында Абайдың сөйлейтін суретін қолдану пайдалы әрі қызықты оқыту әдісі бола алады. Бұл білім алушыларға ұлы ақын мен оның шығармашылығы туралы біліп қана қоймай, өз сөздері арқылы оның ойлары мен сезімдеріне енуге мүмкіндік береді. Абайдың сөйлейтін фотосуретінің көмегімен әр түрлі сабақтар жасауға болады, мысалы, оның өлеңдерімен бейнені ағылшын тілінде қарау, содан кейін талқылау және талдау. Сонымен қатар, сөйлейтін сурет ағылшын тілінде сөйлеу практикасына үлкен ынталандыру бола алады. Осылайша, ағылшын тілі сабақтарында сөйлейтін суретін қолдану оқытудың қызықты әрі тиімді әдісі ғана емес, сонымен қатар ұлы ақынмен және оның мұрасымен таныстырудың тамаша мүмкіндігі бола алады. Сабақта Абайдың «Күз» атты өлеңін сөйлейтін сурет арқылы балаларға таныстырдым.

Осылайша, білім беруде инновациялық технологиялар мен платформаларды пайдалану оқыту сапасын арттыруға, оны оқушылар үшін қолжетімді әрі тартымды етуге, сондай-ақ мамандардың жаңа буынын қазіргі әлемнің сын-тегеуріндеріне дайындауға мүмкіндік береді. Білім беру саласында жақсы нәтижелерге қол жеткізу үшін осы технологияларды белсенді түрде енгізу және дамыту маңызды. Мектепте сабақ беру үшін платформаларды пайдалану білім беруді жетілдірудің, оқыту сапасын арттырудың және мұғалімдер мен оқушылардың өзара әрекеттесуін жеңілдетудің тиімді әдісі болып табылады. Оқу процесіне инновациялық технологияларды енгізу-білім берудегі қалыптасқан проблемалардың ең ұтымды шешімдерінің бірі. Тәжірибе көрсеткендей, оларды оқу процесінде қолдану студенттерге білім беру және әлеуметтік кеңістікте сәтті бейімделуге, шығармашылық қабілеттерін ашуға мүмкіндік береді.

Жалпы алғанда, оқыту мен білім беруде бәсекеге қабілетті тұлғаны даярлаудағы заманауи үрдістер мен инновациялық тәжірибелер сыни ойлауды, инновациялық дағдыларды, командалық жұмысты және жұмсақтықты дамытуға бағытталған.

Қорытындылай келе, қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты-қазіргі қоғамның сын-қатерлерімен сәтті күресуге қабілетті бәсекеге қабілетті тұлғаны дайындау. Бәсекелестік күн сайын өсіп келе жатқан қазіргі әлемде оқушыларды тек табысты мансапқа ғана емес, сонымен қатар қоғамға белсенді қатысуға дайындау маңызды. Білім беруде заманауи әдістер мен инновацияларды қолдану бәсекеге қабілетті тұлғаны қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Олар оқушыларға шығармашылық, сыни тұрғыдан ойлау, коммуникация және т.б. сияқты дағдылары мен құзыреттерін дамытуға мүмкіндік береді. Білім беру процесіне инновациялық тәжірибелерді енгізу материалды жақсы меңгеруге және терең білімді қалыптастыруға ықпал ететін оқыту үшін ынталандырушы және интерактивті орта құруға мүмкіндік береді. Мұның бәрі білім беруді тиімдірек етеді және оқушыларға өз әлеуетін жүзеге асыруға көбірек мүмкіндіктер береді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «Педагог» Республикалық ғылыми-әдістемелік, педагогикалық журнал. Алмаы; 2019 ж., №6 (54)
2. URL: https://science-pedagogy.ru/ru/article/view?id=1722 (19.02.2024).
3. М.С.Керімбаева. «Ұлттық мәдениетті қалыптастырудағы мектептің қызметі». Астана, 2008 ж.
4. Нұрышева Г.Ж. Адам өмірінің философиялық мәні. — Алматы. 2001
5. Педагогика және психология түсіндірме сөздігі, -Алматы, Мектеп, 2002.
6. С.Ғаббасов. «Халық педагогикасының, негіздері»-Алматы.1995 ж. /1.3.7.бет, 26бет/

ӘӨЖ 373.2:81.11

ЖСТД БАР МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Жумагулова А.Т.
М.Х. Дулати атындағы тараз өңірлік университетінің, аға оқытушысы

Дангилова Э.Б.
№26 Нұрай Бөбекжай-бақша меңгерушісі, Тараз

Аңдатпа

Мақалада автор мектепке дейінгі білім беру ұйымында сөйлеу тілінің жалпы дамуы бар балалардың алғашы кезеңіндегі жұмысындағы негізгі бақылау ерекшеліктері мен даму жолдарын қарастырады. Заманауи қоғамдағы балаларды әлеуметтендіруде педагогтардың алдында тұрған жаңа міндеттер де талқыланады. Автор қазіргі жағдайдағы логопед жұмысының кәсіби білім беру мен оқытуды жан-жақты қарастырып, оның жұмысының негізгі бағытын атап көрсетеді. Автор оқырманға дамуында ерекше білімді қажет ететін және сөйлеу тілінің жалпы дамуында ерекше балаларға практикалық жұмысының мысалдарын егжей-тегжейлі сипаттайды. Автор нәтижелерді қорытындылай келе, педагогтардың жұмысы білім беру жүйесінің маңызды бөлігі және қоғам өмірінің сапасын арттырудың маңызды элементі болып табылады деген қорытындыға келеді.

Тірек сөздер: дамуында ерекше білімді қажет ететін балалар, сөйлеу тілінің жалпы дамуы, сөздік қор, логопедия, әдіс, вербалды.

Жаңа қоғамның болашағы бастапқы баланың даму кезеңінен білім мен оқытуда тәрбиенің іргетасын қалаудан басталып, баланың бүкіл дамуы барысында қалыптасады. Бұл қәзіргі білім беру жүйесінің барлық білім беру ұйымдарына жоғары жауапкершілік жүктейді. Дамуында ерекше білімді қажет ететін балаларға, арнайы педагогикадағы ерекше ұрпақтар үшін жаңа білім беру әдістерін жасауға тырысамыз. Жаңартылған білім беру жүйесінде қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуында маңызды рөл қызмет атқарып, сонымен қатар оған әсер ететіні де анық. Сондықтан да барлық білім беру жүйесіндегі еліміздің әлемдік деңгейге жету үшін жасалынып жатқан талпыныстар оқытумен білім беруде сапалы әдіс-тәсілдерін қолдана отырып терең білімді, оқу барысында танымдық іс-әрекеттерді бағыт ұстанатын, сол тұрғыда өз болмысын таныта алатын жеке тұлғаны қалыптастыру ісіне ерекше мән берілуде. Бұл ретте мектеп жасына дейінгі балалардың оқу танымдық іс-әрекетін қалыптастырудың білім, біліктерін жетілдірудің әлеуметтік педагогикалық мәні зор.

Дамуында ерекше білімді қажет ететін балаларға және психикалық дамуы қалыпты балаларды интеграциялау арқылы білім беру мәселесі-ең өзекті және қажетті проблема болып отыр.

Мектепке дейінгі кезеңде балаларда сөйлеу тілінің түрлі кемістіктері кездеседі. Олардың ішінде жиі кездесетіні және күрделісінің бірі – ол сөйлеу тілінің жалпы дамымауы. Логопедияда ***сөйлеу тілінің жалпы дамымауы*** – есту қабілеті мен ой – өрісі қалыпты дамыған балалардың дыбыстық және мағыналық жағына қатысты сөйлеу тілінің барлық компоненттерінің жүйесінің қалыптасуының бұзылуынан болатын күрделі тіл кемістігі деп қарастырады (фонематикалық) [1].

ЖСТД дизартрия, алалия, афазия, ринолалия және тұтықпа сияқты күрделі сөйлеу патологияларының түрлерінде байқалуы мүмкін.

Тіл кемістігі бар барлық балаларда жиі кездесетін кемшіліктер:

- сөйлеу дамуының кешігуі;
- сөздік қорын шектеу;
- -қолданылатын тілде сөздік, грамматиканың жеткіліксіздігі;
- бұрмаланған дыбыстың болмауы;
- Фонематикалық оқу дағдыларын дамытпау.

Бүгінде мұндай балалардың саны күн санап артып келеді. Жалпы тіл кемістігі дер кезінде

түзетіліп, алдын алу шаралары қолға алынбаса, балалардың мектепте оқуы қиынға соғады. Сондықтан баланың айналасындағы адамдармен қарым-қатынасы қиындайды.

Бөбек жайдағы балалармен мектепке дейінгі және мектептен кейінгі түзету жұмыстарының мәселесін Левина, Г.В. Чиркина, Л.Ф. Цпирова, В.К. Воробьева, О.Е. Грибова, Г.И. Жаренкова (Ресей), А.И. Семенова, М.А. Кавгенко, Е.Н. Коботович (Украина), Л.Р. Муминова (Өзбекстаннан), М.К. Грушевская (Қазақстаннан) қарап, зерттеді. Кейінірек оны Қ.Қ. Өмірбекова, Г.Б. Ибатова, Г.Н.Төлебиева еңбектерінде қарастырылған. Бірақ бұл осы уақытқа дейін қазақ тілді балаларды түзету, оқыту мәселесі ғылыми тұрғыдан зерттелмеген [2]. Сөйлеу тілінің дамымауы әртүрлі деңгейде кездеседі. Алғашында Р.Е.Левина жалпы сөйлеу тілі дамымауын үш деңгейге бөлді. Кейіннен Т.Б.Филичева 4-ші деңгейді сипаттап қосады.

Сөйлеу тілінің жалпы дамуының бірінші кезеңінде тілдің мүлдем қалыптаспағаны байқалады. Оларды мылқау балалар деп атайды. Бұл деңгейдегі балаларда сөйлеген кезде анық көрінетін тіл кемістігі бар: тілдерін бүлдіреді, дауыстарға еліктейді, өз сөздерін және күнделікті әдеттерінде қолданады, сөйлемде анық айтылмайды және ол өзгермейді. Қолдарын қимылдатып, ым-ишара арқылы ойынды түсіндіруге тырысады.

Сөздік қоры өте шектеулі балалар заттың, қимылдың сыртқы көрінісі немесе олардан шыққан дыбыстардың ұқсастығына қарай былдырлаған тілінде бәрін атайды, саусақтармен түсіндіреді. Мысалы: «дудут» - машина, жүрді, барды, т.б. Ол зат атауының орнына бір мезгілдегі іс-әрекетті білдіретін зат есімнің ауыстырылған жағдайда жиі байқалады. Мысалы: «қалам» - қарындаш, жазу, сурет салу; «Тай» – шай, жеу дегенді білдіреді.

Көп жағдайда мүмкіндігі шектеулі балаларға арналған білім беру бағдарламасының аяқталуы мектеп алдындағы арнайы білім беру мекемесіндегі логопедиялық жұмыстың сәттілігіне байланысты. Мұндай балалармен жақсы жұмыс істеу үшін логопедтің тілінің даму себептері, логопедиялық топтарға заманауи көзқарас туралы көп ақпарат болуы керек.

Логопедиялық жұмысты негіздеу мақсаты тілі жетілмеген балалардың тілін дамытуға бағытталған. Мен сіздермен қолдануға болатын практикалық құралдармен бөліскім келеді.

Оқыту жұмысын ұйымдастырудың бірінші формасы – ынтымақтастық. Топта 8-12 баладан аспауы керек. Үш тілді дамытуға арналған ұйымдастырылған оқу іс-әрекеті балалар үшін аптасына 4-5 - 1 рет, ұзақтығы 20-25 минут, ал 5-6 балалар үшін аптасына 2 рет, ұзақтығы 25 30 минуттан басталады. Тіл триадасын дамыту үшін ұйымдастырылған барлық оқу іс-әрекетінде алған білім күнделікті барлық қалыпты кезеңдерінде: киіну, жуыну және шешіну, тамақтану, ұйықтауға дайындалу, ойнау және жүру.

Әдістеменің педагогикалық артықшылығы мынада: орта мектепте балаларды үшінші тілге үйрету көптілді халықтың негіздерін қалыптастырудағы маңызды бастапқы кезеңдердің бірі болып саналады. Үш тұғырлы тіл әдістемелік материалдың мазмұнына сүйене отырып, бала оқып жатқан тілдегі сөздерді, дыбыстарды, сөйлемдерді дұрыс айту, сөздік қорын жинақтау, ана тілінде, ауыз екі сөйлеу тілін түсіну және қабылдау және жеңіл пікірталастарға қатысу қабілеті дамиды.

Әдістеменің педагогикалық құндылығы мектеп оқушыларының қазіргі қоғамда қолданылатын тілді бақылауымен анықталады. Халықаралық қарым-қатынаста ана тілін ғана емес, шет тілін меңгеру ақыл-ойдың, сезімнің, адамдықтың дамуымен тығыз байланысты.

Тілдік дағдыларды дамытудың мазмұны мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбие мен оқыту бойынша оқу материалында анықталған. Білім беру мекемесінің мақсаты – вербалды және вербалды емес қарым-қатынас құралдарымен қоршалған ортада адамдармен тіл табыса алатын орта мектеп тұлғасын тәрбиелеу.

Ұйымдастырылған оқу іс-әрекетіне қойылатын негізгі талаптар: үш тілде өткізілетін жалпы лексикалық дамытуға 5-10 минут жалпы уақыт (сергіту уақыты, пікірталас, дидактикалық ойындар, тіл және фонетика бойынша дайындыққа бөлінген, жаттығулар мен жаттығулар).

Балаларға тілдің үштұғырлығын үйрету әдістемесі

Ағылшын тілін үйрету әдістемесін таңдау барысында қай жастағы балаларға арнап әзірленгендігін ескеру қажет.

Ойын стилі балалар мен мұғалімдерді қызықтырады. Ол өзінің қарапайымдылығымен тиімді. Мұғалім тіл үйрету мен сабақты ойын түрінде жетілдіруге жетекшілік етеді. Стильдің құндылығы, бір жағынан, стиль, ауызекі тіл, дұрыс айтылу, жазылу, грамматика, т.б. дамыту.

Зайцев әдісі үш жастан 6 (7) жасқа дейінгі балаларға арналған. Келесі жолы ол ағылшын тілін үйретуге бейімделіп, білікті болады. Ағылшын алфавитінің әріптері Зайцевтің белгілі тестінде пайда болды.

Глен Доманның әдісі балаларға арналған. Осылайша, баланың көруі арқылы түрлітүсті және белгіленген суреттер алдын-ала бекітіліп, оқыту мен оқу процесін жеңілдетуге көмектеседі. Гленн Доман өзінің кітабында анық және нақты материал береді [4]. Картаны тек жұмыс істейтін балалар, сонымен қатар қалыпты балалар, тіпті мектеп оқушылары да пайдалана алады.

Дизайн 4-5 жастағы балаларға арналған. Тіл мұғалімдері балаларға берілген тақырып бойынша қызықты нәрселерді білуге көмектесетін әртүрлі әрекеттерді ұсына отырып, балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып тақырыптарды таңдайды. Балаларға өз бетінше орындау үшін тапсырмалар беріледі (мүмкін ата-аналарының көмегімен). Қорытынды тараудың уақыты келгенде, балалар кең ауқымды шығармашылық жұмыстармен жобаның тақырыбына келеді.

Аралас стильдер - мұнда сіз таңдауыңызға сәйкес әртүрлі стильдерді жасай аласыз. Жекпе-жек, ойнау, ән мен ән жаттау, жобалар жасау, т.б. Әдістің құндылығы оның әртүрлілігінде. Әртүрлі іс-әрекеттерге отыру арқылы балаларды қызықтыру оңайырақ. Тәжірибеде қолданылатын мектеп тілін оқытудың барлық әдістері ата-аналарға балаларын үйде білуге көмектеседі.

Қорытындылай келе, педагог мамандарға арналған оқу материалы ЖСТД балаларымен түзету-дамыту жұмыстарын жүргізетін логопедтердің кәсіби жұмысының жүйелі және нәтижелі болуына көмектеседі деп ойлаймыз.

Қолданылған әдебиеттер:

1. 1.Намазбаева Ж.И., Сарсенбаева Л.О. Ерекше қажеттіліктері бар балалардың психофизикалық дамуының ерекшеліктері. . Алматы, 2015ж.
2. Богомолова А. И. Балалармен жұмыс жасауда логопедиялық сабақтарға арналған нұсқаулық . М.; СПб., 2006.
3. Қ.Қ.Өмірбекова, Г.С.Оразева, Г.Н.Төлебиева, Г.Б.Ибатова. Логопедия Алматы, 2011.
4. Т.Б.Епифанцева.Арнайы білім беру мұғаліміне арналған анықтамалық, Феникс,2006.
5. Батырбекова Н.Х., Канатова А.М., Иманкулова М.С. " Білім беруді жаңғырту жағдайындағы әлеуметтік педагогтың кәсіби құзыреттіліктері" 2021ж.
6. Колесникова А.Н. " Қазіргі мектеп жағдайында психологиялық-педагогикалық көмекті қажет ететін балалармен әлеуметтік-педагогикалық жұмыс" 2019ж.

ӘОЖ 373.24

БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Карабалаев К.А.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, аға оқытушы

Тәуелсіз еліміздің XXI ғасырғ аөтудегі стратегиясының негізгі бөлігі - білім беру жүйесін-жақсарту. Қазіргі таңда Қазақстанда әлеуметтік-экономикалық мәселелерге байланысты білім беру саласында айтарлықтай өзгерістер енгізілуде. Білім берудің мақсаты мен міндеттері тұлғаның сұраныстарын қанағаттандыруға бағытталған. Оқыту үдерісінде әлеуметтік құзыреттіліктерді дамытудың тиімді тетіктері мен құралдарын іздеу әлі де өзекті мәселенің бірі болып отыр.

«Біздегі басты міндет – білім беруді жаңа сапамен және мазмұмен толықтыру»,–деген болатын Елбасымыз Ә.Н.Назарбаев кезекті Жолдауында[1]. Бүгінгі күні ғылым мен техниканың даму деңгейі әрбір оқушыға сапалы және терең білімнің және іскерліктің керектігін талап етеді. Сол себепті де оқушылардың шығармашылық ойлауын дамыту, оқушының табиғи дарындылығын пайдалана отырып, ғылыми көзқарасы мен белсенділігін дамыту керек.

Оқушының шығармашылық қабілеттерін дамыту және оны тәрбиелеу – бүгінгі таңдағы көкейтесті мәселелердің бірі. Шығармашылық – бүкіл тіршілік көзі. Адам баласының сөйлей бастаған кезінен бастап, бүгінгі күнге дейін жеткен жетістіктері шығармашылықтың нәтижесі. Бұған бүкіл халықтық, жалпы және жеке адамның шығармашылығы арқылы келдік. Әр жаңа ұрпақ өзіне дейінгі ұрпақтың қол жеткен жетістіктерін меңгеріп қана қоймай, өз іс-әрекетінде сол жетістіктерді жаңа жағдайға бейімдей, жетілдіре отырып, барлық салада таңғажайып табыстарға қол жеткізеді.

Мектеп – бұл оқушы тұлғасы мен санасының дамуы қуатты жүретін, ерекше құнды, қайталанбас кезеңі. Сондықтан да ондағы білім беру ісі – үздіксіз білім берудің алғашқы басқышы, қиын да қадірлі жұмыс. Мектеп балаға белгілі бір білім беріп қана қоймай, оны жалпы дамыту, яғни сөйлеу, оқыту, қоршаған ортада дұрыс көзқараста болу, жағдайларды объективті түрде бағалап, талдау жасауға үйрету, ойын дұрыс айтуға, салыстыра білуге, дәлелдеуге, сөйлеу мәдениетіне үйретеді.

Білім берудің қазіргі жаңа құрылымы және оқу әдістемелік мазмұнының өзгеруі мұғалімдердің кәсіби шеберліктерін жаңарту, шығармашылық ізденістерін шыңдауын қажет етеді. Қазіргі уақытта барлық салада даму үздіксіз болуы қажет.

Ұстаз беделі, ең алдымен, өзінің жеке басының қасиеттеріне, ұстаздық қабілетіне байланысты. Мұғалім мамандығы ертеден келе жатқан мамандықтардың бірі. Білімді таратушы болды. Сол себептен мұғалімдердің жан-жақты білімді адамдар болуы тиіс. Ұлы ағартушы Ы. Алтынсарин «Маған жақсы мұғалім бәрінен де қымбат, өйткені жақсы мұғалім мектептің жүрегі» дегені мәлім[2,21]. Бала атаулыға ашық-жарқын қарап, мейірлене қарай білсек, оның пәк сезімінен шықсақ, сенім артар серік табарымызға күмән жоқ. Бүгінгі күні мектеп жасындағы балаларға жаңа технологияға сай, жаңартылған білім беру мазмұны бойынша оқу бағдарламасымен білім беру өзекті мәселердің бірі болып табылады. Бірақ қандай да білім беру жүйесін алып қарасақ та оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту келелі із болып табылады. Демек оқу әрекеті баланың жалпы қабілетін дамытса, шығармашылық әрекеті нақты жағдай шешу барысында нәтижеге жеткізетін қабілеттерді дамытады. Шығармашылық қабілет әр баланың табиғатындағы болуы мүмкін.

Біздің міндетіміз – оқушыға оның бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Кез келген оқушы мұғалімнің басшылығымен орындаған шығармашылық жұмысының нәтижесіне өзінің ішкі мүмкіндіктерін дамытады. Баланың қабілет мен талантын дамытуды неғұрлым ертерек бастасақ, соғұрлым оның қабілеті толық ашылуы мүмкін. Егер бала бойындағы қабілетті мұғалім байқамаса, ол бала оқушылармен бірдей болып қалады. Сондықтан қабілеттің дамуында мотивация, түрткі бола білу керек. Осындай жұмыстар жүргізу мұғалімнің шеберлігіне байланысты сабақты белсенді әдістермен жүзеге асыруда мұғалім шығармашылық ізденісі ол мамандығына деген сүйіспеншілік алдындағы шәкірттер бағалауы ерекше орын алады. Әр оқушының жас ерекшелігіне қарап жеке басын қадірлеу қағидасы да мұғалім ең бір жиі қолданылатын әдіс[3,9]. Олай болса, мұғалімдердің оқушылармен жұмыс жасау үшін олардың ақыл-ой дамуын, интелектісін, логикасын және оқушы тұлғасының сапалар қалыптастыру мен дамытудың психологиялық-педагогикалық қабілет мүмкіндіктерін зерттеп білу керек.

Мұғалім қызметі шеберлік тұрғысынан да, шығармашылық тұрғысынан да оқушыларға өнеге болуы тиіс. Осы орайда әр ұстазға ізденуіне, шығармашылықпен айналысуға жоғары ахуал туғызып, ілтипат сезіммен қарым- қатынас жасау жолға қойылу керек. Мұғалімнің атқаратын әрекеті қарым-қатынасқа негізделеді. Сондықтан ол өз еңбегінде қарым-қатынасқа үлкен мән беруі тиіс. Балалармен қарым-қатынас жасаудың психологиялық жолы оның жеке басының жай, күйіне жалпы психологиялық жағдайын өзінің жеке педагогикалық дербестігін ескеру болып табылады. Педагогтік істің шебері болу кездейсоқ нәрсе емес. Ол көптеген себептерге байланысты мұғалім ісінен орын алады.

Педагогикалық әрекеттегі шығармашылықтың тірегі, мұғалімнің білімділігі. Тек өз пәні ғана емес - жалпы адамзаттық құндылықтарды меңгерген, терең де тиянақты білім иесі ғана оны мақсаткерлікпен іске асыра алады, әрине бұл жерде қалыптан тыс ойлай алу қабілетінің рөлі жоғары. Ойлаудың бұл деңгейіне адам бұрын тәжірибеде кездеспеген әрекеттің жаңа түрімен айналысуы, әртүрлі жағдаяттарды шешу, жаңадан жаңаны көру, тани білу арқылы жетеді. Мұны

шығармашылық ойлау дейміз.

Ізденімпаз мұғалім баланың білімін алуға деген қажеттілігін туғызу керек. Жаттанды дүниені қайталай бергеннен гөрі, шынайы ойланатын шығармашылыққа итермелейтін сабақтар өткізілуі шарт. Осындай оқыту ғана бала интелектісінің көзін ашып шығармашылығын дамытады. Сабақ үнемі жарысқа,сайысқа құрылса, оқушылардың пәнге деген қызығушылығы артары даусыз. Сурет бойынша әңгіме құрату, әңгімеге ат қойғызу, белгілі тақырып бойынша сұрақтарға жауап беру, сөзжұмбақ шешу сынды бірқатар жұмыстар оқушылардың білімдерін жетілдіріп ғана қоймай, оларды ұшқырлыққа, тапқырлыққа тәрбиелері анық.

Шығармашылық тапсырмалардың барлығы бір мақсатта жүзеге асырылады: ол оқушылардың шығармашылық жұмысы негізінде қоршаған дүниедегі құбылыстарды қабылдау дағдысын қалыптастыруға көмектесу болып табылады.

Мектепте әрбір сабақ өзіндік ерекшеліктерімен өлшенеді. Оқушыларға әрбір сабақты сапалы, әрі саналы меңгерту үшін оқушылармен шығармашылық жұмыс жүргізудің мәні зор. Материалды толық меңгертіп, пәрменді тәрбие беру мұғалімнің ынта-ықыласына тіпті қабілетіне байланысты. Қазіргі кезде сабақты оқушыларға тек оқулық көлемінде ғана білім беріп, бірізділікпен оқытылып келе жатқаны бәрімізге аян. Осыдан келіп, оқушылардың пәнге деген ықыласы қызығушылығы төменгі дәрежесін көрсетеді. Оқушының белсенділігіне көңіл бөлінбейтіндігін, педагогикалық жағдаяттар туғызылмайтындығын; негізгі құрал - оқулық болып, оқушылардың өз еркімен білімді меңгеруге кедергі келтірген осындай мәселелерден оқушылардың көпшілігі көп қиыншылықтарды басынан өткеруде [4,101].

Бірақ кез келген пәнді жақсы меңгерту үшін әр қилы әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, осы пәнге деген қызығушылығын арттыру мұғалімнің шеберлігіне келіп тіреледі.

Мектептегі басты тұлға - мұғалім. Мұғалімдер жұмысының қажырлы еңбегіне, шығармашылық белсенділігіне мектеп реформасы игі әсерін тигізеді. Өз кәсіби сүйетін, шәкірттерін жақсы көретін - абыройы үшін күресу білетін әрбір ұстазды құрметтеген, ұлағатты ойдың, өнегелі істің, бағытты тұрмыстың ұйтқысы деп сыйлаған, үлкен де, кіші де құрметті. Мұғалімнің білімі өз ісіне сүйіспеншілігі, шығармашылық ізденімпаздығы көрінетін кезеңі — сабақ үрдісі. Сабақ оқу-тәрбие үрдісінің ең басты, маңызды мәселе. Сабақтың тиімділігін арттыруда маңызды факторлары - теориялық материалды терең түсіндіре білу, оны практикалық - іс жүзінде іске асыру болып табылады. Әр оқушымен жеке жұмыс оқушылардың өз бетінше ізденуі арқылы жүзеге асады. «Білім – негізі – сабақта» демекші, әрбір сабақ үлкен дайындықпен, жан - жақты жұмыс түрлерімен ұштасып жатады. Әсіресе, әр сыныптағы тақырыптардың мазмұнына қарай, жас ерекшеліктеріне байланысты дәстүрлі емес сабақ түрлерін өткізу оқушылардың белсенділігін, пәнге қызығушылығын арттырады. Көбіне, мұғалімдер әрбір тапсырманы оқушыларға дайын күйінде беруге тырысады да, тапсырманың мазмұнын оқушылардың ойлауына, оны өздігінен талдап түсінуіне аз көңіл бөледі. Оқушылар өздігінен көп жұмыс жүргізулер керек. Шығармашылықпен жұмыс істеудің, маңызы, мәні өте зор. Пайдаланатын тапсырмалар әртүрлі болады.

Мектепте оқушылардың шығармашылық қабілеттерін арттыру өте күрделі процесс. Ол біріншіден, мұғалімнің іс-тәжірибесі, шеберлігі мен біліміне қатысты болады.

Шебер мұғалім өз ісінің маманы деген сөз, сондықтан еңбектері жақсы нәтижеге жету үшін әр бір мұғалім білімін шыңдап, біліктілігін арттырып, шеберлікке жетуі тиіс. Қазіргі реформалардың талаптарына сай нақты тәрбиелік іс-әрекет үстінде өзіндік даңғыл жол салуға икемді шығармашыл, педагог- зерттеуші, ойшыл мұғалімді қажет етеді. Мұғалім оқушыларды білім жүйесімен, іскерлікпен, дағдымен қаруландырып қана қоймай, олардың танымдық, шығармашылық қабілетін дамытады. Мұғалім ең алдымен бала жанының тамыршысы болуы тиіс. Бала жүрегінің пернелерін дәл тауып, оны ойната білу оңайлықпен келмейді. Бала жанының қобызшысы болып, оның жүрегіне жол тапқан ұстаз ғана «адамның диханы» бола алады. Сусыз тастақ жерге дихан болу қандай қиын болса, «адамдық дихан» болу үлкен ізденіспен біліктілік арқылы ғана болмақ.

Қорыта айтқанда, оқушы бойында шығармашылықты дамытуда үздіксіз құлшыныс, оқуға, білім алуға деген ұмтылыс ұдайы өшпей, күннен-күнге дами түсуі қажет. Сонда ғана оқушы бойында білім нұры тасып, сыныптан-сыныпқа көшкен сайын оқушының ішкі дүниесі, сыртқы ортамен байланысы дамып, шығармашылығы, дүниетанымы арта түсері анық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына арнаған «Қазақстандықтардың әл-ауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Жолдауы.- www.e.gov.kz сайты
2. Омарова Р. Оқушылардың шығармашылық қызығушылығын қалыптастыру: теориясы мен практикасы. Монография. – Ақтөбе, 2008 – 370 б.
3. Бұлғалиев Б. Шығармашылық қабілетті дамытудағы әдістер мен жетістіктер / Б. Бұлғалиев // Әдіскер мұғалім. - № 5. – 2004, 11 б.
4. Джамболатова Т. Қ. Жеке тұлғаның шығармашылығын дамытудағы ұжымдық шығармашылық іс / Т. Қ. Джамболатова // Наука и образования. достижения и проблем. Сборник научных трудов. – 2002. - № 10, 98 – 102б.
5. Қадірова Б. Н. Оқушылардың шығармашылық әрекетін дамыту ғылыми-педагогикалық проблема / Б. Н. Қадірова // Білім. – 2004. - № 2, 16 б.

ӘОЖ 371.12

ЖАҢАШЫЛ МҰҒАЛІМ – ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ӨЗЕГІ

Келиманова Ж.М.
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, аға оқытушы

Қазіргі кезде білім беру жүйесі мақсатының бірі - әлемдік білім беру кеңістігіне ықпалдастырылған және қоғам қажеттіліктеріне сай көп деңгейлі үздіксіз білім берудің ұлттық үлгісін қалыптастыру. Оқытудың парадигмасы өзгерді. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс - тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Бүгінде бастауыш сынып мұғаліміне үлкен жауапкершілік артылып отыр. Өйткені мектепке келген баланың бойында білік - дағдыны қалыптастыратын ең алдымен ұстазы - бастауыш сынып мұғалімі. Оқушылар бастауыш сыныпта оқытылатын әр пәндік саланы түсінетіндігін көрсете отырып, алдағы уақытта осы білімдерін басқа жағдайларда қолдана білулері қажет. Сондықтан оқушыларды өз білімдерін кез - келген жағдайға қалай бейімдеу керектігін біліп, болашақта кездесуі мүмкін кезкелген күрделі тапсырмаларды шешуге икемді болуға баулу маңызды болып табылады \1\. Ал бұл сәтте бастауыш сынып мұғалімі көп жұмыс атқарады. Оқушылардың бойына XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек \2\.

«Бала - болашағым» деген елміз, сондықтан да біздің алдымызда ұлы міндеттер тұр. Ел болашағы болар жас ұрпақты тәрбиелеу жолында біз, ұстаздар, баланың жаны мен тәні таза, рухани бай, дені сау етіп өсірумен бірге алған білімін болашақта қолдана алатын, сандық сауаттылығы артқан, өз ойын еркін жеткізе алатын , бәсекеге қабілетті етіп тәрбиелеуге міндеттіміз.

Жаңашыл ұстаз - заман талабы. Теориялық білімін тәжірибе жүзінде іске асыра алатын, жауапкершілігі жоғары, ізденімпаз жеке тұлға болуы тиіс. Ең жақсы мұғалім - шәкіртінің жанын түсінетін, оны өз перзентіндей сүйе алатын, оқушы үшін бойындағы барын беретін , барлық білімді жібермей, шәкіртін өздігінен білім алуға жетелейтін мұғалім.

Француз қайраткері «Адамға оқып - үйрену өмірде болу, өмір сүру үшін қажет», - дегендей оқыту процесін технологияландыру, осыған сәйкес оқу бағдарламаларын жасау, ғалымдар мен жаңашыл педагогтардың еңбектерімен танысу жұмыстары мұғалімдердің үздіксіз ізденісін айқындайды.

Ең бірінші мұғалімнің «өзіндік жаңалығы» болуы керек. Ғылым жаңалығын түрлендіруде өз үлесін қосу арқылы жасаған нәтижелі жұмысы өзгелердің тәжірбиесін толқы көшірмей. Жаңа ортаға икемдеп, өзіндік іс - әрекет жиынтығы арқылы айтарлықтай нәтижеге қол жеткізу керек.

Қазіргі даму кезеңі білім беру жүйесінің алдына өсіп келе жатқан жеке тұлғаны субьект ретінде жан - жақты дамыту мәселесін қойып отыр. Қазіргі оқушы шыдамды, тапқыр дарынды, белсенді, іздемпаз, талапты, өз алдына қойған мақсат қоя білетінзияткер болуы қажет. Осындай жеке тұлғаны субьект ретінде дамытып, қалыптастыру керек. Білімге деген құштарлық адам бойындағы ерекше қасиеттер - шексіз қиял мен ой еркіндігіне алып келеді. Сонда ғана оқушы өз бетінше ізденіп ғылымды дамыта алатын іздемпаз, шығармашыл тұлға айналады. Оқушының бойында қызығушылықты ояту көпшілік жағдайда мұғалімнің сабақ беру шеберлігіне байланысты болады. Сондықтан да «Мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлға - мұғалім» деп Стронг айтқандай, ұздаздық білімділікпен қоса іздемпаздықты, дарындылық, ұйымдастырушылық, тағы да көптеген құндылықтарды талап ететін маман иесі. Шығармашылық қабілет баланың табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз - оқушының бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерді ашып көрсету. Оқушының сабақ үлгерімін жақсарту үшін мұғалім сынып оқушылары алдындағы кедергілерді анықтауы қажет. Ол кедергілерді жою тек қана сабақ беруші мұғалімдердің ғана емес ата - аналардың біріге ақылдасып жасайтын жұмыстарының нәтижесінде жемісті болмақ.

Меніңше, тек білімде емес, өмірде де осы принциптерді ұстануымыз керек.

Қазіргі білім беру ісінің басты шарттарының бірі болып оқушының өзіне керекті мәліметті өзі іздеп табуы. Сондықтан біз өз сабақтарымызда мүмкіндігінше оқушыларды өз беттерімен ақпараттар іздеуге, қосымша материалдарды ақпараттық - коммуникациялық технологиялар көмегімен анықтай алуға үйретеміз. Өз мамандығын шын сүйетін, өзі оқытатын пәнін жақсы көретін мұғалім әрбір сабағын ерекше дайындықпен және үнемі ізденіс үстінде жүргізеді.

Мұғалімнің сабаққа дайындалуы - аса жауапты іс. Мұғалім өзі оқытатын пәнді қанша жақсы білгенімен, егер ол сабақтар жүйесі жөнінде тыңғылықты жұмыс істемесе және әр сабаққа жеке даярланып отырмаса, оның сабақ оқытуында ірі кемшіліктері болмақ. Бұл - педагогтік өтілі бар көп мұғалімдерге де қатысты. Әрбір мұғалімнің сабаққа дайындалуы жөніндегі талап,педагогикалық үдерістің күрделігінен туады. Соған сәйкес мұғалімнің сабаққа әзірленуі барысында төмендегідей сұраққа жауап беруі керек:

1. Сабақтың мақсаты қандай? Күтілетін нәтиже қандай?
2. Сабақтың мақсатына жетудегі оқушы және мұғалім үшін жетістіктері. Ал жетіспеушілігі не болды, оның себептері неде?
3. Сабақ кезінде білімнің қалыптасу деңгейін анықтау (материалдың логикалық байланысы, ғылымилығы, ақпараттық берілуі, қиыншылықтар, стандарттан тыс ойлар).
4. Менің сабағым оқушыма жаңадан на бере алды? Деген сұраққа жауап іздеңіз.

Мұнда төмендегі қандай инновация қалыптасты дегенді ойлаңыз: ойының дамуы, есте сақтау қабілеті, зейін қойып тыңдауы, досын ықыласпен тыңдауы, өз ойын, идеясын айтуы, өз көзқарасын білдірмеуі, басқаларды мақұлдап отыруы, мүлдем қарсы пікір айтуы

5. Сабағыңыз қаншалықты деңгейде оқушылардың темпераментіне сәйкес келді ме? Алға қойған мақсаттарыңызға жетуде қаншалықты тиімді болды.
6. Оқушыларды бағалау деңгейін қалай жүзеге асырдыңыз. Мұнда кейбір оқушылар неге сөйлемей қалды, ал керісінше неге кейбірі сөйлей береді, бұлардың себебі не деп ойлайсыз?
7. Сабақтың өту екпіндігі (темп) қалай жүрілді, барлық оқушының қызығушылығын тудыра алды ма? Іс - әрекетіңіз үйлесімділігі қаншалықты нәтижелі шықты, оқу ақпаратын (материал) қандай деңгейде ұйымдастыра алдыңыз?
8. Оқушылар алған білімдерін өмірде пайдалана алады ма?
9. Үй тапсырмасына нені беруге болады және оны қалай орындау керек?

«Әрбір бала - данышпан» деген қағидаға мән берсек, оқушылардың жарқырап көрінуі үшін, олардың бойындағы қабілеттерін ашу және оларға бағыт - бағдар беруде мұғалімге артылар жүк аз емес. Ол міндет - оқушылардың шығармашылық қабілетін, ой - өрістерін танымдық белсенділігін дамытуда аянбай еңбек ету, оқушының жекелеген қабілеттерін дамыту.

Осы ережелерді басшылыққа ала отырып және тиімді пайдалана білсек нұр үстіне нұр болар еді. Елбасымыздың «Еліміздің ертеңі - бүгінгі жас ұрпақтың қолында, ал жас ұрпақтың тағдыры - ұстаздардың қолында» деген сөзін әрдайым естен шығармайық.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты 2015 ж. 23 сәуір.
2. Қазақстан Республикасында 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы. Астана 2004 ж.
3. Жаңартылған бастауыш білім беру бағдарламасы Жукенова М.Т. 2015,№7,7.
4. Мұғалімдерге арналған нұсқаулық бірінші (ілгері) деңгей 2012 ж.
5. ҚР педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курсатырының бағдарламасы бірінші (ілгері) деңгей//Екінші басылым. 2012 ж.

ӘОЖ: 371.927

АУТИСТІК СПЕКТРІ БҰЗЫЛЫСЫ БАР БАЛАЛАРДЫ ТҮЗЕТУДЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕЛЕРГЕ НЕГІЗДЕЛГЕН АРНАЙЫ БАҒДАРЛАМАЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Кәдірбай Ә.Б.
«Арнайы және әлеуметтік педагогика» кафедрасының аға оқытушысы. asel.kadirbai17@bk.ru
Шамбулкереева Ботакөз Нұрланқызы. botakoz.almagul@gmail.com
6В01901 «Логопедия» білім беру бағдарламасының 2 курс студенті,
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті

Аннотация: Мақалада аутистік спектр бұзылыс бар балаларды түзете дамытуда қолданылатын халықаралық жаңа әдістемелерге жеке тоқталып, қолданыс аясынның тиімділігін көрсетеді. Олар: «Ерте қарқынды мінез-құлық араласуы»; The P. L. A. Y. project; Карталар арқылы балама байланыс жүйесі (Pictures Exchange Communication System, PECS).

Аннотация: В статье отдельно подчеркивается эффективность применения новых международных методик, применяемых в коррекционном развитии детей с расстройствами аутистического спектра. Это: "раннее интенсивное поведенческое вмешательство"; P. L. A. Y. project; альтернативная система связи через карты (Pictures Exchange Communication System, PECS).

Abstract:. The article separately focuses on new international methods used in the correctional development of children with autistic spectrum disorders and shows the effectiveness of their application. They are:" early intensive behavioral intervention"; the P. L. A. Y. project; alternative communication system via cards (Pictures Exchange Communication System, PECS).

Тірек сөздер: аутизм, ерте қарқынды мінез-құлық араласуы (EIBI), The P. L. A. Y. project бағдарламасы, Карталар арқылы балама байланыс жүйесі (Pictures Exchange Communication System, PECS), коммуникативті дағдылар.

Ключевые слова: аутизм, раннее интенсивное поведенческое вмешательство (EIBI), The P. L. A. Y. программа project, альтернативная система связи через карты (Pictures Exchange Communication System, PECS), коммуникативные навыки.

Key words: autism, early intensive behavioral intervention (EIBI), the P. L. A. Y. Project Program, an alternative communication system via maps (Pictures Exchange Communication System, PECS), communication skills.

2022 жыл Қазақстанда балалар жылы болып жарияланды. Балалардың әл-ауқаты-еліміздің табысты болашағының маңызды кепілі, қазіргі заманның басымдығы. "Өскелең ұрпақтың үйлесімді дамуы мен бақытты балалық шағы – біздің жалпыұлттық міндетіміз", – дейді Қазақстан Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев. Бүкіл қазақстандық қоғамның міндеті-әрбір бала үшін бақытты балалық шақты қамтамасыз ету, өйткені балалық шақта салауатты, табысты және бақытты өмірдің негізі қаланады.

Статистика бойынша, Қазақстанда ерекше қажеттіліктері бар 150 мыңнан астам бала тұрады және жыл сайын олардың саны артып келеді. Елдегі аутистік спектр бұзылысы бар балалардың құқықтары мен мүдделерін әлеуметтік инклюзия бағдарламалары қолдайды. Барлық балалар, олардың физикалық, психикалық, интеллектуалдық және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, қоғамға қосылатын, қалған балалар сияқты құқықтарға ие болатын ортаны құру өте маңызды. Сол үшін аутистік спектрі бар балаларды түзете дамытуда халықаралық тұрғыда жаңа әдіс-тәсілдер жарыққа шығуда және қолданылуда.[7]

Аутизм - грек тілінен αὐτός – өзім деген мағынаны білдіреді. Аутизм- бас миы жүйесінің зақымдануынан пайда болатын, әлеуметтік өзара арақатынас пен қарым-қатынастың жетіспеушілігімен, сондай-ақ қайталанатын іс-әрекеттермен ерекшеленеді.[2]

Аутизм спектрінің бұзылуының таралуының артуы симптомдардың балалардың жұмысына әсерін азайту үшін дәлелді мінез-құлық корекция жұмыс қажеттілігін арттырады. Қазіргі уақытта бұзылыстың барлық белгілерін тиімді емдейтін медициналық немесе психофармакологиялық емдеу әдістері жоқ. Ерте қарқынды мінез-құлық араласуы (ағылшан тілінен- EIBI) қолданбалы мінез-құлық талдауының принциптеріне негізделген емдеу болып табылады. Бұл бірнеше жыл бойы аптасына 20-дан 40 сағатқа дейінгі қарқындылықпен орындалатын аутистік спектр үшін ең жақсы бекітілген коррекция әдістерінің бірі. Жақында "клиникалық психологияға шолуы" журналында жарияланған EIBI зерттеулерінің талдауы бұл терапияның аутизмі бар балалардағы когнитивті, тілдік және бейімделу функцияларының айтарлықтай жақсаруымен байланысты екенін көрсетті. Талдау сонымен қатар араласу неғұрлым ерте басталса, соғұрлым осы салаларда жетістіктер болатынын көрсетті. «Ерте қарқынды мінез-құлық аралысу терапиясы дегеніміз не?» деген сұраққа жауап берсек.[13]

Ерте қарқынды мінез-құлық араласуы (ағылшын тілінен EIBI)

Ерте қарқынды мінез-құлық араласу тәсілін Оле Ивар Ловаас (O. Ivar Lovaas) және оның Лос Анжелос-тағы Калифорния университетіндегі әріптестерімен бірге әзірлеген. EIBI қолданбалы мінез-құлықты талдау әдістемесі (PAP, ABA) аясында жасалған.

EIBI (ерте қарқынды мінез-құлық араласуы) келесі принциптерге негізделген:

- Ата-аналардың қатысуы;
- Кешенді және дамытушы бағдарламалау;
- Қолданбалы мінез-құлықты талдау принциптерін сақтау;
- Аутизм спектрі балалардың барлығы ерекше екенін мойындау;
- Дискретті сынақтарды қолдану.

EIBI араласуы балаларға көмектесуге бағытталған:

- Өзін-өзі ынталандыру мінез-құлқын азайту;
- Тілдік дағдыларды жетілдіру (ауызша қарым-қатынасты қоса);
- IQ деңгейін арттыру;
- Құрдастарымен әлеуметтену дағдыларын жетілдіру;
- Олардың басқаларға деген эмоционалды байланысын арттыру.

Әдетте, ерте қарқынды мінез - құлық араласулары 4 жасқа дейінгі балаларға 2-3 жыл аралығында жүзеге асырылады. (қарқындылығы аптасына 30-40 сағатттан). [10]

EIBI(Ерте қарқынды мінез-құлық араласуыдың) негізгі ерекшеліктері- позитивті күшейтуді құрылымдық қамтамасыз ету, кеңестерді жүйелі қолдану және оларды біртіндеп алып тастау, тапсырмаларды қатесіз орындау арқылы шеберлікке жету.

The P. L. A. Y. project- аутист балаларға арналған американдық бағдарлама

Перспективалы тәсілдердің бірі- аутизмі бар кішкентай балалармен бір-бірден қарқынды терапияны қамтитын The p.l.a.y project бағдарламасы. Аутизмге арналған ойын терапиясы- балалармен, соның ішінде аутисттермен жұмыс істеудің ең танымал әдісі. Бұл жеңіл, қарапайым және қызықты, сондықтан сұранысқа ие.

Бағдарламаның негізі- ата-аналар мен тәрбиешілерді аутист баламен өзара әрекеттесуге үйрету, ол өмірлік пайдалы дағдылар мен білім алып қана қоймай, сонымен бірге қоршаған әлеммен және адамдармен қарым-қатынасты белсенді түрде үйрене алады. Бұл бағдарлама негізінен Америкада, Ұлыбританияда, Канадада, Ирландия, Швейцарияда және Австралияда қолданылады.[5]

The P.L.A.Y. Project бағдарламасының негізгі сипаттамалары:

- 1.5-5 жастағы балалар үшін ең тиімді әдіс, бірақ оны мектеп жасының басында қолдануға болады;
- P.L.A.Y. бағдарламасы кем дегенде 25 сағат бойы қолдану қарқындылығына арналған;
- жаттығулар, әдістер, іс-шаралар тек әрбір балаға жеке таңдалады;
- әлеуметтенумен қатар сөйлеу және коммуникативті дағдыларды дамытуға басты назар аударылады;
- егер үйде және мектепке дейінгі мекемеде баламен жасалған стратегия бойынша;
- бала ата-анамен/ маманмен қарым-қатынасқа түсуі керек;
- терапияның стратегиялық бағытын анықтау қажет(мысалы, әлеуметтік немесе тілдік дағдыларды дамыту);
- ата-ана/маман өзара әрекеттесу кезінде баламен оған қатысты мұғалім/ойын серіктесі рөлін атқаруы керек екенін есте сақтауы керек;[12]

The P.L.A.Y project бағдарламасының тиімділгі

Бұл бағдарламаны қолданғаннан кейін бала шынымен де әлеуметтік белсенділікке ие болады, бірақ баланың ауыр бұзылуына әкелетін негізгі себебін жою үшін әдіс-тәсілдерді мұқият қарау қажет. Көптеген ата-аналар бұл әдіс туралы өте жақсы пікірлер айтады. Оның тәжірибелі дәрігерлер мен тәрбиешілер арасында көптеген жанкүйерлері бар. Жеке көзқарас пен терең әлеуметтенуге бағытталған аутист ата-аналар мен терапевттер жақсы нәтижелерге қол жеткізе алады. [12]

Карталар арқылы балама байланыс жүйесінің (Pictures Exchange Communication System, PECS) қысқаша сипаттамасы

PECS (Карталар арқылы балама байланыс жүйесі; Pictures Exchange Communication System) - аутистік спектрі бар, ауызша сөйлеу тілі дамымаған немесе өте нашар дамымаған балалар үшін пайдаланатын байланыс жүйесі. Бұл жүйе кезінде балалар өтініш білдірді, оқиғаға түсініктеме беруді, сұрауды, сұраққа жауап беруді суретті/картаны пайдалана отырып өз қажеттілігін білдіретін байланыс тілі.

PECS (Карталар арқылы балама байланыс жүйесі; Pictures Exchange Communication System) қолданатын балалар алдымен жеке суреттер арқылы сөйлесуді үйренеді,қарым-қатынас жасауға үйренеді, кейінірек карталарды біріктіру дағдыларын игеріп, осылайша күрделі мәлімдемелерді баяндайды.

PECS 1985 жылы АҚШ-та философия мамандығының докторы Энди Бонди мен магистр, сертификатталған логопед (CCC-SLP) Лори Фросттың басшылығымен аутист балаларға (адамдарға) байланыс жүйесі ретінде жасалды.[3]

Әдістің мақсаттары/қолдану аясы

PECS мақсаты – Функционалды қарым-қатынасқа үйрету

Оқыту ерте жастан басталады. Олар оны оқу орнында да, үйде де тренинг түрінде өткізеді.

PECS, ең алдымен, вербалды емес адамдармен қолданылғанымен, сөйлеуі негізінен эхолалиядан тұратын адамдарға, сондай-ақ бөлінбейтін сөйлеуі бар немесе мағыналы сөздер мен жест-ишаралардың өте шектеулі репертуары бар адамдарға пайдалы болуы мүмкін.

Қолдану технологиясы

PECS тренингін бастау үшін келесілер қажет:

- оқушының қарым-қатынас дағдыларын бағалау;
- оқушы үшін қандай пәндер немесе әрекеттер ең тартымды екенін анықтау;
- оқу ортасын ұйымдастыру (қажетті пәндерді оқушыға қол жетімсіз ету);
- материалды дайындаңыз (карталар, альбомдар).[1]
- PECS оқыту 6 кезеңнен тұрады.

Әр кезеңнің өту уақыты белгілі бір оқушыға байланысты және бір таныстыру сабағынан бірнеше жаттығу сабақтарына дейін созылуы мүмкін.

1 кезең: қарым-қатынас жасау

Білім алушы қарым-қатынастың "мәнін" түсінуі керек: ол басқа адамға жүгінуді (оған қол созу арқылы),бағытталған әрекетті (оған карточка беру арқылы) жүзеге асыруды және қажетті нәтижені, яғни қажетті пәнді алуды үйренеді.

2 кезең: қашықтық және табандылық

Оқушы сабаққа өзінің жеке альбомына жақындайды, одан карточка алады, мұғалімге жақындайды, оның назарын аударады және карточканы мұғалімнің қолына қояды.

3 кезең. Карточкаларды ажырату: Қажетті тақырыпты сұрау үшін студент сабақ үшін альбомға жақындайды, бірнеше қол жетімді карточканы таңдайды, маманға жақындайды және оған карточка береді.

4 кезең. Сөйлем құрылымы: Оқушы бірнеше сөзден тұратын сөз тіркестерін қолдана отырып, келесі әрекеттер тізбегін орындай отырып, пәндерді сұрайды: жеке сабақ альбомына жақындайды, "мен қалаймын" картасын шығарады, оны сөйлемдер шаблонына орналастырады, қалаған заттың суреті бар картаны шығарады, оны сөйлемдер шаблонына орналастырады, шаблонды алып тастайды, сұхбаттасушыға жақындайды және оған береді.Мысалы,"мен үлкен көк допты қалаймын"

5 кезең. "Сіз не қалайсыз?" (сұраққа жауап ретінде сұрау): Бала өздігінен әртүрлі заттарды сұрайды және " сіз не қалайсыз? Сұрағына жауап қайтарады.

6 кезең." Комментарий беру: Бала өздігінен сұрайды және түсініктеме береді. Сізге не керек?", "Сен не көріп тұрсың?", "Сізде не бар?", "Сіз не естисіз?"және "бұл не? " сұрақтарына комментарий береді.[4]

PECS қолданудың қандай артықшылықтары бар?

Бұл жоба балаларды суретке түсіру арқылы өзара әрекеттесуді бастауға үйретеді. PECS көмегімен сіз жиі басқа адамдарға қызығушылық танытпайтын баланы алып, оны өздігінен өзара әрекеттесуді бастайтын деңгейге жеткізе аласыз. Бұл аутизмі бар немесе дамуында басқа да кідірістері бар, бұрын қарым-қатынасқа қызығушылық танытпаған балалар үшін үлкен алғашқы қадам болуы мүмкін. Әдетте, олар мұндай қарым-қатынастың күшін көргенде, олар қарым-қатынастың басқа түрлерін, соның ішінде сөйлеуді қолдануға дайын болады.

PECS қолданудың қандай кемшіліктері бар?

PECS терапиясын аяқтау арнайы дайындықты және екі ересек адамның болуын талап етеді. Егер сіз тиісті дайындықтан өтпеген болсаңыз, онда сіз бұл материалдарды пайдалана алмайсыз және пайдаланбауыңыз керек, және әдетте бір уақытта жұмыс істей алатын екі ересек адамды табу қиын.[11]

Бұл халықаралық негіздегі әдіснамалар балаларды функционалды қарым-қатынасқа, қоршаған ортамен және ата-анамен әрекеттесуге, өмірлік пайдалы дағдылар мен білім алып қана қоймай, сонымен бірге қоршаған әлеммен және адамдармен қарым-қатынасты белсенді түрде үйрене алады.

Бұл әдіс-тәсілдер аутистрік спектрі бар балаларды түзете-дамытудағы жаңа әрі тиімдісі, аутизм күрделі және көп қырлы бұзылыс болғандықтан және соңғы зерттеулерде оның дамуына ықпал ететін генетикалық, қоршаған ортаның теріс және жүйке жүйесінің факторларын зерттеп жазды. Зерттеушілер аутизм туралы түсінігімізді ілгерілетуді жалғастыра отырып, аутистік спектрі бар адамдарға сау және қанағаттанарлық өмір сүруге көмектесетін тағы да жаңа емдеу әдістері мен методикаларды ойлап табады деген үміттенеміз.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Фон Т.С., Мартинсен Х. Введение в альтернативную и дополнительную коммуникацию. Жесты и графические символы для людей с двигательными и интеллектуальными нарушениями, а также с расстройствами аутистического спектра. – 2014.
2. Дефектология. Словарь-справочник: Учебное пособие / Под ред. Пузанова Б.П. – М.: Сфера, 2005.
3. Альтернативная и дополнительная коммуникация в работе с детьми и взрослыми, имеющими интеллектуальные и двигательные нарушения, расстройства аутистического спектра / В.Рыскина. - СПб.: Скифия. - 2016.
4. Фрост Л., Бонди Э. Система альтернативной коммуникации с помощью карточек (PECS): руководство для педагогов //М.: Теревинф. – 2011.
5. Современные подходы к коррекции рас/ Григорьева А.С, Борисова Н.А./ Череповецкий государственный университет/ Россия-2016

ӘОЖ 371.3:611.7

ТІРЕК-ҚОЗҒАЛЫС АППАРАТЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Кошимбетова З.Д.
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
«Арнайы және әлеуметтік педагогика» кафедрасының
аға оқытушысы

Жолдасбекова З.П.
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
«Арнайы және әлеуметтік педагогика» кафедрасының
оқытушысы

Аннотация:

Мақалада инклюзивті білім беру жағдайындағы тірек қимыл аппараты бұзылған балаларды оқытудың ерекшеліктері қарастырылған. Тірек қимыл қозғалысында бұзылысы бар балаларды қалыпты мектеп жағдайына қосу кезеңдері ұйымдастырылуы тиіс. Білім беру мақсаты білім және дағдымен қатар, құндылыққа негізделген қабілетін дамытуға жұмыс жасайды. Ерекше қажеттілігі бар балаларлы оқытуды ұйымдастыру, соның ішінде тірек-қозғалыс аппараты бұзылған балаларды оқытуды ұйымдастыру мақаланың өзектілігін анықтайды.

Кілт сөздер: Ерекше білім қажеттігі бар балалар, психологиялық-педагогикалық қолдау, балалардың сал ауруы (БСА), тірек-қозғалыс аппаратының бұзылуы

Ерекше білім қажеттігі бар баланы қалыпты қоғамға кіріктіру, жалпы білім беру процесіне қатыстыру, олардың құқығын қамтамасыз ету – бүгінгі күннің өзекті мәселелердің бірі. Осы мәселеде баланы психологиялық-педагогикалық қолдау күрделі де маңызды үрдіс. Баланы психологиялық-педагогикалық қолдау – инклюзивті білім беру жүйесінде баланың тәр-биесіне, оқу үрдісіне, әлеуметтенуіне, бейімделуіне жағдай жасауға бағытталған кәсіби белсенді жүйе. [1] Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметіндегі мұғалім, дефектолог, психолог тек білім мазмұнына ғана өзгерістер енгізіп қоймай, баланың танымдық қабілеттерін дамыту мен жалпы баланың өмірін ұйымдастыруды көздейді. ТҚА бұ-зылған баланың танымдық мүмкіндіктерін дамытуда маңызды шарт – мұғалім-дефектологтың психологиялық құзырлығы. Яғни, ол сыпайылық, педагогикалық әдеп, оқу үрдісінде балаға көмек қолын созу, сәтсіздіктердің себептері мен жетістіктерді ұғыну және өз мамандығын сүю. Ж.Аймауытов «Мұғалім істеген ісі өнімді, берекелі болуын тілесе, әуелі өз қызметін шын көңілмен жақсы көрсін» деген екен. [1,178]

Тірек-қозғалыс аппараты бұзылған балалардың ерекшеліктері «Тірек-қозғалыс аппаратының бұзылуы» (ТҚАБ) ұғымы жинақтамалық сипатқа ие және өзінің құрамына органикалық орталықты немесе шеткері пайда болған қимыл-қозғалыстық бұзылуды қамтиды.

Тірек-қозғалыс аппараты бұзылған балаларды төмендегі санаттарға жіктейміз:

- балалардың сал ауруы (БСА);
- қалпына келген немесе қалдықты кезеңдегі полиомиелиттің салдарынан;
- миопатиямен;
- туа біткен және жүре пайда болған ақыл-ой кемістігінің және тірек-қозғалыс аппаратының бұзылуымен.

Кей жағдайда ТҚАБ балалардың қимыл әрекетінің бұзылуынан басқа интеллектуалды даму кемістігі де кездесіп жатады. Мысалы: балалардың 40-50%-ында психикалық дамуының тежелуі болса, барлық балалардың 10%-ға жуығында – түрлі сатыдағы ақыл-ой кемістігі байқалады. Бұл кемістіктер мидың зақымдануымен сипатталады. Осы себепті көпшілік балалар тек қана емдеу және әлеуметтік көмекпен бірге, олар психологиялық, педагогикалық және логопедиялық түзетуді қажет етеді. Тірек-кимылы бұзылған кейбір балалардың танымдық қызметтері бұзылыссыз келеді, олар арнайы оқыту-тәрбиелеуді қажет етпейді. [3]

ТҚАБ балалардың арасында саны ең көп топты БСА ауыратындар құрайды. Бұндай балалар қимыл-қозғалыс саласы және танымдық әрекеті кемістіктері байланыстарының нәтижесінде оқыту мен тәрбиелеудің арнайы жағдайларын қажет етеді. БСА барысында әдетте, қимыл-қозғалыстың бұзылуы тілдік кемістікпен және жекелеген психикалық функциялардың қалыптасуының тежелуімен сәйкестікте болады. [2]

Қимыл-қозғалыс бұзылуының ауыртпалығы әр түрлі болады: кейбір балалар тік күйде отыра да, тұра да алмағандықтан, тек арнайы арбада ғана қозғала алады, көптеген балалардың жүріс мәнері өзгеше болады, көпшілігі ортопедиялық арнайы құралдар – балдақтар, таяқтар және т.б. пайдаланады, сал ауруымен ауыратын балалардың аз ғана бөлігінде қосымша құрылғылардың көмегінсіз қозғалу мүмкіндігі бар. Оң жақ аяқ-қолдары зақымданған ауру балалар іс-әрекетті сол қолымен істеуге мәжбүр, бұл жағдай олардың өзіне-өзі қызмет ету және жазу дағдыларын меңгерулерінде қиындық тудыруға әкеп соғуы мүмкін. Шамамен барлық балада саусақтардың сезімталдығы дамымаған.

БСА ауыратын балалардың көпшілігінде сөйлеу дағдыларының кемшілігі байқалады, соның ішінде жиі кездесетін жағдай – тіл күрмелудің (дизартрия) түрлі формалары. Тіл күрмелудің байқалуы әр түрлі: жеңіл 27 (өшірілген) түрінен мүлдем түсініксіз сөйлеуге дейін болуы мүмкін. Ең күрделі жағдайларда анартрия (сөйлей алмау) байқалуы мүскін. Дыбыстарды айтудың бұзылуы көптеген жағдайда жалпы сөйлеу тілінің дамымауының (ЖСТД) әсерінен қиындайды. Тілдік кемістіктің болуы көптеген жағдайда сөйлесу ықыласын төмендетеді және сөйлесу байланысында қиындықтар тудырады. Балалардың 20-25%-да көру кемістігі бар: қитарланған және шашыранды қылилылық, нистагм, көру кеңістігінің шектелуі. БСА танымдық процестердің қалыптасуы жекелеген психикалық функциялардың тоқтап қалуымен және біркелкі дамымауымен сипатталады. [2,26]

Көптеген балаларда қабылдаудың дамуында, сонымен қатар кеңістіктік және уақыттық елестетудің қалыптасуында қиындықтар байқалады. Барлық балаларда дерлік астения (ағза әлсіздігі) байқалады: жұмысқа қабілеттіліктің төмендігі, барлық психикалық процестердің қалпына келмеуі, қабылдаудың бәсеңдігі, зейін аударудың қиындығы, есте сақтау көлемінің аз болуы. Бұндай балалардың көпшілігінде жоғары психикалық функциялардың даму әлеуетінің бар екендігін атап өту қажет, алайда дене бітімінде кемшіліктері (қимыл-қозғалыс, есту, көру фукцияларының бұзылуы), сөйлеу қиындықтары, астениялық көріністің және білім қорының шектеулілігі, әлеуметтік-мәдени депривацияның салдары бұл мүмкіндіктерді жасырып тұрады.

Тірек- қозғалыс аппараты бұзылған оқушыларды оқыту жалпы сынып жағдайын да, сондай-ақ жалпы білім беретін мектептің арнайы сыныбында да жүзеге асырылуы мүмкін. Қажет болған жағдайда үйде оқыту ұйымдастырылуы мүмкін. Тірек-қозалыс аппараты бұзылған оқушыларды арнайы сынып жағдайында мектепте оқытудың ұзақтығы: - бастауыш білім беру деңгейінде – 0 (даярлық), 1-4 сыныптар; - негізгі орта білім беру деңгейі – 5-10 сыныптар; - жалпы орта білім беру деңгейі – 11-12 сыныптар. Оқыту мерзімінің ұлғайтылуы балалардың психикалық дамуының тежелуімен, сөйлеу және қимыл-қозғалыстың бұзылуының нәтижесінде жазу мен оқуды меңгерудің қиындығымен, түзету-сауықтыру шараларын өткізудің қажеттігімен байланысты болып отыр. [2,27]

Оқу әрекетін нормаға сәйкестендіру және оқытудағы қиындықтарды жеңуде арнайы сыныптың оқушысы оқытудың кез келген сатысында қалыпты дамыған құрдастарының сыныбына ауыстырылуы мүмкін. Қимыл-қозғалыстың бұзылуымен қатар интеллектуалдық ауытқуы байқалатын бала ақыл-есі кем оқушыларға арналған арнайы сыныптарда оқытылады. Тірек-қозалыс аппараты бұзылған оқушыларды арнайы сынып жағдайында оқыту түзету компонентін қамтитын арнайы Үлгілік оқу жоспарларына, сонымен қатар жалпы білім берудің бағдарламалары мен оқулықтарына жүзеге сәйкес асырылады. Оқу процесінде оқушылардың қимыл-қозғалыстық және сөйлеу ерекшеліктерін ескере отырып арнайы дайындалған дидактикалық материалдармен қатар ақпараттық-коммуникациялық технологиялар және басқа да материалдарды қолдану қажет. Барлық оқу пәндерінде оқытудың түзетушілік бағыттылығы жүзеге асуы тиіс, сонымен қатар дене, танымдық және сөйлеу әрекеті дамуындағы ауытқуларды жеңу мақсатын алға қояды. Оқу процесін ұйымдастыру арнайы әдістер мен тәсілдерді қолдануды, бағдарламаның жекелеген бөлімдері мен тақырыптарын зерделеуге мүмкіндік беретін арнайы сабақтарды кіріктіруді,

сонымен бірге дамудағы ауытқуды түзету бойынша жекелеген және топтық арнайы сабақтар өткізуді қарастырады. Бұндай сабақтарда алынған білімдер мен дағдылар жалпы білім беретін пән сабақтарында бекітіледі. Тірек-қозғалыс аппараты функциялары бұзылған балаларды оқыту емдеу-қалпына келтіру жұмыстары аясында жүзеге асырылады, бұл жұмыстардың құрамына: қимыл-қозғалыстың бұзылуын медициналық түзету, жүйке-психикалық ауытқуды дәрі-дәрмектік емдеу, соматикалық аурулардың алдын алу кіреді.

Мамандарының біріккен кешенді жұмысы және адамгершілік, ізгілік қағидаттарын ұстануы, баланың мүмкіндігіне сенім, мамандар құзыреттілігі баланың жетістігінің кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Инклюзивті білім беру мазмұны және әдістемесі: оқу құралы / М.П. Оспанбаева. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 232 бет.
2. Инклюзивтік білім беру жағдайында 8 санат бойынша ерекше білім беруде қажеттіліктері бар балаларды оқытуды ұйымдастыру. Әдістемелік ұсынымдар. – Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2016. – 64 б.
3. Инклюзивті білім беру /Инклюзивное образование: Оқу-әдістемелік құрал / Дорота Подгорска-Яхник, Ш.Т. Габдрахманова, В.Т. Арыстангалиева, О.А. Панищева – М.Өтемісов атындағы БҚУ редакциялық-баспа орталығы. - Орал, 2020. - 204 б.

ӘОЖ 37.035.6

БАЛАЛАРҒА ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ БАСТАПҚЫ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ БАҒЫТТАРЫ

Конакбаева Т.Е.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
Педагогика кафедрасының аға оқытушысы, магистр

Шырымхан Ә.Н.
Мектепке дейінгі оқыту және тәрбиелеу Ббб 1 курс студенті

Аңдатпа: Мақалада автор мектепжасына дейінгі балаларға бастапқы патриоттық тәрбие берудің бағыттары жайында сөз етеді. Ғалымдардың еңбектеріне сүйене келіп, балалардың жас ерекшелігін ескере келіп оларға бастапқы патриоттық тәрбие берудің бағыттарын анықтайды. Мектепалды балаларын қоршаған ортамен таныстыру арқылы отбасы, табиғатпен, туған жерімен, мемлекеттік рәміздермен, ұлттық дәстүрлермен, ұлы тұлғалармен таныстыру және тәжірибелік әрекетін ұйымдастыру бастапқы патриоттық тәрбие берудің мазмұнын ашып, Отаны және жеріне деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу бағытын қамтамасыз ете алатыны айтылады.

Кілт сөздер: Тәрбие беру, отбасы, Отан, табиғат, салт-дәстүр, тәжірибелік әрекеттер.

Аннотация: В статье автор рассказывает о направлениях начального патриотического воспитания дошкольников. Опираясь на труды ученых, определяет направления первоначального патриотического воспитания детей с учетом их возрастных особенностей. Отмечается, что через ознакомление дошкольников с окружающей средой, знакомство и организация практической деятельности с семьей, природой, родным местом, государственными символами, национальными традициями, великими личностями может раскрыть содержание первичного патриотического воспитания и обеспечить направление воспитания любви к Родине и земле.

Ключевые слова: Воспитание, семья, Родина, природа, традиции, практические действия.

Annotation: In the article, the author talks about the directions of the initial patriotic education of preschoolers. Based on the works of scientists, he determines the directions of the initial patriotic education of children, taking into account their age characteristics. It is noted that through familiarization of preschoolers with the environment, acquaintance and organization of practical activities with family, nature, native place, state symbols, national traditions, great personalities, it can reveal the content of

primary patriotic education and provide a direction for the education of love for the Motherland and the land.

Keywords: Upbringing, family, Homeland, nature, traditions, practical actions.

Бүгінгі таңда Қазақстанның әлемнің бәсекеге барынша қабілетті 50 елдің қатарына және ерпінді дамып келе жатқан мемлекеттерінің біріне қосылу мақсатында қарастырылып отырған «Білім туралы» Заңында [1], 2006-2010 жылдарға дейінгі білім беру бағдарламасында, 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында [2] көрсетілген басты мақсат-міндеттерді ескере келе, біз ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде жеке тұлға сапа қасиетін қалыптасту мақсатында мектепалды балаларына қоршаған ортамен таныстыру арқылы бастапқы патриоттық тәрбие беруді жүзеге асыруымыз қажет. Аталған мақсатқа сәйкес мектепалды балаларының бастапқы патриоттық сана-сезімін, мәдени мінез-құлқын қалыптастыру және патриоттық әрекетке дағдыландыру міндеттерін атауға болады. Мектепке дейінгі жаста балаларға бастапқы патриоттық тәрбиесін қалыптастыруды жүзеге асыру олардың психо-физиологиялық, педагогикалық дамып-жетілуіндегі жас ерекшелік мүмкіндіктерін ескеру қажеттігін туындатады. Себебі, бала алғашқы жеті жылда өзіндік танымдық жетілу жасының үш негізігі кезеңін бастан кешіреді екен. Соның ішінде балалар бақшасына барған 5-6 жастағы балалар қатарластарымен бірге ойнауды, бір-бірінің ойлау қабілетін қостауды, өзара сыйластық қарым-қатынас тәжірибесі мен барлық балаларға ортақ шектемелі педагогикалық талаптарды орындау тәжірибесіне бейімделе бастайды.

Мектепалды балаларын қоршаған ортамен таныстыру арқылы отбасы, табиғатпен, туған жерімен, мемлекеттік рәміздермен, ұлттық дәстүрлермен, ұлы тұлғалармен таныстыру және тәжірибелік әрекетін ұйымдастыру бастапқы патриоттық тәрбие берудің мазмұнын ашып, Отаны және жеріне деген сүйіспеншілікке тәрбиелеу бағытын қамтамасыз етеді. Отанға деген сүйіспеншілік пен берілгендік ең алдымен, баланың анаға деген «бала махаббатынан» отбасының өзін аялаған жүрек жылуын, көңілі мен қамқорлығын сезінуінен басқа адамдарға: бауырлар, туыстар, қатарластар, көршілерге деген жақынын сүю сезіміне айнала алады. Жақынын сүю дегеніміз – біздіңше, бала айналасындағы қоршаған адамдарды өзінің құқығымен тең түсінуі, оларға деген мейірімділік пен қамқорлықты көрсетуі, өз жауапкершілі мен жанашырлығын сезінуінде олардың қуанышы мен ренішіне ортақтасып, оларды сыйлай білу қасиетін жатқызамыз.

Ғалым Ә.Табылдиев отбасының екі тірегі - әлпештеген әке мен аялаған ана деп, олардың арасындағы әке-шеше арқылы өрбіген туысқандық адамгершілік қатынастары жүйеленіп, әлеуметтік тәрбиелік тұғырының астарын: «...отбасындағы *міндет* – күнделікті іс-әрекет арқылы имандылық пен қайырымдылық рәсімдерін орындау әрекетін іске асыру жолы. *Парыз* – міндетті іске асырудың қалыптасқан рәсімдері. *Борыш* – ата-анаға, үлкен адамдарға қызмет етіп, әкенің еңбегін, ананың ақ сүтін өтеу үшін жүргізілетін салтқа айналған қайырым іс-әрекеттер және ол – «*қарыз*» деген сөздің де баламасы» деп нақтылы түсіндіріп көрсеткен [3,105б]. Соның негізінде, біз баланың кішкентайында қалыптасқан отбасына деген саналы эмоциясы мен сүйіспеншілік сезімі патриотизмнің бастамасы ретінде бертін келе, күрделі әлеуметтік және рухани-саяси идеялыққа айнала алады демекпіз.

Өз халқын сүйетін азамат, осы халқы тіршілік ететін табиғатты да сүйеді. Біздер қоршаған ортаның тірі және өлі табиғатына деген балалардың дұрыс көзқарас талпынысын тудырмай, Отанға деген сүйіспеншілікке тәрбиелей алмаймыз. Г.Н.Волкованың пікірінше, табиғат – халық педагогикасының маңызды факторларының бірі, ол тек өмір сүру ортасы ғана емес, сонымен бірге туған өлке, Отан болып саналады. Отанның табиғаты адамға билік жүргізе алады. Сондықтан, бастапқы патриоттыққа тәрбиелеудің маңызды факторы ретінде табиғатты қарастыруға болады.

Табиғат – баланы үнемі қоршап тұратындықтан және бала өміріне ерте енетіндіктен жас ерекшелігіне сай қоршаған ортадағы құбылыстар мен заттармен таныстыру арқылы жеңіл әрі оңай қабылдап, түйсінуіне мүмкіндік туғызады. Табиғат аясында бала танымдық мотивінің көп білуге деген қажеттілігі арқасында белгілі бір құбылысты ұзақ уақыт бойы бақылай алады. Ересектердің көмегімен жүйелі бақылау әрекеті ұйымдастырылған жағдайда балаларда қарапайым білімдер жүйесі қалыптасып, ойлау қабілеті тереңдей түседі. Табиғатпен таныстыруда жүргізілген тәрбиелік іс-әрекетте балалар тірі және өлі табиғат өкілдеріне жасаған жағымды қатынасынан өзін күшті және мәнді сезінуіне мүмкіндік алады. Балалар үшін тірі табиғаттың өмірлерін сақтап

қалаумен қатар көмек көрсетуден асқан қуаныш жоқ. Соның нәтижесінде, балалар қоршаған ортада өздерін құрушы, жасаушы ретінде сезініп, олардың бойында бастапқы патриоттыққа тән: қамқорлық, мейірімділік, жауапкершілік, борыштылық және т.б. құндылықтары қалана бастайды. Табиғатпен жүйелі танысуында мектепалды жасындағы балалардың жоғары сезімдері қалыптасып қана қоймай, экологиялық мәдениетінің қалыптасуына да жағдай жасалады. Балалардың бастапқы патриоттық сезімі мен экологиялық мәдениетін қалыптастыру кезінде халық арасында тараған, кейбір жағдайда ұмытыла бастаған, табиғат қорғауға байланысты дәстүрлерді толық жинақтап, жүйеге келтіріп, олардың тәрбиелік мәнін ашып, жаңартып, ұрпаққа асыл қазына ретінде ұсынуды басты мақсатқа айналдырған Н.Сарыбеков, М.Сарыбеков, Қ.Д.Сарыбековтердің «Қазақ халқының табиғат қорғау дәстүрлері» атты кітаптағы табиғатты қорғауға байланысты халық дәстүрлері баяндалған тәжірбиесіне сүйенуге болады. [4].

Мектепалды балаларды халықтың мәдени мұрагерлік дәстүрлеріне баулу арқылы да бастапқы патриоттық тәрбие беруді үлкен жетістікпен жүзеге асыра аламыз. Балалар педагогы А.М.Меңжанованың: «Мектеп жасына дейінгі кезден бастап-ақ балаларды өз халқының өмір жолымен, сан ғасыр қыспағынан сүрінбей өткен дәстүрмен, мәдени жетістіктермен көркем шығармалар арқылы таныстыру, содан рухани нәр алдыру баланы елін, жерін, Отанын сүйетін, адамгершілігі мол азамат етіп тәрбиелеуге мүмкіндік береді» [5,173б] деген пікірін білдірсе, ғалым С.Қалиевтың тиімді тәрбие беру жүйесі халықтың тарихи және оның материалдық, рухани мәдениеті арқылы туындайды деген ғылыми тұжырымын ұсынған [6]. Сондай-ақ, С.Ғаббасов халық педагогикасымен тәрбиелеу ісі 4-7 жас арасындағы бала санасына қабылданған өнеге мен адам қуаты өмірлікке қалатынын ескеріп, осы жаста ғасырлар бойы қалыптасқан ата-баба дәстүрінің небір күрделі сәттерінен жасқанбай, қайта лапылдап тұрған жас жүректің алауын лаулата түсіп оларды бала қырандай баулып – жыраулыққа да, термешілікке де, күйшілікке де, қиялшылдыққа да – тіпті салыстырмалы таным мен жүйелі (логикалы) ойлауға да, баулу керектігі мәселесін қозғайды [7,184б]. Бұл дегеніміз, бүгінгі жаһандану үдерісі кезеңінде елімізде аландатушылық тудырып отырған, атап айтқанда: ұлттық мәдени дәстүрімізді жоғалпай болашақ иесі білімді, дені сау ұрпақ санасына ұлттық рухани-мәденитімізді дарытып, әлемдік кеңістікке ену мәселесі және болашақта ұлттық мәдениет түрлері қоғамда ысырылып, мұражай экспонантарына айналады деген «батысшылдық» саяси болжамдарға төтеп беруіміз үшін кезек күттірмес тәрбиелеу болып та табылады.

Халықтың мәдени мұрагерлік дәстүрлеріндегі педагогикалық құралдары ғасырлар бойы сақталып бізге жеткен халықтың ауыз екі фольклорлы және классикалық шығармаларында, халықтық қолданбалы салт-дәстүрлері мен әдеп-ғұрыптарында, халықтық қолөнері, бейнелеу өнері, сәулет өнері, мүсіндеу шеберлерінің шығармаларында жинақталған. Халықтың осындай мұрагерлік мәдениеті мен дәстүрлерін баланың жас ерекшелік мүмкіндіктеріне қарай тәрбиелеу бала бойында халықтың мәдени мұрагерлік дәстүрлеріне деген ұлттық сана, ұлттық сезім, ұлттық мақтаныш пен құрмет сезімінің қалыптастыруына себебші бола алады. Сондықтан да, балабақша мен отбасында балаларды қазақ халқының ата-бабадан қалған дәстүрлері мен әдеп-ғұрыптармен таныстыра отырып, олардың белсенді қызығушылықтары мен ұмтылыстарын тудыру қажет. Сонда ғана, баланың өз халқының рухани құндылықтарын бойына сіңіре отырып, өз ұлты мен өзге ұлттардың дәстүрлеріне деген дұрыс көзқарасы, патриоттыққа тән қарапайым жалпыадамзаттық құндылықтары көрініс табады деп айта аламыз. Осының нәтижесінде, баланың күнделікті әрекетінде көрініс табатын патриоттық тәрбиенің бір көрінісі – мәдени мінез-құлыққа дағдыландыра аламыз. Мәселен, оларға: *біріншіден,* балалардың қатарластары арасындағы өзара мейірімділік, сыпайылық, шыншылдық, ұйымшылдық, ұстамдылық мінез-құлықтарын ұйымдастыру; *екіншіден,* балалардың жеке тұлғалық жағымды дағдылары мен әдеттерін қалыптастыру: қоғамдық орындарды мәдени мінез-құлық ережелерін сақтай білу (саябақтан белгіленген уақытта қыңырланбай үйге, балабақшаға оралу, өз бетімен таңертеңгілік ұйқыдан тұрып, балабақшаға бару), дербес еңбек әрекетін мұқият және тиянақты орындай білу; *үшіншіден,* балалардың үлкендер мен қатарластары арасындағы қарым-қатынастың ізгілік, адамгершілік (үлкендерге сыпайы, зейінді қарау, жолдастарына көмектесу, кішкентайларға қамқор) және т.б. түрлерін қалыптастыруға болады. Аталған бағыттарды балабақшада жүргізілетін ұлттық ойындар, айналамен таныстыру сабағы, экскурсия, еңбек және ойын, тұрмыстық әрекеттер, мерекелік

ертеңгіліктер іс-шараларында жоспарлау тиімді жүзеге асады.

Қорыта келгенде, балалар санасына халық ертегілері, халық әндері, тақпақ пен жаңылпаштар, тыйым сөздер және салт-дәстүрлер мен әдеп-ғұрыптар арқылы ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды: Отансүйгіштік, ұждан, бауырмашылдық, мейірімділік, достық, жауапкершілік, жанашырлық, әділеттілік, ар-ұят т.с.с. тәрбиелеуден бастау керек. Себебі, аталған құндылықтар негізінде отбасына, табиғатқа, халықтың мәдени мұрагерлік дәстүріне деген сүйіспеншілігі оянып, мәдени мінез-құлық әрекетіне дағдыланады да балада бастапқы патриоттық сана-сезімінің қалыптасуын қамтамасыз етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Хмель Н.Д. Біртұтас педагогикалық үдерісті жүзеге асырудың теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Ғылым, 2003. – 130б.
2. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Егемен Қазақстан, 2007, 15 тамыз.
3. Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған Стратегиялық даму жоспарының Мемлекеттік бағдарламасы. (Ел Президентінің 2004жылғы 11-қазандағы №1459 Жарлығы) // Егемен Қазақстан, 2004, 16 қазан.
4. Педагогика және психология. Қазақ тілінің терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі /Төрағасы А.А.Құл-Мұхамед. – Алматы: Мектеп, 2002. – 256б.
5. Жарықбаев Қ.Б. Жалпы психология. – Алматы: Мектеп, 1982. – 300б.

ӘОЖ 374.7.

ҰЛЫ ӨНЕРТАПҚЫШ-ГЕРОН

Кубеев Д.Б.
Аса ауылы, Ю.Гагарин мектеп-лицей

Аннотация. Ғылымның дамуы бір күндік құбылыс сияқты көрінетіндей.Бірақ, адамның әрдайым дамып отыруы, көп еңбек, көп уақыт, көп сәтсіздіктерден құралғаны анық екені белгілі.Ұшақ, айда адамның аяқ басуы, алыс галактикаларға көз тігу, компьютермен басқаруды дамыту арманшыл ұлы ойшылдардан бастау алады.Осы ойшылдардың бірі әрине-Герон Александрийский.Өз замандастарынан дара тұлға Грекияда туылып, кейін көне қала Александрияға ата-анасымен көшіп келген.Нақты өмір баяны белгісіз, бізге тек шәкірттері қалдырған жазбалары арқылы ғана белгілі болған адам.Механика, физика, астрономия, математика, робототехника салаларының дамуына әбден түрткі болды деп санаймын.Есептеу құралдары, реактивті бу турбинасы, шіркеудегі құрылғылар, соғыс қарулары және театр ғажайып дүниелерін құрастырды.Ол-от, жел, ыстық бу, қысым сияқты күштерді бағындыра білді.

Аннотация. Развитие науки кажется однодневным явлением.Но известно, что человек всегда развивается, состоит из большого труда, большого количества времени, большого количества неудач.Самолет, ступни человека на луне, взгляд в далекие галактики, развитие компьютерного управления восходят к великим мыслителям-мечтателям.Одним из таких мыслителей, безусловно, является Герон Александрийский.От своих современников он родился в Греции, а затем переехал с родителями в древний город Александрию.Фактическая история жизни неизвестна, человек, который был известен нам только по записям, оставленным его учениками.Считаю, что это очень стимулировало развитие механики, физики, астрономии, математики, робототехники.Он построил вычислительные приборы, реактивную паровую турбину, церковные приборы, военное оружие и театральные чудеса.Ему удалось подчинить себе такие силы, как огонь, ветер, горячий пар, давление.

Abstract. The development of science seems like a one-day phenomenon.But it is clear that a person is constantly developing, consists of a lot of work, a lot of time, a lot of failures.The plane, the human footfall on the moon, the gaze to distant galaxies, the development of computer control can be traced back to the great dream thinkers.One of these thinkers, of course, is Heron Alexandriysky.An

individual from his contemporaries was born in Greece, and then moved with his parents to the ancient city of Alexandria.A person whose exact life story is unknown, known to us only through the notes left by his students.I believe that the development of the fields of mechanics, physics, astronomy, mathematics, Robotics was quite motivated.He built computers, a jet steam turbine, devices in the church, weapons of war, and theatrical wonders.He was able to subdue forces such as fire, wind, hot steam, pressure.

Кілт сөздер.Герон Александрийский.Александрия.Ежелгі греция.Диоптра.Бу турбинасы. Театр. Шіркеу құрылғылары. Робототехника.Механикус.Автоматика

Қазіргі таңда ғылыми жаңалықтар ғасырында өмір сүріп жатқандаймыз.Алайда, Антикалық әлемді зерделей келсек, ғылыми төңкеріс ертерек басталғанын байқаймыз.2000 жыл бұрын айла-тәсілге толы механикалық шешімдер пайда болғаны белгілі.Ежелгі Греция көптеген ғасыр бойы машиналық құрылғыларымен таң қалдырып келеді.Сол кездегі адамдар күнделікті күйбен тіршіліктен босап, шыңдарды бағындырғысы келді.Ғылым, философия және ой-өріс идеялардың даму кезенің гректер бүкіл әлемге паш етті.Римдіктер мен Еуропалықтар соғыста қалай женеміз деп бас қатырып жатқан кезде, дамуға бет бұрған Ежелгі Мысыр астанасы Александрия сияқты ұлы қала болды.Бұл шаhар ғимараттарының қабырғалары кезіңде Платон, Архимед және Аристотель қадам басқан дыбыстарына куә болған.Ойшылдар ізін Герон атты өнертапқыш жалғады.

Замандастары оны "меканикос" деп атады, ал ол бізге Александрия Героны ретінде белгілі.Қазір біз индустриалды дәуірде өмір сүріп жатырмыз, бізді әртүрлі машиналар мен механизмдер қоршап тұр. Мүмкін болашақ ұрпақ біз автомобильдер дәуірін бастадық деп айтуы мүмкін, өйткені автомобильдер, ұшақтар, компьютерлер мен роботтар пайда болды. Бірақ біз күнделікті алаңдаушылықты машиналар арқылы шешуді бірінші болып армандаған жоқпыз. Аристотель бұл туралы ойлады, ол тоқу станоктары Автоматты болатын, арфалар әуенді өздері ойнайтын, шеберлерге көмекшілер қажет болмайтын және қазіргі әлемнің көшірмесі емес, құлдарды ұстаудың қажеті жоқ әлемді елестетеді? Бірақ Герон одан әрі қадам басты. Ол тек о машиналарын армандаған жоқ, оларды құрастырды!

Екі мың жыл бұрын Герон механикаландыру дәуірін ашты, ол біздің қиялымызды әлі күнге дейін таң қала қарайтын машиналар құрастырды. Александрия- әлемдегі ең көпұлтты қала болған деседі. Ұлы ақыл-ой иелері — мұнда байлықтың ең құндысы-алтын да, құл да, күміс те емес, білім және сауда жасау үшін келді. Екі мың жыл бұрын бұл әлемдік ғылымның орталығы болды. Бұл білімнің банкі-Ұлы кітапхана болды. Мұнда гректердің, мысырлықтардың және басқа халықтардың еңбектері молынан жиналды. Кітапхана ертегілермен, өлеңдермен, математиктер мен философтардың еңбектерімен толтырылды. Геронның барлық өнертабыстары сол жерде сақталған. Оның машиналарының ешқайсысы бүгінгі күнге дейін сақталмағандығы өкінішті әрине. Өнертапқыштың өзі, өмірбаяны туралы ештеңе білмейміз, бірақ оның керемет туындылары туралы түсініктеріміз бар, өйткені бұл машиналардың сипаттамалары бізге Герон жазбалары көшірмелері түрінде жетті. Олар оның сиқырлы дүниелеріне есік ашып бергені анық.Өнертапқыш-үйге шаруасына көмектесетін жабдықтар, соғыс қарулары, театр көркемдеу үшін және шіркеуде кеңінен қолданысқа ие болған мехнанизмдер ойлап тапты.Осындай дүниелердің бірнеше түріне тоқтала кетсек.

Қазіргі таңда әлемді сорап құрылғыларсыз елестету мүмкін емес.Ол қарапайым үй шаруасы болсын, зауыттар, су шаруашылығы немесе өрт сөндіру техникалары қайсысын алып қарасақта маңызды, керек. Өзінің ғылыми трактаттарының бірі "Пневматика" кітабында Александрия Героны 2 адам су қоймасынан су айдай алатын сорғы құрылғысын сипаттады. Бұл машинаның жұмысының негізі су ағыны үшін төменгі жағында саңылаулары (клапандары) бар екі цилиндр және осы суды сыртқа шығаратын түтіктер арқылы поршеньдер болды.

Герон сорғысы негізінен өртті сөндіру үшін қолданылды және отпен тиімді күресуге көмектесті.Су алдымен бір цилиндрден, содан кейін екіншісінен кезек-кезек шығарылады. Су лақтыруды және сорғы жұмысын іске асыру үшін екі адам қажет болды.Олар рычаг принципін қолданып, сорғыны іске қосты. Кейінірек римдіктер мұндай сорғыларды қалалардағы өрттерді сөндіру үшін кеңінен қолданды. Рас, олар технологияның өзін жетілдірді, бөлшектерді өте дәл дайындады, бәрін жақсы реттеуге тырысты. Мұндай қол сорғылары Еуропада электр энергиясы ойлап табылғанға дейін өте ұзақ уақыт бойы қолданылған. Оның көмегімен сіз отты сөндіріп қана қоймай, кемелер трюмдерінен суды сорып алуға болады.

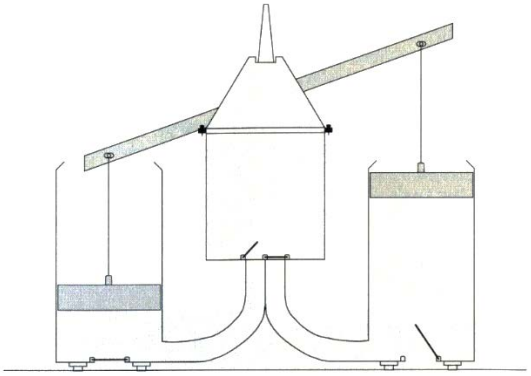

1-сурет.Герон сорғысы.

Герон театр өнерінде өз қолтаңбасын қалдырған адам.Интернет, теледидар жоқ заманда елдер театр көргенді ұнататын.Ежелде театр көп адамдардың өмір орталықтарына айналған еді.Бұл жерде олар жаңалықтармен бөлісетін, діни, рухани қорек алатын.Керемет акустика, сахнада болып жатқан қимылдар әсерлі, шынайы еді. Герон театрға көп нәрсе бере алатынын білді. Оның декорациясы сахнада кенеттен пайда болып, мүмкін және қажет болған кезде жоғалып, басқа бейнеде пайда болатын.Механизмнің жоғарғы бөлігіндегі бөлік құммен толтырылды, ол бірқатар тесіктер арқылы төгіліп, таразыны түсірді. Тостаған білікке оралған жіпке бекітілді. Арқан шешілген кезде құрылғы алға жылжыды. Содан кейін рычагты ауыстыру арқылы жүк көтеріліп, бүкіл декорция қозғалысқа ие болды.

Герон Автоматты театрлар туралы бүкіл трактат жазды. Мұндай театрдың мәні – декорация өздігінен қозғалу керектігі еді. Грек тілінен аударғанда "автоматика" өздігінен қозғалыс деп аударылады. Сонымен бірге Герон көрермендер ішімде адамдар отырып алып басқарып жатыр деп ойламасын деген мақсатпен механизмдерді кішкентай етіп жасауға тырысты..Осы қозғалыстардың барлығын жасаған қарапайым ағаш тырнақ осі Геронның ең үлкен өнертабысы болуы мүмкін. Қазіргі ғалым оны бағдарламалау деп атайды. Театрға келушілер бұл декорацияларға таңданғаны таңқаларлық емес.Герон декорацияны автоматтандырды, ал актерлер немен айналысады? Ол жылжымалы декорациялары бар, автоматты актерлер мен арнайы эффектілері бар толық автоматты театр құрастырды.Сахнаның төмен бөлігінде көрерменнің көзінен жасырылған механизмдер орналастырылды. Көрермендер барлық фигуралардың синхронды қозғалуына таң қалды. Суретті толықтыру үшін Герон дыбыстар мен арнайы эффектілерді қосты. Декорациялар мен кейіпкерлер өзгерді, перде автоматты түрде көтеріліп, төмендеп тұрды.

2-сурет.Герон автоматты театры

Егер сіздер құрылыс немесе орман шаруашылығы факультетінде оқыған болсаңыз, онда сізге геодезияда маңызды теодолитті қолдануға үйрету алғы шарттардың бірі. Бірақ бұл құралды Герон ойлап тапты! Ол өзінің құрылғысын дипотра деп атады.Диоптердің негізгі құрамдас бөлігі сызғыш- шеңбер бойымен айналып, көлденең және тік позицияны көрсетіп береді. Осы құралды, сондай-ақ математикалық әдістер мен тікбұрышты координаттарды қолдана отырып, Герон

көптеген құрылыс есептерін шеше алды:
-бір немесе тіпті екеуі де көрінбейтін екі нүкте арасындағы қашықтықты өлшеді;
-көзге қол жетпейтін басқа сызыққа перпендикуляр түзу сызық жүргізді;
-екі нүкте арасындағы деңгей айырмашылықтарын тапты;
-ол өлшеген жерге бармай-ақ аудандарды өлшеді.

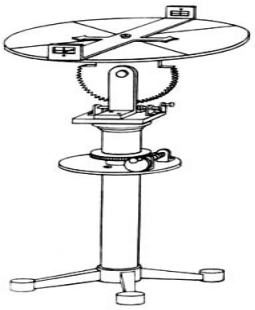

3-сурет.Герон диоптрасы

Өнертапқыш өзінің "о диоптре" еңбегінде одометр қашықтықты өлшеуге мүмкіндік беретін құрылғының принциптері туралы жазбалар қалдырды.Сыртқы жағынан, бұл белгілі бір диаметрге екі дөңгелегі бар кішкентай арба сияқты. Егер дөңгелектерді 400 рет айналдырған жағдайда, онда ол 1598 метрге тең болады.Одометрдің схемасы 4- суретте көрсетілген, кескін бойынша беріліс тістер көмегімен әртүрлі дөңгелектер мен осьтердің айналғанын көруге болады.Арнайы платформаға түскен қиыршық тастар жүріп өткен қашықтықты айтты.Жолды есептеп жүрген адам тек тас санын санап отырса болды.

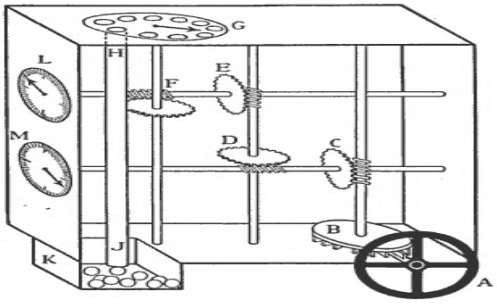

4-сурет.Одометр

Герон көптеген басқада өнертапқыштық құрылғылары көп.Атап айтсақ-бу бойлері.Грек халқы жуынуды жақсы көрген деседі.Қарапайым қоладан жасалған құрылғы үлкен көмек еді.Сонымен қатар, Герон реактивті бу турбинасы.Бұл зат 20-ғасырда басталған өнеркәсіптік революцияны әлдеқайда ертерек бастап кететіндей мүмкіншілігі болды.Кейін қолданысқа енген бумен жүретін пойыздар қозғалтқыштарынын бастауы болды.

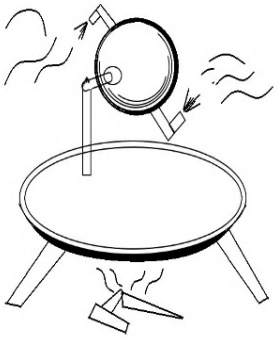

5-сурет.Герон бу турбинасы

Сөз соңында Геронның теориялық жетістіктеріне тоқтала кетсем.Осы алуан түрлі машиналарды көріп, Геронның көптеген теориялық есептеулерді қалдырғанын бірден болжауға болады. Сонымен, оның ең танымал еңбектері - "Пневматика" және "Механика", онда ол математика мен қолданбалы механика саласындағы ежелгі ғылымның көптеген жетістіктерін жүйелі түрде баяндады. Сондай-ақ, жоғарыда айтылғандай, ол автоматтандырылған театрлар туралы "автоматтар театры"атты бүкіл кітап жазды. Герон сонымен қатар кейбір геометриялық фигуралардың аудандары мен көлемін анықтауға арналған формулаларды ашты. бұл оның "Метрика" еңбегінде көрініс тапты. Оның ең танымал формулаларының бірі үшбұрыштың ауданын оның үш қабырғасынан табуға мүмкіндік береді және оның құрметіне Герон формуласы деп аталады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Башмакова *И. Г.* Лекции по истории математики в Древней Греции // Историко-математические исследования. – М.: Физматгиз.
2. Храмов Ю. А. Герон Александрийский (Heronus Alexandrinus) // Физики : Биографический справочник / Под ред. А. И. Ахиезера. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Наука, 1983.
3. Выгодский *М. Я.* Арифметика и алгебра в Древнем мире. М.: Наука, 1967.
4. https://kakizobreli.ru/
5. https://calculator888.ru/
6. https://sitekid.ru/
7. https://bstudy.net/

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰСТАНЫМ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Мусаева К.А.

Филология ғылымдарының магистрі, қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі

Көктал орта мектебі, Байзақ ауданы, Жамбыл облысы

Аннотация

Әр адамның өмірлік ұстанымы болады. Ұстаным барлық адамда бірдей бола бермейді. Өмір сүрген ортасына,әртүрлі мәселелерге байланысты, атқаратын қызметіне сай ұстаным да әр қилы болады. Осылардың ішінде *педагогикалық ұстаным* деген ұғым өз жан дүниеме жақын. Себебі педагогикалық ұстанымы жоғары, биік ұстаз ғана діттеген жетістіктерге жетеді. Педагогикалық ұстаным қандай болу керек? Өз пәні бойынша балаға сапалы да саналы білім беріп қана қоймай, оқушыны пәні арқылы жақсы азамат болып қалыптасуға тәрбиелеу. Осы мақсатттарға жету үшін, нәтиже көрсету үшін қазіргі таңда сабаққа арналған жаңа технологиялар жетерлік.

Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында модульдік оқыту технологиясы, сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы, дамыта оқыту технологиясы, тірек-сызба технологиясы, проблемалық оқыту технологиясын пайдалану арқылы нәтижелі жұмыс көрсете аласың. Қазақ тілі мен әдебиеті пәндерін терең түсінуге, түсіндіруге ықпал етеді.

У каждого человека есть свои жизненные позиции, но порою эти жизненные ценности не одинаковы. Так как жизненные позиции связаны выполняемыми должностями, зависит от общества, с которыми общаются. И самым ценным является педагогическая позиция. Так как только педагог о высокой позицией может добиться больших успехов. А каково она педагогическая позиция? Не только вооружать знаниями по предмету, но и воспитывать патриота, настоящего гражданина своей страны. Чтобы добиться постовленной целей, мы применяем методы новой технологии.

На уроке казахского языка и литературы очень эффективно применение модульной технологии, методы критического мышления, работа по сплошным и несплошным текстам,

технология проблемного обучения. Применение новейших технологии повышают уровень качества знаний, усвоить материал по предмету и расширяют возможности педагога по преподаванию предмета.

Every person has his own life position according to the environment, to the working functions and different things. Among these I prefer pedagogical position. Because only a teacher with a high pedagogical position can achieve the success.

What should be the pedagogical position? Teacher shouldn't only give their students education but also to bring up a good person. There are many new technologies nowadays to achieve these aims. Using modular teaching technology, development of critical thinking technology, support drawing technology and problem-vased learning technology we can show the best results at the Kazakh language and literature. It helps to deep understanding and interpretation of Kazakh language and literature.

Түйін сөздер: ұстаным, педагогикалық ұстаным, жаңа технология, өз-өзіңді үйрет, зерттеу жұмысы, нәтиже.

Ұстаным! Зерделей келсем, ұстаным дегенді әрқалай түсінуге болады екен. Азаматтық, саяси, ...

Жалпы өмірлік ұстаным дегеніміз- нақты бір мәселеге көзқарас, позиция, ішкі қағида. Ал осы өмірлік ұстанымнан әрбір адам өзінің қандай мамандық иесі болатынын анықтайды.

«Білім-қымбат қазына,
Қанағат тұтпа азына»,-

деген қағиданы ұстанған жан жақсы ұстаз болады. Ал қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімдері оқушыларға әдеби шығармаларды оқытқанда, ақын-жазушылардың жазу шеберлігіне, әдеби сөз саптауына, шұрайлы көркем тіліне қатты мән береді. Осы арқылы қазақ тілінің шексіз бай, кестелі тіл екенін ұғындырады.

Мұғалім болып мектеп табалдырығын аттаған сәттен бастап ұстанған педагогикалық ұстаным-ана тілі-ар өлшемі- болу керек. Иә, нақ өзі. Өйткені ана тілін құрметтемеу –мәңгүрттік. Ана тілін құрметтемеген бала әдеби шығармалардан қалай нәр алып, көркем сөздің тұнығынан қалай сусындайды? Себебі ана тілі мен әдебиет-үндес.

«Әдебиеттің әлсіреуі ұлттың құлдырауын білдіреді»,- деген екен неміс ақыны Иоганн Гете. Бұл пікірмен толықтай келісем. Өз ұлтының поэзиясынан от алмаған, прозалық, драмалық шығармасынан рухтанбаған ұрпақ ұлт жанашыры болады дегенге сену қиын.

Ағартушы, қоғам қайраткері Міржақып Дулатов: «Жақсылыққа бастайтын жарық жұлдыз-оқу» [5,30],-деген екен. Көзі қарақты, көкірегі ояу, тәлім-тәрбиелі жас ұрпақ –ұлт байлығы, қымбат қазына. Осындай ұрпақты тәрбиелеу ұстаздар қауымының қолында. Өйткені ұстаз-қоғамның айнасы.

«Алдымен өзіңді-өзің үйрет, сонда ғана басқалардан үйрене аласың, өзгелерге үйрете аласың» деген нақыл сөз бар. Күннен-күнге ғылымның ғарыштап дамып, сәт сайын ақпараттың өзгеріп отыратын заманында біліміңді толыстырып, ізденіс үстінде жүру маңызды.

«Ел есінде мәңгі қалғың келсе, бала тәрбиеле» дейді халық даналығы.

Қазіргі мектеп мұғалімдерінің алдында тұрған басты міндет - оқушылардың шығармашылық білім дағдыларын қалыптастыру. Ол үшін түрлі инновациялық технологияларды пайдалану тәжірибеге еніп, өз нәтижесін көрсетіп келеді.

«Технология» сөзі гректің «teche»- *өнер, шеберлік* және « logos»-*ғылым* деген сөзінен шыққан, яғни « шеберлік туралы ғылым» деген мағынаны білдіреді. Технология «Қалай нәтижелі оқытуға болады?» деген мәселені қарастырады және мынадай технологияларды ұсынады:

1) Модульдік оқыту технологиясы
2)Сын тұрғысынан ойлауды дамыту технологиясы
3) Дамыта оқыту технологиясы
4)Тірек-сызба технологиясы
5) Проблемалық оқыту технологиясы

М.Жанпейісованың «Модульдік оқыту технологиясы»- оқушыларды өз бетімен жұмыс істеуге, жүйелі білім алып, қорытынды жасауға, өзін-өзі, өзгені де бағалай білуге үйрететін технология. Модульдік оқыту технологияның мақсаты оқу үрдісінде оқушының шығармашылығын дамытуға қолайлы жағдай туғызу, эстетикалық сезімін, зейінін тәрбиелеу болып табылады.

Модульдік оқыту технологиясы үш бөлімнен тұрады:

1. Кіріспе бөлім
2. Сұхбаттасу бөлімі (диалогті қарым –қатынас арқылы оқушылардың танымдық іс-әрекетін ұйымдастыру)
3. Қорытынды бөлім

Өзіміз көріп тұрғандай диалогтік қарым-қатынас арқылы оқушыны өзінің ішкі мүмкіндіктерін тануға, шығармашылық қабілетін дамытуға баулуға болады. Бұл бөлімде мұғалім мынадай құрылымдар арқылы тапсырма дайындайды:

1) осы бөлімге қажетті материалдың негізгі мазмұнын анықтайды;
2) жинақталған оқу материалдарын «өсу» бағытымен береді;
3) тақырып бойынша тапсырмалар дайындайды;
4) берілген әрбір тапсырмада өзара сөйлесуді қамтамасыз етеді;

Оқушы өзін-өзі дамыта , жетілдіре, тәрбиелей алатын технологиялардың бірі-**дамыта оқыту технологиясы.** Бұл жерде баланың іскерлік машығын емес, қабілетін, дарынын дамытуға ықпал жасалынады. Яғни оқушы -зерттеуші, ізденуші, жаңалық ашушы. Өзекті бір тақырыпты алып, сол тақырып төңірегінде ізденушіге сұрақтар қою арқылы бағыт-бағдар көрсетуге болады. Ары қарай оқушы өзі зерттеу жұмыстарын жасайды. Мәселен, қазақ әдебиеті сабағында қаһарман жазушы Бауыржан Момышұлы туралы өткенде оқушылар Бауыржан Момышұлының жазу шеберлігіне, шығармадағы қаһармандық бейнесіне қызығып, даңқты батырдың шығармашылығы жайлы ізденіс жұмыстарын жүргізді. Мәселен, Бейсенбек Абдурахим деген оқушым «Бауыржан Момышұлы естеліктеріндегі шынайылық» деген тақырыпта зерттеу жұмысын жүргізіп, аудандық ғылыми жобалар байқауына қатысып, 1 –орын алды. Ал Уразбай Нұрсая деген оқушым «Бауыржан Момышұлының «Москва үшін шайқас» романындағы тұрақты тіркестердің ұлттық танымды танытудағы қызметі» тақырыбында зерттеу жұмысын жазды. Бұдан байқайтынымыз, дамыта оқыту технологиясының пайдасы өте көп.

Проблемалық оқыту- мұғалім тарапынан тақырып жайында қиын мәселелердің туындауы, оқушылардың өз беттерімен ол мәселелерді шешуі. Бұдан оқушылардың ойлау қабілеттері дамып, шығармашылық дағдылары қалыптасады. Қазіргі заманғы мақсаты да оқушыларды шығармашылыққа дайындау емес па? Осы орайда, мұғалім жаңа білімді өзі түсіндіріп жатпай, оқушыларға проблемалық сұрақтарды қойып, оларды шешу жолдары мен тәсілдерін үйретеді. Бұнда ескеретін жайт кез келген сұрақ проблемалы бола бермейді. Белгілі бір әлеуметтік жүкті, қоғамдық мәселені көтеретін кезде ғана проблемалық болып табылады. Сұрақтың жауабы дайын болмағандықтан, оқушылар өздері іздене бастайды. Мәселен Дінмұхамед Ахметұлы Қонаевтың «Ақиқаттан аттауға болмайды» деген естелік-эссесін оқытуда *адалдық* пен *ақиқат* деген ұғымдардың аражігін ажыратып алуға тура келді. Ол үшін проблемалық сұрақ тасталып, осы арқылы естелік-эсседегі ақиқат дүниелердің адалдықпен жеткізілгені талданды. Әрі зерттеу жұмысы жасалып, қорғалды. Бұл да бір әдеби шығарманы проблемалық талдауда жеткен жетістігіміз.

Сабақ барысында қолданылатын жаңа технологиялар- оқушылардың жеке қажеттіліктерін ескеретін, көзқарас қалыптастыратын дүниелер.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Жоламанова Т.М. Жаңа педагогикалық технологиялар: оқу құралы. Қарағанды: «Ақнұр», 2018.-208 б.
2. Мұқанова Қ.Қ. Білім берудегі жаңа технологиялар: теориясы және әдістемесі:монография. Қарағанды: "Ақнұр»,2019.-162 б.
3. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. Алматы,2019.-285 б.
4. Тұрғынбаева Б.А. Дамыта оқыту технологиялары.Алматы,2000.-90 б.
5. Дулатов М. Бес томдық шығармалар жинағы. 4-том.Алматы: «Мектеп», 2003.-344б.

ӘОЖ:159.9

ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ОТБАСЫ КЕЛЕҢСІЗДІКТЕРІНІҢ ЫҚПАЛЫ

Мамбетова А.М.
аға оқытушы, психология магистрі
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ.

Аннотация: В статье на тему «Влияние семейных расстройств на формирование девиантного поведения», расматриваеться актуальность исследования, обусловленнная необходимостью своевременно определить состояние личности, которая провляеться в несформированности свойств субьекта деятельности общения, самосознание и концентрированно выражается в нарушенном образе «Я».

В работе расмотрены труды, а также концепций психологических особенности подростков (С.Холл,З.Фрейд) на теоретической основе рассмотрена развитие личности и причины возникновения трудности в становление личности. Общее развитие личности описывается в соответствий систематичного влияния семьи, социума.

В работе описывается комплексные и системные диагностические работы, а так же профилактика и коррекция девиантного поведения прдростков.

Ключевые слова: подросток,возраст, поведения, девиация, агрессия, аутоагрессия, *бихевиоризм, гештальтпсихология,делинквентное поведение, криминальное поведение,суицид.*

«Девиантты мінез-құлық» терминін психологияда көбіне жастық категориямен, яғни жеткіншектік кезеңмен байланыстырады. Бұның себебі жасөспірімдік кезең әлеуметтік-мәдени өзгерістерге және әлеуметтік жағдайлардың дамуына жоғары сензитивтілікпен ерекшеленеді. Дәл осы жаста баланың мінез-құлық девиациясы отбасы, мектеп ұжымы шекарасынан шығып, қиын мәселені туындатып, қоғамға, өзіне қауіп төндіре бастайды. Девиантты мінез-құлықтың пайда болуы мен салдары оның тұлға ретінде дамуына қатты әсер етуі мүмкін.

Жалпы, баланың қиын тәрбиеленуі, қоғамда қалыптасқан нормалар мен ережелерді сақтамауын ғылымда девиация (латынның «deviatio» тыңдамау, ауытқу деген мағынаны береді) деп атайды [1]. Соған орай көптеген әдебиеттерде «қиын бала» түсінігінің орнына «девиантты» терминінің қолданылуы жиі кездеседі. Жалпы, «қиын мінез-құлық», «девиантты мінез-құлық», «ауытқыған мінез-құлық» түсініктері синонимдер болып табылады. Қиын бала туралы ұғымда *қай терминді алсақ та қателеспейміз.*

Негізінен, ғылыми бірлестікте девиантты мінез-құлықтың пайда болу себептері туралы пікрлестік жоқ. XX ғасырдың басында девиацияның себептері туралы биололгиялық және психологиялық тұжырымдар кең тарады. Италияндық дәрігер Ч.Ломброзо адамның асоциалды мінез-құлқы мен биологиялық ерекшеліктерінің арасында тікелей байланыс бар деп есептеген. Ол атап көреткен «туа біткен қылмыскер» типі астыңғы жақ сүйегі шығыңқы, бір жерінің ауырғанына сезімталдығы төмен және т.б. азып бара жатқан индивидті көрсетеді. Американдық психолог У.Х.Шелтон адамның дене бітімі оның мінез-құлқын анықтайды деп есептеген. Оңалту орталығында 200 ұл балаға жүргізілген зерттеуге сүйеніп, Шелтон девиацияға атлеттік дене бітімі бар адамдар анағұрлым бейім деген қорытынды жасайды. Кейіннен психологиядық тұжырымды қолдаушылар девиацияны психикалық ерекшеліктермен (психиканың тұрақсыздығымен, эмоционалды ерікті саланың дамымауымен) байланыстырады.

Жеткіншектің даму кезеңдеріне назар аударған ғалым Ж.Ж.Руссо болды. Ол өзінің «Эмиль» атты романында осы кезеңнің адам өміріндегі психологиялық маңызын атап көрсеткен. Жеткіншектік шақты «екінші рет дүниеге келу» ретінде сипаттап, аталмыш кезеңнің мына ерекшелігін - өзіндік сана – сезімнің өсуін атап көрсетті. Бірақ жасөспірімдік кезең идеясының ғылыми тұжырымдамасын С.Холл 1904 жылы жарық көрген «Есею: оның психологиясы, сонымен қатар физиологиясымен, анторпологиямен, әлеуметтанумен, жныстық қатынаспен, дінмен және білім берумен байланысы» атты еңбегінде берген.

Холлды жеткіншектік жас психологиясының «атасы» деп әділ атаған, себебі ол аталған құбылысты түсіндіретін тұжырымды ғана ұсынып қоймады, сонымен қатар, әдетте жасөспірімдік кезеңмен байланыстыратын мәселелер шеңберін анықтады. Неміс романтизмі философиясының ізімен Холл жасөспірімдік кезеңнің мазмұнын сананың дағдарысы («құйын мен басымдылық») деп көрсетті, бұл дағдарыстан өткеннен кейін адам «жеке тұлғалық сезіміне» ие болады деген пікір айтады. Холл өз үлгісін адамзат тарихындағы романтизм дәуіріне сәйкес тұжырымдайды, яғни жасөспірімдік кезең – балалық шақ пен ересектік күйдің арасындағы аралық кезең.

Жеткіншектік жастың теориялық үлгісі батыс психологиясының басты бағыттарының бәрінде көрсетілген. З.Фрейд пен А.Фрейдтің (психологиялық сараптама), К.Левиннің (гештальтпсихология) және Р.Бенедиктің (бихевиоризм) теорияларының бір-бірінен айырмашылқтары болғанымен, бұл теориялардың барлығы онтогенетикалық дамудың жалпы үлгісінен бастау алатындығы оларды біріктіреді. Жеткіншектік кезеңнің мазмұндық жағынан өзгеше батыс теориялары дәл осы жерде, жалғыз тармақта психикалық даму үдерісін болмысынан бейімдегіш ретінде түсінуде тоғысады, себебі эволюциялық үлгіде даму ағзаның ортаға (қоғамға) бейімделуінің шартты қажеттілігі ретінде қарастырылады[1]. Алайда «әлеуметтік ортаның» факторларына бихевиоризмге, гештальтпсихологияға, психологиялық сараптамаға және басқаларға батыс теориялары әр түрлі түсінік береді.

Қазіргі уақытта мінез-құлықтың бұзылу себебі түбегейлі түрде зерттелініп жаңа сипатқа ие болуда және әлеуметтік-психологиялық және педагогикалық (М.А.Алемаскин, А.С.Белкин, Л.М.Зюбин, Д.В.Колесов, Г.П.Медведев, М.Ф.Мягков, Д.И.Фельдштейн және т.б.); клиникалық (Г.А.Власова, В.Я.Гиндикин, О.В.Кербиков, В.В.Ковалев, М.З.Певзнер, Г.Е.Сухарев және т.б.); криминологиялық (М.М.Бабаев, К.Е.Легошев, Г.М.Миньковский және т.б.) аспектіде қарастырылуда.

Қазақстандағы девиантты балалар мәселесі В.Г.Баженов, В.П.Баженова еңбектерінде сипатталса, Ж.Қайырова, Р.Қойлыбаева, Г.Қалиева, Қ.Серікбаев, А.Аңламасова т.б. мақалалары түрлі педагогикалық-психологиялық журналдарда жарияланууда.

Сонымен қатар, өзіміздің Тараз мемлекеттік педагогикалық институтымыздың профессорлары, оқытушылыры, магистранттары осы мәселеге байланысты көптеген ғылыми мақалалар, еңбектер жазған. Атап айтсақ: Т.Қ.Бөлеев, Д.А.Сабекова, А.Ш.Стыбаева, Ж.А.Өскенбаева т.б. көптеген педагогтарымызды айтуға болады. Сонымен осы заманға дейінгі ғалымдардың енбектеріндегі ой-пікірлері мен тұжырымдамаларын талдай келе, біз мынадай қорытында жасай аламыз: девиантты мінез-құлық - әлеуметтік нормалар мен ережелерге сәйкес келмейтін мінез-құлықты айтады. Ол ауытқыған мінез-құлықтың бір түрі. Кейде бір әдебиеттерде «антидисциплиналық» деп те атайды.

Девиация бірнеше типтен тұрады:

- Девиантты
- Делинквентті
- Криминалды мінез-құлық

1.Девиантты мінез-құлықтың көрсеткіштеріне: агрессия, демонстрация, оқудан, еңбектен бет бұру, үйден кету, алкоголизм, наркомания, қоғамға жат қылықтар, жыныстық жат мінез-құлық, суицид т.б. жатады.

2. Девиацияның екінші түрі – делинквентті мінез-құлық. Ол заң бұзушылықпен ерекшеленеді. Оның мынадай типтері бар:

- Агрессивті – зорлаушылық мінез-құлық. Бұл жеке тұлғаға көрсетілетін дөрекілік, төбелес, күйдіріп-жандыру сияқты жағымсыз іс-әрекеттерден көрініс береді.
- Ашкөздік мінез-құлық: ұсақ ұрлықтар, қорқытып-үркіту, автокөлік ұрлау т.б. жалпы материалдық пайдакүнемдікке байланысты жат мінез-құлық.
- Наша сату және тарату.

3. Криминалды мінез-құлық – заң бұзушылық болып табылады. Балалар сот үкімі арқылы жасаған қылмысының ауырлығына байланысты жазаланады [2,3].

Зерттеу объектісі ретінде девиантты мінез-құлықты ғылыми білімдердің түрлі сфералары зерттейді: психология, (тұлға психологиясы, әлеуметтік психология), медицина, юриспруденция, мәдениеттану, әлеуметтану, педагогика.

Мінез-құлықтың аутоагрессивтік формасының профилактикалық, яғни алдын-алу жұмыстары – бұл жағдайы нашар отбасы және олардың әлеуметік-психологиялық белгілеріне негізделген жұмыстар есебінде жүргізілінеді. Мұндағы ескерілінетін жайт: жағдайы нашар отбасы - девиантты баланың пайда болуының ең басты себебі. Сондықтан да, мінез-құлықтың аутоагрессивтік формаларының түрлерін алдын-алу – бұл отбасында оқушылар мен ата-аналардың, ал мектепте оқушылар мен мұғалімдердің белгілі бір мақсатқа бағытталған іс-әрекеті және өсіп келе жатқан жас ұрпақтың салауатты өмір салтына тікелей әсер ететін биологиялық, адамгершілік, әлеуметтік-экономикалық және құқықтық мақсаттарға бағытталған нақты шарттарының қалыптастырылу негізі.

Мінез-құлықтың аутоагрессивтік формаларының әлеуметтік белгілеріндегі алдын-алу жұмыстары оқыту мен тәрбиелеу процессінде өте жоғары әсерлілікпен жүзеге асырылынатын жүйе. Мұндай жүйе оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынасын байланыстыратын психоәлеуметтік, педагогикалық және профилактикалық мінздемелерінің арақатынасын, оқу мазмұнымен, оқытудың әдістері және құралдарымен, онымен қоса оқыту формаларын ұйымдастыру жүйесімен және оқудан тыс жұмыстары арылы көрініс табады.

Әлеуметтік ортадағы мінез-құлықтың аутоагрессивтік формасын алдын-алу жүйесінің арақатынастары бір-бірімен байланысуы келесідей компоненттерді құрайды:

1. Аутоагрессияның формалары мен зиянды әрекет етуі туралы білімдерді оқыту мен тәрбиелеу процессінде тек сабақта ғана емес, сонымен қоса сабақтан тыс жұмыстарда да жүйелі хабарлап отыру;
2. Болашақ мұғалімдерді оқушылардың мінез-құлықтың аутоагрессивтік формаларының алдын-алу жұмыстарына әлеуметтік, яғни қоғамдық ортадағы белгілерді ескере отырып даярлау;
3. Отбасы жағдайындағы мінез-құлықтың аутоагрессивтік формаларын алдын-алу жұмыстарының ерекшеліктері;
4. Мінез-құлықтың аутоагрессивтік формаларын алдын-алу жұмыстарына бағытталған мерекелік іс-шараларға қатысушыларды белсенді араластыру[1,4].

Зерттеу процесінде, біз осы берілен жүйелердің компоненттерінің қайсысын көбірек қолданыла алатынымызды жан-жақты қарастырдық.

Берілген жүйеде, тек отбасында және мектепте барлық қажетті шарттар сақталынып, орындалып жатқан жағдайларда ғана, қатысушылардың барлық жастарында салауатты өмір сүру салты дұрыс деңгейде қалыптастырылатындығы анықталынды.

Сондай-ақ девиантты бала бойындағы мінез-құлықтың аутоагрессивтік формаларын алдын-алу, бір жағынан, мектеп пен обасы ынтымақтастығынан, ал екінші жағынан, мектептегі мұғалімдердің, сынып жетекшілер мен дәрігер қызметкерлердің бірлескен іс-әрекетінің сапалылығы мен әсерлілігіне тәуелі болады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Кравцова Т.М. Психологические аспекты изучения проблемы девиантного поведения // ҚазҰУ хабаршысы.
2. Тесленко А.Н, Керимбаева М.С, Джакупова Г.А. Профилактика подрастковый девиации: теория и практика. Астана, 2005. – 320с.
3. Психология және социология сериясы. №3/4 (18/19), - С. 33-3.Формирование личности в переходный период: от подросткового к юношескому возрасту. – М.: Педагогика, 1987. – 486 с.
4. 4.Психология: словарь. – М.: Политиздат, 2004. – 389с.

УДК:373.51

ONLINE ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПЛАТФОРМЫ: ИСТОРИЯ, ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ И ОТРИЦАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ, И ИХ РОЛЬ В ОЦЕНИВАНИИ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ.

Малденова А.О.
учитель русского языка и литературы Средней школы-лицей имени Ю.А. Гагарина.
Жамбылской области, Жамбылского района.

Аннотация: Бұл мақалада алғашқы онлайн білім беру платформаларының пайда болу тарихы қарастырылады, олардың жағымды және жағымсыз жақтары талданады, сонымен қатар олардың оқушылардың білімін бағалаудағы рөлі талқыланады.

Соңғы жылдары курстардың кең ауқымын және қашықтан оқыту мүмкіндігін ұсынатын онлайн білім беру танымал бола бастады. Мақалада оқытудың уақыты мен орнын таңдаудағы икемділік, барлық пайдаланушылар үшін қолжетімділік және ұсынылатын оқыту курстарының алуан түрлілігі сияқты білім берудің артықшылықтары талқыланады.

Дегенмен, мұғаліммен және оқушылармен жеке қарым-қатынастың болмауы, кері байланыс алу мен оқушы білімін бағалаудағы мүмкін шектеулер сияқты онлайн білім берудің кемшіліктері де ескерілетін болады.

Қорытындылай келгенде, мақалада заманауи білім беру жүйесіндегі онлайн білім беру платформаларының рөлі мен олардың оқушы білімін бағалауға ықпалы баса айтылады.

Түйінді сөздер: онлайн білім беру платформалары, тарих, артықшылықтар, кемшіліктер, білімді бағалау, қолжетімділік, әртүрлілік, оқушы.

Аннотация: Данная статья рассматривает историю появления первых online образовательных платформ, анализирует их положительнве и отрицательные аспекты, а такюе обсуждает их роль в оценивании знаний обучающихся.

А в последние годы online образование стало все более популярным, предлагая широкий спектр курсов и возможность обучения на расстоянии. В статье будут рассмотрены преимущества такого образования, такие как гибкость в выборе времени и места обучения, доступность для всех пользователей и разнообразие предлагаемых курсов обучения.

Однако, недостатки online образования также будут учтены, такие как отсутствие личного взаимодействия с преподавателем и с учащимися, возможные ограничения в получении обратной связи и оцениваний знаний обучающегося.

В конечном итоге, статья подчеркивает роль online образовательных платформ в современной системе образования и их влияние на оценивание знаний учащихся.

Ключевые слова: online образовательные платформы, история, преимущества, недостатки, оценивание знаний, доступность, разнообразие, обучающийся.

Abstract: This article explores the history of the emergence of the first online educational platforms, analyzes their positive and negative aspects, and discusses their role in assessing students' knowledge.

In recent years, online education has become increasingly popular, offering a wide range of courses and the opportunity for distance learning. The article examines the advantages of such education, such as flexibility in choosing the time and place of learning, accessibility for all users, and a variety of courses offered.

However, the disadvantages of online education are also considered, such as the lack of personal interaction with the teacher and classmates, possible limitations in receiving feedback and assessing students' knowledge.

Ultimately, the article highlights the role of online educational platforms in the modern education system and their influence on assessing students' knowledge.

Keywords: online educational platforms, history, advantages, disadvantages, knowledge assessment.

История online образовательных платформ началась в 1980-х годах, когда компьютеры стали все более доступными и широко распространенными. В это время появилась первая онлайн-платформа, которая предоставляла возможность дистанционного обучения через

компьютеры. Эта платформа называлась PLATO (Programmed Logic for Automatic Teaching Operations).

PLATO была создана в Университете Иллинойса и была первой в своем роде. Она предоставляла обучающимся доступ к разнообразным курсам и обучающим материалам через терминалы компьютеров. Обучающиеся могли работать с материалами в своем собственном темпе и получать обратную связь через систему управления курсами.

В 1990-х годах появились другие online -платформы, такие как WebCT, Blackboard и Moodle, которые предоставляли более широкий спектр возможностей для дистанционного обучения. Они позволяли обучающимся и преподавателям общаться между собой через форумы и электронную почту, а также предоставляли возможность загружать и скачивать материалы.

Авторы первых online -платформ были исследователи и ученые, которые работали в университетах и научных центрах. Они стремились создать новые инструменты для обучения и расширения доступа к образованию.

В настоящее время online-платформы стали еще более доступными и распространенными, и их авторами стали компании, которые предоставляют услуги образования в Интернете. Некоторые из наиболее популярных online-платформ включают в себя Coursera, Udemy, edX и Skillshare. [1, С.199-204]

Сейчас все большее колличество образовательных учреждений, в том числе и школы практикуют online обучение. Online образование предлагает широкий выбор систем и платформ, которые позволяют обучающимся получать знания удаленно. Online образовательные платформы являются одним из наиболее востребованных и популярных способов обучения в современном мире. Они предоставляют большое количество возможностей для тех, кто хочет получить новые знания и навыки. Вместе с тем, у них есть свои преимущества и недостатки. В этой статье рассмотрены плюсы и минусы онлайн образовательных платформ, чтобы получить более полное представление о их эффективности.

Плюсы online образовательных платформ:

1. Гибкость, доступность и удобство: Онлайн образовательные платформы предоставляют возможность учиться в любое время и в любом месте. Это особенно удобно для тех, у кого мало времени на посещение учебных заведений, для тех, кто живет далеко от населенного пункта, или для тех, кто хочет учиться на дому. Это также позволяет обучающимся самостоятельно планировать свое время обучения и отслеживать прогресс знаний в процессе обучения.
2. Большие возможности для самообразования: Online обучение предоставляет широкий доступ к ресурсам и материалам, которые индивидуально можно изучать в удобном темпе. Обучающиеся имеют возможность углубиться в интересующие их темы и изучать материалы согласно своим потребностям.
3. Низкая стоимость: В большинстве случаев онлайн образовательные платформы стоят дешевле, чем традиционное образование. Например, некоторые онлайн курсы могут быть бесплатными, а другие стоят значительно меньше, чем обучение в учебных заведениях или у частных репетиторов-педагогов.
4. Интерактивность: Многие онлайн образовательные платформы предлагают интерактивные курсы, которые позволяют обучающимся задавать вопросы и обсуждать их онлайн.

Минусы online образовательных платформ:

1. Отсутствие личного взаимодействия: Одним из основных недостатков online образовательных платформ является отсутствие личного взаимодействия с преподавателем и другими обучающимися. Это может усложнить процесс обучения для тех, кто нуждается в дополнительной поддержке для повышения мотивации и понимания материала.
2. Технические проблемы: Иногда системы online обучения могут столкнуться с техническими проблемами, такими как сбои или неполадки в сети. Это может повлиять на качество обучения и мешать его эффективности, особенно если доступ к материалам или заданиям временно недоступен.

3. Неполноценное образование: Некоторые online образовательные платформы не предоставляют полноценного образования, которое можно получить в учебных заведениях.
4. Необходимость самостоятельной работы: Учеба на online образовательных платформах требует большой самодисциплины и самостоятельности. Отсутствие регулярных расписаний и личного контроля может привести к отсрочке изучения материала и снижению мотивации. Некоторые обучающиеся могут испытывать трудности с этим и нуждаются в дополнительной поддержке.
5. Ограниченные возможности: Некоторые курсы могут иметь ограниченный доступ к материалам, что может усложнить процесс обучения. Также, не все курсы могут быть доступны на разных языках. [2,3]

Online обучение имеет свои сильные и слабые стороны, и понимание их является важным шагом для принятия осознанного решения о выборе системы обучения. Подходящая система online обучения должна быть гибкой, доступной и предлагать возможность взаимодействия и обратной связи между обучающимися и преподавателями. Также необходимо учитывать личные предпочтения и умения обучающегося в самоорганизации и работе удаленно.

Тем не менее современное образование не может обойтись без использования online образовательных платформ, которые играют важную роль в оценивании знаний обучающегося. Они позволяют учителям и преподавателям оценивать выполнение заданий и тестов, а также следить за успеваемостью учащихся.

Важное место online образовательных платформ в оценивании знаний связано с тем, что они позволяют ученикам получать обратную связь от учителей и преподавателей. Это важно для того, чтобы обучающиеся могли исправить ошибки и улучшить свои знания и навыки.

Online образовательные платформы также предоставляют учителям и преподавателям возможность создавать индивидуальные задания для каждого обучающегося, что позволяет оценить их знания и навыки по конкретной теме. Благодаря этому обучение становится более эффективным и продуктивным.

Еще одна важная роль online образовательных платформ заключается в том, что они способствуют созданию более объективной системы оценивания. Это связано с тем, что оценка учеников происходит на основе выполнения заданий и тестов, а не на основе личных предпочтений и симпатий учителя.

Кроме того, online образовательные платформы позволяют ученикам самостоятельно оценивать свои знания и навыки, что также является важным элементом обучения. Они могут использовать различные тесты и опросники для оценки своего уровня знаний и умений в конкретной области.

Однако, стоит отметить, и некоторые недостатки online образовательных платформ в оценивании знаний обучающегося. Например, некоторые платформы могут быть неадекватными и несправедливыми в оценке знаний и навыков ученика. Кроме того, online образовательные платформы не могут заменить полноценное обучение в классе, где учителя и преподаватели могут общаться и работать с каждым учеником индивидуально. [4, С.747]

В заключение, online образовательные платформы являются важным инструментом в оценивании знаний обучающихся в современном образовании. Они предоставляют возможность более объективного и индивидуального оценивания знаний и навыков ученика, что способствует более эффективному обучению.

Литература:

1. Петькова Ю.Р. История развития дистанционного образования. Положительные и отрицательные стороны МООС // Успехи современного естествознания. – 2015. – № 3. – С. 199-204;
URL: https://natural-sciences.ru/ru/article/view?id=34763 (дата обращения: 05.11.2023).

2. Нэлли Киргинцева. Автор МТС Линк https://mts-link.ru/blog/online-obuchenie-plus-minus/
3. Т. Малышкина. Цифровые инструменты обучения, применяемые на уроках в средней общеобразовательной школе. https://daryn.online/article/826

4. А.Р.Исмагилова. Роль и перспективы онлайн-обучения в современном образовании // Весник Башкирского университета, 2019г. Т.24, №3 – С. 747, https://cyberleninka.ru/article/n/rol-i-perspektivy-onlayn-obucheniya-v-sovremennom-obrazovanii/viewer

ӘОЖ 81.72

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТТІ ТЕРЕҢДЕТІП ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Ордабаева Ү.Б.
Жуалы ауданы, Б.Момышұлы ауылы, М.Жұмабаев атындағы №29 орта мектебі

Аннотация
Көркем шығарманы оқыту – оқушының сөз қадірін түсінерлік ойлау әрекетін дамыту, рухани дүниесін байыту, эстетикалық талғамын жетілдіру, адамгершілік қасиетін қалыптастыру. Әдебиетті оқытуда әдіс-тәсілдер дәстүрлі зерттеу әдісі, өзіндік жұмыс әдісі, мәтінді көркемдеу, мәнерлеп оқудың орны ерекше. Заман талабына сай жаңартылған білім мазмұнына сай жүзден астам тәсіл сабақтарда кеңінен қолданылады.

Аннотация
Обучение художественному произведению – это развитие способности ученика понимать значение слов, обогащать его духовный мир, совершенствовать эстетический вкус, формировать нравственные качества. В методике преподавания литературы особое место занимают традиционный метод исследования, оригинальный метод работы, украшение текста, выразительное чтение. На занятиях широко используются более ста методик, обновленных в соответствии с требованиями времени образовательным содержанием.

Annotation
Teaching a work of art is the development of the student's ability to understand the meaning of words, enrich his spiritual world, improve aesthetic taste, and form moral qualities. In the methodology of teaching literature, a special place is occupied by the traditional method of research, original method of work, text decoration, and expressive reading. More than a hundred techniques are widely used in classes, updated in accordance with the requirements of the time with educational content.

Кілттік сөздер: *әдістеме, әдіс, теория, зерттеу, эстетика, деталь, компьютер, тәжірибе, ақпарат, процес.*

Қазақ әдебиетін мектепте оқытудың қалыптасқан әдістемесі бар. Ол уақыт талабымен жаңарып отырады. Әдебиет – сөз өнері. Адам жүрегін тербетіп, ақылын таразылап, тілін кестелеп айтқан сөз орнында тұрса ғана әдебиет деген өнер пайда болады. Оқыту процесінде мынадай екі түрлі қызмет жүзеге асады. Бірінші мәселе – мұғалім оқытуы, екінші мәселе – оқушының оқуы. Әдебиетті оқытуда әдіс-тәсілдер мол-ақ, бұрыннан келе жатқан дәстүрлі зерттеу әдісі, өзіндік жұмыс әдісі, мәтінді көркемдеу, мәнерлеп оқудың орны ерекше. Заман талабына сай жаңартылған білім мазмұнына сай жүзден астам тәсіл сабақтарда кеңінен қолданылады. Мектепте «Қазақ әдебиеті» пәні көркем әдебиетті, әдебиет тарихын, әдебиет теориясын, әдебиет сынын қамтиды. Жаңартылған білім мазмұны бағдарламасы да осыған негізделген.

Көркем шығарманы оқыту – оқушының сөз қадірін түсінерлік ойлау әрекетін дамыту, рухани дүниесін байыту, эстетикалық талғамын жетілдіру, адамгершілік қасиетін қалыптастыру. Оқушының өзінің жан қалауымен, жүрек сезімімен, рухани әрекетімен жүзеге асатын дүние. Қандай жақсы көркем шығарма болса да оқушы қабылдау үшін әрекет жасамаса, автордың жай күйзелісін, шалқар шабытын бойынан өткізіп, көркем суретті көз алдына елестетіп, келтіре алмаса бәрі бос сөз. Оқушыдағы осы сезімді ояту – мұғалімнің қолында, яғни, оқушыға әдеби білім беру, әдеби, эстетикалық, адамгершілік қасиеттерін дамыту үшін мұғалім әдебиетті оқыту барысында әдіс-тәсілдерді орнымен қолданады.

Көркем туындыны оқу бар да, талдау бар. Талдау оқусыз жүзеге аспайды. Оқу баланың өз еңбегімен жүзеге асыруы, талдау мұғалім, оның ұйымдастыруы, жобалауы, тиімді жағын

ойластыруы арқылы жүзеге асады. Көркем мәтінді оқушы қалай оқып, қабылдайды, қандай ой туады, өз көзқарасын қалай жеткізеді – бұл оқушы мен мұғалімнің бірлескен еңбегінің жемісі болмақ.

Көркем туындыны оқытып, сауатты талдауға қол жеткізу үшін автордың мақсат-мұратын, ойын білдіретін әрбір деталь, көркемдік тәсілді дәл танып, жазушы шеберлігін оқушыға дұрыс таныта білу керек.

Еліміз тәуелсіздік алған жылдардың соңғы онжылдығында өскелең ұрпақтың зерттеушілік, шығармашылық дағдыларын дамыту, ақпараттық қоғам тұлғасын тәрбиелеу мақсатында ақпараттық-коммуникативтік технологияларды (АКТ) оқу-тәрбие үдерісінде үнемі қолданып келеміз. Компьютерді сабақтың барлық кездерінде: түсіндіруде, бекітуде, қайталауда, бақылауда қолдану білім сапасын арттыратыны тәжірибеде дәлелденуде. Мәселен, жаңа сабақ тақырыбын түсіндіргенде түрлі оқыту бағдарламаларымен қатар оқушылар орындаған материалдарды қатыстырамыз. Осы кезеңде АКТ-ны қолдану барысында білім алушының психологиялық және жас ерекшелігі ескеріліп, олардың әрбірінің өзіндік қабылдауының жетекші арнасына сай (аудиал, кинестет, визуал) тапсырманың қолайлы түрін таңдауға мүмкіндік беріледі. Бекіту және қайталау кезеңдерінде бақылау жүргізуге компьютерлік тесттер ыңғайлы.

Ақпараттық технологиялар кең қолданыс тапқан қазіргі кезеңде оқыту үдерісіне осы технологияларды белсенді енгізу – заман қажеттілігі туындатып отырған заңды талаптардың біріне айналды. Ғаламтор қорлары мұғалімге ғана емес, оқушыларға да мол мүмкіндік беруде. Қазақ әдебиеті пәнінің мұғалімінің басқа пән иелерінен айырмашылығы – руханият мәселелеріне аса көңіл бөлуі, оқушыларды тілдік білімі жетілген шығармашыл тұлға ретінде дамыту. Осы міндеттерді шешуде ең алдымен түрлі мәтінмен, әсіресе көркем мәтінмен жұмыс істеу бірінші кезекте тұрады. Алайда сабақ анық та қанық өтуі үшін мультимедиялық технологиялардың мүмкіндігі шексіз. Осы мүмкіндікті оңтайлы да тиімді пайдалана білу үшін филолог мамандардың компьютерлік техниканы және қандай да болсын электронды құрал-жабдақтардың түрімен жұмыс істеуді жетік білуі өте қажет. Компьютермен дұрыс ұйымдастырылған жұмыс танымдық және қарым-қатынастық (коммуникативтік) қызығушылықты арттырады, тіл мен әдебиет материалдарын өз бетімен меңгеруге септігін тигізеді.

Білім беру үрдісін ақпараттандыру - жаңа ақпараттық–коммуникативтік технологияларды пайдалану арқылы дамыта оқыту, дара тұлғаны бағыттап оқыту мақсаттарын жүзеге асыра отырып, оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейлерінің тиімділігі мен сапасын жоғарылатуды көздейді. Біріккен ұлттар ұйымының шешімімен «XXI ғасыр- ақпараттандыру ғасыры» деп аталады. Қазақстан Республикасы да ғылыми-техникалық процестің негізгі белгісі – қоғамдық ақпараттандыру болатын жаңа кезеңге енді. Бір ғасыр бұрын Жүсіпбек Аймауытов айтқан «Баланың ынтасын арттыру үшін оқылытын нәрседен бір жаңалық болуы керек» деген пікір қазір де маңызды.

Қазіргі білім беру жағдайында электронды құрал-жабдықтарға негізделген ақпараттық техналогияларды, сандық білім қорының біртұтас жиынтығын, интерактивті тақта мүмкіндіктерін т.б. пайдаланбай, соларға сүйенбей сабақ беру мүмкін емес. Сол себептен ақпараттық-коммуникативтік технологияларды (АКТ) бүгінгі заманның зор жетістігі ретінде қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің сабақтарында да пайдалану елімізде өркен жаюда.

Қазақ әдебиеті сабағында ақпараттық–коммуникативтік технология құралдарын пайдаланып сабақ өту бұл оқушыларға жаңа ақпарат көздеріне жол ашып, жеке жұмыс пен білім алудың нәтижелілігін, тиімділігін көтереді. Сондай-ақ, кәсіби дағдыларды қабылдау және бекіту үшін мүмкіндіктер береді, қашықтықтан оқытудың жаңа түрлері мен әдістерін жүзеге асыруға қолайлылық ұсынады.

Ақпараттық–коммуникативтік технология – мұғалім жұмыстарының әдістері мен ұйымдастыру түрлерін түбегейлі өзгертуге, оқушылардың жеке қабілеттілігін дамытуға, оқудағы пәнаралық байланысты күшейтуге, оқу үрдісін ұйымдастыруды үнемі жаңартып отыруға жағдай жасайды. Жаңа ақпараттық технологиялар дегеніміздің өзі білім беру ісінде ақпараттарды даярлап, оны білім алушыға беру үрдісі болып табылады.

Сабақтағы интерактивтік әрекет өзара түсіністікке, өзара әрекетке, қатысушының әрқайсысына қажет есепті бірлесіп шешуге алып келетін - ұйымдастыру және сұхбаттасып қарым-

қатынас жасауды дамытуды ұсынады. Интербелсенді бір көзқарастың немесе бір ғана сөйлеушінің басым болуы жағдайын болдырмайды. Сұхбаттасып оқыту барысында оқушылар сыни ойлауды, тиісті ақпарат пен белгілі жағдайды талдау негізінде күрделі мәселелерді шешуді, балама көзқарастарды салыстыруды, ақылды шешімдер қабылдауды, дискуссияға қатысуды, басқа адамдармен тиімді қарым-қатынас жасауды үйренеді. Ол үшін сабақта жекелей, жұптық және топтық жұмыс ұйымдастырылады, зерттеу жұмыстары, рөлдік ойындар қолданылады, құжаттармен және түрлі ақпарат көздерімен жұмыс жасайды. Әр мұғалім сабақ өткізген кезде оқушыларға сапалы білім беру үшін жаңа технологияларды, сонымен қатар компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану арқылы білім береді. Осы арқылы оқушылардың қызығушылығы арта түседі.

Интербелсенді тақта – топтағы оқушылардың барлығын оқыту үшін құнды құрал. Бұл оқытушы жаңа материалды өте қызықты және қарқынды етіп түсіндіруге көмектесетін көзге көрінетін құнды құрал. Оның ақпаратты түрлі мультимедиялық ресурстар көмегі арқылы танысуға мүмкіндігі зор. Ол әдеби талдаулар мен түрлі сызбаларды түсіндіруді жеңілдетіп, қиын мәселелерді шешуге көмектесе алады. Мұғалімдер өздерінің жаңа ойларын, идеяларын әсерлі, тартымды етіп көрсету үшін осы тақтаны қолданады. Бұл тақтада оқытушылармен жаңа материалдарды бірігіп талдауға мүмкіндігі зор. Зерттеулер көрсеткендей, түрлі ресурстарды, қызықтыруларды ұлғайта отырып қолданса, оқытушылар үшін де, оқушылар үшін де интерактивті тақта сабақты қызықты ететіні анықталды. Интербелсенді тақтамен дұрыс жұмыс жасаса, оқушылардың білімдерін тексере де алады. Интербелсенді тақта топтағы барлық оқушылардың басты назарына айналады. Ал егер де керекті материалдардың барлығы алдын ала дайындалып, түсінуге оңай болса, сабақтың жақсы қарқынды өтуін қамтамасыз етеді.

Мұғалім жаңа сабақты түсіндіру барысында сабақтың мазмұнын дайын күйінде беруге ұмтылмауы керек. Бұл оқушылардың өздігінен танып-білу дағдыларын қалыптастыра отырып, жаңа тақырып бойынша анықтама, ережелерді өздері құрастырып тұжырымдай үйренуіне ықпал етеді. Интербелсенді оқыту моделін пайдалану — өмірлік жағдаяттарды модельдеуді, рөлдік ойындарды қолдануды, мәселені бірлесіп шешуді қарастырады. Оқу процесінің қандайда бір қатысушысын немесе идеяны ерекшелеуді шектейді.

Заманауи технологияларға негізделген білім берудің жаңа әдіс-тәсілдерін қазақ әдебиеті сабағында пайдалану оқушыларды ізгілік пен адамгершілік қасиеттерді бойына жинаған өзіне сенімді тұлға ретінде қалыптастыруда зор рөл атқарады. Жаңа технология өскелең ұрпақты оқыту мен дамыту сапасын арттыруға үлкен мүмкіндік береді. Әдістемелік еңбектерде В.Кларин технология сөзіне қандайда болсын істегі шеберлікті, оқыту-үйретудегі амалдардың жиынтығы, ал педагогикалық технология (тәрбие технологиясы, қарым-қатынас технологиясы, оқыту технологиясы) «педагогикалық мақсатқа қол жеткізу жолындағы барлық қисынды ілім амалдары мен әдіснамалық құралдардың жүйелі жиынтығымен жұмыс істеудің реті» – деген түсінік береді. Педагогикалық жаңа технология – дара тұлғаны жетілдіруге, белгілі бір мақсатқа жету жолында арнайы ықпалды ұйғаруға қажетті байланысқан әдіс-тәсілдер. Демек, педагогикалық технология дегеніміз оқу-тәрбие үрдісін шығармашылықпен байланыстыра жүргізіп, тәрбиенің тиімділігін қамтамасыз ету.

Қазіргі уақытта педагогика ғылымы баланың тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын өмірге енгізуде. Жаңа технологияны қолдану барысында алдымен оқып-үйрену, сосын меңгеру, оны өмірге ендіру және ары қарай дамыту кезеңдері болатыны белгілі. Білім беру жүйесіндегі жаңа технологияларды әдебиет пәнінде тиімділікпен пайдалану – уақыт талабы. Ол пән мұғалімінің шеберлігін ғана емес еңбекқорлығын да талап етеді. Бүгінде білім беру жүйесінде түбегейлі өзгерістер жүріп жатқаны белгілі. Білім мазмұнын жаңалау, құзырлылыққа бағытталған, ұлттық құндылықтар негізінде білім, тәрбие бере отырып, тұлға қалыптастыру ұстаздар қауымына үлкен жауапкершілік пен міндеттер жүктеп отыр. Осы тұрғыда орта мектеп, арнаулы оқу орындары мен жоғары мектеп мұғалімдерін пәнді оқытуда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану жолдарын жетілдіруде. Бүгінгі күні білім беру үдерісінде пайдаланылып жүрген технологиялардың өзіндік философиясын зерделеп, әр пәнге лайықты бейімдеу, оқу материалдарының жүйелі кешенін әзірлеу, оны сараптамадан өткізу қажет-ақ. Әдістеме ғылымының өзінде педагогикалық технологиялар әр пәннің өзіндік ерекшелігіне қарай

қолданудағы тиімділік толық зерделенді деуге келе бермейді. Сабақ беру – үйреншікті жай ғана шеберлік емес, ол – жаңадан жаңаны табатын өнер. Ендеше педагогикалық технологияларды қолдануда да шеберлік қажет.

Орта мектепте оқушылар қазақ әдебиеті пәнінен ақын-жазушылардың өмірі мен шығармашылығына қатысты мәліметтерді табу, оны құрастыру және басқару, тың ақпараттармен және идеялармен бөлісу, бірлесе әрекет ету, түрлі жабдықтар мен қосымшаларды пайдалана отырып ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) қолданады. Бұл олардың АКТ-ны меңгеру дағдыларын дамытады. Атап айтқанда, көркем шығарма мазмұны мен негізгі идеясын толық түсіну мақсатында медиаматериалдарды қолдану, сондай-ақ медиақұралдарды қолдана отырып тақырыпқа қатысты ақпаратты, әртүрлі пікірлерді саралап, талқылауға, сыни талдау жасауға дағдылану, АКТ-ны қолдана отырып, таныстырылым (презентация) дайындау, салыстыру, бағалау, зерттеу және бірлесе отырып пікірлерін дәлелдеу, бейнероликтер мен слайдтар дайындау.

Әдебиет сабағында ұлттық құндылықтарға аса көңіл бөлінгені жөн. Бұл тұрғыда бізге онлайн немесе офлайн түрде болсын АКТ көмекке келеді. Себебі, әдебиетті оқытудың басты мақсаты – оқушыларды сөз өнерінің сырымен таныстыру ғана емес, халық даналығы мен өсиеттерінен нәр алғыза отырып, әдебиетке деген ынтасын ояту, көркем шығарма парасаттылыққа, сұлулыққа, отанды сүюге, рухты болуға тәрбиелеу.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Жұмажанова Т.Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. А., Білім, 2019 ж.
2. Бітібаева Қ. Әдебиетті оқыту әдістемесі. А., Рауан, 2015 ж.
3. Калиев У.К. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнін оқытудағы диалогтық оқытудың жаңалығы. А., Білім - 2017 ж.

ТУҒАН ӨЛКЕ ТАРИХЫН ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІГІ

Сугиров Б.А.
Көктал орта мектебі, Жамбыл облысы, Байзақ ауд.

Аннотация

Туған өлке тарихын оқыту білім беру процесінде ерекше орын алады, өйткені ол оқушылардың өз аймағының тарихы мен мәдениетін терең түсінуіне ықпал етеді. Бұл тәсіл ел тарихы туралы білімді байытып қана қоймай, бала бойына патриоттық және өз халқына, оның мәдени мұрасына үлкен құрметпен қарауға тәрбиелейді.

Туған өлке тарихын оқытудың ерекшелігі-мұражайлар, мұрағаттар, ескерткіштер және ауызша әңгімелер сияқты жергілікті тарихи ресурстарды пайдалану, бұл оқуды көрнекі және интерактивті етеді. Экскурсияларды, жобалық іс-шараларды ұйымдастыру және өлкетанушылар мен тарихшылармен кездесулер ұйымдастыру оқушыларға өз аймағында болып жатқан тарихи оқиғалар мен процестерді жақсы түсінуге мүмкіндік береді.Сол себепті аталмыш мақалада жоғары да сөз еткен мәселелерді жан-жақты талдаймыз.

Кілт сөздер: өлкетану, экскурсиялық қызмет, жобалық қызмет, мәдени мұра, тарихи ресурстар.

Халық мұрасы-ұрпақтан ұрпаққа, атадан балаға көз қарашығындай сақталып келе жатқан баға жетпес асыл қазына. Ескі замандардан бастап, күні бүгінге дейін жеткен көне, фольклорлық мұралардың астарында халық тағдырының іздері жатыр. Соның көпшілігінде халықтың қоныс еткен мекені, тұрмыстық белгілері, салты мен әдет-ғұрып көріністері бар. Осы мекендік тұтастық шапқыншылық әсерінен бірде кеңейіп, бірде кішірейіп отырғанымен бабаларымыз өзінің тарихын жадынан шығарып, тамырынан қол үзбеген. Әдетте, ұлт тұтастығының кілті-туған тарихын, тілін, дінін, ділін, әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін білуде, оны қастерлеу мен бағалауда деп саналса, қазақ халқының өмір жолында бұл мәселелер бір мезет те санадан шыққан емес.

Бүгінгі таңда көп ұлтты Қазақстан халқының болашағын қамтамасыз ету үшін жеткіншек жас ұрпақтарды мемлекеттік рәміздер мен «Мәдени мұра» нысандарында, жалпы ұлттық құндылықтарды құрметтеп, қастерлеуге бағдарланған патриоттық тәрбе беру өзекті мәселеге айналуда. Еліміздің «Білім туралы» Заңының 8-ші бабында білім беру жүйесінің басым міндеттерінің қатарында «азаматтық пен елжандыққа, өз Отаны Қазақстан Республикасына сүйіспеншілікке, мемлекеттік көріністерге төзбеуге тәрбиелеу» туралы да айтылған [1, 15б.].

Міне, осы ұстанымдардың негіздеріне сүйене отырып біз оқушыларды өлкетану іс-әрекеттері арқылы қазақстандық патриотизмге тәрбиелеуді мақсат етіп отырмыз.

Жалпы өлкетану тарихын оқыту – адамға белгілі бір мақсатта әсер ету ерекшелігі ең алдымен, адамгершілік сезімдерін дамытады және тәрбиелейді, адамның барлық психологиясын белсендіреді, қоғамдық мәні бар құндылықтарға бағыттайды.

Елімізде туған өлке тарихын оқытудың өзіндік ерекшеліктері мен артықшылықтары бар. Бұл жағдай ел дамуының тарихи және қазіргі заманғы аспектілеріне байланысты. Білім берудегі бұл бағыт оқушыларға өз елінің өткені мен бүгіні туралы білуге мүмкіндік беріп қана қоймай, олардың бойында отансүйгіштік, Қазақстанның мәдени мұрасы мен көпұлтты тарихын құрметтеу сезімін қалыптастыруға ықпал етеді. Ол үшін жаңа бағдарламаларды қарастырып, сабаққа кіріктіру қажет. Мәселен:

1. Мектеп бағдарламасына интеграция жасау

Өлкетану тарихтың маңызды бөлігі. Ол тарихи оқиғаларды, мәдени және ұлттық дәстүрлерді, маңызды тұлғаларды, сондай-ақ ел өңірлерінің экономикалық және әлеуметтік дамуын зерттеуді қамтиды. Бұл пән оқушылардың өз елінің тарихын жан-жақты қабылдауын және ондағы орнын түсінуін қалыптастыруға бағытталған.

Туған өлке тарихын мектеп бағдарламасына біріктіру - оқытуды интерактивті, танымды етіп қана қоймай, әртүрлі формалар мен әдістер арқылы жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мұны іс жүзінде қалай жүзеге асыруға болатындығын бірнеше мысал арқылы қарастырайық.

Пәнаралық жобалар

Мысалы: «Қаламыздың тарихы» секілді мультимедиялық туындының тұсаукесерін жасау. Оқушылар өз қалалары туралы, оның құрылу тарихы туралы әртүрлі аспектілерін, соның ішінде маңызды оқиғаларды, маңызды тұлғаларды, сәулет ескерткіштерін және т.б. зерттейді. Жоба бойынша жұмыс мыналарды қамтиды:

- Тарихи дереккөздер мен әдебиеттерді зерттеу.
- Қаланың тарихи орындарына экскурсиялар.
- Жергілікті тарихшылармен сұхбат.
- Фото және бейне түсіру.
- Мәтінді, суреттерді және бейнелерді біріктіретін мультимедиялық презентация жасау.

Нәтижесінде жоба тарих, информатика, әдебиет және өнердің интеграциясына ықпал етеді.

Экскурсиялық қызмет

Мысалы: жергілікті мұражайға немесе тарихи мекемелерге экскурсия ұйымдастыру. Барар алдында мұғалімдер оқушыларға алдағы экскурсияға байланысты зерттеу жобаларын ұсынуы қажет. Бұл оқушыларға экскурсия орнына байланысты белгілі бір тарихи кезеңді, оқиғаны немесе жеке тұлғаны зерттеуге мүмкіндік береді. Экскурсия барысында білім алушылар өз нәтижелерімен бөліседі және өз зерттеулері туралы баяндайды.

Жергілікті ресурстарды пайдалану

Мысалы: «Қала бойынша тарихи ізденіс». Мұғалімдер оқушыларды өз қаласындағы немесе аймағындағы әртүрлі тарихи орындар арқылы басқаратын білім беру квестін жасай алады. Квесттің әр аялдамасы қатысушылардан тапсырмаларды орындауды немесе сол жерлердің тарихына байланысты жұмбақтарды болжауды талап етеді. Бұл тарихи тақталардан ақпарат іздеуді, жергілікті сарапшылармен сұхбаттасуды немесе белгілі бір архитектуралық ерекшеліктерді іздеуді қамтуы мүмкін.

Шығармашылық және зерттеу тапсырмалары

Мысалы: «Менің отбасылық тарихым». Оқушылар отбасылық фотоальбомдарды, хаттарды және басқа құжаттарды зерттеу арқылы отбасы тарихын зерттейді. Содан кейін олар отбасылық эссе, презентация немесе бейне деректі фильм ретінде ұсынылуы мүмкін жобаны жасайды. Бұл

тапсырма туған өлкенің тарихын оқушылардың жеке тарихымен біріктіруге көмектеседі [2, 30б.].

Түрлі тақырыпта апталықтар өткізу

Мысалы: мектептегі туған өлке тарихы апталығы. Осы аптада тарихшылармен және өлкетанушылармен кездесулер, тарихи тақырыптағы фильмдер көрсетілімдері және тақырыптық байқаулар сияқты түрлі іс-шаралар ұйымдастырылуы мүмкін. Мұндай іс-шаралар оқушылардың өз өлкесінің тарихына деген қызығушылығын арттыруға және олардың жергілікті тарих пен мәдениет туралы терең білімдерін қалыптастыруға ықпал етеді.

2. Көпұлтты және көпмәдениетті аспект

Қазақстанда тарихты оқытудың бір ерекшелігі-елдің көпұлтты және көпмәдениетті сипатына баса назар аудару. Туған өлке тарихы сабақтарына әртүрлі этникалық топтар, олардың Қазақстан тарихы мен мәдениетіне қосқан үлесі туралы ақпарат кіреді. Бұл толеранттылықты тәрбиелеуге және әртүрлі мәдениеттер мен дәстүрлерді құрметтеуге ықпал етеді [3, 40б.] .

3. Жергілікті тарихи ресурстарды пайдалану

Туған өлкенің тарихын оқыту барысында мұражайлар, мұрағаттар, ескерткіштер мен тарихи орындар сияқты жергілікті тарихи ресурстарды пайдалану маңызды. Өйткені, далалық экскурсиялар мен практикалық сабақтар оқушыларға өткеннің ізін көрнекі түрде көруге мүмкіндік береді, бұл оқу процесін қызықты әрі тиімді етеді.

Білім беру процесінде жергілікті тарихи ресурстарды пайдалану оқу бағдарламасын жетілдіріп, оқуды қызықты етеді.

Зерттеулерге негізделген жобалар

Мысалы: оқушылар жергілікті қоғамдастықтың тарихын, аймақтың көрнекті тұлғаларын немесе олардың қаласына, ауылына айтарлықтай әсер еткен оқиғаларды зерттеу арқылы жобалармен жұмыс істей алады. Зерттеу нәтижелері ғылыми жұмыстар, бейне деректі фильмдер немесе интерактивті веб-сайттар түрінде ұсынылуы мүмкін.

Мұрағат материалдарын пайдалану

Мысалы: құжаттар, фотосуреттер, карталар және жеке хаттар сияқты бастапқы дереккөздерді зерттеу үшін жергілікті мұрағаттарға бару. Бұл оқушыларға тарихи құжаттармен тікелей танысуға және сыни талдау мен зерттеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Жергілікті тарихи іс-шараларға қатысу

Мысалы: оқушыларды жергілікті тарихи қайта құруларға, мерекелерге және басқа да іс-шараларға тарту. Мұндай іс-шараларға қатысу тарихты зерттеуге деген қызығушылықты арттырып қана қоймайды, сонымен қатар білім алушылардың өздерінің мәдени мұраларын жақсы түсінуге және бағалауға мүмкіндік береді.

Жергілікті тарихшылармен және өлкетанушылармен ынтымақтастық

Мысалы: аймақ туралы бірегей білімімен, тарихпен бөлісе алатын жергілікті тарихшылармен, өлкетанушылармен кездесулер мен дәрістер ұйымдастыру.

Виртуалды турларды құру

Мысалы: заманауи технологияларды қолдана отырып, қаланың немесе аймақтың тарихи орындарына виртуалды турларды әзірлеу. Мұны оқушылардың жобалау немесе зерттеу жұмысының бөлігі ретінде жасауға болады, бұл тек тарихты үйренуге ғана емес, сонымен қатар техникалық дағдыларды дамытуға да мүмкіндік береді.

4. Жергілікті контекст. Туған өлке тарихын оқыту белгілі бір географиялық аймақтың тарихы мен мәдениетіне бағытталған. Бұл білім алушыларға өз аймағында болған тарихи оқиғалар мен процестерді тереңірек түсінуге және кеңірек ұлттық, әлемдік тарихи процестермен байланысты көруге мүмкіндік береді.

Қорытындылай келе, жергілікті тарихи мазмұнды білім беру процесіне біріктіру шығармашылық көзқарасты және далалық зерттеулер мен экскурсиялардан бастап жобалық жұмыстарға және жергілікті тарихи қоғамдармен ынтымақтастыққа дейінгі әртүрлі әдістер мен ресурстарды пайдалануды талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Туристік-өлкетану жұмыстарының негіздері: оқу құралы / З. М. Абишева, Ш. Т. Абдреева ; Әл-Фараби атын. ҚазҰУ. -Алматы : Қазақ ун-ті, 2009. - 135 б.
2. Аймақтың өлкетану құндылықтары арқылы жоғары сынып оқушыларына патриоттық тәрбие беру: пед. ғылымд. канд.... дис. автореф.: 13.00.01:[қорғалған 01.05.08] / А. Ж. Бекмағамбетов. -Астана : [б. ж.], 2008. - 33 б.
3. Өлкетану материалдарын пайдалану арқылы негізгі мектептің оқушыларын елжандылыққа тәрбиелеу: пед. ғылымд. канд.... дис. автореф.: 13.00.01:қорғалған 10.12.08 / Ж. А. Дәуренбаева. - Алматы: [б. ж.], 2008. - 24,[6] б.
4. Тарихи өлкетану: оқу құралы / [жауапты ред. А. Б. Қалыш]; әл-Фараби атын. ҚазҰУ. - Алматы : Қазақ ун-ті, 2016. - 244, [2] б.
5. Тарихи өлкетану: оқу құралы / К. Н. Раимханова; ҚР мәдениет м-гі, Қаз. мәдениет және өнертану ғылыми-зерттеу ин-ты. - Алматы : Б.и., Б.г.. - 183б.

Специфика преподавания истории родного края

Аннотация

Преподавание истории родного края занимает особое место в образовательном процессе, так как способствует глубокому пониманию учащимися истории и культуры своего региона. Такой подход не только обогащает знания об истории страны, но и воспитывает у ребенка патриотическое и уважительное отношение к своему народу, его культурному наследию.

Особенностью преподавания истории родного края является использование местных исторических ресурсов, таких как музеи, архивы, памятники и устные рассказы, что делает обучение более наглядным и интерактивным. Организация экскурсий, проектных мероприятий и встречи с краеведами и историками позволяют учащимся лучше понять исторические события и процессы, происходящие в их регионе.Поэтому в данной статье мы подробно разберем вопросы, о которых говорилось выше.

Ключевые слова: краеведение, экскурсионная деятельность, проектная деятельность, культурное наследие, исторические ресурсы.

Features of teaching the history of the native land

Annotation

Teaching the history of the native land occupies a special place in the educational process, as it contributes to a deep understanding of the history and culture of their region by students. This approach not only enriches knowledge about the history of the country, but also instills in the child patriotism and great respect for his people and their cultural heritage.

A feature of teaching the history of the native land is the use of local historical resources, such as museums, archives, monuments and oral stories, which makes learning more visual and interactive. The organization of excursions, Project events and meetings with local historians and historians will allow students to better understand the historical events and processes taking place in their region.Therefore, in this article we will analyze in detail the issues that were mentioned above.

Keywords: local history, excursion activities, project activities, cultural heritage, historical resources.

УДК 378

ФОРМИРОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Т. Г. Уревская
старший преподаватель кафедры «Практические иностранные языки»
Таразский региональный университет им. М.Х. Дулати, г. Тараз

У.Д. Сембекова
старший преподаватель кафедры «Практические иностранные языки»
Таразский региональный университет им. М.Х. Дулати, г. Тараз

Аннотация: В данной статье подробно раскрыто формирование педагогического мастерства будущих учителей в инновационном образовательном пространстве. Педагогическое мастерство означает, что будущие учителя в совершенстве владеют педагогическими технологиями, инновационными методами и приемами, могут рационально использовать их на практике. Подробно рассмотрены также компоненты профессионального роста будущего учителя.

Ключевые слова: инновации, образовательное пространство, педагогическое мастерство, профессиональный уровень, новаторство, творчество, педагогическая репутация.

Аннотация: Бұл мақалада инновациялық білім беру кеңістігінде болашақ мұғалімдердің педагогикалық шеберлігінің қалыптасуы жан-жақты ашылған. Педагогикалық шеберлік дегеніміз – болашақ мұғалімдердің педагогикалық технологияларды, жаңашыл әдіс-тәсілдерді жетік меңгеруі, оларды тәжірибеде ұтымды пайдалана білуі. Болашақ мұғалімнің кәсіби өсуінің құрамдас бөліктері де жан-жақты қарастырылады.

***Кілтті сөздер*:** инновация, білім беру кеңістігі, педагогикалық шеберлік, кәсіби деңгей, жаңашылдық, шығармашылық, педагогикалық бедел.

Abstract: The formation of pedagogical skills of future teachers in the innovative educational space is described in this article in detail, i.e.pedagogical mastery means that future teachers are proficient in pedagogical technologies, innovative methods and techniques, and can rationally use them in practice.

The components of the future teacher's professional growth are also considered here in detail.

Keywords: innovation, educational space, pedagogical skills, professional level, business, creativity, pedagogical reputation.

Когда человек, прикладывая силы и благодаря своему труду может изменить окружающую среду, будущие учителя всесторонне готовят, передают знаниями, воспитывают, формируют мировоззрение, критическое мышление личности. Своей жизненной целью, он считает воспитание человека, способного не только вооружить своих учеников знаниями, но и привлечь их внимание, сохранить в памяти изученное, развить способности, мышление, речевые навыки, правильно формировать стремление к миру, отношение к жизни, развивать внимательность, веру, выдержку, предприимчивость и другие познавательные качества. Можно сказать, что это проявление умелого педагога.

Что такое мастерство? Что такое педагогическое мастерство? В. В. Беляев, А. А. Беляев говорили: «Мастерство – это глубокое знание дела в той или иной форме профессиональных или педагогических знаний, способность осуществлять эффективные действия в сочетании с развитыми навыками, т. е. уровнем свободы действий, контроля над ход работы в целом, время, затраченное на ее изучение, уровень опыта и знаний.

Педагогическое мастерство – это искусство обучения, образовантя и воспитания детей, нуждающихся в совершенствовании и развитии. Педагогическое мастерство, искусство, которое может быть доступно каждому учителю, который с любовью относится к своим воспитанникам и принимает их такими, какие они есть, работает по своему усмотрению. А преподаватель – профессионал своего дела, профессионал, обладает высокой культурой, интеллектуальным

мышлением, знает свой предмет, владеет современными методами и технологиями, обладает высокой цифровой компетенцией. Например, педагогические умения учителя начальных классов в сочетании знаний и опыта прекрасно владеть инновационными технологиями, рационально использовать их в своей практике, любить ученика таким, какой он есть.[1, с. 47]

Нужно отметить, что главным преоритетами педагогического мастерства являются творческая активность, многосторонность, авторитет будущего учителя, а также то, что профессию учителя - это ответственность за свою работу. В то же время любой учитель должен быть душой, знающей не только свой предмет, но и тонкости мира, неизбежные изменения в обществе, человеческие характеры.

Какого учителя сегодня можно назвать педагогически грамотным, инновационным специалистом? Конечно, можно назвать будущего учителя, способного дополнительно работать над педагогическими проектами и системами, изучившего на практике особенности инновационного движения, понимающего суть инновационной деятельности в ходе профессиональной практики, владеющего инновационными образовательными технологиями, творчески активным и многосторонне развитым.

Педагогическое мастерство – это совокупность действий, способных обновить профессиональную деятельность будущего учителя, с помощью которых можно достичь запланированного результата. Его основными задачами являются:

- развивать способности студента, организовывать его творческую и образовательную деятельность;
- формировать и развивать навыки самостоятельной работы;
- развивать критическое мышление.

Нам предстоит рассматреть вопрос: «рождается ли педагог талантом?». Слово «Талант» имеет многогранное значение и каждый принимает это занчение по-своему, талант часто встречается у художников, поэтов и писателей, людей искусства. Учитель не рождается талантливым. Учителя могут проявлять настойчивость, трудолюбие, генерировать новаторскую идею, прекрасно владеть своим предметом, понимать психологию учащихся, формировать педагогические приемы, владеть педагогической профессией, прививать педагогическую этику. Как говорил русский педагог К. Д. Ушинский: «Педагогическое мастерство неразрывно связано с общим педагогическим талантом».

«Педагогическое мастерство – это высокое качество достижений учителя в организации воспитательной работы и развитии общей и профессиональной культуры», – предложил свое определение И. Ф. Харламов, добавив, что «педагогическое мастерство – это высокий уровень творчества, новаторства, обеспечивающий высокую эффективность работы». , эффективность образовательного процесса». Из этого определения следует отметить, что педагогическое мастерство – это не только методическая грамотность учителя, но и умение рационально передавать в полной мере все свои знания ученикам.

Основной характерной чертой педагогического мастерства является раскрытие свободного саморазвития, освоение принципов, форм, методов и приемов работы в педагогическом сотрудничестве в учебном процессе, воспитание заботы и любви к своим воспитанникам.

Согласно исследованиям современной акмеологической науки, педагогическое мастерство – это вершина профессионального роста педагога, обеспечивающая устойчивое развитие в профессиональной деятельности, т.е. процесс, направленный на системный результат. [2, с. 98]

Педагогическое мастерство способствует успеху в педагогической деятельности, придает работе новое качественное содержание, формирует профессиональную позицию педагога, эффективно организует педагогические мероприятия. В связи с этим в следующей таблице остановимся на критериях и особенностях педагогики (табл. 1).

Критерии педагогического мастерства	Особенности педагогического мастерства
Целенаправленность	Способность

Коммуникативность	Педагогическая этика
Эффективность	Явный речевой акцент
Успех	Педагогические приемы
Совместимость	Педагогические риски
Новинка	Педагогический престиж

Таблица 1. Критерии и особенности педагогического мастерства

Прежде чем организовать то или иное дело, необходимо определить конкретную цель, котору нужно достигнуть в результате. Какую цель вы достигнете в воспитании и образовании, которое будете давать ученикам, вы должны уметь правильно ставить SMART-цель. Направленность, т. е. инновационная направленность педагогической деятельности, обосновывает целесообразность, эффективность предполагает целесообразность ожидаемого результата. Успех в педагогической деятельности, последовательность пройденного материала, новаторство в ходе урока составляют основу критериев педагогического мастерства.

Теперь, если говорить об особенностях педагогического мастерства, проявлении конкурентоспособности педагога на рынке образовательных услуг, то педагогическая этика должна отвечать требованиям, предъявляемым к учителям, находить правильный подход на уроке.

Педагогическая этика зависит от личных качеств учителя. Чем образованнее, квалифицированнее специалист, тем выше культура мышления, тем мудрее, богаче внутренний мир, глубже, сдержание. Настоящий мыслитель достигает гармонии внутреннего и внешнего мира.

Явный речевой акцент и педагогическая техника - наиболее важные части педагогических навыков. Она включает в себя сферу правильного общения учителей с обучающимися, которая требует не только теоретических знаний, но и практической подготовки. Учет качественных качеств и психологического состояния людей, то есть умения регулировать голос, корректировать движения, правильно вести себя– это тоже прием. Единственными важными элементами педагогической техники являются речь, ритм голоса. Голос учителя не должен отражать ни ритм настроения, ни желание говорить, не обидеть, не разбить сердце. Потому что разочарованный человек нервничает, в результате чего снижается производительность труда.

Еще одной особенностью педагогического мастерства учителей является педагогический риск. Там, где есть риск, есть инициатива, есть творчество. Риск должен иметь место в ходе любого действия.

Следующим отличительным признаком престижа является главная составляющая педагогического мастерства. Репутация является положительным фактором, так как русский педагог А. С. Макаренко выделяет следующие виды ложной репутации: высокомерие, депрессивность, далекая репутация, любовь. Теперь остановимся на этом:1) врожденная репутация, т.е. злоупотребление своей деятельностью, привлечение внимания окружающих к своим достижениям, на почве чего проявляется эгоизм, высокомерие по отношению к коллегам; 2) доминирующая репутация - это постоянное игнорирование, грубый ответ на любой вопрос, постоянное паническое отношение к своим подчиненным; 3) удаленная репутация – это держать коллег подальше от себя, общаться как можно меньше, стараться общаться официально; 4) любовная репутация – это отдавать предпочтение своей исключительной силе, самобытности, значимости своей личности. [3, с.138]

Педагогическое мастерство учителей также тесно связано с педагогической деятельностью. Видов педагогической деятельности много: трудовая, творческая и инновационная.

Простой учитель сообщает, хороший учитель объясняет, отличный учитель показывает, великий учитель вдохновляет – как сказал учитель английского языка Уильям Уорд, освоение этих педагогических действий происходит на разных уровнях.

Профессиональный уровень учителя основан на педагогическом деле, отличном знании своего предмета, наличии достаточных профессиональных качеств и личностных качеств в воспитании и обучении учащихся, хорошем знании психолого-педагогической теории. Педагогическое дело – основа мастерства учителя, без которого невозможна работа.

Мастерство – одно из высших качеств в обучении и воспитании, которое подойдет каждому педагогу, работающему по своей специальности. Педагогическое мастерство является единственным уровнем профессионального роста учителей начальных классов. Есть просто опытный преподаватель,который проводит обучение и воспитание на элементарном профессиональном уровне, также есть преподаватель, который использует педагогические навыки в своей работе и достигает высоких результатов. А многие учителя, помимо мастерства, проявляют педагогическое творчество, прокладывают новые пути в учебно-воспитательной работе, увлеченные новаторством учителя совершают настоящие педагогические открытия. [4, с. 203]

Мастерство учителя характеризуется, прежде всего, умением правильно организовать учебный процесс. Квалифицированный преподаватель – это человек, владеющий современными цифровыми методами обучения. Искусство преподавателя проявляется во время урока, опытный преподаватель обеспечивает полное усвоение всего материала во время урока.

Педагогической инновацией является высокий уровень профессионального мастерства учителей. Оно происходит от латинского слова «novator», что означает «новатор», т.е. внедрение в учебный процесс новых прогрессивных принципов, инноваций и методов и их рациональное внедрение. [5, с.181] Компоненты профессионального роста педагога полностью раскрыты в следующей таблице 2.

Компоненты профессионального роста учителя	Содержание
Социальное	Место социального педагога в обществе, статус профессии педагога, материальное стимулирование, социальная поддержка
Персональный	Нравственно-ценностные ориентации личности, педагогическая культура, педагогический такт.
Тематический	Владение своим предметом, методическая, технологическая компетентность

Таблица-3. Компоненты профессионального роста учителя

Одним из признаков педагогического мастерства является умение работать с новыми педагогическими технологиями. Для этого вам необходимо знать такие предисловия, как показано ниже:

- начать масштабную модернизацию образовательного процесса;
- Ознакомление с образовательным стандартом дисциплины;
- Изучение содержания учебников нового поколения;
- Руководствоваться гуманизацией образовательного процесса;
- Стремление к полному получению знаний в соответствии с профессией. [6,с. 425]

Преподаватели современных вузов должны формировать педагогические навыки в инновационном образовательном пространстве, предоставляя образование и воспитывая будущих учителей. А основными педагогическими принципами инновационного образовательного

пространства являются: гуманное обучение будущих учителей, единство обучения и воспитания, формирование и развитие познавательных способностей будущего учителя, овладение методами самостоятельной деятельности будущего учителя, развитие познавательных способностей и творческих способностей будущего учителя, подготовка каждого будущего учителя по уровню мышления и интеллекта, систематическая работа по активному развитию всех будущих учителей.

В результате обучение, воспитание и развитие обучающихся являются первым этапом формирования полноценной личности. Эффективное, рациональное использование новых инновационных технологий, методов и приемов с учетом возможности их восприятия школьниками тесно связано с инновационным педагогическим мастерством будущих учителей. Известно, что знания и образование, полученные в школе, являются основой жизни. В связи с этим будущим учителям можно дать такие советы, как: входя в класс, быть в приподнятом настроении, сначала учить, а потом требовать, быть справедливым в оценке знаний, дисциплины ученика, твердо придерживаться этого обещания, быть спокойным, терпеливым , хранить тайну ученика, доверять ученику.

Поэтому необходимо, чтобы будущие педагоги в совершенстве владели особенностями и видами деятельности высшего педагогического мастерства, указанными преимуществами, а также были профессионально-трудолюбивыми, умелыми, талантливыми, творческими, современными, увлеченными новизной, конкурентоспособными, владеющими цифровыми технологиями.

Литература:

1. Бельгибаева, Г. К. Основы ораторского искусства педагога [текст] : учебник / Г. К. Бельгибаева, О. А. Михалкова. -2-е изд. – Караганда: ТОО «Медет Групп», 2019. – 152 с.
2. Бузаубакова К. Д. Введение в профессию учителя [Электронный ресурс] : Учебник / К. Д. Бузаубакова. - Тараз: ИП Бейсенбекова А. Ж., 2020. - 162 с.
3. Бузаубакова К. Я. Педагогика. Учебник. - Тараз: ИП «Бейсенбекова А.Ж.», 2019.-329 с.
4. Григг, Рассел. Учитель начальных классов: оттачивание навыков [текст] = Стать выдающимся учителем начальной школы: учебник / Григг Рассел; главный редактор А. Б. Исембердиева; Ауд. Ш. Багиева, Б. Толимбет. -2-е изд. – Алматы: АО «Национальное бюро переводов», 2020. – 600 с.
5. Таубаева Ш. Т. Исследовательская культура учителя: от теории к практике. Монография.- Алматы: Наука. -2001.-350 с.
6. Таубаева Ш. Т., Иманбава С. Т., Берикханова А. Е. Педагогика. Учебник / Алматы: ОНОН. 2017. - 340 с.

ӘОЖ 47.65

ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ АУТОДЕСТРУКТИВТІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Усубалиева А.К.
№46 орта мектебінің психологі, Қазақстан Республикасы, Тараз қ.

Аннотация

Әлемдегі суицидтік ахуал туралы ақпараттарда Қазақстан, Қытай, Ресейден кейін үшінші орынды иеленіпті. Жастар мен балалар арасындағы осы жағдай олардың тәрбиесіне мектепте, әсіресе бастауышта, мектепке дейінгі кезеңде назар аудару қажет екенін айтқым келеді. Осы кіші жастағы кезде олардың сана сезіміне өзінің және басқалардың өмірін бағалауды орнықтыру, көпшіліктің назарын осы мәселеге аудару үшін педагог-психологтар, оқушылар және ата-аналар, педагогтар қауымы және басқалармен жұмыс жоспарын түзіп оны іске асыру қажеттігі бар. Жасөспірім кезеңінде балаға жақын болу.

Аннотация

В информации о суицидальной ситуации в мире Казахстан, Китай, Россия заняли третье место. Хочу сказать, что эта ситуация между молодежью и детьми требует внимания к их воспитанию в школе, особенно на начальном, дошкольном этапе. Для того, чтобы в этом младшем возрасте установить в своем сознании оценку своей жизни и жизни других людей, привлечь к этой проблеме внимание общественности, педагогам-психологам необходимо разработать и реализовать план работы с учащимися и родителями, педагогическим сообществом и другими. Близость к ребенку в подростковом возрасте.

Annotation

In the information about the suicidal situation in the world, Kazakhstan, China, and Russia took the third place. I want to say that this situation between young people and children requires attention to their education at school, especially at the initial, preschool stage. In order to establish an assessment of their lives and the lives of other people in their minds at this young age, and to draw public attention to this problem, educational psychologists need to develop and implement a work plan with students and parents, the teaching community and others. Proximity to a child in adolescence.

Кілтті сөздер: алдын алу, ата-аналар, оқушылар, жоспар, суицид, кеңес, мәлімет.

Мақаланың мақсаты- аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу мақсатында мектепте жылдық жұмыс жоспары бекітіліп педагогикалық қызметке ерекше назар аударудың қажеттігін көрсету; оның бір жолы ретінде мектептегі психологтың педагогтың аутодеструктивті мінез-құлықтың алдын алу мақсатында ұсынымдар. Көрсетілген мақсатты жүзеге асыру жолдарын қарастыра келе, алдымен суицид мәселесіне назар аударып оның қазақстандағы орын алуына талдаулар зерделенді. Осыған орай педагогтардың мектептегі жұмыс жоспары, әлеуметтік педагогтың педагог-психологтың іс-қағаздарын жүргізуі секілді құжаттарда суицид мәселесіне назар аудару қажет.

Суицид - бұл қоғамда денсаулық сақтауға байланысты жаһандық проблема. Жасөспірімге де «Суицид» қазіргі уақытта мектепте «Аутодеструк -тивті мінез-құлық» тақырыбы қауіпті, себебі оларға ол жайында айтсаңыз, олар өздерін сынап көргісі келеді.

«Суицид» латын тілінен аударғанда - өзін- өзі өлтіру, өзіне қол салу, қасақана өз өмірін қию деген мағынаны білдіреді. Философиялық түсінікте өзін- өзі өлтіру- (өмірдің мәнін жоғалту); -психологиялық (фрустрация- барлығынан бетінің қайтуы); - әлеуметтік (әлеуметтік жағынан өз орнын таппау, қанағаттанбау сезімі, әлеуметтік мәртебесін жоғалту): -медициналық (күрделі ауру, психикасының бұзылуы).

ТҮРЛЕРІ:

Біріншісі – шынайы суицид. Оған барған адам өмірден түңіледі, үнемі көңілсіз болып жүреді, өлгісі келеді. Нақтырақ айтқанда, өмірдің мәнін жоғалтады.

Екінші түрі – демонстротивті суицид. Өзін-өзі өлтіргісі келгендердің көбі өлместен бұрын өзгелердің назарын өзіне аударғысы келеді. Үшінші түрі – жасырын суицид. Бұл түрінде адам өз-өзін өлтіру жақсы іс еместігін түсінеді. Бірақ қиындықтан шығар шара, жол жоқ болып көрінгендіктен, өлімге апаратын істерге бас тігеді. (Мысалы: нашақорлық, алкоголизм т.б).

Әсіресе жастардың арасында өзіне-өзі қол жұмсау проблемасы күрделеніп барады. Жас кезеңдегі өлімнің себебі ретінде өзін-өзі өлтіру жиілігі бойынша екінші орын алады. Әлемдік статистиканың көрсетуі бойынша соңғы 30 жылда 10мен14 арасындағы балалар арасындағы суицид 8 есеге ұлғайған. Ұл балаларда суицидалдықтың шыңы 11-14 жас, ал қыз балаларда 15-18 жасқа келеді.

Жасөспірімдер үнемі меңгере алмайтын үш мәселе(проблема) жайында уайымдайды.

1. Қиындықты жеңе алмауын
2. Бақытсыздықтың бітпеуін
3. Жабырқау мен жалғыздықты басынан өткере алмауын
1. Суицид аймағына жататын жасөспірімдер:
1. Депресивті жасөспірімдер;

Барлық жасөспірімдер түгел дерлік депрессияға жақын келеді. Көңіл-күйлерінің ауыспалы болуы жастарға тән. Бір немесе бірнеше проблемаға душар болған жасөспірімдер депрессияға ұшырайды және жағдайдан шығу үшін суицидке баруы мүмкін.

2. Ішімдік пен есірткіні пайдаланушы жасөспірімдер;
Бұл топқа суицид жасардың алдында ішімдік және есірткіні пайдаланғандар кіреді, сонымен қоса бұл топқа ата-аналары да ішімдік пен есірткіні пайлаланатындарды да жатқызуға болады. Барлық өзіне-өзі қол салғандардың 76 %-ы осы топтағылар.
3. Суицидке барғандар немесе отбасының бір мүшесінің суицид жасағанын көргендер;

Әдетте жасөспірімдер өздеріне бір-ақ рет қол жұмсайды, бірақ қайталанатын жағдайлар да тіркелген. Бұл әдетте алдынғы әрекеттен үш айдан кейін қайталануы мүмкін.

4. Талапты жасөспірімдер;

Осындай ақылды, талапты бала өмірден өтіп кетуі мүмкін еместей көрінеді. Ол бала дарынды болған соң оған көп нәрсе жүктеледі. Олар өздерін көбіне алған наградалары мен сыйлықтары, жүлделері үшін ғана қажет болып көрінеді.

5. Мектептегі үлгерімі нашар оқушылар;

Оқу қиынға соғатын және нашар үлгерімдегі жасөспірімдер өзінің төмен бағалануынан жапа шегеді және депрессияға ұшырайды. Екеуіде суицидке әкелуі мүмкін.

6. Жүкті қыздар;

Көптеген жасөспірім қыз балалар өздерінің жүктілігін шешілмейтін проблема деп қабылдайды.

7. Зорлық құрбандары;

Жасөспірімдер басқа адамдардан алған денелік, тәндік , эмоцианалдық жарақат алған жасөспірімдер де суицидттік мінез-құлық кездеседі.

Суицидке ұмтылудың үш белгісін атап көрсетуге болады:

1. Сөздік. Өмірмен қоштасу сөздерін «Келесі дүйсенбіде мен тірі адам қатарында болмаймын», «Осы партада соңғы отыруым» т.б айтуы мүмкін.

2. Эмоцияналық. Өзін-өзі өлтіруші идеясын ұстаушы жасөспірімдер әдетте көңілсіз, көп ойланғыш немесе тіпті ашуланғыш болып келеді.

3. Мінез-құлықтық. Суицид алдында ата-ана мына параметрлерге назар аударған жөн.

Тамақтану. Жақсы тәбеті бар жасөспірімдер әрдайым тамақ талғайды. Ал әрдайым тәбеті жоқ балалар жанталасып тамақ ішеді.

Ұйқы. Жасөспірімдер күні бойы ұйықтаумен болады. Түнде «жапалаққа» айналады.

Мектеп. Бұрын жақсы, үздік оқыған балалардың сабақтары кенеттен түсіп кетуі мүмкін.

Сырт келбеті. Олар шаштарын тарамайды, ұқыпсыз киінеді, сырт-келбетіне қарауды мүлде қояды.

Белсенділік. Олар бар белсенділіктерін жоғалтады.

Ғалымдардың зерттеуі бойынша өз-өзіне қол жұмсайтындардың 70-80%-ы айналадағыларға өздерінің ойларын айтқанын, ал 10-15%-ы ғана кейінірек өздерін өлімге қиған.

Балаларыңыздың көңілсіз жағдайын көрсеңіз.

1. Балаңызбен әңгімелесіңіз. Оның көңіл-күйін көтеріңіз, оған уақыт бөліңіз.

2. Балаңыздың күнделікті өміріне өзгеріс енгізіңіз. Оған жаңа істермен айналысуға мүмкіндік беріңіз. Мыс: тренажерға жазылу, балаңызбен жаяу жүру.

3. Балаңыздың күн тәртібін сақтауын қадағалаңыз. Ұйқысы қанды ма, ол тамақтанды ма, оның денсаулығына аса мән беріңіз.

4. Қамқорлық көрсетіңіз, қолдау жасаңыз.

5. Оған сеніңіз, ешкіммен салыстырмаңыз, себебі әр бала өзіндік түлға.

Ұмытпаңыздар, өмірдегі ең маңызды нәрсе өмірдің өзі!

Ата-аналар мен балалар арасындағы қарым-қатынас және ол қарым-қатынастардың әлсіздігі, отбасындағы лайықсыз қарым-қатынас дағдылары, сонымен қатар тәртіпті қоса алғанда, ата-аналар тарапынан бақылау шаралары мен асыра немесе керісінше төмен бағалауы балалар арасындағы суицид қаупінің өсуімен байланысты екенін көрсету үшін зерттеушілік жолмен жинақталған көптеген дәлел бар. Суицидтің алдын алу мақсатында жүргізілетін негізгі жұмыстарда ескеретін ұстанымдар: психолог, әлеуметтік педагог және оқушы арасында өзара сенімнің болуы. Оқушы отбасымен тығыз байланыста болуына шарт түзетін әр түрлі іс-шаралар мен жеке әңгімелесу; • баланың балалық шағын қорғау; • суицид белгілері байқалған оқушымен жұмыста құпиялықты сақтау. Суицид мәселесінің маңыздылығын ескере келе, өз тұсымыздан

әлеуметтік педагогтың ата-аналармен жұмыс жоспарын ұсынамыз. «Балалар арасындағы аутодеструктивті алдын алу бойынша ата-аналармен жұмыс жоспары» әлеуметтік педагогтың ата-аналармен жұмыс жоспарының мазмұны мен мерзіміне қатысты өзгертулер ендіруіне болады. Бірақ та бұл жұмысты іске асыру аса маңызды екенін атап көрсетеміз. Ата-аналарға қосымша білім ұйымдары туралы мәліметтер беру, «Сенім телефоны», «психологиялық кеңес» кәбинеттері, мәдени орталықтар мен әлеуметтік көмек орталықтары. Бұлармен қатар ата-аналарға балалардың бос уақытта немен шұғылданатынын бақылау, отбасымен мәдени демалыстың балалар үшін маңыздылығын ұғындыру. Халықаралық «Сенім телефоны» күнін атап өту т.б. іс-шаралар ұйымдастыру.

Суицидтік мінез-құлықтың қарапайым түсіндірмесі жоқ. Бұл ешқашан жалғыз факторға немесе оқиғаға байланысты емес. Адамды өз-өзіне қол жұмсауға итермелейтін факторлар өте көп және күрделі. Суицидтік мінез-құлықтың себептерін түсінуге тырысқанда физикалық және психикалық денсаулық жағдайын, өмірдегі стрестік оқиғаларды, сондай-ақ әлеуметтік және мәдени факторларды ескеру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Оқыту мен тәрбиелеуге қолайлы жағдай жасау және педагогтер мен оқушылар, сонымен қатар оқушылар арасында шиеленіс жағдайды болдырмау үшін білім беру ұйымдары басшылары мен педагог қызметкерлерінің жауапкершілігін арттыру туралы ҚР БжҒМ бұйрығы. – 28.06.2013. - № 247
2. Әкімбаева Ж.Ж., Ахметова А.И. Өмірді бағалап үйренейік:
3. Балалар суицидін алдын-алу бойынша ата-аналарға, педагогтерге арналған құрал. - Алматы, 2011.
4. Полякова В.В. Профилактика детских суицидов и их связь с семейными конфликтами. – Кызыл, 2017 – 35 с.
5. Лапа О.В. Социально-педагогическая профилактика суицидального поведения сельских детей и молодежи //
6. Психология и образование. – 2014. - № 12(11)

FLIPPITY ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бузаубакова К.Д., Қазбек А.Қ.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті «Математика мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасы студенті, Тараз қ.

Аннотация: Бұл мақалада Flippity платформасының мүмкіндіктері жайлы айтылады, әрі осы платформада ойындарды жасау арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятуға болатыны түсіндіріледі. Интернет ресурсында қызықты ойындардың қалай жасалатыны, интернет ресурстарының көмегімен қандай нәтижеге жетуге болатыны ашып көрсетіледі.

Аннотация: В этой статье рассказывается об особенностях платформы Flippity и объясняется, как создавать на этой платформе игры, чтобы стимулировать интерес учащихся к уроку. Интернет-ресурс показывает, как делать интересные игры, каких результатов можно добиться с помощью интернет-ресурсов.

Annotation. This article introduces the features of the Flippity platform and explains how to create games on the platform to stimulate students' interest in the lesson. The Internet resource shows how to make interesting games, what results can be achieved using Internet resources.

Кілтті сөздер:

Цифрлы құзіреттілік, Flippity платформасы, ойын, әдіс, мүмкіндіктер, сайт, сілтеме, сурет, жүктеу.

Цифрлы оқыту платформалары – бұл электронды білім беру процестерін ұйымдастыруға және жүргізуге арналған онлайн жүйелер немесе бағдарламалық шешімдер. Олар білім алушыларға оқу мазмұнына, тапсырмаларға, тесттерге, сондай-ақ оқытушылармен және басқа студенттермен өзара әрекеттесу құралдарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Цифрлық оқыту платформаларын әртүрлі салаларда, соның ішінде мектепте білім беру, кәсіптік оқыту, университеттердің онлайн курстары және т.б. үшін пайдалануға болады. Олар әдетте бейне оқулықтар, интерактивті тапсырмалар, талқылау форумдары, нақты уақыттағы чаттар және прогресті бақылау жүйелері сияқты әртүрлі мүмкіндіктерді ұсынады. Ойын арқылы сабақты түсіндірудің оқушыларға пайдасы зор. Себебі, оқушыға ойын арқылы сабақты түсіну оңай, әрі қызықты болады, әрі есінде ұзақ уақытқа дейін сақталады.

Ойын – бала әрекетін дамытудың негізгі құралы. Ойын баланың мінез-құлқын қалыптастырып, ой-өрісін өсіріп, ортаға бейімделіп, өзін еркін сезінуге үйретеді. Ойын – балалардың бір-біріне деген қайырымдылық, мейірімділік, жанашырлық, достық, жолдастық сезімдерін тәрбиелейді. Бастауыш мектеп кезеңінің негізгі іс-әрекет түрі оқу іс-әрекеті болып табылады. Баланың мектеп табалдырығын аттағаннан, бұл кезең оның қатынастарының барлық жүйесін жанамалай бастайды. [1].

Қазіргі таңда цифрлық құзіреттіліктердің жоғарғы деңгейде дамығанына байланысты ойындар жасауға болатын бірнеше сайттар мен программалар бар. Компьютермен ойын жасауға өте қолайлы, ыңғайлы жасайтын *Flippity* сайтымен қалай жұмыс жасауға болатынын көрсетейік.

Ең алдымен *https://www.flippity.net/* сайтын әлеуметтік желіден іздеп кіреміз.

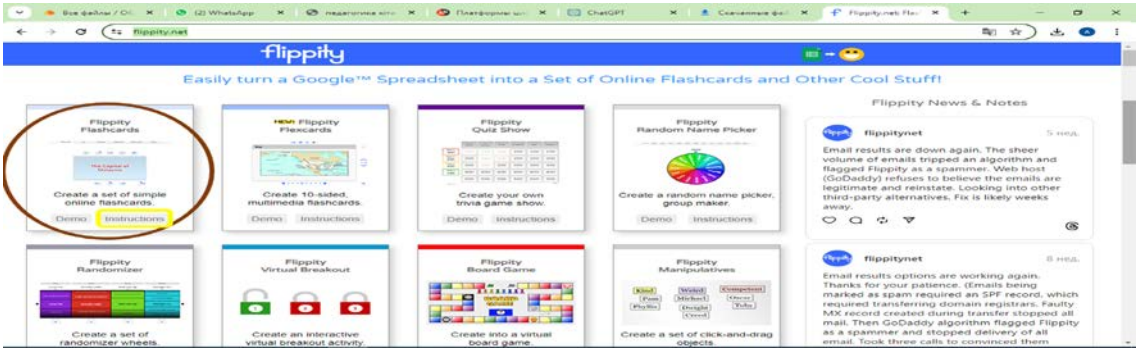

1-сурет

*Сайтқа к*іргенде бірден алдымыздан 1-суреттегідей терезе ашылады. Бұл сайтта жұмыс жасаудың ең басты артықшылығы тіркелуді қажет етпейді, тек Google аккаунтыныңыздың болғаны жеткілікті. Бұл платформа арқылы біз 30 – дан астам ойын түрлерін жасай аламыз. Солардың бірнешеуіне тоқталып өтейік.

Бірінші ойын түрі – Флэшкарта әдісі (1 – сурет). Бұл ойынды жасау үшін ең алдымен “Instructions” батырмасын басамыз.

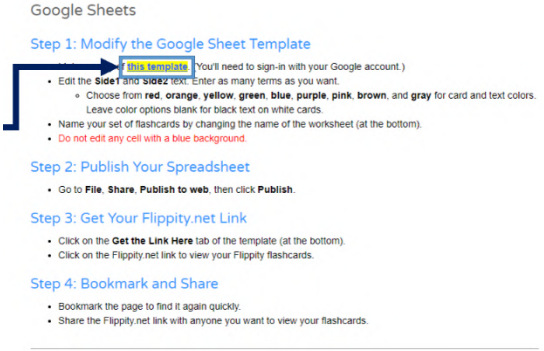

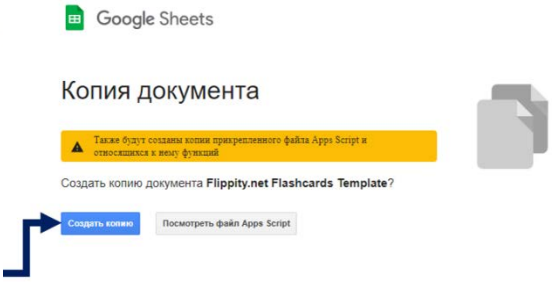

2-сурет *3-сурет*

2 және 3 суретте көрсетілгендей батырмаларды басып, өзімізге жүктейміз.

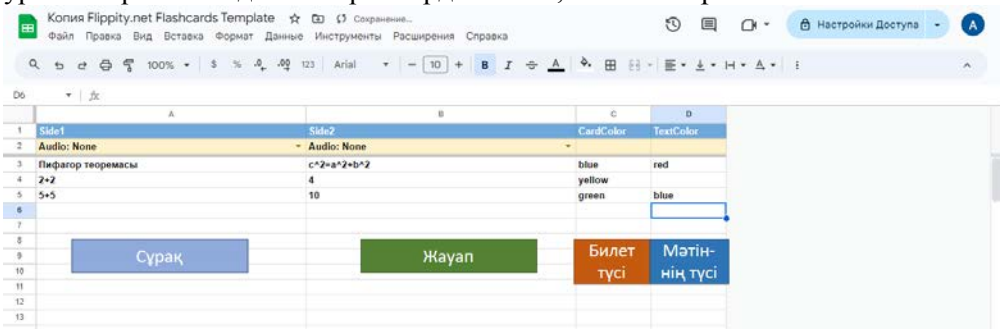

4 - сурет

Жүктелген соң, 4 – суретегідей Excel түрінде сұрақ-жауап жазылған шаблон шығады, онда жазылған тапсырмалардың орнына өзіміздің сұрақ-жауаптарымызды жазамыз.

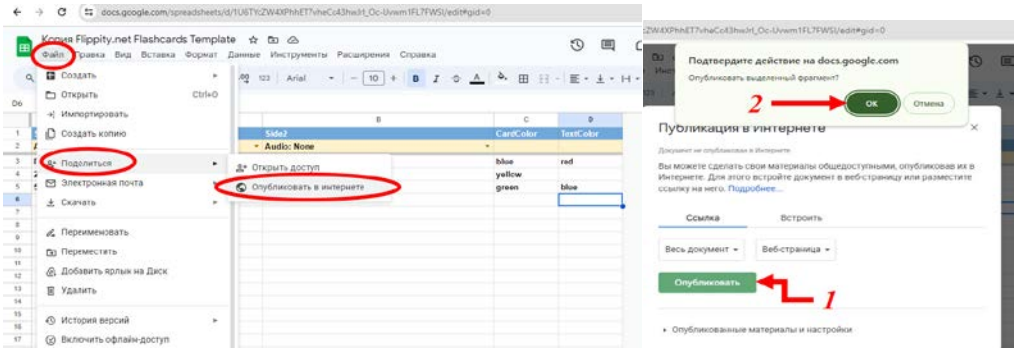

5 – сурет

Жазып болғаннан соң, осы ойынымызды өзімізге сақтау үшін 5 – суретте көрсетілгендей «Файл» – «Поделиться» – «Опубликовать в интернете» батырмаларын басамыз. Одан әрі «Опубликовать» - «Ок».

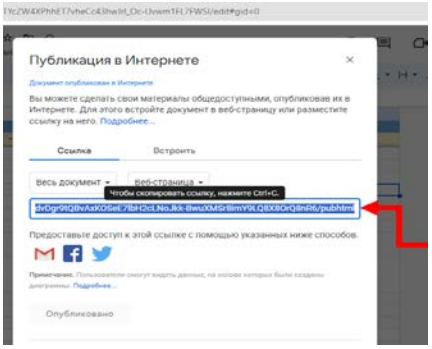

6 – сурет

Әрі қарай 6 – суретте көрсетілген сілтемені көшіріп, жаңа браузерге қоямыз.

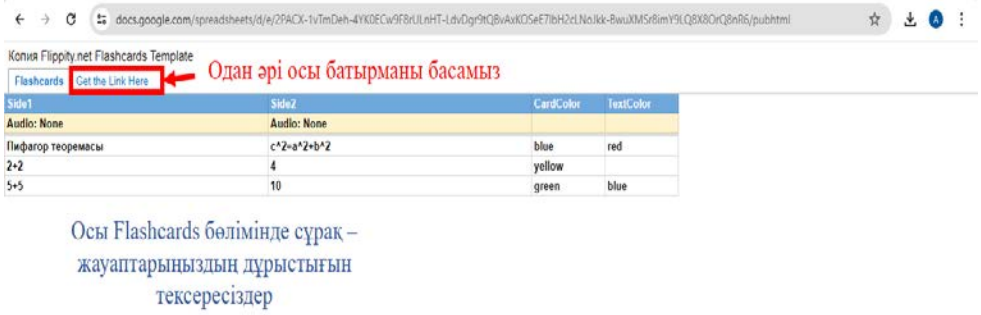

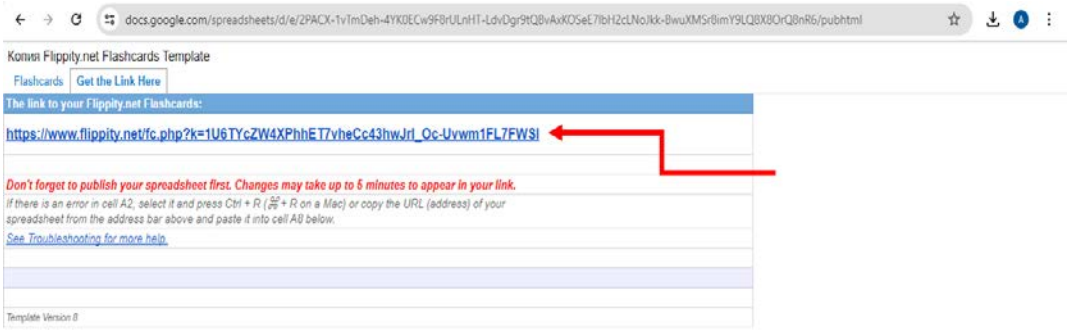

7 – сурет

7 – суретте көрсетілген сілтемені бассаңыз, сіздің жасаған ойыныңыз ашылады.

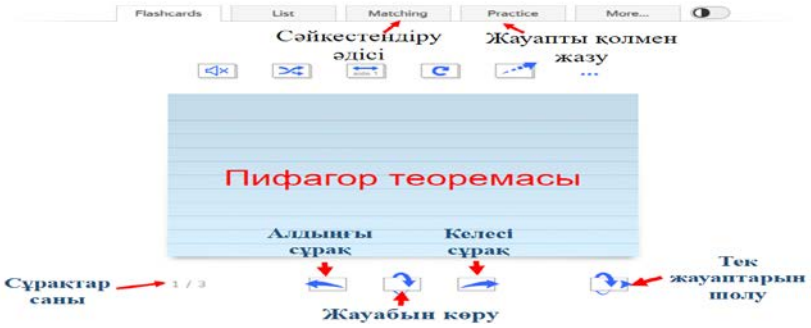

8 - сурет

8 – суретте көрсетілгендей ойынымыз ашылады және осы сұрақтар мен жауаптар бойынша басқа да тапсырмаларды ашып қарай аласыздар. Мысалы, сәйкестендіру әдісін қарастырайық. 8 – суретте көрсетілген «Matching» батырмасын басамыз.

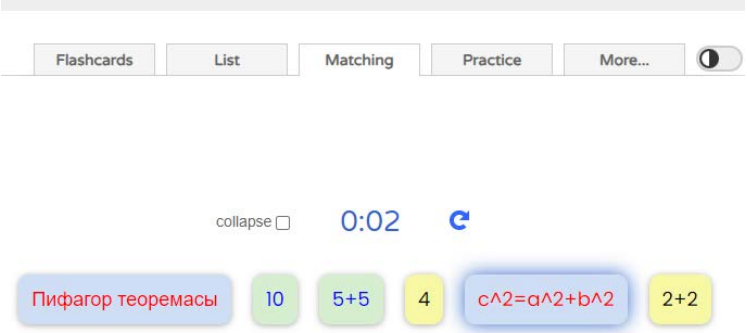

9 – сурет

Келесі жауапты жазу әдісін қарастырайық, ол үшін 8 – суретте көрсетілген «Practice» батырмасын басамыз.

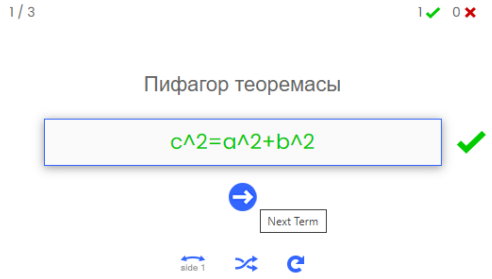

10 – сурет

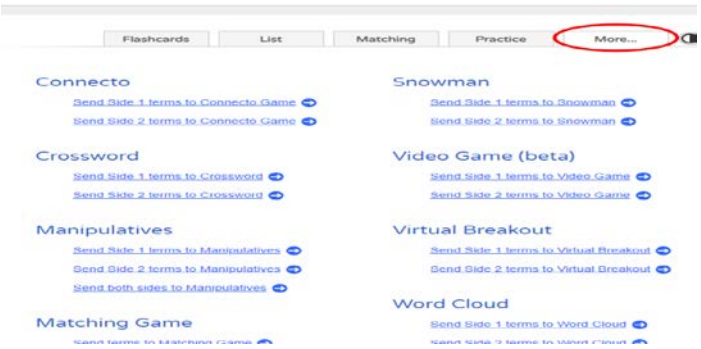

11 - сурет

Яғни, бұл ойында оқушылар жауапты өздері жазады.

Сонымен қатар, 11 – суретте көрсетілген «more...» бөлімінде басқа да қызықты әдістер қамтылған. Нақты атап өтетін болсақ,

- Қосқыш әдісі
- Кроссворд
- Манипулятивті құралдар әдісі
- Сәйкестік ойыны
- Викториналық шоу
- Рандомизатор дөңгелегі
- Ақшақар
- Бейне Ойын (бета)
- Виртуалды серпіліс
- Бұлтты сөз
- Сөздің шиеленісуі
- Сөзді іздеу әдістері қамтылған. Осы әдістер арқылы өз пәніңізге қарай білім алушыларды қызықтыратын кез - келген ойындарды көрсетілген нұсқаулық жасай аласыздар.

Қорытындылай келе, қазіргі XXI ғасырда дамыған цифрлық құзыреттілігі бар мұғалімдер үшін сабақ барысында әртүрлі ойындар мен әдістерді қолданудың маңызы бар деп айта аламыз. Бұл ойындар мен әдістердің көмегімен оқушыларға тақырыпты түсіндіру оңай және қызықты болатыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Педагогика: Оқулық/ К.Д.Бузаубакова. – Тараз: ИП
a. «Бейсенбекова АЖ.», 2019. – 329 б.
2. Интернет ресурстар
https://www.flippity.net/сайты

АГРЕССИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ У ПОДРОСТКОВ И ЕГО КОРРЕКЦИЯ

Аубакирова С.А, Касымова Н.
Таразский региональный университет им. М.Х.Дулати, Казахстан, г.Тараз.

Аннотация. В наши дни агрессивность у подростков является одной из самых серьезных проблем, которые могут нести за собой негативные последствия, как для подростков, так и для окружающих. К счастью, существует ряд рекомендаций, которые могут обезопасить и предотвратить агрессию и способствовать развитию здорового поведения у подростков.

Аннотация. Қазіргі уақытта жасөспірімдердегі агрессивтілік жасөспірімдер үшін де, айналасындағылар үшін де жағымсыз салдарға әкелуі мүмкін ең маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Бақытымызға орай, агрессияны қамтамасыз ететін және алдын алатын және жасөспірімдерде салауатты мінез-құлықты дамытатын бірқатар нұсқаулар бар.

Annotation. Nowadays, aggression in adolescents is one of the most serious problems that can have negative consequences for both adolescents and others. Fortunately, there are a number of recommendations that can protect and prevent aggression and promote the development of healthy behavior in adolescents.

Ключевые слова: агрессия, подросток, воспитание, социум, агрессивное поведение.

Кілт сөздер: агрессия, жасөспірім, тәрбие, қоғам, агрессивті мінез-құлық.

Key words: aggression, teenager, upbringing, society, aggressive behavior.

На сегодняшний день проблема агрессивности у детей и подростков занимает особое место в социуме. Данная проблема несёт за собой большое количество негативных последствий и влияний на жизнь общества. Увеличивается количество неурядиц, конфликтов и правонарушений, которые осуществляются под видом агрессивного поведения.

Что же такое агрессивное поведение? По Е.Г. Шестаковой, агрессивное поведение – это, прежде всего, действия, поведение, которое наносит ущерб другим людям. Обычно такое поведение носит краткосрочный характер [1; с.185].

А по мнению В.А. Попова, агрессивное поведение определяется как специфическая форма действий человека, характеризующаяся демонстрацией превосходства в силе либо применением силы по отношению к другому человеку или группе лиц, которым субъект стремится причинить ущерб [2, с. 25].

Как считает М.Л. Мельникова, наиболее ярко агрессия проявляется в подростковом периоде. Этому предшествует ряд причин:

1.В данном возрасте уже сформированы и устойчивы свойства личности, в том числе и агрессивность, которые оказывают влияние на поведение;

2. Эмоциональная неуравновешенность определяют характер импульсивных действий, в том числе и агрессивных;

3. В подростковом периоде внешняя детерминация в виде модели агрессивного самовыражения является наиболее успешной среди сверстников.

Агрессивное поведение у подростков может быть вызвано различными факторами, к которым можно отнести:

1.Влияние окружающей среды. В наши дни мир полон жестокости: поведение друзей, знакомых, сцены из фильма или сериала, все эти факторы могут оказать большое влияние на проявление и развитие агрессивного поведения у подростка;

2.Влияние семьи. Ссоры, конфликты, насилие в семье, недостаток внимания и поддержки также могут привести к развитию агрессивности;

3.Стиль воспитания можно считать одним из факторов показателей агрессии. Гиперопека или же слишком строгое воспитание могут оказать негативное влияние на подростка и его поведение.

Агрессивное поведение подростков может проявляться в разных формах. Некоторые из них включают:

1. Физическая агрессия: она включает в себя нападения, драки, удары и другие физические проявления агрессии;

2. Вербальная агрессия: она включает в себя оскорбления, угрозы, насмешки, издевательства над окружающими и другие словесные проявления агрессии;

3. Реляционная агрессия: включает в себя манипуляции, сплетни и другие формы агрессии, которые нацелены на разрушение социальных связей и отношений;

4. Пассивно-агрессивное поведение:включает в себя пассивное сопротивление, уклонение от ответственности, молчание и другие способы выражения агрессии без прямого конфликта;

5. Эмоциональная агрессия: она включает в себя выражение агрессии через эмоциональные реакции, такие как ярость, злость, раздражительность и другие негативные эмоции.

Для того, чтобы подробно изучить данную проблему, мы решили провести исследование в виде теста на агрессивность «Басса-Дарки».

Тест Басса-Дарки был создан в 1957 году знаменитыми американскими психологами А. Басс и А. Дарки. С помощью теста Басса-Дарки на агрессивность можно определить, как проявляется агрессивность у испытуемого, ведь это свойство присутствует у каждого человека почти всегда.

На сегодняшний день тест на агрессивность Басса-Дарки является одним из самых популярных, благодаря которому можно получить результаты по 8 видам агрессии:

Уровень физической аргессии;
Уровень вербальной аргессии;
Уровень косвенной агрессии;
Уровень негативизма;
Уровень раздражительности;
Уровень обиды;
Уровень подозрительности;
Уровень угрызения совести, чувства вины.

Тест Басса-Дарки содержит в себе 75 вопросов, где испытуемые должны выбрать ответы под вариациями «Да» или «Нет». Вопросы специально сформулированы так, чтобы общественное мнение никак не повлияло на выбор ответов школьника.

В данном исследовании принимали участие 21 испытуемых 8 класса, в состав которых входили 11 мальчиков и 10 девочек в возрасте 12-13 лет.

На рис.1 показан анализ результатов данных, полученных с помощью обработки теста Басса-Дарки.

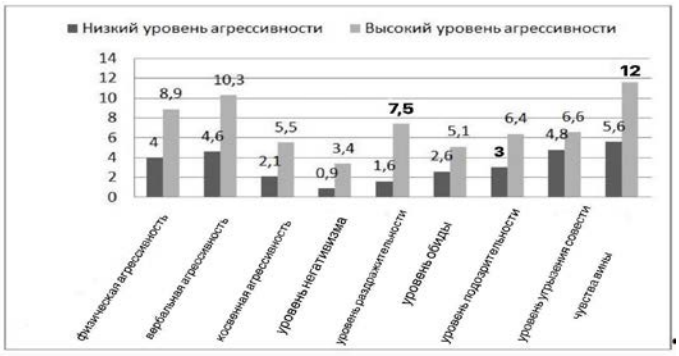

В результате проведения теста было выявлено, что агрессивность школьников мужского пола превышала уровень агрессивности школьниц женского пола. Анализ данных, отраженных на рис. 1 показывает, что наибольший показатель агрессивности у школьников проявляется в уровне угрызения совести и чувства вины: после проведения диагностики было выявлено, что основным источником такой агрессии являются родители и другие ближайшие родственники. Вербальная агрессия также показывает высокий уровень результатов. В моменты агрессии подростки чаще всего используют резкие и броские слова, оскорбления, крики и угрозы, с целью обидеть или понизить самооценку. Уровень негативизма, обиды и косвенная агрессивность оказались на самом низком уровне. При этом во многих видах агрессии подростки склонны к проявлению сбалансированности.

Подведя итоги исследования, мы проанализировали рекомендации по коррекции агрессивности у подростков и выявили те аспекты, которые могут быть использованы при проведении психолого- педагогической работы:

Работа с агрессивными подростками требует специального подхода. Вместо использования групповых методов на начальных этапах, эффективнее будет проводить индивидуальную работу с каждым подростком. Параллельно с этим, необходимо начинать работу с его семьей. Однако, основной акцент должен быть сделан на индивидуальной работе с подростком. Важно уделить особое внимание формированию интересов подростка, учитывая его характер и способности. Стремитесь заполнить свободное время подростка полезными занятиями, такими как: чтение, самообразование, музыка, занятие спортом и т.д.

Если подросток проводит свободное время бездельем или в непродуктивной деятельности, это может привести к возвращению его в асоциальную компанию и возобновлению агрессивного поведения.

Создание благоприятной, спокойной и поддерживающей атмосферы для подростка будет очень сильным воздействием к улучшению качества его поведения. «Подросток жаждет не просто внимания, но понимания, доверия взрослых. Он стремится играть определенную социальную роль не только среди сверстников, но и среди старших» [3, с. 44]. Важно сделать так, чтобы подросток смог довериться, не сдерживать свои эмоции, имел возможность выговориться и обговорить все свои жизненные проблемы с семьей. В дальнейшем это поможет слышать и понимать других людей, строить с ними здоровые отношения и не иметь никаких комплексов. Также подростков следует хвалить и поощрять за какие-либо достижения, даже если это никак не относится к формальным победам (грамота, отличная оценка в школе, 1 место в олимпиаде). Уважение к старшим, честность и справедливость также можно назвать достижением ребенка, ведь именно они делают из него человека. Всё это является важными шагами для того, чтобы уровень

агрессивности у подростков был максимально на низком уровне.

Но, конечно же, не стоит забывать о том, что подход к каждому человеку индивидуальный, у каждого есть свои особенности. Чтобы решить проблему агрессивности у подростков, необходим комплексный подход. Они должны чувствовать себя защищенными и любимыми, чтобы иметь возможность выражать свои эмоции и получать поддержку. Благодаря этому, ребенок вырастет в здоровой среде и уровень агрессивности у подростков может снизиться.

Литература:

1. Шестакова Е.Г. Личностные предпосылки агрессии / Е.Г. Шестакова, Л.Я. Дорфман // Мир психологии. – 2011. – С. 211–225.
2. Попов В.А. Социально-педагогическая профилактика зависимости от психоактивных веществ детей и подростков: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / В.А. Попов; под ред. В. А. Попова. – М.: Академия, 2013. – 176 с.
3. А.С. Коповой, Агрессивное поведение подростков: Монография / А.С. Коповой. – Саратов: «Слово», 2005. – 109с.

POWER POINT ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бузаубакова К.Д., Канапиева К.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
«Математика мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасы студенті, Тараз қ.

Аннотация: Бұл мақалада **PowerPoint** платформасында ойындарды құрастыру алгоритмі жайлы айтылады. Оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттыру жолдары қарастырылады, сондай-ақ интернет желісіндегі ойындардан ерекше авторлық жұмысты жасау жолдары мен артықшылықтары туралы ақпарат берілетін болады.

Аннотация: В этой статье рассказывается об алгоритме сборки игр на платформе PowerPoint. Будут рассмотрены пути повышения мотивации учащихся к занятиям, а также представлена информация о способах и преимуществах создания уникальной авторской работы.

***Annotation*:** This article discusses the algorithm for compiling games on the PowerPoint platform. Ways to increase students ' motivation for classes will be considered, as well as information about the ways and benefits of creating unique author's work from games on the internet.

Кілтті сөздер: PowerPoint, ойын, цифрлық құзіреттілік, платформа, гиперссылка, макрос, сілтеме, слайд.

Цифрлы технологиялар («алдыңғы қатарлы», «ақылды», «SMART») технологиялық дамудың заманауи кезеңінің өзегін құрайды және келешекте жетекші рөл атқарады. Қазіргі кезеңде цифрлық жүйеге көшу – цифрлы технологиялардың материалдық және әлеуметтік-гуманитарлық технологиялармен және тәжірибелермен, соның ішінде білім беру технологияларымен тереңдеп тоғысуы, яғни конвергенцияға ұшырауы белсенді түрде жүргізілуде.

Цифрлық технологиялар білім беру процесін құруға және дәстүрлі білім беру құралдарымен «мәңгі» шешілмей келген кең ауқымды білім беру міндеттерін, сондай-ақ жаңа міндеттерді де шешуге жаңа мүмкіндіктер береді. [1]

Қазіргі цифрлы ұрпаққа білім беру оңай емес, себебі олар оқытудың дәстүрлі форматынан гөрі цифрлық ортаны жақсырақ қабылдайды және заманауи деп есептейді. Сондықтан әрбір педагогтің цифрлық құзіреттілігі жоғары болуы тиіс.

Осы мәселені шешудің бір жолы – сабақ барысында цифрлы ойындар ойнату. Ол үшін қарапайым PowerPoint платформасын қолдануға болады. Бұл платформаның артықшылықтары:

- Гиперссылка кірістіру бір слайдтан басқа слайдқа бір батырма арқылы ауысуға көмектеседі.
- Анимация фигураларды қозғалтуға, айналуға, өздігінен іс-әрекетті жасау және қайталауға мүмкіндік береді
- Музыка, видео, сурет қосуға болады және дизайнды қалауымызша әдемілеп істеуге болады сіздің ойыныңыз интернет желісіндегі ойындардан ерекше болады
- Макрос код жазылған дайын слайд
- Қолжетімділігі және қолдану оңайлығы

“Drag and drop” аталатын макрос арқылы сәйкестендіру тестін жасауға болады. Бұл оқушылардың сабаққа дайындығын немесе тақырыпты қаншалықты меңгергенін тексеруге көмектеседі. Тіпті, сабақтың соңында қорытынды ойын ретінде қосуға болады.

Ойынды құрастыру алгоритмі төмендегідей:

1) Интернеттен “Drag and drop” деп іздеп, жүктеп аламыз. Сосын осы арқылы сәйкестендіру ойынын жасауға болады. http://didaktor.ru/novyj-shablon-s-makrosom-draganddrop-dlya-powerpoint-2010/ осы сілтемеге кіріп, макросты жүктеп аламыз. (1-сурет)

1-сурет

2) Одан кейін жүктелген файлды ашып, “Разрешить редактирование” батырмасын басамыз. Шыққан терезеден “Включить это содержимое” таңдап, ОК батырмасын басамыз. (2-сурет)

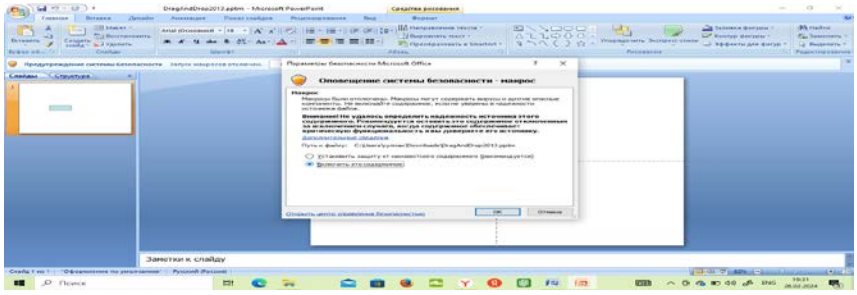

2-сурет

3) “Дизайн” батырмасын басып, өзімізге керек стиль мен ойынның түсін таңдаймыз. (3-сурет)

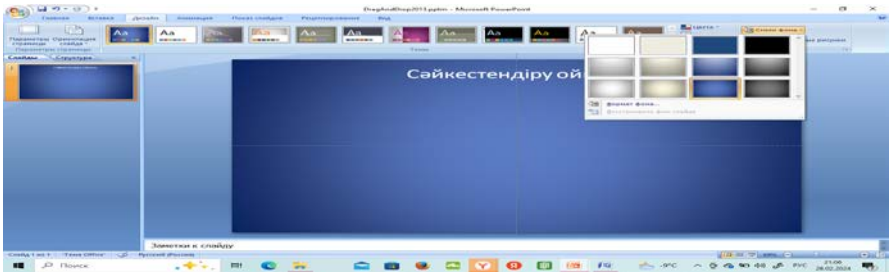

3-сурет

4) Мен сәйкестендіру ойынын жасау үшін сәйкестендіретін сұрақтар мен жауаптарды осылай салып алдық. Бұл фигураларды “Вкладка” бөліміндегі “Фигуралар” батырмасын таңдау арқылы түрліше салып алуға болады. (4-сурет)

5)

4-сурет

5) Енді жылжитын обьектілерді бағыттаушы стрелкаларды ерекшелеп, “Вкладка” – “Действие”-”Запуск макроса” таңдаймыз, ОК батырмасын басамыз. (5-сурет)

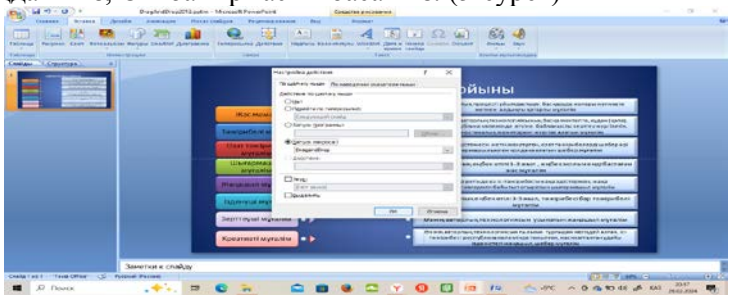

5-сурет

6) Бағыттаушы стрелканы, Alt және Shift батырмаларын бір мезетте басамыз. Осы арқылы мен стрелканың бастапқы орнын көрсетеміз. (6-сурет)

6-сурет

7) Одан соң слайдқа кіреміз. Стрелканы басып, тышқанды жылжытсақ стрелка да қозғалады. Стрелканы дұрыс жауапқа қарай апарамыз да, қайтадан Alt, Shift және стрелканы басамыз. Осылай барлық стрелкаларға жасап шығамыз. Осымен ойынымыз дайын. (7-сурет)

7-сурет. Дайын болған сәйкестендіру ойыны

Ұяшықтар ойыны

Келесі кезекте – ұяшықтар ойыны. Бұл ойын тез, әрі оңай жасалады. Сабақты қызықты етіп өткізуге септігін тигізеді. Осындай ойындар арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын оятуға болады.

Ойынды жасау алгоритмі төмендегідей:

Бағдарламасына кіреміз. ‘Вставка-Таблица’ бөліміне кіріп өзімізге керек кестенің өлшемін таңдаймыз. Ок батырмасын басқан соң кесте шығады, оны слайдтың сол жақ төбесіне апарамыз. Сосын оны бүкіл слайдқа созып, өлшемін үлкейтеміз. (1-сурет)

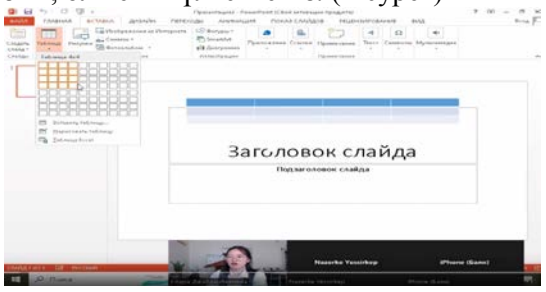

1-сурет

Кестеге байланысты ‘Конструктор’ және ‘Макет’ бөлімі пайда болады. Осы екі бөлімнен кестенің өлшемін, түсін, дизайнын қалауыңызша өзгертуге болады. (2-сурет)

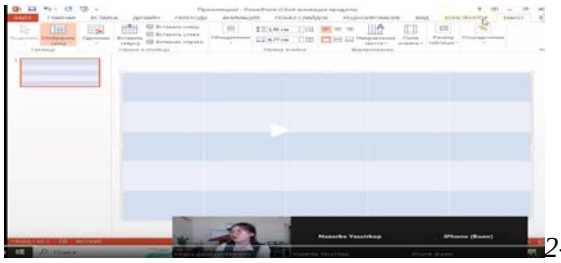

2-сурет

Дайын болған кестеге сұрақтардың категориясын және берілетін ұпай санын жазуға болады. Бұл кезеңде сұрақтарды деңгейге бөліп жазу керек. Сонда ойын қызықты өтеді, оқушылардың деңгейін байқауға мүмкіндік береді. (3-сурет)

3-сурет

Ары қарай “создать макет” бөлімін таңдап, слайдты безендіреміз. Ол үшін “Дизайн” бөліміне кіреміз, сол жерден ұнағанын таңдаймыз. Одан соң сұрақты жазамыз да, оны ортаға туралап қоямыз. ‘Жауабы’ деген батырманы жасау үшін ‘Вставка-Фигуры’ кіреміз де, төртбұрышты таңдаймыз. Оны да өз қалауымызша безендіріп аламыз, ортаға туралап қоямыз. (4-сурет)

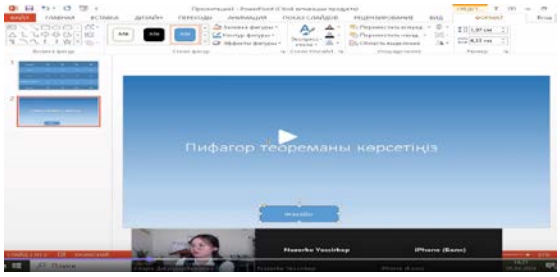

4-сурет

1. Сұрақ жазылған слайд дайын болған соң, жауабы бар слайд жасау керек. Ол үшін “Создать макет” батырмасын басамын. Жауапты жазып, ортаға қарай туралаймын. Басты бетке апаратын батырманы жасау үшін ‘Вставка-Фигуры’ бөліміндегі төртбұрышты тағы да таңдаймын. Оны да әрлеп алған соң, “Басты бетке өту” деп жазамын, ортаға қарай туралаймын. Осымен ойынды құрастырып, безендіру кезеңі аяқталды. (5-сурет)

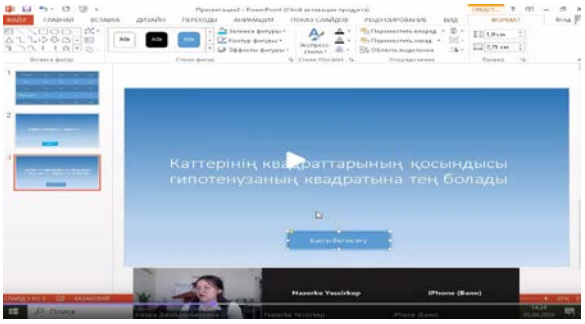

5-сурет

Ары қарай біз слайдтарды бір-бірімен байланыстыруымыз керек. Ол үшін гиперссылканы қолданамыз. 200-ді ерекшелеп, гиперссылканы басамыз. (6-сурет)

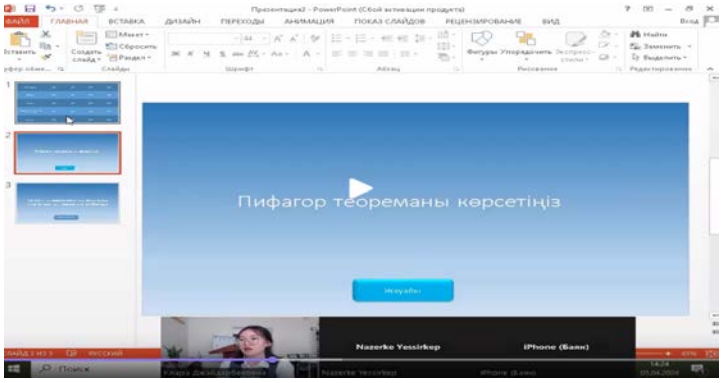

6-сурет

“Место в документе” батырмасын басамыз. Алдымызда слайдттардың тізімі шықты. Басқанда сұрағы бар слайдқа өту керек, сондақтан сұрақ жазылған слайдты таңдап, Ок батырмасын басамыз. (7-сурет)

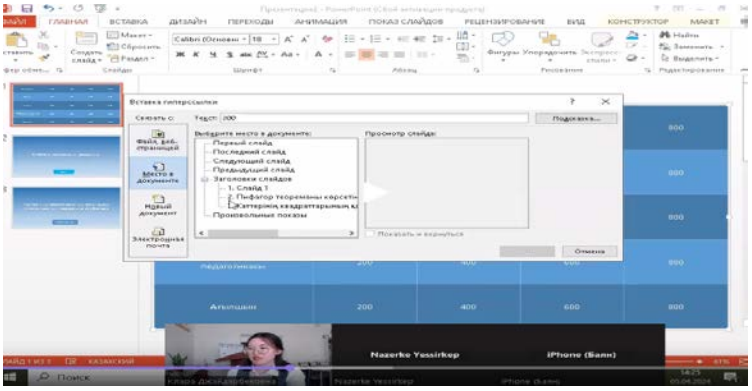

7-сурет

Енді сұрақ жазылған слайдқа өтемін. Мұнда жауабы батырмасына гиперссылка кірістіру керек. Алдында айтылғандай жасаймын: “Жауабы” батырмасын ерекшелеп аламын, гиперссылканы таңдаймын, “Место в документе” батырмасы, жауабы бар слайдты таңдаймын. (8-сурет)

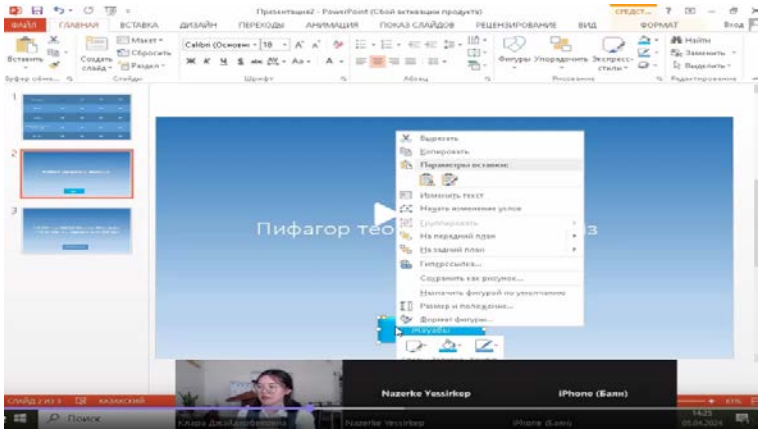

8-сурет

Сосын жауабы бар слайдқа барамыз. Бұл жерде “Басты бетке өту” батырмасына алдында жасағандай гиперссылка кірістіреміз. “Анимация” бөліміне кіріп, “Смена слайда” бөліміндегі ‘По щелчку’ батырмасынан галочканы алып тастаймыз. Ары қарай тура осылай басқа сұрақтарды жасаймыз. Процесті тездету үшін слайдтты ерекшелеп, “Дублировать слайд” батырмасын бассақ болады. Осылайша сұрақты және гиперссылканы ғана өзгертіп, уақытты үнемдейміз. (9-сурет)

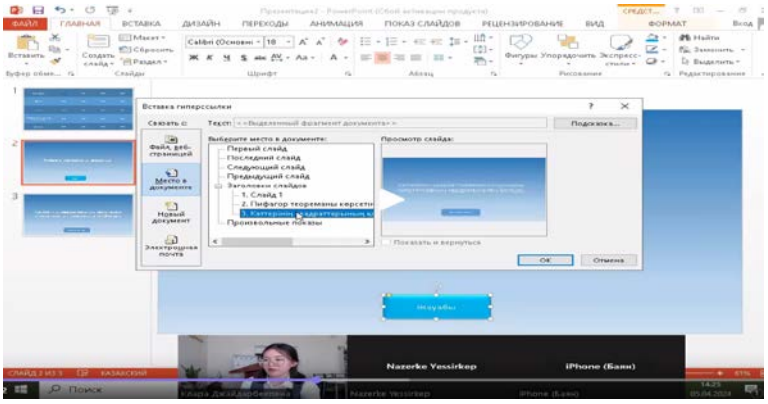

10-сурет

Қорытындылай келе, XXI ғасырда цифрлық сауаттылығы жоғары педагогтер өз саласында шебер бола алады, инновациялық жаңалықтар аша алады. Технологияның мүмкіндіктерін тиімді пайдалана алатын оқытушы оқушылардың назарын өзіне аудартып, жаңа форматта сабақты қызықты етіп өтеді. Ойындар арқылы жаңа материал балалардың есінде жақсы сақталады және ойын ескі материалды еске түсіру үшін қолданылатын таптырмас құрал болып есептеледі. Бұл мақала болашақ педагогтерге пайдалы болады деп сенеміз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Цифрлы педагогика: Оқулық /К.Д.Бузаубакова, Амирова А.С., Маковецкая А.А. -Тараз: «ИП «Бейсенбекова Ә.Ж.», 2022. -314 б.
2. http://didaktor.ru/novyj-shablon-s-makrosom-draganddrop-dlya-powerpoint-2010/

CLASSROOM ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бупетаева С. Ж., Амангелді А. Ғ.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті «Математика мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасы студенті, Тараз қ.

Аннотация: Бұл мақалада Classroom платформасының мүмкіндіктері жайлы айтылады, әрі осы платформада оқушыларға тапсырма беру арқылы білімін көтеру арқылы және қызығушылығын оятуға болатыны түсіндіріледі. Интернет ресурсында осы платформамен қалай жұмыс жасайтындығы және сол арқылы қалай оқушылардың білімін көтеруге болатынын ашып көрсетеді.

Аннотация: В данной статье рассказывается о возможностях платформы Classroom и объясняется, как можно повысить знания и интерес учащихся, ставя задачи на этой платформе. Интернет-ресурс наглядно показывает, как работать с этой платформой и как с ее помощью улучшить образование студентов.

Abstract: This article talks about the capabilities of the Classroom platform, and explains how it is possible to raise students' knowledge and interest by assigning tasks on this platform. The Internet resource clearly shows how to work with this platform and how to improve students' education through it.

Кілтті сөздер:

Цифрлы құзіреттілік, Google Classroom, оқушы, мұғалім, тапсырмалар, сайт, сілтеме, сурет, жүктеу.

Цифрлы оқыту платформалары - бұл электронды білім беру процестерін ұйымдастыруға және жүргізуге арналған онлайн жүйелер немесе бағдарламалық шешімдер. Олар білім алушыларға оқу мазмұнына, тапсырмаларға, тесттерге, сондай-ақ оқытушылармен және басқа студенттермен өзара әрекеттесу құралдарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. Цифрлық оқыту платформаларын әртүрлі салаларда, соның ішінде мектепте білім беру, кәсіптік оқыту,

университеттердің онлайн курстары және т.б. үшін пайдалануға болады. Олар әдетте бейне оқулықтар, интерактивті тапсырмалар, талқылау форумдары, нақты уақыттағы чаттар және прогресті бақылау жүйелері сияқты әртүрлі мүмкіндіктерді ұсынады. Ойын арқылы сабақты түсіндірудің оқушыларға пайдасы зор. Себебі, оқушыға ойын арқылы сабақты түсіну оңай, әрі қызықты болады, әрі есінде ұзақ уақытқа дейін сақталады.

Google Classroom - білім беру пайдаланушыларына арналған Google қолданбаларына қосылатын мектептерге арналған оқу жиынтығы. Google білім беру мекемелеріне Google Apps тегін шығарылымын ұсынады және Google Classroom компаниясы Google қосымшаларын студенттер мен оқытушыларға арналған байланыс жиынтығына айналдыру арқылы орнатады.

Мектептерді электрондық пошта тіркелгісімен және құжаттарды сақтаумен қамтамасыз ету - бұл бір нәрсе. Сыныпта тапсырмалар, хабарландырулар және бағалар бар. Олар аудиториядағы сенімді байланыс пен құжаттарды алмасу үшін пайдаланылуы мүмкін өзіндік ортаны қажет етеді. Google Classroom жұмыс жасайтын жер.

Google Classroom - оқу процесін басқару жүйесі немесе оқушылар мен мұғалімдердің өзара әрекеттестігі үшін Google қолданбаларын қолдана алатын LMS. Google Classroom көп талап етілгеннен кейін әзірленді. Оқытуды басқару жүйелері қымбат және олардың көбісі қиын. Кен орнында Blackboard, басым бөлігі бәсекелестікті сатып алып, ішінара өсетін компания.

Ең бірінші сілтемеге кіреміз

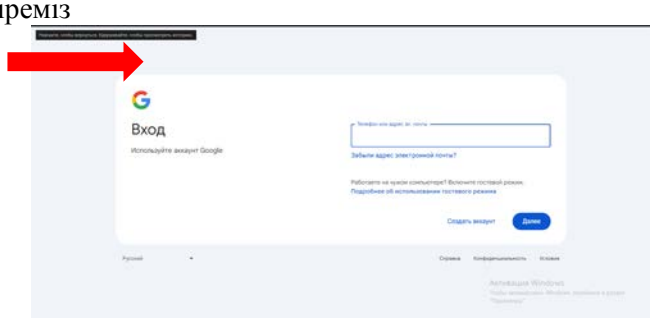

1) Өзіміздің электрондық почтамызды, құпиясөзді жазып Classroomға тіркелеміз

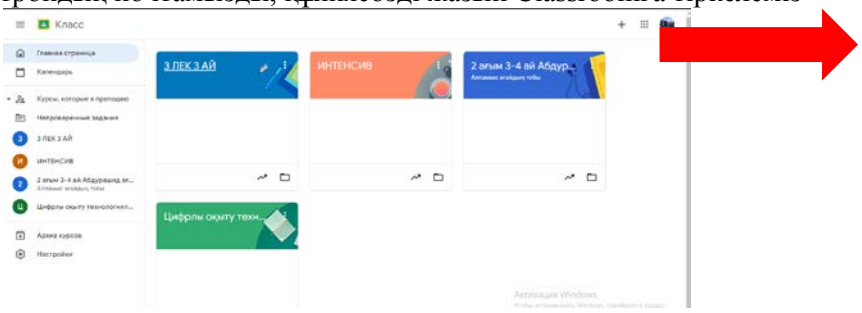

Classroom ды мұғалімдер қалай қолданады?

1) Курсты Classroom платформасынан ашамыз

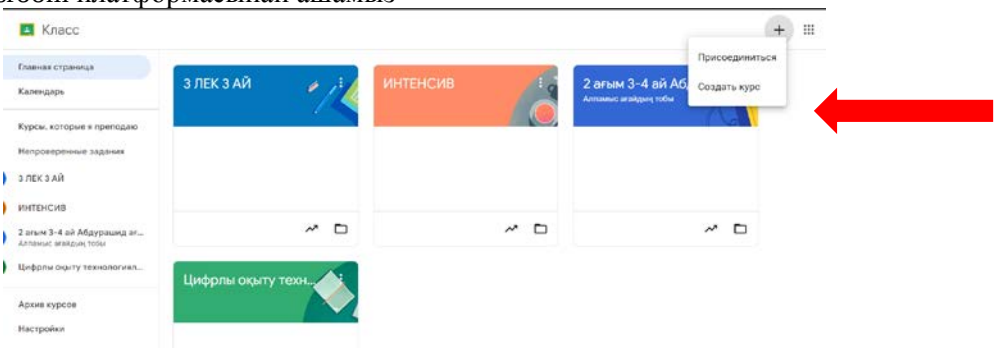

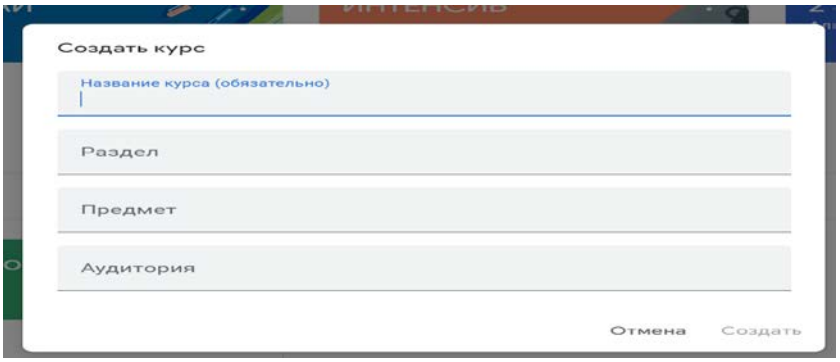

Осы жерге өзіміздің пәніміздің атын немесе курс атын жазуға болады.

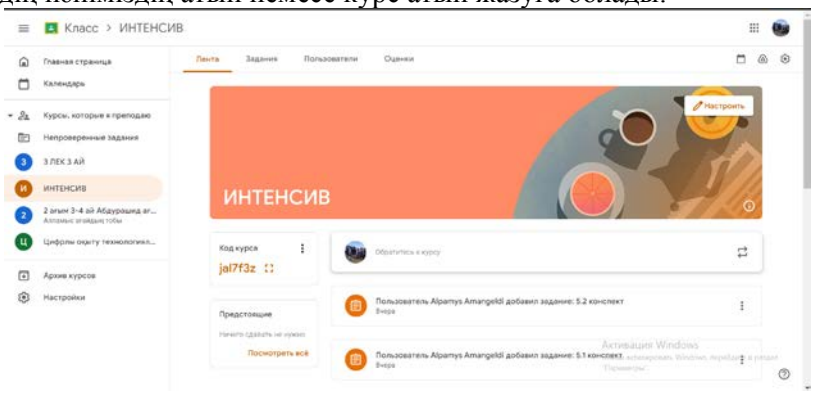

1) **Лента** бөлімінде бізде берілген тапсырмалар немесе сабаққа керекті материалдардың тізімі болады

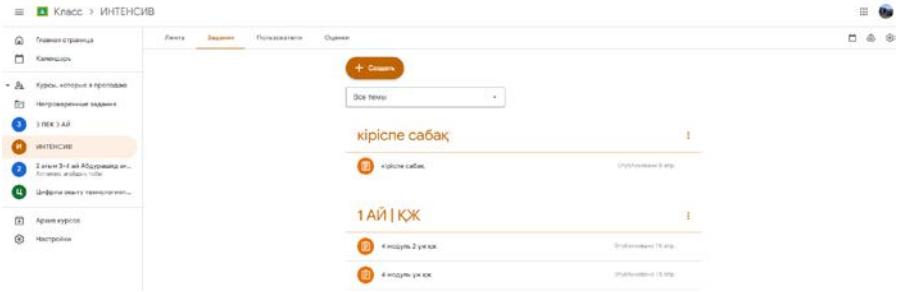

2) **Задание** бөлімінде әр бөлік бойынша тапсырмалар берілген. Сол берілген бөлік бойынша оқушы қай тапсырманы орындады немесе орындамады оны оқушы және оқытушы да көре алады.

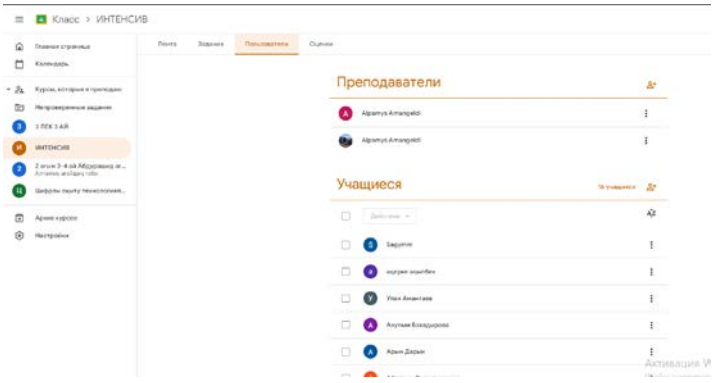

3) **Позьзователи** бөлімінде сол курсты пайдаланушылардың тізімі тұрады.

4) **Оценки** бөлімінде оқытушы оқушылардың тапсырған тапсырмаларын бағалайды.

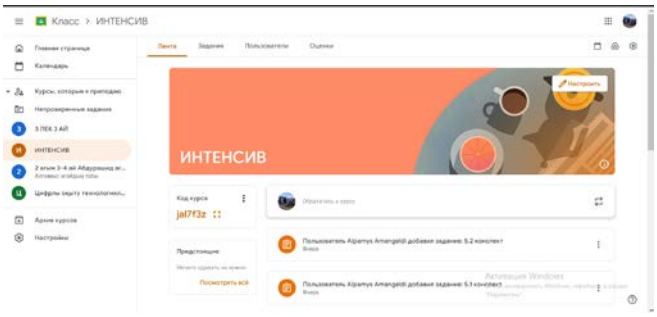

5) Осы код арқылы курсқа тіркей аламыз.

Қорытындылай келе, қазіргі XXI ғасырда дамыған цифрлық құзыреттілігі бар мұғалімдер үшін сабақ барысында әртүрлі платформаларды қолданудың үлкен үлесі бар деп айта аламыз. Бұл платформалардың көмегімен оқушыларға тақырыпты түсіндіру оңай және қызықты болатыны сөзсіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Педагогика: Оқулық/ К.Д.Бузаубакова. – Тараз: ИП «Бейсенбекова АЖ.», 2019. – 329 б.
2. *Интернет ресурстар* https://classroom.google.com/ сайты

EDUCAPLAY ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бупетаева С.Ж., Жорабекқызы А.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті «Математика мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасы студенті, Тараз қ.

Аңдатпа: EDUCAPLAY – білім беру жүйесінің онлайн платформасы. Бұл платформа онлайн оқытуға, ойындар жасауға арналған **жаңа қолданба**. Онлайн оқытуға сұраныстың артуымен қатар, онлайн-оқытудың да танымалдығы артып, баланың немесе студенттердің қызығушылығын арттырып, түрлі креативті идеялармен қатар дәстүрлі білім беру жұмыстарына айналуда. **Цифрлық ландшафт білім беру тәсілін өзгерткендіктен,** тиімді онлайн оқыту платформаларына деген қажеттілік басты орынға шықты.

Аннотация: Educayplay — это платформа системы онлайн-образования. Эта платформа представляет собой новое приложение для онлайн-обучения и создания игр. Наряду с ростом спроса на онлайн-обучение, онлайн-обучение также становится все более популярным, повышая интерес ребенка или студентов и становясь источником высокого дохода в дополнение к традиционной образовательной работе наряду с различными творческими идеями. Поскольку цифровой ландшафт меняет способы предоставления образования, на первый план выходит потребность в эффективных платформах онлайн-обучения.

Abstract: Educayplay- is an online education system platform. This platform is a new application for online learning, game creation. Along with the increasing demand for online learning, online learning is also increasing in popularity, increasing the interest of the child or students, and becoming a source of high income in addition to traditional educational work along with various creative ideas. As the digital landscape changes the way education is delivered, the need for effective online learning platforms has come to the fore.

Тірек сөздер: Educaplay, Froggy Jumps, ойын, сайт, сілтеме, студент, жүктеу.

Бүгінгі күні білім беруді дамыту мемлекеттік бағдарламасында оқыту сапасын түпкілікті өзгертулерге нақты қадамдар жасалуы, күн сайын өзгеріп, дамып отыратын қоғам талаптары арқылы туындап отыратындықтан, мемлекетіміздегі білім беру саласындағы түрлі өзгерістер, жаңалықтар, реформалар, жаңа идеялар мен тың жүйелермен жұмыс істеуіне негіз болып отыр. Сондықтан қазіргі ақпараттық қоғам мен технология ғасырында – білім алушылардың дамуының жаңа технологиялық кезеңінде білім беру мен оқытудың заманауи үлгілері сәйкес келуі керек. Бұл жоғарыда аталғандар, болашақ мамандарымыздың білімділігі мен тәжірибелілігінен көрініс береді. Осы орайда қазіргі білім беру саласындағы баланы білімге ынталандыру өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Бұл мәселелерді шешуде оқытудың ең жақсы бағдарламалық жасақтамасы қарапайым, бірақ сонымен бірге күшті болуы керек. Ол нәтижелердің сәйкестігін қамтамасыз ете отырып, өзгеріп отыратын оқу қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін жеткілікті икемді болуы керек. Сонымен қатар, ең жақсы оқу бағдарламасы креативті мұғалім режимінде оқытудың барлық аспектілерін қанағаттандыруға көмектесетін толық шешімдерді ұсынуы керек.

Educayplay платформалық оқыту бағдарламалық жасақтамасының өсіп келе жатқандығының арқасында біз бүгінде білім беру үшін креативті оқыту мен дамуға тез көшеміз. Сандық аборигендердің өсіп келе жатқан саны интернеттегі білім беру платформалық құралдарына сұраныстың артуына әкеліп қана қоймай, оқытушының рөлін жаңа қырынан өзгертті.

Ендеше, қашықтан білім беру жағдайында сабақ өткізу, ресурстармен бөлісу кері байланыс, онлайн бағдарламалармен жұмыс жасауға, креативті идеяларға, оқушының қызығушылығын арттыратын тиімді бірқатар ойындармен танысатын боламыз.

-Платформаға тіркелу үшін экранның жоғарғы оң жақ бұрышындағы «Кіру» сілтемесіне өту керек.

- формада көрсетілген деректерді толтырамыз. Аты-жөні, электрондық поштаңызды енгізіңіз.

-Электрондық поштаңызды растаңыз - электрондық поштаңызды қайталаңыз.

4.Құпия сөзіңізді (электронды поштаңыздан алған дұрыс) енгізіңіз. Құпия сөзіңізді растаңыз.

-Educapley-дің келесі қызмет түймесінің шарттарымен келісемін батырмасын басыңыз.Едукейплейдің пайдалану режимдерінің бірін таңдаңыз.

-Тіркеуді растағаннан кейін сіз тақта құруға кіре аласыз. Тіркелгеннен кейін әр пайдаланушы өзінің жеке кабинетіне кіре алады және сізге жұмысты бастауға болады (кіру қол жетімді).

-Жеке кабинетке кірген соң «new activity» батырмасын басмыз. Сонда сізге түрлі ойындар қол жетімді болады. Олармен төменде таныс боламыз.

1. **Froggy Jumps**

Көлшіктегі бақа жапыраққа секіріп жүру арқылы сұрақтарға жауап береді.Қателескен жауапта бақа көлге құлайды.Түрлі тақырыпта сұрақтар жәнеде есептерді жауабымен қоя аламыз.

2.**Иә немесе жоқ**
Қойылған сұраққа иа немесе жоқ деп жауап берілу арқылы орындалады.

3. **Froggy Jumps**
Картада берілген мемлекеттерге қайықпен жүзіп бару арқылы мемлекет атын немесе ондағы өсімдік, жануарлар мекен етуді тауып,сұрақтарға жауап береді

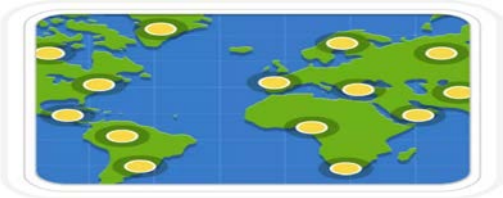

4.**Автокөлік брендтері мен елдері.**
Сіз әр автомобиль брендінің логотиптері әр елге сәйкес келетінін анықтай аласыз.Сәйкестік ойыны

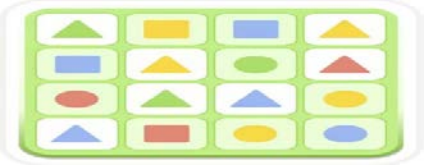

5. **Экологиялық із.**
Викториналық ойын. Сіз бұл викторинадан өту үшін экология туралы жеткілікті білгеніңіз жөн.

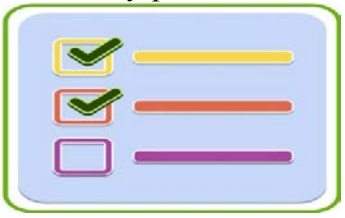

6.**Educaplay әліпби**
Платформа атауының әрбір әріпіне қатысты ұғымдарды тап.Сөзжұмбақ ойыны.Кез келген сөзге құрауға болады.

7.**Dog Breeds**
Жады ойыны. Есте сақтап қалу арқылы сәйкес бейнелерді табамыз.

8.**Әлемнің жаңа жеті кереметі**
Сәкестік жұптар ойыны.Қазіргі әлемнің жеті кереметінің атын суретпен сәкестендіру

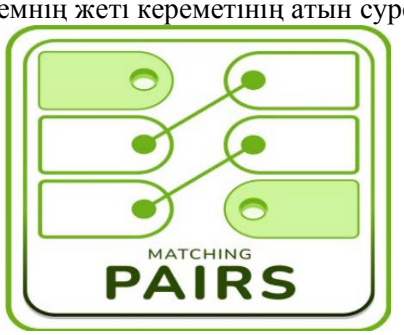

.

Жалпы педагогика саласында платформада ойындар жасау идеялары түбегейлі жаңа емес екенін атап өткен жөн. Осы уақытқа дейін көптеген Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В.Моисеева, А.Е.Петров секілді зерттеушілер креативті оқыту үрдісі технологияларын өз еңбектерінде қарастырды. Ғалымдар интернеттің дамуы және оның мүмкіндіктері электрондық пошта, чат, форумдары сияқты веб-пікірталасқа түсіп ақпарат алмасу және басқа да технологиялар оқытушылар мен студенттерге әр түрлі өзара әрекеттесу мүмкіндіктерін берді деген пікірде.

Қорытындылай келе платформада ойын жасау жағдайында оқытуды ұйымдастырудың тиімді құралдары ретінде креативті платформалары екендігі сөзсіз болып отыр. Мақалада қарастырылған платформалардың білім беру үдерісінде теріс әсерінен оң әсерінің басымдылығы екені және білім беру сапасының жоғарылай алатындығы айқын. Білім беру платформалары онлайн оқыту үдерісі кезінде білім алушылардың оқуын жақсартуын жүйелендіретін бірден бір үздік тұжырымдама екендігін дәлелдеп көрсетті. Креативті платформалармен білім беруге бағытталған болашақ зерттеу жұмысымызда ойын арқылы оқыту платформаларының тиімділіктерін зерттеу, болашақ педагогтарды даярлауда негізінде әдістемелік құралдар әзірлеу арқылы көрніс бермек. Осы платформа арқылы сіз **білім беру платформаларын салыстыру** және көбірек студенттерді тарту үшін оқу тәжірибесін жақсартуға арналған кейбір кеңестерді зерттей аласыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. 1.BilimLand, Daryn.Online, Opiq және өзге онлайн оқу платформалары. Кіру режимі: BilimLand, Daryn.Online, Opiq және өзге онлайн оқу платформалары. Қолдану нұсқаулығы | informburo.kz [Қаралған күні: 16.04.2024].
2. «Жоғары білім берудің e-learning жүйесіндегі жаңа парадигмасы». – 2018. - 26 сәуір. - Кіру режимі: Яндекс Вебмастер (yandex.kz)D. [Қаралған күні:16.04.2024].
3. https://www.educaplay.com/

GOOGLE FORMS ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бузаубакова К.Д., Бупетаева С.Ж., Садатқызы А.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті «Математика мұғалімдерін даярлау» білім беру бағдарламасы студенті, Тараз қ.

Аннотация: Google forms - онлайн сауалнама және тест жасауға мүмкіндік беретін платформа. Бұл мақалада Google forms платформасын қалай қолдану керектігі көрсетіледі, және түрлі сауалнамалар мен тест жасау арқылы оқушылардың сабаққа деген ынтасын ашу жолдары қарастырылатын болады. Цифрлық сауаттылығымызды кеңейту барысында түрлі әдістерді қолдана отырып, оқушылармен қарым-қатынасымызды жақсарту жолдары айтылатын болады.

Аннотация: Google form — это платформа, позволяющая создавать онлайн-опросы и тесты. В этой статье показано, как использовать платформу Google Forms и как заинтересовать учащихся уроком, создавая различные опросы и викторины. В процессе повышения нашей цифровой грамотности мы обсудим способы улучшения общения со студентами, используя различные методы.

Abstract: Google forms is a platform that allows you to create online surveys and tests. This article shows you how to use the Google Forms platform and how to get students interested in your lesson by creating a variety of surveys and quizzes. As we improve our digital literacy, we will discuss ways to improve communication with students using a variety of methods.

Кілтті сөздер: Цифрлы технологиялар, Google form, Цифрлы оқыту платформалары, білім алушылар, сауалнама, сайт, сілтеме

Қазіргі таңда, цифрлық технологиялар білім беру жүйесінде өзіндік оң әсерін тигізуде. Цифрлы оқыту платформаларын қолдану - білім берудегі тиімді әдістердің бірі. Цифрлы оқыту платформалары түрлі салаларда қолданылып келеді. Соның бірі - оқыту, білім беру саласы. Түрлі оқыту платформаларын қолдану арқылы білім алушылардың қызығушылығын арттыра отырып, педагогтерге жүктелген міндеттерді азайта аламыз. Қазіргі таңда цифрлы оқыту платформаларының мүмкіншіліктері кеңінен дамыған. Түрлі платформалар арқылы білім алушыларды жаулап алатын ойын түрлерін, сабақты қызықты өткізетін түрлі викториналар, цифлы формадағы фотосуреттер, сауалнма, тест және басқа да оқу материалдарын жасай аламыз.

Қазіргі таңда қолданыста кеңінен тараған цифрлы оқыту платформаларының бірі - **Google forms** платформасы. **Google forms** платформасы арқылы белгілі топ адамдарына арналған түрлі сауалнамалар, тест құрастыруға болады.

Гугл формаларын қолданудың артықшылықтары:

- Пайдаланушылардың жауаптары туралы дайын ақпарат;
- Қарапайым интерфейс;
- Бұлтты қолданба арқылы сақтау;
- Дизайнды өңдеу.

Кемшіліктері:

- Пішінді белгілі уақыт аралығында толтыруға таймер жоқ;
- Мобильді құрылғылар арқылы пайдалану ыңғайсыз.

Google forms арқылы құрастыруға болатын кері-байланыс формалары:

- Онлайн дауыс беру
- Онлайн брифтар
- Онлайн тіркелулер

Ендеше, **Google forms** платформасымен қалай жұмыс жасау керектігін қарастырайық.

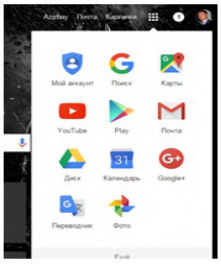

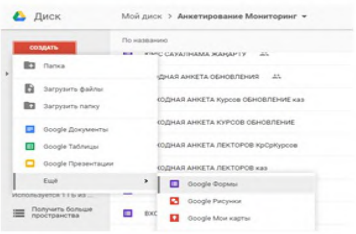

Біріншіден формамызға ат береміз. Бастапқыда «Новая форма» деп ашылады. Форманың атын кейін де өзгертуге болады.

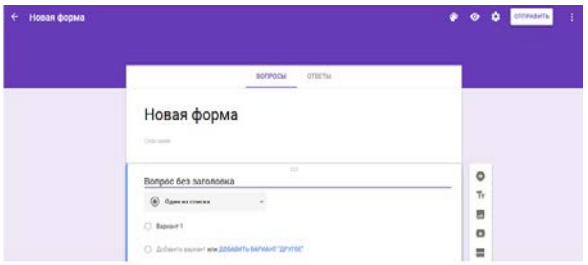

Сұрақтарды толтыру формасы ашылады. Сұрағымызды жазғаннан кейін, Оған қандай формада жауап алғымыз келсе сол форманы таңдаймыз.

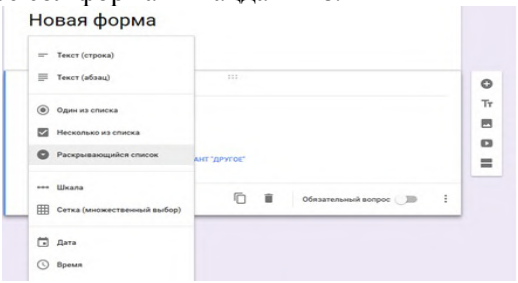

Жоғарыда көріп отырғанымыздай бірнеше түрде жауап қабылдауға болады. Негізгілері мыналар:

- Мәтін
- Азат жол
- Тізімнен таңдау
- Тізімнен бірнеше жауап таңдау
- Ашылмалы тізім
- Мөлшерлеу

Сонымен қатар сурет, бейнематериал және басқа да түрлерін қолдануға болады. Егер де біздің сұрағымыз немесе сауалымыз міндетті түрде жауабы керек болса *«обязательный вопрос»* чек-боксын басып батырманы айқындаймыз. Бұл жасаған формаңыздың нәтижесін басқа әріптесіңіз өз жұмысына қолданатын болса гугл-дискіден керек форма таңдап тышқанның оң жақ батырмасын басу арқылы контекстік мәзірден *«совместный доступ»* бөлігін таңдаймыз. Сілтемені әріптесіңіздің поштасына жібересіз.

Сауалнама біткеннен кейін форманы ашсаңыз мынадай нәтиже көресіз:

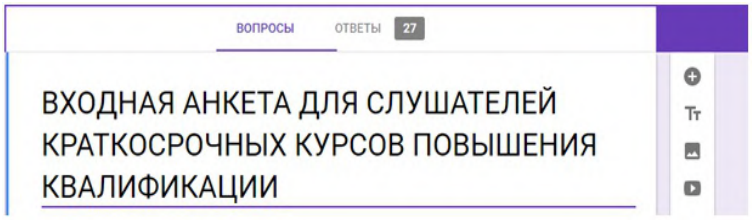

Жауаптар бөлімін бассаңыз барлық жауаптардың қорытындысын көруге болады немесе әр сауалнамаға жауап берушінің жауаптарын жеке қарап шығуға болады.

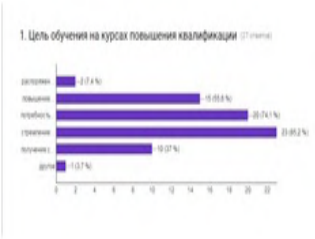

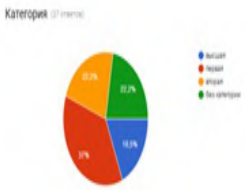

Жауаптардың нәтижесін сонымен қатар гугл таблицаға аудару арқылы ехсел бағдарламасына аударып алуымызға болады.

Қорыта келе нағыз педагог тек өз пәнін жетік біліп қана қоймай, ақпараттық цифрлық сауатты болуы шарт. Бұл қазіргі заман талабы. Жалпы біз ғаламторды пайдалана отырып сол кеңістіктегі өзімізге қажетті де, пайдалы сервистерді кеңінен пайдалансақ өз уақытымызды үнемді пайдаланамыз. Цифрлық технологияларды игеру болашаққа жол ашатын кілт демекпіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бузаубакова К.Д., Амирова А.С., Маковецкая А.А. Цифрлы педагогика: Оқулық. –Тараз: «ИП «Бейсенбекова Ә.Ж.», 2022. –314 б.
2. Педагогика: Оқулық/ К.Д.Бузаубакова. – Тараз: ИП «Бейсенбекова АЖ.», 2019. – 329 б.
3. Әлеуметтік желі

УДК: 37:004:371.3:57

РОЛЬ КИБЕРПЕДАГОГИКИ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА БИОЛОГИИ В ШКОЛЕ

Бектемиров А.Б. студент - магистрант
Таразского Регионального Университета им. М.Х. Дулати, г. Тараз.

Ордабаева Р.Б., к.ф.н., доцент
Таразского Регионального Университета им. М.Х. Дулати, г. Тараз.

В современном образовании происходят быстрые и значительные изменения, вызванные технологическим прогрессом и изменением образовательных методик. Киберпедагогика, или использование информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в обучении, становится все более важной в сфере образования.

Ключевые слова: *киберпедагогика, преподавание биологии, пнтерактивные уроки, визуализация и моделирование, доступ к информации, индивидуализация обучения, развитие цифровых навыков, цифровые инструменты, интернет и онлайн-ресурсы, образовательные платформы, стимуляции биологических процессов, электронные библиотеки, интерактивные задания, критическое мышление, безопасность в сети, цифровая грамотность, индивидуальная обратная связь.*

Введение

В эпоху стремительного развития технологий и цифровой трансформации образования, вопрос о роли киберпедагогики в контексте преподавания биологии в школе становится более актуальным и неотъемлемым элементом образовательного процесса. Перед современными педагогами возникает вызов – эффективно интегрировать цифровые средства и методы в предметную область, чтобы сделать процесс обучения биологии более увлекательным, доступным и адаптированным к потребностям цифрового поколения. В данной статье мы бросим взгляд на

пересечение цифровых инноваций и биологического образования, раскрывая роль киберпедагогики в формировании современной образовательной среды, способствующей глубокому пониманию и увлекательному изучению мира живой природы.

Рассмотрим, какую роль киберпедагогика играет в преподавании биологии в современных школах.

Интерактивные уроки

Киберпедагогика позволяет создавать интерактивные уроки, которые могут быть адаптированы под разные уровни знаний и стили обучения учеников. В преподавании биологии это особенно важно, поскольку предмет часто требует визуализации анатомических структур, экосистем и биологических процессов, что может быть сложно представить без применения современных технологий. Интерактивные уроки:

Интерактивные уроки представляют собой форму обучения, в которой ученики активно взаимодействуют с учебным материалом и друг с другом. Киберпедагогика предоставляет широкий спектр инструментов и ресурсов, которые можно использовать для создания интерактивных уроков по биологии.

Интерактивные задания: Учителя могут создавать интерактивные задания и тесты, которые позволяют ученикам активно принимать участие в уроке, отвечать на вопросы, решать задачи и получать обратную связь в режиме реального времени. Это делает процесс обучения более захватывающим и позволяет учителям быстро оценивать уровень понимания учениками материала.

Виртуальные лаборатории: С помощью виртуальных лабораторий ученики могут проводить эксперименты и наблюдения без необходимости использования реального оборудования. Это особенно полезно в случае биологии, где некоторые эксперименты могут быть опасными или недоступными из-за ограниченных ресурсов.

Коллективная работа: Современные технологии позволяют ученикам сотрудничать между собой, обмениваться идеями, решать задачи в команде и создавать общие проекты. Это развивает навыки коммуникации, сотрудничества и лидерства, которые являются важными как в учебной, так и в реальной жизни.

В целом, интерактивные уроки, созданные с использованием киберпедагогики, помогают сделать обучение биологии более увлекательным, эффективным и эффективно использовать время на занятиях. Ученики получают возможность учиться в более интересной и интерактивной среде, что способствует более глубокому усвоению знаний и развитию критического мышления.

Визуализация и моделирование

С помощью киберпедагогики учителя могут представлять сложные биологические процессы через визуальные средства и моделирование. Это делает обучение более наглядным и понятным для учеников, помогает им лучше понять анатомию, физиологию и другие аспекты биологии.

Трехмерные модели: С использованием специальных программ и приложений учителя могут создавать трехмерные модели биологических объектов, таких как клетки, органы, анатомические структуры, молекулы и даже целые организмы. Эти модели могут быть визуализированы на интерактивных досках, компьютерных экранах или даже в виртуальной реальности. Трехмерные модели делают изучение биологии более наглядным и понятным для учеников, позволяя им рассматривать объекты с разных углов и понимать их структуру и функцию.

Симуляции биологических процессов: Киберпедагогика позволяет создавать симуляции биологических процессов, таких как дыхание, пищеварение, фотосинтез и многие другие. Ученики могут участвовать в интерактивных симуляциях, изменять параметры и наблюдать за результатами. Эти симуляции помогают учащимся лучше понимать причинно-следственные связи между различными биологическими процессами и представить их в динамике.

Визуальные презентации и демонстрации: Учителя могут использовать визуальные презентации и демонстрации для объяснения сложных биологических концепций. Это может включать в себя использование анимаций, видеороликов, интерактивных графиков и других средств визуализации. Визуальные презентации делают уроки более интересными и запоминающимися, а также помогают визуальным и кинестетическим типам учеников лучше понимать материал.

Интерактивные атласы и карты: Существуют интерактивные атласы и карты, которые позволяют ученикам изучать географическое распространение различных видов, экосистемы и биомы. Это помогает ученикам понять географические факторы, влияющие на биологические процессы. Использование визуализации и моделирования в преподавании биологии с помощью киберпедагогики не только делает уроки более интересными и понятными, но и помогает ученикам лучше усваивать материал и развивать навыки анализа и критического мышления.

Доступ к информации

Интернет и цифровые ресурсы предоставляют широкий доступ к актуальной информации и научным исследованиям в области биологии. Киберпедагогика позволяет учителям интегрировать эту информацию в учебный процесс, делая уроки более содержательными и актуальными.

Интернет и онлайн-ресурсы: С развитием интернета и цифровых технологий ученики и учителя получают доступ к огромному количеству онлайн-ресурсов по биологии. Это могут быть научные статьи, электронные учебники, видеоуроки, аудиоматериалы, веб-сайты музеев и многие другие источники. Использование онлайн-ресурсов позволяет обогатить учебный процесс актуальной информацией, поддерживать интерес к предмету и расширять горизонты знаний.

Научные исследования и публикации: Интернет также предоставляет доступ к научным исследованиям и публикациям в области биологии. Ученики могут изучать последние научные открытия, ознакомиться с актуальными исследованиями и узнать о современных тенденциях в биологии. Это помогает ученикам понимать, как развивается наука, и показывает им, какие возможности открываются перед ними в случае выбора карьеры в научной сфере.

Электронные библиотеки и базы данных: Многие учебные заведения имеют доступ к электронным библиотекам и базам данных, где хранится большое количество научной литературы, журналов, книг и других ресурсов по биологии. Это позволяет учащимся проводить более глубокие исследования и расширять свои знания в интересующих их областях.

Интерактивные образовательные платформы: Существуют интерактивные образовательные платформы, специально разработанные для обучения биологии и других научных дисциплин. Эти платформы предлагают различные учебные материалы, задания, тесты, а также возможность общения с преподавателями и другими учащимися. Интерактивные платформы делают процесс обучения более увлекательным и эффективным, позволяя ученикам изучать материал в своем собственном темпе и находить ответы на интересующие их вопросы.

Доступ к информации через интернет и другие цифровые ресурсы играет ключевую роль в преподавании биологии с использованием киберпедагогики. Это помогает ученикам быть в курсе последних научных достижений, развивать свой критический мыслительный процесс и глубже погружаться в изучаемый предмет.

Индивидуализация обучения

С помощью технологий учителя могут индивидуализировать обучение, учитывая особенности каждого ученика. Это позволяет ученикам развиваться в своем собственном темпе и находить подходящие им методы изучения биологии.

Индивидуализация обучения - это подход, который учитывает уникальные потребности, способности, интересы и темпы обучения каждого ученика. В контексте киберпедагогики и преподавания биологии в школе, индивидуализация обучения становится особенно важной и эффективной.

Давайте рассмотрим подробнее, как киберпедагогика поддерживает индивидуализацию обучения в предмете биологии:

Адаптация учебного материала: С помощью цифровых платформ и программ учителя могут адаптировать учебный материал под разные уровни подготовки и интересы учеников. Например, они могут предоставлять дополнительные материалы для расширенного изучения темы или дополнительные задания для более глубокого понимания.

Индивидуальные задания и проекты: Учителя могут создавать индивидуальные задания и проекты, которые соответствуют интересам и потребностям конкретных учеников. Это может включать в себя исследовательские проекты, презентации, лабораторные работы и другие задания, которые позволяют ученикам проявить свои сильные стороны.

Учет разнообразия обучающихся: Каждый ученик уникален, и киберпедагогика позволяет учителям учитывать эту уникальность. Они могут учитывать разные стили обучения, предпочтения и потребности учеников при планировании и проведении занятий.

Индивидуальная обратная связь: С помощью цифровых инструментов учителя могут предоставлять индивидуальную обратную связь каждому ученику по их выполненным заданиям и достижениям. Это помогает ученикам понимать свои сильные и слабые стороны и работать над их улучшением.

Развитие самостоятельности и самоорганизации: Индивидуализированные задания и проекты могут поощрять учеников к развитию самостоятельности, самоорганизации и исследовательского мышления. Ученики могут выбирать темы для исследования, методы работы и способы представления результатов.

Индивидуализация обучения с помощью киберпедагогики не только улучшает результаты учеников, но и способствует их личностному развитию, мотивации и уверенности в своих силах. Этот подход позволяет каждому ученику достичь максимального потенциала и успешно справиться с учебными вызовами.

Развитие цифровых навыков

Использование киберпедагогики в преподавании биологии помогает учащимся развивать цифровые навыки, которые будут им полезны в будущем. Умение работать с информацией, анализировать данные и использовать цифровые инструменты становится все более важным в современном мире.

Использование цифровых инструментов: Киберпедагогика включает в себя использование различных цифровых инструментов, таких как компьютеры, интерактивные доски, планшеты, программное обеспечение для создания презентаций и мультимедийных материалов. Учителя используют эти инструменты для создания интересных и эффективных уроков, а также для визуализации сложных биологических процессов и концепций.

Интернет и поиск информации: Ученики при работе с киберпедагогикой учатся искать, оценивать и выбирать информацию в интернете. Это включает в себя умение использовать поисковые системы, оценивать достоверность и качество информации, а также критически мыслить и анализировать полученные данные.

Работа с программным обеспечением: Ученики изучают работу с различным программным обеспечением, которое используется в образовательных целях, например, текстовыми редакторами, таблицами Excel, программами для создания презентаций, графическими редакторами и другими цифровыми инструментами. Это помогает им развивать навыки работы с информацией и документами в цифровом формате.

Креативное использование технологий: Киберпедагогика поощряет учеников к креативному использованию технологий для решения задач и создания собственных проектов. Это может быть создание мультимедийных презентаций, цифровых видеороликов, веб-сайтов, цифровых арт-проектов и многого другого.

Безопасность в сети и цифровая грамотность: Работа с киберпедагогикой также включает обучение учеников вопросам безопасности в интернете, защите личной информации, правильному поведению в сети и этичным аспектам использования цифровых технологий. Это помогает им быть осведомленными и ответственными пользователями интернета и цифровых устройств. Развитие цифровых навыков через киберпедагогику не только подготавливает учеников к современному информационному обществу, но и обеспечивает им конкурентные преимущества в будущей карьере и жизни. Кроме того, это помогает учителям стать более эффективными и инновационными в своей работе.

Заключение

Киберпедагогика играет ключевую роль в современном преподавании биологии в школах. Она делает уроки более интересными, наглядными и доступными для учеников, способствует развитию их цифровых навыков и позволяет обучать биологии более эффективно. Поэтому внедрение киберпедагогики следует рассматривать как важное направление развития образования, особенно в контексте преподавания естественных наук. В современном мире, где цифровые технологии становятся всеВ современном мире, где цифровые технологии становятся все более

важными во всех сферах жизни, киберпедагогика выступает важным инструментом в преподавании биологии в школах. Развитие этой сферы образования привносит существенные изменения в процесс обучения, делая его более интерактивным, эффективным и доступным для учеников различных возрастов и способностей.

Важным аспектом роли киберпедагогики является развитие цифровых навыков учеников, что является важным элементом их подготовки к современному информационному обществу.

Таким образом, киберпедагогика играет ключевую роль в преподавании биологии в современных школах, обеспечивая эффективный и инновационный подход к обучению, который соответствует потребностям и требованиям современного образования и общества. Развитие этой области должно быть приоритетом для образовательных учреждений и педагогов, чтобы обеспечить качественное образование и успешное будущее для всех учеников. более важными во всех сферах жизни, киберпедагогика выступает важным инструментом в преподавании биологии в школах. Развитие этой сферы образования привносит существенные изменения в процесс обучения, делая его более интерактивным, эффективным и доступным для учеников различных возрастов и способностей.

Литература

1. Clark, R.C., Mayer, R.E. e-Learning and the Science of Instruction: Proven Guidelines for Consumers and Designers of Multimedia Learning. Wiley, 2016.
2. Garrison, D.R., Anderson, T. E-Learning in the 21st Century: A Framework for Research and Practice. Routledge, 2020.
3. Roblyer, M.D., Doering, A.H. Integrating Educational Technology into Teaching. Pearson, 2016.
4. Koehler, M.J., Mishra, P. Teaching with Technology: Creating Student-Centered Classrooms. Teachers College Press, 2019.
5. Puentedura, R. Transformation, Technology, and Education. Harvard Education Press, 2014.
6. Siemens, G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. Routledge, 2017.
7. Mayer, R.E. Multimedia Learning. Cambridge University Press, 2019.
8. Shulman, L.S. The Wisdom of Practice: Essays on Teaching, Learning, and Learning to Teach. Jossey-Bass, 2018.
9. Mishra, P., Koehler, M.J. Technological Pedagogical Content Knowledge (TPACK): Theories, Constructs, and Applications. Springer, 2018.
10. Bates, A.W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. Tony Bates Associates Ltd., 2015.
11. Kirschner, P.A., van Merriënboer, J.J.G. Ten Steps to Complex Learning: A New Approach to Instruction and Instructional Design. Routledge, 2013.
12. Jonassen, D.H. Learning to Solve Problems: An Instructional Design Guide. Wiley, 2019.
13. Siemens, G., Downes, S. (Eds.). Connectivism and Connective Knowledge: Essays on Meaning and Learning Networks. Athabasca University Press, 2018.
14. Mishra, P., Henriksen, D., Mehta, R. Creativity, Technology & Teacher Education. Association for the Advancement of Computing in Education (AACE), 2016.
15. Sharples, M., de Roock, R., Ferguson, R., Gaved, M., Herodotou, C., Koh, E., Kukulska-Hulme, A. 2018.

ӘОЖ 37.013.46

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫН ИННОВАЦИЯЛАНДЫРУ

Турсынбеков Д.Д.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, аға оқытушы, Тараз қ.

Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың 2022 жылдың 16 наурыздағы Қазақстан халқына жолдауында елдің дамуының негізгі бағыттарының бірі ретінде Қазақстанда адам капиталының сапалы өсуі атап көрсетілген.[1].

Тәуелсіз мемлекеттің алға қойған басты мақсаты – ел экономикасын дамытып, халықтың әлеуметтік-тұрмыстық жағдайын жақсарту екені анық. Осы тұрғыдан қарағанда жарқын болашаққа үміт артқан Қазақстан жас мемлекеті үшін білім беруде жастарды білікті ету саясатын дұрыс жолға қоюдың маңызы зор. Елдің ертеңгі тізгінін ұстар жастардың білімді болуы – баянды да бақытты болашақ кепілі.

Қазақстан Республикасының әлемдік отыз өркениетті елдер қатарына кіріуіне қатысты білім беру саласына қойылып отырған талап-осы заман талабына сай шығармашылықпен жұмыс істей алатын, бәсекелесуге қабілетті тұлғаны тәрбиелеуді қалыптастыру.

Бәсекеге қабілеттілік – ел экономикасының халықаралық жүйеде , бүкіл әлемдік нарықта белгілі бір орынға ие болып, әрі жаһандық ықпалдасу кезеңінде жоғары деңгейіне жетуімен анықталады. Бұл бәсекелестік жаһандық ықпалдасу кезеңінде білім мен ақпаратқа негізделген постиндустриялық қоғамды құруға жетелейді. Демек, мемлекет өзінің экономикалық , саяси деңгейін жоғарылату үшін бәсеке сай ортада қабілеттілігін арттыру үшін білім беру саласын инновациялық технологиялармен ақпараттандыруы қазіргі заманның талабы екені анық.

Қазір мемлекет халықаралық нарықта бәсекелесуге қабілетті болса, онда сол мемлекет дамыған елдер қатарына кіре отырып, постиндустриялық қоғамда өмір сүреді. Постиндустриялық қоғамнан нелерді аламыз дегенде, басты мәселе – білім мен ақпарат. Демек, қазіргі қоғамда бәсекелесуге қабілеттілікті арттыру үшін білім беру саласында инновациялық және ақпараттық технологияны қолдану негізгі міндет. Сондықтан Қазақстан үшін білім беру саласын қызмет көрсету саласымен ұштастыру маңызды міндет болып тұр. Себебі қашықтан білім алу мен қашықтан оқыту технологияларын дамыту қазіргі бәсекелесті қоғамның ең басты талабы болып табылады. [2].

Бүгінгі жағдайда еліміздің білім және ғылым жүйесін Президенті Қ.К.Тоқаевтың Қазақстан халқына арнаған «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз» атты жолдауында атап көрсеткен «Біз білім беруді жаңғыртуды одан әрі жалғастыруға және университеттік білім беру мен ғылымды дамытудың жаңа деңгейін қамтамасыз етуге міндеттіміз», айтқан ауқымды міндеттер тұр. Сонымен бірге, Президент «Сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландырылуының және инновациялық дамуының негізіне айналуы тиіс» деген. Сондықтан да еліміз дамуының қазіргі кезеңінде техника мен технологиялар саласында деңгейі әлемдік стандарттарға сай келетін жаңа формацияның инженерін дайындау бұрынғыдан да өзекті болып отыр. Солар ғана техникалық ғылымды жетілдіруді, өндіріске инновацияны енгізуді, қарқынды индустриялық-инновациялық даму бағдарламасын жүзеге асыруды қамтамасыз ете алады. Қазақстанда шығарылған тауар мен қызмет нарығының бәсекеге қабілеттілігін арттыру және ғылыми негізделген өндірістің санын айтарлықтай көбейту «Үдемелі индустриялық-инновациялық даму бағдарламасының» басты мақсаттары ретінде айқындалып отыр. Оларды «білім үшбұрышының» үш шыңын- білімді, зерттеуді және инновацияларды тиімді әрі үйлесімді дамыту арқылы ғана нәтижеге жетуге болады. Білім беру саласында қазіргі заманғы өндіріске қажет және олардың білімі мен біліктілігі қойылатын жоғарғы талаптарға сай мамандар даярлау міндеті тұр [3]

Президенттің Қазақстан халқына жолдауында мемлекетіміздің дамуындағы білім мен ғылымның рөліне ерекше тоқтала отырып, нарық сұраныстарына бейімделген жоғарғы оқу орынының инновациялық үлгісін құруға шақырады. Бұл міндеттер уақыт талабына сай туындап отыр және маман дайындау жүйесінде сапалық өзгерістер жасауды қажет ететін еліміздің инновациялық дамуымен тікелей байланысты [4].

Президенттің «Білім беру саласын инновацияландыру» арқылы ғана бәсекелесуге қабілетті мамандарды дайындауға болады деген жолдауын , іске асыру мақсаты мен М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті Дене шынықтыру және алғашқы әскери дайындық факультетінің «Алғашқы әскери дайындық» кафедрасында бір қатар шаралар зертеліп және іске асырылып отыр.

Оның бірі білімгерлердің оқу барысындағы техникалық шығармашылық ойларын дамыту жолы.Тәжірибелік оқыту сабақтарында қазақ білімгерлердің техникалық шығармашылық ойлау қабілетін қалай арттыруға болады? Қандай әдістер мен тәсілдер пайдалы?

Арнайы циклдағы пәндердің бірінің курсының материалын оқып білу жағдайын қарайық. Бір жағынан бұл пәннің мазмұны нақтылы және анық мамандыққа бағытталған болса , ал екінші жағынан ол басқа пәндермен кең түрде тығыз байланыстыруға мүмкіндік береді. Ал бұл жағдайда білімгерлердің тек қана техникалық шығармашылық ойлау қабілетін арттыруға мүмкіндік беретін жағдай емес және олардың терең мамандық үлгерімдері мен дағдысын жетілдіретін шарт.

Әр сабақта білімгерлерге көп мөлшерде есеп, сұрақ және тапсырмалар береді. Оларды шешу үшін мына мәселелер қажет:

- ережені нақты әдістермен заңдарды түсіне қолдану;
- ереже мен заңдардың пайда болу қатынастарын ашу;
- теңдеулердің қортындыларын дәлелдеу;
- конструктивтік схемаларды , түйіндерді құрастыру және есептеу әдістерін жазу.

Бұл жағдайда білімгерлердің жылдам ойлау мүмкіндіктерінің қалыптасу көздері бір қатар факторлар-оларды шартты түрде төрт бөлікке бөлуге болады:

1. Сабақ беру деңгейі (ғылыми жеткізе білу, көрсете білу, таңдай білу және т.с.с.).
2. Білімгерлердің өздігінен білім алу қабілетінің деңгейі және оларды тәжірибе жүзінде қолдана білу.
3. Мұғалімнің сапалылығы (оның көз қарасы, сендіруі, білімдарлығы), білімгерлерге көңіл бөлуі (назар аударуы , тілектестігі және талап ете білуі).
4. Сабақтағы оқу материалдарының мазмұнының толықтығы мен кітаптағы берілуі.

Оқыту кезінде ойлану қабілетін жылдамдату үшін қолданылатын және білімгерлердің деңгейін анықтайтын бір қатар әдістер қолданылады. Олардың бірі мәселелі жағдайларды қолдану.

Мәселелі жағдайлар білімгерлерді берілген тапсырманы шешу барысын оларға өздерінше ізденуге мүмкіндік бере отырып , олардың шығармашылық ойлану қабілеттерін оятады және белгісіз нәрселерді ашуларына мүмкіндік береді.

М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті Дене шынықтыру және алғашқы әскери дайындық факультетінің «Алғашқы әскери дайындық» кафедрасында сабақ үстінде және курстық, дипломдық жобалау барысында мәселелік жағдайлар қолданылады. Жобалау жұмыстары оқытушының қатысуымен аудиторияларда өтеді. Бұл жұмыстар білімгерлердің тәуелсіздік және дербестік мүмкіндіктерін пайдалана отырып жүргізіледі. Білімгерлер сабақ үстінде кітаптарды, анықтамаларды қолдана отырып әртүрлі шешімдерді ойлап табады. Шешімдерді қабылдау барысында білімгерлер өздерінің техникалық шығармашылық ойлау қабілеттерін арттыра түседі. Бұл жағдай білімгерлердің бәсекелесуге қабілетті сапалы маман болып шығуына өте қажет.

Кафедрада қазақ тілін жақсы білмейтін білімгерлерге қазақ тілінде (методикалық) әдістемелік нұсқаулар жасалып қойылған. Мұндай жұмыстар білімгерлердің ана тілін білмеушіліктің арқасында өспей қалған ойлау қабілетін оятады.

Осы жерде айта кететін тағы бір шара ол «Жүзден жүйрік» әскери-танымдық интелектуальдық сайыс қорытынды байқау кезінде өткізіледі.

Байқаудың мақсаты.

- Алғашқы әскери дайындық білімгерлеріне қазақ батырларының ерлік істерін және әскери пәндерден алған білімдерін, ой-өрістерінің тереңдігін байқау;
- Білімгерлердің аталған пәндерге деген қызығушылығын арттыру; оларға мамандықта қызығушылықпен оқуын қамтамасыз ету;
- Білімгер бойында елге, отанға, туған елдің мәдени-рухани байлығына деген азаматтық борыш сезімін қалыптастыру;
- Белгілі бір тақырыпта қысқа да нұсқа сөйлеуге машықтандыру.

Байқаудың ерекшелігі – оның тұтастай компьютер арқылы жаңа техникалық жүйеге түсірілгендігі. Байқау кезеңдері, ондағы сұрақтар мен жауаптар алдымен компьютерге жазылып алынады да, содан соң үлкен экраннан көрсетіліп отырады. Әрбір кезеңге лайықты түрлі суреттермен қол шапалақтау дыбыстарын компьютердің өз қорынан алуға болады. Ал жауап бергісі келген білімгер өз қолындағы түрлі-түсті жалаушасын көтерсе де жеткілікті.

Байқау 7 кезеңнен тұрады: «Бәйге», «Тамаша жетілік», «Жеті қазан», «Мен білсем...», «Шешендік өнер» және «Жорға».

Аталған әр кезеңнің арасында, білімгерге ойлануға уақыт бөлінгенде, байқауды жүргізушінің көрермендермен сұхбаттасуына болады немесе ән айтылып, би биленеді, күй тартылады. Бұлар – байқауға жаңаша нақыш берілетін сәттер.

Бағалау шарттары.

1. «Бәйге». 15 сұрақтың әрбір дұрыс жауабына 10 ұпай беріледі.
2. «Сөз білгірі». Жасырылған сөзді тауып, оның орысша, ағылшынша аудармасын табу керек. Әрбір дұрыс аударылған сөзге 10 ұпайдан беріледі.
3. «Тамаша жетілік». Экрандағы жасырын сұрақты ашқан оқушы жауап бере алмаса, сол экраннан көрсетіледі. Дұрыс айтылған жауапқа 10 ұпай беріледі.
4. «Жеті қазына». Экрандағы жасырын сұрақты бір білімгер ашады, ал жауабын кез келген алғашқы болып қол көтерген білімгер айта алады. Әрбір дұрыс жауап, сұрақтың ауыр-жеңілділігіне қарай, 10-30 ұпай аралығында бағаланады.
5. «Мен білсем...». Оған төрт кезеңнен соң, ұпайлары жоғары болған екі білімгер ғана қатысады. Оларға арнайы заттар көрсетіледі де, сұрақ қойылады. Жауап 10-30 ұпай аралығында бағаланады.
6. «Шешендік өнер». Білімгерлерге тақырып беріледі. Олар кезекпен осы тақырыпта сөйлеп шығуы керек. Білімгердің шешендігіне, ой-пікірінің тереңдігіне қарай 10-30 аралығында бағаланады.
7. «Жорға». Әр оқушыға сұрақтар қойылады, бір минутта қанша дұрыс жауап берілсе, әр дұрыс жауапқа он ұпайдан ұтыс беріледі.

Осы жолмен сабақ өткізу өткен жылдарға қарағанда соңғы жылдары білімгерлердің шығармашылық ойлау қабілеттерінің артқанын көрсетеді.

Біз осы жұмыстарда дамыта отырып елімізге лайық бәсекелесуге өз елімізде және халықаралық деңгейде қабілетті мамандар дайындаймыз деп үміттенеміз!

Қолданылған әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.К.Тоқаевтың Қазақстан халқына жолдауы 2022 жыл. 16 наурыз
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. – М. 1988.
3. Нағымжанова Қ.М. Инновациялы-креативті технологиялар. – Өскемен, 2005.
4. Тұрғынбаева Б., Әлімов А. Оқытудың инновациялық әдістемелері мен технологияларын ЖОО- да қолдану тәжірбиесі.- Алматы, 2011.
5. Мухаметқали М. Мұғалімдерді кәсіби педагогикалық иновациялық іс-әрекетке даярлау жолдары. Өскемен., 2004ж.
6. Нұрлихина Г.Б., Шілдебаев Ж., Шілдебай С.Қ., «Қазақстан Республикасының тұңғыш Магистратура және PhD Докторантура институты» // БІЛІМ әлемінде, в мире Образования, In the world of Education №5 2011ж.

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН – ПЕРВЫЙ УЧИТЕЛЬ КАЗАХСКОЙ СТЕПИ

Таджибаева Ж.С., Абылхан Д.Қ.
магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры «Педагогика»,
студентка группы Ф23-1, Таразский региональный университет им М.Х.Дулати, г.Тараз

Ыбырай Алтынсарин – казахский педагог-просветитель, писатель, фольклорист и ученый-этнограф. Он не только построил первую народную школу, но и убедил простых людей отдать в нее своих детей и подготовил учителей. Он занимет особое место в истории и культуре казахского народа. Ибрай Алтынсарин написал учебник на казахском языке, является основоположника казахской грамматики и литературы, Что было главным в Ибрае Алтынсарине, этом замечательном просветителе казахского народа? Он с детства любил учиться, а потом любил учить и искренне хотел, чтоб люди вокруг него жили лучше. И когда он умирал, хотя прожил он совсем немного – 48 лет, то мог сказать себе, что прожил жизнь не зря. Им были открыты десятки школ, он настоял, что надо учить не только мальчиков, но и девочек, что было неслыханно для

мусульманского народа.

Он родился 20 октября 1841 года в Аракарагайской волости (ныне Алтынсаринский район). Предки Ибрая были достойными людьми, прадедом Алтынсарина был Тастемир – современник Аблайхана, очевидец и участник бурной истории казахского народа того времени. Одним из сыновей Тастемира был Жанбурши – отец Балгожи бия и Кенгожи батыра. В 1850 году, когда Ыбраю исполнилось 9 лет, в Оренбурге — административном центре Тургайской области, открылась первая особая школа для казахских детей, куда Балгожа отдал своего внука. Одаренный, живой и прилежный, он с первых же дней школьной жизни резко выделялся среди своих сверстников. Преподаватели сразу обратили внимание на одаренного мальчика, который старательно воспринимал все, что они объясняли, глубоко вникая в каждый изучаемый предмет. Ыбырай быстро и хорошо овладел русским языком, изучению которого обращалось особое внимание. Около трёх лет после окончания школы (с 1857 по 1859 гг.) Ибрай Алтынсарин работал писарем у своего деда Балгожи, а затем – с 1 августа 1859 года в Оренбургском областном правлении в качестве младшего толмача (переводчика). В 1876 году Ибрай был представлен министру народного просвещения России. Наслышанный успехами молодого казахского учителя, министр высоко оценил его труд. В 1879 году, он был назначен на должность инспектора школ Тургайской области и эту должность занимал до конца своей жизни. В Оренбурге юноше дали множество предписаний, рассказали о полномочиях, но никакой иной поддержки ему ждать не приходилось. Молодому организатору пришлось вплотную заняться строительством и самостоятельно искать финансирование. Алтынсарин разъезжал по аулам, разъясняя кочевникам значение светского образования. Собрав народные средства и вложив свои сбережения, он приступил к строительству школы, которая открылась 8 января 1864 года.

Здание первой народной школы сохранилось до наших дней. Степняки называли ее первой ласточкой, а Ыбырай Алтынсарин по этому поводу написал знаменитое стихотворение “Кел, балалар, оқылық!”:

Кел, балалар, оқылық,
Оқыганды көңілге
Ықыласпен тоқылық.
Оқысаңыз, балалар,
Шамнан шырақ жағылар,
Тілегенің алдыңнан
Іздемей-ақ табылар.

«Давайте, дети, учиться!»
Дитя, когда учиться станешь ты,
То знание средь полной темноты
Светлее лампы осветит путь тебе,
И станут явью все твои мечты.
Давайте же, дети, учиться начнем
И знания светлые нити навек
В свою благодарную память вплетем!
Богат скотом ты, но как дым пройдут
Твои богатства, если грянет джут.
Ученому ж не страшен джут любой:
Его богатства с каждым днем растут.

С именем Алтынсарина связано и начало женского образования в Казахстане. В 1888 году он добился открытия первой женской школы в Иргизе и позднее – женских училищ с интернатом в Тургае, Костанае, Карабутаке и в Актобе.

Учебные заведения Алтынсарина обучали профессиям

Кроме школ Ыбырай организовал открытие ремесленных училищ, где можно было обучаться профессиям – слесарному, мыловаренному, маслобойному и кожевенному делу.

Он создал казахский алфавита на основе кириллицы, давшее толчок развитию казахской письменности. В 1879 г. Вышла первая книга на казахском языке Ибрая Алтынсарина «Киргизская хрестоматия», ещё учебное пособие «Начальное руководство к обучению киргизов русскому

языку». «Киргизская хрестоматия» стала учебным пособием, но и книгой для массового чтения.Эта была хрестоматия на казахском языке, где были стихотворений, басни, коротенькие рассказы, которые до него никто не писал. Во вступительной статье к хрестоматии Алтынсарин писал:

«…Книг общеобразовательного содержания почти не имеется ни на одном из азиатских языков, мы вынуждены искать подобные руководства на ближайшем русском языке. Вследствие чего мы сочли за более удобное напечатать настоящую хрестоматию русскими буквами, чтобы она прямо соответствовала своей цели, то есть служила непосредственным путеводителем к более учёным и общеполезным книгам, не противореча последним ни своим содержанием, ни алфавитом».

.Просветитель учитывал необходимость, сделать книгу пригодной не только для детей школьного возраста, но и для взрослых читателей; подобрал для книги такие материалы, которые были бы понятны и доступны именно казахскому читателю. Рассказы были поучительные, воспитательного характера. Это доказывает, что Алтынсарин – основоположник казахской детской литературы

Алтынсарин – автор разнообразных стихов, рассказов и басен. Занимался созданием этнографических очерков и собиранием казахских сказок. В своих маленьких рассказах он мог ставить серьезные общественные проблемы. Это были трудные, но и счастливые годы для Ыбрая: не было школ для мальчиков и девочек - он открывал их; не хватало учебников - он сам брался за перо и писал их, переводил с русского на казахский язык сказки и рассказы.

Его произведения учат детей быть справедливыми и честными, уважать старших, помогать слабым, защищать униженных и обиженных.

Вот одна из таких сказок - «Золотой Чуб», в которой зло наказано, сын находит отца, и всё заканчивается счастливо.

Рассказ «Отец и сын- пример воспитания, если ребенок получит хорошее воспитание, то вырастет человечным» показан на примере дерева.

«Строить дивные дворцы» Однако умелый рассказ учителя о сложной исторической обстановке того времени, когда почти не было школ, а в имеющиеся трудно было набрать детей, т.к. еще процветали косность и невежество, быстро рассеет первоначальное поверхностное сомнение учащихся и поможет им приобщаться к глубоким мыслям и изящным формам поэтических созданий И.Алтынсарина. Такие строки, как Учение даст вам счастье»

Оно озарит, как свет,
Каждое ваше желание
Яркий оставит след...
Учение схоже с алмазом,
Сила его растет,
К грамотному человеку
Булат на поклон идет...
Грамотный жизнь познает
Во всей ее красоте,
Грамотный дотянуться
Сможет к своей мечте! -

Читая произведения Алтынсарина учащиеся узнают, насколько многогранными и жизненно важными были темы, проблемы, вопросы, которых касался писатель-просветитель. Сила художественного мышления, писательское мастерство, воспитательно-педагогическая направленность стихотворений и рассказов Алтынсарина делает его творчество исключительно действенным, полезным, нужным народу, в особенности молодежи.

Он полагал, что неграмотный народ не в состоянии самостоятельно понять и защищать свои интересы, поэтому он возлагал большие надежды на просвещение народа. Он был уверен, что просвещение является одним из действенных средств улучшения жизни своего народа.

Это показывает, что Алтынсарин был не просто педагогом, также он был активным общественным деятелем… старался приобщить казахский народ к прогрессивной мировой

культуре, укреплению дружбы между народами. В памяти народа он остался первым учителем казахской степи. Его жизненный путь – это пример борьбы с невежеством и бюрократией за светлое будущее своего народа.

Литература:

1. Собрание сочинений. В трех томах. Том 3. Алтынсарин И. – 1978.
2. И. Алтынсарин. Рассказы – 1971.
3. Джумагулов К.Т. Ибрай Алтынсарин и развитие культуры казахского народа Алматы. 1984.
4. Звезды казахской литературы / Часть 1. Кокшетау. 2009.
5. Мәдібай Қ.Қ. XIX ғасырдағы қазақ әдебиеті. 2-кітап: Алматы – 2004. Алтынсарин.Ибрай
6. Этнографические очерки и образцы устного творчество : Этнографиялық очерктер және ауыз әдебиет үлгілері. Т.13. - 2-е изд.,доп. - Астана : Алтын кітап, 2007.

ТІЛДІҢ МӘСЕЛЕСІ – ҰЛТТЫҢ МӘСЕЛЕСІ!

Берденова А.С.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті,
Педагогика және психология магистрі

Резюме. В статье говорится о значании казахского языка. Язык - это инструмент человеческого общения, мышления, мировозрение, духовной культуры. Воспитание молодого поколения является актуальной проблемой. Судьба языка находится в руках каждого из нас.

Summary. The article talks about the meaning of the Kazakh language. Language is an instrument of human communication, thinking, outlook, and spiritual culture. Education of the young generation is an actual problem. Destiny is in the hands of everyone.

Тіл – халықтың басты қарым-қатынас құралы. «Балық тілсіз болса да, халық тілсіз болмайды» деген Қадыр Мырза атамыздың нақылындағыдай, тілсіз халық түгіл жеке тұлға өмірін елестету қиын. Толыққанды адам ретінде өмір сүрудің негізгі кілті – қоршаған ортамен байланыс болса, бұл байланысты қамтамасыз ететін басты элемент – тіл.

Мемлекеттік тіл тәуелсіздігіміздің жырын жырлап, бұғанасын қатайтты. «Ұлттың сақталуына да, жоғауына да себеп болатын нәрсенің ең қуаттысы – тіл» деген Ахмет Байтұрсыновтың қасиетті қағидасына сүйенсек, Ата заң аясында бақ-берекетіміздің сақталып отырғаны тіл саясатын да дұрыс жүргізудің жемісі екені анық.

Тіл – халық қазынасы, ұлттың жаны. Тілдің мәселесі – ұлттың мәселесі. Мерейін асыратын да, құтын қашыратын да өзіміз. Отбасы өзіміз де, тәрбие тілден басталады дейді. Тіл меңгеруде ата-ана мен білім ұяларының рөлі ерекше екенін, әр отбасы бесіктен бастап балаға қазақ тілін үйретуді қолға алу басты мақсат. Бірақ қазақ тілі – тек қазақ халқының тілі емес, мемлекеттік тіл – ортақ тіліміз. Қазақстанда тұратын, оны отаным деп қабылдайтын, өзін Қазақстанның патриоты деп есептейтін азаматтардың тілі. Елбасымыз айтқандай, «Қазақстанның болашағы – қазақ тілінде».

«Ана тілін білмеген, анасын да сыйламас» демекші өз ана тілін білмеген жаннан, анасын сыйлайтын жанның шығуы неғайбыл. Халық үшін өзге тілде сөйлеу қауіпті емес, өзге тілде ойлау қауіпті. Қазақ пен қазақтың, әке мен баланың, әріптестердің жұмыста қазақ тілінде сөйлеспеуі көңілге қонымсыз-ақ жайт. Ендеше, тілімізді ұлтымызды, отбасымызды қадірлегендей қадірлейік! Қазақстанның азаматымын деп санайтын әрбір адам мемлекеттік тілді білуі шарт деп ойлаймын.

Тіл – адамдар арасындағы қарым-қатынастың аса маңызды құралы ғана емес, ойлаудың, дүниетанымның, рухани мәдениетті жасаудың ұлттық ұжымдық тәрбиесін жинақтаудың, сақтаудың құралы. Жас ұрпақты тәрбиелеу, оларға ғылым мен білімді үйрету тіл арқылы жүзеге

асады. Мемлекеттік тілді оқыта отырып, жастардың бойына елдік сана сіңіріліп, мемлекеттік рәміз, ұлттық діл, ұлттық болмыс туралы ақпараттар толық берілетіні анық.

Ал ұлттық тілдің құндылығын жоғалту ел келешегі үшін үлкен кесел. Кесел демекші, елімізде ұлттық тілдің мәселесі сан жылдар бойы кезек күттірмейтін, кеселі көп мәселе болып келеді. Кезек күттірмейтін дейтін себебіміз,бүгінде, қазақ тілінің хал-ахуалы бірқалыпты жағдайда емес. Мемлекеттік статусы болғанымен, көп жағдайда қолданылу аясының тарылып бара жатқаны да байқалады. Қоғамда ана тілім- қазақ тілі деп айта алғанымен, ана тілінде сөйлеуге шорқақ немесе тіпті де сөйлеу білмейтін қазақ азаматтары бар.

Қазақ тілінің адамдар арасында тар қолданысқа ие екенін рас. Еліміздің басым тұрғындары қазақ тілінің қолданысына кері әрекеттер жасауда, сондағы ана тілден безіп, тілге тиек ететіндері орыс тілі. Біршама алпауыт компаниялар мен мекемелерге жұмысқа алу кезінде алдымен орыс және ағылшын тілдерін білуі талап етіледі. Мемлекеттік қызмет аясында да қойылатын басты талап осылар.

Біздің қазақ халқының тілі өте бай, айтылуға орамды, көркем тіл. Тіл ақылдың - өлшемі. Тіл - адамның барлық саналы өмірінің құралы: өнер-білімді, мәдениеттілікті, қоғамның белсенді азаматы болуды ол тіл арқылы үйренеді. Тіл оның ішінде біздің ана тілі еліміздегі халықтардың барлық іс-әрекетінің, қарым-қатынасының құралы болуы тиіс, оның мәдениетін жоғары сатыға көтеру әрбіріміздің борышымыз. Тіл байлығын игеру – ана тілін қадірлейтін, тіл мәдениетінің шыңына қол созатын адамның әрекеті. Ана тілін жақсы білу — әркімнің азаматтық борышы, қоғамда атқаратын қызметінің тірегі. «Қанша тілді білсең, сонша мәдениеттісің, сонша байсың» деген даналық сөз бар. Әрине, құптарға боларлық ой, бірақ, өзге тілді білемін деп жүргенде өз тіліміздан алыстап кетпеуіміз керек. Тәуелсіздіктің негізгі тірегі – ұлттың тілі. Тәңірдің адам баласына жасаған сыйы да-тіл. Ол - қасиетті де қастерлі. Оның бойында өзекті, жанды өзіне тартып тұратын керемет күш бар. Тілде бүкіл тіршілік тұрғандай. Тіл - ұлттың аса игілікті әрі оның өзіне тән ажырағысыз белгісі.

Тілдің тағдыры – баршамыздың қолымызда. Тілін білмейтіндер емес, тілін білгісі келмейтіндер - мәңгүрт.Тілдерді дамыту – елдердің мемлекеттік саясаттың аса маңызды бағыттарының бірі. Тіліміз құрып кетті, құрдымға батып жатыр деп отыра бермей, оның маңызы мен мүмкіндіктерін жан-жақты ашып, жұрттың оған деген сенімін нығайтуға күш салғанымыз дұрыс. Тілді насихаттауда,үйретуде жеке адамдардың, отбасының атқарар қызметі мол болуы тиіс. Әрбір отбасында, осындай тілге деген жанашырлық болса, тама-тама тамшыдан дария болар дегендей, тіліміздің жағдайы әлдеқайда жоғары деңгейге көтерілер деп ойлаймын. Елбасымыз айтқандай «Дауға салса алмастай қиған, сезімге салса қырандай қалқыған, ойға салса қорғасындай балқыған, өмірдің кез келген орайында әрі қару, әрі қалқан болған, әрі жас отты да ойнақы ана тілінен артық қазақ үшін бұ дүниеде қымбат не бар екен?! Ғасырлар бойы қазақтың ұлт ретіндегі мәдени тұтастығына ең негізгі ұйтқысы болған – оның ғажайып тілі».

«Ұлттың тілі – ұлттың ділі» деп, халық даналары айтқандай, ұлтымызды сақтайық. Ана тіліміздің айбынын асқақтатып, қасиетті қазақ жерінде қаазқ тілінің мәртебесін көтерейік! Төл тіліміздан қашпай керісінше төрге сүйрейік сонда ғана Қазақстан түндігі берік ел болмақ.

Түйін. Тілге деген құрмет – халыққа деген құрмет. Демек әрбір қазақстандық мемлекеттік тілді құрмет тұтып білуі тиіс. Тіл мәртебесі – ел мерейі. Ана тіліміздің мәртебесін үстем етіп, еліміздің мерейін көтерейік.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Әбиев Ж. «Педагогика». – Дарын, Алматы. – 2004.
2. Еденбаева З. «Баланы адамгершілікке тәрбиелеу», «Семья және балабақша» №8 1991. 10-11 б.
3. Қалиев С. «Қазақ этнопедагогикасының тарихы» Алматы, «Білім» 1999. 108, 134-135 б.

ӘОЖ 273.201:072

ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ОЙШЫЛДАРЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҰРАСЫ

Жаттоева С.Ш.
№64 мектеп, Тараз қ.

Біз бүгінде халқымыздың өткенінің рухани мұрасы мәселесінің өзектілігімен қатар рухани ұстанымдардың жаңаруының куәсі болып отырмыз.

егемендік жағдайында, жаңа саяси, моральдық-этикалық нормаларды, принциптер мен мәселелерді шешудің тәсілдерін қалыптастыруда ерекше өзектілікке ие болды.

Педагогикалық ойлардың даму тарихы ғылымдағы ұғымдар аппараты біріндеп қалыптасқанын және олармен өзара байланыста педагогиканың жаңа ұғымдары пайда болғанын дәлелдейді. Педагогика ғылымында ұғымдардың пайда болу негізінен адамзат қоғамының даму тарихымен тығыз байланысты.

Педагогика – қазіргі барлық адамзат білімін және оңтайлы педагогикалық жүйені құру үшін адам туралы барлық ғылыми ақпаратты біріктіретін ғылымға айналып отыр.

Зерттеудегі жүйелік тұрғыдан бағдарлау құрылымдық элементтер мен құбылыстардың өзара байланысы, олардың өзара бағыттылығы, сатылық қызмет етуі, жүйе дамуының тұтастығы, даму динамикасы, мәні мен ерекшелігі, факторлары мен шарттары деген сөз. Оқыту мен тәрбие процесіндегі ұжым мен тұлға дамуындағы қарамақайшылықтарды анықтау және шешу, ескі мен жаңаның, бала мен ересектің, тәрбие мен өзін-өзі тәрбиелеудің, мақсат қою мен оны жүзеге асырудың, басқару мен өзін-өзі басқарудың т.б. күресі туралы философиялық ілімнің педагогикалық интеграциясы болып табылады.

Әл-Фарабидің педагогикалық ұғымдарға берген анықтамасы қазіргі педагогикада “оқыту” мен “тәрбие” ұғымдарына берген анықтамалармен сабақтасып, өзара байланысып жатады.

Міне қазіргі педагогикадағы “тәрбие” мен “оқытуды” анықтау көрнекті ғалым А.Көбесовтің мына түсініктемесімен нақтыланып, Әл-Фараби идеяларының бүгінгі күнмен үндесіп жатқанын аңғартады: “Фарабидің пайымдауы бойынша оқуфилософия негіздерін, теориялық білімдерді игеру ал тәрбие - ол мұғалімнің, тәлімгердің адамға белгілі бір адамгершілік, құлық қалыптарын және практикалық өнерді игеру дағдыларын қалыптастыру бағытындағы іс-әрекеті, ол шәкірттерге белгілі бір оң қасиетті, сапаны дарыту үшін қалай болса солай емес, белгілі бір мақсаттағы көздеген тәрбие жұмысына басты мән береді”.

Әл-Фарабидің мұрасында педагогиканың негізгі ұғымы болып табылатын “білім беру” ұғымы да қарастырылған. “Оқу бастамасы біздерге болмыс бастауларын білу құралы болып табылады, ал олардан шығарылатын қорытындылар - ғылыми пәндерді игерудің бастамасы мен құралы” деген ғұламаның анықтамасы қазіргі педагогикадағы “білім беру – оқыту нәтижесі, тура мағынасында ол оқып-үйренілетін пән туралы алғашқы түсініктің, ұғымның қалыптасуын білдіреді” деген анықтамамен өзара байланыс табады.

Сонымен бірге қазіргі педагогикада білім беру деп табиғат пен қоғам жайында ғылымда жинақталған білім, білік, дағды жүйесін жеке тұлғаның меңгеруін және оны өмірде тиімді етіп қолдана білуін айтады. Осы анықтамамен өзара тікелей мағыналас ғұламаның педагогика философиясы жайында айтқан ой-пікірі бар: “Көркемдіктің екі түрі, атап айтқанда, тек білім мен білім әрекет ететін болғандықтан, философия өнері де екі түрге бөлінеді: мұның бір түрі арқы- лы дүниеде бар заттарды, адам әрекеті дарымайтын заттарды танып, ол туралы білім аламыз.

Қазақстандағы педагогикалық ойлардың дамуы ұлы ойшылдар (Әл-Фараби, Ж. Баласағұн, М. Қашқари, Ш. әлиханов, Ы. Алтынсарин. А. Құнанбаев, Ж. Аймауытов және т.б.). Бұл ойшылдардың еңбектері мен ойлары олардың беделі сияқты әртүрлі тарихи кезеңдерде қазақ халқын оқыту мен тәрбиелеуде қозғаушы күшке тең болды. 20-30ж.ж. қазақтың ағартушы педагогтарының ішінен А.Байтұрсынов, М. Дулатов, М. Жұмабаев және т.б. айтуға болады. Олар отандық педагогика мен мектептегі оқытудың дамуына тарихи-мәдени мұра мен қазақ халқының салтдәстүрлері тұрғысынан көп үлестерін қосты. Білім беруді қолдау негізінде олар мынадай оқу пәндерін қойған, олар: ана тілі және әдебиеті, тарих, география, Қазақстанның өсімдіктер мен

жануарлар әлемі, Қазақтың дәстүрлі шаруашылық ісәрекет түрлері негізіндегі еңбек тәрбиесі, бейнелеу өнері, ұлттық ойындар және т.б. Бірақ қазақ ағартушыларының демократиялық ойлары сол кездердегі мемлекеттікпартия ұйымдарының саяси идеологиялық үкіміне қарсы тұра алмады.

50-60 жылдардың екінші жартысында педагогика теориясы мен тәжірибесінде жаңа құбылыстар пайда болды. Бұл жылдары Қазақстанда тарихи-педагогикалық зерттеулердің қарқынды өсуі байқалады. Көрнекті ғалым-профессорлардың Т. Т. Тажібаевтың «XIX ғ. екінші жартысындағы Қазақстандағы ағартушылық пен педагогикалық ойлардың дамуы» (1958), «XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстан мектептері және ағартушылық»(1962), «XIXғ. екінші жартысындағы Қазақстандағы педагогикалық ойлар»; А.И.Сембаевтың «Қазақстандағы кеңес мектептерінің тарихы туралы очерктері» (1958), «Қазақстандағы кеңестік мектептердің даму тарихы» (1962); К.Б.Бержановтың «Ағартушылықтың дамуындағы орыс-қазақ достастығы» (1965) еңбектерін айтуға болады. Бұл жылдары тарихи-педагогикалық ғылымның іргетасы қаланды деуге болады.

70-80 жылдары тарихи-педагогикалық жұмыстардың басылымы көбейді. Осылай қазақстандық педагог Ы.Алтынсариннның 3 томдық шығармалар жинағы жарық көрді (1975-1978); К.Б.Жарықбаевтың «Қазақстандағы психологиялық ойлардың дамуы» (1968), «Революцияға дейінгі Қазақстан педагогикалық ойларының даму тарихынан» (1978), Г. М. Храпченковтың «Қазақстандағы халықтық білім берудің ғылыми-педагогикалық сұрақтары» (1976), «Қазақстан мектептерінде оқыту мазмұны мен әдістерінің мәселесі»(1983) және т.б. еңбектері де жарық көрді. Педагогиканың арнайы мәселелеріне арналған К. Ж. Жаманбаевтың

«Қазақстандағы жоғары мектеп» (1972), К. Қ. Құнантаеваның «Қазақстандағы әйелдерге білім берудің дамуы. Білім шыңына жету» (1978), К. Т. Жұмағұловтың «Ы. Алтынсарин және қазақ халық мәдениетінің дамуы» (1984), А. Көбесовтың «ӘлФарабидің педагогикалық мұралары»(1989) және т.б. еңбектері басылып шықты. 80 жылдардың ортасынан бастау алған қазіргі заман педагогикалық білімінің дамуы «педагогикалық серіктестік» деп аталған жаңашыл педагогтардың инновациялық іс-әрекеттерімен сипатталады. Педагогикадағы бұл кезең оқытушы мен оқушылардың қарым-қатынасы саласындағы субъект-объект қатынасына субъектсубъект қатынасына ауыу, оқу-тәрбие үрдісін монологтық формадан диологтыққа көшу т.б. белгілі. Бұл оқушының оқу іс-әрекетінің психологиясын, оқу үрдісінің механизмі мен технологиясын, «оқытушы-оқушы» жүйесінің тиімді құрылымдануын белсенді жағдай жасауды терең зерттеуді шамалады. Осы арқылы психологиялықпедагогикалық зерттеулердің негізгі бағыттары анықталды. Бұл жылдары дидактиканың әртүрлі бағыттарын зерттеу негізгі даму бағытына айналды. Педагогиканы оқыту әдістемесі негізгі тұжырымдамалық идеяларды жүзеге асыруға және білім беру саласындағы қойылған мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Педагог өзінің кәсіби қызметінде оны пайдаланады. Әрбір педагогтың көп жылғы практикасында оқытудың өзіндік тәжірибесі жинақталып және студенттермен қарым-қатынасының өзіндік стилі қалыптасады. Қазіргі жоғары мектептегі дараландыру үдерісіне байланысты оқу жоспарлары мен бағдарламаларының құрылымында студенттердің өз бетімен жұмысының үлесі артуда.

Қазіргі таңда педагогтар ғылымды игеруді өз бетінше дамыту, үйрету принципіне аса назар аударуда. Оқыту процесі кезінде алған білімдері негізінде жеке тұлғаның өз бетінше қызмет етіп, шешім шығара білу еркіндігі шығармашылыққа жол ашады, өз бастамаларын аяғына дейін қандай тосқауыл болса да, өз ұжымы арқылы жетістіктерге қол жеткізу мүмкіндігі туады. Бұл үшін ұлағатты ұстаздар, тәлімгерлер, жаңашыл педагогтар бастамасымен арнайы жүргізілген ұжымдық тәрбиелеу принципін негізгі ұстаным ретінде мақсат етіп қою керек. Қазіргі кәсіби педагогикада тәрбие принципінің негізгі бағыттары етіп мыналарды ұсынуға болады:

1 Тәрбиенің кәсіби бағытта жүргізілуі. Тәрбиенің барлық түрі, жүргізілетін ісшаралар мазмұны жеке тұлғаның бойында болашақ кәсіп иесінің біліктілігі мен шеберлігін қалыптастыруға бағытталуы тиіс.

2 Жалпыадамзаттық құндылықтар негізінде жеке тұлғаның бойында адамгершілік қасиеттерді жинақтау (адамдық, тәртіптілік, кеңпейілділік, жауапкершілік және т.б).

3 Тәрбиені өмірмен және еңбекке байланыстыра беру принципі- оқушыны өмірге бейімдеу, шығармашылық қызметке дайындау сияқты негізгі міндетті қамтиды.

4 Жеке тұлғаны ұжым арқылы тәрбиелеу.
5 Оқушының жеке тұлғалық қасиетін бағалай отырып, оны талап ете білушілікке тәрбиелеу.
6 Оқушының бойындағы жағымды қасиеттеріне негіздеп тәрбиелеу.
7 Жас ерекшеліктері мен жеке қасиетерін есепке ала отырып тәрбиелеу.
8 Тәрбие жұмысының үйлесімді, тұрақты және жоспарлы түрде жүргізілуі.

Барлық педагогикаға тән мына қағиданы әрқашан есте ұстау керек: "Ұстазешқашан ренжуге тиіс емес". Егер ұстаз ренжіп, көңілі қалып, ашуланатын болса, ол өзін өзі ұстай алмай, басқара алмай қалуы мүмкін, оқушы ұжымы алдында дәрменсіз танылуы мүмкін.

Ізгілендіру Әл-Фарабидің педагогикалық идеясының негізгі өзегі болған, ғұлама білім берудің ізгілендіру принципіне негізделуі қажет екендігін өз уақытында ғылыми тұжырымдалған ой-пікірлерімен айқындап кеткен. Міне, бүгінгі таңда Әл-Фарабидің көрегендігі мен ғұламалығы дәлелденіп, мыңдаған жылдар өтсе де, жаңа білім беру парадигмасы ретінде ізгілендіру танылып отыр. Ізгілендіру мәдениеттің обьективті құбылысы бола отырып, жеке тұлғаны өз халқының рухани қазынасы, ұлттық мәдениеті, игі дәстүрлері негізінде руханиадамгершілік тұрғыдан қалыптастыруды көздейді. Сондықтан бүгінгі таңда білім беру жүйесінің алдында тұрған негізгі міндет әрбір адамның өзін- өзі тануға, өзінің ұлттық мәртебесіне ие болуға және қайырымдылықпен адамшылықты бойына сіңірген маңызды тұлға болуына көмектесу болып табылады. Жеке тұлғаны қалыптастыру ұғымын ғұлама Әл-Фараби былай анықтайды: "Жақсы мінез-құлық пен ақыл-күші бұлар адамшылық қасиеттер болып табылады. Егер осы екеуі бірдей болып келсе, біз өз бойымыздан және өз әрекеттеріміздің абзалдық пен кемелділікті табамыз және осы екеуінің арқасында біз ізгі игілікті және қайырымды адам боламыз, біздің өмір бейнеміз қайырымды, ал мінез-құлқымыз мақтаулы болады". Міне, осы айтылған мәселелер ұлы ойшыл Әл- Фарабидің педагогиканың негізгі ұғымдарын анықтауға алғаш талпыныс жасаған ғалым екендігін дәлелдейді. Мұның өзі

Әл-Фарабидің педагогикалық идеяларын қазақ педагогика ғылымының қайнар көзі, бастау бұлағы ретінде қарауға толық негіз бар екендігін көрсетеді. Қазіргі заман педагогикасы үлкен қарқындағы дамудағы ғылым. Сол дамуға байланысты өзгерістердің ізімен асығу қажеттігі пайда болып отыр. Педагогиканың іркіліс кешеуілдеуі адамдардың даму дағдарасына алып келеді, ғылыми-техникалық прогрестің шабандауына соқтырады. Сондықтан да, педагогика қалаған дерек көздерінен жаңа білімдерді теріп, жинақтап баруы қажет. Педагогиканың дамуына себепші көздер- адамдардың өмір салтында, дәстүрлерінде, халықтық педагогикада бекіген көп ғасырлық тәрбие тәжірибесі, іс-қызметтері: философиялық, қоғамтану, педагогикалық және психологиялық еңбектер; арнайы ұйымдастырылған педагогикалық зерттеу деректері; жаңа идеялар, жаңарған бағыт-бағдарлар, жылдам өзгерістерге келіп тұрған бүгінгі дүниедегі тәрбиенің тиімді соңы технологиялары.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. ҚР Білім беруді және ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. http://online.zakon.kz.
2. Антология педагогической мысли Казахстана. – А..1995.
3. Нурмуратов С.Е. Становление и развитие духовных ценностей. Автореф. дис. канд. пед. наук.– Алматы, 2000.
4. Фролов, И. Т. Философский словарь. Фролов, И. Т. Философский словарь / И. Т. Фролов - М.: Политиздат, -1991
5. Әбілдина С.Қ. Қазақ халқының ауызекі шығармашылығы арқылы бастауыш сынып оқушыларын адамгершілікке тәрбиелеуге болашақ мұғалімдердің даярлығын қалыптастыру: п.ғ.к. .... диссертацияның авторефераты / С. Қ. Әбілдина. - Қарағанды, 1999.
6. Узакбаева С.А., К.Ж.Кожахметова. Концепция этнообразования студентов высшей школы. – Алматы: Онер, 1998

7. Абенбаев С.Ш. Студенттердің эстетикалық мәдениетін қазақ халқының мәдени мұрасы арқылы қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері. Пед.ғыл.док.ғыл.дәр алу үшін дайын.дисс.авторефераты. – Түркістан, 2010.
8. Қазақтың тәлімдік ой-пікір антологиясы. -Алматы: Рауан, 1994. –320 б.
9. Дүйсенбаева РҚазақ этнопедагогикасын мектеп практикасына ендіру. Алматы,2000. 353 бет.
10. Құралұлы А. Қазақ дәстүрлі мәдениетінің анықтамалығы. Алматы 1998.
11. Қыраубайқызы А. Сенім (авторлық бағдарлама)// Қазақстан мектебі. 1996.
12. Қоянбаев Ж. Қоянбаев Р Педагогика Астана, 1998.
13. Қасенов С. Қазақ этнопедагогикасы арқылы оқушылар дүниетанымын қалыптастыру.
14. Автореф.п.ғ.к. Алматы, 2001.
15. Албытова Н. Қазақ балалар фолклоры арқылы бастауыш мектеп оқушыларының дүниетанымын қалыптастыру. Автореф.п.ғ.к. Алматы, 1999.

ӘОЖ 273.315:201

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНУ

Тогизбаева С.У.
№ 64 орта мектебі, Тараз қ.

XXI ғасыр – жаңа технология мен ақпараттандыру ғасыры. Қазіргі заманғы, ғылыми-техникалық үдерістің қарқыны күннен-күнге өсуде. Сонымен қатар, білім беру жүйесінің алдына да жаңа міндеттер жүктелуде. Білім беру саласында жаңа ақпараттық технологияны практикада меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Жаңа ақпараттық технологияны меңгеру интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және тағы басқа адами тұлға келбетін қалыптастыруына ықпал жасайды. Қазақ тілін оқыту әлемдік ақпараттық білім кеңістігінің деңгейіне көтерудің тиімді жолы – білім беру саласын толықтай ақпараттандыру. Мемлекеттік тілді оқытуда– ақпараттық-коммуникациялық технологияларды тиімді қолдану болып табылады.

Үнемі дамып келе жатқан білім беру ландшафтында технологияның интеграциясы дәстүрлі оқыту әдістемелерін айтарлықтай өзгертті. Парадигма өзгерісіне ұшыраған маңызды салалардың бірі ол – тіл үйрету әдістемесі. Қазіргі уақытта онлайн білім беру платформалары тілді тиімді және қолжетімді меңгеруге мүмкіндік беретін қуатты құрал ретінде пайда болды. Интернеттің кең таралғандығы және цифрлық ресурстардың көбеюі тіл біліміндегі жаңа дәуірге жол ашып, білім алушыларға әртүрлі лингвистикалық дағдыларды меңгеруге, бүкіл әлем бойынша спикерлермен байланысуға және оқу тәжірибесін жеке қалаулары бойынша бейімдеуге бұрын соңды болмаған мүмкіндіктер берді.

Еліміздің әлеуметтік-саяси, экономикалық және мәдени және жалпы қоғамдық өмірінде болып жатқан қазіргі заманғы өзгерістер қазіргі заманғы қайта құру процестеріне белсенді қатысуға, өзінің шығармашылық әлеуетін іске асыруға қабілетті, жүйелі өзін-өзі тәрбиелеу және өзін-өзі жетілдіру арқылы өз мүмкіндіктерін үнемі кеңейтуге дайын тұлғаны қалыптастыруды қажет етуде. Ол өз кезегінде, білім беру реформасының стратегиялық бағытында көрсетілгендей, дүние танымдық мәдениеті дамыған, инновациялық, шығармашылық ойлау типі бар адамдардың жаңа буынын қалыптастыру, әлемге этикалық жауапты көзқарасы бар жоғары білікті мамандар дайындау мәселесін алға қояды.

Үшінші мың жылдықтың басындағы білімнің ерекшелігі әртүрлі технологияларды қолдануға ерекше талаптар қоюы, өйткені олардың өнімі тіріа дамдарға бағытталған, яғни технологиялық білім беру операцияларының жүзеге асу дәрежесін өнеркәсіптік өндіріс пен салыстыруға болмайды. Цифрлық білім беруді құру – қазіргі таңда озық елдердің мемлекеттік саясатының басымды бағытын құруда. Осыған сәйкес білім беру қызметін технологияландыру мен қатар, оны ізгілендіру процесінің жүруі, ол қазір тұлғалық-бағдарлы тұғыр аясында кеңінен таралуда. Біздің елімізде де, шетелдеде білім беру жүйесінде болып жатқан терең процестер

инновациялық білім беру идеологиясы мен әдіснамасы ретінде жаңа идеологиямен білім беру әдіснамасының қалыптасуына әкелуде. Оқытудың инновациялық технологияларын жаңа білім беру парадигмасын жүзеге асыруға болатын тиімді құрал ретінде қарастырған жөн.

Білім берудің инновациялық технологияларының басты мақсаты - адамды үнемі өзгеріп тұратын әлемдегі өмірге дайындау. Мұндай оқытудың мәні оқу процесін адамның әлеуетті мүмкіндіктеріне және оларды жүзеге асыруға бағыттау. Білім инновациялық қызметтетіктерін дамытып, өмірлік маңызды мәселелерді шешудің шығармашылық жолдарын табуға бағытталып, шығармашылықты адам өмірінің нормасы мен өмір сүру формасына айналдыруға ықпал етуі тиіс. Инновацияның мақсаты-дәстүрлі жүйемен салыстырғанда оқушының жеке басын сапалы өзгерту. Білім берудегі инновациялық қызмет әлеуметтік маңызды тәжірибе ретінде адамның адамгершілікпен өзін-өзі жетілдіруге бағытталуы мен, қоғамдағы барлық қолданыстағы тәжірибелердің түрленуін қамтамасыз ете алатындығымен маңызды.

Жаһандық ақпараттық қоғамға жағдайындағы білімнің қазіргі кезеңге және болашақ әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктерге сәйкестігі туралы оның жаңаруы тек ұйымдастырушылық инновацияларға ғана емес, сонымен бірге мәнді өзгерістерге, яғни кадрлар дайындау технологиясымен мазмұнына және ғылыми зерттеулерді дайындауға негізделген жағдайда ғана айтуға болады. Елдің зияткерлік әлеуетін жаңғыртатын әлеуметтік институт ретінде білім озық даму қабілетіне ие болуы және, қоғамның, нақты тұлғаның және әлеуетті жұмыс берушінің мүдделеріне жауап беруі тиіс.

Қазақстан Республикасы тәуелсіздігін жария еткеннен бастап халықаралық аренадағы дамыған, озық елдердің қатарына кіруді мақсат етіп, осы орайда бірнеше стартегиялық бағдарламалардың қабылданғаны баршамызға белгілі. Жаһандағы экономикалық, технологиялық, ғылыми, әлеуметік, медициналық т.б. көптеген салалардың қарыштап дамуы еліміздің озық 50 елдің қатарына қосылу үдерісінің жүруіне себеп болды. Соның ішінде білім мен ғылым саласында Болон процессіне мүшелікке өту, халықаралық «Болашақ» стипендиясын тағайындау, ЖОО-лардың халықаралық рейтингтеріне қатысу т.б. шет тілдерін меңгеру талаптарын арттырып келеді. Сол сияқты мемлекет қазақ тілі мен өзге де этнос тілдерінің дамыту стратегиясын ұстанады. Осыған орай, елімізде тілдерді дамыту турасындағы бағдарламалар мен тұжырымдамалардың аясында көптеген жұмыстар атқарылып келеді.

Тіл үйрену заманауи тұлғаның негізгі капиталдарының бірі десек те болады. Мемлекетімізде қазақ (мемлекеттік тіл), орыс (ресми тіл) және ағылшын (халықаралық тіл) тілдерін оқытуға жан-жақты көңіл бөлінген. ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі, Тіл саясаты комитеті және оларға қарасты мекемелер, жергілікті Тіл басқармалары, түрлі қоғамдастықтар мен орталықтар, университеттер мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейту және оқыту әдістемесін жетілдіруде ауыз толтырарлық істер атқарып келеді. Ал қазіргі XXI ғасырдағы цифрлық революция адамдардың бір-бірімен қарым-қатынасын ғана өзгертіп қоймай, білім беру ландшафтында да төңкеріс жасады. Тіл үйрену домен, онлайн білім беру платформаларының пайда болуымен трасформациялық өзгерістерге ұшырады. Бұл платформалар тіл үйренушілерге географиялық кедергілерден өтіп, лингвистикалық ресурстарға бұрын-соңды болмаған қолжетімділікті қамтамасыз ететін динамикалық және интерактивті тәжірибені ұсынады.

Білім берудегі инновациялық процестердің мәнін түсіну де педагогиканың екі маңызды мәселесі орыналған, педагогикалық тәжірибені зерттеу, жалпылау және тарату мәселесі және психологиялық-педагогикалық ғылымның жетістіктерін тәжірибеге енгізу мәселесі. Демек, инноватикапәні, инновациялық процестердің мазмұнымен тетіктері осы уақытқа дейін оқшауланған екі өзара байланысты процестерді біріктіру жазықтығында болуы, яғни инновациялық процестердің нәтижесі теориялық және практикалық инновацияларды қолдану, теориямен практиканың түйіскен жерінде қалыптасатын инновацияларға тең болуы керек. Мұның бәрі педагогикалық инновацияларды құру, игеру және қолдану бойынша басқарушылық қызметтің маңыздылығын көрсетеді. Демек, мұғалім жаңа педагогикалық технологияларды, теорияларды, тұжырымдамаларды автор, әзірлеуші, зерттеуші, қолданушы және насихаттаушы ретінде әрекет ете алады. Бұл процесті басқару өз қызметінде әріптестердің тәжірибесін немесе ғылым ұсынатын жаңа идеялармен әдістерді мақсатты іріктеуді, бағалауды және қолдануды қамтамасыз етеді.

Қоғамның, мәдениеттің және білімнің қазіргі даму жағдайындағы педагогикалық іс-

әрекеттің инновациялық бағытықа жеттілігі бір қатар жағдайлармен анықталады. Біріншіден, болып жатқан әлеуметтік-экономикалық өзгерістер білім беру жүйесін, әр түрлі типтегі оқу орындарын да оқу процесін ұйымдастырудың әдіснамасымен технологиясын түбегейлі жаңартуды қажет етті. Екіншіден, білім беру мазмұнын ізгілендіруді күшейту, оқу пәндерінің көлемін, құрамын үздіксіз өзгерту, жаңа оқу пәндерін енгізу оқытудың жаңа ұйымдастырушылық нысандарын, технологияларын ұдайы іздестіруді талап етті. Бұл жағдай да мұғалімдер ортасындағы педагогикалық білімнің рөлімен беделі едәуір артуда. Үшіншіден, мұғалімдердің педагогикалық инновацияларды игеру мен қолдануға деген көзқарасының өзгеруі. Оқу процесінің мазмұнын қатаң реттеу жағдайында мұғалім жаңа бағдарламаларды, оқулықтарды өз бетінше таңдаумен ғана емес, сонымен қатар педагогикалы кіс-әрекеттің жаңа әдістерімен тәсілдерін қолданумен де шектелді. Егер бұрын инновациялық қызмет негізінен жоғарыдан ұсынылған инновацияларды қолдануға байланысты болса, қазір ол барған сайын таңдамалы, зерттеу сипатына ие болуы. Сондықтан мектеп басшыларының, білім беруді басқару органдарының жұмысындағы маңызды бағыт мұғалімдер енгізген педагогикалық инновацияларды талдау және бағалау, олардың сәтті дамуы мен қолданылуы үшін жағдай жасау болып табылады. Төртіншіден, жалпы білім беретін оқу орындарының нарықтық қатынастарға енуі, оқу орындарының жаңа үлгілерін, оның ішінде мемлекеттік емес оқу орындарын құру олардың бәсекеге қабілеттілігінің нақты жағдайын туғызды.

Қазіргі жаһандану заманында Қазақстанның халықаралық кеңістіктегі саяси, экономикалық беделіне сай қазақ тіліне сұраныс жылдан жылға артып келеді. Осы орайда, қазақ тілін оқытудың әдістемесін жетілдіру және оқытудың жаңашыл жолдарын іздеу – бүгінгі күннің өзекті мәселесі болып отыр. Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев «Қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі рөлі күшейіп, ұлтаралық қатынас тіліне айналатын кезеңі келеді деп есептеймін» - деп, алдағы уақытта қазақ тілінің мәртебесі артатыны туралы жариялаған болатын. Тіл үйренуші, шетелдік азаматтар, заманауи әдіс-тәсілдерден біршама хабардар және олардың қазіргі заманға сай тілді үйренуге деген сұранысы басым. Қалай болғанда да тіл үйренушілерге жаңа технологиялар мен мультимедия мүмкіндіктерінің арқасында тілді үйрету нарығы басталып келеді. Ашық білім беру онлайн оқытудың үздіксіз, әрі кез келген уақытта қолжетімді заманауи білім беру жүйесі болып табылады. Кез келген адам сабақтың уақыты мен орнын өз бетінше таңдау арқылы жаңа білім мен дағдыларды тегін ала алады. Ашық білім берудің принципі – адамның білім алу уақыты шексіз. Әлемде тіл үйрету нарығы интернет пен мультимедианы кеңінен қолдану арқылы жаңа технологиялық мүмкіндіктердің көмегімен дамып келе жатқан уақытта қазақ тілін шет тілі ретінде оқытуда әлемдік ашық білім беру платформаларын зерттеу және ең озық үлгілеріне қарай отырып, тіл үйрететін платформалар жасау аса қажет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Қазақ әдеби тілінің сөздігі. 15-томдық. XI том. М-О [Электронды ресурс]. – 2018
2. Күзекова З.С Екінші тіл ретіндегі қазақ тілі оқулығы теориясының лигвистикалық негіздері. – Алматы: ТОО «Издательство LEM», 2005.
3. Қазақ тілін меңгерудің коммуникативтік тілдік құзіреттіліктері. Орта деңгей. Жалпы меңгеру \\ Қазақстан Республикасының мемлекеттік стандарты. – Астана: ҚР БҒМ «Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы» мемлекеттік қазыналық кәсіпорны, 2014.
4. . Қазақ тілін меңгерудің тақырыптық лексикалық минимумы (ортадан жоғары деңгей В2) \\ Құраст.: Күзекова З.С., Аяпова Т.Т. – Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2011.
5. Күзекова З.С. Қазақ тілінің функционалды практикалық грамматикасы. Оқу құралы. – Астана: Фолиант, 2015.
6. Ораз А., Маликов Қ. Қазақ тілін үйретуде мобильді қосымшаларды пайдаланудың тиімділігі // Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Хабаршысы. Филология сериясы.
7. Азимова Г., Сатбекова А. Қазақ тілін оқыту әдістемесі саласында заманауи мобильді қосымшаларды қолданудың тиімді жолдары // ҚР ҰҒА Абай ат.ҚазҰПУ Хабаршысы. Педагогика сериясы. – 2022

8. Бакирова Г., Құдурбек А., Сұлтанова М., Жубанова Ш. Ағылшын тілін үйренушілердің ынтасы мен ынтымақтастығын цифрлық технологиялар арқылы арттыру // Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы. «Педагогика ғылымдары» сериясы. – 2023

ӘОЖ 271. 301:247

ЦИФРЛАНДЫРУ БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАҢА БАҒЫТ

Аманбаева Д.Ж.
№ 64 орта мектебі, Тараз қ

Бүгін цифрлық технологияның дамыған заманында білім беруде оқытудың тиімді жолдарын қарастырып, жаңа идеяларды, жаңа технологияларды қолдану қажеттігі туындаған кезең. Әсіресе онлайн оқытуда бұл өзекті мәселеге айналып отыр. Сондықтан білім берудің талаптарының бірі – оқу үдерісіне жаңа технологиялар мен инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу десек, осы арқылы білім алушының шығармашылық құзіретін дамыту, тіл білу деңгейін көтеру, сапалы білім беру көзделеді. XXI ғасыр – ақпарат ғасыры. Білім саласында жаңа ақпараттық технологияны практикада қолдана алу – бүгінгі заман талабы.

Жүзеге асырылуы 2018-2022 жылдарға белгіленіп, 2017 жылы бекітілген «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында: мақсат – орта мерзімді перспективада Қазақстан Республикасы экономикасының даму қарқынын жеделдету және цифрлық технологияларды пайдалану есебінен халықтың өмір сүру сапасын жақсарту болып табылады» деп көрсетілген.

Мемлекет басшысы Қ.Тоқаев 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауының «Қолжетімді әрі сапалы білім» бөлігінде: «Азаматтардың сауаттылығы мен цифрлы біліктілігін арттыру мақсатында Үкіметке Үздіксіз білім беру тұжырымдамасын әзірлеуді тапсырамын. Бұл құжатта бейресми білім берудің баламалы нұсқаларын көптеп енгізу, өз бетінше оқу нәтижелерін мойындау, кәсіби дағдыларды сертификаттау мәселелерін қарастыру қажет» екендігіне тоқталған болатын. Цифрландыруға күш салу адами капитал белсенді түрде дамитын – болашақтың білімі мен дағдылары ерте жастан бастап тәрбиеленетін, автоматтандыру және басқа да жаңа технологиялар есебінен бизнес жұмысының тиімділігі мен жылдамдығы артатын, ал азаматтардың өз мемлекеттерімен диалогы қарапайым әрі ашық болатын жаңа қоғамды құруға әкеледі. Цифрлық рефолюция біздің көз алдымызда өтуде. Адами капиталды дамыту – осы бағдарламадағы негізгі бағыттардың бірі. Мұнда әлемдік тәжірибелерге сүйене отырып, білім беру жүйесінде де заман талабына сай өзгерістердің болу қажеттілігі сөз етіледі. Қазіргі кезде әлемдік жаһандану үдерісінен қалмай, заманауи технологияларды қолдана отырып, өмірдің әр саласында бәсекеге қабілетті маман дайындау – жоғары білім беру жүйесіндегі өзекті мәселенің бірі. Жаһандану үдерісі және әлемде болып жатқан пандемияға байланысты оқу жүйесінің онлайн форматқа өтуі білім беру үдерісінде цифрлық білім беру ресурстарына деген қажеттілікті бұрынғыдан да арттыра түсті. Білім алушыларға тілді үйретуде жаңа технологиялар мен әдістерді пайдаланып, лексика-грамматикалық тақырыпты меңгертуге арналған тапсырмалар мен тілдік дағдыларды қалыптастыру жұмыстары жүргізіледі.

Цифрлық сауаттылық-қазіргі цифрлық технологиялар мен түрлі интернет ресурстарын тиімді, әрі орнымен пайдалана білу дағдылары.

Бүгінде цифрлық сауаттылық әрбір педагогтің құзіреттілігі мен біліктілігін көрсете алатын бірден бір маңызды фактор ретінде саналады. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңының 63-бап, 3,2-тармағы, 8-бөлімінде: «Білім берудің барлық деңгейлері үшін цифрлық интерактивтік білім беру ресурстарын және оқу фильмдерін ұйымдастыру, жасау және дамыту» міндеті қойылған. [1]. Болашақта бәсекеге қабілетті, теориялық және практикалық білімді терең түсіне, сіңіре алатындай білім алушы тәрбиелеу барысында цифрлық сауаттылықтың маңызы зор екені белгілі. Себебі, қазіргі техналогиялардың көмегімен білім саласында аса маңызды саналатын сапаны арттыра аламыз. Сонымен қатар жаңа тахнологияларды пайдалану ақпаратты қабылдау,

тереңірек түсіну секілді процестерді жеңілдетіп қана қоймай білім алушыларды жаңашылдыққа тәрбиелеп, білім берудегі жаңа инновациялар мен артықшылықтарға қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Цифрландырудағы негізгі мақсат – бәсекеге қабілеттілікті арттыру, оқу процесін жеңілдету және бастысы білім беру сапасын арттыру, құзіретті педагог және білім алушы даярлау.Цифрлық технологияларды тиімді пайдалана білу білім алушы үшін ғана емес педагог үшін де, аса маңызды. Себебі бүгінде құзіретті мұғалімнің бастапқы көрінісі цифрлық сауаттылықпен, білім беру процесіндегі инновацияларды толық игере алуымен және білім алушыға осы процестерді үйрете білуімен сипатталады.

Цифрлық білім беру ресурстары (ЦБР) электрондық оқыту жүйесінің негізгі бір құрамды бөлігі. Олар – оқу үдерісін ұйымдастыруға қажетті сандық формада көрсетілген фотосуреттер, көркем үзінділер, статикалық және динамикалық модельдер, виртуальды нақтылық пен интерактивті модельдеудің объектілері, картографиялық материалдар, дыбыс жазбалары, таңбалық объектілер мен іскерлік графика, мәтіндік құжаттар мен басқа да оқу материалдары.

Қазақ тілін оқыту үдерісінде цифрлық технологиялар мен жаңа инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы сөйлеу әрекетінің төрт түріне ұйымдастырылған тапсырмалар – талдау, салыстыру, сыни тұрғыдан ойлауға, сөздік қорларын, тіл байлығын арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Цифрлық білім беру ресурстары сабақ мазмұнын жаңа технологиялар арқылы толықтыруға, түрлі тапсырмалар арқылы түрлендіруге, ақпараттарды есте сақтауға, білім алушының пәнге деген қызығушылығын аудиовизуалды материалдар арқылы дамытуға мүмкіндік береді. Сабақ барысында берілген тақырып негізінде оқушылар бір-бірінің айтқандарын мұқият тыңдауға, ақпаратты салыстыруға, алынған ақпараттарды бағалап сынауға, өз ойын дәлелдей білуге, қорытындылау мен талдау дағдысын қалыптастыруға үйренеді. Бұл үшін мәтінді түсініп оқуға тырысады, мәтінмен жұмыс істей отырып, мәтін мазмұны бойынша сұрақтар құрастырады немесе басқа студенттердің сұрағына жауап береді, берілген мәліметтерге өзіндік пікір жазады. Осындай жұмыстар арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы артады, бір-бірімен пікір алмасып, сөздік қоры молаяды, еркін сөйлеу, өз ойларын жеткізе білу дағдылары дамиды.

Қазіргі кезде қазақ тілін оқытуға байланысты практикалық тұрғыда сабақ өткізуде қолданылатын әдіс-тәсілдер өте көп. Қалай болғанда да әдіс-тәсілдердің барлығы сөйлеу әрекетінің төрт түрін қамтиды. Қазақ тілі сабағында негізгі көрнекі құралымыз – мәтін. Себебі жаттығу жұмыстарының көпшілігі мәтіннен өрбиді. Қазақ әдеби тілінің сөздігінде мәтінге: «Бір тақырып төңірегіндегі біріккен, сабақтастық пен тұтастық тән, ақпаратты жеткізетін мазмұнды сөйлемдердің, сөздердің тізбегі» деп анықтама берілген.

Сөйлеу әрекетіндегі оқылым құралы – мәтін десек, оқыту үдерісінде бірден мәтін берілмейді. Алдымен мәтінге дейінгі: миға шабуыл әдісі, ойтүрткі сұрақтары беріліп, білім алушылардың деңгейін ескере отырып мәтінге байланысты жаңа сөз, сөз тіркестерімен сөздік жұмыстары т.б. орындалады. Келесі кезеңде мәтінмен жұмыс барысында топтың деңгейін ескере отырып оқытушы өзі мәтінді оқиды немесе мәтінді білім алушыларға оқытады. Мәтін бойынша тапсырмалар жүргізіледі: сұрақ-жауап, мәтіннің мазмұны бойынша жоспар құру, мәтінді бөліктерге бөлу, мәтін бөліктеріне тақырып беру, мәтіндегі негізгі ойды анықтау, мәтінді мазмұндау т.б.

Жазылым әрекетінің мақсаты – сауатты жазуға үйрету. Жазылымда: жаңа тақырыпқа байланысты сөз, сөз тіркестерімен сөйлем құрастыра алу, беріліп отырған тақырыпқа байланысты сөйлемдер құрастырып немесе сөйлемдегі ойды аяқтау, жаттығулардағы сөйлемді қажетті сөз, сөз тіркестерімен толықтыра білу, мәтіннен түсінгенін қысқаша жаза білу, аудиовизуалды материалдар бойынша естігені немесе көргені бойынша өз пікірін жазу т.б. тапсырмалар беріледі. Сабақты қорытындылауда тақырыпты пысықтау жұмыстарына байланысты жазба жұмыстары жүргізіледі (шағын шығарма, эссе, пікір білдіру т.б).

Айтылым негізі – ойды дұрыс жеткізе білу, яғни білім алушының алған ақпараты бойынша өз ойын білдіруі. Берілетін тапсырмалар: ойтүрткі сұрақтарға жауап беру, жағдаяттық тапсырмаға сұхбат құру, пікірін білдіру немесе мәтін мазмұнын айту, диаграмма бойынша сұрақ-жауап әдістерін өз бетінше құра алу, көрген немесе естіген аудиовизуалды материалдарға өз көзқарасын

білдіре алу.

Тыңдалым негізі – ақпаратты түсіну, жеткізе білу. Тыңдалым әрекеті негізінде ақпаратты тыңдай білу, аудиовизуалды материалдар арқылы естігенін, көргенін, түсінгенін айта білу немесе жаза білу, бейнематериалға қатысты пікірталасқа қатысу, яғни тыңдаған, көрген ақпарат бойынша өз көзқарасын білдіре алу.

Соңғы зерттеулерде В.А.Сластенин бастаған ғалымдар "педагогикалық қызметтің инновациялық бағыты"түсінігін енгізеді. Педагогикалық қызметтің инновациялық бағыты бірінші кезекте педагогтарды педагогикалық инновацияларды игеруге, қолдануға ену процестерін кірістіреді, өйткені инновацияларды жасақтау және тарату процестері педагогикалық шеберліктің жоғары деңгейіне бағытталған. Өз кезегінде, жоғары деңгейдегі педагогикалық шеберлік педагогикалық іс-әрекет көбінесе эксперименттік-инновациялық қызметіне құрылады, нәтижесінде педагогикалық жаңашылдықтар жеке мұғалім үшін ғана емес, сонымен қатар педагогикалық қоғамдастық үшін де маңызды болады, себебі мұғалім үнемі сараптау, өз әрекетін рефлексиялау процесіне, жаппай ендіру үшін өз тәжірибесін негіздеуге, таратуға қабілетіне бағытталған. Соның негізінде авторлар инновациялық қызметті инновациялық бағыттағы қызметтен ерекшелейтін негізгі белгілер қатарына: жаңа идеялардың маңыздылығы деңгейі, енгізілетін өзгерістердің деңгейін; өз әрекетін реттеу деңгейі. Бұл белгілер қалыптасқан инновациялық қызмет үшін де, инновациялық бағыттағы қызмет үшін де түрлі дәрежедегі мәнге, деңгейге ие.Осыған орай, педагогтарға кәсіби білім берудің маңызды міндеті - олардың инновациялық бағыттағы қызметті игеруі болып табылады. Кейін кәсіби тәжірибесін байыту, дамытуына қарай мұғалім оған инновациялық қызметті тиімді жүзеге асыруға мүмкіндік беретін кәсіби және жеке қасиеттерді иелене алады. Сондықтан, мұғалімді инновациялық қызметке дайындау оның инновациялық бағыттағы қызметін игеруден, кәсіби қызметті одан әрі дамытудан, кәсіби қызметті кәсіби шеберлік деңгейіне дейін байытудан басталады. Мұндай процесс қазіргі мұғалімнің оқытудың мазмұны мен әдістерін үздіксіз іздестіруге, иновациялық санасы мен іс-әрекет моделін қалыптастыруға бағытталған инновациялық біліми ортаны жасақтауды қажет етеді.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің №827 Қаулысымен бекітілген «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында «Жаңа білім беру деректер мен формулаларды жаттап алуға емес, ең алдымен ақпаратты талдау дағдылары мен креативті ойлаудың дамуына екпін қойып, цифрлық экономиканың қажеттіліктеріне жауап беретін болады» деп көрсетілген. Мұның өзі білім беруде цифрлық сауаттылықты арттыру үшін ақпараттық-коммуникациялық технологияларды жетік меңгеру, оқу үдерісінде аудио, видео материалдармен қатар қосымша білім беру ресуртарын пайдалана алудың өзекті мәселе екендігін білдірсе керек. Цифрлық технологияларды қолдану – сабақ сапасын арттырумен қатар білім алушыларды ақпаратпен жұмыс істей білуге, ақпаратты таңдап, талғап, өңдеп, тасымалдау сияқты дағдыларын дамытып, ақпараттық мәдениетті қалыптастырады, шығармашылық қабілетке де баулиды. Жоғарыда айтып өткеніміздей цифрлық технологияларды қолдану қоғам өмірінің барлық саласында маңызды рөлге ие болып отыр. Оқыту жүйесінде де цифрлық ресурстарды пайдалану – білім сапасын көтеріп, заман талабына сай бәсекеге қабілетті мамандар дайындауға жағдай жасайды.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Тоқаев Қ. «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауы [Электронды ресурс]. – 2020. – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000002020 (қаралған күні: 20.06.22).
2. Әділет. Қазақстан Республикасы нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі [Электронды ресурс]. – 2017. – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827 (қаралған күні: 20.06.22).
3. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі №319 Білім туралы Заңы;
4. Интернет ресурстары және ақпараттық жаңалықтар порталы «Sputnik.kz»
5. К.Ж.Бұзаубақова, А.С.Амирова, А.А.Маковецская «Цифрлы педагогика» Оқулық-Тараз «ИП «Бейсенбекова Ә. Ж. и 2022-314б»

ӘОЖ 271.302:215

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МЕТАДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Избасарова С.Т.
№ 64 мектеп, Тараз қ.

Бүгінгі таңдағы әлемдік білім беру жүйесі өзінің жылдам өзгеруімен, жаңашылдығымен ерекшеленеді. Ал білім беру жүйесіндегі жаңалықтың негізі – әрбір білім алушыны жеке тұлға ретінде қабылдай отырып, оның тұлғалық ерекшеліктерін ескеріп, оларды болашақ өмірдегі бәсекеге қабілетті тұлға етіп тәрбиелеу. Өз жұмысын және өзін-өзі ұйымдастыра алатын, бастамашылық таныта алатын және қиындықтарды өз бетінше жеңе алатын белсенді ерікті тұлғалар жиі талап етіледі. Осыған байланысты сол қажет тұлғаны қалыптастыру үшін ең алдымен баланың әлеуметтік мінез-құлқын реттеуге назар аудару қажет. Қоғамның және өзінің жеке мәселелерін шеше алатын, өзіндік қабілеттері айқын бейнеленген белсенді, дербес, көшбасшы, шығармашыл тұлға - бұл бүгінгі қоғам сұранысы. Бұндай әлеуметтік тапсырыс жеке тұлғаның өзін көрсете білудің, өздігінен кемелденудің, табысты әлеуметтенудің негізі ретінде бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдысын қалыптастыру және оны дамыту мәселесіне аса көңіл бөлуді талап етеді. Баланың икемді дағдыларын дамыту мәселесіне Елбасы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында ерекше назар аударды. Сондықтан оқушы тұлғасын әлеуметтендіру мәселесі тәрбие мен әлеуметтендіру үдерістерінің арақатынасы қажеттілігінен туындайды. Бастауыш сынып оқушысының тұлғасын әлеуметтендіру негізі ретінде сыныптың тәрбие жүйесін құрудың өзектілігі «Жаңартылған оқу бағдарламасының» мазмұндық ерекшеліктерін ескере отырып әзірленген «Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының» компонентінде айқын көрініс табады, олардың бірі «Әлеумет» білім беру саласы қоғамда өзін ұстаудың адамгершілік нормаларын, сондай-ақ жалпы адамзаттық құндылықтарды меңгеруді, баланың ересектермен және құрбыларымен қарым-қатынас жасай білуін; дербес болуын, өзінің қылықтарына жауап беруін, өзінің қимылдарының мақсаттылығы мен реттеуді; адамгершілік қасиеттерін: елгезектікті, жанашырлықты, өзінің туыстары мен жақындарына құрметпен қарауды, өзінің отбасын жақсы көруін дамытуды; салт-дәстүрлерді сақтауды, тарихты, қазақ халқының тұрмысын білуді және құрметтеуді; Қазақстан біздің ортақ үйіміз екені туралы түсініктерін кеңейтуді, сондай-ақ басқа халықтардың мәдениетін, дәстүрлерін құрметтеуді; еңбек пен шығармашылықтың әртүрлі түрлеріне қызығушылықтарын қалыптастыруды; тұрмыста, қоғамда және табиғатта қауіпсіз мінез-құлық негіздерін тәрбиелеуді қамтиды» - деп көрсетілген. Осындай жеке адами сапалар сол адамның болашақта араласатын қатынастар өрісіне, әр түрлі әлеуметтік өмір аймағында қызмет ете алу қабілетіне жол ашады. Сонымен қатар өзінің тікелей қоршаған әлеумет шеңберінде қалып қоймай, одан да ауқымды қоғам аймағына ұмтылыс жасайды. Мұндай адамның бойында өзі жасаған қауымның, тіпті бүкіл қоғамның болашақ өркениеті көрініс тауып, ол өз дәуірінің сапалық деңгейінен көш ілгері жүреді. Жеке адамның өз дербестігіне ие болуы - оның толық әлеуметтік топқа бағынышты еместігін көрсетумен бірге, сол адамның жоғарғы деңгейде кемелденгенінің дәлелі. Жеке тұлғаның дамуы, яғни оның әлеуметтік ұнамды қасиеттерінің қалыптасуы белгілі қоғамдық қолдау мен әлеуметтік қажетсінуді керек етеді. В. Мардахаевтың «Әлеуметтік педагогика бойынша сөздігінде» әлеуметтенудің мынадай анықтамасын береді: «Әлеуметтену – бұл тұлғаның қалыптасу үдерісі. Мұндай қалыптасу процесінде индивидтің тілді, әлеуметтік құндылықтар мен тәжірибені (нормаларды, қағидаларды, мінез-құлық-үлгілерін), осы қоғамға тән мәдениетті, әлеуметтік қауымдастықты, топтарды меңгеруі және олардың әлеуметтік байланыстары мен әлеуметтік тәжірибесін жаңғыртуы орын алады. Әлеуметтену үдеріс ретінде және нәтиже ретінде қарастырылады». Әлеуметтендіру дегеніміз жеке тұлғаның әлеуметтік топқа, қоғам өміріне араласуы және бейімделуі, жекеленуі болып табылады. Адамды әлеуметтендіру әрбір қоғам мен әлеуметтенушінің ерекше құралдардың кең жиынтығымен жүзеге асырылады. Біз кіші мектеп оқушыларын әлеуметтендіруде әлеуметтік дағдылар мен шығармашылық белсенділікті дамыту

арқылы қоршаған ортамен өзара іс-әрекеттік үдерісі ерекше орын алады деп ойлаймыз. Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдылар жүйесін дамыту үшін білім негізінде құндылық-мағыналық бағдарды қалыптастыруды, жеке тұлғаны дамытудағы рефлексивті компонентті, сонымен қатар педагогпен және құрдастарымен бірлескен нәтижелі ісәрекетті ұйымдастыруды, оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастырудың әртүрлі әдістерін, тәсілдері мен үлгілерін қолданудың көптеген аспектілі іс-әрекеттеріне психологиялық-педагогикалық жағдайдың қолайлы кезінде мән береміз.

Бастауыш сынып оқушылардың қоғамдық қарым-қатынас тәжірибесі мен әлеуметтік дағдыларын дамытудағы ең маңызды кезең болып табылады. Іс-әрекетті бастауда жеңілдететін, керісінше қиындататын немесе ол туралы мықты шарттар мен тәсілдер туралы білімнің жоқтығы, - бұл өзіндік құндылықтары мен өмірлік ұстанымдарын іске асыру жолындағы мықты кедергі. Мықты тәсілді білу - бұл әдет немесе жақсы меңгерілген іс-әрекет, өз кезегінде оны дағды деп атауға болады. Зердесі жоғары адам болмаса әлеуметтік дағды кенеттен немесе қарапайым еліктеуден қалыптаспайды. Олай болса оқушылардың әлеуметтік дағдысы оның қоршаған ортамен белсенді қарым-қатынасының нәтижесі болып табылады. Әлеуметтік дағдыны меңгеру деп - білім мен белгілі бір үлгіні меңгеруін ғана емес, сонымен қатар оның басты нәтижесі болып өзінің жеке-дара тәжірибесін, өзіндік жеке мәні бар құндылықты-бағдарлы мазмұнмен байытылған іс-әрекет пен қарым-қатынас тәсілдерін үйренуін айтамыз.

Бастауыш саты – оқушылардың икем дағдысының, білімділігінің қалыптасуының бастамасы болып табылады. Өйткені, баланың жеке бас қасиеттері, оның адамгершілігінің, шығармашылық қабілетінің, жалпы мүмкіндіктерінің, белсенділігінің қалыптасуы мектепке дейінгі тәрбие мен бастауыш сыныптарда жүзеге асады. Бастауыш сынып оқушыларының жетекші қызметі оқу процесі екенін ескере отырып, оқудағы жетістіктер басым құндылыққа айналады. Оқушының күн сайын жасайтын барлық әрекеттері мектеп мәселелерін шешуде сәттілік объективі арқылы бағаланады. Нәтижесінде біз бастауыш сынып оқушысының "Мен" бейнесінің қалыптасуы оқу жетістіктерімен байланысты құндылықтарға айналғанын көреміз.

Бастауыш мектептің негізгі міндеті – жеке тұлғаны дамытып, оның алғашқы қалыптасуын қамтамасыз ету, білімге деген сенімін нығайту, іскерлігі мен дүниетанымын қалыптастыру, оқуға деген қызығушылығын оятып, ынтасын арттыру болып табылады. Сондықтанда бала тәрбиесінде, баланың мінезін қалыптастыруда бастауыш мектеп мұғалімдеріне үлкен жауапкершілік жүктеледі. Бала жаны жаңалыққа құмар, білмегенін білгісі келіп, белгісіз нәрсені ашуға тырысатын болғандықтан, бастауыш сынып мұғалімі олардың осы талпынысын дамытуға көңіл бөлуі тиіс. Оқушылардың сүйіспеншілігін арттыру мақсатында сабақ барысында тиімді әдіс-тәсілдерді енгізіп, оны ұйымдастыру, формасын түрлендіріп отыру – мұғалімнің басты міндеті екені белгілі. Мұндай жағдайда мұғалімнің шеберлігі, ұйымдастырушылық қабілеті үлкен рөл атқарады. Сонымен қатар оқушыларға берік білім мен дағдылардың белгілі бір шеңберін беру. Оқу қабілеті мен білімді игеруге байланысты бірқатар дағдыларды қамтиды: оқу, жазу, қоршаған әлем құбылыстарын байқау, ойлау, өз ойын сөзбен жеткізу. Бұл дағдылар, бейнелі түрде айтқанда, онсыз білімді игеру мүмкін емес. Балаларды бастауыш сыныптарда оқытуға дайындалу кезінде балалардың терең есте сақтауы және олар не істей алуы керек екенін дәл анықтауға тырысу керек. Бірақ бастауыш мектептің міндеттері мұнымен бітпейді. Бастауыш сыныптарда мұғалім баламен айналысатынын бір минутқа ұмытпауымыз керек. 1-4 сыныптарда оқу жылдарында адам қалыптасады. Әрине, бұл процесс бастауыш сыныпты аяқталғанға дейін аяқталмайды, бірақ дәл осы жылдар ішінде адам өмірінің ең қарқынды кезеңі басталады. Осы кезеңде бала одан әрі өмірге дайындалып қана қоймай, одан әрі табысты оқу үшін білім мен дағдылардың багажын жинауға міндетті. Ол бай рухани өмір сүруі керек. Бастауыш сыныптардағы оқу жылдары-бұл адамгершілік, интеллектуалдық, эмоционалды, физикалық, эстетикалық дамудың бүкіл кезеңі, ол бос әңгіме емес, балалардың болашақта білімін дұрыс игеруге дайындайды. Елдегі бастауыш мектеп - жалпы орта білім берудің берік негізі. Бірақ көптеген бастауыш мектептер мен әсіресе бастауыш сыныптар үлкен кемшіліктерсіз емес деп айтуға болмайды. Бастауыш мектеп оқушыға нақты білім шеңберін беруі керек. Бұл мәселедегі барлық түсініксіздік пен белгісіздік тек бастауыш мектепті ғана емес, сонымен қатар кейінгі оқу байланыстарын да әлсіретеді. Балаға берілетін білім, білік, практикалық дағдылар шеңберін нақты анықтамайынша, мектептің негізі

болмайды

Қазіргі білім беру контекстінде бастауыш сынып оқушыларының жұмсақ дағдыларын дамыту тұжырымдамасы маңызды бола түсуде. Бұл тұлғаның эмоционалды, Әлеуметтік және когнитивті аспектілері тек табысты оқуда ғана емес, сонымен бірге адамның кейінгі өмірінде де шешуші рөл атқаратынын түсінумен байланысты. Сондықтан бұл тақырыптың өзектілігін және оның бастауыш мектептің білім беру процесіне әсерін мұқият зерттеу қажет. Жұмсақ дағдыларды дамыту оқушылардың ақыл-ойының ғана емес, эмоционалдық және әлеуметтік дамуының маңыздылығын түсінуді қамтиды. Бұл аспект болашақ кәсіби қызметке дайындықтың және қазіргі қоғамда сәтті бейімделудің ажырамас бөлігіне айналады. Жұмсақ дағдылар ұғымы жеке даму және табысты әлеуметтік бейімделу үшін маңызды құзыреттердің кең ауқымын қамтиды. Олардың анықтамасы, жіктелуі және оқу процесіне әсері бастауыш сынып оқушыларының жұмсақ дағдыларын дамыту бойынша білім беру бағдарламасының мақсаттары мен міндеттерін түсіну үшін негіз болып табылады.

Жастайынан жұмсақ дағдыларды дамытудың тиімділігін растайтын зерттеулер бастауыш мектепке осындай бағдарламаларды белсенді енгізу қажеттілігінің ғылыми негіздемесін ұсынады. Олар оқушылардың табысты оқуы мен кейінгі өмірлік мансабын қамтамасыз ету үшін осы дағдыларды ерте жастан қалыптастырудың маңыздылығын атап көрсетеді.

2022-2024 жылдар аралығындағы кезеңде Қазақстан Республикасының Білім министрлігімен келісілген біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламаларының тізбелері талданды. Талдау нәтижелері бірнеше ұқсас бағдарламаларды анықтады. Осылайша, 2022 жылы "білім беру ұйымының қазіргі заманғы көшбасшысының құзыреттілігі softskills" бағдарламасы келісілді. Кейінгі жылдары жұмсақ дағдылардың әртүрлі аспектілеріне назар аударатын білім беру бағдарламалары әзірленді және бекітілді. Атап айтқанда, 2023 жылы "икемді дағдылар (soft skills) білім алушылардың көшбасшылық қасиеттерін дамытудың негізі"тақырыбына арналған бағдарлама мақұлданды.

Бүгінгі таңда ғылыми-техникалық прогрестің қарқынды дамуы әлемді көз алдымызда өзгертіп отыр. Әлеуметтік-экономикалық даму да жеделдетіледі және барлық өзгерістерді сақтау үшін өз мақсаттарына сәтті жету, кәсіби қызметте дағдыларды, білім мен қабілеттерді сауатты пайдалану үшін құзыреттілікті үнемі дамыту қажет.

Тиімді қызмет үшін тек кәсіби дағдылар ғана емес, сонымен қатар университетте алу мүмкін емес, қосымша білім мен дағдылар да маңызды: қарым-қатынас жасау, командада жұмыс істеу, өз қызметін жоспарлау, ақпаратпен жұмыс істеу қабілеті, стресске төзімділік, креативтілік, жауапкершілік және қазіргі әлемде "soft skills" дағдылары деп аталады.

Soft skills дегеніміз не? Әр түрлі дереккөздерде сіз осы терминнің әр түрлі анықтамаларын таба аласыз. Мысалы, өзін-өзі дамыту туралы блогтардың бірінде біз келесі түсіндірмені көреміз: "жұмыстың тиімділігі мен басқа адамдармен өзара әрекеттесуді арттыратын бірыңғай дағдылар мен жеке қасиеттер". Сөздің кең мағынасында анықтама шынымен де жарамды, алайда "жұмсақ дағдылар" терең спектрді зерттейді. Атақты неміс филологы және Гейдельберг университетінің профессоры, Альбрехт Фон Михаэлдің айтуынша, жұмсақ дағдылар коммуникативті және басқарушылық қабілеттер болып табылады. Негізгі шеберлік "жалғыз машина жасай алмайсың..." командасында жұмыс істей білу болуы керек деп санайды", - дейді ол. Оксфорд сөздігіне сәйкес," жұмсақ дағдылар" - бұл басқа адамдармен тиімді және үйлесімді қарым-қатынас жасауға мүмкіндік беретін жеке қасиеттер. Бұл дағдыларды бақылау, тексеру және нақты көрсету қиын.Soft skills дағдыларына жатады: сыни тұрғыдан ойлау, мәселені шешу, дәлел келтіру; ғылыми-зерттеу дағдылары мен әдістері; шығармашылық, қызығушылық, қиял, инновация; тұрақтылық, өзін-өзі басқару, жоспарлау; ауызша және жазбаша қарым-қатынас, жұрт алдында сөйлеу және презентация жасау, тыңдау; көшбасшылық, топтық жұмыс, ынтымақтастық; ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ), бұқаралық ақпарат құралдары мен интернетсауаттылық, деректерді түсіндіру және талдау, бағдарламалау.

Soft skills дағдыларды қашан және қалай дамыту керек? Soft skills дағдылары адамға туғаннан берілу мүмкін, мысалы: табандылық, жақсы есте сақтау, қызығушылық. Баланың ерте жас кезеңінен басталып, үздіксіз өмір бойы дамиды. Ол дағдыларды мектепте арнайы оқытпайды, бірақ оларды дамытудың алуан түрлі жолдары ұсынылады: Балаларға арналған

секциялар мен үйірмелер құзыреттіліктің барлық түрлерін дамытады. Баланың икемді дағдыларын қалыптастыру ерекшелігі мәдениеттің әлеуметтік түрлерінің алуан түрлілігімен алдын ала анықталған. Қазіргі қоғамда бар мәдениеттің түрлі типтері өзара тығыз байланысып жанасу үстінде; осындай жанасудың аяғы түрлі мәдени стереотиптерді тасымалдаушылардың тұлғааралық өзара іс-әрекетіне алып келді, бұл ретте бүгінгі күні осындай ақпараттық ағынның (легі) қарама-қайшылығы күшейе түсуде. Дәл осы жалпы мәдени әлеуметтік-бағдарлы стереотиптер баланың жеке өмірлік траекториясын қөру үшін аса маңызды басым міндеттер контекстінде қарастыру қажет әлеуметтік-педагогикалық феномендердің ерекше түрі болып табылады. Біз балалардың дағдыларын қалыптастыруды дамудың әрекеттік моделі ретінде түсінеміз, онда белгілі бір жағдайда саналы және шебер қырын көрсете алатын балалардың білімі мен тәжірибесіне баса назар аударылады, ал ол баланың қоршаған ортамен қарым-қатынасына қалай әсер ететінін анықтай алады. Икемді дағдыларын дамытуда адам өз тәжірибесі, басқа адамдар мен қоғамдық-тарихи тәжірибе негізінде, өзі мен басқалар жайлы бірқатар психологиялық білімінің негізінде қандай да бір психологиялық міндетті тиімді шеше алады деп болжайды. Жоғары деңгейлі әлеуметтік дағдылардың болуы бұл басқа адамның тәжірибесін тікелей көшіру, белгілі бір нұсқау, стереотиптер мен ережелерді ұстануды ғана білдірмеуді, ол әртүрлі жағдайда білім мен біліктілікті дұрыс пайдалануды білдіреді. Сондықтан, өмір өте күрделі және әр түрлі екенін түсіне отырып, біз баланы қоршаған ортасына, әлеуметке және қоғам сұранысына үйретуміз тиіс, өйткені ол үйренген мінез-құлық үлгілерін жай ғана көшіріп алмай, оны белгілі бір болған жағдайларда үлгі ретінде алып, үнемі өз мінез-құлқын қайта түзетіп отыруы керек. Дәл осындай әлеуметтік шығармашылық адамға «дағдарыс кезеңінде, құндылықтарды қайта бағдарлау кезеңінде төтеп беруге және өзінің мінез-құлқын жеке және қоғам игілігіне бағдарлауына мүмкіндік береді. Мұндай міндеттерді түрлі моральдық ұғымдар арқылы шеше алмаймыз. Оқушыларды әртүрлі еңбек түрлеріне тартқанда ғана олар қарым-қатынастың белгілі бір моральдық әрекеттік тәжірибесіне ие бола алады. Бастауыш сынып оқушылардың қоғамдық қарым-қатынас тәжірибесі мен икемді дағдыларын дамытудағы ең маңызды кезең болып табылады. Іс-әрекетті бастауда жеңілдететін, керісінше қиындататын немесе ол туралы мықты шарттар мен тәсілдер туралы білімнің жоқтығы, - бұл өзіндік құндылықтары мен өмірлік ұстанымдарын іске асыру жолындағы мықты кедергі. Мықты тәсілді білу - бұл әдет немесе жақсы меңгерілген іс-әрекет, өз кезегінде оны дағды деп атауға болады. Зердесі жоғары адам болмаса әлеуметтік дағды кенеттен немесе қарапайым еліктеуден қалыптаспайды. Олай болса оқушылардың икемді дағдысы оның қоршаған ортамен белсенді қарым-қатынасының нәтижесі болып табылады. Икемді дағдыны меңгеру деп - білім мен белгілі бір үлгіні меңгеруін ғана емес, сонымен қатар оның басты нәтижесі болып өзінің жеке-дара тәжірибесін, өзіндік жеке мәні бар құндылықты-бағдарлы мазмұнмен байытылған іс-әрекет пен қарым-қатынас тәсілдерін үйренуін айтамыз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации: материалы 2- й научно-практической конференции (заочной) с международным участием: 18–19 мая 2011 г. / отв. ред. А. Ю. Нагорнова, Л. В. Гурылева; ФГБОУ ВПО УлГПУ им. И. Н. Ульянова. Ульяновск: SIMJET, 2011.
2. Акулова О. В., Писарева С. А., Пискунова Е. В., Тряпицына А. П. Современная школа: опыт модернизации: Книга для учителя / Под общ. ред. А. П. Тряпицыной. — СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2005.
3. Педагогика начального образования / Под ред. С. А. Котовой. Учебник для вузов. — СПб.: Питер, 2017. — 10 с 4. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту Алматы – 2005
4. Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері. Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 10 қаңтардағы Жолдауы.
5. ҚР Үкіметінің 2017 жылғы 15 тамыздағы № 484 қаулысымен бекітілген Бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты

6. Мардахаев, Л. Словарь по социальной педагогике: учеб. - М.: Academia, 2002.
7. Шилова Т.А. Диагностика психолого-социальной дезадаптации детей и подростков. – М.: Айрис-пресс, 2006. – 112 с. 29. Энциклопедический социологический словарь /Под ред. Г.В. Осипова. –М.:РАН, 199

ӘОЖ 371. 231:346

ПЕДАГОГ- ТАЛАБЫ ЖОҒАРЫ МАМАНДЫҚ

Әбітаева А.О.
№ 64 орта мектебі, Тараз қ.

Мұғалім – мектеп ұжымының басты тұлғасы. Қай мектептің болсын, нәтижелі, жемісті жұмыс істеуі, түптен келгенде, сол оқу орнында еңбек ететін әр мұғалімнің өз міндетіне, қарым-қатынасына, көзқарасына тікелей байланысты. Мұғалім әрқашанда болашақ үшін қызмет етеді. Әр сыныпта ұстаз алдында отырған шәкірттерде сол болашаққа барар жол үстіндегі талапкерлер. Олардың әрқайсының мектеп қабырғасынан аттанып үлкен өмірге араласуы мен қоғамдық ортадан алатын орны, оған көзқарасыөздерін оқытқан ұстаздарының берген білімінің, үлгі-өнегісінің, тәрбие тағылымының заңды жалғасы болатындығы айқын.

Бүгінгі ұстаз шәкіртіне ғылым негіздерінен мәлімет беріп қана қоймай, оны дүниежүзілік білім, ақпарат, экономика кеңістігіне шығуға, яғни қатаң бәсеке жағдайында өмір сүруге тәрбиелеу - нағыз ұстаздың ұстанымынан туындайтындығы шындық. Жаңа талпыныс, жаңа ашылған жолдардың бірі – білім берудің жана жүйесінің жасалуы. Бұл педагогикадағы, тұтас педагогикалық үрдістегі өзгертулермен тығыз байланысты. Білім беру саласының барлық жағына жаңаша көзқарас, жаңаша қарымқатынас (білім мазмұнын жетілдіру, жаңа базистік оқу жоспарына көшу, жаңа буын оқулықтары мен оқу-әдістемелік кешендерге көшу т.б.) жаңаша ойлау қалыптасуда. Жастарға білім мен тәрбие берудің негізі болып саналатын жалпы білім беретін мектептердің педагогикалық үрдісін жақсарту бірінші кезектегі мәселе болса, бастауыш мектеп–мұның түп қазығы, бастауыш білімнің мемлекеттік стандарты және оны мектеп тәжірибесіне енгізуде шешуші орынды мұғалім қызметі алатыны анық.Білім беру жүйесі–бұл ұлттық мәдениеттің, ұлттық сана-сезімнің даму көрсеткіші болып отыр. Ол экономика, саясат, мәдениет саласындағы өзгерістерді бейнелеп қана қоймайды, сонымен бірге осы түбегейлі өзгерістерге белсенді ықпал етеді. Оқу-білім беру – жеке адамның әлеуметтік-экономикалық процесстерге еркін қосылуын қамтамасыз ететін басты жағдайлардың бірі. Бүгінгі таңда заман ағымына сай жас ұрпақтарды тәрбиелеуде ұстаздардың алдындағы жауапкершілік салмақтана түскендей.

Мұғалім тек мамандық емес, оның мәні білімді өзгерту, А жеке тұлғаны құрудың жоғары миссиясы, адамның адамдағы мәлімдемелері. Мұғалімнің профессиограммасында оның жеке басының бағыты жетекші орын алады. Осыған байланысты мұғалімнің жеке қасиеттерін қарастыруға болады – оның әлеуметтік – адамгершілік, кәсіби-педагогикалық қасиеттерін сипаттайтын тәрбиеші және танымдық бағыт. Заманауи мұғалім өзі оқытатын ғылымның әртүрлі салаларында жақсы бағдарлануы керек. Сондай-ақ ол үнемі жаңалықтан хабардар болуы керек, зерттеулер мен гипотезалар пәннің қысқа және ұзақ мерзімді перспективаларын көрсететін.

Қазіргі мұғалім қандай болуы керек? Қазіргі уақытта бұл тақырып өте өзекті және барлық режимде сұранысқа ие. Сонымен қатар, жағдайлардың, талаптардың және құзыреттердің өзгеретін уақыты.

Мұғалім үшін ең маңызды нәрсе әрине, сабақ. Заманауи мұғалім өз сабағында мультимедиялық технологиялар, модульдік, жобалық оқыту, нейропедагогикалық жаңа заманауи инновациялық технологияларды және т.б пайдаланады.

Нағыз мұғалім сізді үнемі тәрбиелейтін адам емес, оқушының тұлға болуына көмектесетін адам (М. А. Светлов).

Қазіргі мектепке шығармашылық ізденіс қабілеті дамыған, жаңа педагогикалық технологияларды жете меңгерген мамандық шеберлігі қалыптасқан мұғалім қажет. Ол бір мезгілде әрі педагог, әрі психолог және оқу үрдісін ұйымдастырушы технолог бола білуі тиіс. Сонымен

қатар, оқушының шектеусіз қабілетін дамыта алатындай білім берудің әлемдік кеңістігін құруға қабілеті бола білуі шарт. Бұдан мұғалімнің мамандық шеберлігі анықталады. Елімізде білім берудің жаңа жүйесі жасалып, оның мазмұнының түбегейлі өзгеруі, дүниежүзілік білім кеңістігіне енуі бүкіл оқу-әдістемелік жүйеге, оқытушылар алдына жаңа талаптар мен міндеттер қойып отыр. Әрбір сабақта оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін пайдаланып, қазіргі заманауи инновациялық технологияларды меңгеру білім сапасына елеулі әсер етуде. Яғни, қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау. Мектеп–үйрететін орта, оның жүрегі – мұғалім. Ізденімпаз мұғалімнің шығармашылығындағы ерекше тұс – оның сабақты түрлендіріп, тұлғаның жүрегіне жол таба білуі. Ұстаз атана білу, оны қадір тұту, қастерлеу, арындай таза ұстау – әр мұғалімнің борышы. Ол өз кәсібін, өз пәнін, барлық шәкіртін, мектебін шексіз сүйетін адам.Өзгермелі қоғамдағы жаңа формация мұғалімі – педагогикалық құралдардың барлығын меңгерген, тұрақты өзін-өзі жетілдіруге талпынған, рухани дамыған, толысқан шығармашыл тұлға құзыреті. Жаңа формация мұғалімі табысы, біліктері арқылы қалыптасады, дамиды.

Бүгінгі таңда мұғалім тұлғасы деген мәселе өте өзекті болып отыр. Ол туралы ойшылдарымыз да, ғалымдарымыз да, қоғам қайраткерлері де ерекше мән беріп, түрлі тұжырымдар мен пайымдаулар жасаған. Солардың бірі – ұлтымыздың ұлы тұлғасы, алаштың біртуар қоғам қайраткері Жүсіпбек Аймауытов. Жүсіпбек Аймауытовтың ұстаз тұлғасын қалыптастыруға негіз болатын ой-тұжырымдарына назар аударсақ: «... Мұғалімдікке арналған адам жақсы оқытушы болу үшін өзіне тиісті нәрселерді мына ретпен үйренсе керек. Әуелі оқытудың мағлұмат жағымен, яғни дидактикамен, математикамен жақсы таныс болады. Сонан соң әрбір сабақ берушілердің оқыту ыңғайларын, әдістерін бақылап, қарап жүреді. Одан кейін жақсы ысылған оқытушыларының жетегімен, солардың алдында өзі сабақ беріп, күшін шамалайды. Бұны үлгі сабағы дейді, содан соң өз бетімен бала оқытуға кіріседі. Бірақ, оқыту–баланы ғана оқыту емес, баламен бірге өзі де оқу екенін әсте естен шығармау керек.». Бүгінгі таңда білім беру жоғары технологиялық деңгейге көтерілуде. Осыған орай соңғы онжылдықта алуан түрлі педагогикалық жүйелер ұсынылып, нәтижесінде түрлі инновациялық типтегі мектептер пайда болуда. Педагогика мен психология ғылымында «педагогикалық технология», «білім беру технологиясы», «оқыту технологиясы», «тәрбие технологиясы», «тұлғаны дамыту технологиясы» т.б. ұғымдар кеңінен қолданылуда. Білім беруді ақпараттандыру үрдісі мұғалімнің дайындық деңгейі мен мамандық сапасына үлкен талап қояды. Ол мұғалімнің өзін-өзі дамуына, өзіндік білім алуына және шығармашылық түрде өзіндік қызметтерін іске асыруға мүмкіндік береді. Сондықтан мұғалімдердің жаңа ақпараттық технологияны өз қызметтеріне еркін пайдалана білуі үшін және оқыту құралы ретінде пайдалану бағыттары бойынша білімдерін көтеру және қайтадаярлауда ақпараттық (технологияны) әлемде оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастырудың негізгі құралдарын, жаңа әдістер мен формаларды кез келген уақытта таба білуіне мүмкіндік туғызды. Мұндай жағдайда педагог мамандар өзін-өзі дамытуға және өздігінен білім алуға мүмкіндік алады. Біздің бүгінгі мектеп партасында отырған шәкірттеріміз–баға жетпес ұлттық байлығымыз, еліміздің ертеңі. Ертеңін ойлаған әрбір азамат, дәлірек айтсам әрбір ұстаз, өз біліктілігін шыңдай түсуге міндетті. «Мұғалім әдісті көп білуге тырысу керек. Оларды сүйеніш, қолғабыс есебінде қолдану керек» -деп А.Байтұрсынов атамыз айтқандай қазіргі мұғалімдер рухани байлықты бойына жинаған, заман ағысына сай біліммен қаруланған ой-өрісі жоғары, зерделі, жанжақты дамыған маман болғаны жөн. Оқыту үрдісін басқарудың педагогикалықпсихологиялық мәселелерін анықтауда педагог пен оқушылардың арасындағы қарымқатынастарды ұйымдастыру мұғалімнің теориялық білімінің болуын қажет етеді.

Ғылыми-педагогикалық әдебиеттерді зерттеу мұғалімнің инновациялық іс-әрекетіне байланысты мәселелер жан-жақты қарастырылғанын көруге мүмкіндік тудырып отыр. Жүйелі бағыттылық зерттеулерде инновациялық іс-әрекет креативті парадигманың жеке бас, регулятивтік-коммуникативтік және қорытынды жүйе бөлшегін талдауда анық айқын қарастырылады. Осылайша, мектеп мұғалімі қазіргі қоғам талаптарын ескеріп, өзінің алдына педагогикалық міндеттерді қоя және шеше білетін, оқыту мен тәрбиенің озық технологияларын меңгерген, білім беру процесін басқара алатын, тәжірибеде педагогикалық ситуацияларды оқушы тұлғасының дамуына бағыштап жобалай және жүзеге асыра алатын бәсекеге қабілетті, шығармашыл жаңа тұрпатты мұғалім болуы қажет. Ал жаңа тұрпатты мұғалім-заманауи

педагогикалық құралдардың бүкіл әлеуетін меңгерген, инновациялық технологиямен қаруланған, өзін-өзі жетілдіруге үнемі ұмытылып отыратын,рухани дамыған, шығармашыл, креативті, интеллектуалды тұлға, білікті маман. Жаңа тұрпатты мұғалімнің шешетін міндеттері төмендегідей:

- жаңаша ойлауға, таным және өзіндік ұйымдастыру әдістеріне оқыту;
- оқушыны есікке дейін алып келіп, қолына кілітті беріп, сол құралды қалай падалану керек екендігін үйрету. Білім дүниесіне оқушының өзінен басқа ешкімнің де кіре алмайтындығын еске сақтау;
- оқушыны өзін-өзі ұйымдастыруға үйрету, өз бетінше өмір сүрудің нақты жолдарын көрсету: өзін-өзі тану,өзін-өзі зерттеу,өзін-өзі тәрбиелеу,өзін-өзі реттеу,өзін-өзі белсендіру, өз бетінше білім алу, өзін-өзі дамыту, өзін-өзі жетілдіру;
- оқушының барлық ішкі әлеуетін ашуға және оған шығармашылықтың шыңына шығуға көмектесу.

Мұғалім оқытуының мақсаты мынадай:

- білім беру аймағының пәндік және негізгі мақсаттарын ескере отырып, оқу үрдісінің нақты мақсаттарын жобалау;
- оқу үрдісінін оқу материалдарын игеруді ұйымдастыруда міндеттер кешенін шешуге бағдарланған білім беру стандартының талаптарына сәйкес құрастыру;
- оқу материалдарын даярлау және іс жүзінде іске асыруға ақпараттық ортаның әлеуетін пайдалану;
- оқушының оқу материалын игеруінің тұлғалық-әрекеттік бағыттылығын реттеу; □ оқушының дамуын ұйымдастыру үшін толыққанды жағдай жасау;
- құзіреттілік түрінде жеке қол жеткізген нәтижелеріне жағымды эмоция туғызу, қолдау көрсету және психологиялық жағымды орта құру.

Жаңа тұрпатты мұғалім оқу-тәрбие үрдісіне инновациялық технологияны енгізе алатын, қажетті өзгертулерді, түзетулерді жасай алатын, өз білімін толықтырып отыратын ұдайы ізденіс үстіндегі инновациялық-технологиялық іс-әрекетті меңгерген маман болуы тиіс, ал ол инновациялық ғылым мен білім арқылы болашақ мұғалімнің интеллектуалдық технологиялық әлеуетін қалыптастыруды көздейді. Осыған орай В.А.Сластенин мен Л.С.Подымова инновациялық іс-әрекетті шығармашылық пен кәсіпшіліктің сәйкестілік тұрғысынан қарастырады. Авторлардың айтуы бойынша, инновациялық іс-әрекет мәнін акмеологиялық тұрғыдан талдау мұғалімнің жеке бас дамуының заңдылықтарын түсінуге мүмкіншілік туғызады.

Мұғалімінің инновациялық іс-әрекеті құрылымын қарастырған кезде, «инновация» және «педагогикалық іс-әрекет» деген негізгі түсініктердің мәнінің мағынасын талдауды қолдану керек деген ғалымдардың (В.А.Сластенин, Л.С.Подымова) ой-пікіріне қосыламыз. Белгілі зерттеушілердің (А.А.Бодалев, Ф.Н.Гоноболин, В.А.Кан-Калик, С.В.Кондратьева, Н.В.Кузин және т.б.) еңбектерінде педагогикалық іс-әрекеттің құрылымы туралы түсінік жан-жақты қарастырылған. Олар мұндай қасиеттерге жатқызатындары: жалпы және кәсіби мәдениет, педагогикалық бағдарлылық, моральдық қасиеттер, дидактикалық қасиеттер, ерік қасиеттсрі, сөйлеу қабілеттері, ұйымдастырушылық, коммуникативтік, педагогикалық елестету. Бұл ғалымдардың еңбектерінде іскерліктің екі үлкен тобы жіктелгені көрсетілген: операциялық және жеке бас. Бірінші топ білім беру үрдісіне жататын болса, екінші балалармен, ата-аналармен, мектеп оқушысымен нәтижелі қарым-қатынас құруға қажетті әлеуметтің және жеке бас іскерліктері жатады.И.Ф.Исаева, И.М.Шиянова, А.И.Мищенконың зерттеулерінде инновациялық іс-әрекеттің құрылымында іс-әрекеттің жеке бас және операциялық аспектілердің өзара байланысы қарастырылады.

Қорыта келе,жеке тұлғаны қалыптастырудағы шешуші факторлардың бірі – тәрбие. Тәрбие –өсіп келе жатқан жас ұрпақты өмірге даярлаудың барлық жағын қамтитын, жеке тұлғаны ғасырлар бойы жиналған адамзаттарихындағы тәжірибені игертіп, біліммен жарақтандыруға бағытталған қоғамның талап-тілегіне тәуелді күрделі үдіріс. Төрбиенің қоғамдық ортаның объективті, субъективті факторларына тәуелді болуы, жеке адам дамуы мен тәрбиенің байланыстылығы, тәрбиеленушілердің іс-әрекетін қоғамға пайдалы етіп ұйымдастыру. Бізге бұрыннан белгі болып келген тәрбиенің ұйымдастырушылары: отбасы – ата-ана, балабақша –

тәрбиеші, мектеп – мұғалім.Жеке тұлға тәрбиесін қоғам талабына сай етіп ұйымдастыру бастауыш мектеп мұғалімдеріне де жаңаша талап қояды. Жеке тұлғаның қалыптасуына үлкен ықпал ететін тұлға мұғалім – тәрбие көзі. Жоғарыда аталып кеткен қасиеттерге ие тұлғаны қалыптастыру үшін мұғалімнің кәсіби қасиеттері, икемділіктері жаңаша қырынан сипат алуы керек деген ой туады. Ендеше, бүгінгі білім мен білік бәсекелес заманда ұландарымыздың биіктен көрінуіне күнделікті ісіміздегі жаңашылдығымыз арқылы, жан-жақты берген тәрбиеміз арқылы қол жеткіземіз. XXI ғасыр – білімділер ғасыры. Ендеше бізге ой өрісі жоғары дамыған, зерделі, жан-жақты дамыған, парасатты ұрпақ керек екенін бір сәтте естен шығармағанымыз жөн.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Мәмбетов М№. Педагогикалық қарым – қатынас мәдениеті. - Алматы: «Жалын», 1999
2. Құдайбергенова К.С. Құзырлылық амалының негізгі ұғымдары. - Алматы: «Қайнар»,
3. 2007
4. Тоғымбаева А.Ә. Педагогтың кәсіби құзырлық моделі. // «12 жылдық білім» журналы,
5. 2008.
6. Рыжов Б.Н. Системная психология. – М.: МГПУ, 1999.
7. Крылова А.А., Маничев С.А. Практикум по общей экспериментальной и прикладной
8. психологии. - СПб.: Питер, 2002. – 539 с.
9. Психологические тесты для всех. - Киев: «Таир», 1992.
10. Карелина А.А. Психологические тесты. – М.: «Мысль», 1999.
11. Психологический словарь / под ред. В.П. Зинченко, Б.Г. Мещерякова. - М.: «Пресс»,
12. 2001. – 556 с.
13. Рубинштейн С.Л. Проблемы Общей психологии. – М.: «Прима», 1973.
14. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. – СПб.:: Питер, 1999.
15. Болотова А.К., Макарова И.В. Прикладная психология. – М.: «Пресс», 2001.
16. Психологическое обеспечение профессиональной деятельности. / Под. ред. Р.С. Никифорова. – М.: «Мысль», 1998.

ӘОЖ 271. 301:216

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ- ЗАМАН ТАЛАБЫ

Сейтжанов Д.С.
М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Тараз қ

Мемлекет болашағының кепілі- жастарға білім мен тәрбие беру мәселесінен өткір мәселе жоқ екені белгілі. Қазақтың кемел талантты ұлы ұстазы Ахмет Байтұрсынов: Елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керек, -деген. Қазақстан Республикасының білім беру реформаларының негізгі мақсаты- білім беру жүйесін жаңа экономикалық ортаға бейімдеу. Білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөл атқарады. Болашақта өркениетті, дамыған елдер қатарына ену үшін заман талабына сай білім қажет.

Жаңартылған білім беру болашақтағы сапалы білім кепілі деп тануға болады. Ертеңгі келер күннің бүгіннен гөрі нұрлы болуына ықпал етіп, адамзат қоғамын алға апаратын құдіретті күш тек білім. Н.Ә.Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты жолдау мақаласында айтылған рухани жаңғыру мен заманауи ілгерілеудің жолын ұстап, саналы ұрпақ тәрбиелеп, қоғам жүгін қатар көтерісетін азаматтарды қалыптастырып, әлемдегі алдыңғы қатарлы елдердің сапында болу, білім мен ғылымды өз дәрежесінде меңгерген елдер ғана әлемдік дамудың алдында болады», - деп Н. Ә. Назарбаев айтқандай, алдыңғы қатарлы елдерге қосылу үшін қазіргі білім беру жүйесіне үлкен реформа керек. Елбасының «Мақсатқа жету үшін біздің санамыз ісімізден озып жүруі, яғни одан бұрын жаңғырып отыруы тиіс», «Жаңғыру елдің ұлттық – рухани тамырынан нәр алуы керек» деген сөздерінің астарында ел мүддесін басты құндылық ретінде

бағалау жатыр. Сол себепті қазіргі таңда жаңаша Қазақстан Республикасында орта білім мазмұнын жаңарту мақсатында әзірленген жаңартылған білім беру бағдарламасымен оқуға жаңа бетбұрыс жасауда.

Ел ертеңінің бастауы – рухани жаңғыру. Ұлттық болмыс пен бірегейлікті сақтай отырып, сананы жаңғырту және білімділікке ұмтылу Елбасы мақаласының өн бойына алтын арқау болып өрілген.

Тәуелсіздіктің нығаюы, дамыған елге айналуымыз үшін еліміз алға батыл қадам басып, жоғары технологияларды меңгеруі, озық стратегиялармен жарақтануы, халықаралық коммерциялық және концептуалды жобаларды ілгерілетуі маңызды. Бұл – Қазақстан көшбасшысы айтқан «бәсекеге қабілеттіліктің» бір шарты. Қазіргі заман талабы – оқытудың ашықтық кейпі, яғни әр оқушының жан – жақты іс- әрекетін кеңейтіп, оның өмірлік кәсіби шеберлігін арттыру және қалыптастыру.

Білім беру бағдарламасының негізгі мақсаты - білім мазмұнының жаңаруымен қатар, критериалды бағалау жүйесін енгізу және оқытудың әдіс-тәсілдері мен әртүрлі құралдарын қолданудың тиімділігін арттыруды талап етеді. Негізінен жаңартылған білім жүйесі құзыреттілікке және сапаға бағытталған бағдарлама. Жаңартылған білім берудің маңыздылығы – оқушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын құра отырып, сын тұрғысынан ойлау, зерттеу жұмыстарын жүргізу, тәжірибе жасау, АҚТ –ны қолдану, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты қолдана білуді және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) қолдану болып табылады.

Қазіргі сапа стандарттарының білім беру саласының нұсқауларында оқушылардың тіл байлығының қалыптасуына басты көңіл аудару, олардың біліктерін, топпен бірге шешім қабылдай білу, ерекшеліктерді ажырату; қарым – қатынас жасап, талдай білу; ситуациялық шиеленістерді өз беттерімен шеше білу; термин сөздерді түсініп, жаңа сөздермен таныса білу талаптары қойылған. Осы талаптарды орындау керектігін ескеріп, өзімнің кәсіби дамуым, жаңартылған білімге өз үлесімді қосу мақсатында түйгенім мен бойымдағы жаңа өзгеріс туралы айтқым келіп отыр. Бағдарлама барысындағы әдістерді пайдалану арқылы шәкірттеріміз білімге деген ынтасын ұштайды, таным – білімін кеңейтеді, бірте – бірте ізденімпаз шәкіртке айналады. Бағдарлама бойынша жаңа әдістерді қолдана отырып, жаңашылдықтың адам бойына көп өзгеріс әкелетінін байқадым. Бір орында тұрып қалмай, одан әрі даму мұғалім үшін үлкен жетістік, оқушының да үнемі жаңаға жаны құмар, ізденгіш, шығармашыл болуы да осыған байланысты. «Ұстазы жақсының – ұстамы жақсы» деген сөздің мағынасы осыны білдіреді деп ойлаймын. Сабақ барысындағы рөлдік ойындар, топтық, жұптық жұмыстар, жағдаяттар, дәйек сөздерді қолдана отырып, оқушылардың сыни тұрғыдан ойлауын дамытуға әрекет жасайды.Сыни тұрғыдан ойлау арқылы өз қателіктерін және өз пайымдауын әрбір пікірден таңдап ал отырып, өз көзқарасын, құндылығын, стратегиялық іс-әрекетін қалыптастыруға мүмкіндік алады деген ойдамын.

Бағдарламаның негізгі мақсаты - оқушыларға өмірге қажетті білім беру негізінде сыни тұрғыдан ойлауын қалыптастыру . Қазіргі күнде білім беру саласындағы тың өзгерістер мен жаңалықтардың болуы заман талабына да байланысты болса керек. Қоғамның өз біліммен толыққанды сусындаған тұлға тәрбиелеу керектігін көрсетіп отыр. Бүгінгі таңда әлемде болып жатқан қарқынды өзгерістер еліміздің білім беру жүйесін қайта құру қажет екенін көрсетеді. Білім беру саласына өзгеріс енгізу - болашақ ұрпағымыздың терең де жан-жақты білім алып, өмір көшінен қалмауы болып саналады. Жалпы ел сияқты Қазақстанда да білім өтпелі кезеңде. Үкіметтің білім беру жүйесін жаңғыртуға және интернационалдандыруға бағытталған ондаған жылдар бойы күш-жігеріне қарамастан, оның кеңестік өткенінің ізі әлі де маңызды болып қала береді.

Жаңаша әдіс-тәсілдерді оқып үйрену - заман талабы. Жеті модуль кіріктірілген осы бағдарлама - Қазақстандық мұғалімдерге кәсіби біліктілігі мен педагогикалық тәжірибесін жетілдіру және бағалауға көмектесу деп білемін. Білім беру - бұл жекелеген құбылыс емес, ол оқушылардың оқу қабілетін жақсартуға мүмкіндік беретін педагогикалық тетіктердің біртұтас кешені деп айқындалған.

Жалпы білім беретін мектептердегі білім алушылардың оқу жетістігін бағалауды қазіргі тәжірибеге енгізудің негізін критериалды бағалау жүйесі анықтайды. Бұл бағалау рәсімдерінің сапалылығын, олардың халықаралық стандарттарға сәйкестігін және әр білім алушының оқудағы қажеттілігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Қазақстан үшін ұсынылып отырған жаңа критериалды бағалау жүйесі білім алушының дамуын, оның қызығушылығын және оқуға деген ынтасын арттыруға бағытталады. Егер әр білім алушыға және оның ата-анасына түсінікті болатындай нақты әрі өлшемді бағалау критерийлері белгіленетін болса, бұған жетуге әбден болады. Бүгінгі таңда елімізде білім беру мазмұны жаңа бағытқа бет бұрды. Еліміздің әлемдік үрдістерге енуі білім беру жүйесінің жаңа сапалық деңгейге өту қажеттілігін арттыру екені сөзсіз. Білім беру мазмұнын жаңарту өте қажетті мәселе болып отыр. Оқу үрдісін жаңа әдіс-тәсілдермен жаңарту болып табылады.

Жаңартылған білім берудің маңыздылығы - маман даярлауда «Өмірлік білімнен өмір бойы білім алу» қағидасына лайықты болуға тиіс. Әр ұстаз – ізденімпаз ғалым, психолог, жан-жақты шебер, еңбекқор, терең қазыналы білімпаз, кез-келген ортаның ұйытқысы болу керек. Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында: «Ұлттық бәсекелестік қабілеті бірінші кезекте оның білімділік деңгейімен айқындалады» деп атап көрсеткен болатын. Тәуелсіз егеменді еліміздің әлемдік өркениетке жетудегі сара да дара жолы – оның білім жүйесі. Бүкіл әлемдегі елдермен терезесі тең, керегесі кең болу үшін артымыздан ерген келешек ұрпағымыз білімді болу керек. Білімнің сапалы берілуі – ұстаздың біліміне, тәжірибесіне, ізденісіне, оқытудағы жаңа технологияларды сабақ барысында мол шеберлікпен, шығармашылықпен жеткізуіне байланысты болып тұр. Оқыту ісіндегі жаңа тәсілдермен сабақ берудің мақсаты- пәнді жан-жақты түсіну қабілетін дамыту болып саналады.

XXI ғасыр — озық технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану заман талабы. Әсіресе шет тілін үйренуде мұның пайдасы өте зор. Себебі тіл үйрену арқылы адам бүкіл бір ұлттың мәдениеті мен әлеуметін қатар үйренеді. Адам көру, есту арқылы тіл қолданушылардың мәдениетін тезірек сезінеді. Яғни өзінің де сол тілді меңгергендердің қатарына қосылуы жеңілдей түседі. Жаңа білім парадигмасы бірінші орынға баланың білімін, білігі мен дағдысын ғана емес, оның жеке бас тұлғасын, білім алу арқылы азамат ретінде дамуын қойып отыр. Білім берудің мазмұны жаңарып, жаңаша көзқарас пайда болды. Осыған байланысты ұстаздар алдында оқытудың әдіс-тәсілдерін үнемі жаңартып отыру және технологияларды меңгеру, оны тиімді қолдана білу міндеті тұр. Мемлекетіміздің білім беру үдерісіне енген жаңартылған білім беру бағдарламасы - заман талабына сай келешек ұрпақтың сұранысын қанағаттандыратын тың бағдарлама. Еліміздің білім беру жүйесінде сындарлы оқыту теориясын қолдану білімді де саналы, тәрбиелі, өз елін сүйетін, рухани құндылықтарды бойына сіңірген жастар өсіп шығатыны анық.

Кез-келген елдің экономикалық қуаты, халқының өмір суру деңгейінің жоғарылығы, дүние жүзі қоғамдастықтағы орны мен салмағы сол елдің технологиялық даму деңгейімен анықталмақ. Жалпы қоғам дамуы мен жаңа технологияны ендіру сапалығы осы елдегі білім беру ісінің жолға қойылғандығы мен осы саланы ақпараттандыру деңгейіне келіп тіреледі. Экономикасы күшті дамыған елдердің көрсетіп отырған білім деңгейлерінен көруге болады. Ендеше қазіргі заманның ақпараттық технологиясын толық игеру міндеті тұр. Тұтас алғанда әлемдік технологиялық даму деңгейіне сәйкес өзіміздің жаңа экономикамызға қажетті білімнің баршаға ортақ базасын ұдайы жаңартып отыру үшін ілгері талаптар қойып, тиісті инфрақұрылым қалыптастыру керек. Ол – жаңа техника-технологияны жақсы меңгерген жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Ол үшін білім беру саласында қазіргі дидактикалық мүмкіншіліктер мен жаңа идеяларды және инновациялық технологияларды тиімді пайдалану қажет, мұның бірі – компьютерді қолдану.

Қоғамда болып жатқан түбегейлі қайта құрулар (өзгерістер), қазіргі заманда адамдардың ынта-ықыласын және шығармашылық әрекетін ескеріп, білімге және өмірге жаңа тұрғыдан қарауды талап етіп отыр. Осыған байланысты оқытудағы инновация көкейкесті мәселе болып отыр. Оқытудағы инновация қазір жаһандану үрдісімен әлеуметтік болмыс формалары және білімді кіріктірумен тығыз байланысты. Сонымен, болашақ мұғалімді әдістемелік дайындаудың жүйесінде білім беру мен кәсіби дайындау мақсаттары тең дәрежеде іске асырылуы қажет, олар өз кезегінде өзара бір-бірін толықтыруға және байытуға міндетті. Жоғары оқу орнының білім алу

жүйесіндегі маманның кәсіби құзырлығының қалыптасуын біз кәсіби іскерліктің қалыптасуы мен дамуының кезеңдік міндеттерін кәсіби міндеттерді шешуге теориялық және практикалық мүмкіндігі мен дайындығының бірлігінен көрінетін нәтижеге бағытталған қозғалыс циклдері ретінде түсінеміз. Жоғары оқу орны оқытушысының ең жоғарғы міндеті - студенттердің өз кәсіби құзырлығын тұрақтандыру, толықтыру, трансформациялау механизмдерінің жұмысын басқару мүмкіндігінің кезең-кезеңімен қалыптасуына психологиялық-педагогикалық жағдайлар тұғызу. Жағдайларды жақсарту кезеңдері - студент іс-әрекетін оқытушының басқаруы, кәсіби құзырлылық механизмдерін оқытушы мен студенттің біріге басқаруы, өзіндік кәсіби даму үдерісін болашақ маманның өзі басқаруы деп атап көрсеткен жөн.

Нәтижеге бағытталған **білім** моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды және тиімді педагогикалық технологияларды меңгеру үшін педагогтардың кәсіби мәдениетін дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындылап отыр.Біліктілік арттыру жүйесінде педагогтардың оқу қажеттіліктері нақты **білім**нің мәнін түсінуге, соның нәтижесінде өзіндік іс- әрекетке енуге және жеке өміріндегі тәжірибені жетілдіру мақсаттарына байланысты қалыптасады. Осы заманғы мұғалім оқуға үлкен потенциалдық мүмкіндіктермен келеді.Шындығында мұғалімнің алдында оқушыларға білім мен тәрбие беруде үлкен жауапкершілік тұр. Әрбір оқушыны оқытып тәрбиелеуге байланысты мәселелерді өздігімен және шығармашылық ынтамен шешуге қабілетті жаңашыл мұғалім керек. Жаңа, тез өзгермелі, білімді де білікті, тың серпіліске, өзгеруге дайын және жаңа талап межесінен көріне алатын шығармашыл да кәсіби шебер мұғалімдерді қажет етіп отырғанына көзіміз жетті. Оқушылардың мектепте табысты оқуы ғана емес, өмірде де табысты болуы мұғалімнің қабілетіне, оның құзыреттілігіне байланысты екенін терең түсіндік. Мұғалім оқушылар үшін қандай да бір пән бойынша білім беретін адам ғана емес, сондай-ақ олардың оқудағы еңбегін қызықты, тиімді ұйымдастыра алатын, оларға үлгі болатын ерекше тұлға болуы керек. Жаңа заман мұғалімнен күнделікті оқушылармен қарым-қатынас барысында әрбір жағдаят үстінде ерекше білім деңгейін көрсетуді және шығармашыл шешім қабылдай алуын талап етіп отыр. Оны қанағаттандыру үшін қазіргі заманның мұғалімі жаңашыл, икемді, өзгерісті тез қабылдай алатын, жан-жақты, жаңа педагогикалық инновациялық технологияларды меңгерген болуы керек.

Қорыта айтқанда, жаңа бағдарламаның мәні, баланың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Оқушы өзінің мектепте алған білімін өмірінде пайдалана білуі керек. Сол үшін де бұл бағдарламаның негізі «Өмірмен байланыс» ұғымына құрылған. Мұғалімдерге үлкен жауапкершілік міндеттелді. Оқушылардың бойына XXI ғасырда өмірдің барлық салаларында табысты болу үшін, қажетті дағдыларды дарыту үшін, мұғалімдер тынымсыз еңбектену керек. Жаңартылған оқу бағдарламасы аясында тек өз пәнін, өз мамандығын шексіз сүйетін, бала үшін ұстаз ғұмырын құдіретті деп санайтын білімді мұғалімдер ғана жұмыс істей алады. Үйренгеніміз де, үйренеріміз де көп Үнді халқының тарихи тұлғасы Махатма Гандидің «Егер сен болашақтағы өзгерісті байқағың келсе, сол өзгерісті уақытында жаса» деген ілімін негізге ала отырып, оқушы бойындағы қабілетті жетілдіріп, оқушыларды болашаққа жетелеп, жақсы істі бастағалы отырмыз. Жаңартылған білім – болашақтың кепілі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Бөрібекова Ф., Жанатбекова Н.Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар – Алматы, 2006
2. Е.Ы.Бидайбеков, В.В.Гриншкун, Г.Б.Камалова, Д.Н.Исабаева, Б.Ғ.Бостанов. Білімді ақпараттандыру және оқыту мәселелері.-Алматы
3. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» Егеменді Қазақстан, 26.04.2017 ж. https://egemen.kz/article/nursultan-nazarbaev-bolashaqqa-baghdar-rukhani-zhanghyru
4. Мұғалімге арналған нұсқаулық Үшінші (негізгі) деңгей. «Назарбаев зияткерлік мектебі» ДББҰ
5. Қазақстан республикасының мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты 2012

МАЗМҰНЫ

ПЛЕНАРЛЫҚ БАЯНДАМАЛАР

М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университетінің Басқарма Төрағасы – Мұхтар Қазбекұлы БАЙЖҰМАНОВ 3

Бузаубакова К.Д.
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ЖАҢҒЫРТУ АЯСЫНДА ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНЫҢ КОЛЛАБОРАТИВТІ ЦИФРЛЫ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫН ҚҰРУ ЖОЛДАРЫ 4

Сулайманова Р.Т.
НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ВУЗАХ 10

Коломиец О.М.
РАЗВИТИЕ ЦИФРОВОЙ КОЛЛАБОРАЦИИ В ОБРАЗОВАНИИ БУДУЩЕГО 14

Киякбаева У.К., Хужаназарова Н.М.
THE ROLE OF NATIONAL METHODS IN THE DETECTION AND PREVENTION OF NERVOUS DISORDERS IN CHILDREN 20

Abayalimbekov A.A., Abdullayeva N.R.
METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE PREPARATION OF PRESCHOOL CHILDREN FOR SCHOOL IN THE FAMILY 23

Дрейт Н.А.
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУСТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА НА УРОКАХ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ..... 25

СЕКЦИЯ 1. ҮЗДІКСІЗ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ: ӨЗЕКТІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ

Бузаубакова К.Д.
БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТЕРГЕ АРНАЛҒАН «ЦИФРЛЫ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ» ОНЛАЙН КУРСЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 30

Бузаубакова К.Д., Жапарова У.Т.
ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ТӘЖІРИБЕЛЕРІН ҮЙРЕНУ, ЗЕРТТЕУ, ТАРАТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 36

Молшылықова А.Ө., Бузаубакова К.Д.
SMART ПЕДАГОГТІҢ ЦИФРЛЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ 42

Бекболат М.С., Беркимбаев К.М.
БОЛАШАҚ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МАМАНДАРЫНДА ИКЕМДІ ДАҒДЫЛАРДЫ (SOFT SKILLS) ДАМЫТУДЫҢ МӘНІ 45

Ибадуллаева Н.Ю., Ибадуллаева В.Р., Ибадуллаева Р.Р.
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ И КРЕАТИВНОСТЬ 52

Таштекеев С.Б.
ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ ДЕТСКО-ЮНОШЕСКОЙ СПОРТИВНОЙ ШКОЛЫ ПО ШАХМАТАМ 55

Курманбекова А.С., Жумагулова А.Т.
ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГ ҚЫЗМЕТІНІҢ МАҢЫЗЫ 60

Киргизалиева Д.А.
ОҚЫТУ ӘДІСІНДЕ ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАРЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 63
Мамбетова А.Б., Елубаева М.С.
ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ КИБЕРКОММУНИКАЦИЯНЫҢ ПАЙДАСЫ МЕН ҚАУІПТЕРІ 66
Абдикулова Ш.М., Ордабаева Р.Б.
МЕКТЕПТЕГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕГІ ГЕЙМИФИКАЦИЯНЫҢ РӨЛІ 72
Идрисова Г.Б.
ЕЛДІККЕ БАСТАҒАН ЕГЕМЕНДІК 76
Идиятова Г.Ж.
САБАҚТЫ ЗЕРТТЕУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПТІҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 80
Туганбаева Г.Р., Елубаева М.С.
ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУ – УАҚЫТ ТАЛАБЫ 86
Seisebayeva B.T., Tolkumbekova A.K.
INTERNET TECHNOLOGIES IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING AS ONE OF THE EFFECTIVE MEANS OF TEACHING 88
Шамшиева М.Р., Бупетаева С.Ж.
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ 96
Сайлаубай Ә.Ж., Таджибаева Ж.С.
ПЕДАГОГИКА И СОВРЕМЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ 99
Abdrakhman S.B.
FORMATION OF A SUBJECT-SPATIAL ENVIRONMENT FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN PRESCHOOL ORGANIZATIONS 103
Назар Д.Н.
ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ ЖӘНЕ ОНЫҢ БІЛІМ БЕРУДЕГІ РӨЛІ 106
Мамбетова А.М., Муратов А.Ж., Бекбаев Г.С.
«МҰҒАЛІМ – ОҚУШЫ» ҚАТЫНАСЫНДАҒЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ РЕФЛЕКСИЯ МЕХАНИЗМІНІҢ НЕГІЗІ 113
Келиманова Ж.М., Аязбай А.Т.
ЖЕТКІНШЕКТЕРМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТЫҢ ЕРЕКШЕЛІГІ 117
Ушакбаева К.Р., Бекмуханбетова М.
ОҚУШЫЛАРДЫҢ МЕДИА ҚАУІПСІЗДІГІ: НЕГІЗГІ СИПАТТАМАЛАРЫ, ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ШАРТТАРЫ 119
Bekler Deniz, Ushakbaeva Kamshat
MEDIA CULTURE AND MEDIA EDUCATION 121
Әбдіманапова Ж.Е.
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ТРЕНДТЕРІ 123
Бузауова А.А.
БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ: ҚАЗІРГІ ТЕНДЕНЦИЯЛАР МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАР 127
Даниярова М.Н.
THE ROLE OF AI LEARNING IN ENGLISH LANGUAGE 131
Сейдрахманова Р.И.
БІЛІМ АЛУ ПРОЦЕСІНДЕ КОЛЛАБОРАТИВТІ ОҚЫТУДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ 137

Қалдыбек Ұ.Ғ.
БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫН ЖАҢАРТУ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ТҰРҒЫДА ТӘРБИЕЛЕУДІҢ ҰЙЫМДАСТЫРУ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ 142

Истаева Д.Б.
THEORETICAL ASPECTS OF USING DIGITAL STORYTELLING TECHNOLOGIES IN ENGLISH LESSONS 144

Мамраимова Д.Н.
РУХАНИ - АДАМГЕРШІЛІК НЕГІЗІ РЕТІНДЕ ТОЛЕРАНТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ 148

Кулсеитова Ж.Б.
ОҚУШЫЛАРДЫ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ-ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЛДАУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 151

СЕКЦИЯ 2. ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ: ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Амангелді Б.А., Бузаубакова К.Д.
СМАРТ ПЕДАГОГТІҢ ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 156

Алимбеков Р.Т.
ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҚТАРЫНДА ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ 162

Aubakirova S.A
SOME PERSPECTIVES OF THE DUAL SYSTEM OF EDUCATION: EXPERIENCE OF TARAZ DULATY UNIVERSITY 165

Абдукаримова А.Ю., Дүйсенбеков Е.Б.
ОҚУШЫЛАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МАМАНДЫҚҚА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 169

Бузаубакова К.Д., Жапарова У.Т.
ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ТӘЖІРИБЕЛЕРІН ЗЕРТТЕУ КЕЗЕҢДЕРІ 173

Бупетаева С.Ж., Бупетаева А.Ж., Қазбек А.
ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ПЛАТФОРМАЛАРЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 178

Бабижанова Р.Ж.
ЖОБАЛАУ ҚЫЗМЕТІН ЦИФРЛАНДЫРУ 183

Гайбуллаева С.С.
ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ВИКТИМОЛОГИЯ МӘСЕЛЕЛЕРІ 187

Жунисова А.К.
ЦИФРЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК-ЗАМАН ТАЛАБЫ 191

Кошпанова Г.А.
ҚҰРЫЛЫС САЛАСЫН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 195

Косумова Г.С.,Ордабаева Р.Б.
БІЛІМ БЕРУ БОЛАШАҒЫНА КӨЗҚАРАС: ЦИФРЛЫҚ ДӘУІРІНДЕГІ КИБЕРПЕДАГОГИКАНЫҢ РӨЛІ 198

Конакбаева Т.Е., Абдукаримова А.Ю.
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРОЦЕСТЕ ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ҚОЛДАНУДЫҢ ӨЗІНДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 200

Алиева П.С., Хайтбоев Ж.Ж.
БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІКТІҢ МАҢЫЗЫ 204

Абдрасилова Г.Л., Манатбек Н.Қ.
БІРІНШІ СЫНЫП БІЛІМ АЛУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 207
Абдрасилова Г.Л., Минажова Э.И.
ҚАЗАҚ ТІЛІН ФУНКЦИОНАЛДЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ТҰРҒЫДАН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ 211
Кенже А.Д.
ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ: ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАР 214
Капанова Ж.Т.
ЦИФРЛЫ БІЛІМ БЕРУДІ ДАМЫТУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ 219
Рапильбекова Г.Д.
ЭФФЕКТИВНЫЕ СПОСОБЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ И ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ 221
Нахмедова А.Ж.
ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРУДЕ - ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ 224
Ордабаева Р.Б.
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ КӘСІБИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ ТЕХНИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ҚОЛДАНУ 226
Сихымбаева И.М.
КӨРКЕМ ЕҢБЕК САБАҒЫНА ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ 229
Ж.С.Таджибаева, А.Алмаханбет
ОСНОВЫ И ЗНАЧЕНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПРОЦЕССА 232

СЕКЦИЯ 3. ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУДІ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАУ: ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР ЖӘНЕ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Абулхаир Ә.Ж., Бузаубакова К.Д.
СМАРТ ПЕДАГОГТЫҢ КРЕАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ 235
Алиева П.С., Хайтбоев Ж.Ж.
БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІКТІҢ МАҢЫЗЫ 237
Арымбаева С.Д.
ГЕОГРАФИЯ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ КОЛДАНУ 240
Бупетаева С.Ж., Канапиева К.
ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ПЕДАГОГ 244
Бухарбекова А.Т.
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНА МАТЕМАТИКА САБАҒЫНДА ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА АРНАЛҒАН ТАПСЫРМАЛАРДЫ ОРЫНДАТУДЫҢ ТИІМДІ ЖОЛДАРЫ 247
Жылысбай А.Б.
ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ САПАСЫН ЖЕТІЛДІРУ МАҚСАТЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ПЛАТФОРМАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ 251
Жумагулова А.Т., Дангилова Э.Б.
ЖСТД БАР МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 254
Карабалаев К.А.
БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 256
Келиманова Ж.М.
ЖАҢАШЫЛ МҰҒАЛІМ – ЗАМАНАУИ МЕКТЕПТІҢ ӨЗЕГІ 259
Кәдірбай Ә.Б.
АУТИСТІК СПЕКТРІ БҰЗЫЛЫСЫ БАР БАЛАЛАРДЫ ТҮЗЕТУДЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ӘДІСТЕМЕЛЕРГЕ НЕГІЗДЕЛГЕН АРНАЙЫ БАҒДАРЛАМАЛАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 261

Кошимбетова З.Д., Жолдасбекова З.П.
ТІРЕК-ҚОЗҒАЛЫС АППАРАТЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ 265

Конакбаева Т.Е., Шырымхан Ә.Н.
БАЛАЛАРҒА ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНДЕ БАСТАПҚЫ ПАТРИОТТЫҚ ТӘРБИЕ БЕРУДІҢ БАҒЫТТАРЫ 267

Кубеев Д.Б.
ҰЛЫ ӨНЕРТАПҚЫШ-ГЕРОН 270

Мусаева К.А.
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҰСТАНЫМ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАР 274

Мамбетова А.М.
ДЕВИАНТТЫ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНА ОТБАСЫ КЕЛЕҢСІЗДІКТЕРІНІҢ ЫҚПАЛЫ 277

Малденова А.О.
ONLINE ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПЛАТФОРМЫ: ИСТОРИЯ, ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ И ОТРИЦАТЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ, И ИХ РОЛЬ В ОЦЕНИВАНИИ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ 280

Ордабаева Ү.Б.
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТТІ ТЕРЕҢДЕТІП ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ 283

Сугиров Б.А.
ТУҒАН ӨЛКЕ ТАРИХЫН ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІГІ 286

Уревская Т.Г., Сембекова У.Д.
ФОРМИРОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В ИННОВАЦИОННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ 290

Усубалиева А.К.
ЖАСӨСПІРІМДЕР АРАСЫНДАҒЫ АУТОДЕСТРУКТИВТІ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ 294

Бузаубакова К.Д., Қазбек А.Қ.
FLIPPITY ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 297

Аубакирова С.А, Касымова Н.
АГРЕССИВНОЕ ПОВЕДЕНИЕ У ПОДРОСТКОВ И ЕГО КОРРЕКЦИЯ 301

Бузаубакова К.Д., Канапиева К.
POWER POINT ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 304

Бупетаева С. Ж., Амангелді А.Ғ.
CLASSROOM ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 309

Бупетаева С.Ж., Жорабекқызы А.
EDUCAPLAY ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 312

Бузаубакова К.Д., Бупетаева С.Ж., Садатқызы А.
GOOGLE FORMS ПЛАТФОРМАСЫМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 316

Бектемиров А.Б. Ордабаева Р.Б.,
РОЛЬ КИБЕРПЕДАГОГИКИ В ПРЕПОДАВАНИИ ПРЕДМЕТА БИОЛОГИИ В ШКОЛЕ 318

Турсынбеков Д.Д.
БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫН ИННОВАЦИЯЛАНДЫРУ 323

Таджибаева Ж.С., Абылхан Д.Қ.
ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН – ПЕРВЫЙ УЧИТЕЛЬ КАЗАХСКОЙ СТЕПИ 325

Берденова А.С.
ТІЛДІҢ МӘСЕЛЕСІ – ҰЛТТЫҢ МӘСЕЛЕСІ! 328

Жаттоева С.Ш.
ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ОЙШЫЛДАРЫНЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МҰРАСЫ …… 330

Тогизбаева С.У.
ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ РЕСУРСТАРЫН ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА ҚОЛДАНУ …… 333

Аманбаева Д.Ж.
ЦИФРЛАНДЫРУ БҮГІНГІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЖАҢА БАҒЫТ …….. 336

Избасарова С.Т.
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ МЕТАДАҒДЫЛАРЫН АЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ …… 339
Сейтжанов Д.С.
ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ- ЗАМАН ТАЛАБЫ 346

«БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЦИФРЛЫҚ КОЛЛАБОРАЦИЯ: ӨЗЕКТІ ПРОБЛЕМАЛАРЫ ЖӘНЕ ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ»
Халықаралық педагогикалық оқуларының
ЖИНАҒЫ

СБОРНИК
Международных педагогических чтений
«ЦИФРОВАЯ КОЛЛАБОРАЦИЯ В ОБРАЗОВАНИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ»

COLLECTION OF
International Pedagogical Readings
«DIGITAL COLLABORATION IN EDUCATION: CURRENT ISSUES AND PROSPECTS»

Жауапты редактор:	Бузаубакова К.Д.
Корректорлар:	Ушакбаева К.Р.
Техникалық редакторы	Абдрасилов А.И.
Компьютерлік беттеу	Дауирбекова Г.

Баспа кітаптың ішкі мазмұнына жауап бермейді.
Автордың дайын файлынан алынған.

Баспаға 24.04.2024ж. қол қойылды.
Пішімі 60х80 1/16. Есепті б. т. 13,0. Шартты б. т. 12,5
Таралымы 100 Тапсырыс 856.

М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті
«Dulaty university» баспасы
080012, Тараз қ., Сүлейменов к-сі, 11